JUS
ECCLESIASTICUM
UNIVERSUM

JUS
ECCLESIASTICUM
UNIVERSUM

BREVI METHODO AD DISCENTIUM

UTILITATEM EXPLICATUM

SEU LUCUBRATIONES CANONICÆ

IN QUINQUE LIBROS DECRETALIUM

GREGORII IX. PONTIFICIS MAXIMI

AUCTORE

R. P. FRANCISCO SCHMALZGRUEBER

SOCIETATIS JESU

TOMUS QUINTUS, PARS SECUNDA

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA REV. CAM. APOSTOLICÆ
1843.

INDEX TITULORUM
HUJUS VOLUMINIS

PARS III.

De delictis propriis clericorum.

TITULUS XXIV.

De clerico venatore . . . . » 1

TITULUS XXV.

De clerico percussore . . . . » 6

TITULUS XXVI.

De maledicis . . . . » 10

TITULUS XXVII.

De clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante . . . . » 17

TITULUS XXVIII.

De clerico non ordinato ministrante . . . . . » 29

TITULUS XXIX.

De clerico per saltum promoto . . . . » 37

TITULUS XXX.

De eo qui furtive ordinem suscepit . . . . . . » 43

TITULUS XXXI.

De excessibus praelatorum et subditorum . . . . » 47

TITULUS XXXII.

De novi operis nuntiatione . . . . » 50

TITULUS XXXIII.

De privilegiis et excessibus privilegiatorum.

§. I. *De natura privilegii*. . . . . » 63
II. *De privilegiorum varietate* . . . . » 76
III. *De modis acquirendi privilegia* . . . . » 89
IV. *De privilegii usu interpretatione et extensione* . » 98
V. *De privilegiorum amissione* . . . . » 115
VI. *De revocatione privilegiorum* . . . . » 140
VII. *De privilegio exemptionis*. . . . . » 151

TITULUS XXXIV.

De purgatione canonica . . . . » 165

TITULUS XXXV.

De purgatione vulgari . . . . » 178

TITULUS XXXVI.

De injuriis et damno dato.

§. I. *De injuria* . . . . » 185
II. *De damno dato* . . . . » 202
III. *De repressaliis seu pignorationibus* . . . . . . » 223

PARS IV.

De poenis delictorum.

TITULUS XXXVII.

De poenis.

§. I. *De poenis in genere* . . . . » 227
II. *De poenis ecclesiae spiritualibus et in specie de irregularitate* . . . . » 249
III. *De aliis poenis ecclesiae spiritualibus* . . . . . » 271
IV. *De poenis ecclesiae temporalibus* . . . . . . » 287
V. *De poenis fori saecularis* . . . . » 301

TITULUS XXXVIII.

De poenitentiis et remissionibus.

§. I. *De poenitentia prout est sacramentum* . . . . . » 306
II. *De poenitentia prout est satisfactio pro peccato* . » 348
III. *De indulgentiis* . . . . » 359
IV. *De jubileo* . . . . » 371

TITULUS XXXIX.

De sententia excommunicationis suspensionis et interdicti.

§. I. *De censuris in genere* . . . . » 384
II. *De excommunicationis censura* . . . . »
III. *De excommunicatione in particulari et praecipue de excommunicatione canonis* . . . . » 463
IV. *De suspensione* . . . . » 485
V. *De interdicto* . . . . » 503
VI. *De cessatione a divinis* . . . . » 533

PARS V.

Appendix pro toto jure canonico.

TITULUS X.

De verborum significatione . . . . » 541

PARS III.

De delictis propriis clericorum

Post examinata delicta, quae tum cultui, et fidei divinae, tum charitati proximi adversantur, subjunguntur delicta, quae in clericis solis vel deprehenduntur, vel specialiter reprehenduntur. Inter haec primo loco occurrit venatio; sit ergo

TITULUS XXIV.

De clerico venatore

SUMMARIUM

1 *Quot sint venationis species?*
2 *Quaenam venatio sit licita, quae illicita?*
3 4 *Qualis venatio sit prohibita clericis, et religiosis?*
5 *etc. An recte venatio clamorosa sit ipsis prohibita?*
9 *etc. Poena clerici venatoris.*
12 *etc. An bene gravior poena sancita sit episcopo, quam inferioribus clericis?*

1

Quaeritur 1. quot sint venationis species? Resp. a Sylv. *V. venatio pr.* et Sebast. Medices *de venation. q. 1. n. 5.* tres species referuntur, scilicet *oppressiva*, sic dicta ab injusta oppressione hominum; *arenaria*, quae exercetur cum bestiis depugnando in arena; *saltuosa*, seu *sylvatica*, quae ad ferarum, volucrum, et piscium etiam (nam etiam *piscatio* sub nomine generico *venationis* comprehenditur) ordinatur.

2

Quaeritur 2. quaenam ex his tribus venationis speciebus sit licita, quae illicita? Resp. *Prima* ex his omnino illicita est; *can. fin. dist. 6. Altera*, si exerceatur pro quaestu, inducit infamiam; *c. hunc titulum 1. §. removet 5. vers. et qui operas suas ff. de*

postuland. Tertia per se licita est, fieri tamen illicita potest ex quadruplici maxime capite. Et 1. quidem ex persona venantis, et sic venatio interdicta est clericis; *canon. quorundam* 1. *dist.* 34. *can. qui venatoribus* 8. *et* 9. *dist.* 86. *et c. episcopum* 1. *ac c. fin. h. tit.* junct. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* 2. Ex tempore, quo fit, si scilicet instituatur diebus festis, et ita, ut per eam fiat, ne sacrum audiatur; Less. *l.* 2. *de J. et J.* 5. *n.* 44. Rebell. *l.* 1. *q.* 14. *sect.* 3. *n.* 14. Palao *tr.* 30. *D. un. p.* 14. *n.* 2.; 3. ex loco, in quo instituitur, si scilicet venatio in saltu, aut piscatio in lacu alieno contra domini voluntatem instituatur, quia quilibet habet jus praedio suo utendi, et illius usum omnibus aliis prohibendi; Palao *l. cit. n.* 3. 4. ex detrimento boni communis, vel particularis, quod fieret, si escae tales projicerentur in flumen, quibus pisces omnes enecarentur, et aquae inficerentur, aut cum pedibus, equis, canibus conculcantur sata, destruuntur vinae, dissipantur sepes etc. Less. *l. cit. n.* 40. Palao *num.* 5.

3

Quaeritur 3. qualis venatio prohibita sit clericis? Nam duplicem DD. venationem saltuosam distinguunt; ex his una dicitur *quieta*, qua sine strepitu, laqueis, retibus etc. atque etiam paucis canibus adhibitis, lepores, vulpes, aliaeque ferae minores, et aliquando etiam volucres capiuntur. Alia *clamorosa*, quae magno armorum, retium, canum, accipitrum apparatu, tumultuque, et vehementia apros, cervos, aliasque praesertim majores feras, et aliquando etiam aves capiendo exercentur; Gonzal. *in c.* 1. *h. tit. n.* 5. Pirh. *hic n.* 3. Vviest. *ibid. n.* 2.

4

Ex his *venatio quieta* personis ecclesiasticis permissa est, si utilitatis, aut necessitatis corporalis, vel etiam honestae recreationis causa, vel rarius instituatur; gloss. *in c.* 1. *V. voluptate h. tit.* Sylv. *V. venatio vers. quantum vero ad personam*; Beller. *disquis. cleric. p.* 1. *tit. de disciplin. cleric.* §. 19. Less. *2. de J. et J. c.* 5. *n.* 40. Pal. *tr.* 30. *D. un. p.* 14. *n.* 1. Barb. *in c.* 1. *h. tit. n.* 2. Vvagnerec. *in c. fin. ibid. not.* 2. Vallens. *hic n.* 1. *et* 2. Engl. *n. un.* Pirh. *n.* 3. Konig. *n.* 1. *et* 3. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel *n.* 5. *et* 6. *Ratio est*, quia venatio ex se actus, sive res indifferens est, et permissa jure naturali; *arg.* §. *ferae* 12. *inst. de rer. divis.* igitur nisi prohibita jure positivo sit clericis, et religiosis, etiam ipsis est licita, his autem prohibentur venationes solum illicitae, et statum illorum dedecentes, qualis solum clamorosa est, non autem quieta venatio, prout patet ex *c. fin. h. tit. Clem.* 1. §. *porro de stat. monach.* et Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* ergo etc. Accedit con-

suetudo, optima legum interpres, qua constat, hujusmodi venationem passim etiam a doctis, et timoratis clericis pro licita reputari, indeque sine scrupulo practicari.

5

Quaeritur 4. an recte clericis, et religiosis prohibita sit *venatio clamorosa*? Videtur, etiam ipsam permissam, vel saltem permittendam esse, ex duplici argumento. Nam 1. eisdem permissa est piscatio; *can. nunquam* 33. *v. taxantur de consecr. dist.* 5. huic autem venatio in jure aequiparatur; *arg.* §. *flumina* 2. *et* §. *ferae* 12. *inst. de rer. divis.* 2. *cum venerabilis* 21. *de censib.* mentio fit de spallis, seu ut Dufresne *glossar. V. spalla* explicat de armis, sive partibus ferarum, v. g. aprorum, aut cervorum, ab Abbate pro licentia venandi pendendis episcopo.

6

Sed dicendum, recte venationem clamorosam, et quietam nimis frequentatam prohiberi clericis, et aliis personis ecclesiasticis. *Ratio prohibitionis* est, quia venatio haec partim propter tumultum, et clamorem satis dissolvit, et dehonestat clericalem modestiam; partim quia propter immitem calidi sanguinis animalium effusionem refert quandam speciem belli, simulque excitat in animis aliquam asperitatem, et truculentiam debitae mansuetudini, et lenitati clericali valde adversam. Accedit, quia per venationem etiam quietam, nimis tamen frequentatam, clerici a divinis officiis, et spiritualibus aliisque clericalem statum dedecentibus occupationibus abstrahuntur, hoc ipso, quod venationi nimium dediti primas diei curas, et primum, idemque nobilissimum tempus, quod divino obsequio, et praefatis occupationibus consecrare deberent, feris, aut volucribus investigandis, et insectandis, capiendisque impendant, prout cum aliis bene observat Menoch. *de arbitr. cas.* 413. *n.* 15. Laym. *l.* 3. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 15. Gonz. *in c.* 1. *h. tit. n.* 7. Pirhing *hic n.* 2. Konig *n.* 1. Reiffenstuel *num.* 7.

7

Multo magis venatio interdicta est monachis, et aliis religiosis; *Clem.* 1. §. *porro de stat. monach.* quia adhuc magis illos dedecet, ita, ut nec recreationis causa venatio eis liceat, si per se venationi dent operam, ut est communis opinio apud Diaz *pract. crim. can. V. venatores c.* 71. *in addit tit. C. v. recreationis*, Palao *tr.* 30. *D. un. p.* 14. *n.* 1. *v. quae dicta sunt*, Barb. *in c.* 1. *h. tit. n.* 4. *et in fin. n.* 2. Pirh. *hic n.* 3. *fin.* Addit tamen Palao, *l. cit. et tr.* 16. *de stat. relig. D.* 4. *p.* 13. §. 5. in his venationis usum, si scandalum absit, non esse peccatum mortale. Quod multo magis verum est de clericis saecularibus; nam hi etiamsi venationem etiam

clamorosam per se ipsos exerceant, secluso scandalo, vel alia circumstantia extrinseca, raro peccant mortaliter, ut expresse docuerunt Medin. *C. de restit. q. q.* 12. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 44. Less. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 43. Emm. Sa *V. venatio art.* 3. *edit. roman.* Rebell. *l.* 1. *de oblig. just. q.* 14. *sect.* 2. *n.* 10. Layman *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 15. Palao *n.* 1. *cit.*

8

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. negatur paritas; quia venatio propter saltus, et clamores magis dissolvit, et dehonestat clericalem modestiam, nutrit otium, et vitia, ac per crebram, et immitem calidi sanguinis animalium effusionem, ut *n.* 6. dictum est, excitat in homine asperitatem, et truculentiam contra clericalem mansuetudinem; quod non contingit in piscatione: ut proinde illa, non ista merito prohibeatur religiosis, et clericis, praesertim cum plures sanctos piscatores, et inter hos ipsos Apostolos, qui artem istam etiam post conversionem exercuerunt, ut passim in evangelio legitur; venatorem autem, teste s. Hieron. *can. Esau* 11. *dist.* 86. ne unum quidem sanctum in scripturis legamus. *Ad* 2. spallae ferarum ab Abbate non pendebantur pro licentia venandi per se, vel suos monachos, sed per extraneas, et saeculares personas, per quas exercere venationem religiosis, et clericis non est prohibitum; Gonzal. *in c.* 1. *h. tit. n.* 9. Vviest. *hic n.* 9.

9

Quaeritur 5. sub qua poena clericis, et religiosis prohibita sit venatio? Resp. Si saepius exercita fuerit, *cap. episcopum* 1. *h. tit.* episcopus jubetur tribus mensibus a communione arceri, presbyter duobus, diaconus vero suspendi ab officio, sine determinatione temporis: ideoque post aliquot dies, vel quando placuerit, episcopus cum diacono poterit dispensare; non autem dispensari poterit cum episcopo vel presbytero ante trimestre, vel bimestre elapsum; Diaz *pract. crim. can. c.* 71. *n.* 1. Porro suspensionem hanc in diaconum venatorem latam, gloss. *fin. in c.* 1. *cit.* extendit etiam ad subdiaconum. Minores vero clerici arbitrio judicis plectendi sunt; *arg. c. de causis* 4. *de offic. deleg.* Host. *summ. n.* 4. Anchar. *h. tit.* Vivian. *in c.* 1. *h. tit. prop. fin.* Barb. *ibid. n.* 6. *et* 10. Medices *da venat. q.* 9. *n.* 8. *et* 9. Vallens. *hic n.* 1. Pirh. *nu.* 1. *et* 4. Konig *n.* 2. Vviest. *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 9. quod tamen restringendum est ad solos clericos in minoribus, qui beneficia ecclesiastica obtinent: secus quoad alios; hi enim nullam poenam incurrunt; Pirhing *n.* 4. *cit.*

10

Porro ad incurrendam poenam, in clericos statutam, idem Pirh. *l. cit.* cum Host. *in c.* 1. *fin.* requirit, ut praecedat monitio *arg. can. indigne* 21. *caus.* 12. *q.* 2. ubi dicitur, quod vindictam debeat praecedere admonitio. *Sed contrarium* tenet Diaz *c.* 71. *cit. n.* 4. ubi ait, quod monitio haec operetur, ut, si clericus admonitus a venationibus cessare nolit, possit deponi, non propter venationem, sed propter inobedientiam.

11

Imo has poenas consuetudine abrogatas, notat Vvagnereck *h. tit.* qua consuetudine etiam derogatum est canonibus, siqui essent, quibus talis quoque venatio, et requisita ad eam, v. g. canes, retia etc. prohiberentur, quae nec ab officiis divinis avocant, nec mansuetudini clericali contraria sunt; cum enim talis venatio, et requisita ad eam ex se indifferentia, et jure naturali permissa sint, ut dictum est *n.* 4. utique valebit consuetudo contra legem talia prohibentem; *arg. c. fin. de consuet.* Pirhing *n.* 4. *fin.* Reiffenst. *n.* 10.

12

Quaeritur 6. an bene gravior poena episcopo, quam presbytero, et huic, quam ceteris clericis sancita sit? *Videtur* non bene sancita esse; quia *c. usurarum* 1. *v. qui vero de usur. in* 6. episcopalis ordinis praelato minor, quam inferioribus clericis, ubi par delictum est, poena imponitur; et alias generalis est regula, quod qui majori nobilitate, et dignitate fulget, mitius puniatur; *c. pastoralis* 28. *pr. ibi, dignitati deferat de offic. deleg. et l. sacrilegii* 6. *pr. ibi, aut si honestiori loco natus sit*; *ff. ad leg. Jul. peculat.*

13

Verum haec regula, ut Tiraquell. *de poen. tempor. cas.* 37. notat, solum procedit, quando dignitas delicti gravitatem non auget: secus, si ex delinquentis dignitate crescat, prout fit in casu praesenti. *Hinc dicendum*, merito venatores episcopos graviori, quam inferiores clericos poena affici; Gonz. *in c.* 1. *h. tit. num.* 8. *fin.* Vviestner *hic n.* 4.

TITULUS XXV.

De clerico percussore.

SUMMARIUM

1 *Specialiter prohibentur clerici percutere alios.*
2 *etc. Quibus id liceat?*
5 *An praelatus clericos sibi subditos disciplinae causa possit percutere manu propria?*
6 *Et, si per alium, per quem?*
7 *Qualis debeat esse ista percussio?*
8 *etc. Poena clerici percussoris.*
10 *Hodierna observantia circa hoc.*
11 *Privilegia.*
12 *Quando clericus percussor deponi possit etiam ob percussionem non enormem?*

1

Venationem sequitur *percussio*, quae duplex est, manu, et lingua. Manu percutientes *malefici*, lingua percutientes *maledici*, appellantur: de his sermo erit *titulo sequente*, in praesenti de prioribus. Specialiter autem cuivis clerico, praesertim in majoribus constituto, prohibitum est laicum etiam delinquentem sive fidelem, sive infidelem propriis manibus percutere; *can. quid autem* 1. *et canon. episcopum* 7. *dist.* 45. *can. non licet* 25. *dist.* 86. *etc. siquis* 1. *h. tit.* Ratio est, quia percussio repugnat modestiae clericali, ac mansuetudini Christi, quam imitari debent clerici; Konig *hic n.* 1. Reiffenst. *ibid. n.* 2. Verum prohibitio haec limitationem patitur; nam aliquibus clericis percussio moderata sibi subditorum non est prohibita. Hinc

2

Quaeritur 1. quibus clericis licitum sit percutere alios clericos, vel laicos? Resp. 1. id possunt praeceptores, aut magistri artium liberalium, si verba, et minae non proficiant; tunc enim possunt venire ad verbera, sed moderata, prout ratio culpae, et qualitas personae exigit, et consuetudine receptum est; *can. aut facta* 19. *dist.* 1. *de poenit. et l. sed et si* 5. *§. fin. ff. ad leg. aquil. Proceditque hoc*, etiamsi discipuli, quos ita corrigunt, sint clerici; nam si moderata, et correctionis causa sit facta percussio, ea utentes excommunicationem canonis non incurrunt; *c. super eo* 1. *§. nec clerici vers. neque magister c. ex tenore* 10. *et c. cum voluntate* 54. *§. final.*

de sent. excomm. quia nec suadente diabolo facta, nec violenta censetur; Abb. *in c.* 1. *h. tit. n.* 1. Navar. *man. c.* 27. *n.* 81. Suar. *de censur. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 48. Molin. *tr.* 5. *de just. D.* 56. *n.* 4. Coninck *D.* 14. *de censur. dub.* 15. *n.* 190. *et seq.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 8. *vers. quarta* Bonacin. *D.* 2. *de censur. in part. q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 4. Palao *tr.* 29. *D.* 3. *p.* 23. §. 3. *n.* 6. Gonzal. *in c.* 4. *h. tit. n.* 3. Vviest. *hic n.* 2. Reiffenst. *n.* 3. *et* 9.

3

2. Similiter excommunicationem canonis non incurrunt seniores sacerdotes, et alii clerici, si zelo devotionis pueros, vel adolescentes, in minoribus ordinibus constitutos, dum officium divinum turbant, leviter percutiunt; *cap. cum voluntate cit.* §. *fin. etc. veniens* 16. *de sent. excomm.* Abb. *ibid. n.* 1. Barbos. *n.* 1. Palao *l. cit. n.* 6. Vviestner *n.* 3. Reiffenst. *n.* 5.

4

3. Possunt praelati ecclesiastici tam saeculares, quam regulares disciplinae causa moderate percutere clericos, et religiosos sibi subditos, in minoribus quidem ordinibus constitutos etiam pro levioribus culpis, in majoribus autem tantum pro gravioribus; *can. cum beatus* 8. *dist.* 45. *can. non licet* 25. *pr. dist.* 86. Palao *l. cit. n.* 10. Pirh *hic n.* 1. Vviest. *n.* 4. Reiffenst. *n.* 9.

5

Quaeritur 2. an praelatus ecclesiasticus clericos sibi subditos disciplinae causa percutere propria manu possit? Resp. distinguendo inter episcopum, et alios praelatos inferiores episcopo: hi verberare clericos sibi subditos etiam in propria persona possunt; non vero episcopus, sed id facere per alium debet; *can. non licet* 25. *dist.* 86. *Excipitur*, si alium clericum, qui id faciat, reperire non possit; tunc enim etiam episcopus per se verberare clericum potest; gloss. *in can. non licet cit.* Abb. *in c.* 24. *num.* 8. *de sent. excomm.* Pirh. *hic n.* 1.

6

Dubitatur, cui demandari verberatio clerici, vel religiosi ab episcopo, vel praelato ecclesiastico possit? Resp. Demandari debet alteri clerico, vel religioso, non vero laico; alioquin tam episcopus verberari mandans, quam laicus ex mandato clericum percutiens excommunicationem incurrunt, etiamsi juxta verberandi causa subsit; *arg. c. universitatis* 24. *de sent. excomm.* Diaz *pract. crim. can. V. verberari c.* 136. *n.* 2. *et* 3. Suar. *de censur. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 42. Barbosa *in c.* 24. *cit. n.* 2. Pirh *hic n.* 1. Vviestner *n.* 5. Reiffenst. *n.* 7. *Excipitur*, nisi clericus penitus esset incorrigibilis; tunc enim per laicum verberari poterit; *arg. c. ut famae* 35. *de sent. ex-*

comm. gloss. *in cas. summ. dist.* 45. Pirh *l. cit.* de quo tamen dubitat Diaz *l. cit.* cum *c. cit.* loquatur solum de captura facienda per laicum, et nihil de verberibus.

7

Quaeritur 3. qualis debeat esse haec percussio? Resp. Debet esse haec moderata; *can. disciplina* 9. *et seqq.* cum *praefat. gratiam* incipit *Salomon dist.* 45. Engl. *hic v. quodsi.* Et hinc si praelati debitam correctionem in verberando excedant notabiliter, incidunt in excommunicationem *cap. siquis suadente* reservatam papae, et mittuntur in exilium; *can. cum beatus* 8. *fin. pr. dist.* 45. Abb. *in c.* 24. *de sent. excomm. n.* 9. et si ex immoderata, et incauta percussione, etiam disciplinae causa facta, sequatur mors, vel mutilatio, contraheretur irregularitas *c. presbyterum* 7. *de homicid.* Pirh *hic n.* 1.

8

Quaeritur 4. quae sit poena clerici alium, etiam laicum, illicite percutientis? Resp. *C. siquis* 1. *h. tit.* primo jubetur corripi pro excessu percussionis, et qualitate delicti, ac delinquentis ad arbitrium superioris; et si non resipuerit, deponi. *Ex quo sequitur* 1. quod, si se emendaverit, non sit deponendus; gloss. *fin. in c.* 1. *cit.* Engl. *hic pr.* Pirh. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 4. et hinc iterum *Sequitur* 2. non esse deponendum clericum de gradu, et statu clericali propter unicam, vel alteram simplicem percussionem; quia post correptionem exspectanda est emendatio, prout dictum est.

9

Excipitur autem, si clericus aliquem lethaliter, vel enormiter percussisset; nam hic etsi istud vel semel tantum fecisset, deponendus esset, etiam sine ulla monitione; *arg. can. fin. dist.* 25. *etc. praeterea* 2. *h. t.* gloss. *in c.* 1. *eod.* Host. *ibid.* Pirh. *hic n.* 2. Reiffenst. *n.* 4. *et* 5. Ratio est, quia talis percussio gravissime adversatur statui, modestiae, et mansuetudini clericali.

10

Quaeritur 5. quae sit hodierna observantia statutorum de percussione clericorum, vel laicorum? Resp. Hodie per consuetudinem recessum est in multis a rigore canonum, praesertim circa prohibitionem, ne praelati clericos delinquentes verberari curent per laicos; nam ut de consuetudine Galliae testatur Barbos. *in c.* 24. *de sent. excomm. n.* 2. ibidem episcopi clericos delinquentes castigant per laicos. Et hanc consuetudinem, ut praelati ecclesiastici mediis laicis capiant, in vincula conjiciant, flagellorum publica punitione afficiant, et si opus fuerit, torqueant, ac in triremibus puniant, etiam alibi passim vigere docent Abb. *in c.* 12. *cit. n.* 6. Navar. *comment.* 3. *de regul. n.* 52. Clar. §. *fin. q.* 77. *n.* 3. Molin. *tr.* 3.

de J. et J. D. 56. *n.* 8. Suar. *D.* 22. *de censur. sect.* 1. *n.* 44. Conink *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 191. Avil. *p.* 2. *de censur. c.* 5. *D.* 3. *dub.* 12. Filiuc. *tr.* 15. *c.* 1. *qu.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 5. *num.* 9. *v. porro.* Bonacin. *de cens. in part. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 5. Palao *tract.* 29. *D.* 3. *p.* 23. §. 3. *n.* 11. Vviest. *hic n.* 6. idque merito; ne alias contra *cap. ut famae* 35. *de sent. excomm.* delicta maneant impunita, cum difficile sit reperire clericos, qui velint in se suscipere munus capiendi, incarcerandi, et verberandi alios delinquentes clericos. Accedit, quia hujus generis punitionis executio minus decet personam ecclesiasticam.

11

Imo id FF. minoribus ab Alexandro VI. et Leone X. concessum est per privilegium, ut subditos suos castigare verberibus possint per religiosos laicos, seu conversos; habetur *compend. privil. minor. V. absolutio ordinaria* §. 20. *et* 27. cons. id etiam competit ceteris praelatis ordinum, qui cum iisdem privilegiorum communicationem habent, ut notat Palao *loc. cit. fin.* Quapropter partim his privilegiis, partim consuetudine introducta possunt religiosi praelati absque ulla necessitate religiosos sibi subditos correctione dignos punire medio religioso etiam laico; Navar. *de sent. excomm. cons.* 42. *alias* 28. Molin. *tr.* 3. *D.* 51. *n.* 5. Conink *l. cit. n.* 191. Layman *n.* 9. Palao *l. cit.*

12

Quaeritur 6. quando clericus percussor deponi possit etiam ob percussionem non enormem? Resp. Tunc, quando consuetudinem habet percutiendi, ita, ut facile procedat ad verbera, etiam pro minimis rebus, praesertim juncto scandalo; nam hic, si admonitum se non correxerit, non debet in gradu, seu statu clericali permanere, cum clericos deceat imitatio mansuetudinis Christi; Pirhing *hic n.* 2. Konig *ibid. n.* 2.

TITULUS XXVI.

De maledicis.

SUMMARIUM

1 *Quid, et quotuplex sit maledictum?*
2 *Quis dicatur maledicus in proximum privatum?*
3 *Quale peccatum committat?*
4 *Et quam poenam incurrat?*
5 etc. *Quid sit statutum in eos, qui maledicunt principi saeculari?*
7 etc. *Vel pontifici?*
10 etc. *Aut alii praelato ecclesiastico?*
13 etc. *Modi, quibus aliquis maledicus possit fieri in DEUM.*
15 etc, *Hujus poena.*
18 etc. *Quando poenae hae incurrantur?*
20 etc. *Quae sit hodierna poenarum istarum observantia?*
23 etc. *Quis sit judex competens respectu criminis blasphemiae?*

1

Quaeritur 1. quid, et quotuplex sit *maledictum*? *Resp. Maledictum, vel maledictio a male dicendo, vel loquendo* sic nuncupatum est, et dicitur malum dictum, seu mala locutio de alio; et qui ita male loquuntur, *maledici* vocantur; Host. *summ.* 1. *hoc tit.* Pirh. *hic n.* 1. Konig. *n.* 1. Reiffenst. *n.* 2. dividitur in detractionem, calumniam, et blasphemiam, indeque maledici in detractores, calumniatores, et blasphemos: blasphemia committitur in Deum, vel sanctos; detractio, et calumnia in homines, idque vel in principem, vel in privatum aliquem.

2

Quaeritur 2. quis dicatur maledicus in proximum privatum? Resp. Qui famam, et existimationem ejusdem deprimit, vel aliquid mali e. g. quod sit fur, aut adulter etc. de eo enuntiando, vel bonum, et qualitatem ipsi competentem, v. gr. ingenuitatem, nobilitatem etc. inficiando; quod dupliciter fieri potest, scilicet vel absente proximo, et tunc est *detractio*, vel eo praesente, et tunc *calumnia* appellatur; Pirh. *hic n.* 1.

3

Utrumque peccatum ex genere suo mortale est, et ejus reus in foro conscientiae ad reparationem famae, et existimationis laesae;

in externo autem actione injuriarum, et palinodiae, seu recantationis tenetur; *l. item* 15. *generaliter* 27. *et leg. qui liberos* 9. *cum seqq. C. de injur.*

4

Clericus in proximum maledicus, maxime sacerdos, olim ad injuriae veniam postulandam cogebatur; et si renueret, degradabatur, i. e. suspendebatur, neque ante praestitam satisfactionem ad officium ecclesiasticum unquam revocabatur ex decreto *conc. carth. IV.* relato *can. clericus.* 5. junct. *glossa V. revocetur dist.* 46.

5

Quaeritur 3. quid statutum sit in eos, qui maledicunt principi vel praelato ecclesiastico? Resp. distinguendo inter eum, qui maledicit principi saeculari, et inter eum, qui ecclesiastico, qui *principi saeculari* v. g. imperatori, regi etc. maledicit, praeterquam quod gravissimum crimen adversus legem divinam, *exod.* 22. *v.* 28. *et tit.* 3. *v.* 1. committat, secundum leges humanas olim majestatis crimine tenebatur, ob criminis atrocitatem, teste Arnobio *l.* 1. *adv. gentes*; postea tamen imperatores christiani, quod maledicta negligere excelsi, et vere regii animi esse ducerent, voluerunt, ut, qui hujusmodi maledicta effunderet in principem, non facile ad supplicium traheretur: quia, ut prudentissime, et piissime Theodosius, Arcadius, et Honorius imm. *l. un. C. siquis imperat. maledic.* inquiunt, *si id ex levitate processerit*, *contemnendum est*; *si ex insania*, *miseratione dignissimum*, *si ab injuria*, *remittendum*; cons. poena illius certa non est, sed arbitraria; Menoch. *de arbitr. cas.* 377. *n.* 9. Brunnem. *ad l. cit. n.* 2. Vviesl. *hic n.* 4. Reiffenst. *ibid. n.* 6.

6

Excipitur, nisi maledictum contineret verba spectantia seditionem, aut acclamationes turbulentas, quibus principis salus, aut status adduceretur in discrimen; tunc enim, et quoties alias id justa ratio, vel exempli necessitas scelus puniri exigit, causa remittenda erit ad principem, ut cognoscat, an, et qua poena petulantis linguae audacia puniri debeat; glossa *l. un. cit. V. remittendum*, Menoch. *loc. cit.* Brunnem. *n.* 7. Vviestner et Reiffenst. *loc. cit.*

7

Quodsi maledictum in *ecclesiasticum* v. g. pontificem vel episcopum conjectum fuerit, distinguendum est, an processerit ex temulentia, levitate, insania vel animi injuria exulcerati commotione an vero ex animo injuriandi. *Si primum*, convenit sic maledicentibus injuriam remitti, juxta *can. inter querelas* 27. *caus.* 23. q. 4. *et l. siquis* 10. *de episc. et cler.* quia, ut ibi dicitur, quilibet sa-

cerdoti status sui *sanctitas ignoscendi gloriam derelinquit*, quod mansuetudo eundem, tanquam Christi vicarium, maxime omnium deceat.

8

Si secundum, videndum, an per ejusmodi maledictum soli personae derogetur, an vero etiam sedi apostolicae, et dignitati pontificali. *Si prius*, iterum mansuetudo Christi, cujus papa in terris vicarius est, omnino requirit, ut ipse talem injuriam, suae personae illatam, remittat; *arg. l. un. cit.* si enim juxta hanc legem principes saeculares suae personae maledicentibus ignoscunt, multo magis id facere debet papa, qui illis in moribus, et mansuetudine debet esse exemplo; Vvaguereck *in exeg. c. 1. h. tit.* Qua in re illustre exemplum dedit s. Pius V. qui famosi criminis in se conficti authorem ad se adductum, et supplicia metuentem pari tam demissione, quam magnitudine animi liberum dimisit, postquam eum his verbis est allocutus: *si tu mihi, ut summo pontifici, maledixisses, impune non ferres: verum quia in fratrem Michaelem* (hoc nomen ei ut religioso erat) *in monachum scarponensem etc. convitia jactasti, liber abi, quo vis; ego vero humilitatem generis mei, vitae, et habitus semper animo retinebo, et libenter confitebor*; Barbos. *in c. 1. hoc tit. n. 2.* Pirhing *hic n. 4.* Konig. *n. 3.* Reiffenst. *n. 9.*

9

Si posterius contigerit, aut grave scandalum sequeretur, condonari maledictum nec potest, nec debet per textus *can. salonitanae 29. dist. 63. can. Guilisarius 30. caus. 23. q. 4. et cap. innotuit 1. hoc tit.* ubi clericus, qui *verba quaedam in depressionem officii, et beneficii* (papalis) *protulit*, a Clemente III. ita compesci jussus est, *ut poena illius aliis terrorem incutiat, ne de cetero contra Romanam ecclesiam in talia verba prorumpant*; Pirh. *hic n. 2.* Reiffenst. *ibid. n. 8.* Quia vero in *cap. innotuit citat.* nulla certa poena est declarata, arbitrio judicis determinanda venit, quae varia erit pro gravitate culpae, personae maledicentis, et loci, aliisque circumstantiis; Diaz *pract. crim. can. V. maledici c. 70. n. 2.* Pirh. *n. 5.*

10

Porro distinctio haec observanda est etiam in principe saeculari, per maledictum offenso, ut putat Konig. *hic n. 3.* Item in episcopo: ubi adverto cum Host. *summ. hoc tit. §. alii maledicunt principem*, Farin. *prax. crim. q. 105. n. 402. et seqq.* Pirh. *hic num. 5. not. 5.* Reiffenst. *ibid. n. 10. et 11.* etsi episcopus aliquem ob maledictum, soli suae personae illatum, ipsemet punire non possit, tum ob statum suum, quem, ut dixi, Christi mansuetudo praeprimis decet, tum ne in propria causa sit judex; nihilominus talem arbi-

trio alterius judicis pro qualitate delicti puniendum esse. Et quidem judices saeculares ex officio punire debent illum, qui maledicto offendit episcopum, vel sacerdotem, aut alium clericum, etiamsi episcopus, vel alii clerici eum non accusent; quia universaliter judicibus saecularibus incumbit punire quemlibet, qui aliquam injuriam (qualis utique est etiam maledictum) infert locis, aut personis sacris, ut expresse statuitur *l. siquis* 10. *C. de episcop. et cleric.* Reiffenst. *n.* 11. *cit.*

11

Si religiosi aliquem ecclesiae praelatum offendant, vel ei detrahant, de jure communi debent per duos menses subjacere illis poenis, quae juxta regulas, vel statuta eorum ob gravia crimina imponuntur, textu expresso *Clem.* 1. §. *quibus etiam de privil.* Pirh. *n.* 5. *cit. not.* 7. Reiffenst. *n.* 13.

12

Quaeritur 4. quot modis maledicus aliquis fieri possit in Deum? Resp. Fit hoc triplici modo, 1. quando aliquid affirmatur de Deo, quod ipsi non convenit; e. g. quod sit crudelis, injustus etc. vel negatur, quod ei competit, v. g. scientia, potentia, providentia etc. aut quod divinitatis proprium est, v. g. omniscentia, omnipotentia etc. alicui creaturae v. g. daemoni attribuitur; haec blasphemia *haereticalis* vocatur; s. Thom. 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. Sylv. *V. blasphemia q.* 1. Farin. *prax. crim. q.* 20. *n.* 11. Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 6. Engl. *hic n.* 1. Pirhing. *n.* 7. Konig *n.* 2. Vviest. *n.* 7. Reiffenst. *n.* 15.

13

2. Quando Deum quis detestatur, vel ei imprecatur malum aliquod, v. g. ut pereat, aut moriatur, ut confundatur, contemnatur, vel non amplius cognoscat, et punire possit peccatum; item cum quis Deum, aut Christum, vel ejus membra contemptim, et indecenter nominat; haec blasphemia *simplex* dicitur.

14

3. Quando indecentia, et contumeliosa verba in Deiparam, aliosque sanctos jaciuntur, v. g. illam non esse virginem, istos non esse in coelo etc. sicut enim Deus laudatur in sanctis suis, ita etiam blasphemia quae fit contra sanctos, in ipsum redundat, indeque ut blasphemia in Deum reputatur, ac punitur; s. Thom. *art.* 1. *cit. in corp.* Covar. *in cap. quamvis de pact. p.* 1. §. 7. *n.* 8. Clar. §. *blasphemia n.* 1. Farin. *q.* 20. *cit. n.* 25. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 6. Engl. *hic n.* 1. *v. quod porro*, Pirh. *n.* 7. Vviest. *n.* 7. Reiffenst. *n.* 15.

15

Quaeritur 5. quale peccatum sit in blasphemia, seu maledictum in Deum, et quibus poenis per jus commune, vel consuetudinarium afficiatur? Resp. Est gravissimum scelus, et severissimis poenis ipso jure castigatur. Nam 1. *veteri testamento*, qui nomen Dei blasphemavisset, a populi tota multitudine lapidibus opprimebatur, ita praecipiente supremo legislatore Deo; *Lev.* 24. *v.* 16.

16

2. *Jure ecclesiastico* olim, si clerici fuerunt, deponebantur ab officio; si laici, per sententiam excommunicabantur; *can. siquis* 10. *caus.* 22. *q.* 1. Postea vero istis poenitentia publica, et multa pecuniaria decreta est; *c. fin. hoc tit.* Demum in eosdem, et clericos blasphemos variae tam pecuniariae, quam corporales poenae, pro delicti, delinquentium, et aliarum circumstantiarum varietate infligendae, statutae sunt per *const. Leonis X.* incipit *supernae dispositionis*, quae est septima in *tom.* 1. *de bullar. cherub.* Julii III. incipit *in multis* quae est 23. *in dicto tom.* 1. *bullar.* et s. Pii V. incipit *can. primum*, quae est quinta *in tom.* 2. *bullar.* quas tamen usu fere non receptas, et propterea in blasphemorum punitione locorum consuetudines et statuta observandas monet Palao *tr.* 17. *D.* 2. *p.* 2. §. 5. *n.* 1. Qui blasphemiam haereticalem proferunt, de haeresi suspecti sunt; proinde contra eos per ordinarios locorum inquisitio fieri debet; Engl. *hic n.* 3.

17

3. *Jure civili per novell.* 77. *c.* 1. §. *fin.* in eos constitutum est ultimum supplicium; quod confirmavit Carolus V. *in recess. august. de anno* 1548. §. 1. *et seqq.* ubi blasphemi in Deum jubentur puniri morte vel amputatione membrorum; blasphemi in B. V. et sanctos, si moniti non resipiscant, vel in corpore, puta, fustigatione, linguae sectione, aut amputatione etc. vel in bonis pro qualitate personae, gravitate maledicentiae, et aliarum circumstantiarum.

18

Quaeritur 6. quando poenae hae incurrantur? Resp. Incurruntur, quando blasphemia pronuntiatur plene deliberato animo; nam si hoc fiat ex mala consuetudine, in plena ebrietate, vel etiam in calore, et impetu iracundiae, ortum habentis ex gravi, et justa causa, talem blasphemiam pronuntians ordinariae poenae non subjacet, sed mitius arbitrio judicis puniri debet; Clar. §. *blasphemia n.* 16. Menoch. *de arbitr. cas.* 375. *n.* 33. Farin. *prax. crim. q.* 20. *n.* 23 Pirh. *hic n.* 11. Reiffenstuel *ibid. num.* 24. *arg. c. fin. hoc tit.* ibi *praesumpserit*, quod importat deliberationem, quam ebrii

non habent, nec satis habere censentur iracundi, utpote qui nesciunt, quomodo aut quid agant.

19

Dixi autem notanter, *ortum habentis ex gravi*, *et justa causa*; qualis esset, si vir, uxorem in adulterio deprehendens, ita commotus blasphemet; si enim iracundia ex levi, vel etiam gravi quidem, sed injusta causa proveniat, v. g. siquis juste privatus officio, aut alias graviter punitus, vel ob perditam lusu magnam summam pecuniae, indeque ira commotus blasphemet, poenae ordinariae, et per consequens etiam ultimo supplicio subjacet, ut cum DD. *citt.* notat Abb. *in c. fin. cit. n.* 6. Clar. §. *fin. q.* 60. *n.* 9. Farin. *q.* 20. *cit. n.* 48. *et* 49.

20

Quaeritur 7. quae sit hodierna poenarum istarum observantia? Resp. Hodie a poenarum istarum rigore multum recessum est; Covar. *in c. quamvis de pact. p.* 1. §. 7. *n.* 10. Clar. §. *blasphemia n.* 3. Pirh. *hic n.* 13. Konig *ibid. n.* 4. *fin.* Hinc consideranda sunt statuta particularia locorum. In aliquibus provinciis puniuntur fustigatione, sectione linguae, vel amputatione labii etc. Engl. *hic n.* 3. Commutantur tamen hae poenae aliquando in arbitrarias ex qualitate personae, scilicet aetate, et dignitate illius, ac qualitate blasphemiae, si levis fuerit, aut sine sufficienti deliberatione, et subitaneo impetu irae, aut in ebrietate, ut *n.* 18. dixi, prolata.

21

In Bavaria ut plurimum vigent poenae jure communi statutae, ex jure ejusdem speciali *Polizey-Ordnung l.* 5. *tit.* 7. *art.* 1. ubi blasphemi pro varietate circumstantiarum aut pecuniaria, aut corporali, et si enormes blasphemiae sint, amputatione linguae, aut capitis poena plecti possunt; Vviest. *hic n.* 10.

22

Qui sine respectu ad Deum, et sacramenta, ex mala consuetudine, vel ex subitanea ira, indignatione contra hominem, vel jumentum erumpunt in voces *Votts-Sacrament*, *Voits tausendet-und Million-Sacramen* etc. et non quidem rei erunt blasphemiae saltem formalis, rei tamen fierent de indigne pronuntiato divino nomine contra secundum praeceptum decalogi; Engl *n.* 2. Et hinc poenas blasphemorum ordinarias non incurrunt, bene tamen extraordinariam quae in Bavaria nostra per judices magis timentes Deum imponitur, juxta dispositionem statutorum Bavariae *tit.* 7. *cit. art. n.* 2. Reiffenstuel. *n.* 26.

23

Quaeritur 8. quis sit judex competens respectu criminis blasphemiae? Resp. cum distinctione; vel enim ista haereticalis, i. e. conjuncta cum expressa haeresi est, vel non. *Si primum*, cognitio de illo ad judicem ecclesiasticum pertinet, prout constat ex dictis *tit.* 7. *a n.* 175. et tradunt Farin. *prax. crim. q.* 20. *n.* 39. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 51. *n.* 93. *et in c. fin. hoc tit. n.* 6. Vviest. *hic n.* 11.

24

Si secundum, est mixti fori; Abb. *in c. fin. hoc tit. n.* 9. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 32. *n.* 37. Farin. *q.* 20. *cit. num.* 39. Marta *de jurisd. p.* 2. *c.* 13. *n.* 11. Barbos. *alleg. cit. n.* 93. *et in c. fin. n.* 6. Gonzal. *ibid. n.* 7. Pirh. *hic n.* 14. Vviest. *n.* 12. Reiffenst. *n.* 28. et sumitur ex *c. fin cit.* ibi; *per episcopum suum poena subdatur,* -- *et per temporalem praeterea potestatem coactione, si necesse fuerit, episcopi dioecesani adhibita -- mulctetur.*

25

Ex quo sequitur, in crimine blasphemiae non haereticalis contra reum laicum esse locum praeventioni, ita tamen, ut, si unus judex, v. g. ecclesiasticus, blasphemum punivit, per hoc non impediatur judex saecularis, quin eundem etiam ipse in suo foro punire valeat, si prior minorem commeritam reo poenam imposuerit; Farin. *n.* 39. *cit.* Barbos. *alleg. cit. n.* 95. Pirh. *n.* 14. Viest. *n.* 12.

26

Imo etiam blasphemiam haereticalem, consuetudine in his partibus passim vigente, judices saeculares judicare, et punire consueverunt; idque, ut appareat, ideo, quia etiam haereticalis ordinarie potius ex mente blasphema, quam haereticali, et ex errore intellectus profecta praesumitur; Reiffenst. *n.* 29.

TITULUS XXVII.

De clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

SUMMARIUM

1 *Poena clerici depositi ministrantis in ordine, vel officio sibi prohibito.*
2 *etc. Poena administrantis in censura ecclesiastica.*
5 *etc. Requisita, ut irregularitas ab hoc incurratur.*
11 *etc. Causae ab irregularitate hac excusantes.*
16 *etc. An irregularitatem incurrat etiam excommunicatus non vitandus ministrans in ordine?*
22 *ect. An sacerdos excommunicatus, suspensus etc. sacramentaliter absolvens?*
24 *etc. Quando per administrationem invalidam sacramentorum excommunicatus incurrat irregularitatem?*
27 *etc. An irregularitatem incurrat sacerdos excommunicatus, quando non conficit sacramentum, sed tantum aliquo modo ad illud concurrit?*
32 *etc. An exercens actum proprium ordinis minoris?*
36 *etc. An qui dubitat, num vere excommunicatus sit?*
41 *etc. An irretitus excommunicatione solum minore.*

Venatio, percussio, maledicentia delicta sunt, quae clericos prae laicis dedecent: ab his transimus ad ea, quae clericis sunt magis propria. Talis est temeraria susceptio, et usus ss. ordinum: quod primo fit, quando in iisdem clericus ministrat, qui ab ordine est depositus, vel irretitus aliqua censura ecclesiastica, per quam usus ordinis ipsi prohibetur.

1

Quaeritur 1. quae sit poena clerici depositi ministrantis, et exercentis actum ordinis, vel officii sibi prohibiti? Resp. clericus depositus, sive verbaliter degradatus i. e. perpetuo remotus ab ordinibus, et gradibus ecclesiasticis propter crimen, si celebret, vel actum ordinis, aut officii, a quo est depositus, exerceat, vel in eo ministret, excommunicari debet, prout statutum est *c. siquis episcopus.* 1. *c. seq. hoc tit.* Host. *in c.* 1. *cit. V. abscindatur,* Abb. *n.* 1. *not.* 2. Barbos. *n.* 1. Gonzal. *n.* 3. Pirh. *hic n.* 1. *et trib. seqq.* Konig *ibid. n.* 2. Et si sit incorrigibilis, exilio mulctatur; *cap. siquis*

2. *hoc tit.* Vvagnerec. *ibid. in summ.* Praecedere tamen debet monitio, ut volunt Alex. de Nevo *in gloss. ad Abb. ad c. sacro* 48. *de sent. excomm. lit. B.* Vivian. *in cap.* 1. *hoc tit. pr. et in c.* 2. *eod. pr.* Vvagner. *ibid. not.* 1. Vallens. *hic v. siquis*, Pirh. *ibid. n.* 1. quod sumunt ex *c. sacro tit. et c. siquis* 2. *hoc tit.* ibi, *et postea ab episcopo suo correptus etc.*

2

Quaeritur 2. quae sit poena clerici, qui censura ecclesiastica insuper habita, se ss. ministeriis ingerit, et exercet actum ordinis proprium? Resp. Ab hoc triplex incurritur poena. 1. Depositio ab officio, et beneficio ecclesiastico, infligenda per sententiam, etiam monitione non praemissa, ut ex *c. latores* 4. *hoc tit.* desumunt gloss. *in c. clericus* 3. *V. moniti tit. eod.* Abb. *ibid. n.* 2. Vivian. *ibid. pr. et in c.* 4. *cit. pr.* Vvagner. *in idem c.* 4. *in exeg.* Pirh. *hic n.* 5. Vviest. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 2. *et* 3. Neque obstat *c. clerici cit.* ibi, *nisi moniti*, quia per hunc textum plus non indicatur, quam quod episcopus possit, si velit, prius monere reum, eique, si monitus statim se emendet, ex gratia dispensationis hanc depositionis poenam remittere; Suar. *de censur. D.* 11. *sect.* 3. *n.* 2.

3

2. Privatio omnium beneficiorum; *cap. fraternitati* 6. *hoc tit.* et quidem ipso jure, prout colligitur ex *cap. cit. V. spoliare*, quod sententiae jure latae executionem denotat; Tiraquell. *in lege si unquam* 8. *V. teneantur n.* 167. *cit. pr. cod. de revocand. donat.* Vivian. *in cap.* 6. *cit. pr.* Barbosa *ibid. n.* 1. Vvagnereck *in exeges. cap. ejusdem*, Vviest. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 5.

4

3. Irregularitas: quae etiam ipso jure, et facto incurritur prout de suspenso constat ex *c. apostolicae* 9. *hoc tit. c. cum aeterni* 1. *v. fin. de sent. et re jud. in* 6. *et c. cum medicinalis* 1. *v. fin. de sent. excomm. eod.* de interdicto personaliter, et exercente hujusmodi actus in loco interdicto ex *c. is qui* 18. §. *fin. et c. is cui* 20. *de sent. excom. in* 6. de excommunicato ex *can. siquis episcopus* 6. *et can. seq. caus.* 11. *q.* 3. *et c. fin. hic.*

5

Quaeritur 3. quid requiratur, ut irregularitas incurratur a censuratis? Resp. 2. requiritur, ut exerceant actum ordinis. Atque hinc 1. irregularitatem non incurrit, qui in censura existens suscipit ordinem; nam hic tantum incurrit suspensionem *c. veniens* 1. *de eo, qui furtive etc.* 2. qui exercet actum jurisdictionis, dispensando in votis, et juramentis ferendo censuram, vel ab ea absolvendo, si hoc faciat sine stola: 3. qui assistit matrimonio, modo illud non bene-

dicat etc. Suarez *de cens. D.* 11. *sect.* 3. *n.* 18. Fagnan. *in c. siquis* 1. *hoc tit. n.* 15. Gonzal. *ibid. n.* 7. *et in c.* 4. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 36. *not.* 2. Engl. *n.* 2. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 6.

6

2. Ut exerceant actum proprium ordinis. *Ex quo sequitur*, irregulares non fieri clericos censuratos, si in censura cantent evangelium, vel epistolam sine stola, et manipulo; si baptizent privatim, et non solemniter etc. quia hi actus exerceri etiam a non ordinatis possunt, et quandoque solent; Sylv. *V. irregularitas q.* 13. *dict.* 1. *et* 4. Navar. *man. c.* 27. *n.* 244. Gonz. *in c.* 4. *h. tit. n.* 4. Engl. *hic n.* 2. Pirh. *c.* 35. *et* 36. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *num.* 6.

7

3. Ut actus ordinis proprius exerceatur temere; quia irregularitas ista jure lata est in poenam culpae gravis, et quidem cum temeritate coniunctae, prout constat ex *can. siquis episcopus* 6. *caus.* 11. *q.* 3. *c. cum medicinalis* §. *fin. de sent. excom. in* 6. *c. latores* 4. *h. tit.* quibus textibus irregularitatis poena fertur in eos, qui, cum censura sint irretiti, audent, et praesumunt se divinis ingerere; Suar. *D.* 11. *cit. sect.* 3. *n.* 5. Gonz. *in c.* 9. *n.* 15. Pirh. *n.* 40. Reiffenst. *n.* 9.

8

Atque hinc hujusmodi ordinum exercitio irregulares non fiunt 1. qui invincibiliter ignorant, se censura aliqua irretitos; *c. apostolicae* 9. *h. tit.* quia irregularitas haec poena est, et oritur ex delicto, quod in sic ignorantem non cadit; gloss. *in c.* 9. *cit. V. probabili*, Abb. *ibid. n.* 3. Suar. *n.* 5. *cit.* Avil. *part.* 7. *D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 1. §. *hinc sequitur*, Vivian. *in c.* 9. *cit. pr.* Barb. *ibid. n.* 1. Gonz. *n.* 7. Vallens. *hic v. dixi*, Engl. *n.* 3. Pirh. *n.* 40. *et* 41. Vviestner *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 10. Secus est de illis, qui habent ignorantiam vincibilem, seu crassam, et supinam; nam ignorantia invincibilis, et probabilis, non vero crassa, et supina excusat a culpa; Vivian. *in c.* 9. *cit. v. ceterum*, Barb. *n.* 1. Gonz. *n.* 17. Vallens *l. cit.* Pirhing *n.* 41. *coroll.* 1. Reiffenst. *n.* 10.

9

2. Irregularis non est, qui ejusmodi actum ordinis exercet, exigente extrema necessitate, ut si sacerdos excommunicatus absolvat moribundum, non habentem copiam alterius sacerdotis non censurati; quia in hoc articulo absolvere potest quilibet, ut constat ex Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* Avil. *l. cit.* Engl. *n.* 3. Pirh. *n.* 42. Vviest. *n.* 13. Reiffenst. *n.* 11.

10

3. Non incurritur irregularitas per exercitium actuum ordinis, si ex omissione eorum sequeretur grave scandalum, et infamia sacerdotis, maxime, si ex tali omissione periculum foret, ne ex eo manifestaretur crimen illius occultum; quia lex ecclesiastica non videtur obligare casu, quo ejus observantia cum tali incommodo est conjuncta; Avil. *l. cit.* Engl. *n.* 3. Pirh. *n.* 42. Vviest. *n.* 14. Reiffenst. *n.* 12.

11

Quaeritur 4. quaenam aliae causae censuratum, exercentem actum ordinis ab irregularitate propterea incurrenda excusent? Resp. 1. excusatur, si celebret talem actum ob gravem metum alterius gravis mali, dummodo metus iste non fuerit incussus in contemptum censurarum, et ecclesiae; Engl. *hic n.* 3.

12

2. Excusatur, quando sententia censurae est evidenter nulla; Avil. *p.* 7. *D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 2. *concl. ult.* Pirh. *hic num.* 34. Reiffenst. *ibid. n.* 13. Ratio est, quia universaliter loquendo non debet is poenam canonicam sustinere, in cujus damnationem non est canonica lata sententia; *et sicut hujusmodi sententia juris caret effectu, sic authoritate, et nomine rei careat judicatae; ut nec in opinione communi, aut vulgi labiis nomen habere mereatur judicatae*, ut dicitur *Clem.* 2. *v. igitur prop. fin. de sent. et re judic.* et concordat *l. si se* 4. §. *condemnatum* 6. *ff. de re jud.*

13

3. Si excommunicatus, suspensus, vel interdictus, post interpositam appellationem a sententia censurae contra se latae, etiam illegitimam, quam tamen putat esse validam, ante absolutionem a censura exerceat actum proprium ordinis, a quo est suspensus, vel interdictus, vel etiam alium, si sit excommunicatus; Avil. *dub.* 1. §. *propterea notandum*, Pirh. *n.* 43. Si tamen sciret, vel scire posset, ac deberet, appellationem suam non esse justam, non esset immunis a peccato in foro animae, et coram Deo; Pirh. *loc. cit.*

14

4. Excusat ab irregularitate parvitas materiae: qualis esset benedictio episcopalis, facta ab episcopo suspenso, excommunicato etc. sine solemnitate in itinere; Suar. *D.* 12. *de cens. sect.* 2. *nu.* 21. Bonacina *q.* 3. *p.* 9. *n.* 3. Gonz. *in c.* 4. *hoc tit. nu.* 4. Item si clericus suspensus, privatim horas recitans, dicat *Dominus vobiscum*; Suar. *loc. cit. n.* 13. Gonz. *n.* 4. *cit.* vel siquis faciat officium hebdomadarii in choro more monalium; Leander *de irreg. tr.* 2. *D.* 20. *q.* 19. *et D.* 21. *q.* 15. Gonz. *l. cit.*

15

5. Denique universim loquendo, quoties intervenit quaedam causa sufficienter excusans a peccato mortali, potest actus ordinis proprius exerceri etiam ab excommunicato, suspenso, vel interdicto, absque nota irregularitatis; quia haec gravem culpam in censuram violante supponit, cum sit valde gravis poena; Suarez *loc. cit. sect.* 3. *n.* 5. Pirhing *n.* 42.

16

Quaeritur 5. an per exercitium actuum ordinis irregulares efficiantur etiam excommunicati tolerati, seu non vitandi? *Ratio dubitandi* oritur ex *const. extrav. Martini V. edita in concil. constant.* incipit *ad evitanda*, ubi communicatio non excommunicatis toleratis permittitur. Sed quia constitutio haec non excommunicatis, sed fidelibus ab ea censura liberis favorem conferre voluit, ideo

17

Dicendum; excommunicatos, etiam toleratos, si temere, et non rogati exercitio ordinum suorum se ingesserint, irregularitatem incurrere; quia jura, quibus haec irrogata est, generaliter loquuntur de excommunicatis etc. non distinguendo inter toleratos, et non toleratos; Covar. *in c. alma p.* 1. §. 2. *n.* 11. Suar. *D.* 11. *de censur. sect.* 4. *n.* 29. Zoes. *hic n.* 6. Pirh. *n.* 34. *not.* 2. Vviest. *n.* 16. Reiffenst. *n.* 19.

18

Dixi, si temere, et non rogati se ingesserint. Aliud est, si hujusmodi actuum exercitium alius ab hujusmodi excommunicato petat; tunc enim, ut monet Suar. *loc. cit. n.* 11. videtur servanda haec regula generalis, ut si ad favorem petentis pertineat, seu moraliter sit necessarium, aut valde utile, ut excommunicatus hujus actum exerceat, id possit facere sine peccato; si vero non ita pertineat ad favorem petentis, non possit. *Ex quo sequitur*, in primo regulae casu ipsum irregularitatem non incurrere, incurrere autem in secundo; quia ad irregularitatem hanc incurrendam, ut *n.* 15. notavi, requiritur, et sufficit culpa gravis, quae adest in secundo, abest in primo casu.

19

In hoc tamen primo casu regulae, ut licite, et cons. absque periculo irregularitatis ab excommunicato tolerato administretur sacramentum hoc petenti, requiritur 1. ut hic et nunc non possit prius absolutionem censurae petere; nam si possit facile, sine dubio ad id tenetur, quia per se illi prohibitum est sacramentum cum censura ministrare; et tunc nulla jam necessitas imminet, cum possit prius a censura se liberare. Dixi autem *hic et nunc*; quia non ob-

stat, quod antea potuerit, et fuerit in mora; sed attendenda est praesens opportunitas; Suar. *n.* 11. *cit.*

20

Ut non possit per alium non excommunicatum satisfacere petenti; nam si hoc possit, tenetur abstinere ab exercitio ordinis: quia jam nihil refert petentis, quod ipsemet potius a quo petit, quam alius loco illius sacramentum administret; Suar. *n.* 11. *cit.*

3. Ut, si is, a quo petitur, ex officio non teneatur ministrare sacramenta, qui hoc petit, cum aliqua necessitate ab ipso petat; Suar. *loc. cit. n.* 12. quia alias illicite petet, sufficit, autem, ut idem Suar. *loc. cit.* monet, communis aliqua necessitas, quae ante *extrav. cit.* non suffecisset.

21

Quaeritur 6. an irregularitatem incurrat sacerdos excommunicatus, suspensus etc. sacramentaliter absolvens? Resp. distinguendo inter excommunicatum etc. toleratum, et non toleratum. *Si toleratus sit* juxta dicta a *n.* 16. incurrit, vel non incurrit irregularitatem; quia potest aliquando licite administrare hoc sacramentum, aliquando illicite.

De excommunicato non tolerato ratio dubitandi est, quia hic, utpote jurisdictione privatus, non absolvit valide; ac proinde in ordine vere non ministrat, sed solum ministrare attentat: atqui *non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*, juxta *reg. non praestat* 52. *in* 6. *Conf.* quia ad contrahendam irregularitatem, cum aliud jure expressum non est, extinguuntur actus in sua specie consummati, ac perfecti, ut patet ex homicidio, et mutilatione, quae si attenta dumtaxat sint, irregularitatem non inducunt.

22

Sed dicendum, a censurato sic absolvente irregularitatem incurri. Ita Suar. *D.* 11. *de censur. sect.* 3. *n.* 15. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *n.* 12. Zoes. *hic n.* 14. Vriest. *n.* 9. Reiffenst. *n.* 7. Ratio est, quia talis actum ordinis sacerdotalis proprium exercet, quantum est in se, cum habeat ordinem, et idem faciat, quod alius, qui absolvit invalide poenitentem rite dispositum, et qui baptizatum legitime invalide rebaptizat, qui tamen ex communi DD. incurrunt irregularitatem.

23

Ad rationem dubitandi, talis absolutio, licet non sortiatur effectum liberationis a peccato, sortitur tamen effectum attentationis, et exercitii ordinis. Sufficit autem ad effectum irregularitatis inducendae attentatio, ut patet in rebaptizante. *Ad conf.* ejusmodi ab-

solutio in ratione exercitii actus ordinis, sub irregularitate prohibiti, est perfecta, et consummata.

24

Quaeritur 7. quando per invalidam administrationem sacramenti poenitentiae, vel aliorum, excommunicatus incurrat irregularitatem? Resp. distinguendo; nam dupliciter sacramentum tale potest esse invalidum: *uno*, si talis administratio fuerit invalida ex defectu ordinis, vel intentionis requisitae; *altero*, si invalida fuerit ratione materiae, aut subjecti, veluti si clericus excommunicatus solemniter baptizat infantem non debita materia, vel baptizatum rebaptizat, aut si sacramentaliter absolvat hominem, qui revera carebat dolore necessario ad valorem sacramenti.

25

Si primo modo, scilicet ex defectu intentionis, invalidum sit sacramentum, probabilissimum judicat Suar. *D.* 11. *de cens. sect.* 3. *n.* 14. ita administrantem non incurrere irregularitatem; quia actio illa, etiam ut procedit a tali operante, ex intentione ejus non est usus ordinis, sed fictio illius. *Et confirmari potest* a simili de haeretico pure exteriori infidelitate; nam iste non incurrit censuras, vel alias poenas, ipso jure in haereticos latas. *Excipitur*, nisi aliunde admisceatur alia communicatio in divinis officiis, propter quam irregularitas contrahi possit, ut siquis faciat sacrum servando ritum ecclesiasticum, solumque in consecratione sit fictus, non intendendo verum sacramentum conficere, aut sacrificium offerre: nam talis nihilominus irregularis erit; quia illius officii administratione in excommunicatione facta, etiam sine sacramento, ad irregularitatem incurrendam sufficit; Suarez *n.* 14. *cit.*

26

Si secundo modo, et ex defectu materiae, vel subjecti invalidum sit sacramentum, is hoc modo administrans excommunicatus etc. irregularitatem incurrit, quia vere violat censuram per exercitium ordinis; Suar. *l. cit. n.* 15. Gonz. *in c.* 3. *h. tit. n.* 4. *Proceditque* sive ita administrans sciat, materiam, aut subjectum non esse aptum, sive ex aliquo errore juris, aut facti hoc ignoret, ut si attentet consecrare in aqua, vel aceto, aut pane hordeaceo, existimans se habere panem, et vinum usale; aut si episcopus excommunicatus ordinet foeminam, existimans se ordinare virum. Nam quamvis casus isti sint magis extraordinarii, tamen in iisdem procedit ratio data; quia scilicet, quantum est ex parte operantis, ille fuit usus activus potestatis ordinis, et hic est, qui prohibetur sub poena irregularitatis, sive in re sequatur effectus, sive non; Suar. *loc. cit. num.* 16.

27

Quaeritur 8. an irregularitatem incurrat sacerdos excommunicatus etiam, qui non conficit ipsum sacramentum, sed tantum concurrit aliquo modo ad illud? Dubium hoc locum habet in tribus sacramentis, scilicet in matrimonio; in eucharistia, quando aliquis eam non conficit, sed distribuit; et in baptismo, quando aliquis solemniter illum confert quoad caeremonias, non vero quoad substantiam, quia supponitur privatim collatus valide.

28

Quoad 1. *punctum* sacerdos ad matrimonium concurrere potest dupliciter: *unus modus* est, quem requirit *Trid.* ad substantiam matrimonii, dum requirit, ut fiat coram parocho, et testibus; *alter*, qui pertinet ad solemnitatem illius accidentalem, et consistit in solemni benedictione novorum conjugum. *Primo modo* concurrens non fit irregularis; quia ad illum actum ex vi *Trid.* non est necessarius aliquis actus ordinis, cum valeat matrimonium contractum coram parocho etiam non sacerdote; Suar. *D.* 11. *de censur. sect.* 3. *num.* 18. *Altero modo* concurrens irregularis efficitur; quia actio illa ex institutione ecclesiae necessario requirit ordinem sacerdotalem; et exercitium illius, cum publicum, et solemne sit, continet materiam gravem, et sufficientem ad peccatum mortale; Suar. *n.* 19.

29

Quoad 2. de eucharistiae distributione, iterum dicendum, per hoc irregularitatem incurri, si distributio talis fiat extra necessitatem a sacerdote excommunicato, vel a diacono, saltem si hoc faciat ex parochi commissione; Suar. *n.* 21. Ratio est, quia est gravissimum ministerium, et divinum ac proprium sacerdotis ratione sui ordinis. Accedit, quia sacerdoti excommunicato non solum sub poena irregularitatis prohibetur, ne sacramenta conficiat, sed etiam, ne illa ministret, ut minister ex officio; sed haec dispensatio est ministratio sacramenti ex officio: ergo etc. Dixi, *saltem si hoc faciat ex parochi commissione*; nam si hoc faciat absque commissione parochi, aliqui illum ab irregularitate, per textus *rubr. praesentis* lata, excusant, quod pateat ejusmodi distributionem, a diacono sine licentia factam, non esse actum ordinis diaconatus, utpote quem tali modo non exercet ut publicus minister ex officio deputatus. Sed esto, non possit actum hunc exercere licite sine commissione parochi, hujus tamen commissionis defectus magis ad defectum jurisdictionis pertinet, qui non facit, ut evitetur irregularitas, prout patet in episcopo excommunicato, conferente ordines in alieno episcopatu sine licentia dioecesani. Hinc Suar. *l. cit. n.* 22. putat, talem diaconum adhuc incursurum irregularitatem.

30

Quoad 3. de baptismi ceremoniis videri posset, irregularitatem propterea non incurri; quia plus est substantiam baptismi sine ceremoniis dare, quam ceremonias sine substantia, sed primum non sufficit ad irregularitatem incurrendam, ut dixi *n.* 6. ergo nec secundum sufficiet. *Si dicendum* incurri irregularitatem; quia illud ministerium sacrum est, et ceremonia satis gravis in ecclesia, solique sacerdoti ex officio commissa, et ad summum potest diacono delegari; est ergo actus ordinis in materia gravi: in quo differt a privata administratione baptismi secundum substantiam; nam illa non est actus ordinis, etiamsi contingat ab homine ordinato fieri; Suarez *num.* 20.

31

Ceterum quoad irregularitatis hujus incursum ob exercitium ordinum in censura factum, adverto, ut ea incurratur, necesse esse, ut exercitium ordinis sit prohibitum quoad substantiam; nam si prohibitum dumtaxat quoad modum extrinsecum, et accidentalem, ut quando episcopus, suspensus a pontificalibus, missam celebrat cum eo apparatu, per tale exercitium non fit irregularis; Zerol. *prax. episcop. V. irregularitas n.* 17. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *part.* 5. *c.* 3. *n.* 4. Gonz. *in c.* 4. *h. tit. n.* 4.

32

Quaeritur 9. an irregularitatem incurrat, qui exercet actum proprium ordinis minoris? Negant Sylv. *V. irregularitas q.* 27. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 6. *n.* 9. *v. decimo,* Vvagnereck *in c.* 2. *not.* 2. *et* 3. et alii praesertim TT. juxta quos ad incurrendam ex hoc capite irregularitatem requiritur, ut clericus censuratus exerceat actum proprium alicujus ordinis majoris. *Rationem* dant, quia minorum ordinum functiones hodie non sunt actus proprii ordinis clericalis, cum ad eas obeundas ex recepta consuetudine passim admittantur, et deputentur laici.

33

Sed verisimilius est, incurrere irregularitatem, si actum talem exerceat solemniter, et quasi ex officio proprio, h. e. eo modo, quo ab ordinatis dumtaxat solet. Ita Richard. *in* 4. *dist.* 18. *art.* 7. *q.* 5. Gabr. *q.* 2. *art.* 3. Host. *in cap. siquis.* 2. §. *sed quidquid h. tit.* Joan. Andr. *ibid. n.* 2. Abb. *n.* 4. Ugolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 14. §. 1. Suar. *de censur. D.* 11. *sect.* 3. *n.* 1. Alterius *simul tr. l.* 2. *D. c.* 1. Barb. *in c.* 2. *cit. n.* 3. Fagn. *n.* 7. *ibid.* Gonz. *in c. eod. n.* 2. Pirh. *hic n.* 37. *et* 39. Vviest. *n.* 11.

34

Ratio est, quia jura generaliter, et nulla facta distinctione, inter actus ordinum majorum, aut minorum, pronuntiant, irregularitatem incurri ab eo, qui, cum censuratus sit, exercet actum proprium sui ordinis, ut patet ex *c. siquis cit. c. cum medicinalis* 1. §. *fin. et c. is cui* 20. *de sent. excomm. in* 6. *c. quia circa* 22. *de privil.* et apertius ex *const. Sixti V.* incipit *sanctum*, edita *contra male et simoniace promotos nov. jan.* 1588. ubi statuitur, etiam clericos primae tonsurae, ac minorum ordinum suspensos, *si in eis ministrare praesumpserint, irregulares effici.*

35

Addit tamen Pirhing *n.* 39. *cit.* secundum praesentem ecclesiae usum raro incurri hanc irregularitatem; quia vix aliquid, aut aliquo modo quoad haec ministeria faciunt clerici in minoribus constituti, quod laici non consueverunt facere. Possunt tamen contingere casus, in quibus haec irregularitas contrahatur, ut si v. g. alicubi acolythus in missa solemni munus suum non exerceat, nisi in peculiaribus vestibus sacris ad hoc munus deputatis, et non nisi ii, qui talem ordinem susceperunt; vel si exorcista excommunicatus, vel alia censura ligatus, veste sacra indutus, exorcismos ecclesiae super energumenos recitaret: tunc enim uteretur potestate sibi in ordine data, adeoque fieret irregularis; et sic de aliis.

Ad rationem dubitandi dicendum, id procedere tantum de casu quando tales clerici non ministrant solemniter, et quasi ex officio proprio.

36

Quaeritur 10. an irregularitatem incurrat, qui dubitat, an sit vere excommunicatus, et stante hoc dubio, exercet actum ordinis proprium? Resp. distinguendo. Vel enim talis certo scit, se a judice ecclesiastico excommunicatum fuisse, et solum dubitat, num excommunicatio hujusmodi legitime lata, et valida sit, necne: vel contra dubitat etiam, an defacto excommunicatus sit, eo quod id audiat quidem per famam, aut rumorem, dubitans tamen, an rumor ille sit verus; et idem est, si dubitat, utrum commiserit revera actum, v. g. homicidium, cui alias excommunicatio certo annexa est.

37

Si prius, talis debet pro excommunicato se habere; ac propterea etiam sub poena irregularitatis ab omni exercitio ordinis abstinere. Ita communis, et certa sententia, teste Reinffest. *hic n.* 15. *arg. c. illud* 5. *h. tit. et c. per tuas* 40. *de sent. excom.* cum concordantiis, ubi habetur, etiam casu, quo per episcopum injuste lata est sententia excommunicationis, eam servari debere, donec excommunicatus ab-

solvatur; ergo multo magis in dubio. Hinc *can. sententia* 1. *caus.* 11. *qu.* 3. dicitur, quod *sententia pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda sit.* Neque juvat, si contra eam jam latam appelletur; bene tamen, si appelletur contra minas illius ferendae; *arg. cap. per tuas et c. pastoralis* 53. *cap. praeterea* 40. *de sent. et re judic.* prout amplius dictum est *libr.* 2. *tit.* 28. *de appell. numer.* 109. *et trib. seqq.*

38

Si posterius, satis conveniunt DD. eum pro irregulari non habendum, si postea constet, ipsum excommunicatum non fuisse. *Dubium* tantum est, quando ita dubitans revera est excommunicatus; quo casu irregularem fore existimant Sylv. *V. irregularitas n.* 15. *dict.* 5. et Ugolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 14. *num.* 12. *fin.* quod sumunt ex *c. illud* 5. *h. tit.* ubi episcopus in dubio de sua excommunicatione divinis se ingerens, a poena canonica per misericordiam liberatur, non obscuro indicio, quod poenam istam contraxerit.

39

Sed verisimilis negatur; sic ministrantem irregularitatem incurrere, si debitam diligentiam adhibuit ad rei veritatem cognoscendam: secus si omisit; quia hanc omittens habet ignorantiam crassam, et supinam, quae scientiae aequiparatur; *c. licet* 1. *de const. in* 6. Zoes. *hic n.* 9. Engl. *n.* 3. *fin.* Vviest. *n.* 15. Addo tamen, etiam priorem teneri abstinere ab exercitio ordinum, donec ad cautelam absolvatur a censura; nam tutior in hac re via est eligenda: et hinc factum episcopi *c. illud cit.* improbavit pontifex.

40

Ad textum *c. cit.* dico, ibi sermonem non esse de irregularitate, sed de alia poena, videlicet suspensione, vel depositione, per sententiam infligenda, ut patet ex ejusdem verbis, *et non duximus infligendum*; nam irregularitas non ab homine, sed a jure infligitur.

41

Quaeritur 11. an irregularis efficiatur etiam is, qui, dum excommunicatione minori irretitus est, celebrat? Quaestio haec diu fuit controversa inter DD. ex ratione, quia etiam iste peccat graviter, et censuram ecclesiasticam violando, clavium potestatem aperte contemnit, quae ratio vel unica, vel praecipua est, ob quam in censurarum violatores a jure statuta est irregularitatis poena.

42

Sed ab hoc nullam irregularitatem contrahi, merito docent Suar. *D.* 11. *de censur. sect.* 3. *n.* 1. Leander *de irregul. d.* 21. *q.* 1. Gibalin. *simil. tr. cap.* 5. *qu.* 2. *consect.* 1. *n.* 7. Vivian. *in cap.*

fin. *h.* *tit.* *pr.* Barbosa *ibidem* *n.* 1. *et* 4. Gonzal. *n.* 11. Vallens. *hic vers. addidi*, Pirhing *n.* 45. Vviest. *num.* 5. *et* 6. et aperte decisum est *in cap. fin. cit.* ubi supponitur, irregularitatem solum contrahi ab eo, qui id facere praesumit in excommunicatione majori: et merito; nam majori excommunicatione irretitus clericus pro toto tempore, quo in ea persistit, suspensus est a propriis ordinibus, scilicet ab administratione divinorum officiorum; suspensus autem celebrare praesumens irregularis evadit, juxta dicta *num.* 4. Contra ligato excommunicatione minori solum interdicta est sacramentorum susceptio, non vero ordinum exercitium; cons. hos exercens censuram non violat. *Conf.* quia nullo jure expressum est, quod ligatus excommunicatione minori per hoc, quod divina celebret, irregularitatem incurrat. Irregularitas autem non incurritur, nisi in casibus jure expressis.

43

Ad rationem dubitandi ita ligatus peccat graviter, dum insuper habita ea censura excommunicationis minoris, sacramentum celebrando recipit, non vero quatenus exercet actum ordinis sacerdotalis; nam hunc exercens, si cum perceptione sacramenti conjunctus non sit, juxta Navar. *man.* *c.* 27. *n.* 24. Ugol. *de censur.* *tab.* 3. *cap.* 6. §. 2. Henriq. *l.* 13. *cap.* 3. §. 1. Suar. *D.* 24. *sect.* 2. *n.* 12. Bonac. *D.* 2. *de excomm.* *q.* 3. *n.* 4. nullam etiam venialem culpam admittit. Juxta Anchar. *in cap. fin. cit.* Host. *summar.* *hic num.* 2. Sot. *in* 4. *dists* 22. *q.* 2. *art.* 3. Covar. *in cap. alma* *p.* 1. §. 8. *n.* 2. Avil. *part.* 2. *de censur.* *c.* 6. *D.* 12. *dub.* 3. Palao *tract.* 29. *D.* 2. *p.* 21. *num.* 10. Barbosa *in cap. fin. cit.* *n.* 6. Pirhing *hic.* *n.* 54. culpam quidem committit, sed venialem dumtaxat.

TITULUS XXVIII.

De clerico non ordinato ministrante.

SUMMARIUM

1 *Graviter peccat ministrans in ordine non suscepto.*
2 *etc. Hujus poena est excommunicatio, suspensio, et irregularitas.*
6 *etc. Requisita ad incurrendam propterea irregularitatem.*
10 *etc. An eam incurrat exercens actum ordinis sine intentione eum exercendi?*
13 *etc. An ministrans in ordine defectuose suscepto?*
15 *etc. Vel in ordine minore?*
18 *etc. An irregularis fiat sacerdos simplex conferens ordines, consecrans ecclesias etc.*
21 *etc. An eam incurrat laicus solemniter baptizans, missas legens etc.*
26 *etc. Quis dispensare possit in ista irregularitate?*

1

Ut usu ordinis suscepti, a quo suspensus est, ita, et non minus delinquit clericus usu ordinis non suscepti, ut si in minoribus dumtaxat constitutus cum dalmatica, et manipulo solemniter cantaret epistolam, vel diaconus celebraret missam, baptizaret solemniter, benediceret nuptias etc.

2

Quaeritur 1. quae sit poena clerici ministrantis in ordine non suscepto? Resp. Triplex a jure statuitur. 1. Excommunicatio; *cap. si-quis* 1. *hoc tit.* sed ferendae tantum sententiae, prout ex verbo *abjiciatur*, quod ministerium hominis indicat, colligit Suar. *de censur. D.* 42. *sect.* 4. *n.* Barbosa *in cap.* 1. *cit. n.* 1. Vvagnereck *ibidem in exeg.* Pirhing *hic n.* 3. Vviest. *n.* 1. Reiffenstuel *n.* 5.

3

2. Suspensio ad biennium, vel triennium ab exercitio ordinis, non cujuscumque (nam dispositio *cap. fin. h. tit.* ubi suspensio ista statuitur, poenalis est, cons. ad ordines non expressos non porrigenda) sed proxime, seu ultimo suscepti, infligenda diacono, qui missam celebrare praesumpserit; Suar. *sect.* 4. *cit. num.* 2. *et* 4. Avil. *part.* 7. *de censur. D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 15. *concl.* 2. Vivian.

in cap. 2. *hic pr.* Pirhing *hic. n.* 3. Konig. *n.* 2. Vviest. *num.* 2. Reiffenstuel *n.* 3. *et* 4.

4

3. Irregularitas, saltem partialis, vi cujus ad superiores ordines nequeant promoveri; *cap. siquis* 1. *et cap. seq. h. tit.* quae irregularitas tum demum fit totalis, quando durante suspensione biennali, vel triennali, ut dictum est, ad actus ordinis, a quo ita suspensus est, exercendos, temere se ingesserit; Suar. *num.* 4. *cit. fin.* Coninck *D.* 18. *dub.* 6. *concl.* 1. Barbosa *in cap. fin. h. tit. n.* 1. Gonzal. *ibid. n.* 1. Vallens. *hic vers. diaconus*, Engl. *n.* 1. Konig. *n.* 2. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel *n.* 2.

5

Easdem poenas innovavit, et insuper novas statuit post *Gregorium XIII. et Sixtum V.* Clemens VIII. *const.* incipit *etsi alias* 81. *bullar. tom.* 3. et Urbanus VIII. *const.* incipit *Apostolatus* 79. *tom.* 4. qui decrevit poenis a Clemente statutis procedi posse contra omnes sive laicos, sive clericos saeculares, vel regulares non promotos, praesumentes missas celebrare, et sacramentales confessiones audire, dummodo vigesimum aetatis suae annum compleverint; Matthaeucc. *Offic. eccl. cap.* 10. *num.* 4. *vers. sacrilegam.*

6

Quaeritur 2. quid requiratur, ut irregularitas incurratur per ministrationem in ordine non suscepto? Resp. 1. requiritur, ut, qui in ordine non suscepto ministrat, sit capax irregularitatis, ac proinde mas, et baptizatus; nam foemina, et mas non baptizatus hoc ipso, quod jure divino incapaces sint ordinis, ut dictum est *lib.* 1. *tit.* 11. *n.* 21. etiam incapaces sunt irregularitatis: et hinc si exerceant actum ordinis, aliter puniendi sunt; Angel. *V. irregularitas n.* 31. Rosell. *V. eodem n.* 2. Armill. *num.* 65. Henriq. *l.* 2. *c.* 29. *num.* 5. Suar. *D.* 42. *de censur. sect.* 4. *n.* 20. Sayr. *de censur. l.* 7. *c.* 10. *n.* 6. Bonacin. *de irregul. D.* 3. *qu.* 3. *p.* 6. *n.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *cap.* 3. *n.* 3. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *resol.* 77. *et* 91. Cornejus *p.* 3. *tr. de irreg. D.* 7. *dub.* 291. Gibalin. *de irreg. c.* 1. *consect.* 1. Barbosa *in c.* 1. *hoc tit. n.* 5. Gonzal. *ibid. num.* 2. Pirhing *hic. n.* 8. Vviestner *n.* 4. *ibid.*

7

2. Ut exerceat actum ordinis proprium, et eo modo, quo vi ordinis solet, et non nisi ab ordinatis licite exerceri potest; quod contingeret, si simplex sacerdos conferret ordines, diaconus celebraret missam, aut solemniter baptizaret sine licentia episcopi, vel presbyteri, subdiaconus cantaret cum stola evangelium, et in minoribus constitutus cum manipulo epistolam etc. Sylv. *V. irregularitas quae-*

st. 12. *limit.* 6. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 242. Avil. *p.* 7. *de censur. D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 13. *limit.* 5. Suar. *sect.* 4. *cit. num.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 18. *num.* 2. Vivian. *in cap.* 1. *h. tit. fin.* Vvagnereck *in exeg. ibidem* Barbosa *n.* 2. Pirhing *num.* 5. Konig *n.* 2. Vviestner *n.* 5. Reiffenstuel *n.* 6. Unde irregularitatem non incurrit, qui in officio solemni canit epistolam, vel evangelium, etiam dalmatica indutus, modo manipulum, et stolam non deferat, cum proprium insigne diaconi sit stola, et subdiaconi manipulus; Konig *n.* 2. *cit.*

8

3. Ut id faciat temere, per textum *cap. siquis* 1. *h. tit.* ibi, *propter temeritatem*, ac proinde scienter; quia irregularitas ista poenalis est, et supponit actum culpabilem; Avil. *dub.* 13. *cit.* Suar. *n.* 16. Pirhing *n.* 5. Vviest. *n.* 5. Reiffenst. *n.* 8. Hinc, qui ex ignorantia invincibili probabiliter putat, se ordinem, cujus actum exercet, habere, irregularitatem non incurrit; quia tali casu culpa abest. Imo Avil. *l. cit.* putat, non incurri hanc irregularitatem etiam ab eo, qui ex crassa ignorantia ministrat in ordine, quem non habet; quia est valde gravis poena, ideoque non incurritur, nisi a sciente, et temerarie praesumente, sive per contemptum ministrante.

9

4. Ut actio, sive exercitium ordinis, saltem externum, fiat serio; nam si id joco tantum, sive per modum ludicrae, aut scenice actionis facit, non censetur in ordine ministrare, vel illum exercere, sed potius exercitium, vel ministerium ejus repraesentare: quod intercedente honesta causa, et secluso rerum divinarum contemptu licitum est, ac proinde nequit irregularitati subjici; Sylv. *V. irregularitas qu.* 12. *limit.* 2. Navar. *Man. c.* 27. *num.* 421. Sot. *in* 4. *dist.* 26. *p.* 1. *art.* 3. Henriquez *l.* 14. *c.* 6. *num.* 1. Sayr. *l.* 7. *thesaur. c.* 10. *n.* 2. Suar. *sect.* 4. *cit. n.* 16. Bonac. *p.* 6. *cit. n.* 1. Palao *n.* 2. Pirhing *n.* 6. Vviest. *n.* 6. Reiffenstuel. *n.* 7.

10

Quaeritur 3. an, ut incurratur haec irregularitas, etiam requiratur, ut actus ordinis exerceatur cum intentione eundem exercendi? Affirmant Tabien. *V. irregularitas* 4. §. 3. Navar. *Man. c.* 27. *num.* 242. Ugolin. *de censur. c.* 37. *n.* 10. Avil. *p.* 7. *D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 13. *vers.* 5. Hurtad. *D.* 2. *difficult.* 2. *num.* 5. Bonac. *de irreg. D.* 7. *qu.* 3. *p.* 6. *num.* 2. Moventur 1. quia in *c. siquis* 1. *h. tit.* statuitur haec irregularitas, eo quod non ordinatus solemniter baptizaverit, vel aliud officium ordini annexum exercuerit; sed qui sine intentione ordinem exercendi actum ordinis ponit, revera non ponit actum ordinis, utpote ad quem vel maxime requiritur inten-

tio faciendi id, quod facit ecclesia. ergo etc. 2. ad incurrendam hanc irregularitatem opus esse videtur, ut officium ordinis exerceat, si non vere, saltem quantum est ex se, sed qui intentionem non habet illud officium exercendi, illud, quantum est ex se, non exercet, cum deficiat in intentione; ergo etc. 3. confirmant exemplo rebaptizantis exterius sine intentione, qui ex communi irregularitatem impositam adversus rebaptizantes non incurrit; quia, quantum est ex se, non rebaptizavit.

11

Sed verior est negativa, quam etiam defendunt Suarez *de censur. D.* 42. *sect.* 4. *num.* 18. Coninck *D.* 18. *dub.* 6. *num.* 47. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *part.* 5. *cap.* 3. *num.* 1. Palao *tract.* 29. *D.* 6. *p.* 1. *n.* 8. Pirhing *hic n.* 6. Vviestner *num.* 6. Reiffenstuel *num.* 7. *Ratio est*, quia alias irregularitas haec a non ordinatis, ministrantibus in ordine non suscepto, facile eluderetur, dicendo, se ficte dumtaxat, et sine intentione actum ordinis exercendi ministrasse: imo irregularitate hac nemo afficeretur, nisi haereticus aut crassissima laborans ignorantia, cum nemo alius officium ordinis, quod sibi scit impossibile, exercendi voluntatem habere possit.

12

Ex quo patet *ad* 1. *argumentum contrarium*; nam ss. canones punire intenderunt actum externum serio exercitum. *Ad* 2. ille minister, qui serio ponit actum externum ordinis, quem non habet, jam facit, quantum ex parte sua facere potest ad officium sacrum exercendum; quia aliam habere intentionem est ei fere impossibile, ut probatum est. *Ad* 3. negatur paritas; nam illa irregularitas imposita fuit haereticis rebaptizantibus, ac proinde supponitur, illos habere intentionem rebaptizandi, et judicare, dari posse rebaptizationem; at haec irregularitas, de qua in praesenti, instituta est ad puniendos sacrilegos, qui cum ordinati non sint, ordinis officium usurpant.

13

Quaeritur 4. an irregularitatem istam incurrat, qui ministrat in ordine, quem ipse quidem suscepit, sed defectuose, quod in collatione illius omissum sit aliquid, quod alias poni debebat? Resp. distinguendo: vel enim omissum est aliquid accidentale tantum, quod certum est, non esse de substantia v. g. unctio aliqua; vel contra omissum est aliquid substantiale. *Si primum*, ministrans in ordine sic suscepto, antequam suppleatur omissum, peccat quidem graviter (nisi omissa esset parva ceremonia, quae necessario supplenda non est) per hanc tamen culpam, etsi gravem, non incurrit irregularitatem; quia ea nullo jure expressa est, quamvis prohibeatur in-

terim ministrare, donec defectus ille suppleatur; Angel. *V. irregularitas n.* 39. Sylv. *V. eodem q.* 12. *limit.* 5. Suar. *D.* 41. *de censur. sect.* 4. *n.* 12.

14

Si secundum, interest, an collatio per omissionem ejusmodi fuerit omnino invalida, an vero remanserit valida, eo quod ordinario substantialiter dividua sit, prout est ordinatio sacerdotis, in qua per traditionem patenae cum hostia, et calicis cum vino confertur potestas consecrandi corpus, et sanguinem Christi; et per impositionem manuum episcopi datur potestas absolvendi. *Si prius*, exercens ordinem ita susceptum, nisi ipsum excuset ignorantiae defectus, irregularitatem incurrit, ut communis habet sententia, teste Suar. *l. cit. n.* 11. *Si posterius*, ordinatus cum traditione patenae cum Hostia, et calicis cum vino, omissa impositione manuum, irregularis quidem efficitur absolvendo a peccatis; quia revera ministrat in ordine, quem non habet: probabilius tamen, ut putat Suar. *n.* 13. non fit irregularis, si missam celebret; quia defectus impositionis manuum respectu talis ministerii accidentarius est. Neque obstat *cap. fin. h. tit.* ubi irregularis esse dicitur, qui sine manuum impositione missas celebrare ausus est; quia per manuum impositionem ibi significatur tota ordinatio sacerdotalis, ut ex contextu constat, et notavit gloss. *ibidem*. Suar. *n.* 11. *et* 13.

15

Quaeritur 5. an ad irregularitatem hanc incurrendam necessarium sit, ut ministret aliquis in ordine sacro? Affirmant aliqui cum Angel. *V. irregularitas n.* 38. Sylv. *V. eodem q.* 15. Avil. *part.* 7. *de censur. D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 15. quia in minoribus ministrare etiam laici solent, et licite possunt.

16

Sed adhibenda est distinctio insinuata *tit. praec. num.* 33. Vel enim ministrat in tali ordine minore, tanquam ex officio proprio, et eo modo, quo ministrari non nisi ab ordinatis licite potest; vel ministrat eo modo, quo solet ministrari a laicis. *Si hoc secundum*, ita ministrans nullam incurrit irregularitatem; quia non exercet actum proprium ordinis; Navar. *man. cap.* 27. *n.* 242. *dict.* 7. Suar. *D.* 42. *de censur. sect.* 4. *n.* 15. Vviestner *hic n.* 7. Reiffenstuel *ibidem n.* 9. Pirhing *n.* 9.

17

Si primum, incurrit irregularitatem, prout sumitur ex *cap. siquis* 1. *h. tit.* ubi generaliter constituitur, ut *siquis — aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, — nunquam ordinetur*; atqui etiam officia minorum ordinum ad divinum officium pertinent;

ergo etc. *Conf.* a pari cum excommunicato ministrante in ordine minore, qui secundum dicta *tit. praec. n.* 33. *cit.* irregularitatem incurrit. *DD. cit.*

18

Quaeritur 6. an irregularitatem incurrat sacerdos simplex confirmans, conferens ss. ordines, consecrans ecclesias, vel altaria etc. *Ratio dubitandi* est, quia episcopatus secundum aliquos non est ordo, vel saltem non est ordo distinctus ab ordine sacerdotali.

19

Sed tenenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Suar. *D.* 42. *cit. sect.* 4. *n.* 7. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 5. *c.* 3. *a n.* 5. Pirhing *hic n.* 3. Vviestner *ibidem n.* 8. quia ut *libr.* 1. *tit.* 11. *n.* 4. dictum est, episcopatus revera est ordo: et esto, ordo non sit, ab omnibus tamen instar ordinis reputatur comparatione ordinis sacerdotalis, vi cujus ejusmodi actus ante consecrationem episcopalem exerceri nequeunt, et per hanc primum ad eos exercendos sacerdos elevatur.

20

Unde eo casu sacerdos irregularis efficitur, ne in episcopum consecrari possit; in sacerdotio vero manebit suspensus biennio, vel triennio arbitrio episcopi; ceteros vero ordines inferiores exercere non prohibebitur; Suar. *l. cit.*

21

Quaeritur 7. an irregularitatem incurrat etiam laicus, solemniter baptizans, vel alios actus ordini proprios exercendo? Affirmant Navar. *man. c.* 27. *n.* 242. *vers. septimo,* Sot. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4. *art.* 1. §. *in dubium et dist.* 25. *q.* 1. *art.* 3. *post concl.* 4. Valent. *tom.* 4. *D.* 4. *q.* 2. *p.* 1. *et D.* 7. *q.* 10. *p.* 1. Suar. *D.* 42. *de censur. sect.* 4. *n.* 10. Avil. *p.* 7. *D.* 9. *sect.* 2. *dub.* 13. Conink *D.* 18. *dub.* 6. *n.* 45. Filliuc. *tract.* 20. *cap.* 7. *q.* 8. *n.* 208. Hurtad. *D.* 2. *de irregul. diffic.* 2. *n.* 4. Vallens. *hic vers. at vero* Zoes. *n.* 4. *et* 5. Engl. *n.* 1. Vviest. *n.* 9. et plures alii valde probabiliter.

22

Moventur 1. quia laicus ordinum officium temere usurpando aeque, imo gravius delinquit, quam clericus ad divina per primam tonsuram jam deputatus; 2. quia *cap. siquis* 1. *h. tit.* irregularis esse non pronuntiatur non ordinatus ministrans indistincte, et nullo facto discrimine, an clericus ille sit, an vero laicus; quia per *const. Clem. VIII.* incipit *etsi alias editam* 4. *dec.* 1691. a foro ecclesiae abiici, et ab ordinibus, siquos habuerint, degradati, curiae saeculari tradi jubentur quicunque non presbyteri generaliter, qui missam celebrare, aut sacramentalem confessionem audire praesumpserint.

23.

Sed non minus probabiliter irregularitatem tali casu a laico incurri negant Angel. *V. irregularitas* 1. *numer.* 38. Rosell. *V. eodem numer.* 2. *pr.* Tabien. *ibidem* 4. *numer.* 2. Henriq. *l.* 2. *de baptism. c.* 29. *numer.* 5. *et l.* 14. *cap.* 6. *numer.* 2. Sayr. *l.* 7. *c.* 10. *n.* 6. Bonacin.*de censur. D.* 7. *p.* 6. *n.* 1. *vers. dixi clericus* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 3. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 18. *n.* 10. Barbos. *in c. siquis* 1. *h. tit. n.* 5. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis; atqui nullo jure expressum satis invenitur, quod talis laicus irregularitatem incurrat; imo istum dispositione juris, statuentis irregularitatis poenam ministranti in ordine non suscepto, non incurrere, satis clare indicat rubrica *praes. tit.* quae loquitur *de clerico non ordinato ministrante.*

24

Interim tamen fatendum omnino est, quod laicus, missam celebrans, vel confessionem sacramentalem audiens, committat peccatum, et sacrilegium gravissimum, dum divinis sacramentis illudit, et fidelibus per falsitatem purum panem cum vino loco veri corporis, et sanguinis Christi adorandum proponit, non minus talis laicus decipit fideles, qui ipsi peccata sua aperiunt, putantes eum esse sacerdotem, nam existimant se obtinere remissionem peccatorum suorum, quam tamen per absolutionem, a tali homine factam, ob defectum ordinum, et jurisdictionis obtinere nequeunt. Hinc merito ab inquisitoribus, et locorum Ordinariis, tanquam idolatriae, et gravissimi *falsi* rei omni misericordia indigni judicari, et curiae saeculari debitis poenis afficiendi tradi possunt, et debent, juxta *constit. Clem. VIII.* incipit *etsi alias cit.* quam confirmavit *Urbanus VIII. const.* incipit *apostolatus*, prout dictum est *supra n.* 5.

25

Ad argumenta *num.* 22. allata in contrarium non difficilis est responsio. *Ad* 1. dici potest, quod hic versemur in materia poenali, in qua a paritate rationis argumentum non recte ducitur. *Ad* 2. generalitas textus ad clericos satis restringitur per rubricam, quae de clerico expresse loquitur. *Ad* 3. constitutio illa non meminit irregularitatis; cons. eidem in casu praesenti non erit locus.

26

Quaeritur 8. quis in irregularitate, quam quis per. usum temerarium ordinum non susceptorum incurrit, dispensare possit, et potestatem concedere suscipiendi ordines? Resp. distinguendo inter jus antiquius, et jus novum trident. *Jure antiquo* decretalium dispen-

sare poterat solus pontifex; *cap. cum aeterni* 1. *vers. sciturus de sent. et re jud. in* 6.

Jure novo trid. autem in delicto hoc, si adhuc occultum sit dispensare permittitur etiam episcopus; *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* Ugol. *de offic. episc. cap.* 57. §. 3. *n.* 1. Bonacin. *de censur. D.* 7. *quaest.* 3. *part.* 6. *n.* 10. Palao *tract.* 29. *D.* 6. *part.* 18. *num.* 12. Barbos. *in cap. fin. h. tit. n.* 4. Pirh. *hic n.* 10. Vviest. *num.* 10. *fin.* Reiffenst. *num.* 16.

TITULUS XXIX.

De clerico per saltum promoto

SUMMARIUM

1 *In suscipiendis ordinibus servandi sunt gradus.*
2 *His non observatis, ordo quidem susceptus valet.*
3 *Ita tamen suscipiens ipso jure suspensus est.*
4 *Irregularis tamen non est.*
5 *Nisi in ordine ita suscepto ministret.*
6 7 *Effectus hujus suspensionis.*
8 9 *An ipso jure incurratur?*
10 11 *An eam incurrat, qui omissa prima tonsura, ascendit ad minores ordines?*
12 13 *Vel qui non recepit antea sacramentum confirmationis?*
14 etc. *Quis dispensare possit in poenis, ob ordines per saltum susceptos contractis?*

1

Circa ordines etiam delinquunt, qui ad eos promoventur *per saltum*, et uno vel pluribus ordinibus praetermissis, ad superiorem ascendunt; nam sicut natura, ita et ecclesia voluit, ut a minimis initium caperetur, et ab inferioribus ordinibus per sequentes ordines gradus ad ordinem supremum fieret; *can. un. dist.* 52. *can. si officia* 2. *et can. fin. dist.* 59. trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de sacr. ordin. et c.* 11. *de reform.*

2

Quaeritur 1. quid sit constitutum circa eum, qui contra has ecclesiae sanctiones sive scienter, sive ignoranter per saltum promotus est? Resp. distinguendo inter ordinem episcopatus, et reliquos ordines. *Ordo episcopatus* invalide suscipitur ab eo, qui non suscepit prius ordinem sacerdotalem, quia hunc essentialiter supponit. Si vero quis ordinatus sacerdos sit, quamvis unus, vel plures, aut etiam omnes ordines sacerdotio inferiores eidem desint, valide consecratur episcopus. Non tamen talis poterit conferre ordines, quos non recepit; quia sic per saltum ordinatus in sacerdotem, et episcopum, suscepit quidem characterem ordinis episcopalis, sed non ejus executionem; glossa *fin. in cap. un. hoc tit.* Pirh. *hic n.* 8. *not.* 8. et hoc teste communis contra Abb. *in cap. cit. fin.*

3

Similiter characterem ordinis recipit, qui per saltum ordinatur sacerdos omisso ordine diaconatus, aut qui diaconus, omisso sub-

diaconatu ; glossa *in can. un. V. subdiaconatus dist.* 52. glossa *fin. in c. un. cit.* Vivian. *ibid. pr.* Barbosa *num.* 8. Gonzal. *num.* 7. Fagnan. *n.* 4. Vallens. *v. cum igitur hoc tit.* Pirh. *num.* 1. *et* 8. Konig. *num.* 1. Vviest. *num.* 2. Reiffenst. *num.* 2. Ipso tamen jure suspensus est, donec omissus ordo suppleatur, ut habetur *cap. un. cit.* et colligitur ex *trid. sess.* 23. *cit. cap.* 14. *fin. de reform.* ubi permittitur episcopo potestas dispensandi ex justa causa cum promotis per saltum, si non ministraverint ; cons. suspensio ab ipsis contracta est ; Navar. *man. cap.* 27. *n.* 242. Avill. *de cens. D.* 9. *sect.* 1. *dub.* 2. *concl.* 2. Fagnan. *in cap. un. cit. n.* 22. Barbos. *num.* 3. Gonzal. *num.* 2. Pirh. *num.* 3. Zoes. *num.* 4. Konig. *n.* 2. Vviest. *n.* 2. Reiffenst. *num.* 3.

4

Quaeritur 2., an sic promotus incurrat irregularitatem? Resp. non incurrere, nisi ministrando temere in ordine sic suscepto; Sylv. *V. irregularitas q.* 11. *num.* 12. Suarez *de cens. D.* 31. *sect.* 1. *n.* 45. *et seq.* Avil. *dub.* 2. *cit. concl.* 1. *et* 2. Sperell. *decis.* 114. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 47. *n.* 2. *et in c. un. hoc tit. n.* 2. Fagnan. *ibid. n.* 22. Engl. *hic vers. quamvis*, Pirh. *n.* 2. Vviest. *n.* 3. quia hoc nullo jure expressum est ; imo ex *cap. un. cit.* et *cap.* 14. *cit.* satis clare colligitur non incurrere, dum episcopus permittitur dispensare cum sic promotis, si non ministraverint, non alia certe ex causa, quam quod casu, quo non ministraverunt, irregularitatem nullam incurrant.

5

Dixi, *nisi ministrando temere in ordine sic suscepto*; nam casu quo ministravit in ordine sic suscepto, irregularis efficitur, tanquam violator censurae, et sic dispensationem a papa obtinere debet secundum dicenda *num.* 15. Imo ita promotus irregularitatem incurrit, si ministret etiam in ordine praetermisso; idque verum est, sive in eo ministret ante eum susceptum, sive post susceptum, si hoc faciat absque legitima dispensatione. Si enim ministravit ante, fit irregularis tanquam ministrans in ordine, quem non habet, juxta dicta *tit. praeced. num.* 4. si post illum susceptum, itidem fit irregularis, quia cum suspensus sit a receptione ordinis praetermissi, postquam illum sine dispensatione suscepit, manet adhuc suspensus ab ejus executione ; ergo si cum illa censura ministret, fit irregularis juxta dicta *tit.* 27. *num.* 4.

6

Quaeritur 3. an dicta suspensio prohibeat etiam usum ordinum rite susceptorum? Affirmant Majol. *lib.* 4. *de irregul. c.* 12. et inclinare videtur Navarr. *man. cap.* 27. *n.* 242. ubi indefinite di-

cit, eum, qui per saltum promotus est, manere suspensum, non declarans, an suspensio illa totalis sit. Consentit Gonzal. *in c. un. hoc tit. n.* 6. Sed melius negant Sylv. *V. irregularitas q.* 11. Diaz. *pract. crim. can. c.* 29. Suar. *de cens. D.* 31. *sect.* 1. *num.* 48. Avil. *dub.* 2. *cit. concl.* 2. *fin.* Riccius *decis.* 216. *num.* 2. Barbos. *in c. un. hoc tit. n.* 3. *v. non est.* Pirh. *hic n.* 5. *not.* 1. Vviest. *n.* 4. Reiffenst. *num.* 4. et alii, ex quorum doctrina sic promotus dispensatione non indiget, ut ministrare possit in ordinibus rite susceptis, quia dispositio *cap. un., cit.* et trid. *loc. cit.* poenalis est; cons. stricte interpretanda.

7

Triplex tamen hujus suspensionis effectus est. Nam 1. inducit impedimentum respectu ordinis, ad quem per saltum promotus, omisso ordine inferiore, ascendit; 2. impedit, ne ascendere possit ad superiores ordines; nam suspensio a quolibet ordine, durante illa, consequenter impedit ascensum ad superiorem, haec autem est vera suspensio; 3. speciale impedimentum inducit respectu ordinis praetermissi, ne suscipere illum sine dispensatione possit; nam hoc etiam jura adducta probant; Suar. *num.* 48. *cit.*

8

Quaeritur 4. an promotus per saltum ad ordinem aliquem ipso jure ab hoc ordine suspensus sit? Archidiaconus *in can. un. dist.* 52. Turrecr. *ibid. art.* 4. Diaz. *pract. c.* 24. et alii, etsi concedant, sic promotum non posse licite ministrare in ordine per saltum suscepto, vel ascendere ad superiorem, donec ordinem, quem praetermisit, accipiat; negant tamen hoc fieri propter suspensionem ipso jure latam, sed hoc refundunt in specialem prohibitionem ecclesiae, ex qua receptio inferioris ordinis est dispositio praerequisita ad convenientem usum superioris. *Fundantur in can. un. cit.* ubi solum dicitur, *a sacerdotali officio illum prohibeas*, quae verba vel significant executionem praedictae prohibitionis, vel ad summum suspensionem ferendam. *Confirmant* ex *c. un. h. tit.* ubi solum dicitur, ut imponatur poenitentia, et sic ordinetur in praetermisso ordine, et tunc permittatur ministrare in superiore jam suscepto.

9

Sed dicendum, hanc suspensionem ipso facto incurri, saltem quando scienter ita quis ordinatus est. Ita Sylv. *V. irregularitas q.* 11. Host. *summ. hic* §. 1. Sot. *in* 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 3. Navar. *man. c.* 27. *num.* 242. Suar. *de censur. D.* 31. *sect.* 1. *num.* 45. *et seq.* qui hoc colligit ex trid. *sess.* 23. *cap.* 14. *de reform.* ubi permittitur episcopo potestas cum eo, qui per saltum promotus est, si non ministraverit in eo ordine, dispensandi ex causa legitima;

non autem permittitur ipsi potestas dispensandi, ut ascendat ad superiores ordines, vel in eo, quem ita per saltum suscepit, ministret, antequam praetermissum recipiat, quia utrumque prohibitum est ex natura rei, supposita institutione talium ordinum; ergo potestas dispensandi episcopo data solum terminari potest ad hoc, ut possit ordinem praetermissum ita ordinatus recipere, et sic in suscepto ministrare atque ascendere ad superiorem ordinem; cons. supponit concilium hoc ipsi prohibitum esse ipso facto; quod non est, nisi per censuram suspensionis.

10

Quaeritur 5. an suspensionem istam incurrat etiam is, qui omissa prima tonsura, ascendit ad minores ordines? Videtur non incurrere, quia prima tonsura secundum dicta *lib.* 1. *tit.* 11. *n.* 3. non est ordo. Sed etsi ordo non sit, est tamen primus gradus, et quasi fundamentum ordinum, ad quos disponit, et capaces fideles efficit.

11

Quare dicendum a sic ordinato suspensionem incurri, ut exequi officium ordinum sic susceptorum nequeat, donec primam tonruram recipiat. Ita Barbos. *de offic. episc. alleg.* 47. *n.* 7. *et in c. un. cit. n.* 5. Sperell. *decis.* 114. *a n.* 17. Pirh. *hic num.* 7. Vviest. *num.* 5. Reiffenst. *num.* 6. et declaratum est a *S. cong. card. trid. interpp.* teste Gallemart. *ad trid. c.* 14. *cit. n.* 4.

12

Quaeritur 6. an suspensus etiam sit, qui ad minores ordines promotus est ante receptum sacramentum confirmationis? Videtur suspensionem incurrere, ob paritatem cum baptismo, ante cujus susceptionem siquis susceperit ordinem, in eodem ministrare nequit.

Sed lata inter baptismum, et confirmationem disparitas est; nam ille, cum omnium sacramentorum janua sit, ad valorem ordinis suscepti requiritur; non ita requiritur confirmatio; igitur cum nullo jure expressum sit, quod suspensionem incurrat, qui confirmatione non suscepta est ordinatus,

13

Dicendum, non incurrere. Ita Ugolin. *de irregular. c.* 38. §. 1. Henriquez *l.* 14. *cap.* 6. *n.* 3. Sayr. *l.* 7. *cap.* 9. *fin. n.* 42. Suar. *tom.* 3. *de sacram. p.* 3. *D.* 38. *sect.* 3. Filliuc. *tract.* 20. *n.* 205. Avil. *de censur. p.* 7. *D.* 9. *sect.* 1. *dub.* 3. Bonac. *de irregul. D.* 7. *q.* 3. *p.* 4. *n.* 8. Palao *tract.* 29. *D.* 6. *p.* 17. *n.* 2. Zoes. *hic n.* 5. Pirh. *num.* 10. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *num.* 7. Imo Navar. *man. cap.* 22. *num.* 9. Henriq. *num.* 3. *cit.* cum aliis modo allegatis satis probabiliter existimant non peccare mortaliter eum,

qui non suscepto sacramento confirmationis, suscipit ordinem, vel in suscepto ministrat; quia licet trid. *sess.* 23. *cap.* 4. *de reform.* velit, ut prius suscipiatur sacramentum confirmationis, non tamen hoc, saltem sub gravi, praecipit.

14

Quaeritur 6. quis dispensare possit in poenis, ob ordines per saltum susceptos contractis? Resp. Si per saltum ordinatus in ordine ita suscepto, vel praetermisso non ministravit, potest dispensare episcopus in suspensione, quatenus in ordine per saltum suscepto ministrare valeat, ita tamen, ut prius ordinem omissum recipiat; *cap. un. h. tit.* et conc. trid. *sess.* 23. *cap.* 14. *de reform. fin.* Engl. *hic vers. praeterea*; Pirh. *num.* 4. *coroll.* 2. Reiffenst. *num.* 8.

15

Contra non potest dispensare episcopus cum sic promoto per saltum; 1. ut ascendat ad superiores ordines, antequam inferiorem praetermissum receperit, quia id repugnat primae institutioni ordinum, adeoque juri divino adeo, ut nec pontifex in eo videatur dispensare posse; Suar. *de censur. D.* 31. *sect.* 1. *num.* 4. Pirh. *hic num.* 5. *not.* 3. 2. ut ante susceptum ordinem praetermissum possit ministrare in ordine per saltum suscepto; quia hoc est per se malum, et probibitum quasi ex natura rei, supposita institutione talium ordinum; Suar. Pirh. *l. cit.* 3. denique dispensare episcopus nequit cum eo, qui in ordine per saltum suscepto, vel praetermisso ministravit; quia trid. potestatem dispensandi episcopo concedit sub conditione, *si non ministraverit.*

16

Quare solum episcopus cum ita per saltum promotum dispensare potest ad hunc effectum, ut recipiat ordinem praetermissum, et deinde in illo ministret, et ad superiorem ascendat, modo stante ista suspensione non ministraverit in ordine per saltum suscepto, vel in praetermisso, vel hunc sine dispensatione receperit; tunc enim, saltem, quando delictum publicum, et notorium est, pro dispensatione recurri ad papam debet. *Ratio est*, quia incurrit novum genus suspensionis, et praeterea irregularis efficitur ob violationem censurae, a qua, saltem quando delictum est publicum, dispensare alius praeter papam non potest; Barbos. *alleg.* 47. *cit. n.* 11. Vvagnerec. *in exeg. cap. un. h. tit.* Pirh. *hic n.* 5. *not.* 2.

17

Quaeritur 7. an episcopus dispensare possit etiam cum scienter promotis per saltum, si non ministraverunt? Negat Fagnan. *in c. un. h. tit. n.* 24. *et* 25. cum ita promotis etiam hodie dispensare episcopum posse; quia cum jus commune antiquum distinguat inter

promotum per saltum scienter, vel ignoranter, ut patet ex *c. un. h. tit.* quod loquitur de ordinato per saltum ignoranter, et ante annos discretionis; et ex *can. un. dist.* 52. ubi sermo est de eo, qui ex negligentia seu ignorantia potius quam ex superbia, subdiaconatu postposito, ad diaconatum, et presbyteratum cognoscitur ascendisse, idcirco idem Fagnanus putat eodem modo distingui debere decretum trid. quod juxta commune axioma lex nova, disponens in materia antiqua, omnes interpretationes, et limitationes recipiat, quas illa materia recipiebat a legibus antiquis, quamvis lex nova loquatur generaliter.

18

Contra Suar. *de censur. D.* 31. *sect.* 1. *n.* 47. *fin.* Barbosa *alleg.* 47. *cit. n.* 6. Pirh. *hic n.* 6. docent, potestatem hanc dispensandi post trid. competere episcopo, sive scienter, sive ignoranter promotus aliquis per saltum fuerit, modo suspensionem per ministrationem in ordine ita suscepto vel praetermisso non violaverit; quia concilium non distinguit, utrum scienter, et ex ambitione, aut malitia, an vero ex negligentia, vel ignorantia sic aliquis ordinatus fuerit: sed simpliciter, et indistincte dicit posse dispensare episcopum. Neque obest, quamvis delictum sit publicum; quia concilium facultatem dispensandi non limitavit ad delictum occultum; Gonzal. *in c. un. h. tit. n.* 6. Konig *hic. n.* 2.

19

Ex quo sequitur discrimen inter sic promotum, qui ministravit, et inter eum, qui non ministravit in ordine per saltum suscepto; nam prior dispensari non potest ab episcopo, sive scienter, et dolose, sive ex ignorantia sic ordinatus fuerit; quia concilium hoc casu potestatem dispensandi episcopo indistincte negat; Suar. Barbos. Pirh. *l. cit Excipitur*, nisi delictum occultum sit; nam si occultum sit, tam in irregularitate, quam in suspensione a sic ordinato contracta dispensare valet episcopus vi concil· trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ibi, *liceat episcopis in irregularitatibus omnibus, et suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, -- dispensare*; Gonzal. *l. cit. n.* 6. Engl *hic vers. praeterea* Pirhing *n.* 6. Konig. *num.* 2. Reiffenst. *n.* 10.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtive ordinem suscepit.

SUMMARIUM

1 *Quinam dicantur furtive suscipere ordines?*
2 *An valeant ita furtive suscepti?*
3 4 5 *Quid si praemissa est ab episcopo protestatio tales non ordinandi?*
6 *etc. Poenae suscipientis furtive ordines.*
10 *etc. Causae a poenis his excusantes.*
12 *etc. Quis relaxare has poenas possit?*

Denique circa ordines delinquunt clerici, qui illos suscipiunt furtive.

1

Quaeritur 1. quinam dicantur *furtive suscipere ordines*? Resp. Ita suscipere ordines dicitur 1. qui absque licentia, et consensu episcopi, vel sine praevio examine, et approbatione dolose, et ordinatore ignorante se ordinandis immisceat; *can. quando* 5. *dist.* 24. *can. extra* 4. *dist.* 64. *et c. veniens* 1. junct. gloss. *V. furtive hoc tit.* Abb. *ad rubr. h. tit.* Host. *summ. eod. n.* 1. Barbosa *in cap.* 1. *cit. num.* 6. Gonzal. *in c. fin. eod. num.* 2. Vallens. *hic num.* 1. Piring. *num.* 1. Konig *num.* 1. 2. qui ad ordines minores admissus, eadem die recipit subdiaconatum; *cap. cum II.* 2. *hoc tit.* Vallens. Pirhing, Konig *l. cit. Excipitur*, nisi alicubi consuetudine obtentum sit, ut eadem die minores ordines cum subdiaconatu conferantur, quae consuetudo in pluribus locis viget, et a DD. communiter approbatur apud Barbos. in trident. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reform.* 3. qui contra superioris inhibitionem eodem tempore dolose recipit duos majores ordines; *can. fin. h. tit.* Engl *hic pr.* Vallens. *n.* 1. Vviestner *n.* 1. Reiffenst. *n.* 2.

2

Quaeritur 2. an valeant ordines furtive, praesertim primo modo suscepti? *Rationem dubitandi* faciunt verba, quae in collatione ordinum ab episcopis, vel eorum nomine ab officialibus praemitti so-

lent, quibus is protestatur, se *non intendere ordinare non examinatos*, *aut approbatos*. Sed argumentum hoc ad summum probat, quod ordo ita susceptus valore careat, quando ordinans protestationem ejusmodi praemisit; secus dicendum, si non praemisit; tum enim habendus est pro valido, cum nuspiam constet esse irritum; Abb. *in capit. veniens* 1. *h. tit. n.* 1. *not.* 2. Pirhing *hic n.* 5. *not.* 3. Reiffenstuel *n.* 3. et sumitur ex *c. veniens cit.* ubi furtive ordinatus non amplius jubetur reordinari, et sublata censura, quam incurrit, permittitur ministrare, manifesto argumento, ordinem furtive collatum valere; dixi *ad summum*; nam ulterius

3

Quaeritur 3. an ordo furtive susceptus valeat, quando ordinans protestationem ejusmodi praemisit? *Certum est*, valore destitui, si revera ordinans habeat intentionem tales non ordinandi, nisi hanc intentionem postea corrigat; Rebuff. *prax. benef. tit. de cler. ad ord. mal. promot. gloss.* 4. *n.* 19. Pirh. *hic n.* 5. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel *n.* 4. nam si postea nihilominus habeat intentionem ordinandi omnes praesentes, vel faciat intentionem generalem faciendi circa personas sibi praesentes, quod facit ecclesia, talis intentio priori praevalet, et collationem ordinis etiam furtive suscepti validam reddit; et talem intentionem ab ordinante subjungi communiter docent Henriq. *l.* 2. *cap.* 8. *n.* 5. Laym. *l.* 5. *cap.* 4. *n.* 6. Bonacin. *de sacram. D.* 2. *quaest.* 2. *part.* 4. *n.* 6. Lugo *de sacram. D.* 8. *n.* 119. imo aliqui apud eundem Lug. *loc. cit.* putant, hujusmodi protestationes ab Ordinariis adjectas praesumi potius animo absterrendi sic volentes furtive ordinari, quam animo non ordinandi, quod habere praesumantur intentionem absolutam ordinandi omnes praesentes.

4

Verum hoc dicere non audet Reiffenstuel *hic n.* 6. quia episcopus, si revera vult, omnino potest habere intentionem seriam non ordinandi: cons. si contrarium non manifestat verbis, censetur eam in dubio serio habuisse; *arg. l. Labeo* 7. §. *Servius* 2. *ff. de supell. legat.* ibi: *nemo existimandus est dixisse*, *quod mente non agitaverit*; *et l. generaliter* 13. *C. de non n. pecun.* ibi, *nimis enim indignum judicamus*, *quod sua quisque voce dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare*, *testimonioque proprio resistere*; Quare subsequens intentio ordinandi praesentes non censebitur afficere, nisi eos, qui praevia seria voluntate non fuerunt exclusi; hinc idem Reiffenstuel *n.* 7. putat, non solum tutius, sed etiam probabilius, cons. amplectendum, casu, quo episcopus veram, et seriam intentionem praemittit, et notificat non ordinandi certas personas, il-

los, qui furtive se ingerunt, valide non ordinari: ac proinde ordinem sic susceptum repetendum.

5

Quidquid sit, consultum, prout DD. notant, nequaquam est, ut episcopi intentionem, et protestationem praemittant tales, vel tales non ordinandi; tum quia hoc est difforme ritibus, et praxi universalis ecclesiae; tum quia secum trahit gravissima incommoda, et pericula, quae ex dubia, et irrita ordinatione oriuntur: quamvis consultum, et juri conforme sit, ut sub excommunicatione prohibeatur, ne se ingerant non approbati, vel ne aliqui plures ordines eadem die furtive recipiant; *arg. cap. veniens* 1. *et seq. hoc tit.* Reiffenstuel *n.* 8.

6

Quaeritur 4. quas poenas incurrant furtive suscipientes ordinem? Resp. 1. incurrunt suspensionem ab executione ordinum sic susceptorum; Engl *hic vers. poena.* Konig *n.* 2. Reiffenst. *n.* 9. et patet ex *c. fin. hoc tit.* ubi sic ordinatus prohibetur ministrare in ordinibus sic susceptis.

7

2. Si susceptionem hujusmodi episcopus prohibuit sub excommunicatione, tanquam excommunicati suspenduntur ab executione etiam ceterorum ordinum rite susceptorum; Abb. *in c. fin. cit. num.* 4. Pirhing *hic n.* 2. 4. *et* 9. Vviestner *n.* 4. Reiffenstuel *n.* 9. et patet ex *tit.* 27. *supra.*

8

3. Ex sententia Abb. *in c.* 2. *h. tit. not.* 2. Navar. *man. c.* 27. *n.* 241. Engl *vers. poena h. tit.* Reiffenstuel *ibid. n.* 10. et aliorum contrahunt irregularitatem, quod ordinem suscipiant ligati censura: cujus suae doctrinae fundamentum accipiunt ex *cap. veniens h. tit.* ubi statuitur, quod ita ordinatus furtive nequeat etiam dispensative ad altiores ordines promoveri: quod est praecipuus effectus irregularitatis, teste Covar. *in clem. si furiosus pr. n.* 1.

9

Ego cum Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 1. Bonacin. *D.* 7. *de irreg. q.* 3. *p.* 4. *n.* 6. Barbos. *in c.* 1. *h. tit. n.* 5. Gonzal. *in c. fin. eod. n.* 2. *fin.* Vviestner *hic n.* 4. irregularitatem incurri credo tunc solum, quando susceptio furtiva prohibita ab episcopo antecedenter fuit sub excommunicatione, non vero, si alio modo; nam jura *cit.* solum dicunt, quod ita ordinatus ministrare nequeat in susceptis, quo modo loquendi suspensionem significari observat Pirhing *n.* 3 et ex eo Vviestner *n.* 5. *fin.* quod vero durante hac suspensione, per furtivam susceptionem ordinum incursa, non possit ascendi

ad superiorem ordinem, non irregularitatis, sed suspensionis etiam effectus est, cum omnis censura talem ascensum prohibeat censurato.

10

Quaeritur 5. quaenam causa furtive promotum excuset a suspensione hactenus declarata? Resp. Ab ea excusat ignorantia, quae excusat a peccato mortali; cum enim suspensio haec imponatur tanquam poena, necessario supponit culpam, et quidem gravem, cum gravis poena sit; Suar. *de censur. D.* 31. *sect.* 1. *n.* 59. Zoes. *hic n.* 4. Pirh. *ibid. n.* 4.

11

Ob eandem rationem non incurrit suspensionem istam per vim, aut metum gravem furtive ordinatus; quia metus gravis, et justus excusat a culpa; Suar. *n.* 60. Zoes. *n.* 5. Pirhing *l. cit.* modo metus iste incursus non fuerit in contemptum prohibitionis ab ecclesia factae; *conf.* a pari; nam ut *tit.* 27. *n.* 11. dixi, propter metum mortis, aut gravis infamiae potest aliquis censura ligatus, secluso scandalo, et contemptu religionis, se immiscere divinis: ergo propter eundem etiam poterit furtive suscipere ordinem sine periculo suspensionis propterea incurrendae.

12

Quaeritur 6. quis possit relaxare poenas, ob furtivam ordinum susceptionem incursas? Resp. distinguendo: vel enim talis susceptio antecedenter prohibita fuit sub excommunicatione, vel non? *Si hoc posterius*, cum sic ordinato dispensare potest episcopus; *c. veniens* 1. *et c. seq. h. tit.* Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 17. *n.* 4. Vivian. *in c.* 1. *pr. h. tit.* Vvagnereck *ibid. not.* 2. Barbos. *n.* 1. Vallens *hic n.* 2. Pirhing *n.* 5. *et* 7. *vers. additur.* Konig. *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 12. *Si prius*, interest, an sic ordinatus intret religionem, an vero maneat in saeculo: *si primum*, et ibidem aliquamdiu laudabiliter vivat, cum eodem, ut in susceptis ministrare, et ad superiores promoveri valeat, dispensare iterum potest episcopus, vel etiam abbas ipsius, juxta *c. cit. Si secundum*, dispensatio soli papae competit, ex *textibus allegatis*, nisi delictum esset occultum; hoc enim casu dispensare posset episcopus ex concessione Trid. *sess. c.* 6. *de reform.* Palao *n.* 4. *cit.* Barbos. *n.* 1. *et* 2. Vallens. *n.* 2. Engl *ver. competit* Pirh. *n.* 2. *et* 5. *not.* 5. Konig *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 13.

TITULUS XXXI.

De excessibus praelatorum, et subditorum.

SUMMARIUM

1 2 3 *Quomodo episcopi, et his superiores delinquant in inferiores res sibi subjectos?*
4 *Quomodo praelati inferiores?*
5 *Quomodo subditi in suos praelatos?*
6 *De unione ecclesiarum, aedificatione monasteriorum etc. remissive.*

Hucusque egimus generaliter de delictis clericorum: nunc specialiter agendum de quibusdam, quae praelati committunt in subditos, et isti in suos praelatos.

1

Quaeritur 1. quomodo episcopi, et his superiores delinquant in inferiores sibi subditos? Resp. hoc variis modis fieri posse. Et 1. quidem, si eos gravent indebitis oneribus, et exactionibus novis, vel si vexent censuris, et aliis poenis indebite inflictis, aut viliter, et inhoneste tractent, ut aliis, etiam laicis, sint despicatui; *pervenit* 1. *h. tit.* si eorum jura, immunitates et jurisdictionem, privilegio, vel consuetudine legitime praescripta ipsis competentem, diminuant, aut tollant, vel ecclesias ipsis subjectas iisdem eripiant; *c. adhaec* 2. *eod.* 3. si ecclesias, vel beneficia, quorum ordinatio, vel collatio ad eos spectat, sibi retineant, vel sibi ipsis conferant; *c. ad aures* 3. *eod.* 4. si beneficia conferant indignis; *c. inter dilectos* 11. *eod.* de qua materia vide *lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 19. *cum duob. seq. et tit.* 14. *a n.* 36. 5. si directe, vel indirecte causam praestent homicidio; eo enim commisso, fiunt irregulares, ita, ut privari debeant officio pontificali, et sacerdotali, et ab episcopatus administratione amoveri; *cap. ex litteris* 10. *h. tit.* 6. si sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in confessione sacramentali; *c. dilectus* 13. *eod.*

2

7. Si sub dictis suis privilegiatis aliquid praecipiant, aut interdicant contra tenorem privilegiorum apostolicorum; *c. sane* 5. *hoc tit.* ubi etiam conceditur, quod hujusmodi indebito episcopi manda-

to gravari praelati regulares authoritate apostolíca obedientiam denegare possint: item *c. cum ad quorundem* 7. *eod.* ubi declaratur, excommunicationem latam contra subditum, quia non paret contra privilegium, esse ipso jure nullam; et denique *cap. nimis* 16. *et* 17. junct. *clem. un. eod.* ubi plures excessus, et gravamina, monasteriis, et regularibus, praesertim FF. praedicatoribus, et minoribus illata, summatim referuntur; ratio decisionis est, quia etiam èpiscopi aliique praelati, seu superiores tenentur libertates, seu immunitates inferioribus ecclesiis, vel clericis saecularibus, aut regularibus a papa concessas, conservare, cum inferior tollere legem superioris nequeat; *cap. cum inferior* 16. *de major. et obed.*

3

Fatendum tamen, quod in nonnullis casibus episcopi, tanquam sedis apostolicae delegati, non obstantibus regularium privilegiis, possint procedere contra illos vi concilii trident. per quod, uti etiam per aliquot constitutiones pontificias quaedam illorum privilegia fuerunt revocata: quaenam autem illa sint, dictum est *libr.* 1. *tit.* 31. *de offic. judic. ordin. n.* 30.

4

Quaeritur 2. quibus modis excedant praelati episcopis inferiores? Duplex hoc *tit.* maxime eorum excessus refertur, quibus ex iis, quae dicta sunt *lib.* 3. *tit.* 35. *a n.* 38. accedit tertius specialis praelatorum regularium; 1. cum ecclesias sibi subjectas uniunt, authoritate propria; *cap. sicut unire* 8. *h. tit.* de qua unione, quomodo, et a quo, quaque ex causa fieri possit, dictum *libr.* 3. *tit.* 5. *a n.* 150. 2. cum sibi vendicant concessionem indulgentiarum, publicarum poenitentiarum impositionem, et cognitionem causarum matrimonialium, si hoc faciant, secluso privilegio, et consuetudine legitime praescripta; *cap. accedentibus* 12. *hoc tit.* 3. cum praelati regulares contra formam, a jure, et constitutionibus pontificiis praescriptam, aedificant monasteria: de qua materia vide *libr.* 3. *tit.* 36. *a n.* 28.

5

Quaeritur 3. quot modis subditi peccent in suos praelatos? Resp. 1. quando festivitates ab episcopo indictas, aut censuras, et interdicta ab iisdem promulgata non observant; nam in his etiam regulares exempti parere debent episcopo; *cap. fin. hoc tit.* Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de regular.* et dictum est *libr.* 1. *tit.* 31. *n.* 30. *vers. quinto tenentur cum seq.* 2. si contra fidem episcopo datam eundem negent esse dominum suum, illumque trahant ad judicium saeculare, aut invadant; id enim agens deponendus, seu officio, et beneficio privandus; est *cap. gravem* 15. 3. quando beneficiati sibi in beneficio mutant causam possidendi, sicut fieret, si vicarius sibi

arrogaret personam, et titulum rectoris principalis: quod faciens tanquam perjurus, et infamis ab officii sui executione est amovendus; *cap. illud* 6. 4. quando plures clerici sine consensu praelati sibi faciunt, et usurpant commune sigillum, aliaque collegiorum jura; *cap. delecta* 14. quia licet sint ejusdem ecclesiae beneficiati, non tamen constituunt unum corpus, sive collegium, vel capitulum, nisi ita ordinatum sit in prima fundatione, vel postea privilegio, aut praescriptione obtentum; 5. quando violantur clausurae monialium, et monasteriorum per ingressum, vel egressum sine licentia: de quo vide *libr.* 3. *tit.* 35. *de stat. monachor. a n.* 98.

6

Disputant hic aliquid de unione ecclesiarum, et beneficiorum, de monasteriorum aedificatione, de religiosorum, et monialium e monasteriis suis egressu, et aliorum in ea ingressu; sed de primo, ut *n.* 4. monui, jam dictum est *lib.* 3. *tit.* 5. *a n.* 150. de secundo *libr. eod. tit.* 36. *a num.* 28. de tertio, et quarto *libr. cit. tit.* 35. *a n.* 98. unde opus non est de his plura disserere.

TITULUS XXXII.

De novi operis nuntiatione.

SUMMARIUM

1 *Quid sit nuntiatio novi operis?*
2 *etc. Quis nuntiare illud possit?*
8 *etc. Cui?*
12 *Quo tempore?*
13 *Quo loco?*
14 *Ex quibus causis?*
15 *etc. Quot modis fieri nuntiatio possit?*
19 *etc. Requisita, ut rite fiat.*
22 *etc. Effectus nuntiationis rite factae.*
29 *etc. Quibus casibus vim non habeat.*
36 *etc. An quilibet in fundo suo aedificare valeat, quidquid, et quo modo ipsi placuerit?*

Delinquere aliquando tam praelati, quam subditi solent ecclesias, monasteria, et alia pia loca, aut domos aedificando in damnum, vel praejudicium vicinarum vel aliarum ecclesiarum, monasteriorum etc. quod facientibus occurritur per *novi operis nuntiationem.*

1

Quaeritur 1. quid sit *novi operis nuntiatio*? Resp. Est legitima prohibitio, ne ecclesia, monasterium, vel aliud novum opus extruatur aut extructum, fenestra alicubi aperta, nova male imposita etc. immutetur, vel incoepta constructione, aut mutatione pergatur, donec constiterit de aedificantis jure, aut praestita sit eo nomine satisdatio; *l. hoc edicto* 1. §. *opus n.* 11. *ff. h. tit.* Host. *sum. hic n.* 1. Vvesenbec. *ff. eod. n.* 6. Zoes. *ff. ibid. n.* 2. Gonzal. *in cap.* 4. *hic n.* 3. Pirhing *n.* 1. Vviestner *n.* 1. de hac agitur etiam in jure civil. *ff. et codic.* cujus leges papa quoad hoc observari vult etiam in ecclesiis, aliisque piis locis, post novi operis nuntiationem aedificatis; *cap. intelleximus* 1. *h. tit.* ubi inter alia dicitur, quod, *sicut leges non dedignantur ss. canones imitari, ita et ss. statuta canonum principum constitutionibus adjuventur*; ex quo desumitur illud axioma juris receptum, quod jus canonicum, et civile sibi invicem succurrant, et quae in uno desiderantur, ex altero suppleri possint, ac debeant; Engl *hic n.* 2.

2

Quaeritur 2. quis nuntiare novum opus possit? Resp. distinguendo; nam nuntiari novum opus potest vel circa res publicas, vel circa privatas; *circa res publicas*, et quando aedificium fit in praejudicium boni publici, nuntiare novum opus possunt omnes de populo; *l. in provinciali* 3. §. *fin. et l. seq. ff. h. tit.* quo casu si multi nuntient idem opus novum, judex ex iis seligit magis idoneum ut causam hanc prosequatur, ut notat gloss. *in* §. *fin. cit.* et habetur *l. si plures* 3. *ff. de popular. act.* non admittitur tamen 1. pupillus, nisi simul sua intersit; *l. de pupillo* 5. *pr. ff. h. tit. et l. mulieri* 6. *ff. de popul. act.* 2. mulier; *l. mulieri cit.* juxta quam mulier universim a populari actione excluditur, nisi cum ad eam res pertinet; 3. infamis; quia, ut *l. popularis* 4. *ff. de popul. act.* dicitur, *popularis actio integrae personae permittitur, hoc est, cui per edictum postulare licet.*

3

Circa res privatas, et ad commodum privatum nuntiare novum opus potest 1. is, ad quem pertinet res illa, cui damnum imminet; *l. hoc edicto* 1. §. *juris nostri* 19. *ff. h. tit.* vel qui praetendit, eam ad se pertinere, esto, vere ad ipsum non pertineat; *l. hoc edicto cit. pr.* nuntiatio enim per ipsum facta non minus impedit, ne opus fiat, donec pronuntietur, nuntiantem ad hoc nullum jus habere, ac si vere res illa ad ipsum pertineret; Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 706. *n.* 23. ubi tamen addit, casu, quo nuntians scit, se vere jus nullum habere ad impediendum opus, cum tali casu nuntiatio operis sit materialiter, et formaliter injusta, nuntiantem teneri ad omnia damna, cum lucri cessantis, ex ea nuntiatione secuta; non autem interest, an nuntians sit, vel praetendat dominium proprietatis in re, an vero dominium duntaxat utile; nam etiam, nuntiare potest, qui utile tantum dominium habet, ut feudatarius, emphyteuta, quin et superficiarius; *l. in provinciali* 3. §. *si ego* 3. *ff. hoc tit.* imo etiam creditor, cui praedium nomine hypothecae subjectum est; *l. creditori* 9. *ff. eod.* Molin. *n.* 24. *et* 26. cum aliis.

4

2. Nuntiare novum opus potest habens servitutem realem in fundo, in quo de novo aedificatur; §. *si ego cit. l. l. de pupillo* 5. §. *sed et si* 8. *et* §. *seq. ff. eod.* saltem urbanam; imo et rusticam *l. non solum* 8. *pr. ff. tit. cit.* cum utriusque juri aedificando noceatur; Host. *summ. hic n.* 5. Molin. *l. cit. num.* 24. Zoes. *hic num.* 6. Pirh. *num.* 5. Secus est de eo, qui merum usumfructum, aut aliam servitutem mere personalem habet in tali re; nam iste nuntiare non potest novum opus adversus dominum ejusdem praedii, si aliquid

aedificare attentet, in quo praejudicet usufructui, neque nomine proprio, neque procuratorio alicujus alterius; sed solum potest agere actione confessoria adversus eum ad vindicandum usumfructum, et simul ad interesse si quod ei nocumentum secutum est in suo usufructu ex tali aedificio; *l. si autem* 2. junct. *l. hoc edicto* 1. §. *fin. ff. h. tit.* Molin. *n.* 25. Pirh. *num.* 5. Konig. *num.* 3.

5

3. Nuntiare potest valide novum opus ad suum privatum commodum pupillus, etiam sine authoritate tutoris, quando non est in possessione rei, ob quam nuntiat, quia id in suum commodum cedere potest, et in nullum ejus detrimentum. Si autem sit in possessione rei, ob quam nuntiat, valide quidem nuntiat per judicem, aut jactu lapilli, quia id similiter cedere potest in ejus commodum, et in nullum ipsius incommodum; valent autem, quae agit minor in suum commodum sine tutoris authoritate. Solis autem verbis tunc nuntiare sine authoritate sui tutoris nequit; quia eo ipso amitteret possessionem, prout dicetur *infra n.* 18. ac proinde talis nuntiatio cederet in ipsius detrimentum; *l. de pupillis* 5. *pr. ff. h. tit.* Molin. *num.* 28.

6

4. Nuntiare potest filius, mancipium, mercenarius, negotiorum gestor, qui negotiis ejus, cujus nomine nuntiatur, sit expositus; item procurator, et amicus, non tamen proprio nomine, sed alieno illius, qui authoritate sua propria posset; *l. hoc edicto* §. *nuntiationem* 3. *ff. h. t.* modo caveant de rato, h. e. eum, cujus nomine nuntiant, ratam eam nuntiationem habiturum; *l. de pupillo* 5. §. *qui procuratorio* 18. *ff. eod. Excipitur*, si procurator haberet speciale mandatum ab eo, cujus nomine nuntiat; tunc enim non esset necesse, ut de rato caveat, cum hoc ipso constet ratum id habere illum cujus nomine nuntiat. In ceteris relatis nullum mandatum requiritur; nam si mandatum haberent, personam procuratoris induerent; sufficiet ergo, si de rato caveant; Molin. *num.* 29. Gonzal. *in c.* 4. *h. tit. n.* 6.

7

5. Denique nuntiari opus novum potest a quovis, cujus interest, ne hujusmodi opus novum fiat; Gonzal. *in capit.* 4. *citat. n.* 6. Vallens. *hic num.* 3. Konig. *n.* 3. Reiffenst. *num.* 8. argum. *l. hoc edicto cit.* §. *nuntiatio* 10. Neque necesse est, ut is, qui ita nuntiat propter suum interesse, habeat mandatum ab alio, vel adhibeat authoritatem judicis, juxta *l. citat.* §. *nuntiatio* 2. ibi, *nuntiatio ex hoc edicto non habet necessariam praetoris aditionem*; *potest enim nuntiare quis, etsi eum non adierit*; Reiffenst. *num.* 8.

8

Quaeritur 3. cui nuntiari novum opus possit? Resp. Potest nuntiari cuivis, seu contra quemcumque, etiam proprium superiorem suum, in praejudicium alterius novum opus molientem facere; *l. non solum* 8. *pr. ff. hoc tit.* ibi, *non solum proximo vicino, sed etiam superiori opus facienti nuntiare opus novum potero*; idque vel mediate, vel immediate; adeoque non solum ipsi domino opus novum inchoanti, sed etiam isto absente, et ignorante, in loco novi operis praesentibus, v. g. fabris, opificibus, servis, vel aliis quibuscumque tandem, etiam mulieribus, qui domino referre valent nuntiationem factam, nuntiatio fieri potest, dummodo in, vel prope locum novi operis fiat, ut per hoc dominus rescire possit, per textum expressum; *l. de pupillo* 3. §. *nuntiari* 3. *ff. h. tit.*

9

Neque refert 1. quis sit iste, qui in re praesenti fuerit, et cui nuntiatum est, ut §. *nuntiari cit.* dicitur, quia nuntiatio fit in rem, sive rei, non personae; *l. operis* 10. *ff. eod.* Vvagnereck *ad rubr. h. tit. num.* 2. Engl. *hic n.* 2. *vers. haec nuntiatio*; Pirh. *n.* 6. Reiffenst. *num.* 13. adeo, ut etiam fieri possit infanti, et furioso, rationis usum non habentibus; nam contra istos vim habet, etsi non adsit tutor, vel curator illorum; modo tamen facta sit in praesentia fabri aut alterius intelligentis, qui operi insistant, agentes rem ita carentium usu rationis; alioquin contra carentes usu rationis vim non habebit; Molin. *D.* 706. *num.* 19.

10

Non refert 2. quale sit aedificium, an profanum, an vero pium, aut sacrum, v. g. ecclesia; item in quo loco id fiat, an in publico, vel privato, sacro, aut religioso, an profano etc. nam etiam contra aedificantem ecclesiam, aut molientem opus in via publica nuntiatio fieri potest; *c. cum ex injuncto* 2. *h. tit. et l. hoc edicto* 1. §. *hoc autem* 1. *ff. eod.* ibi, *in loco sacro, religiosove, et in flumine publico, ripave publica.* Et hinc *cap. intelleximus* 1. *hoc tit.* conceditur novi operis nuntiatio contra aedificantem cappellam in praejudicium parochialis ecclesiae; imo contra aedificantes quamcumque ecclesiam in praejudicium alterius, *quia*, ut *ibi* dicitur, *nulla ecclesia in praejudicium est alterius construenda.* Intellige, nisi id fiat ex justa causa per episcopum cognita, et approbata, eoque permittente, v. g. ob numerositatem populi, amplitudinem parochiae etc. Virian. *in cap. intelleximus cit. pr.* Barbos. *ibid. n.* 1. Fagnan. *in cap. cum ex injuncto cit. n.* 1. Vvagnereck *ad rubr. h. tit. n.* 2. Pirh. *hic n.* 3. Konig. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 15. *et seq.*

11

Non refert 3. utrum jure, vel injuria, seu injuste nuntiatio fiat; nam locum nuntiatio habet etiam contra eum, qui jus aedificandi habet, quando istud non est notorium; Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 706. *n.* 1. *et* 2. Gonzal. *in cap.* 4. *h. tit. n.* 7. Barbos. *in cap.* 1. *n.* 1. *et in c.* 3. *n.* 2. Engl. *hic n.* 3. Pirh. *num.* 8. Reiffenst. *n.* 19. Sumitur ex *cap. intelleximus cit.* Ratio datur *l. praetor ait.* 20. §. *interdictum* 1. *ff. hoc tit.* ibi, *qui igitur facit, etsi jus faciendi habuit, tamen contra interdictum praetoris facere videtur, et ideo hoc destruere cogitur*; *Conf.* 1. quia is, cui facta est nuntiatio operis, potest se tueri via juris adeundo judicem, et petendo ab eo remissionem operis; si ergo istud non fecerit, sed processerit via facti, ac perrexerit aedificare, contemnere videtur authoritatem praetoris, et ideo, etiamsi jus aedificandi habuerit, merito opus postea factum demoliri cogitur. *Conf.* 2. quia si post novi operis nuntiationem licitum esset aedificanti excipere, se jus aedificandi habere, idque probare paratum esse, denuntians vero hoc negaret, orirentur rixae, et facile deveniretur ad arma.

12

Quaeritur 4. quo tempore, quo loco, et ex quibus causis fieri novi operis denuntiatio possit? Resp. Potest fieri quavis die; *l. hoc edicto* 1. §. *item nuntiatio* 4. *ff. hoc tit.* adeoque etiam tempore sacro, et feriato; gloss. *in* §. *cit. vers. omnibus diebus*; Molin. *tr.* 2. *D.* 706. *n.* 18. Pirh. *hic n.* 7. *resp.* 9. Reiffenst. *ibid. n.* 12. Ratio est, quia extra jus, sive judicium fieri potest, et quamvis interdum adeatur praetor, seu judex, non tamen proceditur per causae cognitionem, judice sedente pro tribunali, sed de plano tantum; Zoes. *ff. h. tit. num.* 21.

13

Locum quod attinet, necesse est, ut nuntiatio fiat, vel prope locum, ubi fit, vel intenditur novum opus; *l. de pupillo* 5. §. *nuntiationem* 2. *ff. tit.* ibi, *nuntiationem autem in re praesenti faciendam meminisse oportebit, i. e. eo loci, ubi opus fiat, sive quis aedificet, sive inchoet aedificare*; Molin. *num.* 20. Gonzal. *in c.* 4. *hoc tit. num.* 3. Pirhing. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 12.

14

Causae, ex quibus novi operis nuntiatio fieri potest, tres enumerantur; potest enim fieri, vel ad conservandum jus nostrum, quod novo opere violari cernimus, vel ad avertendum praejudicium, aut damnum, quod nuntians ex eo opere sibi oriturum timet, vel ad tuendum jus publicum, textu expresso, *l. hoc statuto* 1. §. *nuntiatio* 16. *ff. h. tit.* ibi *nuntiatio fit aut juris nostri conser-*

vandi causa, *aut damni depellendi*, *aut publici juris tuendi gratia*; Molin. *num.* 13. Reiffenst. *num.* 17.

15

Quaeritur 5. quot modis novi operis nuntiatio fieri soleat? Resp. Fieri solet tribus modis, prout habetur *l. de pupillo* 5. §. *meminisse* 10. *h. tit.* 1. solo verbo extra judicium adversario id molienti denuntiando, ne quid novi operis moliatur, aut coeptum prosequatur; neque ad hoc requiritur certa verborum forma, sed sufficiunt quaevis verba, intentionem prohibentis, seu nuntiantis satis exprimentia; Reiffenst. *hic n.* 11.

16

2. Per magistratum, sive judicem, petendo ab isto, ut novum opus fieri prohibeat; si judex sit absens, isque qui coram eo vult novum opus nuntiare, protestetur, quod coram ipso velit id nuntiare, posteaque aut judex adveniat, aut ipse nuntians, cum primum nactus opportunitatem fuerit, ad illum accedat, et coram eo id nuntiet, perinde reputabitur; ac si in puncto protestationis coram judice id nuntiasset, ad effectum, ut nuntiatus destruere teneatur, quod a protestatione usque ad nuntiationem coram judice factam aedificavit; Molin. *tr.* 2. *D.* 706. *n.* 17. et habetur *l. de pupillo cit.* §. *si quis ipsis* 7.

17

3. Per appositionem manus, sive lapidum, aut materiae ad aedificandum paratae dispensationem; imo per jactum unius lapidis in locum, ubi opus fit, aut per lapidis ex opere coepto amotionem; *l. de pupillo cit.* §. *meminisse* 10. intervenientibus tamen verbis, aut nutu, vel alio signo aequivalente, et prohibitionem significante, non enim omnis, qui lapillum projicit, intendit novum opus nuntiare; Host. *summ. n.* 8. *h. tit.* Sylv. *V. nuntiatio novi operi. q.* 4. Molin. *D.* 706. *cit. num.* 15. Zoes. *ff. h. tit. n.* 12. Perez. *cod. eod. n.* 11. Gonzal. *in c.* 4. *hic n.* 4. Pirh. *n.* 7. Konig. *n.* 5. Vriest. *n.* 4. Reiffenst. *n.* 9. imo aliqui putant, projectionem lapilli, ut vim nuntiationem habeat, ter fieri debere.

18

Porro circa istos tres nuntiandi modos duo insuper notanda sunt. 1. quocunque modo fiat nuntiatio, consultum est, ut coram testibus fiat, pro faciliori probatione, quod facta sit; Molin. *l. cit. n.* 15. *pr.* etsi quilibet ex his nuntiandi modis sufficiens sit; tamen casu, quo quis in nostro aedificare, aut novum opus inchoare vult, melius est per lapilli jactum, vel per praetorem, quam per simplicem verbalem nuntiationem opus prohibere; quia hanc in tali casu qui facit, amittit possessionem, et eam acquirit adversarius; §. *memi-*

nisse cit. Sylv. *q.* 4. *cit.* Molin. *n.* 16. Vvagnereck *ad rubr. h. t. n.* 3. Vallens. *n.* 3. Pirh. *n.* 7. Konig. *n.* 3. Reiffenst. *num.* 10. Ratio est, quia qui solo verbo opus novum nuntiat, videtur meticulosus, et relinquere possessionem alteri; Konig *n.* 5.

19

Quaeritur 6. quid requiratur, ut novi operis nuntiatio locum habeat? Resp. Tria requiruntur. 1. ut sit nuntiatio operis solo conjuncti, vel conjungendi, ut in eo permaneat; nam siquis messem colligat, arbores succidat, vineam putet, etiamsi opus faciat, contra eum tamen novi operis nuntiatio non habet locum; *l. hoc edicto* 2. §. *hoc autem* 12. *ff. h. tit.* gloss. *ibid. V. in solo.* Molin. *D.* 706. *cit. n.* 8. Zoes. *ad eand. rubr. ff. n.* 3. Perez. *C. eod. num.* 2. Vvagnereck *ad rubr. h. tit. n.* 2. et *ad cap.* 4. *not.* 3. Gonzal. *ibid. n.* 3. Pirh. *n.* 2. Konig *n.* 4. Vviest. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 5.

20

2. Ut sit nuntiatio operis novi. *Novum* autem *opus facere videtur, qui aut aedificando, aut detrahendo pristinam faciem operis mutat*, ut dicitur *l. hoc edicto cit.* §. *opus novum* 11. Et hinc siquis vetus aedificium fulciat, vel reficiat, non habet locum haec nuntiatio; quia *non opus novum facit, sed veteri sustinendi remedium adhibet*, ut habetur *l. cit.* §. *siquis aedificium* 13. modo in reficiendo pristina forma aedificii servetur, et reficiens nihil addat, vel detrahat aedificio antiquo; Molin. *num.* 10. Gonzal. *in cap.* 4. *cit. n.* 5. Vvagnereck *ad rubr. n.* 1. Vallens. *hic. n.* 1. Pirh. *n.* 2.

21

3. Ut sit nuntiatio operis novi inchoati, et nondum perfecti; *hoc edictum*, ut *l. cit.* §. *hoc autem* 1. dicitur, *adversus futura opera indicium est, non adversus praeterita, h. e. adversus ea, quae nondum facta sunt, ne fiant*; Duar. *in c.* 3. *h. tit.* Molin. *n.* 3. Zoes. *ff. h. tit. n.* 4. Perez. *C. eod. n.* 2. Barbos. *in c.* 3. *cit. n.* 4. Vallens. *hic n.* 1. *fin.* Pirh. *n.* 2. Vviestner *num.* 5. Reiffenstuel *n.* 3. Ratio est, quia edictum de novi operis nuntiatione prohibitorium est, quae autem jam facta, et perfecta sunt, prohiberi nequeunt: et hinc adversus opus jam factum, et perfectum recurrendum est ad interdictum *quod vi, aut clam*, ut quod illicite factum est, restituatur; §. *hoc autem cit.* Praeterea necesse est, ut opus, quod nuntiatur, defacto sit inchoatum, ita, ut is, cui nuntiatur, actu processerit ad actum aliquem praeparatorium operis; nam si animo solum destinavit opus facere, opus novum ipsi nuntiari non potest; Konig *n.* 4.

22

Quaeritur 7. quem effectum habeat novi operis nuntiatio? Resp. Facit, ut is, qui struere illud incaepit, ab eo debeat desistere, donec re examinata de aedificationis jure constet; *l. non solum* 8. §. *sciendum* 4. *ff. hoc tit.* Host. *summ. h. tit. n.* 12. Zoes. *ff. eod. n.* 13. Perez. *C. eod. n.* 13. Gonzal. *in c.* 4. *hic n.* 7. Vallens. *n.* 4. Engl. *n.* 3. Konig *n.* 7. Reiffenst. *n.* 18.

23

Si secus fecerit, et post nuntiationem pergat, quidquid postea aedificatum est, expensis ipsius aedificantis demoliendum est, ante omnem cognitionem judicialem, an jus habeat, vel non, ita quidem ut non sit audiendus aedificans, quantumvis cautionem praestare voluerit de eo, quod post nuntiationem aedificatum est, demoliendo, ubi probatum fuerit, contra nuntiantis jus aedificatum esse; *l. hoc edicto* 1. et *l. praetor* 20. §. *interdictum* 1. *ff. h. tit.* Molin. *tract.* 2. *D.* 706. *n.* 1. *et* 2. Fagnan. *in c. cum ex injuncto* 2. *h. tit. num.* 2. Barbos. *ibid. n.* 1. Gonzal. *in cap.* 4. *eod. n.* 1. Vallens. *hic. n.* 4. Engl. *n.* 3. Pirh. *n.* 8. Konig *n.* 7. Vviestner *num.* 6. Reiffenstuel *n.* 18. 20. *et* 21.

24

Habetque haec juris imperialis dispositio locum etiam in foro ecclesiastico, et quoad ecclesias, aliaque aedificia pia, aut religiosa, in praejudicium alterius post nuntiationem constructa, prout notant Fagnan. *l. cit. n.* 1. Barbos. *in c.* 1. *n.* 1. Vivian. *ibid. pr.* Vvagnereck *ad rubr. n.* 2. Konig. *n.* 28. Reiffenst. *n.* 18. et patet ex *c.* 2. *et c. fin. h. tit.* idque merito, quia nuntiatio ista habetur instar appellationis extrajudicialis, qua pendente nihil est attentandum, et attentata omnia revocanda; Gonzal. *l. c. n.* 7. Konig *n.* 7. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 20.

25

Imo opus a vicino in eo, quod possidemus, factum propria authoritate destrui potest, dummodo id non ex intervallo, sed in continenti fiat; quia in continenti vis vi repelli videtur: quo de jure permissum patet ex *l. sed si* 27. *de servit. urban. praed. et l. quod est* 3. §. *cum igitur* 9. *ff. de vi armat.* Zoes. *ff. h. tit. n.* 16. Pirhing. *n.* 24. Vviest. *n.* 6. *fin.* Reiffenst. *n.* 23.

26

Dixi, *in eo, quod possidemus*; nam siquis in suo novum opus in tuum praejudicium faciat, non poteris propria authoritate statim illud in continenti violenter impedire, aut destruere, sed debes prius adhibere novi operis nuntiationem; *arg. l. pupillo* 5. §. *meminisse* 10. *ff. h. tit.* ibi, *si in suo quid faciat, quod nobis noceat, tunc operis*

novi nuntiatio erit necessaria. Ratio est, quia in suo aedificans ante nuntiationem vim alteri inferre non censetur; *l. altius* 8. *C. de servit. cons.* intra illud juris axioma *vim vi etc. num. pr.* allegatum; Reiffenst. *n.* 24. *et* 28.

27

Post nuntiationem autem, si aedificans pergat aedificare in praejudicium alterius, quamvis in fundo suo, potest nuntians in continenti talem propria authoritate, etiam vi adhibita, impedire, et aedificatum post nuntiationem in continenti destruere; *arg. tot. tit. ff. quod vi, aut clam.* Ratio est, quia ita aedificare pergens post nuntiationem injustam vim infert nuntianti, ac vi aedificare censetur, prout patet ex *l. praetor* 1. §. *sed et fin.* 6. *et* §. *seq.* item *l. vi facit* 20. §. *prohibitus* 1. *ff. quod vi, aut clam.* Reiffenst. *n.* 24. *et* 28.

28

Neque refert, quod aedificans post nuntiationem ad tempus cessaverit, sicque paruerit nuntiationi, si deinde iterum incipiat; quia hujusmodi cessatio ab aedificio, ad tempus duntaxat facta, non relevat, quo minus adhuc dicatur vi aedificasse, qui tale aedificium sine permissione nuntiantis rursus assumit, prout expresse iterum decisum est *l. praetor.* 1. §. *item Labeo* 9. *ff. quod vi, aut clam.* ibi: *si quem facientem prohibuero, isque destiterit in praesentiam, rursusque postea facere coeperit, vi eum videri fecisse, nisi permissu meo facere coeperit, vel qua alia justa causa accedente.*

29

Quaeritur 8. quibus casibus novi operis nuntiatio vim hactenus declaratam non habeat? Resp. 1. quando jus aedificandi notorium est, et nuntiatio notorie injusta; cum enim nuntiatio tali casu remittatur, *l. praetor.* 20. *pr. ff. h. tit.* merito etiam contemnitur; quia frustra juris certi liquidatio exspectatur; Abb. *in c.* 1. *h. tit. n.* 10. Molin. *tr.* 1. *D.* 706. *n.* 2. Gaill. *l.* 1. *obs.* 16. *n.* 4. Zoes. *ff. h. tit. n.* 15. Perez. *C. eod. n.* 15. Vvagnereck *in c.* 1. *V. sive jure not.* 2. Barbos. *in c.* 2. *n.* 2. Gonzal. *in cap.* 4. *n.* 8. Pirh. *hic. n.* 24. Konig *n.* 4. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 29. contra Fachineum, qui *l.* 8. *contr. cap.* 44. contrarium sustinet ex regula, quod privatis concedendum non sit, quod magistratus publica authoritate fieri potest; *l. factum* 170. *ff. de R. J.* Sed videtur adhuc retinenda prior sententia; nam authoritas magistratus hic necessaria non videtur, cum jus supponatur liquidum esse. *Neque obstant* textus *c. intelleximus* 1. *et concordantes h. tit.* ubi habetur, quod ad nuntiationem novi operis alter ab opere cessare debeat sive jure, sive injuria aliquid construatur, cons. sive justa, sive injusta sit denuntiatio; quia textus isti intelligi solum debent de ea,

quae vel dubia est, vel injusta apparet: non vero de illa, quam injustam esse manifestum, atque notorium est, cum leges manifestas injurias nequaquam foveant; *arg. l. placuit* 8. *C. de judic.* Molin. *D.* 706. *n.* 2. *fin.* Pirh. *n.* 24. Reiffenst. *n.* 30.

30

2. Si nuntians re adhuc integra, sive antequam aliquid aedificatum sit, moriatur; *l. non solum* 8. §. *morte* 6. *ff. h. tit.* gloss. *in cap.* 2. *V. remissionem h. tit.* Contra non extinguitur nuntiatio morte ejus, cui opus nuntiatum est; *l. non solum cit.* §. *fin.* Ratio diversitatis est, quia ut advertit gloss. *l. cit. V. etiam haeredis*, juncta gloss. *marg. litt. H.* nuntiatio ex parte personae nuntiantis est personalis, adeoque ad haeredes istius non transit, nisi quis suo, et haeredum nomine nuntiaverit: ex parte vero personae nuntiatae est realis; quia fit in rem, *l. operis* 10. *ff. h. tit.* cons. ad successorem transit in id, quod ad ipsum pervenit, vel si dolo ipsius factum est, quo minus veniret; *l. praetor* 20. §. *plane* 8. *ff. eod.* Idque verum est non tantum de successore universali, sed etiam de particulari; nam etiam in emptorem nuntiatio transit; *l. fin. ff. eod. Ex quo sequitur*, si opus novum denuntiatum fuerit antecessori aedificantis, et successor id ratum habuit, vel post denuntiationem factam prosecutus est opus ab antecessore inchoatum, sciens nuntiationem esse factam, id, quod post nuntiationem constructum est, destruendum sumptibus successoris; gloss. *in cap.* 2. *V. expensis hoc. tit.* junct gloss. *marg. lit. G.* Contra si opus ab antecessore coeptum non prosequatur, vel ignoret, nuntiationem esse factam; hic enim solum tenetur ad praestandam patientiam destruendi opus, non autem ad poenam impensarum, ut suis sumptibus destruat; Molin. *D.* 706. *n.* 19. Fagnan. *in c. cum ex injuncto* 2. *h. tit. n. et seq.* Pirh. *hic n.* 9.

31

3. Si nuntians aedificanti nuntiationem remittat, *c. cum ex eo injuncto* 2. *h. tit. ibi*, *ante remissionem aedificaverit*, *l. non solum* 8. §. *sciendum* 4. *ff. eod. l. un. pr. ff. de remission.* Item si nuntians novum opus cautionem ab aedificante sibi oblatam acceptet de opere destruendo, ubi injuste coeptum esse constiterit; *c. significantibus* 3. *h. et praetor* 20. §. *deinde ff. h. tit.* quia favori, pro se principaliter introducto renuntiare quilibet potest; Vvagnereck *ad rubr. h. tit. n.* 4. Pirh. *n.* 15. Reiffenst. *n.* 6. *et n.* 33. Non tamen talem cautionem nuntiator accipere cogitur; *c. significantibus cit. et c. fin. h. tit.* quia ubi semel aedificatum est, durior causa redditur, ac postea difficilius ad demolitionem devenitur: melius autem est intacta jura servare, quam post causam vulneratam remedium quaerere; *l. fin.*

C. ex quib. caus. restitut. Vivian. *in c. h. tit. prop. fin.* Gonz. *in cap.* 4. *eod. n.* 8. Pirh. *n.* 16. Engl. *n.* 3. Konig. *n.* 9. Reinffenst. *n.* 6. *Neque obstat*, quod *l. praetor* 20. *cit.* §. *et si* 14. et alibi dicatur, quod praestita cautione de demoliendo, vel oblata, et non recepta, possit quis licite aedificare; nam, ut gloss. *in c. fin. V. non obstante h. tit.* notat, id intelligendum est de casu, quo nuntians intra trimestre non probaverit prohibendi jus sibi competiisse: quem casum excipiam *infra n.* 33.

32

4. Si nuntians ad instantiam aedificantis jurare nolit de calumnia, sive quod existimet, se justam causam habere prohibendi operis incoepti perfectionem; *l. de pupillis* 5. §. *qui opus* 14. *ff. h. tit.* quia malitiose nuntiasse praesumitur, et ideo nuntiatio aedificanti remittitur, et pro non facta habetur; Host. *summ. hic n.* 11. *fin.* Molin. *D.* 706. *n.* 32. Pirh. *n.* 22. Vviest. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 34.

33

5. Si idem nuntians intra trimestre non probaverit prohibendi jus sibi competiisse; *c. significantibus* 3. *et c. fin. h. tit. l. un. C. eod.* nam hoc casu aedificans, praestita, vel oblata cautione de demoliendo coeptum opus prosequi permittitur, ne inanibus nuntiationibus aedificia nimis longo tempore prohibeantur; gloss. *in cap. fin. cit. V. non obstante*, Abb. *ibid. not.* 1. Gonz. *n.* 8. Barb. *n.* 4. Vvagnereck *ad rubr. n.* 4. Zoes. *ff. h. tit. n.* 17. Vallens. *hic n.* 4. *v. ne tamen*. Engl. *n.* 4. Pirhing *n.* 16. *et seq.* Konig. *nu.* 9. Vviestner *n.* 9. Reiffenst. *n.* 35.

34

6. Si periculum sit in mora, et dilatio aedificii cessura esset in grave damnum volentis aedificare; *l. de pupillo cit.* §. *praeterea* 12. quia ubi periculum est in mora, recedere licet a regulis juris communis, et prohibitiva istius dispositio remittitur; debet tamen hoc casu renuntiatus praestare cautionem de destruendo, si jure aedificatum non fuerit, et eam debet acceptare nuntians; Abb. *in c.* 2. *h. tit. n.* 9. Molin. *D.* 706. *n.* 11. Barb. *in c. fin. hic n.* 2. Pirh. *n.* 23. Konig *n.* 9. Vviest. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 32.

35

7. Si judex nuntiationem, quam fieri jussit, iterum revocavit; *l. si opus* 16. *h. tit.* sicut etiam, quando ab alio factam, considerata aequitate naturali, pro arbitrio suo ante elapsum tempus remittit, ut si ex inspectione oculari, vel aliunde saltem summariter apparet de injuria nuntiationis vel periculo damni ex dilatione orituri; Barbos. *in c. fin. h. tit. n.* 3. Engl. *n.* 5. Pirh. *n.* 24. Reiffenst. *nu.* 36. dummodo judex interea petat, ut aedificans praestet cautionem de

opere destruendo, quando injuste aedificatum constiterit; Reiffenst. *l. cit.* Imo hac cautione omnino opus non est, quando judex causa cognita pronuntiavit, nuntiatum habere jus ad ita aedificandum, ac proinde nuntiationem fuisse nullam; Molin. *n.* 1.

36

Quaeritur 9. an quilibet in fundo suo aedificare valeat quidquid, et quomodo ipsi placuerit? Resp. regulariter loquendo id fieri posse, adeo, ut non possit quis propterea a vicino prohiberi, licet ex tali aedificio vicinus quandam incommoditatem sentiat, quia v. g. domus ejus per hoc fit obscurior, vel quia liberior ex eo prospectus adimitur; Barb. *in c. fin. h. tit. n.* 6. Engl. *hic n.* 6. Reiffenst. *n.* 37. Desumitur ex *l. altius* 8. *C. de servit. ibi, altius quidem aedificia tollere, si domus servitutem non debeat, dominus ejus minime prohibetur* (adde cum summario ibidem) *etiam usque ad coelum*; nam ut DD. loquuntur, si domus est mea, tunc mea est usque ad coelum, et infernum.

37

Dixi *regulariter*; nam 1. excipitur; si vicinus habeat in domo aedificantis servitutem urbanam ex pacto, testamento, vel praescriptione acquisitam, ut sunt servitus altius non tollendi, non officiendi luminibus, vel prospectui; Engl. *n.* 6. *cit. except.* 1. Reiffenst. *n.* 38. qui tamen recte addit, per hoc, quod quis longo tempore non aedificarit, non hoc ipso acquisitam censeri vicino servitutem altius non tollendi etc. quia aedificare in suo est actus merae facultatis, contra quem praescriptio non inducitur.

38

2. Si ex novo aedificio vicini aedibus immineat periculum damni, vel ruinae, recte tunc aedificanti nuntiatur novum opus, ut cautione damni infecti praestet; *arg. l. hoc edicto* 1. §. *nuntiatio* 16. *ff. h. tit.* junct. *tot. tit. ff. de damno infect.* Porro *damnum infectum* dicitur damnum, quod nondum factum est, sed futurum timetur; *l. damnum* 2. *ff. de damn. infect.* Et hinc praestare cautionem de damno infecto idem est, ac se obligare ad compensandum omne damnum, si quid ex aedificio novo alteri obventurum est; Engl. *except.* 2. Reiffenst. *n.* 39.

39

3. Recte nuntiatur novum opus, siquis tantum ad vicini aemulationem ipsius aedes obscurare, aut novas fenestras contra domum, vel hortum ejus aperire velit; *neque enim malitiis indulgendum est*, ut dicitur *l. in fundo* 38. *ff. de R. V.* praesertim si id agatur, ut nocumentum vicino fiat, vel eidem creentur molestiae; Menoch *de arbitr. cas.* 156. *et l.* 6. *praesumpt.* 29. *n.* 28. Engl. *except.* 3. Reif-

fenst. *n.* 40. Praesumitur autem novum opus ad aemulationem vicini facere, si talis structura ipsi aedificanti nullam afferat utilitatem; Barb. *in c. fin. h. tit. cum cit.*

40

4. Quandoque prohibetur quis novum opus facere favore religionis, ac boni publici; nam etsi cuilibet per se liceat altius tollere aedificium suum, *l. altius cit.* tamen jure prohibitum est privatum aedificium ita alte attollere, ut ex eo videri possint religiosi, aut religiosae personae intra proprias domos religiose habitantes: quae ratio etiam probat, ex domo privata versus monasterium non posse aperiri fenestram, ut hujusmodi prospectus detur, quod favor religionis eo casu prohibeat, ne privatus jure suo utatur; Reiffenstuel *n.* 41. *cum cit.* post Cynum, Salicetum, Covarruviam etc. Videantur etiam Laym. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. *n.* 34. Sperell. *decis.* 58. Donat. *prax. reg. tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 2. *q.* 12.

TITULUS XXXIII.

De privilegiis, et excessibus privilegiatorum.

Ad delicta etiam pertinet abuti privilegiis sibi datis: cum vero delicti species non satis percipi possit, nisi sciatur quid juris sit de privilegiis, idcirco hic etiam agitur de ipsis privilegiis.

§. I.

De natura privilegii.

SUMMARIUM

1 *Privilegii diversa acceptio.*
2 *Hujus definitio.*
3 *Definitionis explicatio.*
4 *Differentia privilegii a lege.*
5 *A dispensatione.*
6 *A gratia, vel beneficio principis.*
7 *A rescripto.*
8 *etc. An per privilegium debeat concedi aliquid speciale?*
12 *etc. An ad valorem illius requiratur scriptura?*
16 *etc. Et justa causa?*
20 *etc. Quid requiratur, ut valeat, et effectum habeat privilegium derogatorium juris communis, vel tertii?*
23 *etc. An, et quomodo promulgatio, seu notitia privilegii ad privilegium requiratur?*
29 *etc. Quando concessio privilegii effectum habeat.*

1

Quaeritur 1. quid sit *privilegium*? Resp. *Privilegii* nomen dupliciter accipi potest; nam interdum accipitur pro rescripto, seu instrumento, in quo gratia, beneficium, seu indulgentia principis continetur, ut *in c. cum dilectae* 4. *de conf. util. et inut. et in c. ex parte* 13. *h. tit.* Verum de eo sic accepto agitur in *lib.* 1. *decret. tit.* 3. frequentius, et prout ad locum praesentem pertinet, sumitur pro ipso jure, beneficio, seu gratia concessa a principe; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 1. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 1. in hoc secundo sensu acceptum.

2

Privilegium definitur, quod sit *lex privata, speciale aliquod beneficium, aut favorem contra, vel praeter jus concedens.* Ita s. An-

ton. *p.* 1. *tit.* 19. *c.* 1. Suar. *c. cit. n.* 3. Palao *p. tr.* 3. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 1. Engl. *hic n.* 1. Pirh. *n.* 2. Konig. *n.* 3. Vviest. *n.* 1. Reiffenst. *n.* 3. cum summistis *V. privilegium*, et DD. *ad hanc rubricam.* Sensus est, quod privilegium sit favor, seu gratia, qua a legitimo superiore uni, vel pluribus personis particularibus, aut etiam collegio, universitati, vel ejus parti, aut loco, v. gr. ecclesiae, oppido, castro cum aliqua duratione, et stabilitate conceditur facultas aliquid praeter, vel contra legem, seu jus commune agendi, aut omittendi; Viestn. *l. cit.*

3

Dicitur 1. *lex*, scilicet per analogiam aliquam, et improprie; quia dum durat, aliis necessitatem imponit, ne privilegiato usum ejus impediant; 2. additur, *lex privata*; quia privatum aliquod beneficium privilegiato concedit, et regulariter pertinet ad personam privatam, vel si communitati conceditur, haec consideratur tanquam pars communitatis superioris, quae obligatur communi lege; 3. dicitur, *speciale aliquod beneficium, aut favorem concedens*, ut excludantur a ratione privilegii leges poenales, quae licet in defensionem aliquarum personarum, vel immunitatis ecclesiasticae latae sint, privilegii tamen naturam non obtinent; quia non per se concedunt beneficium, licet istud ex impositione poenae, et delinquentis punitione aliquo modo resultet.

4

Quaeritur 2. qua ratione privilegium differat a lege, dispensatione, gratia, seu beneficio principis, et ab hujus rescripto? Resp. 1. a *lege* differt 1. quia privilegium immediate spectat bonum personae, aut loci, collegii, seu universitatis privatae; lex immediate intendit bonum totius reip. 2. lex semper adstringit ad sui observationem eos, in quos fertur, non ita obligat ad sui usum privilegium illos, quibus collatum est, cum *invito beneficium non detur* juxta *reg. invito* 69. *ff.* 3. per legem constituitur jus; per privilegium privilegiatus eximitur a jure; Vasq. *D.* 115. *c.* 1. *n.* 2. *et* 3. Laym. *in c.* 1. *de constit. n.* 5. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 5. Vviestner *hic n.* 2. Reiffenst. *n.* 4.

5

Resp. 2. *a dispensatione* differt 1. quia dispensatio semper est adversa legi, in qua dispensat; privilegium vero, etsi aliquando sit contra legem, aliquando tamen etiam est praeter legem; 2. dispensatio, fere sine duratione, aut notabili stabilitate conceditur; privilegium contra datur cum stabilitate aliqua, ad modum legis; 3. dispensatio plerumque ad unum duntaxat actum, e. g. ad matrimonium contrahendum, ad ordinem suscipiendum etc. datur; privilegium au-

tem ad actus plures; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 2. *n.* 10. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 5. Vviestn. *hic n.* 3.

6

Resp. 3. *a gratia*, vel *beneficio principis* differt; quia respectu hujus se habet ut inferius ad superius, et ut species ad genus: nam omne privilegium gratiam, et beneficium principis in se continet, et ex hujus favore descendit; non tamen omnis gratia, favor, aut beneficium principis vicissim est privilegium: ratio est, quia de ratione privilegii, ut paulo antea monui, est, ut ad omnem actum generis privilegiati immunitatem concedat illi, cui datum est privilegium, quasi legis permissionem obtinuisset; at beneficia, gratiae etc. etiam ad unum solummodo, *n. praec.* de dispensatione dictum est, se possunt extendere: sic absolutio ab excommunicatione incursa est gratia, et beneficium, non tamen privilegii rationem habet, cum per se nullum jus, vel facultatem tribuat; Suar. *in c.* 2. *cit. n.* 11. Palao *p.* 1. *n.* 5. Vviestn. *n.* 4

7

Resp. 4. *a rescripto* denique differt 1. quia rescriptum proprie dictum est responsum principis scriptum; privilegium autem, ut *infra n.* 68. dicetur, conceditur etiam viva voce; 2. rescriptum praecipue tendit ad decisionem juris dubii; privilegium autem a jure communi eximit; 3. rescriptum, etsi subinde gratiam conferat, et cons. appelletur *rescriptum gratiae*, saepe tamen etiam est *rescriptum justitiae*; privilegium vero tantum est gratia respectu illius, cui ipsum confertur.

8

Quaeritur 3. an privilegii nomine venire possit, quo nihil speciale conceditur, sed id tantum, quod jure communi concessum jam ante fuerat? Rationem dubitandi facit duplex maxime textus, ubi tanquam privilegia conceduntur, quae alias jam a jure communi concessa erant; et 1. quidem *c. quia in causis* 7. *de procurat*; ubi universitati parisiensi datur facultas constituendi procuratorem: quod tamen per jus commune concessum est cuivis communitati, prout constat ex *c. cit. et un. de syndic.* 2. *cap. etsi Christus* 26. *vers. fin. de jurejur.* Religiosis facultas datur praestandi juramentum suppletorium in causis propriis, si alia legitima probatio desit: quae facultas tamen ipsis competit per jus non solum humanum, sed etiam naturale.

9

Sed dicendum, esse de ratione privilegii, ut concedat aliquid speciale, quod jure communi concessum non erat; ita Felin. *in c.* 1. *de rescript. n.* 4. Abb. *ibid. n.* 11. Navar. *cons.* 5. *de stat. monach.*

n. 5. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *cap.* 23. *q.* 3. Salas *D.* 17. *sect.* 1. *n.* 4. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 1. *n.* 4. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 2. Vviestn. *ibid. n.* 2. Reiffenst. *n.* 5. Sumitur ex *c. abbate* 25. *de V. S.* ubi circa finem dicitur, *cum privilegium sit lex privata etc.* non esset autem privata lex, nisi aliquid speciale indulgeret; et clarius ex *can. fin.* §. *si ergo*, *v. neque enim caus.* 25. *q.* 1. ibi, *neque enim privilegia aliquibus concederentur, si praeter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur.* Concordat *l. nemo* 1. *C. de thesaur.* ubi *superfluum* dicitur *hoc precibus postulare, quod jam lege permissum est*; ratio est, quia alias privilegium plane inutile foret.

10

Neque obstant textus in contrarium allegati; nam ut eosdem explicant Suar. *l. cit. n.* 7. Gonzal. *in c. etsi Christus cit. n.* 2. Konig *n.* 18. iis textibus speciale aliquid concessum fuit: licet enim utrumque, quod ibi conceditur, alias jure communi liceat omnibus, francis tamen non licebat per leges proprias experiri in judicio sine rescripto principis, et religiosis s. Benedicti per propriam regulam prohibitum fuit jurare; igitur dum universitati parisiensi concessum fuit, ut constituere possent procuratorem in judicio, et religiosis, ut possent deponere juramentum suppletorium, concessum utrisque fuit aliquid, quod ipsis alias fuit jure prohibitum; si quae aliae concessiones reperiantur, quibus speciale nihil conceditur, vere, et proprie privilegia non sunt, quo nomine solum veniunt *concessiva*, sed improprie solum, et declarativa juris communis: vocantur tamen privilegia, quia dantur ad majorem securitatem, tollendamque dubitationem, et scrupulos, quod ipsum favorem specialem, et principis beneficium continet.

11

Dubitatur, an quando dubium est, an privilegium sit concessivum, an vero declarativum tantum, id intelligendum sit de concessivo, an solum de declarativo? Resp. intelligendum de concessivo: ita Abb. *in cap.* 1. *de rescript.* Felin. *eod.* Azor. *q.* 3. *cit.* Salas *n.* 4. Suar. *n.* 9. Hinc 1. si episcopo concedatur facultas, et privilegium, ut testari possit, intelligi illud debet non de bonis patrimonialibus, de quibus jure communi testari potest, sed de ecclesiasticis, quae acquisivit ratione ecclesiae, cui praeest: Palao *l. cit. n.* 3. et apud hunc Azor, Salas etc. 2. si detur privilegium, ut procedatur in causa, appellatione remota, intelligitur de justa appellatione; nam si injusta sit appellatio, ea semota, procedere quilibet judex potest; Palao *l. cit.* et apud hunc Rodriquez *tom.* 1. *regul. q.* 18. *art.* 3. 3. si facultas creandi novam dignitatem in ecclesia data

episcopo sit, censetur ita data, ut ad hoc faciendum non indigeat consensu capituli; nam cum hujus consensu sine privilegio potest; 4. si princeps concedat alicui jus inquirendi, et animadvertendi in aliquos homines, intelligitur de his, in quos inquirere, et animadvertere sine privilegio non potuisset. 5. si concedatur alicui judici potestas cognoscendi de certis delictis, de quibus cognoscere alias potuit, intelligitur, quod in his etiam possit procedere, licet fama publica non praecesserit; 6. si pontifex mandatum dedit de conferendo beneficio in certa ecclesia, id protenditur usque ad canonicatum, si in ea ecclesia non sint alia beneficia; idem dicendum de aliis casibus; et ratio horum omnium est, quia alias privilegium nihil speciale concederet, et verba gratiam continentia ceteris paribus continent tantum, quantum possunt.

12

Quaeritur 4. utrum ad valorem privilegii requiratur scriptura? Affirmat non obscure glossa, dum illud accenset iis, quae in scriptis redigi debent; *c. romana* 1. *V. in scriptis de censib. in* 6. *Et rationem dubitandi* facit 1. *can. contra moram* 8. *dist.* 100. *aut scriptis privilegiis se tueri:* 2. *reg.* 25. *cancell.* ubi dicitur: ne judicetur juxta formam supplicationum signatarum super quibusdam impetrationibus, et concessionibus, subscripto verbo *placet*, vel *fiat*; quia gratia apostolica informis censetur, et imperfecta; sed informis, et imperfecta non est ex alio defectu, quam quod nondum scripto sit consignata; 3. *reg.* 53. alias apud Rebuffum 56. ubi cavetur, dispensationem (idem multo magis procedere debet de privilegio) non prodesse impetranti, nisi literis super ea re confectis; 4. Gregorius XIII. in *reg.* 56. *cancell.* sic disponit; *nulla talis dispensatio cuiquam in judicio, vel extra suffragetur, antequam super ea literae apostolicae sint confectae*; 5. quia officiales pontificis possunt expeditionem literarum impedire: ergo signum est, gratiam nondum esse plene consummatam ante earum expeditionem.

13

Sed his non obstantibus, omnino tenendum, ad privilegii substantiam, et valorem regulariter non exigi scripturam; ita Sylv. *V. privilegium n.* 14. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 2. *n.* 2. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 599. *n.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 15. Engl. *hic n.* 6. Vviest. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 28. et unanimis ceterorum. Patet in eo, quod per consuetudinem, vel praescriptionem inducitur; hoc enim scripturam habere non potest. De reliquis privilegiis concessis a principe sumitur ex *can. institutionis* 7. *caus.* 25. *q.* 2. *clem.* 2. *vers. nos etenim de sepult.* ibi, *universa privilegia -- verbo, seu scripto --*

concessa; item *extrav.* 5. *post pr. int. comm. de poenit. et remiss.* ibi, *tam verbo, quam in scriptis confectis inde litteris, vel non etc.* Ratio est manifesta; 1. quia totus valor privilegii pendet ex voluntate concedentis; hanc autem ipste manifestare non minus verbo, quam scripto potest: 2. nemo potest arctari lege lata a principe contra principis voluntatem; ergo si princeps vult aliquem non arctare, sive verbo, sive scripto, sive alio modo id exprimat, is, quem arctare non vult, hoc ipso erit solutus a lege; 3. privilegium est quaedam donatio: donatio autem perfecta est, etiamsi literae non expediantur; ergo etc.

14

Dixi autem *regulariter*; nam excipi 1. debent collationes, confirmationes, uniones beneficiorum, a sede apostolica factae, quae irritae sunt, si istorum possessio apprehendatur ante literas expeditas, adeo, ut beneficiatus, tanquam intrusus, et violentus possessor, fructus non faciat suos, et privetur ipsis beneficiis obtentis; *extrav. injunctae* 1. *int. comm. de elect.* junct. *const. Pauli III.* incipit *cum nobis*, *et Julii II.* incipit *romani pontificis*; Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 2. *q.* 5. Haun. *tr. proem. num.* 187. Vviestner *hic num.* 10. 2. Facultas non residendi in beneficiis curatis; nam haec, ut valeat, ab Ordinario dari in scriptis debet, ex decreto trid. *sess.* 23. *c.* 1. *de reform.* 3. Facultas ingrediendi monasterium monialium, ubi iterum opus est licentia episcopi, vel superioris in scriptis obtenta, ex decreto ejusdem concil. *sess.* 25. *cap.* 5. *de regul.* 4. designatio judicum delegatorum a papa; hi enim judicium valide inchoare non possunt, antequam literae, jurisdictionem concedentes, expediantur, per *reg.* 24. *cancellar.* 5. secundum aliquos non valet gratia facta alicui, ut aliquid operetur, quod alias facere non poterat, quousque expediantur literae. Dixi *secundum aliquos*; nam Palao *tr.* 3. *D.* 4. *part.* 2. *num.* 8. putat, probabilius hoc casu scripturam ad valorem non requiri. Addidi, *ut aliquid operetur*; nam gratia, quae consistit in facto solum, et non in jure ad agendum, e. g. irregularitatis dispensatio, aut inhabilitatis remissio, valida est etiam sine litteris.

15

Neque contrarium probant textus, et ratio *num.* 12. allegata in contrarium. *Ad* 1. in eo textu scriptura solum requiritur ad probationem, non vero ad usum licitum privilegii, ut patet ex verbo *tueri*. *Ad* 2. dum *reg.* 25. *cancell.* dicit, gratiam, a pont. sine scripto concessam, esse informem, et imperfectam, intelligendum est tantum in ordine ad judicium, ut ex illa judicetur, non autem in foro conscientiae, ubi valida est, et jus impetranti dat; nam

gratia quoad substantiam perfecta est per solam signaturam. *Ad* 3. *et* 4. eadem est explicatio. *Neque obstat*, quod in *reg.* 50. addantur verba, *in judicio vel extra*, quia hoc intelligi potest, quod ex tali signatura, nondum expeditis literis, episcopus, v. g. vel parochus procedere nequeat etiam extrajudicialiter, ex quo non sequitur, quod is, qui tali privilegio utitur, non etiam tutus sit in conscientia. *Ad* 5. ex eo, quod officialis possit impedire expeditionem literarum, solum sequitur, gratiam sine scripto non esse perfectam in ordine ad probationem; nam gratiae tales apostolicae per literas probari debent, ut in judicio externo suffragentur; quod discrimen est inter ipsas, et inter eas, quae ab aliis inferioribus praelatis datae sunt; nam istae, si per testes sufficienter probentur, etiam sine scriptura in foro externo suffragari possunt, cum nullo jure oppositum cautum sit; Palao *p.* 3. §. 1. *n.* 2.

16

Quaeritur 5. utrum ad valorem privilegii requiratur justa causa? *Rationem dubitandi* facit paritas cum indulgentiis, quae absque causa invalide conceduntur, ex doctrina s. Thom. *in supplem. quaest.* 25. *art.* 6. s. Bonav. *in* 4. *dist.* 20. *p.* 2. *art.* 1. *q.* 6. et aliorum TT. fere omnium, teste P. Vviest. *hic n.* 12. Sed revera non est paritas; nam papa indulgentias concedit, non tanquam dominus, sed tanquam dispensator meritorum Christi, qui non censetur consentire in istius dispensationem, nisi salubriter, h. e. ex rationabili causa facta sit; *extrav. unigenitus* 2. *int. comm. de poen. et remiss.* Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 5. *n.* 2. Gobat. *tr. de indulg. n.* 86. Vviest. *num.* 12. *cit.*

17

Hinc dicendum, concessionem privilegii, etiam sine causa factam, validam esse, modo nil aliud obstet. Ita Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 21. *n.* 4. Palao *n.* 2. *cit.* Pirh. *hic n.* 12. Konig. *n.* 20. Vviest. *n.* 12. Reiffenst. *n.* 36. et alii communiter. *Ratio est*, quia lex unice a voluntate legislatoris pendet; igitur sicut tolli etiam sine causa potest respectu omnium, ita ab ejus obligatione certa persona, et locus eximi. *Conf.* concessio privilegii est quaedam species donationis; atqui donatio etiam sine causa, et prodige facta, valet; ergo etc.

18

Dixi 1. *valere privilegia*, nam, ut licite conferantur, semper requiritur justa causa; Suar. *l. cit. n.* 2. Palao *n.* 1. Pirh. *n.* 12. Vviest. *n.* 11. Reiffenst. *n.* 35. Ratio est, quia privilegium ita concessum vel est contra jus, vel praeter jus concessum. *Si primum*, repugnat justitiae distributivae, imo et legali, quae exigunt, ut a

communi obligatione sine causa nemo eximatur. *Si secundum*, concessio talis sapit prodigalitatem, acceptionem personarum, et introducit improportionem inter membra communitatis, sicque aliis non privilegiatis dat occasionem invidiae, et perturbationis.

19

Dixi 2. *modo nil aliud ei obstet*. Requiritur enim, ut privilegium sit de tali materia, ut usus illius, saltem supposito privilegio, licitus sit, èt respectu aliorum vel nullum, vel moderatum gravamen contineat. Hinc 1. non valet privilegium, datum contra jus naturale, vel divinum; *can. lege* 1. *dist.* 10. quidquid enim bonis moribus adversantur, invalidum est, etsi pactum juratum accesserit; *l. non dubium* 5. *C. de LL.* 2. etiam non valet datum in magnum reip. damnum, vel contra manifestam ejus utilitatem; *l. jubemus* 16. *C. de ss. eccl.* quia potestas dandi privilegia principi data est, non in destructionem, sed in conservationem reip. Et hinc pontifex non solet concedere privilegia adversus se, quatenus imminuunt ejus dignitatem, utpote quam non potest dividere, vel diminuere; neque illa, quae sunt ecclesiasticae gubernationi contraria; quae foret abusus suae potestatis, et prodigalitas, quae in pontifice non praesumitur; 3. etiam non valent data in grave damnum tertii, nisi bonum, quod ex privilegio dato speratur eliciendum, multo sit melius; semper enim bonorum reip. et privatorum etiam debet curam habere princeps.

20

Dubitatur, quid requiratur, ut valeat, et effectum habeat privilegium derogatorium juris communis, vel tertii? Resp. aliter discurrendum de privilegio, quod derogat juri communi, et aliter de eo, quod derogat juri tertii, vel consuetudini, aut statuto speciali. *Si privilegium sit contrarium juri tertii, vel statuto, vel consuetudini speciali*, ut vim habeat, addi debet clausula derogatoria hujus juris, consuetudinis, vel statuti, etiam tum, quando princeps illud concedit motu proprio; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 14. *n.* 8. *et cap.* 22. *n.* 14. Sà *V. gratia n.* 14. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *part.* 10. *n.* 4. et sumitur ex *c. licet* 1. *de constit. in* 6. Ratio est, quia princeps nunquam praesumitur specialibus juribus derogare, nisi illorum mentionem faciat, eo quod praesumatur illa ignorare.

21

At *si privilegium juri communi deroget*, etsi probabile quidem sit, etiam ibi requiri clausulam derogatoriam juris communis, cui opponitur, probabilius tamen sufficit ipsa concessio privilegii, sine adjecta tali clausula; gloss. *in cap. licet cit. vers. noscatur*; Felin. *in c. nonnulli de rescript. regul.* 2. *fallent.* 2. *n.* 11. Bald. *in l.*

item lapidi ff. de rer. divis. n. 8. Suar. *c.* 14. *cit. num.* 4. *et* 5. Palao *p.* 10. *cit. n.* 9. Ratio est, quia princeps non praesumitur ignorare jus commune, sed potius illud scire; *c. licet cit.* ergo dum privilegium concedit, quod derogat juri communi, praesumitur per privilegium velle eidem derogare; alias nihil omnino concederet, et efficeret actionem inutilem. *Conf.* ex *cap. in his* 30. *hoc tit.* ubi privilegium datum FF. praedicatoribus, et minoribus, ut celebrare possint in altari portatili, vim habet absque clausula derogatoria juris communis, cui privilegium istud opponitur. *Procedit* hoc etiam de privilegio concesso adversus aliud privilegium insertum corpori juris communis, ob similem rationem; hoc ipso enim, quod juri communi insertum sit, praesumitur non ignorari a principe; cons. dum privilegium adversus illud concedit, velle illi derogare.

22

Bene tamen huic doctrinae limitationem addit Palao, *l. cit. n.* 10. *dummodo jus commune non resistat*; nam si jus commune resistit derogando, vel revocando hujusmodi privilegia, debet privilegio tali, ut effectum habeat, addi clausula derogatoria juris communis, alias nullius valoris erit; et ratio est, quia lex sic fortificata derogat omni privilegio, non munito clausula illius legis derogatoria; igitur nisi efficacia clausulae, sic fortificantis tollatur per aliam ejus derogatoriam, privilegium, adversus jus commune datum, habere effectum nequit. *Conf.* quia si privilegium absque clausula derogatoria valeret derogare legi sic fortificatae, nullius utilitatis esset ista roboratio; eodem enim modo derogaretur legi sic roboratae, quo modo, si roborata non fuisset. *Neque obstat*, quod princeps praesumatur non ignorare illam resistentiam juris communis; nam esto, praesumatur non ignorare, quia tamen verbis communibus sine clausula derogatoria concedit privilegium, praesumi simul potest, nolle derogare legi sic roboratae, sed tantum satisfacere importunitati petentium.

23

Quaeritur 6. an, et quomodo promulgatio, seu notitia privilegii ad privilegium requiratur? *Et* 1. *quidem dubitatur*, an requiratur notitia privilegii respectu ipsius privilegiati? *Ratio dubitandi* sumitur 1. ex *l. consensisse* 2. §. *convenire* 1. *ff. de judic.* ubi ignorans, sibi prorogatam esse jurisdictionem, illam defacto habet. Sed prorogatio est quoddam privilegium; ergo etc. 2. Privilegium aequiparatur legato. Sed legatum relictum a testatore acquiritur le-

galario etiam ignoranti statim a morte ipsius testatoris; *lib. cum pater.* 77. §. *surdo et muto* 3. *ff. de legat.* 1. ergo et privilegium.

24

Sed dicendum, etsi princeps supremus privilegium possit concedere, quin privilegiatus de hoc notitiam habeat, nisi tamen hoc exprimat, nunquam illum ita censeri concedere, sed concessionem habere imbibitam conditionem, *si privilegiarius concessionem sibi factam acceptet*; et sic ante notitiam, et acceptationem privilegii communiter non valet privilegium, eo quod conditio, sub qua confertur, nondum sit impleta; Palao *tract.* 3. *D.* 4. *part.* 3. §. 2. *n.* 2. *et* 3. cum aliis. Et quidem quod princeps de plenitudine potestatis alicui privilegium etiam invito, et nolenti concedere possit, res indubitata est; quae enim est repugnantia, ut pontifex habilitet clericum ad matrimonium contrahendum, si causa communis id postulet; aut quae impossibilitas, ut dispenset cum illegitimo ad ordines, etiam nolentes dispensationem etc. Sicut enim haec impedimenta pontificis potestate inducta sunt, ita etiam ab illo auferri possunt, neque consensus, aut scientia subditi requiri ad istud debet.

25

Quod vero communiter princeps privilegium concedens non soleat ista conferre, nisi volenti, et acceptanti, ratio est, quia hoc expedit ad rectam gubernationem, ne beneficia, et mercedes principis exprobrentur, et contemnantur, neve dentur, nisi indigentibus, et petentibus. *Conf.* nam privilegium est quaedam donatio, quae absque acceptatione donatarii non censetur habere effectum, acceptari autem non potest sine notitia. Igitur requiritur notitia privilegii accepti. Intellige, *in privilegiato directo*; nam in privilegiato indirecto, et per accidens non requiritur scientia, et acceptatio, ut recte advertit Palao *l. cit. n.* 9. Unde casu, quo privilegium concessum est alicui communitati pro omnibus ejus sociis, e. g. lucrandi indulgentias, absolvendi a peccatis etc. quilibet ex illa communitate privilegio illo gaudet, etsi ignoret, se per privilegium hoc habere: et sic de ceteris similibus casibus. *Ratio est*, quia per quandam consequentiam et necessariam illationem hoc privilegium in personis ignorantibus sequitur.

26

Neque obstant rationes dubitandi allatae. Ad 1. dico mirum non esse, quod ad prorogationem jurisdictionis non requiratur scientia specialis, et acceptatio; quia jurisdictio prorogata est eadem cum principali: secus aliquid contingit in privilegio de novo concesso.

Ad 2. privilegium aequiparatur legato in eo, quod utrumque scilicet tam privilegium, quam testamentum, quo legatum relictum est, servandum sit: interim quodlibet ad valorem sui diversas conditiones postulat; nam testamentum morte testatoris firmatur, privilegium vero acceptatione privilegiarii.

27

Dub. 2. an aliis quibusdam extra privilegiarium debeat insinuari privilegium datum? Resp. distinguendum esse inter privilegium mere favorabile et inter privilegium quod est odiosum. *Si privilegium sit odiosum*, et in praejudicium juris communis, aut alicujus tertii, opus est, ut etiam huic fiat insinuatio privilegii dati. Deciditur expresse *c. pastoralis* 19. *h. tit. c. cum personae* 7. *eod in* 6. et *c. si duobus* 7. *de appell.* Ratio est, quia non debet praesumi princeps velle aliquem inscium privare jure suo, sed bonum commune, et suavis gubernatio exigit damnificatum monere, ut possit, si velit, se opponere. Neque obstat *c. quia cunctis* 1. *de concess. praeb. in* 6. ubi ignorante episcopo eximitur quis ab ejus censura; nam ut bene Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 25. *n.* 30. *fin.* Palao *p.* 3. §. 2. *n.* 8. et alii explicant, hoc intelligendum est, quando judex non petit ostensionem privilegii, et sufficiens tempus lapsum est, in quo potuisset illius notitiam consequi, et per illum stetit, vel casu accidit, ut non haberet.

28

Si mere gratiosum sit privilegium, uti quidem illo privilegiarius potest, quin insinuetur aliis; sed his etiam insinuari debet, ut teneantur privilegiarium a privilegii usu non impedire. *Ratio est*, quia respectu illorum privilegium habet vim legis, quae ut obliget, debet esse manifestata; *can. erit autem* 2. *dist.* 4. Non tamen requiritur notitia per publicationem solemnem, nisi privilegium universali lege sit constitutum; sed sufficit publicatio singularis: manifestandum tamen est ostensione publici instrumenti, vel saltem per testes omni exceptione majores, qui de concessione facta, et litteris expedita testentur, vel saltem testentur publice et coram omnibus privilegiatum, nemine prohibente, hactenus usum fuisse privilegio; alias fidem perfectam non facient in judicio; Palao *l. cit. n.* 1. post *Sylv. Suar. Mascard. etc.*

29

Dub. 3. quando concessio privilegii effectum habeat? Resp. cum distinctione; vel enim privilegium concessum est motu proprio concedentis, vel ad instantiam privilegiati per litteras, vel procuratorem facta. *Si motu proprio* (idem dicendum, si ad instantiam ali-

cujus tertii, sine mandato tamen privilegiarii) concessum est privilegium, regulariter effectum non habet ante acceptationem, et cons. ante notitiam sufficientem privilegii dati. *At si privilegiatus ipse per litteras, aut procuratorem pro ea antea supplicavit*, effectum per se habet a die concessionis illius, et expeditionis, seu a die *datae*, ut ajunt, et non primum a die *praesentatae*. Ratio est, quia privilegium, ut supra dixi, se habet instar donationis, ad quam requiritur consensus utriusque, donantis, et donatarii; atqui consensus hic mutuus non adest *in primo casu*, cum motu proprio princeps concedit privilegium, nisi illud insinuetur privilegiario, et hic illud acceptet: adest autem in *casu secundo*, cum privilegiarius pro eo supplicavit, et princeps concessit; ergo etc.

30

Ex quo sequitur, privilegiarium in primo casu regulariter ante notitiam privilegii sibi dati nec valide, nec licite illo uti. Dixi *regulariter*; nam excipitur casus, quando princeps per se, ac motu proprio concedens privilegium, vult illud statim habere effectum suum a die concessionis; quia hoc non excedit potestatem principis cum etiam leges, sive constitutiones possint trahi ad praeterita, vel ad pendentia negotia, dummodo nominatim in iis de praeteritis caveatur; *c. fin. de const.* Accedit, quia nonnulla privilegia a privilegiato tantum auferunt onus aliquod, v. g. solvendi poenam, decimas etc. ergo non est ratio, cur ea non possint habere effectum suum illico a die concessionis, dummodo ex post facto acceptentur a privilegiato, sicut a pari legatum in testamento relictum, secuta ex postfacto acceptatione, cedit, seu debetur legatario a die mortis testatoris; *l. si tibi* 86. *§. cum servus* 2. *ff. de leg.* 1. Reiffenstuel *hic n.* 45.

31

Contra *in casu secundo*, licet privilegiatus ignoret, privilegium sibi actu concessum fuisse, si tamen juxta privilegium operetur, valide operatur: idem dic de dispensatione: et ratio est, quia jam accepit jus plenum. Dixi, *valide operari*: regulariter enim non licet uti privilegio ante habitam concessionis notitiam; quia alias exponeret se periculo faciendi actum illicitum, vel omnino nullum. *Excipe*, nisi probabile sit, concessum jam esse privilegium; tunc enim urgente necessitate licitus esse potest privilegii usus absque certiore ejusdem notitia.

32

Quaeres: quae scientia, notitia, et acceptatio privilegii sufficiat, ut vere privilegium tibi concessum valorem, et effectum ha-

beat? Resp. sufficere; si acceptes per te, vel per tuum nuntium, et procuratorem, aut per epistolam a te missam, qua beneficium, et privilegium petis, vel ultro datum acceptas; *Salas*, *Suarez*, *Sanchez*, *Bonacina*, quos citat, et sequitur Palao §. 2. *cit. n.* 10. Ratio est, quia talis acceptatio sufficit ad constituendam validam, et firmam quamlibet aliam donationem; ergo et privilegium, quod, ut dixi, est quaedam donatio.

§. II.

De privilegiorum varietate

SUMMARIUM

33 *Dividitur I. privilegium in reale, et personale.*
34 *Differentia istorum a se invicem.*
35 *Quale privilegium sit, quod concessum est religioni, civitati etc.*
36 *Vel quod conceditur personae ob aliquam illius excellentiam?*
37 *Unde colligendum, an privilegium aliquod sit reale, vel personale?*
38 *II. Dividitur privilegium in gratiosum, et remuneratorium.*
39 *etc. An remuneratorium possit esse reale?*
42 *III. In primum, et conventionale.*
43 *An detur revera aliquod privilegium conventionale?*
44 *etc. An privilegium conventionale possit etiam esse reale?*
46 *IV. Dividitur in concessum ad preces, et in concessum motu proprio.*
47 *Quid circa ista notandum?*
48 49 *Quando motus proprius tollat vitium ob et subreptionis?*
50 *V. Aliud dicitur privilegium absolute concessum, aliud sub conditione, et modo?*
51 *etc. Quando omissio operis, sub cujus onere conceditur privilegium, irritet ejus usum?*
54 *VI. Aliud dicitur clausum in corpore juris communis, aliud datum per rescriptum speciale.*
55 56 *Differentia inter ista.*
57 *VII. Dividitur in id, quod est contra jus, et in id, quod est praeter jus.*
58 *Differentia istorum.*
59 *VIII. In commune, et singulare.*
60 *Horum differentia.*
61 62 *IX. In perpetuum, et temporale.*
63 64 *X. In favorabile, et odiosum.*
65 66 *XI. In affirmativum, et negativum.*
67 *XII. In privilegium pro foro conscientiae tantum, et in privilegium pro foro etiam externo.*
68 *XIII. In scriptum, et non scriptum.*
69 *XIV. In concessum per se primo, et in concessum ad instar.*

Privilegii, cujus natura hactenus explicita est, sunt variae species; nam

33

1. Dividitur in reale, et personale: sumitur divisio ex *c. mandata.* 6. *de praesumpt.* ibi, *quas non loco tribuimus, sed personae,*

et l. privilegia 196. *ff. de R. J.* ibi, *privilegia quaedam causae sunt, quaedam personae. Personale* dicitur, quod proxime, seu immediate, et directe ipsi personae confertur in favorem illius, sive ratione ipsius personae. *Reale*, quod proxime, immediate, et directe confertur rei a persona distincte. *Neque obstat*, quod utilitas privilegii etiam realis ultimate redundet in personam; nam cum res inanimatae utilitatis capaces non sint, necessarium hoc omnino est, ne inutile prorsus sit privilegium reale. Porro res, quibus privilegium reale annecti solet, sunt duplicis generis; aliae enim sunt *corporeae*, ut ecclesia, monasterium, castrum, fundus etc. aliae *incorporeae*, ut collegium, universitas, vel alia communitas, episcopatus, dignitas, clericatus, status religiosus, doctoratus, vel alia qualitas a persona separabilis. Et hinc realia sunt privilegium asyliae concessum locis sacris, canonis et fori concessum personis ecclesiasticis; S. C. macedoniani concessum filiisf. S. C. Vellejani concessum foeminis, restitutionis in integrum concessum minoribus etc. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 52. *q.* 2. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 3. *a n.* 3. Vviest. *hic n.* 17. Reiffenst. *idib. n.* 15.

34

Dub. 1. in quo privilegium personale differat a reali? Resp. Differunt inter se privilegia ista, quod privilegium personale sequatur personam, et cum ea extinguatur; *reg. omnibus* 68. *ff. et reg. privilegium* 7. *in* 6. reale vero adhaereat rei, et propterea tamdiu duret, quamdiu durat res, cui annexum est privilegium. Porro haec ipsa differentia causam dedit, ut DD. inter ipsa personalia, et realia privilegia aliquam diversitatem agnoscerent; nam aliqua ita communicantur personae singulari, ut cum eadem etiam extinguantur; et haec dicunt esse *privilegia singulariter personalia*; alia ita adhaerent rei, ut cum re ad haeredem transeant; et haec appellant *stricte realia*; alia, quia videntur participare aliquid de reali, et aliquid de personali, vocant idcirco *mixta*. Porro inter ipsa etiam mixta diversitatem aliquam distinguunt; nam aliqua ita conceduntur personae, ut fiat etiam respectus ad statum, dignitatem, officium, munus, conditionem etc. ipsis adhaerentem, et haec appellant *communiter personalia*. Alia sunt, quae conceduntur certo corpori, sive communitati, e. g. religioni, universitati, collegio, monasterio etc. et haec quia adhaerent corpori, neque cum singularibus personis extinguuntur, *corporalia* dicunt. Sed meo judicio non videtur necesse tot distinctiones facere, nam omnia cetera, quae cum persona non finiuntur privilegii realis nomine venire possunt, sive deinde adhaereant corpori, seu communitati, sive statui, et conditioni, sive loco, aut fundo.

35

Dub. 2. quale privilegium, reale, an personale sit, quod conceditur religioni, civitati, monasterio, communitati etc. ita, ut non tantum communitas qua talis illo uti possit, sed etiam singuli, ut sunt plurima privilegia ordinum religiosorum, status clericalis etc. Resp. esse reale, quia licet descendat ad personas singulas, non tamen iis communicatur, qua tales sunt, sed ob qualitatem communem sibi adhaerentem, nempe quia sunt membra talis communitatis; Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 1. *n.* 2. Porro ut cognoscatur, an privilegium communitati concessum sit ita, ut singuli uti eodem possint, an vero ita dumtaxat, ut eo uti possit tantum communitas, considerandum est, an ejusmodi privilegium concessum sit sub nomine collectivo, et expresso ipsius communitatis, e. g. collegii, universitatis etc. et huic directe, ac immediate; an vero concessum sit personis singularibus, ex quibus tale corpus componitur. *Si primum*, censetur concessum communitati, quatenus haec facit unum corpus, ita, ut non possint eo uti personae singulares, qua tales, sed tunc solum, quando corpus suum collegialiter repraesentant. *Si secundum*, singulis separatim competit, illoque uti possunt singulares personae, una independenter ab altera, et sufficit incorporatas esse tali collegio, modo exerceant artem, studium, professionem etc. ad quam tale collegium fuit institutum. Hinc privilegiis scholarium non gaudet studiosus, qui non studet, ut post *Abbatem*, advertit Konig. *hic n.* 17. nec privilegiis regularium, aut sui ordinis religiosus factus episcopus, ut docet Portel. *summ. Q. Q. regul. V. episcopus n.* 4.

36

Dub. 3. an reale, vel personale censendum sit privilegium, quod conceditur personae ob aliquam illius excellentiam, e. g. ob labores in bello exantlatos, ob ingentem victoriam reportatam, ob singularem scientiam etc. Resp. cum Palao *tract.* 3. *D.* 4. §. 1. *n.* 3. distinguendo; vel enim privilegium hoc de tali materia est, ut ad haeredes, vel successores transmitti possit, vel ob incapacitatem materiae non potest. *Si secundum*, personale est, quantumcumque verba aliud indicent, quia verba debent rebus accommodari. *Si primum*, attendenda sunt verba privilegii; nam si haec dirigantur immediate in rem, officium, conditionem etc. ut si dicatur, *concedimus praepositurae, vel praeposito ecclesiae Eystettensi etc.* censendum est reale; nisi addatur aliquid, quod ad personam verba generalia revocet, ut si adderetur verbis supra relatis, *ob ejus prudentiam, scientiam, vel sanctitatem singularem etc.* tunc enim concessio personalis censeri debet, quia non omnibus ejus

successoribus praerogativae istae necessario competunt. *Contra* pro personali habendum est, si verba privilegii immediate dirigantur in personam, eam exprimendo nomine proprio, vel etiam appellativo, *concedimus tibi*, *Semproni*, *vel tibi praeposito Eystettensi pro tempore existenti*. *Excipitur*, nisi addantur verba, quae perpetuitatem, et transmissionem privilegii ad successores denotent, ut si dicatur, *tibi*, *et successoribus tuis etc.* idem est, si addatur, *tibi in perpetuum concedo hanc facultatem*; nam vi hujus particulae *in perpetuum* ne frustra dicatur poni, ad successores extenditur. *Neque obstat*, quod etsi contractus societatis dicatur factus esse in perpetuum, tamen ultra vitam contrahentis ille non extendatur; nam disparitas est, quia socii non possunt haeredes obligare ad societatem; *l. cum duobus* 52. §. *idem respondit* 9. *et l. ideo* 59. *ff. pro socio*.

37

Dub. 4. quid si neque ex materia privilegii, neque ex forma, seu verbis, ejusdem solvi dubium potest, reputandumne est esse reale, an personale? Exemplum sit formula, qua diceretur, *tibi Eystettensi episcopo concedo facultatem dispensandi etc.* nam cum verba haec ad dignitatem simul, et personam dirigantur, dubium merito est, an ad personam ratione personae, an vero ratione dignitatis dirigantur. Putant nonnulli reputandum esse privilegium personale; nam duplici praesumptione concurrente, una speciali, altera generali, praevalet specialis; sed personalis praesumptio magis specialis est; ergo pro personali in hoc dubio standum est. Sed rectius distinguunt Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 3. *n.* 17. *et* 19. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 1. *n.* 6. Donat. *prax. regul. tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 4. *q.* 3. *n.* 2. Haun. *tr. proem. n.* 160. Pirh. *hic num.* 7. Engl *n.* 4. Viest. *n.* 18. Reiffenst. *n.* 16. Vel enim privilegium omnino est favorabile, et continens merum beneficium principis sine ullius onere, et praejudicio, et tunc censendum est esse reale, et extendi debet; quia beneficium concessum a principe decet esse mansurum; *reg. decet* 16. *in* 6. et beneficium principis plenissime interpretari debemus *l. fin. de constit. princip.* vel privilegium est odiosum, quia est contra jus commune, vel cedit in aliorum praejudicium, et tunc in dubio censendum est personale; quia odia sunt restringenda, et quae a jure exorbitant, non debent trahi in consequentiam; *reg. odia* 15. *et reg. quae a jure* 28. *in* 6. ac proinde stricte interpretandum est, ut potius temporale praejudicium inferat, quam perpetuum. Debet tamen hoc praejudicium grave esse; alias in considerationem non adducitur. *Neque obstat* regula initio dubii allegata; quia ut bene advertit Palao *loc. cit.* hoc solum in-

telligitur, quando praesumptio specialis generali opponitur: secus; si in generalem transeat.

38

2. Dividitur privilegium in mere gratiosum, et remuneratorium. *Remuneratorium* est, quod alicui conceditur in proemium meritorum vel a se, vel a parentibus, et consanguineis ejus positorum; et talia sunt pleraque privilegia data regularibus; quia his summi pont. praeclara illorum merita in conversione infidelium, defensione fidei, administratione sacramentorum etc. exhibita remunerari volebant. *Gratiosum* est, quod procedit ex mera liberalitate concedentis, et non ex merito, ut merito; quae ultima verba addo; quia, ut bene advertit Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 3. *n.* 1. non obstat privilegio gratioso, etiamsi in ejus concessione respiciantur merita privilegiati, modo non respiciantur ut merita, et ita, ut dans privilegium per hujus concessionem illa velit remunerari, et quodammodo satisfacere. Porro facile DD. conveniunt in hoc, quod privilegium mere gratiosum possit esse reale, vel personale.

39

Dubium est, an reale possit esse privilegium remuneratorium? Barbosa *in l. quia tale* 14. *ff. solut. matr. n.* 14. putat illud semper ex natura sua esse personale; quod videtur etiam probare ratio; nam privilegium reale debet transire ad haeredes. Sed remuneratorium ad haeredes transire non potest; quia in his deficiunt merita, ob quae conceditur privilegium; *conf. ex reg.* 68. *ff.* ibi, *in omnibus causis id observatur, ut ubi personae conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat*: et *l. quod principi* 1. §. *fin. ff. de const. princ.* ubi Ulpianus, *quae*, inquit, princeps *ob merita indulsit personam non egrediuntur.*

40

Sed dicendum, privilegium remuneratorium in dubio quidem praesumi personale, posse tamen, et saepe etiam esse reale. Ita Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 4. *n.* 8. Palao §. 3. *cit. n.* 2. *et seqq.* Haun. *tract. proaem. n.* 164. Vviest *hic n.* 20. Reiffenst. *ib. n.* 17. Et quidem quod in dubio praesumendum sit esse personale, patet ex eo, quia merita, in quibus fundatur, personalia sunt. Quod vero possit esse reale, sumitur ex natura remunerationis; licet enim de ratione istius sit, ut eam praecesserint merita, non tamen requiritur, ut haec merita privilegiatus ipse posuerit; potest enim privilegium concedi filiis ob merita parentum et successoribus ob merita antecessorum.

41

Hinc cadit *ratio dubitandi* in contrarium allata; quia saepe princeps, remunerans merita per privilegium, tantum considerat relationem, quam habet is, cui conceditur privilegium, cum eo, qui posuit merita. *Ad conf.* dico privilegium cum persona, quae locum beneficio fecit, tunc solum deficere, quando istud ab hac dependet tam in esse, quam in conservari: atqui ostensum est, quod saepe non dependeat in conservari a conditione personae, quae locum beneficio fecit. Ad id, quod additur ex *l. quod principi cit.* dico, beneficium, quod princeps concessit ob merita, personam non egredi per consequentiam, ut in exemplum trahi possit, prout habetur *reg.* 74. *in* 6. posse tamen egredi personam, quae posuit meritum, per intentionem ipsius concedentis privilegium, si scilicet iste ob unius merita beneficium illud velit concedere toti familiae, communitati etc.

42

3. Dividitur privilegium in purum, et conventionale. *Purum* dicitur, quod conceditur, nulla interveniente pactione, vel conventione, ratione cujus ipsum privilegium, quodammodo emi, et compensari censetur; *conventionale* autem, quando talis pactio, vel conventio intercedit; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 4. *n.* 9. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 3. *n.* 1. *vers. quarto*. Konig. *hic n.* 4. Reiffenst. *ibidem n.* 19.

43

Dubitant aliqui, an detur revera aliquod privilegium conventionale? Negat Bald. *in l. fin. C. unde liberi n.* 33. quia privilegium est gratia. Conventio autem inducit debitum, igitur sicut gratia non stat cum debito, ita nec privilegium cum conventione. *Sed hoc non obstante*, retinenda est sententia affirmativa, quam cum communi defendunt Suar. *n.* 9. *cit.* Palao *l. cit. n.* 2. Vviest. *hic n.* 21. quia licet de natura privilegii sit, ut sit gratia, non tamen de natura ejus est, ut concedatur mere gratiose; potest enim concedi vel mere liberalitatis, vel remunerationis etiam, sive debiti tribuendi gratia. *Ex quo patet ad rationem dubitandi* oppositam; quia ad privilegium sufficit, si concedat aliquid ultra id, quod jure cautum est: et hoc per se gratia est, etsi per accidens aliquando proficiscatur ex debito.

44

Majus dubium est, an privilegium conventionale possit etiam esse personale? *Et ratio dubitandi est*, quia fundatur in pacto, et non in persona, et propterea neque ab ipso concedente revocari potest, ergo videtur esse privilegium reale, et per se perpetuum. Sed

tenenda iterum est affirmativa sententia cum Palao *n.* 2. *cit.* et ratio est, quia concedi privilegium conventionale potest personae, vel officio, limitato tempore, vel in perpetuum. *Ad rationem dubitandi* dico, privilegium hoc fundari in pacto, tanquam in occasione, et causa, ob quam concessum est privilegium; non vero tanquam in fundamento, cui annectatur ipsa concessio.

45

Quare, ut cognoscatur, an reale, vel personale hoc privilegium sit, attendenda sunt verba privilegii, et materia, circa quam versatur. Quodsi ponderatis omnibus, dubium sit adhuc, an reale, vel personale sit, praesumendum est esse reale; Menoch.. *l.* 3. *praesumpt.* 103. *n.* 22. Barbosa *in l. quia tale ff. solut. matr. n.* 6. *fin.* Palao §. 3. *cit. n.* 5. et ratio est, quia hujusmodi privilegium sortitur rationem contractus, qui regulariter ad haeredes transit; *l. juris gentium* 7. §. *pactorum* 8. *ff. de pact.*

46

4. Dividitur privilegium in id, quod concessum est ad preces vel instantiam partis, et in id, quod concessum est motu proprio. *Primum* est, quod concessum est propter instantiam privilegiati, vel alterius qui ejus partes gerit, alias non concedendum. *Alterum* est, in cujus concessione princeps a se ipso movetur independenter a qualibet alia intercessione.

47

Ubi tria notanda sunt, 1. non repugnat privilegio concesso ex motu proprio, quod petitum sit hujusmodi privilegium, modo princeps illud non dederit, ob petitionem hujusmodi, tanquam ob causam finalem; Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *n.* 79. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 1. *n.* 6. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 12. *n.* 6. *et* 7. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 6. *n.* 1. 2. Non censetur motu proprio concessum privilegium, nisi in ipsa concessione sic exprimatur; *c. si motu* 23. *de praeb. in* 6. et ratio est, quia moraliter impossibile est aliter probare, sic esse concessum. 3. Privilegium motu proprio concessum plenissimae interpretationis est; *c. quamvis* 4. cum *ibi* notatis per gloss. *V. plenissime de praeb. in* 6. et plerumque saltem non potest argui sub vel obreptionis; *cap. si motu cit.* Contra illud, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces concessum est, corruit propter falsa narrata, vel tacitam veritatem, quae de jure ac stylo curiae exprimi debuisset; subintelligitur enim semper illa tacita conditio; *si preces veritate nitantur*; *c. ex parte* 2. *et alibi passim de rescript.*

48

Dixi *plerumque saltem*; hoc enim semper clausula motus proprii in privilegio vitium ob vel subreptionis tollit: sed, ut bene

advertit Palao *l. cit. n. 4. et seqq.* examinandum est, an a privilegiato pro privilegio impetrando sit facta aliqua supplicatio, vel non. *Si facta est supplicatio*, disquirendum, an integra illa fuerit, vel diminuta, ita, ut si princeps resciisset veritatem, non fuisset concessurus privilegium. *Si integra fuit supplicatio*, clarum est, non posse dari subreptionem. *Si diminuta*, videndum, an tacita, a supplicante fuerit veritas aliqua intrinseca, quae substantiam rei mutat, an vero solum extrinseca aliqua, quae rem non mutat. *Si taceatur veritas aliqua intrinseca*, v. g. si petens beneficium ecclesiasticum taceat illud esse regulare, vel unitum alteri beneficio, aut ecclesiae, concessio nulla est, etsi fiat motu proprio; quia intentio concedentis fuit concedere beneficium commune, quale fuit repraesentatum in supplicatione, et non affectum tali qualitate, cons. ex defectu intentionis invalidum est privilegium. *Si vero taceatur veritas aliqua extrinseca, et rem non mutans*, valida erit concessio, etsi princeps forte illud non fuisset concessurus, si veritatem integre cognovisset; quia juxta communem DD. clausula *motus proprii* vim istam habet, ut taciturnitas veritatis non vitiet gratiam, quae motu proprio concedi dicitur; atqui si in nostro hoc casu taciturnitas supplicantis officeret, nullus dari casus alius posset, in quo valeret gratia ex taciturnitate veritatis facta: ergo etc.

49

Quodsi autem pro impetrando privilegio nulla facta est supplicatio, videndum, an in concessione princeps falsitatem exprimat, vel non. *Si falsitatem exprimit*, videndum, an status, qualitas, circumstantia falso expressa talis sit, ut ea non extante, non soleat concedi privilegium: et tunc tale privilegium, et gratia irrita est, etsi addatur clausula *motu proprio*; quia tunc princeps non censetur aliter concedere privilegium, nisi quatenus intelligit rem sic se habere. Si vero nullam princeps in rescripto suo falsitatem exprimat, etsi forte aliqua, alias exprimenda, taceat, firma est gratia, et per se loquendo nullum vitium subreptionis habet. Dixi *per se loquendo*; potest enim ex aliis causis irritari: et 1. quidem, si cedat in praejudicium tertii; quia non censetur concedens juri alteri acquisito derogare, nisi illius mentionem faciat. 2. Si sit adversus constitutum municipale, et consuetudinem receptam, ob eandem rationem. 3. Si concedatur alioquin inhabili, e. g. beneficium ecclesiasticum illegitimo, irregulari, excommunicato, non impetrata prius dispensatione illius impedimenti; quia clausula motus proprii solum significat concedentem moveri a se ad privilegii concessionem, non vero significat se dispensare in hujusmodi impedimentis, et inhabilitatibus.

50

5. Aliud dicitur privilegium absolute concessum, aliud sub conditione, et modo. *Absolute concessum* dicitur, quod conceditur sine onere privilegiarii; *sub conditione*, *et modo*, quod conceditur sub conditione, vel sub onere alicujus operis efficiendi; Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 3. §. 7. *n.* 1.

51

Dubitatur, quando omissio operis, sub cujus onere conceditur privilegium, irritet ejus usum? Resp. cum distinctione: vel enim opus injunctum debet antecedere usum privilegii, vel fieri id potest etiam post illius usum. *Si hoc secundum*, omissio illius non facit irritum privilegii usum; quia jam supponitur usus legitimus privilegii: sic valida est absolutio a reservatis, quam obtinuisti cum obligatione comparendi, etsi obligationi huic postea non satisfacias, quamvis omittendo pecces.

52

Si primum, irritus est privilegii usus, si opus ejusmodi omittatur; censetur enim privilegium concedi sub conditione illius operis, quae cum non impleatur, privilegium ex intentione concedentis nullum est; Palao *loc. cit. n.* 2. qui *n.* 3. infert, si detur privilegium dispensandi, absolvendi, puniendi aliquem cum consilio alterius, nullam esse absolutionem, dispensationem etc. si consilium omittas petere: nam consilium ex natura sua antecedit actum. Igitur cum secundum dicta, omissio operis, sub cujus onere concessum est privilegium, irritet ejus usum, quando illud antecedere deberet usum, pariter irritus erit in nostro casu usus privilegii, si non antea ad hoc petitum fuit consilium.

53

Dixi, *si consilium omittas petere*; quia sequi non teneris, nisi addatur, *cum consensu illius*, *a quo consilium petitur*. Ratio est, quia non semper juberis consilium sequi, quando juberis illud postulare: atque hinc si in casu posito petas quidem consilium, sed consilium datum non sequaris, adhuc valebit actus.

54

6. Aliud privilegium dicitur *clausum in corpore juris communis*, aliud *datum per rescriptum speciale*. *Prius* est, quod inter alias leges corpori juris insertum est: et talia sunt privilegia ecclesiarum, et ecclesiasticorum quae passim habentur tam in corpore juris canonici, quam juris civilis, praesertim *C. de ss. eccl.* item *C. de episc. et cler.* *Neque obstat* quod privilegium sit lex privata, ut dictum est *n.* 2. et propterea distinguatur a lege communi, quod haec pro omnibus lata sit, cum privilegium certarum solum personarum favorem respiciat;

hoc enim nihil impedit, quo minus lege communi contineatur, sed aliquando etiam valde utile est, ut sic ejusmodi privilegium sciatur ab omnibus, et privilegiati ab ejus usu non impediantur. *Alterum* privilegii genus, scilicet *datum per speciale rescriptum est*, quod extra corpus juris certae alicui personae, communitati, vel loco, specialiter per litteras, diploma, bullam, vel indultum concessum est.

55

Differunt inter se 1. quod privilegium clausum in corpore juris judex ignorare non debeat, vel saltem non praesumatur: et idcirco si contra tale privilegium ipse privilegiato injungat comparitionem in judicio, vel quid aliud, privilegiatus non tenetur obedire, vel comparere, aut de comparitione se excusare; *c. sane* 5. *et c. cum ad quorundam* 7. *de excess. praelat.* At si judex mandet, vel aliquem citet contra privilegium specialiter datum, et positum extra corpus juris, privilegiatus tenetur comparere saltem pro reverentia judicis, et privilegium suum exhibere; *c. cum personae* 7. *h. tit. in* 6. *et l. si-quis* 5. *ff. de judic.* quia cum sit facti, ignorari potest a judice.

56

Differunt 2. quia privilegia extra corpus juris plerumque sunt temporalia, et strictae interpretationis, nec extenduntur extra personas, quibus concessa sunt; clausa vero in corpore juris ordinarie sunt perpetua, et recipiunt interpretationem, et aliquando ex paritate rationis extensionem, sicut ipsae leges communes; Engl. *hic n.* 2. *v. deinde*, Konig *ibid. n.* 8.

57

7. Dividitur privilegium in id, quod est contra jus, et in id, quod est praeter jus. *Contra jus* dicitur illud, quod derogat juri communi, ut est exemptio a solvendis decimis, a jurisdictione Ordinarii etc. *ultra*, *vel praeter jus* dicitur esse, quod concedit favores peculiares in jure non expressos, veluti est potestas absolvendi a reservatis, dispensandi etc. Sannig *hic c.* 1. *n.* 4. Engl. *n.* 5. Reiffenstuel *n.* 7.

58

Differunt 1. quia privilegium contra jus dicitur proprie privilegium; *arg. l. jus singulare* 16. *ff. de LL. ibi, jus singulare* (quo nomine intelligitur privilegium) *est, quod contra tenorem rationis* (scilicet contra rationem juris communis, seu legis) *propter aliquam utilitatem authoritate constituentium introductum est.* Contra privilegium praeter jus non est ita stricte privilegium, sed potius dicitur beneficium principis, seu gratia ab isto concessa praeter jus; Reiffenst. *n.* 8. 2. Differunt, quia privilegium contra jus commune est strictae interpretationis; *arg. c. porro* 7. *et c. sane* 9. *h. tit.* Pri-

vilegium vero praeter jus, cum sit mera gratia, et beneficium, late interpretari debet; Reiffenstuel *n.* 9.

59

Dividitur in privilegium commune, et privatum, seu singulare. *Commune* dicitur, quod primo, et per se respicit bonum communitatis, cui conceditur, licet in istius membra etiam redundet, ut sunt privilegia canonis, et fori, et competentiae, concessa toti ordini ecclesiastico. *Privatum*, *seu singulare*, quod primo, et per se respicit bonum personarum particularium, licet mediate etiam ipsum spectet bonum commune, cujus interest v. g. imbecilles defendi, bene meritos remunerari etc. et tale privilegium est beneficium restitutionis in integrum concessum minoribus etc. Abb. *in c. si diligenti* 12. *de for. compet.* Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 6. *n.* 1. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 4. *n.* 2. Haun. *tr. proem. n.* 168. Vviest. *hic nu.* 24. Reiffenst. *n.* 22.

60

Differunt praecipue in hoc, quod privilegio communi a privatis renuntiari nequeat; possit autem privilegio singulari, regulariter loquendo; cujus discriminis ratio haec est, quia favori pro se principaliter introducto quilibet renuntiare potest; talis favor est privilegium singulare, non autem commune: ergo etc. Addidi autem *regulariter*; nam si renuntiatio privilegii singularis cederet in praejudicium alterius, neque ipsi renuntiare posset; Suar. *n.* 4. *cum eit.*

61

9. Dividitur in perpetuum, et temporale. *Perpetuum* dicitur, non quasi amitti non possit, sed quia ex se, et nisi revocetur, durat perpetuo: et talia sunt, quae vel absolute, et sine limitatione temporis alicui conceduntur, vel adhaerent rei ex se perpetuae, ut est privilegium concessum ecclesiae, ordini religioso, statui, vel dignitati certae etc.

62

Temporale vero est, quod de se tempore limitato finitur. Hoc tripliciter fieri potest, 1. Ex parte ejus, cui conceditur, si scilicet concedatur personae tantum, etiam ad tempus vitae; nam comparatione facta ad privilegium reale perpetuum, temporale est, et finitur cum persona, 2. Ex parte concedentis, quando conceditur pro sola concedentis vita, vel pro limitato aliquo tempore, 3. Ex parte ipsius privilegii, si concedatur sub aliqua conditione, quae lapsu temporis finitur; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 5. *n.* 1. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 1. *et* 2. Sannig *hic c.* 1. *n.* 5. Pirh. *nu.* 8. Reiffenstuel *num.* 18.

63

10. Dividitur in favorabile, et odiosum. *Favorabile* est, quod ita favorem continet, ut nemini incommodum afferat; tale est privilegium audiendi missam tempore interdicti, vescendi lacticiniis, et carnibus in quadragesima, faciendi testamentum sine juris solemnitate etc.

64

Odiosum dicitur, quod ita favet privilegiato, ut simul alteri afferat praejudicium; et tale est privilegium, quo eximitur aliquis solvendis decimis: nocet enim illi, cui alias debebantur decimae; etsi prosit habenti hanc exemptionem; Azor. *p.* 1. *l.* 6. *c.* 23. *q.* Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 6. *n.* 5. Bonacina *D.* 1. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 21. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *part.* 2. §. 4. *n.* 3. Konig. *hic n.* 5. post *Bald. Abb. Tiraquell. etc.*

65

11. Dividitur in affirmativum, et negativum. *Affirmativum* est, quod facultatem concedit, ad aliquid efficiendum. *Negativum*, quod concedit facultatem ad omittendum.

66

Differunt inter se, 1. quia negativum semper est contra jus certum, vel dubium, dum potestatem dat omittendi, ad ponendum obligatur de jure certo: affirmativum vero aliquando est contra jus, aliquando praeter jus; consistit enim in actione, quae potest esse juri communi adversa, vel saltem ab illo non concessa. 2. *Differunt*, quia negativum semper est oppositum praecepto affirmativo; affirmativum non semper oppositum est praecepto, et cum opponitur, negativo opponitur; Suar. *c.* 6. *n.* 9. Palao §. 4. *n.* 1.

67

Dividitur in privilegium pro foro conscientiae tantum, et in privilegium pro foro etiam externo. *Primum* prodest habenti solum in foro interno; nam in externo se gerere debet, acsi privilegium non haberet; *alterum* prodest in foro utroque, externo, et interno, ita, ut qui secundum id operatur, in utroque foro secure operetur; Suarez *c.* 6. *n.* 11. §. 5. *n.* 4. et hinc sequitur, prout bene *cit. Palao* notat, quod privilegium datum pro foro externo concedat publicum usum sui; datum vero pro interno duntaxat foro concedat solummodo usum sui occultum, minime inservientem pro foro judiciali externo.

68

Dividitur in scriptum, et non scriptum; *non scriptum* est, quod verbotenus a principe concessum, vel praescriptione, aut legitima consuetudine est introductum; *scriptum* est, quod per scripturam

conceditur ; porro haec scriptura debet esse authentica, et obsignata sigillo principis, ut fidem faciat in foro externo ; ut vero privilegium in transumpto fidem faciat, olim necesse erat citari partem, cujus interest, ut compareat ad contradicendum, quemadmodum advertit Covar. *q. pract. cap.* 2. *circ. fin.* Rodriq. *q. reg.* 8. *art.* 16. Palao §. 5. *n.* 1. defacto tamen, *ut cit. Palao* notat post *Clem. V.* fere semper in omnibus privilegiis, specialiter quae religionibus conceduntur, solet apponi clausula, ut transumptis etiam impressis habeatur fides integra, modo sint manu notarii publici subscripta, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munita.

69

14. Denique aliud est privilegium cuipiam per se primo specialiter concessum, aliud concessum ad instar; *illud* est, quod cuipiam conceditur sine ordine, ac respectu privilegii prius alteri concessi: *istud* vero, quod conceditur ad instar privilegii prius alteri concessi, i. e. eo modo, ac forma, sub qua illud alteri convenit : qualia privilegia complura conveniunt religionibus, communicationem privilegiorum habentibus; Reiffenst. *hic n.* 20.

§. III.

De modis acquirendi privilegia.

SUMMARIUM

70 *etc. Quis concedere privilegia possit?*
73 *etc. Cui concedi illa possint?*
77 *etc. Quomodo communicentur privilegia?*
79 *etc. Quid requiratur, ut privilegium concessum ad instar valeat?*
83 *etc. Quaenam privilegia participentur per communicationem?*
87 *etc. Quomodo regulares inter se participent privilegia?*
94 *etc. An per consuetudinem, vel praescriptionem acquiri privilegium possit?*
96 *An sub revocatione privilegiorum comprehendantur etiam ea, quae consuetudine, vel praescriptione sunt comparata?*

Tribus modis acquiri privilegia possunt: 1. per ipsam actualem concessionem superioris, 2. per communicationem, 3. per praescriptionem, aut consuetudinem legitimam.

70

Quaeritur 1. quid intelligatur nomine concessionis? Resp. per concessionem intelligi actum, quo simpliciter, et sine respectu ad aliud privilegium praeexistens jus singulare conceditur; Konig *hic numer.* 11.

Dub. 1. quis concedere privilegium possit? Resp. omnis, et solus ille, qui legem potest condere, Sylvest. *V. privilegium q.* 2. Suarez *l.* 8. *de LL. c.* 8. *n.* 2. Azor *p.* 1. *l.* 5. *c.* 22. *q.* 3. *D.* 17. *sect.* 3. *a n.* 17. Bonacina *D.* 1. *q.* 3. *n.* 1. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 4. *n.* 1. Begnud. *V. privilegium n.* 10. Gonzalez *in c. si de terra* 6. *hoc tit. n.* 4. Engl *hic n.* 9. Konig *n.* 10. Vviestner *n.* 5. Reiffenstuel *n.* 25. Ratio est, quia privilegium est lex privata, et privilegiatum saepe ab observatione legis communis eximit, ceteros vero obstringit, ne ipsum impediant ab usu privilegii: atqui obligationem praecipiendo, vel prohibendo imponere, et a juris communis observatione aliquem eximere legislator inferior nequit; *arg. can. inferior* 4. *dist.* 21. *etc. cum inferior* 16. *de major. et obed.*

71

Dub. 2. quis in specie conferre privilegium possit? Resp. 1. concedere privilegium potest summus pontifex; et quidem in materia spirituali indistincte in toto terrarum orbe; circa temporalia vero directe, et per se in suo territorio tantum, ubi dominium habet temporale; in laicorum autem ditionibus solum indirecte, quatenus videlicet opus est per ordinem ad spiritualia; Palao *n.* 1. *cit. vers. quocirca*; Pirhing *hic n.* 9. Konig *n.* 10. Reiffenst. *n.* 26. et hoc verum est non tantum de privilegio concessivo ultra jus commune, sed etiam de dispensativo in jure communi; nam pontifex legem ecclesiasticam sibi subjectam habet simpliciter: civilem vero eatenus, quatenus opus est ad bonum commune ecclesiae.

72

2. Privilegia conferre possunt episcopi, et alii praelati papa inferiores *per c. cum olim* 14. *hoc tit.* sed magis limitate; nam dispensare solum possunt in legibus a se conditis, vel a suo antecessore, non vero contra jus commune, nisi quatenus hoc illis, vel de jure, vel de consuetudine concessum est; Suarez *c.* 8. *cit. n.* 9. *cum reliquis supra.*

3. Dubium non est, privilegia conferre posse imperatores, reges, et principes temporales in sua materia, et ditione: cum enim habeant supremam potestatem ferendi leges, etiam privilegia possunt concedere.

Alii inferiores magistratus autem, qui superiorem in temporalibus recognoscunt, privilegia, sicut et leges dare possunt solum in iis, in quibus hoc ipsis conceditur a superiore; Suarez *n.* 11. Pirhing *n.* 9.

73

Dub. 3. quibus concedi privilegia possint? Putant aliqui, non posse privilegia concedi, nisi subdito concedentis, ex ratione, quia privilegium est quedam lex, quae non fertur nisi pro subditis: item saepe eximit ab obligatione legis, quae non afficit, nisi subditos.

74

Sed distinguendum est inter privilegia, quae sunt contra jus, et dispensativa legis, et inter ea, quae sunt praeter jus, et mere concessiva gratiae; *primi generis* privilegia dari non possunt, nisi subditis, qui lege arctantur; et ratio est, quia dispensatio est actus jurisdictionis voluntariae, quae non nisi erga subditos exerceri potest; suppunit enim potestatem ferendi legem, et praeceptum obligans illum, quem eximit dispensando; Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 4. *n.* 2. Vviestn. *hic n.* 7. Reiffenstuel *n.* 27. *Excipitur*, nisi lex illa, con-

tra quam privilegium datur, talis sit, ut ea obligentur etiam extranei, qui in tali territorio versantur, qualis est lex imponens vectigal, prohibens exportationem mercium, vel usum certorum armorum, praescribens certam formam contractui etc. nam contra ejusmodi leges privilegia concedi possunt etiam extraneis, et si indigenis tale privilegium concessum sit, eo uti etiam non subditi possunt.

75

Secundi generis privilegia concedi possunt etiam non subditis; Suarez *l.* 8. *de LL. cap.* 9. *n.* 4. Palao *n.* 2. *cit.* Engl *n.* 9. Pirhing *numer.* 10. *cum cit.* Ratio est, quia talis privilegii concessio est actus merae liberalitatis; sicut ergo quivis, etiam non subditus, capax est donationis, ita et privilegii hujusmodi gratiosi; debet tamen privilegium ita datum esse de materia subjecta principi danti privilegium, et circa quam subditos ille potest cogere, ne privilegiatum ab usu privilegii impediant; et talia privilegia frequentissime conferuntur non subditis; nam ita imperator Theodosius, ut refertur *can. quicunque* 35. *caus.* 11. *q.* 1 concessit judicibus ecclesiasticis, ut possit cognoscere, et directe judicare causas temporales laicorum, quod jure communi ipsis non est concessum; ita ab imperatore saepe conceditur, et concedi potest externis privilegium scribendi militem in terris imperii, invehendi merces in provinciam etc. ita ecclesiis, et ecclesiasticis tum jure communi, tum speciali diplomate concessa sunt multa privilegia etc.

76

Ad rationem in contrarium allatam privilegium est lex, non respectu privilegiati (nam huic per privilegii concessionem obligatio nulla imponitur) sed respectu ceterorum legislatori subditorum, quos obligat, ne illum impediant ab usu privilegii sui. *Ad conf.* patet ex dictis; nam ab iis legibus, quibus obligantur etiam extranei, privilegium ipsi eximi possunt.

77

Quaeritur 2. quomodo communicentur privilegia? Resp. Communicari possunt dupliciter, per extensionem ejusdem privilegii, et per concessionem similis, quod idcirco *privilegium ad instar* dicitur. *Primo modo* communicatio privilegii fit, quando unum privilegium, et idem, quod aliquibus personis antea concessum erat, ad alios aeque extenditur, illos quasi aggregando ceteris, qui antea gaudebant eo privilegio; et tunc si augeatur, vel minuatur privilegium in his, quibus fuit primo concessum, augetur, et diminuitur in omnibus aliis; quia omnes aeque primario privilegio illo gaudent.

78

Secundo modo communicatio privilegii, et *ad instar* dicitur; cum ad exemplum, et similitudinem alterius concessum est, ut si princeps dicat: *concedo tibi privilegium idem, quod concessi Sempronio.* Hoc iterum fieri duplici modo potest, 1. non per se, et non aeque principaliter, sed quasi accessorie, et dependenter ab eo, cui concessum fuit primo, et principaliter, quo modo privilegia religionum saepe communicantur earum familiaribus, dominorum servis, religiosorum monialibus; quo casu si augetur, restringitur, vel revocatur privilegium in persona eorum, quibus concessum est principaliter, necessario augetur, restringitur, aut revccatur etiam in persona eorum, quibus communicatum est minus principaliter; non autem vicissim: et ratio est, quia accessorium sequitur principale; *reg. accessorium* 42. *in* 6. 2. concedi privilegium *ad instar* potest directae, per se et aequaliter, ita, ut is, cui communicatur, eo uti possit eodem modo, quo prior poterat, et ipsum privilegium fiat ejus proprium, non minus, quam si tali personae, vel loco fuisset primo concessum; et tunc si augeatur, restringatur, aut revocetur privilegium illi, cui prius datum fuit, non augetur, restringitur, vel minuitur illud aliis, quibus deinde *ad instar* concessum est; quia tali casu utrumque stat per se, ut re ipsa distinctum, et licet sit ad instar prius concessi, ab hoc tamen non dependet, sed istud tantum fuit adductum in exemplum, et similitudinem ad determinandam voluntatem concedentis.

79

Dub. 1. quid requiratur, ut privilegium concessum *ad instar* valeat? Resp. Praeter ea, quae §. 1. dixi requiri ad valorem cujuscumque privilegii, ad valorem privilegii *ad instar* requiritur necessario ut privilegium illud, ad cujus similitudinem concessum est, valorem, atque effectum habeat, et vere sit privilegium; alias concessio erit nulla; Suarez *l.* 8. *de LL. c.* 15. *n.* 6. Bonacina *D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. *n.* 10. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 8. *n.* 2. Ratio est, quia cum privilegii ad instar totum esse sit illud aliud, sequitur, si illud effectu careat, etiam privilegium ad instar effectu cariturum.

80

Sufficit autem, si effectum, et valorem habeat eo tempore, quo confertur beneficium, seu privilegium ad instar illius: et hinc etsi deinde per non usum, vel revocationem superioris aboleatur privilegium illud prius, non idcirco cessat privilegium ad instar, nisi accessorie duntaxat concessum sit; cons. etsi religio, cui primo concessum est privilegium aliquod, per non usum forte illud amiserit, adhuc tamen aliae religiones, quae communicant in eo

privilegio, uti eodem poterunt; Ant. a s. Spirit. *direct. reg. tr.* 1. *D.* 1. *sect.* 3. *n.* 51. Engl *hic n.* 11. Pirh. *n.* 26. Reiffens. *n.* 69.

81

Imo existimat Palao, §. 8. *cit. n.* 4. valiturum probabiliter privilegium tuum, si hoc tibi concessit princeps ad instar illius quod habet Petrus, etsi illud Petrus non usu, vel renuntiatione amiserit, modo privilegium Petri fuerit aliquando validum, et firmum; *rationem* dat, quia videtur facta concessio privilegii ad similitudinem illius, quod Petro aliquando concessum est, neque censetur princeps alligare velle valorem recens concessi privilegii valori praesenti, quem habet privilegium Petri, sed praeterito.

82

Addit idem *Palao* cum *Felino*, *Mandoso*, *Suarez*, *Bonacina*, etsi privilegium, ad instar cujus princeps concedit aliud, nunquam fuerit validum, et firmum, quia reipsa concessum non est, si tamen princeps in concessione sufficienter exprimat, quid concedat, e. g. *concedo tibi hanc, vel illam potestatem dispensandi in votis etc. sicut habet Petrus*, probabilius privilegium ad instar concessum non fore nullum, quia illud, *sicut habet Petrus*, non videtur apponi ut conditio, sed solum ut exemplum; atque hinc disparitas est inter datum ad instar, quando simul explicatur, quid concedatur in privilegio, et inter datum ad instar, non expresso modo communicationis; nam hoc secundum necessario nullum est, cum nesciat privilegiatus, quid ipsi concedat dans privilegium, nisi privilegium, ad instar cujus datur, existat.

83

Dub. 2. quaenam privilegia participentur per *communicationem*? Resp. Considerandum, an communicatio fiat absolute, et pariformiter, an solum limitate, et ex parte. *Si hoc secundum*, quantum communicetur ex privilegio prius concesso alteri, id desumendum est ex tenore privilegii cum tali limitatione concessi. *Si primum*, is, cui facta est talis communicatio, participat omnia privilegia et eodem modo, quae, et quo modo defacto alter habet, vel habuit ille cujus privilegia participantur. *Excipi* tamen debet 1. privilegia quae post communicationem, acquiruntur ab eo, cujus communicantur, nisi communicatio expresse extendatur etiam ad futura; Konig. *hic num.* 12. cum aliis, 2. privilegia omnia extraordinaria, quae princeps non videtur in specie concessurus, ut ex Ant. de Butr. *cons.* 19. notat Fagnan. *in c. tuarum* 11. *hoc tit. n.* 24. 3. privilegia localia, ut quae censentur ad certum locum restricta; item illa, quae ob certam, et specialem causam, seu respectum data sunt; aut quae in eos, quibus fit communicatio, pro-

pter defectum certae qualitatis non quadrant; Donat. *privil. reg.* 1. *tr.* 7. *q.* 14. *et* 15.

84

Dub. 3. si concedatur alicui beneficium, canonicatus, cathedrae etc. his terminis *concedo tibi*, *sicut habuit tuus antecessor*, an succedat ille non solum in iis, quae jure ordinario beneficio, vel canonicatui annexa sunt, sed etiam in privilegiis personalibus, si forte illa habebat antecessor. *Ratio dubitandi est*, quia in privilegiis personalibus non datur successio, sed illa cum persona extinguuntur.

85

Sed dicendum, si modus concessionis novus sit, et antea non usitatus, credi debere, quod princeps concedere voluerit canonicatum, et praebendam, non tantum cum his, quae jure ordinario ei erant annexa, sed etiam, quae ex particulari privilegio eidem annectebantur, quia alias ille specialis modus, et forma concessionis frustra esset appositus. Et ita contra Barbosa *in l. quia tale ff. solut. matr. n.* 1. docet Suarez *l.* 8. *de LL. c.* 15. *n.* 11. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 8. *n.* 5. qui ita decisum narrat in casu cantoriae compostellanae ecclesiae, quam Ludovicus Henriquez obtinuit simul cum alio quodam canonicatu. Post hujus mortem frater ejus Antonius de Castro petiit a pontifice utramque praebendam, eo modo, quo frater ejus obtinuerat. Cum annuisset pontifex sub clausula, *sicut praedecessor tuus obtinuit*, dubitatum fuit, an vi istius clausulae fuerit dispensatum tantum super utraque praebenda, simul super cantoria uni earum annexa, et decisum fuit secundum in favorem supplicantis.

86

Ad rationem dubitandi dico, per se loquendo quidem non dari successionem in privilegiis personalibus, posse tamen voluntate principis etiam ipsa transferri in successorem; si enim de novo dare privilegium potest, cur non datum ad successorem extendere?

87

Dub. 4. an, et qualis communicatio privilegiorum defacto detur inter regulares? Resp. hoc pendere ex mente, et voluntate pontificis. Defacto mendicantes per bullam Leonis X. generalem inter se communicationem privilegiorum habent, et per alias bullas etiam cum non mendicantibus, ut videre est apud Tambur. *D.* 17. *q.* 2. *n.* 8. de non mendicantibus videnda sunt specialia decreta pont.

88

Universim circa communicationem privilegiorum datam ordinibus religiosis notandum, 1. non communicari privilegia unius reli-

gionis alteri, si ex hujusmodi communicatione observantia regularis labefactaretur; Rodriq. *tom.* 1. *reg.* *q.* 55. *art.* 2. Suarez *l.* 8. *de LL.* *c.* 17. *n.* 3. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 9. *n.* 2. Ratio est quia pontifex per concessionem hujusmodi communicationum non intendit religionem destruere, sed fovere. Hinc privilegia ordinum militarium habendi proprium, testandi etc. non communicantur ceteris non militaribus.

89

2. Ut privilegia, de quibus cavetur, ne aliis communicentur (sicut fit in *bulla Gregorii XIII.* incipit *satis*, *superque*, et in *bulla Gregorii XIV.* quoad aliqua privilegia societatis Jesu) concessa per communicationem censeantur aliis, necessaria est specialis clausula, quae deroget huic prohibitioni; alias non censebuntur communicata; Suarez *l. cit.* *n.* 8. Palao *n.* 3.

90

3. Religiosi aliorum ordinum, quibus communicantur privilegia societatis Jesu, privilegiis sibi communicatis uti possunt, quamvis per suos praepositos non fuerint ipsis communicata, quia licet hoc non possint religiosi societatis per *bullam Gregorii XIII.* incipit *ad futurum*, restrictio tamen illa solum adjecta est ob specialem modum, quem habet societas in suo regimine, et cons. non urget in religiosis aliorum ordinum, in quibus non est hic specialis modus; Rodriq. *q.* 55. *cit.* 17. *v.* *secundum dubium*, Suarez *n.* 6. Palao *n.* 4. Reiffenst. *hic n.* 68. *Excipitur*, nisi talis restrictio addatur ipsi privilegio ad coarctandum ejus favorem; hae enim limitationes procul dubio communicantur aliis ordinibus, cum non communicent majorem favorem, quam sit datus a principali concessione; Hernix *D.* 4. *de LL.* *quaest.* 6. *n.* 28. Reiffenst. *loc. cit.*

91

4. Privilegia, gratiae, et indulgentiae concessae alicui religioni in honorem aliquorum SS. sui ordinis, transferuntur ad omnes religiones, quae cum illa religione in privilegiis communicant, hac proportione servata, ut sicut prima religio in festo, e. g. sui fundatoris proponere fidelibus indulgentias potest, ita etiam ceterae proponere indulgentias similes possint in festivitate suorum fundatorum etc. hoc enim operatur illa communicatio privilegiorum; Rodriq. *l. cit. art.* 20. adducentes *bullam Julii II.* in qua id fuit declaratum; Suarez *n.* 7. Palao *n.* 5.

92

5. Communicantur tantum privilegia communia toti ordini, stabilia, et quae huic concessa non sunt ob rationem aliquam specialem. Hinc 1. privilegium concessum uni religioso non communica-

tur aliis religiosis; quia talia privilegia sunt personalia, et in aliis plerumque cessat ratio concessionis, v. g. praerogativa meritorum, personae habilitas etc. Reiffenst. *num.* 60. 2. non communicantur privilegia concessa aliquibus ecclesiis ad tempus determinatum, ut sunt indulgentiae per tot, et tot annos concessae in honorem alicujus sancti; Ant. de s. Spir. *direct. reg. tr.* 1. *sect.* 3. *n.* 42. Donat. *p.* 1. *tom.* 1. *D.* 7. *q.* 14. *et* 15. Reiffenst. *n.* 61. 3. id ipsum juxta *cit.* et alios DD. asserendum est de privilegiis, quae concessa sunt ob aliquam specialem rationem, ut quando indulgentia concessa est uni loco speciali, quia ibi est imago b. v. Mariae in magna veneratione fidelium. Et ob hanc causam communiter tenent DD. vix uno, vel altero excepto, indulgentiae portiunculae non communicantur ecclesiis aliorum ordinum praeter ordinem s. Francisci. Idem asserendum de altaribus privilegiatis ob specialem rationem talis altaris; Reiffenst. *n.* 62.

93

6. Si communicationi addantur nova quaedam privilegia, non propterea iisdem gaudebit religio, aut privatus, cujus privilegia communicata sunt; quia dari possunt secundo privilegiato sine respectu ad primum; unde ad hunc effectum necesse est, ut communicatio sit mutua; alias tenebit regula generalis, quod privilegia ultra personas, vel res expressas extendi non debeant; Engl. *hic n.* 11.

94

Quaeritur 3. an per consuetudinem, vel praescriptionem acquiri privilegium possit? Resp. Affirmative colligitur ex *c. novit* 3. junct. glossa *V. consuetudinem de judic.* ubi Innoc. III. consuetudinem aequiparat privilegio; idem habetur *can. conquestus* 8. *caus.* 9. *q.* 3. *et c. super quibusdam* 26. *vers. praeterea de V. S.* estque teste Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 5. *n.* 2. doctrina communis omnium. *Probatur ratione*; nam privilegium vel est contra legem, vel praeter legem; *primum* acquiri potest per consuetudinem communem, et legitime introductam; quia haec abrogare legem in totum potest; igitur multo magis ex parte illi derogare, seu specialem facultatem concedere aliquid agendi contra communem legem. *Alterum* obtineri potest etiam per consuetudinem privatorum, seu praescriptionem legitimam; nam per hujusmodi consuetudinem, quae inducitur via praescriptionis acquiri potest jurisdictio; *c. duo simul.* 9. et *ibi* glossa *V. consuetudo de offic. jud. ordin.* item jus exigendi tributa, et pedagia; *c. super quibusdam cit.* et *ibi* glossa *V. non extat memoria*; cur non alia privilegia?

95

Neque ad hujusmodi consuetudinem, vel praescriptionem requiritur consensus principis alius, quam qui datus est; *c. fin. de consuet. et l. de quibus* 32. *ff. de LL.* Requiritur tamen certum tempus, in quo designando non conveniunt DD. Aliqui immemoriale assignant; sed hi denotasse videntur tempus sufficiens universim; nam minori etiam tempore induci per consuetudinem, vel praescriptionem privilegia possunt; quod varium est pro qualitate rei praescribendae, et illius, contra cujus jura praescribitur. Contra ecclesiam 40. annorum spatio privilegium, vel exemptio aliqua praescribi potest, contra privatos 30; imo contra hos aliquando sufficit decennium. Videantur ea, quae dicta sunt *ad l.* 1. *tit.* 4. *de consuetud. et ad lib.* 2. *tit.* 26. *de praescrip.*

96

Dubium est, an, quando revocantur alicui privilegia, etiam revocentur ea, quae consuetudine, vel praescriptione comparata sunt? Resp. negative: ita Salas *D.* 17. *sect.* 2. *n.* 22. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 7. *n.* 15. Bonacina *D.* 1. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 3. Palao §. 5. *cit. num.* 3. Ratio est, quia licet etiam ipsa sint vere privilegia, quia tamen nomen privilegii communiter sumitur pro privilegio specialiter dato a principe, idcirco ea, quae consuetudine, vel praescriptione acquiruntur in materia odiosa, qualis est revocatio, hoc nomine venire non debent, sed solum tunc, cum sermo est de aliqua extensione favorabili.

§. IV.

De privilegii usu, interpretatione, et extensione

SUMMARIUM

97 *etc. Utrum privilegiatus teneatur uti privilegio suo?*
100 *etc. Utrum possit illo uti contra alium pariter privilegiatum?*
106 *etc. In quo loco possit privilegiatus uti privilegio suo?*
114 *etc. Quam vim, et efficaciam in ordine ad usum privilegii habeant verba* ex certa scientia?
117 *etc. Quaenam regulae servandae sint in privilegiorum interpretatione?*
124 *Quomodo interpretandum sit privilegium merum favorem continens.*
125 *etc. Quomodo derogans juri communi, aut consuetudini secundum, vel praeter istud inductae?*
127 *Quomodo illud, quod derogat statuto, vel consuetudini speciali?*
128 *etc. Aut quod cedit in praejudicium tertii?*
130 *Quid sit extensio privilegii?*
131 *etc. An, et quale privilegium, et quibus casibus, item ad quos possit extendi?*
141 *etc. Quid si eadem sit ratio quoad casus expressos, et non expressos?*

Ut omnis potentia ad actum, ita privilegium ad usum potestatis, per id concessae ordinatur, in quo usu ne excedatur, sed sciatur, quid potestatis per privilegium datum sit, idcirco addendum, quomodo interpretandum, et extendendum sit privilegium. Hinc

97

Quaeritur 1. de *usu* privilegii. *Et* 1. *quidem dubitatur*, utrum privilegiatus teneatur uti privilegio suo? Resp. distinguendo inter privilegium commune, et singulare. *Privilegio communi* tenetur uti quilibet, qui est de communitate, cui concessum est privilegium, quia si non uteretur, saltem pro illo actu, quo ipse non utitur, censeretur, eidem renuntiare; atqui privilegio communi secundum dicta *n.* 62. renuntiare privatus non potest.

98

Contra *privato privilegio*, et quod ipsi privilegiato proprium, ac specialiter concessum est, per se loquendo nemo tenetur uti,

Suarez *l.* 8. *de LL. c.* 23. *n.* 7. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 7. *n.* 1. Sannig. *hic c.* 2. *n.* 8. Pirh. *n.* 25. Vviest. *n.* 26. et sumitur ex *c. si de terra* 6. *hoc tit.* Ratio est, quia quod in favorem alicujus factum est, non debet in gravamen ejus retorqueri; *reg.* 61. *in* 6. esset autem magnum gravamen, si privilegiatus teneretur uti privilegio suo etiam contra voluntatem suam; ergo etc.

99

Dixi autem, *per se loquendo*; nam per accidens potest privilegiatus aliquando obligari ad privilegii sui usum; quia potest contingere, ut privilegium removeat obicem, quo remoto, privilegiatum deprehendit obligatio juris communis, et sic fit in eo, qui privilegium habet audiendi missam tempore interdicti; nam sic die festo tenetur audire missam ex praecepto ecclesiae, quod obligat omnes non impeditos; Suarez *l. cit. num.* 8. Palao *n.* 2. Vviest. *n.* 26. Ratio est, quia per privilegium fit licitum, quod antea non erat licitum, qua mutatione facta, praeceptum ecclesiae obligat ad actum concessum per privilegium.

100

Dub. 2. utrum privilegiatus uti possit privilegio suo adversus alium pariter privilegiatum? Duobus modis dici possunt duo pariter privilegiati; 1. quia aequalia privilegia habent, et in re simili, ut si tu exemptus es a decimis solvendis, et alter similiter exemptus, 2. respective, et cum mutua oppositione in ordine ad usum ejusdem privilegii, ita, ut si concurrant, sibi invicem opponantur, ut si exemptus es a solvendis decimis, alter privilegium habeat percipiendi decimas a quocumque, qui in territorio suo existit; item si tu habens privilegium, ne ob debita tua possis vinculis alligari, alter privilegium habeat comprehendendi quemcunque sibi debitorem.

101

Si primum, est affirmativa responsio, quod scilicet privilegiatus possit uti privilegio suo contra alium pariter privilegiatum; Covar. *reg. possessor. p.* 2. §. 2. *n.* 4. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 23. *n.* 3. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 8. *n.* 1. Zoes. *hic n.* 28. Pirh. *n.* 123. Vviest. *nu.* 32. et sumitur ex *l. final. ff. ex quib. caus. major.* junct. gloss. *marg. ibid.* ubi absens reip. causa restituendus dicitur contra alium pariter absentem reip. causa. *Ratio est*, quia in hoc casu nullius privilegium derogat alteri, neque per hoc, quod unus habeat simile privilegium, potest illum alter impedire ab usu.

102

Si secundum, videndum est, an unum ex his privilegiis sit generale, alterum speciale; vel an utrumque sit aeque generale, aut

aeque speciale. Nam in *primo casu* praeferendus est ille, qui habet privilegium speciale, quia species derogat generi; *reg.* 34. *in* 6. Covar. *l. cit.* Suar. *n.* 6. Palao *n.* 2. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 186. Vviest. *n.* 92. *cit.* In *secundo casu* considerandum, an privilegia illa sint inter se vere contraria, ita, ut non appareat via, quo modo in concordiam possint redigi, ut utrumque valere possit; an vero sint solum contraria quoad externam verborum speciem, quia unum cedit alteri, aut inhibitam conditionem habet, nisi altera pars exempta sit.

103

Si vere contraria inter se sint, praevalebit, quod fortius, scilicet antiquius, vel a potestate superiore concessum est; Suar. *n.* 6. Palao *n.* 2. Haun. 187. Vviest. *n.* 32. *cit.* Sic enim si unus ordo religiosus gaudeat privilegio prohibendi alterius aedificationem prope sua monasteria inter certas cannas, id, quod antiquius, vel a papa concessum est, praevalebit ei, quod recentius, aut ab episcopo impetratum est; Rodriq. *tom.* 1. *regul.* *q.* 9. *art.* 11.

104

Si vero non vere, sed quoad speciem solum contraria sunt privilegia, praevalebit id, quod magis est absolutum, illud autem, quod conditionem inhibitam habet, respectu prioris manebit suspensum. Et hinc 1. si una ecclesia habeat privilegium non solvendi decimas, altera exigendi, non potest haec priorem cogere, ut decimas sibi solvat; quia privilegium illius censetur conditionatum: nisi alter habeat exemptionem a decimis persolvendis. 2. si unus privilegium habet, ut intra certum tempus cogi non possit ad solvendum debitum, alter vero, ut cogere quemlibet debitorem possit non potest creditor contra ejusmodi debitorem uti privilegio suo; quia censetur ipsi permissa coactio tantum illius, qui privilegio non est exemptus. 3. si filiusf. mutuum accepit a minore, non potest uti s. c. Macedoniano, quia magis habetur ratio aetatis, quam SCti; *l. verum* 11. §. *fin. ff. de minor.* et sic de ceteris.

105

Ex quo patet, quis sit sensus communis regulae, qua dicitur, quod privilegiatus non possit uti privilegio suo contra alium privilegiatum; intelligendum enim hoc est sub conditione, si iste, adversus quem vult uti privilegio suo, habeat privilegium fortius, et magis absolutum.

106

Dub. 3. in quo loco possit privilegiatus uti privilegio suo? Resp. distinguendo, an concessum sit pro certo loco, et tempore, an vero absolute, et sine limitatione temporis, vel loci. *Si primum*, usus

privilegii extra illum locum, vel tempus illicitus est; Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 6. *n.* 2. Ratio est, quia extendi non potest ultra intentionem concedentis, cum ex ejus voluntate totus valor privilegii pendeat. Colligi autem hoc debet vel ex verbis, quibus privilegium datum continetur, vel si haec indifferentia sint, ex fine, et materia concessionis.

107

Si secundum, privilegium valet pro omni loco, et territorio concedentis; quia non est major ratio pro uno loco, quam pro altero: ergo ne inutile, aut ambiguum reddatur privilegium, pro omni loco intelligi debet. Accedit, quia si concedens privilegium illud voluisset pro aliquo determinato loco territorii sui non valere, debuisset locum illum exprimere in privilegio; igitur cum nullum expresserit, prudenter praesumitur concessisse pro omni loco, juxta *reg.* 57. *in* 6. ibi, *contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda*; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 26. *nu.* 2. Bonacin. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 1. Palao *l. cit.* Vviest. *hic n.* 29.

108

Ut vero privilegiatus uti privilegio, vel gratia sibi concessa possit etiam extra territorium concedentis, videre debet an solum per ejusmodi gratiam tollatur inhabilitas, et impedimentum ad functiones, e. g. irregularitas, censura etc. an vero immediate det potestatem aliquid agendi vel omittendi. *Si gratia solum tollit inhabilitatem, et impedimentum ad functiones*, is, cui concessa est gratia dispensans in ejusmodi impedimento, functiones has exercere potest ubilibet, etiam extra territorium dispensantis, e. g. dispensatus in voto castitatis ubilibet contrahere matrimonium, absolutus ab irregularitate, et censura, ubivis suscipere ordines etc. Palao *l. cit. n.* 3. post Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 31. *n.* 17.

109

Si vero immediate det potestatem aliquid agendi, vel omittendi, attendendum est, an actus, vel omissio, ad quem privilegium vel dispensatio datur, repugnet alicui juri, actum illum, vel omissionem prohibenti, an vero nulli repugnet juri. *Si nulli repugnat juri*, potest privilegiatus uti privilegio suo; nam ab usu privilegii sui privilegiatus impediri non potest, nisi actus, ad quem exercendum privilegium datur, per legem aliquam, quae in loco, ubi ipse subsistit, prohibitus sit: ergo si nulla lex hujusmodi prohibens ibi existat, non apparet, unde illicitus sit privilegii usus; Palao *n.* 4. *Excipitur*, nisi ad ejusmodi actum licite, et valide exercendum requiratur facultas principis, episcopi, vel parochi loci, per quem transit privilegiatus, uti est privilegium concionandi, celebrandi mis-

sas, excipiendi confessiones, populo publice benedicendi etc. tunc enim absque istorum licentia privilegio suo uti privilegiatus non potest; quia concedens privilegium per hoc non censetur praejudicare velle juri alterius, sed ipsum potius privilegium censetur imbibitam habere conditionem, si princeps, episcopus, parochus loci facultatem concedat; Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 184.

110

Si vero actus ille sit prohibitus aliquo jure, interest, an prohibitus sit jure communi, an privato. *Si jure communi prohibitus est*, videndum, an dispensatio; vel privilegium datum sit generale pro tota dioecesi, v. g. dispensando ad esum carnium in quadragesima; vel utrum sit personalem causam, quae datur in ipso privilegiario. *Si primum,* uti privilegio isto privilegiatus extra territorium episcopi dispensantis nequit in aliena dioecesi, ubi lex communis ecclesiastica viget; Suar. *c.* 26. *cit. n.* 14. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 16. Pirh. *hic n.* 128. et certa omnium sententia. *Ratio est*, quia tale privilegium censetur locale, et adhaerere loco, pro quo conceditur; cons. extra illum extendi non potest.

111

Si secundum, uti privilegio suo privilegiatus potest etiam extra territorium episcopi concedentis; Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 23. *q.* 6. Suar. *c.* 26. *cit. n.* 15. *et seq.* Salas *D.* 17. *sect.* 10. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 31. *n.* 17. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 6. *n.* 4. Palao *p.* 6. *n.* 6. Laym. *c.* 23. *n.* 16. Haun. *n.* 182. Pirh. *n.* 128. Vviest. *n.* 30. Ratio est, quia privilegium mere personale cohaeret personae, et ideo eam comitatur, quocunque perrexerit. *Conf.* quia in jure, seu lege communi non dispensat episcopus, nisi ex commissione pontificis. Sed si pontifex dispensaret, valeret dispensatio, et privilegium pro omni loco; ergo etiam valet, quando dispensat episcopus. Atque hinc si a tuo episcopo accepisti privilegium comedendi carnes diebus prohibitis, potes illo uti etiam extra dioecesin tui episcopi. Potest tamen episcopus illius loci eo casu a te petere manifestationem privilegii tui; sed si examinaverit, riteque datum invenerit, liberum tibi usum illius debet relinquere.

112

Quodsi vero privilegium solum repugnet legi, et statuto speciali illius loci, quem transit privilegiatus, putat Palao *nu.* 6. *cit.* non esse ibi licitum privilegii usum. Sed melius adhibetur distinctio; vel enim talis lex, et statutum concernit specialiter bonum commune illius loci, uti sunt, quae praescribunt certam formam contractibus, prohibent usum certorum armorum etc. vel non. *Si prius*, privilegio suo contra tale statutum, vel legem specialem talis loci privi-

legiatus uti non potest; quia his legibus, et statutis obligantur etiam peregrini, neque superior, qui privilegium tale concessit, nisi simul sit superior illius, qui praeest loco, quem privilegiarius transit, obligatione ista liberare eundem potest; Palao *n.* 6. *cit.*

113

Si posterius, per se loquendo, uti privilegio suo in tali loco privilegiarius potest, ut verius docent *Azor*, *Layman*, *Pirhing l. cit.* cons. si episcopus, e. g. det subdito suo privilegium legendi libros prohibitos, poterit iste vi hujus privilegii eos legere, etiamsi existat in aliena dioecesi, ubi talium librorum lectio est speciali lege prohibita. *Ratio est*, quia privilegium dare est actus jurisdictionis non coactivae, sed voluntariae, quae potest exerceri, et habere effectum etiam extra territorium concedentis, praesertim si careat publica solemnitate; *conf.* nam si peregrinus, qui ab epicopo suo habet privilegium legendi libros prohibitos, non posset illos legere extra territorium episcopi concedentis, prohiberetur ab hoc vel lege communi vetante lectionem talium librorum vel speciali, et propria illius dioecesis, quam transit; non prima; quia in hoc, ut ponitur, cum ipso jam est dispensatum; non secunda; quia hac non tenetur, cum jurisdictioni illius episcopi, cujus territorium transit, non sit subjectus; imo si actus, ad quem privilegium datur, sit prohibitus tantum lege speciali loci, quem transit peregrinus, ad eum actum ibi exercendum non opus est privilegio; quia peregrini non obligantur legibus loci, per quem transeunt, juxta dict. *lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 42. Addidi *per se loquendo;* quia per accidens ob scandalum, et alia incommoda saepe etiam peregrini tenentur observare leges loci, per quem transeunt, prout dictum est *n.* 42. *cit.*

114

Dub. 4. quam vim, et efficaciam in ordine ad usum privilegii habeant verba *ex certa scientia,* quae saepe in confirmatione privilegiorum adduntur? Resp. confirmationem ejusmodi habere vim, et efficaciam renovandi privilegium, si forte usu, vel alia via amissum fuisset; ita Tusch. *V. confirmatio ex certa scientia per tot.* Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 18. *n.* 12. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 2. §. 10. *n.* 3. vel enim princeps confirmans sic privilegium cognoscit defectum, et nullitatem privilegii confirmandi, et tamen illud confirmat, et tunc ne frustra videantur agere, talis confirmatio censeri debet aequivalere novae concessioni; vel nullitatem privilegii non cognovit; et adhuc censendus est vim dare privilegio, ne cogamur dicere, inutiliter ipsum addidisse ea verba *ex certa scientia.*

115

Duae tamen faciendae sunt exceptiones, in quibus privilegia, his verbis additis, non confirmantur; 1. enim excipiuntur privilegia subreptitia; quia haec nulla sunt; princeps autem vult confirmare jam concessa; Abb. *in c. inter dilectos de fid. instrum. num.* 8. Felin. *ibid. n.* 6. *et in c.* 2. *de rescript' n.* 42. Suar. *l.* 8. *cit. c.* 19. *n.* 3. Palao *n.* 4. *adv.* 1. 2. ea, quae generali concilio revocata sunt; quia non praesumitur princeps velle legi a concilio stabilitae derogare ob concessionem ita generaliter factam: quod enim multorum consensu stabilitum est, majori authoritate est firmatum; ac proinde majori et speciali revocatione indiget: Rodriq. *tom.* 1. *regul. quaest.* 8. *art.* 10. *in med.* Suar. *l. cit. num.* 5. Palao *advert.* 2.

116

Quodsi privilegium aliunde sit revocatum, et verba *ex certa scientia* non addantur, non censetur confirmatum, nisi tenor privilegii jam revocati inseratur confirmationi; tunc enim confirmatum censeri debet, non obstante revocatione aut renuntiatione, ipsius privilegiati; Palao *n.* 5. et ratio est, quia tenor privilegii, insertus confirmationi, aequivalet verbis *ex certa scientia.*

117

Quaeritur 2. quaenam regulae servandae sint in privilegiorum *interpretatione*? Resp. Plures, eaeque admodum utiles, afferuntur a DD. 1. si privilegium feratur verbis claris, et intentionem concedentis sufficienter exprimant, interpretatione non indiget, sed tenor, et forma privilegii inspicienda, et observanda est, prout statuitur *c. porro* 7. *h. tit.* Ratio est, quia interpretatio est ad investigandam voluntatem concedentis, quae si ex verbis ipsis apparet, frustra per interpretationem quaeritur; intellige, nisi manifestae sint conjecturae, quod in forma privilegii aliud sonent verba, quam mens concedentis intenderit; tunc enim menti potius, quam verbis inhaerendum est; Sylv. *V. privilegium q.* 3. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 28. *n.* 9. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 9. *n.* 1. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 188. *hic n.* 17. quia et habetur *c. in his* 15. *de V. S. non intentio verbis, sed verba intentioni debent deservire.*

118

2. Si in forma privilegii adhibeantur verba indifferentia, obscura, et incerta, attendenda 1. est supplicatio; nam princeps precibus sibi factis se accommodare consuevit; *c. inter dilectos* 6. *vers. ceterum de fid. instrum.* 2. initium ipsius indulti; quia juxta illud cetera solent adjungi; *l. fin. de haered. instit.* 3. materia, circa quam versatur privilegium, quia ex re, et materia subjecta optime inten-

tio principis investigatur; 4. ipsum genus privilegii, an favorabile, vel odiosum sit, an contra jus, vel solum praeter jus; nam ex hoc, ut ex dicendis patebit, maxima ex parte privilegii interpretatio pendet; 5. spectari potest aliud simile privilegium, et ex illo interpretatio sumi.

119

3. Si adhuc res dubia est, et periculum in mora, licebit uti, quod secundum prudentiam visum fuerit pro loco, et tempore convenire; si vero dilationem res patiatur, consuli debet princeps; Sylv. *V. privilegium q.* 3. Palao *p.* 9. *cit. n.* 1. Pirhing *n.* 16. Sannig *cap.* 2. *n.* 3. et apud hos *Salas. Suar. Bonacin.* notant tamen hic DD. solum pontificem, et nullum alium inferiorem judicem de dubiis, ortis circa privilegia ab apostolica sede concessa, posse cognoscere; habetur *c. cum venissent* 12. *de judic.* Ratio est, quia ejusdem est interpretari legem, et privilegium, cujus est concedere, nam et privilegium, ut *n.* 2. dictum est, lex quaedam privata est.

120

4. In interpretatione privilegii servanda est verborum proprietas, quantum fieri potest; Salas *D.* 17. *sect.* 8. *n.* 47. *et* 49. Suar. *c.* 28. *cit. n.* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 23. *n.* 7. Palao *p.* 9. *cit. n.* 3. Haun. *n.* 188. *cit.* Pirh. *n.* 19. Reiffenst. *n.* 104. Ratio est, quia etiam leges secundum propriam verborum significationem, et acceptionem intelligendae, et observandae sunt; ergo et privilegia, quae, ut paulo antea, et saepius dixi, sunt quaedam privatae leges, *conf.* quia si ad improprias significationes liceret recurrere, nihil in privilegiis esset firmum, quod non facile eludi posset; dixi, *quantum fieri potest*; excipitur enim 1. si necessitas contrarium suadeat, quia ipsum jus praecipit privilegia ita interpretari, ut non injusta sint, aut inutilia, et frustra data; Suar. *l. c. n.* 15. 2. si ex aliis conjecturis verosimilius praesumi possit principem velle, ut verba privilegii accipiantur in significatione impropria; Suar. *n.* 3. *et* 9. 3. si privilegium juri alieno deroget, et alteri praejudiciale sit; tunc enim, nisi constet, quod princeps huic derogare noluerit, verba potius improprie accipienda, et explicanda sunt, quam per illud laedatur jus tertii; Suar. *n.* 3. *et* 10.

121

5. Proprietas verborum, secundum quam interpretanda sunt privilegia, desumenda est ex usitata significatione, vel usu communi, vel secundum jus privilegio proportionatum, nempe ut, si sit privilegium principis saecularis, secundum jus civile; si pontificium, secundum jus canonicum interpretatio fiat; Sylv. *V. privilegium q.* 3. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 23. *quaest.* 2. Suar. *c.* 28. *n.* 16. Palao *p.*

9. *n.* 3. Pirhing *n.* 25. Reiffenstuel *n.* 105. et sic intelligendae sunt regulae, quae passim traduntur a DD. e. g. quod privilegia non plus operentur, quam verba exprimant, sumpta nim. in ea significatione, quam juxta stylum cujusque curiae habent; item privilegium mere favorabile extendendum est, privilegium vero odiosum restringendum, ut quam minimum operetur, nempe, ut dixi, secundum proprietatem verborum, et usum, quem habent in curiis; Suar *n.* 17. Pirh. *n.* 25. Reiffenstuel *n.* 106.

122

6. Nunquam facienda est interpretatio privilegii ita stricte, ut privilegium reddat inutile, et inefficax; Sylv. *quaest.* 3. *cit.* Suar. *c.* 28. *n.* 2. Palao *n.* 4. Haun. *n.* 188. Pirh. *n.* 18. Reiffenstuel *n.* 101. Proceditque hoc, quantumvis alias grave videatur, et odiosum, nisi etiam sit injustum; sumitur ex *cap. in his* 30. *h. tit. l. non dubium* 5. *C. de LL.* ratio est, quia inutilem, et frustraneam actionem efficere non decet principem; cum igitur privilegium tendat ad aliquid concedendum privilegiato, quod alias ipsi non liceret, sequitur semper ita interpretandum esse privilegium, quantum fieri potest, ut effectum hunc operetur; neque contenti esse debemus, ut confirmet, quod alias privilegiato jam licebat, nisi ad hoc cogat manifesta ratio; atque hinc fit, privilegium, et dispensationem quamvis etiam odiosam, extendendam ad ea, quae illius usui necessario sunt connexa, et sine quibus effectum habere non posset: et ratio est, quia dans formam, dat consequenter etiam ea, quae ad illam requiruntur.

123

Denique interpretandum est privilegium, ut non sit onerosum privilegiato, sive ut aliquid potius tribuat, quam auferat, juxta *reg.* 61. *in* 6. ibi, *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*; hinc probabiliter, concedunt multi, quod ob privilegium exemptionis non impediantur regulares, quo minus ipsi cum praelati consensu subjicere se possint episcopo, ut ab eo absolvantur a peccatis et censuris, vel dispensentur cum eis in voto, juramento, irregularitate etc. casu quo episcopus, non vero praelatus tali facultate ex privilegio est praeditus; Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 7. et apud hunc *Henriq. Avil. Molin.* idem multo magis dicendum est, si manifesto appareat, quod praelatus ordinis consensum subdito irrationabiliter neget, cum non videatur esse mens pontificis, exemptionis privilegium ad talem casum extendere, quo cedere in animae perniciem illud posset; his regulis positis, facile solvi dubia reliqua de privilegiorum interpretatione possunt.

124

Dub. 1. quomodo interpretandum sit privilegium, quod merum favorem continet, et nec juri communi derogat, nec in praejudicium alicujus tertii cedit? Resp. esse late interpretandum. Ita Sylv. *V. privilegium quaest.* 3. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 27. *n.* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 5. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 2. Haunold. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 189. Pirh. *hic n.* 13. Vviest. *ibid. n.* 33. Ratio est, quia sunt purum beneficium principis, et purus favor, et gratia; atqui beneficium, gratia, et favor principis latam interpretationem habet juxta *reg. odia* 15. *in* 6. imo latissimam juxta *c. olim* 16. *de V. S.* ibi, *cum beneficia principum sint interpretanda largissime*, *et c. quia circa* 22. *h. tit.* ibi, *cum in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda*; *et l. beneficium* 3. *ff. de constit. princip.* ibi *beneficium imperatoris, quam plenissime interpretari debemus.* Et hoc verum est etiam, quando ampla interpretatio cedit in praejudicium concedentis privilegium; *c. quia circa cit.* ubi *glossa* addit rationem, *ne excogitata fraude suae obviet liberalitati.*

125

Dub. 2. quomodo interpretandum sit privilegium juri communi vel consuetudini, secundum, aut praeter istud introductae, derogans? Resp. Regulariter esse strictae interpretationis. Ita Sylv. *V. privilegium quaest.* 3. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 27. *n.* 5. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 1. *n.* 1. *et* 5. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 5. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 2. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 200. Pirh. *hic n.* 14. Sannig. *c.* 2. *n.* 3. Vviest. *n.* 35. et apud hos *Abb. Sal. Bonacin. etc.* Colligitur ex *c. porro* 7. *c. sane* 9. *h. tit. et c. cum dilectus* 8. *de consuet.* Ratio est, quia jus commune, et ejusmodi consuetudo, hoc ipso, quod ob bonum, et utilitatem publicam introductum sit, favorabile, et quidquid ei derogat, odiosum, ac proinde juxta *reg. odia* 15. *in* 6. restringendum est.

126

Addidi *regulariter*; nam excipi 1. debet privilegium, quod concessum est in favorem religionis, et causae piae; hoc enim, etsi aliquo modo deroget juri communi, late est interpretandum; nam summa est ratio, quae pro religione facit, ut ait Papinianus, *l. sunt personae* 43. *fin. ff. de relig. et sumpt. funer.* Suar. *l. cit. n.* 7. Laym. *n.* 5. Palao *n.* 5. Haun. *n.* 201. Vviest. *n.* 36. Hic late interpretandum est privilegium, quo eximuntur clerici a jurisdictione principum saecularium, et regulares a jurisdictione episcoporum; 2. privilegium cedens in bonum commune reip. qualia sunt privilegia militum, et his similia; Suar. Pal. Haun. *l. cit.* Ratio

14 *

est, quia favor, his personis concessus, allicit plures ad hujusmodi arduas functiones, et sic compensatur sufficienter vulneratio juris communis, quae fit per privilegii extensionem; 3. privilegium motu proprio, et ex certa scientia concessum; *arg. cap. si motu* 23. *de praeb. in* 6. Suar. *n.* 8. Laym. *n.* 5. Palao *n.* 7. Haun. *n.* 203. Pirh. *n.* 14. Vviest. *n.* 36. quia sic concessum est singularis favor, et beneficium principis, ac proinde ob ejus honorem latam interpretationem accipit; 4. privilegia inserta corpori juris communis, ut sunt multa privilegia, in perpetuum concessa ecclesiis clericis, ac religiosis; talia enim proprie non censentur esse contra jus commune, cum eo ipso, quod istius corpore claudantur, pars juris communis, et istius instar favorabilia sint; Suar. *n.* 8. *fin.* Laym. *n.* 5. Palao *n.* 6. Haun. *n.* 202. Pirhing. *n.* 14. Vviest. *n.* 37.

127

Dub. 3. quomodo interpretandum sit privilegium, quod derogat statuto, vel consuetudini speciali, aut cedit in praejudicium tertii, ejusque juri jam quaesito derogat? Resp. *Ad* 1. probabilius non debere extendi, modo tale statutum, vel consuetudo non contrarietur juri communi; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 23. *n.* 16. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. §. 1. *n.* 8. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 4. licet contrarium teneant Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 23. *q.* 2. Salas *D.* 17. *sect.* 8. *n.* 52. Ratio clara est, quia statutum, et consuetudo est instar juris communis; ergo praeferendum est juri speciali privilegii.

128

Ad 2. dico, tale privilegium, quod cedit in notabile praejudicium tertii, et huic jus quaesitum aufert, vel diminuit, esse restringendum, quantum patitur proprietas verborum; Abb. *in c. certificari* 9. *de sepult. n.* 9. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 7. *tr.* 6. Suar. *c.* 27. *n.* 9. *et cap.* 28. *n.* 10. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 6. Palao *p.* 10. *cit. n.* 8. Haun. *tom.* 1. *tr.* 1. *n.* 203. Sannig *hic c.* 2. *n.* 3. Pirh. *n.* 15. Vviest. *n.* 34. Ratio est, quia papa, vel princeps privilegium concedens non praesumitur velle derogare, vel tollere jus alteri quaesitum, nisi hoc exprimat; *arg. c. licet* 12. *de offic. ord. cap. ex tuarum* 5. *auth. et us. pall. et l. nec avus.* 4. *C. de emancip. liber.*

129

Procedit hoc, etsi tale privilegium derogans juri alterius, concessum sit motu proprio; quia licet princeps ex gravi cáusa, et ob urgentem necessitatem possit alicui auferre jus suum, non tamen facile praesumi debet idipsum velle, cum jus positivum, et naturale postulet, ut cuique suum jus illaesum servetur, nisi publica utilitas, aut necessitas aliud postulet; Suar. *cap.* 27. *cit. n.* 9.

Eadem ratio est; si beneficium scandali, aut litium occasionem praebeat; nam eatenus odiosum censeri debet; *arg. c. quod dilecto* 3. *fin. de consang. et affin.* Laym. *n.* 6. *cit.*

Quomodo vero interpretandae sint dispensationes, et privilegia, seu facultates dispensandi, dictum est *libr.* 1. *tit.* 2. *n.* 30. *et* 31.

130

Quaeritur 3. an privilegium patiatur *extensionem*? Antequam respondeam, noto, magnam esse differentiam inter interpretationem hactenus explicatam, et inter extensionem privilegii, nam interpretatio est de mente legislatoris, prout haec per verba ambigua significatur; cum enim haec saepe latiorem, saepe strictiorem significationem habeant, hinc contingit, ut quandoque strictius, quandoque latius privilegia interpretemur. Contra *extensio* privilegii tunc fieret, quando constaret quidem, legislatorem privilegia concedentem, per verba privilegii non intendisse alias personas, vel casus eximere, quam quae personae, et casus per verba privilegii clare exprimuntur, quia tamen similis casus, et ratio esset, privilegium sic concessum etiam ad istum porrigetur. His notatis

131

Dub. 1. an, et quale privilegium, et quibus casibus, item ad quos possit extendi? Resp. cum distinctione; si privilegium odiosum sit, extendi illud non debet, nec potest; quia odia sunt restringenda; *reg. odia* 15. *in* 6. Si favorabile sit; extendi potest ad personas; et casus virtualiter saltem in privilegii forma comprehensos. Sed haec non est vera extensio, qualem *num. praec.* descripsi, sed tantum interpretatio *comprehensiva.* Ita communiter omnes DD. qui proinde varias inde illationes faciunt. Nam

132

1. Privilegium concessum religiosis, etiam sub nomine masculino, extendi debet etiam ad foeminas religiosas ejusdem ordinis, modo hae privilegii capaces sint; Rodriq. *tom.* 1. *regul. q.* 13. *n.* 22. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 10. *n.* 7. Bonacin. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. §. 2. *n.* 2. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 1. Ratio est, quia in illo privilegio jam satis exprimuntur, cum ibi potius attendatur qualitas, quam sexus. *Excipitur*, nisi in privilegio adderetur *viris religiosis*; tunc enim ad feminas non extenderetur, ut DD. *cit.* notant, nec immerito; nam ea adjectione censeri debent foeminae potius exclusae, quam inclusae in privilegio.

133

2. Privilegium concessum filiis potest extendi etiam ad foeminas; *Suar. Bonac. Palao l. cit.* quia nomine *filii* etiam filiae intelligendae sunt; *l. cognoscere* 56. *l. filii* 84. *l. justa* 201. *ff. de*

V. S. Contrarium tenet Pirh. *hic n.* 23. et apud hunc Joan. Monach. *in cap. authoritate* 4. *in addit. h. tit. in* 6. eo quod in privilegiis masculinum non concipiat foemininum, et filia in propria et stricta significatione *filii* nomine non veniat. Quod ego intellexero, cum privilegium odiosum est, vel cum dicitur, *filiis masculinis*; tunc enim foeminae excludi debent, juxta DD. *cit.*

134

3. Privilegium concessum fratribus, etiam commune est sororibus, nisi aliunde appareat restrictio; quia sub nomine *fratrum* etiam sorores intelligendae veniunt; *l. tres fratres* 35. *ff. de pact. et l. Lucius* 93. §. *quaesitum* 3. *ff. de legat.* 3. Tiraquell. *l.* 1. *de retract. lignang.* §. 1. *gloss.* 9. *n.* 200. Suar. *n.* 7. Bonac. *n.* 4. Palao *n.* 1. *cit.*

135

4. Non tamen privilegium concessum filiis etiam extendendum est ad nepotes; Rebuff. *in l. liberorum* 220. *ff. de V. S.* Barbos. *in l. maritum n.* 80. *ff. solut. matr.* Ratio est, quia etsi benigna juris interpretatione *filiorum* saepe etiam nepotes veniant, *l. justa cit.* regulariter tamen, et juxta verborum proprietatem non continentur; §. *fin. inst. qui testam. tutor. dar. l. quid si nepotes* 6. *ff. de testam. tutel.* unde aliter de mente concedentis constare debet, ut etiam ad istos privilegium extendi possit, alias procedet regula communis, quod privilegia personalia non egrediantur personas, ad quas diriguntur, nec extendantur ultra verborum proprietatem; Suar. *c.* 11. *n.* 6. Palao *n.* 1. *cit.*

136

5. Nec socius privilegiati gaudet privilegio socii, nisi huic privilegium aut inutile, aut grave fieret, si socius eo uti non posset; *arg. c. quidam* 32. *h. tit.* Abb. *in c.* 10. *de judaeis n.* 1. Sylv. *V. privilegium q.* 6. Suar. *c.* 11. *cit. n.* 7. *et* 8. Pirh. *hic n.* 23. Reiffenst. *ibid. n.* 101. Dixi, *nisi inutile*, *aut grave fieret.* Hinc si-quis ob debilitatem oculorum privilegium habeat, una, vel altera hora post prandium recitandi matutinum pro crastino, posset illud etiam cum eo recitare socius, nec tenebitur hic dein repetere: et ratio est, quia intelligitur datum eo modo, quo communiter recitari potest, et solet; potest autem recitari cum socio, quem tamen non facile inveniret sic privilegiatus, si socius sic recitando non etiam ipsi satisfaceret; ne igitur cum magno suo incommodo cogatur solus recitare, aut privilegium fiat inutile, dicendum est, hoc casu illud etiam extendi ad socium.

137

Dub. 2. an privilegium extendi possit etiam ad personas non expressas in forma privilegii? *Ratio dubitandi est* 1. quia privilegium celebrandi tempore interdicti, concessum sacerdoti, extenditur etiam ad ministrum, et privilegium audiendi sacrum eodem tempore interdicti, concessum domino, communicatur etiam ejusdem servis; *c. licet* 11. *V. cum conceditur h. tit. in* 6. at nec minister sub nomine sacerdotis, nec servi sub nomine domini exprimuntur: ergo privilegium extendi potest ad alias personas non expressas; 2. eodem modo privilegium nobilitatis concessum marito extenditur ad uxorem, et concessum patri ad filios; *l. foeminae* 8. *ff. de senator.* et *l. si ut proponitis* 1. *C. de dignit.* sed aeque parum filius sub nomine patris, aut uxor sub nomine mariti expressa censetur, quam sub nomine domini servus, aut sub nomine sacerdotis minister venit; ergo etc. 3. quod uni conceditur, aliis denegari non debet; *can. fin.* §. *si igitur dist.* 5.

138

Sed his non obstantibus, dicendum, non extendi, nisi ad personas vel formaliter, vel virtualiter saltem expressas in privilegio. Ita Rodriq. *tom.* 1. *reg. q.* 13. *art.* 22. Suar. *c.* 8. *de LL. c.* 10. *n.* 5. *et c.* 28. *n.* 11. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. §. 2. *n.* 2. Pal. *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 1. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 1. *n.* 206. Pirh. *hic n.* 20. Sannig. *c.* 2. *n.* 4. Vviest. *n.* 39. Reiffenst. *n.* 98. et apud hos Everh. *leg. arg. loc. a speciali n.* 1. Bald. *in c. inter ceteras* 4. *de rescript. n.* 9. Berojus. *in c.* 1. *de probat. n.* 20. Fagn. *in c. quia nonnulli h. tit. n.* 2. *et* 25. sumitur ex *c. sane* 9. *h. tit.*

139

Ratio est 1. quia tota efficacia privilegii pendet ex intentione concedentis, quae intentio significatur verbis; ergo ultra expressionem verborum non debet fieri extensio: et hinc est, quod communiter dicitur, *privilegia valere tantum*, *quantum* sonant; 2. quia quae per privilegium conceduntur, non debent trahi ab aliis authoritate, vel potius temeritate propria in exemplum; *non enim*, *quod uni sigillatim conceditur*, *statim omnibus convenit*, prout habetur *can. hinc est* 39. *caus.* 16. *q.* 1. ubi gloss. *V. sigillatim* ait, quod privilegium concessum uni non extendatur ad alios, et privilegia singulorum communem legem facere non possint; 3. privilegium est jus singulare, et sequitur personam privilegiatam, cumque illa extinguitur, et propterea ab una persona non transit ad aliam, juxta *reg. in omnibus* 68. *ff.* et *reg. privilegium* 7. *in* 6. Abb. *in c. sane cit. n.* 1.

140

Neque aliud probant argumenta contraria. *Ad* 1. dico, ibi relatos jam esse virtualiter expressos in privilegio; nam privilegium concedens intendit concedere commodum ejus usum, et cons. concedere censetur omnia, quae vel ex praecepto, vel ex consuetudine annexa sunt usui talis privilegii; atqui ex praecepto ecclesiae connexum est, ut sacerdos non celebret sine ministro, et ex consuetudine, ut dominus non audiat sacrum sine famulorum comitatu; ergo etc. *Ad* 2. nobilitas illa, quam maritus, aut pater ex officio, habet solum tamdiu, quamdiu officio illo fungitur, ad uxorem, et filios non transmittitur: sed solum illa, quae marito, vel patri conceditur in perpetuum; haec autem ad uxorem, et filios transit, non ex vi privilegii, quo maritus, et pater nobilitantur, sed ex juris dispositione per *l. c.* unde potius confirmatur nostra sententia; nam exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.

141

Dub. 3. an privilegium ad casus, loca, et personas, in privilegii forma non expressas, extendatur saltem tunc, quando similis, vel efficacior pro his est ratio? Videtur extendi sic posse. Nam 1. id videtur pluribus exemplis constare; sic enim privilegium concessum ad dispensandum in votis extenditur etiam ad jurata; et qui dispensare potest in votis, potest etiam illa commutare; qui testamentum potest condere, potest etiam facere codicillum, et donare mortis causa; item clericus, qui ex privilegio percipere potest fructus beneficii sui, dum absens est causa audiendi theologiam, eosdem percipere potest etiam, cum audit jus pontificium etc. 2. Leges ob similitudinem rationis extendi possunt; ergo etiam privilegia, quae sunt leges privatae; 3. ipse pontifex, aequitatis similitudine provocatus, *c. cum dilectae* 4. *de conf. util. et inutil.* extensionem privilegiorum fecit; 4. *c. ex p.* 27. *de decim.* privilegium percipiendi decimas de laboribus terrae parochiarum suarum concessum religiosis extenditur ad novalia, ex ratione, *quia*, ut ibi pontifex loquitur, *ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.* 5. *c. per venerabilem* 13. *pr. qui pr. qui fil. legit.* pontifex probat, dispensationem illegitimo concessam ad actus spirituales etiam extendi ad temporales; quia *quod in majori conceditur, licitum esse videtur et in minori.*

142

Ob aliqua ex his argumentis Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 1. *n.* 33. *et seqq.* admittit, in favorabilibus admitti argumentum a majori, saltem quando casus, in quo dispensatur, rationem expressam concessionis continet; liberalior adhuc est Emm. Sa *V. gratia n.* 18.

ubi absolute dicit, privilegia extendi ad actus similes. *Sed non est discedendum* a communi sententia, quam expresse tenent Salas *D.* 20. [illegible] *secl.* 11. *n.* 110. *l.* 8. *de LL. c.* 38. *n.* 11. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* [illegible] [illegible]acin. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. §. 1. *n.* 15. *et* §. 2. *n.* 11. *et* 12. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 18. [illegible] 1. Haun. *tom.* 1. *tr.* 1. *n.* 206. Sannig *hic c.* 2. *n.* 4. Pirh. *n.* 20. Reiffenst. *n.* [illegible]

143

Ratio est manifesta; quia tota efficacia privilegii non ex ratione sed ex voluntate concedentis, per verba privilegii concessi significata, pendet; igitur licet fortasse eadem sit utrobique ratio, si tamen verba casum, vel personam similem non comprehendant, ad illos privilegium extendi non debet. *Conf.* 1. nam privilegium est lex quaedam privata, quam princeps alicui concedit ob specialem rationem; ergo etiamsi eadem, vel etiam efficacior ratio sit in alio, non propterea inferri potest, principem illi concessisse privilegium, sed solum, quod dignus sit privilegio. *Conf.* 2. si ob similitudinem rationis liceret extendere privilegia, nihil esset in privilegiis firmum, et plures frui privilegio possent, quam princeps intenderet.

144

Et hae rationes probant non tantum in odiosis, ubi jus ipsum jubet restrictionem, sed etiam in favorabilibus: imo etiam si sit causa pia; alioquin privilegia concessa uni religioni, posset extendi ad aliam aequalem, vel strictiorem, ob solam paritatem rationis: quod est falsum, cum nemo possit talem extensionem facere, nisi papa communicationem privilegiorum concesserit. *Neque obstat*, quod ratio in his expressa reperiatur etiam in aliis personis, vel casibus; quia si hoc sufficeret ad privilegii extensionem, sequeretur, quod casu, quo dispensatum est cum Titio ad plura beneficia ob ejus merita, hoc ipso etiam dispensatum esset cum Cajo, habente similia, vel majora merita.

145

Neque contrarium efficaciter probant rationes, et argumenta *n.* 141. allata. Ad 1. ibi non fit extensio privilegii proprie dicta, et *n.* 130. descripta, sed potius interpretatio, quia declarantur facultates istae contentae in verbis privilegii, servata adhuc propria verborum significatione; nam sub facultate dispensandi in votis continetur etiam facultas ea commutandi, et sub licentia testandi comprehenditur facultas condendi codicillos, et donandi mortis causa tanquam accessorium sub principali. *Ad* 2. nunquam lex extenditur ad casum non comprehensum lege; si vero juxta casum decisum in lege aliud a judice decidatur ob similem rationem, id non ex necessitate fit, sed ex quadam aequitate, et convenientia. *Ad* 3.

extensio ibi facta est voluntate pontificis, non tam declarando, quam constituendo novum jus; secus est de personis privatis, quae privilegiis utuntur; nam istae hujusmodi extensionem privata authoritate non possunt facere. *Ad* 4. eo textu non fit extensio de uno casu ad alium, sed declaratur, quod privilegium, abbati concessum ad percipiendas decimas, se etiam extendat ad novalia. *Ad* 5. Discursus ille, ut notat Haun. *l. cit. n.* 207. non est pontificis, sed supplicantis, et in rescripto solum refertur per modum causae dubitandi, ut patet legenti. Deinde in illo discursu non dicitur, quod potestas legitimandi ad spiritualia ob rationis paritatem extendi possit ad legitimandum quoad temporalia; sed potius, quod per interpretationem una, et minor sit inclusa in altera, in qua eminenter continetur; sicut in privilegio dispensandi in votis diximus contineri poestatem ea commutandi.

§. III.

De privilegiorum amissione.

SUMMARIUM

146 *Modi, quibus privilegia amittuntur.*
147 *etc. Quomodo amittantur interitu subjecti, cui illa inhaerent?*
150 *etc. An finiantur etiam morte concedentis?*
155 *etc. Quibus casibus?*
159 *etc. An, et quomodo cessent lapsu temporis?*
166 *etc. Et cessatione causae, ob quam concessa sunt?*
176 *Quot modis renuntiari privilegio possit?*
177 *etc. An amittatur etiam per renuntiationem expressam?*
180 *etc. Requisita, ut per istam amittatur.*
187 *etc. An, et quando praelatus cum capitulo renuntiare privilegio possit?*
186 *etc. An privilegium tollatur per non usum?*
189 *etc. Quaenam privilegia sic tollantur?*
191 *etc. Requisita, ut sic tollantur.*
193 *etc. Quando privilegium amittatur usu, aut actu contrario?*
197 *etc. Quomodo per abusum?*
202 *etc. Referuntur diversi excessus privilegiatorum in usu privilegiorum suorum.*

146

Octo praecipue modis amitti privilegia possunt; 1. pereunte, vel destructo ipsorum subjecto, cui inhaerent; *reg. in omnibus* 68. *ff. et reg. privilegium* 7. *in* 6. 2. lapsu temporis, pro quo concessum est; *arg. c. de causis* 4. *de offic. deleg. et l. quoties* 2. *cod. de precib. imper. offer.* 3. cessante causa; *c. cum cessante* 60. *de appell.* 4. libera renuntiatione ipsius privilegiati; *c. si terra* 6. *fin. hoc tit.* 5. non usu; *arg. l. nundinis* 1. *C. de nundin.* 6. usu, vel actu contrario DD. *in c. cum accessissent de const. c. si de terra cit. etc. accedentibus* 15. *h. tit.* 7. abusu; *can. ubi ista* 7. *dist.* 74. *can. privilegium* 63. *caus.* 11. *q.* 3. *c. tuarum* 11. *vers. verum*, *c. ut privilegia* 24. *pr. etc. hoc tit.* 8. denique revocatione concedentis; Vviest. *hic num.* 58.

147

Quaeritur 1. quomodo privilegia amittantur interitu subjecti, scilicet personae, aut rei privilegiatae? Resp. cum distinctione: vel enim privilegium est *personale*, et tunc cum persona extinguitur, vel est *reale*, et tunc manet, manente re, ea intereunte, et ipsum interit. *Ratio primi membri* est, quia privilegium personale cohaeret personae, eamque sequitur; *reg. in omnibus* 68. *ff. et reg. privilegium* 7. *in* 6. ac proin ad haeredes, vel successores non transit; *reg.* 196. *ff. Ratio secundi*, quia sicut privilegium personale adhaeret personae, ita reale adhaeret rei, et hinc necesse est, re intereunte, etiam ipsum perire.

148

Secundum tamen hoc membrum non accipiendum indistincte; potest enim res privilegiata, e. g. templum, monasterium, domus etc. destrui vel superioris authoritate, vel casu solum, aut subita ruina, aut per belli injurias; *si primum*, despiciendum est, an destructio facta sit authoritate superioris cum spe reaedificationis, et tunc privilegium manet, vel sine reaedificationis spe, et eo casu cum re destructa etiam ipsum amittitur, quia tollitur ipsius fundamentum.

149

Si secundum, iterum distingui debet; nam si privilegium hujusmodi concessum sit ipsi solo, seu pavimento, et tunc cum isto etiam manet privilegium; si vero directe respiciat aedificium, e. g. domum, monasterium etc. et tunc per destructionem aedificii suspenditur quidem privilegii usus, reviviscit tamen eo reparato; *arg. l. cum loca* 36. *ff. de reg. et sumpt. fun.* si autem concessum sit communitati, quae hic, et nunc est in tali loco, tunc ista privilegium suum, quocunque devenerit, transfert, et sic quando superioris authoritate ecclesia, academia, civitas, etc. de uno loco transfertur in alium, privilegia per hujusmodi mutationem non amittit, sed secum transfert; *can. et temporis* 48. *et can. seq. caus.* 16. *quaest.* 1. *c. quia monasterium* 2. *de relig. domib.* gloss. *in reg. privilegium cit. V. eod.* Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 22. *q.* 11. Suar. *l.* 6. *de LL. c.* 5. *n.* 4. *et seq.* Zoes. *hic n.* 43. Engl. *n.* 14. Pirh. *n.* 198. Konig. *n.* 26. Vviest. *n.* 41. Reiff. *n.* 171. *et seq.* Ratio est, quia haec privilegia sunt perpetua, et tamdiu durant, quandium durat fundamentum illorum; ergo si fundamentum privilegii sit solum, seu pavimentum, cum hoc manet; si aedificium cum hoc destructo suspenditur; si communitas, cum hac transit, quocunque illa transierit.

150

Dub. 1. an privilegium finiatur morte concedentis? Resp. regulariter non amitti; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 31. *num.* 2. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 18. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 4. Engl. *n.* 15. Pirh. *num.* 171. Konig. *n.* 27. Reiffenst. *n.* 167. Ratio est, quia regula generalis est, quod gratia semel rite obtenta non cesset, vel finiatur per mortem concedentis, per *c. si super* 9. *de offic. deleg. in* 6. *et c. si cui* 36. *de praeb. eod.* atqui privilegium est quaedam gratia, quia continet favorem ejus, cui datur; ergo etc. *Conf.* privilegium est quaedam liberalis donatio; atqui donatio semel facta non exspirat per mortem donantis; ergo nec privilegium.

151

Procedit hoc 1. non tantum de privilegio perpetuo, sed etiam de eo, quod concessum est pro limitato aliquo tempore; hoc enim non perit, quousque finiatur tempus; Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 28. *a n.* 50. Suar. *l.* 8. *c.* 32. *n.* 10. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 16. §. 5. *n.* 1. et alii ab his *citt.* Ratio est, quia est gratia facta pro illo tempore, e. g. anno.

152

Procedit 2. non solum in privilegio mere favorabili, sed etiam in odioso, per quod derogatur juri communi, vel praejudicatur juri alterius privati; Suarez *c.* 31. *n.* 2. Pirhing *n.* 171. Ratio est, quia jura absoluta loquuntur de gratia, nec distinguunt, num alteri praejudicet, necne.

153

Procedit 3. etiamsi superior privilegium concedens decesserit, re adhuc integra, i. e. antequam privilegiarius coeperit uti privilegio suo; Suar. *c.* 31. *n.* 5. Engl. *n.* 15. Pirh. *n.* 171. *cit.* Ratio est, quia in *citt.* juribus, quae loquuntur de gratia, non additur limitatio; ergo neque a nobis addenda est, praesertim cum gratias potius ampliare oporteat.

154

Neque obstat, quod rescriptum justitiae, sive ad lites, quo delegatur jurisdictio contentiosa fori externi, exspiret morte delegantis casu, quo res adhuc est integra; nam hoc de rescriptis justitiae specialiter in jure decisum est *c. gratum* 20. *et c. licet* 30. *de offic. deleg.* quod proinde ad gratias, et privilegia, quae favorem continent, extendi non debet, ut recte notant Suar. et Pirh. *loc. cit.*

Dixi autem in responsione, privilegium non finiri regulariter per mortem concedentis; nam absolute amitti potest; et hinc ulterius

155

Dub. 2. quibus casibus finiatur privilegium per mortem concedentis? Resp. 1. Amittitur, cum expresse haec conditio privilegio concesso addita est, *quamdiu vixero*, seu *pro tempore vitae meae*, si enim privilegium concedere princeps potest absolute, illud etiam concedere potest sub quacumque conditione; Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 32. *n.* 1.

156

2. Expirat per se loquendo morte concedentis, quando princeps illud concessit sub terminis, *usque ab beneplacitum nostrum*; Suar. *c.* 32. *cit. n.* 2. Laym. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 17. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *c.* 16. §. 5. *n.* 3. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 172. Konig. *n.* 27. Reiffenst. *num.* 169. Ratio est, quia per talia verba limitatur privilegium ad vitam concedentis; significant enim perseverare privilegium, quamdiu perseverat voluntas concedentis; ista autem cum vita finitur; ergo et privilegium concessit sub terminis, *quamdiu non revocavero*; nam sic concessum si concedens in vita illud non revocavit, etiam post mortem durat; Suar. *l. cit. n.* 6. Pirh. *n.* 172. Reiffenst. *n.* 170. Ratio est, quia actus revocationis est positivus, et affirmativus; igitur si a concedente, dum viveret, non est exercitus, privilegium manet; semper enim verum est, quod nondum data sit revocatio, sub cujus unius existentia ex mente dantis tolleretur privilegium. Dixi autem, *per se loquendo*; nam ut Gaill. *l.* 2. *obs.* 60. *n.* 16. Laym. *in cap.* 5. *fin. de rescript. n.* 6. Palao §. 5. *cit. n.* 5. Pirh. *n.* 172. observant, usu hodie observatur, ut privilegia etiam illa, quae princeps *ad beneplacitum suum* concessit, morte concedentis non extinguantur, cujus rei Laym. *loc. cit.* non aliam rationem reddi posse existimat, quam quod verba haec, *concedimus ad beneplacitum nostrum*, benigne explicari possint, ita, ut princeps intendat solum cavere, et admonere, quod privilegium non transeat in contractum, seu pactum, et per talem concessionem nullam sibi, aut successoribus suis obligationem imponat, sed liberam sibi privilegium revocandi potestatem reservet, quae conditio, etsi privilegiis, et gratiis suapte natura insit, obesse tamen non potest, imo plurimum quandoque prodest ad omnem dubitationem tollendam, juxta illud vulgatum, *abundans cautela non nocet*, *et reg. non solent* 94.

157

3. Expirat privilegium, seu gratia morte concedentis; re adhuc integra, si sit gratia non facta, sed facienda per executores; gloss. *fin. in c.* 36. *de praeb. in* 6. Laym. *c.* 23. *citat. num.* 18. Palao *p.* 16. §. 2. *n.* 1. Engl. *hic n.* 15. Pirhing *n.* 171. Konig. *n.* 27. Ratio est, quia tunc princeps nihil adhuc concessit, sed solum po-

testatem dedit concedendi ; igitur mirum non est , quod re integra talis gratia morte concedentis exspiret, cum etiam expiret commissio facta executori ad gratiam concedendam. Idem dicendum , quando concedens quidem non moritur , sed jurisdictio in ipso cessat; Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 31. *n.* 1. Sanch. *lib.* 8. *de matr. D.* 28. *numer.* 64. Palao *p.* 16. §. 4. *num.* 1. et alii apud istos. *Excipitur*, nisi commissio haec facta sit in favorem ipsius commissarii , vel delegati ; tum enim potestas concedendi gratiam in commissario non expirat morte concedentis , ut colligitur ex *cap. si cui* 36. *de praeb. in* 6. et notat *ibi* Barbosa *num.* 1. Ratio est, quia respectu commissarii est gratia facta.

158

Ex his DD. plurimos casus inferunt, in quibus privilegium et gratia concessa , etiam re integra , post mortem concedentis manet. Sic enim 1. non perit morte concedentium licentia audiendi confessiones poenitentium , data a pont. episcopo , parocho etc. quia est gratia facta sacerdoti praecipue; *Sanch. Suar. Sal. Sà*, *Conink,* quos citat, et sequitur Palao *loc. cit. n.* 3. 2. Non perit ullo modo gratia tibi concessa , ut possis eligere confessarium , qui te absolvat a reservatis , tecum dispenset etc. quia est beneficium jam possessum a te legitime ; Suar. *cap.* 31. *n.* 3. et 19. Sanch. *num.* 72. et 75. Palao *num.* 7. 3. idem dicendum de dispensationibus, quae a pont. committuntur cum clausula , *si preces veritate nitantur* ; quia sunt gratia facta ipsi dispensando ; Suar. *l.* 6. *de LL. cap.* 17. *num.* 9. Sanch. *loc. cit. n.* 87. Palao *num.* 8. 4. Probabile, et in foro conscientiae tutum est , si tibi indultum , ut absolvas aliquas personas determinatas, vel cum illis dispenses in illarum favorem, non perire indultum morte concedentis; quia haec potestas non solum est gratia illius, cui absolutio , vel dispensatio est concedenda, sed etiam tua, siquidem tu ut magis idoneus ad hoc electus es , ut absolutionem , vel dispensationem concedas. Palao *n.* 5. qui tamen addit , contrariam sententiam esse communem , et in praxi consulendam. 5. Non expirat probabilius morte pontificis mandatum , quod ab hoc datum est , ut providearis in aliquo beneficio tunc vacante ; quia eo ipso acquisivisti jus ad rem ad supra dictum beneficium, quod jus maxima gratia reputari debet, ac proinde morte concedentis non cessat; Gutier. *lib.* 2. *can. qq. cap.* 17. *n.* 5. Sanch. *n.* 87. Palao *n.* 10. Plures alii casus videri possunt apud eundem *Palao*, et alios. DD.

159

Quaeritur 2. an, et quomodo privilegium cesset temporis lapsu? Resp. Tempus privilegii durationi a concedente assignari potest vel determinatum , e. g. ad decennium , vel indeterminatum, e. g. ad

tempus vitae concedentis, vel ipsius privilegiati: quomodocunque autem tempus a concedente privilegii durationi datum sit, eo lapso extinguitur: et ratio est manifesta, quia privilegium vim suam omnem a concedentis voluntate accipit; igitur si iste ultra tempus a se statutum privilegium durare non vult, privilegium ultra illud durare non poterit.

160

Idem dici debet de privilegio concesso dependenter ab aliqua conditione; quia tale privilegium virtualiter in se continet tempus, non quidem certum, et determinatum, sed indeterminatum, ita ut tamdiu duret, quamdiu duraverit ipsa conditio, atque ideo sublata conditione, etiam perditur privilegium, cum tempus finitum sit, pro quo concessum est; Suar. *lib.* 8. *de LL. c.* 29. *n.* 5. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 16. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 14. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 167. Wiestner *n.* 42. Reiffenstuel *n.* 182. Hinc fit, ut quando clericus, vel monachus statum mutat, non amplius gaudeat privilegiis status clericalis, vel monasterii; quia haec ipsi concessa sunt, quando manserit in eo statu.

161

Faciendum tamen est necessario discrimen inter conditiones adjectas; nam aliquae earum sese tenent ex parte concessionis, aliae ex parte privilegii, aliae ex parte usus privilegii. *Si ex parte concessionis* se teneat conditio, privilegium, ea sublata, manet; quia solum requiritur conditionis existentia, ut daretur, non autem, ut datum conservaretur. Et hinc si pontifex monasterio concedat privilegium, quo eximitur a solvendis decimis, sub conditione, si episcopus consentiat, consentiente semel episcopo, privilegium manet firmum, etsi is postea voluntatem mutet, et dissentiat; Palao *loc. cit. Si ex parte privilegii* conditio se tenet, quia e. g. pontifex concedit privilegium, quamdiu existit conditio, pereunte conditione, privilegium perit, nisi conditio sit ex iis, quae semel sublatae facile redire possunt; tunc enim suspenditur solum quoad usum, ut fit, quando clericus statum mutat, et matrimonium init; nam si soluto per mortem conjugis matrimonio, iterum faciat quae sunt clerici, iterum recuperat privilegia clerici. Si denique conditio solum apposita est *usui privilegii*, privilegium quidem manet, conditione illa cessante, sed usus illius illicitus redditur; Palao *loc. cit.*

162

Dubitatur, an, sicut lapsu temporis finitur privilegium ad tale tempus concessum, ita etiam finiatur privilegium, vel gratia, absolute concessa ad aliquid agendum, vel omittendum, per exercitium talis actus, an vero se ad plures extendat? Non potest hic

esse quaestio de casu, quo clara sunt verba concedentis de unico actu; neque etiam de casu, quo clare datur potestas de pluribus actibus: nam in primo casu certum est, privilegium, vel gratiam finiri unico actu; altero casu autem extendi ad plures.

163

Difficultas solum est de casu, quo verba sunt ambigua, ita, ut ad unum actum limitari, vel extendi ad plures possint. Non conveniunt DD. Nam 1. aliqui cum Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 31. *n.* 8. Salas *D.* 20. *de LL. sect.* 19. *num.* 127. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 29. *num.* 8. Bonacin. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. 2. *n.* 2. putant, privilegium, seu gratiam non finiri unico actu per se loquendo, nisi cesset omnino causa, ob quam fuit concessum. *Ratio* ipsorum est, quia quando dispensatio, gratia vel privilegium pro unico solum actu datur, significari hoc clare in privilegii verbis solet; additur enim *pro hac tantum vice, semel in vita, vel in morte etc.* igitur cum significatio dubia est, privilegium ad unicum actum limitari non debet.

164

Secunda sententia distinguit, et concedit, eo casu privilegium aut gratiam finiri unico actu in odiosis, non autem favorabilibus. Ita Felin. *in* 2. *c. de treug. et pac.* Navar. *in can. placuit de poenit. dist.* 6. *num.* 166. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 5. *a num.* 7. *in comment. lit. U.* Azor. *p.* 1. *l.* 5. *cap.* 23. *q.* 5. et favet Bartol. *in l. fin. ff. de const. princip. num.* 6. estque sententia haec teste Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 14. *n.* 6. communis.

165

Sed ipse Palao *loc. cit. num.* 7. init tertiam viam, et ut ego quidem existimo, recte; dicit enim totam perseverantiam privilegii, et hujus dubii decisionem pendere ex intentione, qua fuit concessum. Putat autem, hanc intentionem investigari posse ex motivo, et causa, ob quam fuit concessa gratia, vel privilegium; nam si causa, ob quam concessum est privilegium, speciali alicui usui privilegii annexa, nec aliis communis est, privilegium, usu eo finito, cessat; quia solum pro illo usu concessum praesumitur. At si concedatur ob finem, qui pluribus actibus communis esse potest, quantumvis odiosum sit, non limitandum, sed ad plures actus extendendum sit, nisi contrarium expresse constet ex verbis principis privilegium concedentis; et ratio est, quia privilegia non sunt restringenda extra proprietatem verborum, et materiam subjectam. Limitatio autem ad unum actum extra proprietatem verborum est, quando verba plures comprehendunt; ergo etc. Videatur Palao *l. cit.*

166

Quaeritur 3. quando privilegium cesset, cessante causa, ob quam concessum? Resp. distinguendo; vel enim privilegium hoc favorabile, vel odiosum est, quia juri communi, vel alterius privati derogat. *Si favorabile est*, et continet merum favorem principis illud manet, etiam cessante causa; quia ut rite, et licite concedatur, vel non requiritur causa, vel si requiratur, requiritur solum, ut honeste, et prudenter concedatur, non vero, ut conservetur; nam ut *reg.* 16. *in* 6. habet, *decet concessum a principe beneficium esse mansurum*; Suar. *L.* 8. *LL. c.* 30. *num.* 2. Pirhing. *hic num.* 169. Wiestner *n.* 44. Reiffenstuel *n.* 185.

167

Si odiosum est, videndum, an jam sit integre concessum, vel non. *Si nondum integre concessum est*, tunc quando causa finalis omnino cessat, nulla fit privilegii ipsius concessio; *arg. c. cum cessante* 60. *de appell.* Abb. *in c.* 9. *num.* 5. *de decim.* Menoch. *l.* 4. *praesumpt.* 189. *circa fin. n.* 196. *et* 197. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 30. *n.* 8. *et* 9. Suar. *loc. cit. n.* 1. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 15. *n.* 1. Piring. *n.* 168. Ratio est, quia cessat intentio concedentis, quae est concedere privilegium ob finem illum. Intelligi autem hoc debet, si causa illa non sit *impulsiva* tantum, quae secundario solum movet, sed *principalis*, sine qua princeps privilegium nullo modo concessisset; nam intentio concedentis alligatur causae finali principaliter intentae; ergo quidquid sit de impulsiva, et secundaria, illa subsistente, subsistet gratia; Reiffenst. *n.* 184.

168

Si privilegium sit plene, integre et perfecte concessum, considerandum an unico actu consummetur, an vero tractum successivum habeat; *si unico actu consummetur*, eo consummato, non cessat privilegium, vel gratia, etiam quoad effectum; quia *factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari*, ut habet *reg.* 73. *in* 6. Tiraquell. *tract. cèssant, caus. p.* 1. *limit.* 12. Menoch. *l.* 4. *praesumpt.* 189. *n.* 166. Sa *V. gratia n.* 6. Sanch. *n.* 10. Suar. *n.* 4. Gutier *l.* 2. *qq. can. c.* 15. *n.* 30. Pirhing *n.* 169. Konig *n.* 29. Vviest. *n.* 45. Reiffenst. *n.* 186. et hinc fit, ut casu, quo cum irregulari v. g. dispensatur ob ejus paupertatem ad beneficium, et ordines, etsi is postea beneficio acquisito, dives fiat, dispensatio tamen maneat: quia scilicet jam habuit consummatum effectum; item ob similem rationem, si quis dispensationem obtinuit in voto castitatis ad contrahendum matrimonium ob tentationes, si eae tentationes, contracto matrimonio, deinde cessent, non obinde fit illius usus.

169

Si vero privilegium tractum successivum habebat, iterum distinguendum est, an scilicet causa, quae principaliter concedentem movit ad concedendam gratiam, vel privilegium, cesset contrarie, an solum negative; *contrarie* tunc cessare causa finalis dicitur, quando privilegii usus propter materiae, vel circumstantiarum mutationem factus est iniquus, vel injustus, ita, ut vere incipiat in grave detrimentum aliorum, vel communitatis cedere; *negative* cessat, quando non existit quidem amplius concedendi ratio, privilegii tamen concessi usus iniquus, aut inhonestus non est.

170

Si contraria cessat causa, etiam privilegium quoad actus futuros amittitur; et sic cessat privilegium non residendi in ecclesia beneficii, quando ob absentiam privilegiatorum ecclesia pateretur defectum ministrorum; item cessat privilegium colligendi decimas ex districtu alicujus parochiae, si inde ecclesia parochialis necessariis destitueretur proventibus; *arg. c. cum ad hoc* 16. *cler. non resid. c. suggestum* 9. *de decim. c. quanto* 6. *de censib. c. quid per novale* 21. *fin. de V. S. et l. ex facto* 43. *pr. ff. de vulg. et pupill. substit.* Palao *l. cit. n.* 8. Gonzal. *in c. suggestum cit. n.* 4. Vviestner *n.* 46. Ratio est, quia privilegium concessum de re illicita, nullum est; ergo etiam, si usus illius fiat illicitus, cum eadem sit ratio in conservatione, quae est in incaeptione, seu prima concessione, cum nunquam dari facultas ad illicitum faciendum possit; idem est, quando privilegium vergere incipit in majus detrimentum ipsius privilegiati; quia, ut *reg.* 61. *in* 6. habet, *quod in gratiam alicujus conceditur non est in ejus dispendium retorquendum.*

171

Si negative duntaxat causa finalis cesset, non cessat propterea privilegium; et sic perseverat privilegium colligendi decimas ex certo districtu, concessum monasterio ob paupertatem, etiamsi illud cum tempore locupletatum habeat redditus abundantes; item clericus, ex dispensatione obtinens plura beneficia ob tenuitatem illorum, licite ea retinet, etiamsi successu temporis singula sustentationem congruam beneficiato praebeant; Suar. *loc. cit. n.* 7. Engl. *n.* 20. Pirh. *n.* 169. Vviest. *n.* 46. Reiffenst. *n.* 187.

172

Dubitatur, an privilegium, gratia, vel dispensatio exspiret, quando causa dispensationis, aut gratiae integre cessat, antequam illa producatur ad effectum integrum? Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 30. *n.* 14. plures referens, existimat, dispensationem, et gratiam eo casu cessare, vel saltem suspendi, usque dum causa redeat, ob quam

*16 **

fuit concessa; movetur 1. *can. generaliter* 40. *caus.* 16. *q.* 1. *c. tuae* 12. *de cler. non resid. c. abbatis* 25. *fin. de V. S.* ubi revocatur gratia, et privilegium, cessante causa, absque discrimine; 2. *l. Granius Antonius* 72. *vers. sed cum duo ff. de fidejuss.* ubi quaedam fidejussoris obligationes extinguuntur, et redditur ratio his verbis, *ut*, *quemadmodum incipere alias non possunt*, *ita nec remaneant*; ex quo gloss. *V. remaneant* infert, *quod impedit faciendum, destruere quoque factum*; id autem, quod impedit gratiam faciendam, est defectus causae; ergo illius defectus etiam destruit factam; 3. facilius tollitur jus speciale, i. e. privilegium, quam jus commune, sed jus commune, cessante causa finali, cessat, ut apud omnes compertum est; ergo a fortiori etiam privilegium; 4. actus non operantur ultra intentionem agentium *c. quemadmodum* 25. *de jurejur.* atqui in omni dispensatione subintelligitur conditio, *si causa permaneat;* alias iniquus dispensator esset, si permanere gratiam vellet casu, quo prorsus cessaret causa.

173

Sed melius, ut inter privilegia *n.* 169. ita nunc inter causas gratiae, vel dispensationis concessae distinguitur; nam aliquae integrae existunt, quando conceditur gratia; aliae tractum successivum habent, ut ipsa dispensatio; *si tractum successivum causa habeat*, ut in dispensatione de esu carnium in quadragesima ob infirmitatem, recitationis horarum ob debilitatem oculorum etc. cessante causa, cessat dispensatio; et cons. qui rursum convaluit, debet iterum abstinere a carnibus, qui restitutos habet oculos, tenetur iterum recitare breviarium etc. et ratio est, quia dispensatur in obligatione solum tamdiu, quamdiu fuerit causa, infirmitas, oculorum debilitas etc.

174

At si tractum successivum non habet, sed tota existit tum, quando conceditur gratia dispensatio, vel privilegium nullo modo hoc cessat ob causae cessationem; Sylv. *V. dispensatio q.* 6. Tiraquell. *tr. cessant. caus. pr. n.* 92. *et* 94. Sa, *V. gratia n.* 6. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 30. *n.* 12. Salas *D.* 20. *sect.* 6. *n.* 67. Gutier. *l.* 1. *qq. can. c.* 15. *n.* 22. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 15. *n.* 7. Ratio est, quia privilegium tale, ut ponitur, fuit absolute concessum; igitur non dependet a causa futura, sed ab existente concessionis tempore; nam per hoc privilegium absolute concessum distinguitur a conditionato, quod hujus duratio commensuretur durationi conditionis, sub qua conceditur; *conf.* quia per hoc, quod princeps legitime dederit privilegium, privilegiarius acquisivit jus utendi privilegio: sed jus semel quaesitum non revocatur ex cessatione causae, ob quam fuit prius

concessum, ut optime aliis relatis docet Menoch. *l.* 4. *praesumpt.* 189. ergo etc.

175

Neque contrarium evincunt rationes *n.* 172. oppositae. *Ad* 1. in textibus *cit.* clare agitur de causa habente tractum successivum; nam *can. generaliter* agitur de immunitate clericorum ab omni tutela, et curatela, *c. tuae* de privilegio clericorum absentium a loco beneficii tempore studiorum, *c. abbatis* potestas eligendi abbatem conceditur, donec ibi viguerit disciplina regularis; atqui clarum est, has causas habere tractum successivum; nam fructus praebendarum indulgentur absentibus causa studiorum, quamdiu his occupantur, et clerici a tutela, et curatela immunes sunt tantum, quamdiu officiis divinis vacant, nec divagantur; *Ad* 2. obligatio ibi extinguitur, quia pervenit ad statum, a quo incipere non potuit, non propter cessationem causae finalis, sed propter circumstantiam advenientem, vi cujus obligationis usus iniquus redditur; dixi autem *n.* 170. ex tali circumstantia tolli privilegium, cum licere non possit, quod illicitum est; et sic etiam intelligenda est *glossa*, dum dicit, quod impedit faciendum, destruere jam factum, nempe quando impedimentum est honestati contrarium; non vero quando est impedimentum praecise ob cessationem causae; *Ad* 3. etsi facilius sit mutari privilegium, quam legem, non tamen sequitur, quod privilegium cessare debeat, quando lex cessat: lex enim cessat, cessante causa ejus finali; quia tunc inutilis redditur: privilegium vero, etsi causa cesset, ob quam fuit concessum, adhuc est utile privilegiato; *ad* 4. si privilegium concedatur absolute, mens concedentis est, ut privilegiatus eo utatur, etiam cessante causa, ob quam fuit concessum; neque idcirco peccat, qui sic concedit privilegium; quia etiam causa transiens, et temporalis honestare potest concessionem, et privilegium perpetuum.

176

Quaeritur 4. quot modis renuntiari privilegio possit? Resp. dupliciter; nam duplex esse potest renuntiatio privilegii, expressa, et tacita; *expressa* est, quae fit per pactum, aut verbis expressis; *tacita*, quae juris interpretatione censetur fieri per non usum privilegii, aut usum contrarium; de hac sermo erit duabus sequentibus quaestionibus; de priore

177

Dub. 1. an privilegium amittatur per renunciationem expressam, a privilegiario factam? Resp. distinguendo; nam si privilegium alicui personae particulari in ipsius solius favorem concessum sit, per renuntiationem liberam, et expressam amittitur; quia liberum est

unicuique juri suo renuntiare; *c. si de terra* 6. *fin. hoc tit. l. si quis* 29. *C. de pact.* Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 20. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 17. *n.* 1. Engl *hic n.* 17. Konig *n.* 29. Reiffenstuel. *numer.* 188.

178

At si privilegium principaliter concessum sit in favorem communitatis, dignitatis, vel loci, e. g. civitatis, ecclesiae, vel monasterii, non possunt personae particulares cum ejusdem praejudicio privilegio renuntiare, ne juramento quidem; Laym. Palao *l. cit.* Reiffenst. *n.* 190. et communis aliorum: et ratio est, quia non sunt bona propria cujusque; *l. jus publicum* 38. *ff. de pact.* Ad haec reducitur, si privilegium sit pluribus pro indiviso concessum; tunc enim, quia unus non potest juri alterius praejudicare, nullus eorum in particulari potest renuntiare privilegio, quod cum ceteris ita commune habet; Palao *n.* 1. *cit.*

179

Atque hinc 1. non potest ullus clericus etiam pro se renuntiare privilegio canonis, et fori; *c. si diligenti* 12. *de for. compet. c. contingit* 36. *de sent. excomm.* quia haec privilegia concessa sunt in favorem totius ordinis, seu status clericalis; Palao *l. cit. n.* 2. et alii omnes. 2. Religiosi renuntiare possunt privilegiis suae religioni concessis, ut privilegio exemptionis, sine consensu papae, qui eos ab ordinariorum jurisdictione exemit, et suae gubernationi, ac protectioni immediate subjecit, per *c. cum tempore* 5. *de arbitr.* et urget ratio, quae in priore exemplo. 3. Etiam filiusf. renuntiare nequit privilegio, quod ipsi concessum est per S. C. Macedonianum, ut non possit ex mutuo pecuniae obligari, ut dictum est *lib.* 1. *tit.* 35. *n.* 16. et ratio est, quia non in favorem ipsius tantum, sed praecipue in favorem parentum concessum est, quorum indemnitas per privilegium istud intenditur. 4. Idem dicendum de minoribus; nam neque isti renuntiare possunt beneficio restitutionis in integrum, nisi aut veniam aetatis petant a principe, aut juramentum addant, se non usuros hoc privilegio, quo juramentum tamen relaxari potest. Videantur dicta *lib.* 1. *tit.* 41. *de in integr. restit.*

180

Dub. 2. quid requiratur, ut privilegium tollatur per renuntiationem expressam? Resp. 1. requiritur, ut fiat voluntate libera, h. e. non coacta, ipsius renuntiantis, qua sponte, et volens velit abdicare a se privilegium, et jus per hoc sibi quaesitum, vel in totum, si sit totius privilegii, vel in parte, si sit renuntiatio alicujus partis privilegii; Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 17. *n.* 5.

2. Accedere debet potestas renuntiandi; nam si potestatem renuntiandi non habet, voluntas renuntians nulla est, et nullum habet effectum, ut in casibus *n. praec.* allatis vidimus.

181

3. Si renuntiatio cedit in aliorum utilitatem, quia scilicet renuntiatione jus aliis confertur, vel remittitur, ut contingit in privilegio non solvendi tributa, exigendi decimas etc. tunc requiritur etiam acceptatio ejus, cujus interest, quae nisi accedat, revocabilis est renuntiatio, sicut quaevis alia donatio, usque dum a donatario acceptetur; gloss. *in c.* 3. *V. obtulit*, *de eo*, *qui mittitur in possess.* Bald. *ibid. n.* 8. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 33. *n.* 14. *et seq.* Palao *p.* 18. *cit. n.* 6.

182

4. Si vero privilegium sit ex illis, quae solum spectant privilegiatum, nec alteri damnum inferunt, ut sunt privilegium eligendi confessarium, recitandi breviarium ante horas consuetas, comedendi carnes diebus prohibitis etc. probabilius non amittitur privilegium, nisi accedat consensus illius, qui dedit privilegium; et hinc donec acceptata ab hoc sit renuntiatio, privilegiatus a se factam revocare, et privilegio suo, ut ante, uti potest; *arg. c. licet* 7. *de procurat. in* 6. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 32. *n.* 2. Salas *D.* 20. *de LL. sect.* 19. *n.* 128. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. 4. *n.* 3. Suar. *c.* 33. *n.* 18. Palao *n.* 6. Zoes. *hic n.* 34. Pirh. *nu.* 173. Vviest. *num.* 47. Reiffenst. *n.* 189. Ratio est, quia jus privilegii pendet a voluntate concedentis, et acceptatione ejus, cui conceditur; ergo quamdiu voluntas concedentis manet, et renuntiationem privilegii non acceptavit, potest is, cui conceditur privilegium, non obstante sua renuntiatione, se resolvere ad illud retinendum.

183

Dub. 3. an, et quando praelatus cum capitulo, vel conventu renuntiare privilegio possit? Resp. distinguendo; vel enim privilegium, de cujus renuntiatione agitur, est utile communitati, vel indifferens, aut inutile, aut etiam noxium. *Si noxium communitati fiat*, renuntiatione non indiget, sed per seipsum cessat; quia, ut *in reg.* 61. *in* 6. dicitur, *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium detorquendum*; Reiffenst. *hic n.* 197.

184

Si inutile, vel indifferens sit, renuntiare illi praelatus cum capitulo potest, juxta *c. cum accessissent* 8. *de constit. c. pro illorum* 22. *de praeb.* modo talis renuntiatio non cedat in ecclesiae, vel aliorum praejudicium; nam privilegio ecclesiae nemo potest re-

nuntiare; *arg. c. contingit* 1. *de sent. excom.* Fagn. *in c. inter alia n.* 88. *de immun.* Reiffenstuel *n.* 196.

185

Si utile sit, *et honorificum*, etiam unus solus aliis de capitulo contradicere, et renuntiationem impedire potest; Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 20. Pirh. *n.* 174. Reiffenst. *num.* 196. post *Innoc. Abb. Alex. de Nevo etc.* Requiritur ergo, ut renuntiatio fiat de communi omnium consensu, qui si accedant, tenebit renuntiatio; quia et hic regula locum habet, quod favori suo ii, quibus competit, renuntiare possint; *arg. c. pro illorum cit.* et docet Layman *in c. cum accessissent cit. n.* 12. *de const.*

186

Quaeritur 5. an privilegium tollatur per non usum? *Ratio dubitandi* est, quia si per non usum privilegium tolleretur, tolleretur ideo, quia talis non usus vel indicat tacitam renuntiationem, vel quia occasionem dat, ut gravatus privilegio adversus privilegiatum praescribat. *Primum* dici non potest, quia potest privilegiatus privilegio suo non velle uti ob alios fines; igitur non statim praesumi potest, quod eo non utatur animo renuntiandi. Deinde etsi praesumeretur ejusmodi voluntas renuntiandi, tamen, ut *n.* 182. dictum est de renuntiatione expressa, non statim per ejusmodi renuntiationem tolleretur privilegium, sed opus foret acceptatione ejus, qui privilegium dedit; tacita enim non habet majorem vim, quam expressa. *Sed neque alterum dici potest*, quod scilicet non usus sit occasio praescriptionis; nam imprimis in privilegiis, quae in aliorum gravamen non cedunt, non datur praescriptio, hoc ipso, quia uti iis privilegiatus potest, quando libet; in aliis vero, quae in gravamen aliorum cedunt, praescriptio videtur tolli a concedente privilegium; nam in privilegiarii voluntate constituit usum privilegii. Sed quoties usus privilegii remittitur privilegiarii voluntati, plures non contemnendi DD. putant, non posse adversus privilegiatum praescribi: ergo etc. *Conf.* non usus rei propriae non tollit hujus dominium; ergo nec privilegium. *Ant.* patet; alias, qui non utitur pecunia, aut veste sua, hoc ipso dominium illarum perdere; quod est falsum; requiritur enim, ut, si vestem, aut pecuniam velis non amplius tuam esse, illam a te abjicias, et quasi pro derelicta habere velis; *l. si res* 1. *et l. seq. ff. pro derelict.* igitur quamdiu privilegium a te non abjicis, quod renuntiatione debebat fieri, non poteris illud per non usum amittere.

187

Sed his non obstantibus, dicendum, privilegium per non usum amitti posse. Ita post *Abb. Felin. Decium* docet Azor. *l.* 5. *c.* 4. *q.* 8. *et c.* 42. *q.* 8. Salas *D.* 17. *de LL. sect.* 13. *a n.* 63. *et D.* 19.

sect. 20. *n.* 115. Suar. *l.* 8. *c.* 34. *n.* 2. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. *n.* 3. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 18. *n.* 1. Engl. *hic n.* 19. et hoc teste omnes. Potestque hoc fieri aut vi tacitae renuntiationis, aut vi praescriptionis. *Vi tacitae renuntiationis* quidem; quia is, qui sciens, et volens non utitur privilegio, dum uti deberet, et posset, merito censetur abdicasse illud: neque hic opus est alia acceptatione dantis privilegium, quam quae dispositione juris habetur; in id enim, quod juris est, consentire omnes videtur. *Vi praescriptionis* autem; quia si contra leges, cur non etiam contra privilegia praescribi possit, cum etiam ipsae sint leges privatae?

188

Ex quo patet responsio ad *rationem dubitandi.* Quod additur, quasi privilegiario ad ipsius voluntatem remittatur privilegii usus, universaliter verum non est; certum enim est, quod concedens privilegium saepe addat expresse verba, quibus usum privilegii relinquit liberum voluntati privilegiarii, et quod haec verba non addantur frustra. Essent autem frustra, et sine effectu apposita, si in omni privilegio subintelligerentur, et subintellecta haberent vim excludendi praescriptionem; igitur dicendum, quod tum solum excludant praescriptionem adversus privilegium pro vita privilegiati, quando expresse adduntur; at quando conditio illa subintelligitur tantum, liber quidem est usus privilegii per se loquendo (quia nemo cogitur uti gratia specialiter sibi concessa) sed si tempus, ad praescriptionem requisitum, transierit, privilegium per ejusmodi non usum cessabit. *Ad conf.* dico, non usum privilegii, quando deberet, et posset eo uti privilegiarius, esse abjectionem illius interpretativam, quae causam dedit, ut leges praescriptionem inducerent. Videtur igitur omnino certum, quod privilegia per non usum amitti possint. *Difficultas* solum est, quaenam sic amitti possint: atque hinc,

189

Dub. 1. quaenam privilegia amittantur per non usum? Resp. distinguendo inter ea, quae in aliorum gravamen redundant et inter illa, quae non redundant in aliorum gravamen, sed in mera facultate aliquid agendi consistunt, uti est privilegium dicendi missam ante auroram, comedendi carnes in quadragesima, pro horis canonicis recitandi officium B. V. *Posteriora* solo non usu, quantocunque tempore continuato, non amittuntur; gloss. *in c.* 24. *V. semel in anno hoc tit.* Rodriq. *tom.* 2. *reg. q.* 49. *art.* 3. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 34. *n.* 17. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 22. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 18. *n.* 3. Engl. *hic n.* 19. Pirh. *n.* 176. Konig *n.* 29. Vviestner *n.* 49. Reiffenst. *n.* 209. Ratio est, quia si amitterentur per purum non usum, amitterentur vel per viam praescriptionis, vel

per viam tacitae renuntiationis: non primo modo, quia nemo contra hujusmodi privilegia potest praescribere, cum nemini onerosa sint, et alios non respiciant: non secundo modo, quia quilibet potest uti, vel non uti privilegio suo pro libitu, et solus non usus non est sufficiens signum volentis renuntiare privilegio. Neque obstat *l.nundin.* 1 *.ff.de nundin.* ubi privilegium nundinarum spatio decennii per non usum amittitur; nam hoc fit ideo, quia vel inter onerosa privilegia reputatur, ut habet glossa *in cap.* 24. *hoc tit.* vel quia tali conditione a principe concessum est, ut per non usum intra decennium amitteretur. Ceterae leges, et jura, quae amissionem privilegii propter non usum statuunt, loquuntur solum de privilegiis, quae in gravamen aliorum cedunt, ut legenti constabit: ex his autem, cum restrictio privilegiorum sit odiosa, ad privilegia mere gratiosa non debet fieri extensio: sed et diversa est horum ratio; nam privilegia mere gratiosa, ut *supra* dixi, praescriptioni non subjacent.

190

Aliter discurrendum est *de priori genere* privilegiorum, seu de iis, quae onus, et gravamen afferunt alteri; nam ista amittuntur per non usum privatorum voluntarium, et liberum, oblata scilicet occasione utendi privilegio: et hoc tum per viam tacitae renuntiationis, tum per viam praescriptionis; Gaill. *l.* 2. *obs.* 60. *num.* 2. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 22. *q.* 8. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 34. *n.* 5. 6. *et* 16. Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 21. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 18. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 175. Konig. *n.* 29. Reiffenstuel. *n.* 204. et sumitur ex *l. nundinis* 1. junct. gloss. *V. tempore ff. de nundin.* Ratio est, quia etiam illae obligationes, et servitutes, tam reales, quam personales ita amittuntur per non usum; nam sic amittit jus eundi, vel currum agendi per alienum fundum, qui longo tempore, occasione oblata, hoc suo jure non utitur; item dominus feudi amittit jus exigendi obsequia a vasallo, si longo tempore, etiam cum posset, et occasio se offerret, illa non exigat etc.

191

Dub. 2. quid requiratur, ut per non usum tollatur privilegium, alteri gravamen, vel onus afferens? Resp. Duo requiruntur 1. ut iste non usus sit voluntarius, et liber, ac proinde, ut privilegiatus eo usus non sit, cum utendi occasio fuit; nam si aut occasio utendi nulla se obtulit, aut privilegiarius oblata uti non potuit, sive propter absentiam, aut ignorantiam inculpabilem, sive propter infirmitatem, aut alterius violentiam, per ejusmodi non usum mere negativum, etsi longissimi temporis, privilegiarius privilegium non amittit, quia non usus iste liber non est, et cons. nequit praesumi, quod procedat ex animo renuntiandi privilegio. Et hinc, qui jus gladii ex

principis privilegio habet, illud non amittit, etsi longissimo tempore ex defectu occasionis non fuerit usus privilegio: sic pariter non perdit privilegium, et jus exigendi obsequia a vasallo dominus directus feudi, si illa non exegit, quia iis non indigebat; item manet universitati privilegium promovendi ad gradus doctorales, etsi longissimo tempore, eo, quod nullus esset, qui promoveri vellet, aut digne posset, in eadem ad gradus istos promotus fuerit; Gaill. *l. c. n.* 4. *et seqq.* Azor. *q.* 8. Laym. *n.* 21. Palao *numer.* 2. Pirh. *num.* 175. Konig. *n.* 29. Reinffest. *n.* 205. *et duob. seqq.* Monent tamen hic DD. absentiam occasionis non debere esse voluntariam; nam si judex habens jus gladii maleficos capitis reos studiose non capiat, ne eos afficere debeat extremo supplicio, aut universitas causam scholasticis dederit, quare nolint promoveri, amittunt privilegia; quia tunc idem est, acsi nollent privilegiis suis uti, et sic fit iste non usus interpretativa abdicatio privilegii.

192

2. Requiritur lapsus temporis; et quidem, ut per non usum via tacitae renuntiationis sublatum censeatur privilegium, requiritur, ut tantum tempus lapsum sit, ex quo praesumatur animus se abdicandi privilegio: ut vero via praescriptionis, opus est, ut iste non usus continuatus libere fuerit per tempus ad praescriptionem requisitum, scilicet inter praesentes per decennium, inter absentes per vicennium, et aliquando per tempus longius, prout dictum est *ad lib.* 2. *tit.* 26. *a n.* 100. Menoch. *l.* 6. *praesumpt.* 41. *fin.* Suar. *c.* 34. *cit. n.* 20. Pont. *l.* 8. *de matr. c.* 18. *n.* 23. Vviest. *hic n.* 49.

193

Quaeritur 6. quando privilegium negativum amittatur usu, vel actu contrario? Resp. etiam hic distinguendum esse inter privilegia mere gratiosa, et inter onerosa aliis privilegia; quae *mere gratiosa* sunt, et nemini praejudicium afferunt, ut est privilegium non jejunandi in quadragesima, non recitandi horas canonicas etc. non tolluntur solo usu contrario; et hoc verum est, sive deinde unus solum, sive plures ponantur actus contrarii. Ita Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 35. *n.* 22. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *num.* 23. Bonacin. *D.* 1. *q.* 3. p. 8. §. 6. *n.* 5. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 19. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 183. Vviestner *n.* 50. Reiffenstuel. *n.* 213. Ratio est, quia ex non usu, seu usu contrario non potest praesumi renuntiatio istorum privilegiorum; potest enim habens privilegium non jejunandi, vel non dicendi horas canonicas jejunare, vel orare, non quasi obligatus lege, aut animo renuntiandi privilegio, sed ex devotione tantum, vel ob alios fines, adeoque sine praejudicio privilegii sui. Adde, etsi praesumi posset renuntiatio facta, ex illa tamen non adimeretur pri-

vilegium, sed mutare voluntatem suam renuntians posset, quamdiu renuntiatio nondum est acceptata a concedente, ut *supra num.* 182. dictum est de renuntiatione expressa.

194

Aliter sentiendum est de privilegiis negativis, quae *aliis onerosa* sunt, et praejudicium afferunt, uti sunt immunitas a solvendis decimis, vel tributis, exemptio a jurisdictione Ordinarii etc. nam haec amittuntur per usum contrarium privilegio; fierique hoc potest vel via praescriptionis, si nimirum post actum contrarium, sine protestatione factum, decurrat legitimum tempus ad praescriptionem sufficiens, et necessarium; vel per tacitam renuntiationem; qui enim sciens, et volens exercet actum contrarium privilegio, praesumitur in foro externo renuntiare velle privilegio suo; Suar. *loc. cit. n.* 7. Laym. *n.* 23. Palao *n.* 3. Pirh. *n.* 178. Reiffenstuel. *n.* 213.

195

Porro ut per hujusmodi actum contrarium inducatur tacita renuntiatio, requiritur 1. ut actus iste sit factus ab ipsomet privilegiato; nam si ab alio fieret, non tolleretur privilegium. Suar. *l. cit. n.* 3. Pirhing n. 179. Reinffenst. *n.* 216. 2. actus iste debet esse voluntarius, et quidem fieri animo renuntiandi privilegio; hinc si-quis expresse protestetur, quod per ejusmodi actum privilegio renuntiare non velit, aut si ignoret, illum contrarium privilegio esse, per eundem non amittitur privilegium; Reiffenst. *num.* 224. *et seqq.* 3. actus, qui exercetur contra privilegium, debet esse directe contrarius toti privilegio quoad totam facultatem; et hinc privilegium habens tractum successivum non statim tollitur unico actu etiam quoad usum illius imposterum, nisi completa sit praescriptio; Abb. *in c.* 8. *de const. n.* 8. Felin. *ibid. n.* 9. Laym. *ibid. n.* 11. Suar. *l. cit. n.* 10. Pont. *l.* 8. *de matr. c.* 18. *n.* 27. Vviestner *hic num.* 53. Aliud est, et privilegium tale fit, quod unico actu perficitur, et effectum non iterabilem habet; nam hoc via renuntiationis tacitae per unicum actum contrarium tollitur, ut communiter docent DD. *in c. cum accessissent* 8. *de const. c. si de terra* 6. *etc. accedentibus* 15. *h. t.* et ratio est manifesta; quia in tali casu renuntiatio pro uno actu est renuntiatio privilegii simpliciter, et absolute, cum totum privilegium in uno actu consistat; 4. privilegium tale debet esse, cui contra privilegium operas derogare, et renuntiare etiam expresse possit, alias etsi plures etiam actus illi contrarios faciat, privilegium per eos actus non tolletur; Abb. *n.* 8. *cit.* Felin. *n.* 28. Laym. *n.* 12. Suar. *n.* 5. *et* 8. Pirh. *n.* 18. Ratio est, quia is, qui non potest per expressam renuntiationem tollere privilegium, neque per tacitam illud potest exercendo actus illi contrarios; nam expressi,

et taciti est eadem vis; immo major efficacia est expressae renuntiationis, quam tacitae, cum verbis illa, haec factis dumtaxat fiat.

196

Ut praescribatur adversus privilegium negativum, requiritur decennium inter praesentes, viccnnium inter absentes, nisi privilegiatus sit ecclesia, monasterium etc. *Quod si privilegiatus sit ecclesia, monasterium etc.* requiritur tempus longius: quantum vero illud esse debeat, dubium est; et *rationem dubitandi* facit *c. si de terra* 6. *h. t.* ubi dicitur, quod privilegium non solvendi decimas, competens cistercensium ordini *pr. c. ex p.* 10. *et. c. nuper* 34. *de decim.* amissum sit solutione earum, per annos 30. ab istius ordinis monasterio continuata. Sed dicendum, requiri annos 40. Ita Suar *c.* 36. *cit. n.* 21. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 26. *n.* 18. Gonzal. *in c. si de terra cit. n.* 7. Wiest. *hic n.* 53. *et duob. seq.* ex regula generali *c. de quarta* 5. *c. ad aures* 6. *et c. illud* 8. *de praescr.* et praecipue *c. accedentibus* 15. *h. t.* ubi alleganti praescriptionem adversus privilegium tale imponitur onus probandi temporis quadragenarii: neque obstat *c. si de terra* in contrarium allegatum; quia ibi solum agitur de amissione privilegii via renuntiationis, quae ex decimarum solutione, a privilegiatis, juris sui ignorantiam non habentibus, triginta, immo paucioribus, et secundum multos decem dumtaxat annis sine ulla interruptione, et protestatione continuata, praesumitur, cum tam supinus non facile quisquam sit, ut solutionem, a qua se privilegio esse immunem novit, tot annis sine ulla protestatione praestet.

197

Quaeritur 7. quomodo amittatur privilegium per abusum? Resp. cum distinctione; potest enim abusus privilegii, sive culpa in usu illius triplici modo contingere: 1. per excessum, siquis utatur privilegio contra intentionem concedentis, illud ultro illius limites extendendo ad tempus, locum, materiam, vel personam non concessam; 2. sumendo ex illo occasionem delinquendi, sicut contingeret si exemptus liberius delinqueret, aut alteri injuriam inferret spe immunitatis vel difficilioris conventionis concepta ex privilegio. 3. contra ejus indulti finem agendo sicut ageret canonicus, vel alius beneficiatus, obtinens privilegium non residendi in sua ecclesia ad prosequendum litterarum studium, si hoc insuper habito, tempus otio tereret, et inutilibus, atque a privilegii sui alienis exercitiis insumeret.

198

Quocunque ex his tribus modis privilegiatus privilegio suo abutatur, meretur illud amittere, ut habetur *can. ubi* 7. *dist.* 74. *c. licet* 18. *de regul. c. ut privilegia* 24. *hoc tit. c. contingit* 45. *de sent.*

excomm. et alibi passim, docentque Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 36. *a n.* 4. Salas *D.* 17. *sect.* 13. *n.* 67. Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 24. Bonac. *D.* 1. *q.* 3. *p. ult. n.* 2. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 20. *n.* 3. Engl *hic n.* 16. Reiffenstuel. *n.* 176. *et seqq.*

199

Si primo modo per excessum privilegiatus abutatur privilegio suo meretur illo privari, et defacto aliquando privatur vel ex toto, vel ex parte, prout lex disposuerit; et sic eligens indignum, pro illa vice privatur potestate eligendi, ut habetur *c. gratus* 3. *de postulat. praelat. c. cum in cunctis* 7. *§. fin. etc. cum Vintonensis* 25. *de elect.*

200

Si secundo modo, accipiendo occasionem delinquendi, meretur privari quidem privilegio suo; at non est privatus ipso facto, saltem ante sententiam declaratoriam criminis, ut colligitur ex *c. contingit cit.* ubi clericus incedens sine habitu, et tonsura ut occasionem liberius vivendi habeat, non amittit privilegium clericale, quousque ter monitus sit.

201

Si tertio modo, privilegium eo modo cessat, quomodo cessat finis, et fundamentum privilegii. Si finis solum cessat quoad aliquem actum, privilegium solum cessabit pro illo actu; si in totum cessat, privilegium quoque cessabit in totum. Sed haec cessatio non est in poenam abusus, sed ob defectum finis a privilegio intenti, atque adeo ex natura rei; et sic ipsa natura rei amittit privilegium clericale clericus, qui ad statum matrimonialem transit, et laice vivit; item perdit privilegium lucrandi fructus beneficii sui absens studiorum causa, si ille non vacet studiis etc.

202

Porro excessuum, quos privilegiati in usu privilegiorum suorum committunt, exempla varia referuntur in jure pontificio; potissimi vero religiosorum sunt; cum enim hi pluribus privilegiis a sede pontificia prae ceteris instructi sint, pronum est, eos magis in usu eorum excedere. Occasionem prohibitionum sequentium maxime dederunt templarii, et hospitalarii, qui in multis excedebant. Praecipua afferam capita.

203

1. Igitur excedere religiosi possunt, si ecclesias, vel decimas de manu laicorum sine episcopi consensu recipiant; *c. cum et plantare* 3. *h. t.* jubenturque sic receptas dimittere, nisi legitime praescripserint, vel postea consensum episcopi obtinuerint; *cap. cura* 11. *de jur. patron.* gloss. *in c.* 3. *cit. V. aliquo tempore.* Host. *ibid.* Fagn.

n. 2. Pirh. *hic n.* 131. Quod tamen quoad decimas non absque discrimine intelligendum, sed distinguendum est an laici juste, et cum consensu pontificis eas decimas obtinuerint, an vero injuste. *Si juste*, consensu episcopi eo casu opus non est; cum enim per ejusmodi concessionem separentur omnino a bonis ecclesiastici, et laicales fiant, sicut alia sua bona, ita et decimas ejusmodi donare religiosis possunt, vel etiam vendere propria authoritate, et non requisito consensu episcopi. *Si vero injuste*, interest, an laicus decimas injuste detineat sine titulo, vel cum titulo ab inferioribus praelatis habito. *Si ex titulo aliquo*, religiosi eas a laicis possunt accipere, accedente consensu episcopi, idque ex permissione ecclesiae, et juris canonici; *c. cum apostolica* 7. *de his, qua a praelat.* sic enim utilitati ecclesiae consulitur, dum ejusmodi decimae ad usus ecclesiasticos revocantur; *can. fin. caus.* 16. *q.* 1. junct. *c. statuto* 2. §. *sane de decim. in* 6. *Si sine titulo*, nullo modo illas etiam sponte oblatas religiosi a laicis possunt accipere, sed hi debent illas dimittere et restituere illi, ad quem de jure pertinent: et ratio est, quia nulla potestas laicis competit disponendi de rebus ecclesiasticis; *c. fin. de reb. eccl. non alien.* et pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui non potest donare; *c. quod autem* 5. *de jur. patr.* Et hoc procedit, etiamsi talis donatio facta sit cum consensu episcopi; quia consensus episcopi nihil novi dare potest, sed datum ab alio, qui dare potest, confirmat, juxta regulam traditam *c. inter dilectos* 6. *vers. ceterum de fid. instrum.*

204

2. Excedunt religiosi, et privilegiati, si excommunicatos, et nominatim interdictos ab episcopis non vitent, sed ad divina recipiant; nam excommunicatus, et interdictus in una ecclesia, vel dioecesi, censetur ubique excommunicatus, et interdictus, ita, ut vitari debeat tanquam excommunicatus etiam a non subditis, et privilegiatis; *c. cum et plantare cit.* §. *excommunicatos.* Host. *ibid.* Abb. *n.* 1. Fagnan. *n.* 4. Pirh. *n.* 133. *Neque obest*, quod exempti sint a jurisdictione Ordinariorum, qui tulerunt excommunicationis sententiam; quia privil. exemptionis, etsi faciat, ut excommunicari nequeant ab Ordinariis, non tamen facit, ut non debeant alios excommunicatos vitare; et ratio est, quia obligatio eos vitandi non ex jurisdictione Ordinarii excommunicantis, sed ex dispositione juris communis provenit, cui etiam exempti subjacent; Suar. *D.* 18. *de censur. sect.* 1. *n.* 8. Barbos. *in c. cum et plantare cit. num.* 14. Pirh. *n.* 133. *cit.*

205

3. Excedunt, si in ecclesiis suis, quae pleno jure, i. e. quoad temporalia, et spiritualia ad ipsos non pertinent, cum vacaverint, presbyteros parochiales constituant, et eos episcopis non praesentent instituendos; *c. cum et plantare cit.* §. *in ecclesiis*, Fagnan. *n.* 5. nam etsi rationem rerum temporalium ab hujusmodi presbyteris religiosi ejusmodi possint exigere, praesentare tamen eos episcopo debent, ut ab hoc instituantur, et curam accipiant, sicque institutos inconsultis iisdem episcopis, removere non possunt. Quoad ecclesias, quae pleno jure, scilicet quoad temporalia simul, et spiritualia subjectae ipsis religiosis sunt, facienda est distinctio; vel enim populus etiam est illis subjectus, ita, ut quasi episcopalem jurisdictionem in eum exerceant; vel contra ipsae quidem ecclesiae exemptae sunt, non tamen populus a jurisdictione episcopi dioecesani. *Si primum*, liberam tales religiosi potestatem habent instituendi, et destituendi clericos in illis ecclesiis, etiam sine consensu episcopi loci, ut colligitur argum. a sensu contrario ex *cit.* §. *in ecclesiis*, et notat *ibi* gloss. *V. pleno jure. Si secundum*, religiosi exempti habent quidem liberum jus conferendi, vel instituendi rectorem in illis ecclesiis, debent tamen institutum praesentare episcopo, ut ab eo curam accipiat.

206

4. Excedunt, si scienter in locis interdictis divina celebrent, vel celebrari faciant, nisi secundum permissionem juris scilicet submissa voce, et januis clausis; item si ibi alios, quam confratres suos sepeliant; *cap. cum et plantare cit.* §. *quodsi.* Multo magis excedunt, si publice ad divina officia, sacramenta, et sepulturam admittant excommunicatos, et personaliter interdictos *cap. ad haec* 5. *hoc tit. cap. episcoporum* 8. *eod. in* 6. Jubentque Alexander III. sic sepultos extra coemeteria ejici, modo possint ossa eorum ab aliorum fidelium ossibus discerni; *cap. sacris* 12. *de sepult.* et nisi forte petierint absolvi, et per eos non steterit, quo minus fuerint absoluti; gloss. *in cap. adhaec cit. V. ejiciant.* Ratio est, quia quibus non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus; *c. adhaec*, *et cap. sacris cit.* Exempti autem, qui contra hanc prohibitionem fecerint, praeter alias poenas jure statutas, interdicuntur ingressu ecclesiae, donec competenter satisfecerint, ad arbitrium illius, cujus sententiam contempserunt. Dixi autem, *exempti,* nam haec poena non est extendenda ad non exemptos, ut Pirhing *n.* 144. notat, quamvis gloss. *in cap. episcoporum cit. V. ingressum* contrarium teneat.

207

5. Excedunt, si in oratoriis suis privatis campanas habeant, easque publice pulsent, prout habetur *in cap. patentibus* 40. *hoc t.* nam habere campanam publicam, eamque pulsare publice est signum loci publici, et sacrati. Dixi, *in oratoriis privatis*, nam in ecclesiis, et oratoriis publicis licet, et constat ex *c. nimis* 16. *de excess. praelat.*

208

5. Si in ecclesia polluta celebrent, antequam reconcilietur. Et hi suspenduntur, non quidem ipso jure, sed per sententiam; *cap. tuarum* 11. *hoc tit. cap. is qui* 18. *de sent. excomm. in* 6. Abb. *hic n.* 5. Unde discrimen est cum eo, qui celebrat in ecclesia interdicta; nam hic ipso jure suspensus est ab officio, et beneficio; *cap. fin. de excess. praelat.* Pirh. *n.* 139.

209

7. Si presbyteros, ab officio per episcopum suspensos, ad divina officia restituant, seu a suspensione absolvant; *cap. tuarum cit.* Ratio est, quia ab hac, et aliis censuris ab homine latis non potest absolvere, nisi qui eas tulit, vel legitimus ejus superior; *cap. pastoralis* 11. §. *praeterea de offic. ord.* unde nulla est hujusmodi absolutio.

210

8. Si laicos, qui cum uxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quod eis ex bonis suis annuatim aliquid solvant, ita eximere a potestate episcoporum contendant, ut aliis secundum consuetudinem terrae, seu regionis ad sibi objecta respondere non teneantur. Hos Innocentius III. *in cap. cum et plantare cit.* decernit compellendos ad respondendum aliis, remota appellatione.

211

9. Si ecclesias, vel capellas aedificent in locis non exemptis sine licentia Ordinarii loci, vel in exemptis sine licentia papae; *cap. authoritate* 4. *hoc tit. in* 6. et dictum est *lib.* 3. *tit.* 48. *n.* 1. *et seq.* Si in hoc casu deliquerint exempti, puniri a locorum ordinariis possunt; gloss. *in cap. cit. V. compescantur*, et Joan. Nonanch. *V. eodem*; et ecclesiae sic aedificatae in loco non exempto cedunt juri episcopi; *cap. cum olim* 14. *hoc tit.*

212

10. Si causas, et lites proprias suorum liberorum hominum ut actores, vel defensores assumant; nam hoc prohibetur *cap. authoritate cit.* etiam casu, quo tales liberi homines ipsi sunt censuales, et censum annuum iisdem praestare obligati. *Ratio* prohibitionis est, quia sic redderent duriorem causam eorum, qui in lite ejusmodi

liberis hominibus adversantur; hoc autem non licet, quia non debet alicujus causa fieri deterior ex alieno facto; *l. omnibus* 1. *ff. de alien. jud. mut. caus.*

213

11. Si religiosi aliis, quam familiaribus suis sacramentum extremae unctionis, et eucharistiae per modum viatici ministrare, aut matrimonia solemnizare, i. e. solemniter benedicere sine speciali licentia presbyteri parochialis super his obtenta praesumpserint. *Clem. religiosi* 1. *hoc tit.* hi enim ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt, per sedem apostolicam dumtaxat absolvendi, excepto mortis articulo; Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* in religiosos, sine licentia parochi solemniter benedicentes nuptias, addidit etiam poenam suspensionis.

214

12. Si excommunicatos a canone exceptis casibus jure expressis, vel per privilegia sedis apostolicae concessis, aut a sententiis per statuta provincia alia, vel synodalia promulgatis absolvant. *Clem. religiosi cit.* Hi incurrunt poenam excommunicationis reservatae sedi apostolicae, et haec poena currit, etiamsi unus religiosus absolvat alium religiosum, quia textus nihil excipit, et sub verbis generalibus comprehenduntur etiam religiosi in materia poenali; Pirh. *n.* 149.

215

13. Si in conventibus detrahant praelatis ecclesiasticis, quod intelligendum, si nominatim eos perstringant, vel per talem circumlocutionem, quae vicem habeat proprii nominis; *Clem. cit.* §. *quibus etiam.*

14. Si laicos ab ecclesiarum aliarum ingressu, aut frequentia retrahant; si indulgentias indiscretas, i. e. falsas et suppositilias promulgent, si quando intersunt testamentis conficiendis, testatores a debitis restitutionibus, aut legatis, matricibus, i. e. cathedralibus ecclesiis faciendis, abstrahant; *Clem. cit.*

216

15. Si a casibus, sedi apostolicae, aut locorum Ordinario reservatis absolvant; nam, ut declaravit *sac. congr. conc.* apud Barbosa *in Clem.* 1, §. *quibus cit. n.* 19. religiosi, etiam exempti, sine authoritate, et licentia superioris absolvere nequeunt a casibus, papae, aut etiam episcopo reservatis.

16. Si personas ecclesiasticas, praesertim coram judicibus delegatis a papa, suam contra eos justitiam prosequentes, indebite vexare, aut ad loca plura, praesertim multum remota, conveniendi causa trahere praesumant; *Clem. cit.*

217

Omnibus his, qui a *num.* 213. positi sunt, per eandem *Clem.* imponitur poenitentia duorum mensium, et praelati illorum, si occasione horum excessuum acceperint aliquid, et requisiti fuerint ab iis, in quorum praejudicium ea ad praelatos sic pervenerunt, nec satisfecerint intra mensem partibus laesis, suspensionem incurrunt ab officio, et omni administratione.

218

Denique, quemadmodum non decet, privilegiatos in privilegiorum suorum usu excedere, ita etiam non oportet, ut alii privilegia exemptorum violent; et hi, qui privilegiis alienis derogant, merito suis privandi sunt, ut statuitur *cap. dilecti* 4. *hoc tit.* Ratio est, quia non sunt ei sua jura servanda, qui non meruit aliena violare; *can. si decet* 22. *caus.* 25. *q.* 2. Abb. *in cap.* 4. *cit. num.* 1. Barbos. *ibid. n.* 2. ubi *n.* 3. addit, per hoc non excludi alias poenas jure praescriptas contra judices negligentes in administratione justitiae, vel qui per dolum, aut imperitiam male judicant, de quibus dictum est *lib.* 2. *tit.* 27. *num.* 110. *et seq.*

§. VI.

De revocatione privilegiorum

SUMMARIUM

219 220 *Qualia privilegia revocari possint?*
221 etc. *An revocari possint gratis concessa subdito?*
224 etc. *An concessa eidem per contractum?*
227 etc. *Quis revocare privilegia possit?*
229 etc. *Quibus modis revocari possint?*
231 etc. *Quando derogetur privilegio per actum contrarium exercitum a concedente?*
234 etc. *An et quaenam privilegia regularium sint revocata?*
240 etc, *Quid, et cujus valoris sint vivae vocis oraculo concessa?*
244 etc. *Quando revocatio privilegii vim suam, et effectum habeat?*

Ultimus hic modus est, quo tolli privilegium potest, prae ceteris tamen loco speciali dignus, quia majores, quam circa alios, difficultates quoad eum moveri possunt.

219

Quaeritur 1. qualia privilegia revocari possint? *Et* 1. *quidem dubitatur*, an revocari a concedente, vel hujus successore possit privilegium concessum non subdito, et ab hoc acceptatum? Resp. non posse, nisi ex causa publica. Ita Abb. *in cap. novit.* 13. *de judic. n.* 23. Felin. *ibid. a n.* 8. Decius *n.* 4. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 37. *n.* 2. Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 24. Pontius *l.* 8. *de matr. c.* 19. *n.* 12. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 31. §. 1. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 186. Engl. *n.* 21. Konig. *n.* 28. Vviest. *n.* 59. Reiffenst. *n.* 121. Begnud. *V. privilegium n.* 5. Ratio est, quia tale privilegium, postquam acceptatum est, transit in pactum, seu contractum, quo privilegiato acquiritur jus proprie dictum, hoc autem non subdito auferri non potest, nisi ex causa publica.

220

Dixi, *nisi ex causa publica;* nam si privilegium vergere incipiat in damnum reip. vel etiam principis concedentis valde notabile, ita, ut si a principio damnum id accidisset, privilegium censeretur injustum, et iniquum, successor privilegium illud revocare

potest, vel etiam ipse princeps concedens non servare, ut Felin. *loc. cit.* Suar. *n.* 3. Palao *n.* 4. Pirh. *n.* 187. Reiffenst. *n.* 121. docent, et ratio est, quia conditio illa, sive exceptio ex natura rei intelligitur inclusa in prima concessione privilegii. Imo eo casu privilegium non revocatur proprie, sed per seipsum cessat, quia concedi videtur sub hac tacita conditione, dummodo damnosum sit concedenti, et reipublicae, alias concessio irrationabilis foret.

221

Dub. 2. utrum a principe, vel hujus successore possit revocari privilegium gratis concessum subdito? Resp. distinguendum inter privilegium mere gratiosum, et remuneratorium. *Si mere gratiosum sit*, et nullius meriti respectu datum, revocari quidem valide potest, non tamen decenter, et licite, nisi urgeat justa causa. Ita Felin. *in cap.* 13. *de jud. n.* 8. *et seq.* Sylv. *V. privilegium n.* 10. *dict.* 7. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 37. *n.* 10. Sanch. *de matrim. l.* 8. *D.* 33. *n.* 1. Salas *D.* 17. *de LL. sect.* 14. *n.* 70. *et D.* 20. *sect.* 18. *num.* 126. Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 25. Bonacin. *D.* 1. *quaest.* 3. *p.* 8. §. 3. *n.* 1. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 21. §. 1. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 187. Vviest. *n.* 59. *et* 61. Reiffenst. *n.* 220. Quod valide revocari possit, patet, quia jus, quod per tale privilegium conceditur, non transit in dominium subditi, cui conceditur, et ita semper pendet a mera voluntate principis. Quod vero sine culpa saltem veniali revocari nequeat, ex eo colligitur, quia beneficium principis decet esse mansurum, estque inconstantiae, et levitatis voluntatem mutare sine causa.

222

Quoad alteram *remuneratorio*, dico, remunerationem posse deberi ex justitia, vel solum ex gratitudine. *Si ex justitia debetur*, certum est, privilegium sic datum revocari non posse; sed tunc non est gratis concessum. *Si ex gratitudine solum*, etsi non tam irrevocabile sit, sicut illud, quod ex justitia datum est (nam hujus fortius est vinculum) est tamen adhuc irrevocabile, nisi remuneratio sit excessiva. Ita Suar. *loc. cit. n.* 6. Sanch. *n.* 5. Laym. *n.* 25. Bonacin. *n.* 2. Palao §. 2. *num.* 4. Pirh. *n.* 187. Konig. *n.* 28. Ratio est, quia quocumque modo debita sit, cedit privilegiatus illius debito ob privilegium sibi concessum.

223

An vero casu, quo revocatur ejusmodi privilegium remuneratorium, opus sit compensatione, controversia moveri potest. Et *ratio dubitandi* est, quia revocans ejusmodi privilegium reducit rem in pristinum statum, et cons. reddit privilegiato sua merita, quorum cessionem fecerat ob privilegium, cum autem illa merita non ex-

postulent ex justitia compensationem, non videtur illi compensatio debita esse; sed obligatio compensandi distingui potest, ut illam distinguit Palao *l. c. n.* 5. juxta quem etsi compensatio non debeatur ex justitia propter merita, probabiliter tamen debetur ex justitia cessionem, quam fecerat privilegiatus ob privilegii consecutionem; nam haec cessio est pretio aestimabiiis, cum sit actio damnosa cedenti, et utilis cessionario, quae tamen nunquam redit, etsi redeant merita.

224

Dub. 3. an princeps, vel hujus successor revocare possit privilegium concessum subdito per contractum? Resp. concedi posse vel per pactum, aut contractum onerosum, vel per lucrativum tantum, sive per donationem; neutro modo princeps revocare privilegium sic datum potest sine justa causa. Ita Suar. *c.* 37. *cit. n.* 5. *et seq.* Sanch. *D.* 33. *n.* 2. *et* 3. Laym. *n.* 25. Bonac. *n.* 5. Pont. *n.* 13. Palao §. 1. *cit. n.* 2. Engl. *n.* 22. Pirhing *n.* 187. Vviest. *n.* 60. Reiffenst. *n.* 222. Begnudell. *n.* 4. Et quidem quod privilegium, concessum subdito per contractum, princeps revocare nequeat, patet, quia etiam princeps tenetur pacta, cum subditis inita, servare; nam ex his oritur obligatio justitiae. Quod vero etiam revocare nequeat privilegia per contractum mere lucrativum, seu donationem concessa, pariter constat; nam privilegium, concessum subdito per donationem, post hujus acceptationem in dominium transit subditi; atqui princeps non potest sine causa rem suam auferre subdito, cujus ille dominium habet: ergo etc.

225

Dixi *sine justa causa;* nam ex causa justa potest revocare privilegia a se, vel antecessoribus data; est autem causa ad revocationem sufficiens omnis illa, quae sufficit, ut revocetur donatio subdito facta, et in quibus princeps spoliare bonis suis subditos potest; imo eo casu non tam est revocatio, quam cessatio privilegii, cum ut *n.* 220. supra dictum est, privilegia videantur sub tacita hac conditione data, ut durent tamdiu, quamdiu ad publicam utilitatem cessatio illorum non pertinuerit; ita Palao *n.* 5. qui putat, principem teneri probare causam, alias nihil esset firmum, sed facillimo negotio posset princeps jus tertio acquisitum auferre.

226

Si princeps ob publicam necessitatem, vel aliam causam urgentem rescindat contractum onerosum, et revocet privilegium subdito ex tali contractu datum, compensationem illi tenetur facere, si commode fieri potest: et ratio est, quia princeps non est absolutus dominus rerum subditi, et hic non tenetur gratis remittere jus

suum. *Contra*, si revocet privilegium datum subdito ex contractu, vel pacto mere lucrativo, seu per donationem; tunc enim non est necessarium, ut ab eo compensatio ulla fiat subdito, prout Suar. *n.* 9. Palao *n.* 6. Pirbing *n.* 187. et alii communiter docent; nam in hoc ratio cessat, ob quam compensari debet in privilegio per contractum onerosum concesso, cum nulla fiat commutatio rei ad rem. Adde, quod non satis credibile sit, quod concedens tale privilegium voluerit sibi imponere obligationem non revocandi illud justa causa intercedente, nisi facta compensatione: imo potius praesumitur contrarium.

227

Quaeritur 2. quis revocare privilegia possit gratis concessa subdito? Resp. 1. id potest concedens: et hoc verum est non tantum, quando concedens privilegium est supremus princeps, sed procedit etiam de inferioribus magistratibus, qui superiorem recognoscunt; Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 37. *n.* 12. *et* 13. Pont. *l.* 8. *de matrim. cap.* 19. *n.* 15. Laym. *t.* 1. *tract.* 3. *cap.* 23. *n.* 25. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 21. §. 3. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 188. *Excipitur*, nisi privilegium ab inferiore datum sit confirmatum a superiore; quia ratione confirmationis pendet a voluntate confirmantis: cons. sine hujus consensu ab inferiore amplius revocari non potest. Idem dicendum ait *Palao*, et ab hoc *cit.* de quacunque dispensatione, quam inferior in lege superioris potestate ab hoc accepta fecit; quia pro toto illo tempore legem superioris abstulit ex voluntate superioris; igitur obligationem sine hujus voluntate revocare non potest, et legem restituere; nam ad hoc non minus, quam ad prius superioris consensu opus est, cum sit in re, quae potestatem illius ordinariam excedit.

228

2. Non tantum concedens privilegium, sed etiam hujus successor revocare potest privilegium, ab antecessore concessum; Suarez *n.* 11. Palao *n.* 1. Pirh. *n.* 188. Ratio est, quia succedit in aequali potestate, et est una, eademque persona per fictionem juris cum antecessore. Adde, quod antecessor ligare manum successoris non possit.

3. Privilegium concessum ab inferiore revocari potest a superiore illius; requiritur tamen causa, sine qua etiam princeps supremus non revocat licite; quia talis revocatio cedit in injuriam inferioris praelati, et in detrimentum subditorum. Si non sit supremus princeps, probabiliter neque valida est hujusmodi revocatio; quia jura subditorum non potest tollere.

229

Dub. 1. quibus modis revocari privilegia possint? Resp. revocari posse duobus modis, expresse, vel tacite; *expressa revocatio* fit non solum verbis expressis in specie, et in particulari, sed etiam per clausulam generalem, scilicet *non obstantibus quibuscunque privilegiis*, nam haec clausula regulariter sufficit, licet generica sit; quia sub genere comprehenduntur species. Dixi *regulariter:* nam ut Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 38. *n.* 1. *et seq.* Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 33. *n.* 8. Laym. *in c. cum ordinem* 6. *de rescript. in* 6. *n.* 7. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 21. §. 4. *n.* 3. Engl *hic n.* 21. Pirh. *n.* 189. Reiffenst. *n.* 124. *et seq.* advertunt, per ejusmodi clausulam generalem non revocantur, 1. privilegia in corpore juris contenta; 2. eo tenore expressa, ut revocari non possint, nisi de iis expressa, et specialis mentio fiat; 3. per modum contractus, vel in remunerationem meritorum concessa. Quodsi tamen aliunde et clare constaret, quod princeps sub verbis generalibus etiam haec privilegia comprehensa velit, etiam his derogatum erit; quia non mens verbis, sed verba menti sunt conformanda.

230

Tacita revocatio fit per actum principis directe contrarium privilegio, qui non potest subsistere, nec habere effectum intentum, saltem adaequatum, sine derogatione privilegii prius concessi, dummodo possit praesumi, eum scire, vel recordari privilegii antea concessi, nam si adsit, vel praesumi possit ignorantia, per ejusmodi actum non derogatur privilegio; et ratio est, quia haec derogatio debet esse libera, et voluntaria; talis autem esse non potest, nisi ex cognitione saltem virtuali derogantis procedat. Colligitur aperte ex *cap. nulli* 28. *de rescript. cap. licet* 1. *de const. in* 6. *et l. idem Ulpianus* 12. §. *sunt et alii* 1. *ff. de excusat.* ubi facultas mutandi domicilium concessa tutori censetur virtualis facultas dimittendi munus, et sollicitudinem tutoris, si data fuerit ex rescripto imperatoris, scientis illum tutorem esse.

231

Dub. 2. quando derogatur privilegio per actum contrarium? Resp. pro hoc communiter has tradi regulas. 1. per legem universalem, etsi non abroget expresse privilegia, censentur tamen revocata privilegia in jure communi contenta; non vero specialia, et extra commune jus; Salas *de LL. D.* 17. *sect.* 14. *n.* 74. Suar. *l.* 8. *de LL. c.* 39. *n.* 2. Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 27. Bonac. *D.* 1. *qu.* 3. *p.* 8. §. 3. *n.* 15. Palao *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 21. §. 4. *n.* 10. Pirh. *hic. n.* 191. Reiffenst. *n.* 128. *et* 129. Ratio est, quia illa censetur princeps scire, ista probabiliter ignorare potest;

igitur dum legem fert contrariam privilegio, quod juri communi insertum est, praesumitur velle eidem derogare; non vero censetur vere derogare privilegio speciali, nisi expresse mentionem illius faciat. Adde, quia hujusmodi privilegium insertum juri communi est jus commune. Sed lex communis alia communi lege abrogatur, neque necesse est, ut praecedentis fiat mentio.

232

2. Privilegium prius obtentum non tollitur, nec tacite revocatur per privilegium posterius, quod contrarium est priori, nisi illius prioris mentio specialis fiat, juxta *c. veniens* 19. et ibi gloss. V. nullum de praescript. Salas *loc. cit.* Suar. *n.* 5. Bonac. *n.* 17. *circ. fin.* Palao *n.* 13. Pirhing. *n.* 193. Reiffenstuel *n.* 130. Ratio est, quia cum privilegium sit jus privatum, et particulare, ideo praesumitur princeps secundum privilegium concessisse ex ignorantia primi, si de illo nullam mentionem faciat in concessione secundi; *cap. licet* 1. *de const. in* 6. *et cap. ex parte* 12. *de offic. deleg.* Imo posterius privilegium, in quo nulla facta est mentio prioris, subreptitie impetratum censetur, tacita veritate, quae exprimi debuisset, ac proinde non valet. *Excipitur* 1. nisi prius privilegium sit insertum corpori juris communis; nam hoc privilegium non censetur princeps ignorare, ac proinde in hoc cessat illatio; Salas *n.* 75. Suar. *n.* 5. Bonacin. *n.* 17. Palao *n.* 11. *Excipitur* 2. si privilegium prius sit generale, posterius speciale; nam concedendo alicui gratiam generalem non censetur princeps sibi velle adimere potestatem concedendi gratiam specialem; cons. posterius privilegium non erit proprie derogatio prioris generalis, sed quaedam quasi exceptio; Suar. *num.* 7. *cum citt.*

233

3. Si sententiam judex in judicio tulerit contrariam privilegio, qua scilicet reus condemnatur, non obstante privilegio, non revocatur privilegium, sed sententia potius supponit nullitatem privilegii; unde si privilegiatus valorem privilegii sui sufficienter probet, perget validum esse etiam non obstante sententia judicis; Suar. *n.* 4. Palao *n.* 17. Pirh. *n.* 196. Reiffenstuel *n.* 132.

234

Quaeritur 3. an, et quaenam privilegia regularium a *conc. trid.* sint revocata? *Certum est* 1. plurima eorum privilegia non esse revocata, sed adhuc persistere in pleno suo vigore, imo ab ipso Trid. fuisse confirmata. Constat ex *sess.* 25 *de regul. cap.* 20. *fin.* ibi; *in celeris omnibus praefatorum ordinum* (regularium) *privilegia, et facultates, quae ipsorum personas, loca, et jura concernunt, firma sint, et illaesa. Conf.* universali praxi omnium

ordinum, utentium privilegiis suis plurimis. Sed et ipsi summi pont. eadem privilegia passim confirmant, et nonnulla tantum excipiunt.

235

Certum est 2. revocata esse omnia, et singula privilegia regularium ante *trid.* concessa, quae adversantur decretis contentis *in sess.* 25. *cit. de regular.* cons. regulares omnes exacte debent observare illa decreta, nisi post *trid.* contra illa, vel illorum aliqua haberent concessum novum privilegium. Patet ex *sess. cit. de regul. cap.* 22.

Certum est 3. revocata etiam censeri illa privilegia, quae ante *trid.* concessa sunt, et adversantur cuicunque ejusdem decreto, quod habet adjectam clausulam revocatoriam illorum, ita quidem, ut regulares privilegiis sic revocatis uti amplius nequeant etiam in foro conscientiae; nam contraria sententia hodie damnata est ab *Alexandro VII.* his terminis; *Regulares possunt uti privilegiis suis, quae sunt expresse revocata a conc. trid.*

236

Dubium est, an per *trid.* revocata censeantur etiam privilegia regularium, ante istud concessa, quae alicui ex decretis ejusdem *sess.* 25. vel priorum sessionum adversantur, non addita clausula revocatoria illorum? Affirmant Peyrin. *declar. privil. tom.* 2. *in constit.* 1. *Gregorii XIII. n.* 3. Donat. *tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 11. *quaest.* 15. *a n.* 4. Fundantur 1. quia trid. *sess.* 25. *de regul. cap.* 22. praecipit cuncta sua decreta etiam a regularibus observari, *non obstantibus eorumdem quibuscunque privilegiis etc.* ergo per hanc clausulam derogavit omnibus regularium privilegiis, quae alicui cuicunque tandem decreto illius adversantur. 2. quia *Pius IV.* per *bullam*, incipit, *in principis Apostolorum sede*, quae *refertur tom.* 2. *bullar. fol.* 135. estque inter ejusdem pontificis constitutiones 94. omnia, et singula, etiam regularium quorumcunque, privilegia, sub quacunque excogitabili forma, et ex quacunque causa concessa, universaliter, et indistincte revocat et annullat in omnibus, et singulis, in quibus illa statutis, et decretis *trid. contrariantur.*

237

Contra alii cum Rodriq. *tom.* 1. *regul. quaest.* 8. *art.* 7. Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 28. Mirand. *man. praelat. tom.* 2. *quaest.* 42. *art.* 3. *vers. sed alii* Reiffenst. *hic n.* 139. *et seqq.* non improbabiliter docent, haec ultima privilegia, quae contraria sunt decretis *trid.* si ista clausulam horum privilegiorum derogatoriam nullam sibi adjectam habeant, ab eodem *trid.* non censeri revocata, nec contineri in clausula, *dummodo ss. canonibus, et decretis conc. trid.*

non adversentur; cons. his privilegiis valide, et licite utuntur regulares non tantum in foro interno, sed etiam in externo. *Ratio est*, quia nulla lex, constitutio, vel decretum, quamvis generaliter vel universaliter latum, derogat particularibus locorum, aut personarum statutis, consuetudinibus, aut privilegiis, nisi hoc exprimat; quia haec probabiliter legislator ignorare potest; *cap. licet* 1. *in constit. in* 6.

238

Conf. 1. *trid.* in aliquibus suis decretis addit clausulam derogatoriam consuetudinum, vel privilegiorum contrariorum, in aliis eam clausulam omittit; atqui frustra adderetur haec clausula, si revocata essent omnia illa, respectu quorum clausula talis non apponitur; ergo etc. 2. communis, et indubitata doctrina est apud omnes fere DD. et ipsos etiam adversarios, quod *trid.* per sua decreta generalia, quae posita sunt sine ulla clausula derogatoria, non deroget specialibus statutis, vel consuetudinibus locorum, aut personarum; ergo nec privilegiis, quae extra corpus juris communis habentur; nam de his eadem, quae de illis, habetur ratio, cons. eadem est juris dispositio. 3. alias *trid.* derogasset omnibus omnino privilegiis regularium; nam omnia ista sunt contra jus commune, et ss. canones concessa: *trid.* autem *sess.* 25. *cit. de regul.* vult ss. canones, et leges ecclesiasticas omnes indistincte reservari; ergo etc. 4. consuetudo est optima interpres legum; atqui videmus passim vigere consuetudinem, quod regulares libere utantur suis privilegiis, quae per *trid.* expresse revocata non sunt, etsi alioquin contra aliquod ejusdem concilii decretum, sine derogatione privilegiorum positum, militent; ergo etc.

239

Ad argumenta contraria non difficilis est responsio; *ad* 1. trid. *sess.* 24. *cap.* 22. *cit.* tantum derogat privilegiis regularium, quae adversantur alicui ex decretis *cit. sess.* positis de ipsis regularibus; non vero per clausulam illam derogat privilegiis, quae militant contra aliquod decretum, in praecedentibus sessionibus absque derogatione privilegiorum positum; quod constat ex ipso textu; nam *cap.* 22. *cit.* praecipit observari *omnia, et singula* NB. *in superioribus decretis*, scilicet *sess.* 25. *cit.* de regularibus specialiter habitae, *contenta.* Igitur per alia decreta, in aliis sessionibus sine derogatione posita, privilegiis regularium non voluit derogare. *Ad* 2. bulla per suam clausulam vult quidem, ut non obstantibus privilegiis, omnia decreta *concil. trid.* exacte observentur, sed non in alio sensu, quam in quo observari ea vult ipsum *trid.* quia bulla haec est confirmatoria decretorum *trid.* atqui bullae confirmatoriae alicujus

legis necessario intelligi debent juxta sensum, et mentem legis, quae corroborat, ita ut easdem limitationes, et extensiones, quas habet, vel recipit corroborata, recipere etiam debeat corroborans, ut cum *gloss. et Felin.* bene advertit Reiffenst. *n.* 146. ergo etc.

240

Quaeritur 4. quid, et cujus valoris sint privilegia vivae vocis oraculo concessa? Resp. 1. vivae vocis oraculo concessa privilegia dicuntur illa, quae princeps v. g. pontifex sola voce seu oretenus duntaxat concessit, quamvis subinde, ut etiam pro foro externo probari possint, postea in scripturam redigantur, et testimonio authentico ab iis, quibus ex officio hoc incumbit, fide digna reddantur; Reiffenst. *hic n.* 104.

241

2. Pro foro interno sunt ejusdem valoris; cujus sunt privilegia in scriptis concessa, nam ut *n.* 13. dictum est ad essentiam, et substantiam privilegii scriptura non requiritur. Ut vero etiam in foro externo practicari valeant; non sufficit illa esse concessa, sed insuper requiritur, ut testimonio authentico concessio illorum probetur; Donat. *tom.* 1. *p.* 1. *tract.* 5. *qu.* 5. *n.* Reiffenst. *n.* 151. et patet ex *constit. Julii II.* incip. *romani*, ac *regul. cancell.* 52. Ratio est, quia alias quivis dicere posset, se habere privilegium vivae vocis oraculo concessum, sicque praetextu oraculi vivae vocis eludere leges, et canones in foro externo, non sine perturbatione boni communis.

242

Hodie omnia, et singula privilegia, vivae vocis oraculo concessa quibuscunque capitulis, ordinibus, vel personis eorum a quocunque tandem pont. usque ad Urbanum papam VIII. pro foro utroque sunt revocata, ita, ut nec in foro externo, nec in interno hujusmodi privilegiis amplius uti liceat, etsi ad supplicationem regum sint concessa, ac de iisdem vere concessis cardinales ferant testimonium propria manuscriptum, nisi per officiales, et ministros illos, quibus incumbit ratione officii gratiis, privilegiis, et favoribus per pont. oretenus concessis, aut in futurum concedendis fidem facere, authentizata sint, ut patet ex *const. Gregorii XV.* incipit *romanus; et Urbani VIII.* incipit *alia*, quae in *bullario Cherubini* inter constitutiones dicti pontificis est 21. secus, si ut dictum est, authentizata sint; tunc enim etiamnum valent, etiam pro foro externo, prout expresse declaravit laudatus *Urbanus VIII. const.* quae etiam incipit *alias*, et existit in *bullar. Cherub.* inter bullas hujus pont. 141. Similiter valent pro foro conscientiae vivae vocis oraculo concessa privilegia, si postea sint confirmata per specialem

bullam *ex certa scientia, et de apostolicae potestatis plenitudine*; nam confirmatio talis novum jus novamque concessionem efficit; Reiffenst. *hic n.* 160.

243

4. Privilegia, quae post Urbanum VIII. a successoribus pont. vivae vocis oraculo concessa sunt, constitutiones istius, et Gregorii XV. non afficiunt. Hinc valent saltem pro foro conscientiae, etiamsi dicto modo authentizata non sint; quia memorati pontifices suis constitutionibus non voluerunt, nec potuerunt successoribus suis ligare manus, cum par in parem potestatem non habeat. Ut vero etiam pro foro externo valeant, non sufficit quodvis testimonium de eorum concessione ceteroquin fide dignum, sed debet esse tale, quod ad probandum in foro externo alias requiritur, et sufficit; non tamen necesse est testimonium officialium *n. praeced.* relatorum, quia hoc solum ab Urbano VIII. requiritur ad probanda oracula praecedentia, non vero ad futura se extendit; Reiff. *n.* 164.

244

Quaeritur 5. quando revocatio privilegii vim suam, et effectum habeat? Resp. cum fuerit sufficienter promulgata. Si per legem contrariam revocatio fiat, sufficit hanc perpromulgari in curia, vel loco ad id constituto; quo facto non quidem statim a die promulgationis, sed post tempus necessarium ad ejus obligationem, quod in legibus civilibus regulariter est duorum mensium, in canonicis juxta stylum curiae romanae brevius, aut longius, revocatio sic facto effectum sortitur, ita, ut etsi aliqui adhuc in particulari invincibiliter ignorent revocationem factam, tamen privilegia elapso illo tempore non amplius prosint, nec uti iisdem privilegiati valide; Suar. *l.* 8. *de LL. cap.* 49. *n.* 1. *et seq.* Laym. *l.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *n. ult.* Pirh. *n.* 197. Reiffenst. *n.* 133. Ratio est, quia in legibus communiter attenditur ad id, quod per se, et regulariter fieri solet, non vero ad ea, quae raro, et per accidens fiunt; talis autem est in praesenti ignorantia legis revocatoriae; ergo etc.

245

Quod revocatio privilegii fiat ab homine, seu privatim, ea non habet effectum, priusquam privilegiato specialiter intimetur; Suar. *n.* 6. Laym. *n.* 28. Palao *part.* 21. §. 5. *num.* 2. qui cum pluribus aliis addit, non sufficere casualem notitiam, sed opus esse, ut ad privilegiatum sit aliquo modo destinata per rescriptum, epistolam, vel nuntiatum ad id constitutum. Quod specialis intimatio fieri debeat, ratio est, quia ad rectam reip. et ecclesiae gubernationem pertinet, ut princeps velit privilegiatos privilegiis suis uti tamdiu, usque dum agnoscant esse revocata; alias vellet plures

actus invalidos fieri, quod non est credendum de christiano principe. Quod vero non sufficiat casualis notitia, inde videtur probari, quia per quas causas aliquid nascitur, per easdem etiam dissolvitur; privilegium autem vim suam contra absentem obtinere incipit per destinationem nuntii, epistolae etc. ergo simili modo revocari, et tolli debet.

§. VII.

De privilegio exemptionis

SUMMARIUM

246 *Quid sit exemptio?*
247 *etc. Quotuplex?*
250 *Quo jure introducta?*
251 *Coram quo judice conveniendi sint clerici, et religiosi exempti?*
252 *An per privilegium exemptionis exempti omnino subducantur a jurisdictione episcopi?*
253 254 *Quibus casibus huic subjecti sint?*
255 *An coram isto conveniri possint ratione delicti, vel contractus?*
256 *etc. Quomodo acquiratur exemptio?*
260 *An si exempti sint clerici alicujus ecclesiae, etiam exempta sit ipsa ecclesia?*
261 *Si monasterium, etiam capellae sibi subjectae?*
262 *Si abbas, etiam monasterii membra?*
263 *Si ecclesia, vel monasterium, etiam clerici, et religiosi?*
264 *An exemptus respectu certi loci, seu rei, sit etiam exemptus respectu alterius loci, vel rei?*
265 *An exemptioni renuntiari valeat?*
266 *etc. An, et quomodo probari debeat privilegium exemptionis?*
268 *etc. Quis debeat esse tenor literarum apostolicarum, ut ex iis exemptio colligi, et probari possit?*
273 *etc. Quis sit judex litis motae super exemptione?*
275 *etc. An lite, super exemptione mota, et pendente, Ordinarius contra partem, ea se tuentem, possit uti jurisdictione sua?*
280 *etc. An exemptio recte colligatur ex administratione concessa?*

Frequentissima privilegii istius fit mentio, et crebrae sunt exemptos inter, et Ordinarios lites unde non abs re erit, ea, quae magis necessaria de hoc sunt, appendicis loco annectere.

246

Quaeritur 1. quid, et quotuplex sit *exemptio?* Resp. Est liberatio a jurisdictione ordinarii, sive est privilegium, quo persona, vel locus ab episcopi, vel alterius superioris, ordinariam jurisdictionem habentis, potestate subtrahitur, et immediate subjicitur papae; Cockier *de jurisd. ord. in exempt. p.* 1. *q.* 1. *a n.* 3. Engl. *hic n.* 22. Vviest. *ibid. n.* 62.

247

Triplex communiter dividitur, personalis, localis, et mixta. *Personalis* est, quae adhaeret personae, eamque sequitur, quocumque veniat; *reg. privilegium* 7. *in* 6. Franc. *in cap.* 1. §. *in eos hoc tit. in* 6. Engl. *n.* 22. Vviest. *n.* 63. *localis*, qua locus, v. g. ecclesia, capella, monasterium, territorium subtrahitur jurisdictioni Ordinarii, ita, ut licet in dioecesi sit, non tamen sit de illius dioecesi, sed loco extra eam sito aequiparetur; *cap. cum capella* 16. *hic tit.* gloss. *in Clem.* 1. *V. primo anno de excess. praelat.* Barbosa *in cap. cum episcopus* 7. *de offic. ord. in* 6. *n.* 8. Engl. Vviest. *l. cit. mixta*, qua personae, et loca, eorumque res ab Ordinarii potestate eximuntur, ita, ut iste neque in locum, neque in personas illius jurisdictionem suam exercere, vel tribunal ibidem pro jurisdictione in alios exercenda erigere sine licentia proprii praelati possit; *cap. cum episcopus cit.* Donat. *tom.* 1. *prax. regul. p.* 2. *tract.* 13. *q.* 1. *n.* 4. Engl. Vviest. *loc. cit.*

248

Hinc duplex genus exemptorum est, nam aliqui dicuntur *nullius dioecesis*, qui habent speciale territorium, ac populum exemptum, ubi jurisdictionem quasi episcopalem exercent, ac *Ordinarii* nomine veniunt, quamvis ipsi episcopi non sint, sed tantum praelati, vel praepositi, aut similes. Alii vero dicuntur esse *in dioecesi*, *non tamen de dioecesi*, qui quidem quoad suas personas, vel particularem aliquem locum, v. gr. monasterium exempti sunt, certum autem populum, aut territorium exemptum non habent, sed intra fines certae dioecesis, sive episcopatus existunt; Engl. *num.* 23.

249

Item alia est exemptio *tam in capite, quam in membris*, quando scilicet non tantum locus principalis, sive monasterium, aut collegium exemptum est, sed etiam omnes capellae, beneficia, et parochiae annexae. Alia *in capite tantum*, quando tantum ipse locus principalis exemptus est, non autem annexae parochiae, vel beneficia; *cap. ex ore* 17 *hoc tit.* Quo posteriori casu illud notandum est, quod abbas, v. g. exemptus pro talibus locis non exemptis episcopo reverentiam exhibere, ad synodum dioecesanam venire, ejusque mandata super illis membris suscipere teneatur, ita tamen, ut in synodo dioecesana praerogativam, et primum post episcopum locum obtineat; *cap. ex ore cit.*

250

Dub. 1. quo jure introducta sit exemptio, communi, an speciali? Resp. distinguendo inter legem dioecesanam, et jurisdictionalem episcopi. A *lege dioecesana* religiosi, et horum monasteria,

seu conventus exempti sunt ex dispositione juris communis, prout patet ex *can. inter cetera* 8. *vers. ne ergo caus.* 10. *q.* 3. *et can. cum pro utilitate* 34. *vers. ea vero caus.* 16. *q.* 1. *a lege jurisdictionali* exemptio eis competere coepit jure speciali, quamvis deinde aliqua hujusmodi privilegia eximentia a jurisdictione Ordinarii cum tempore inserta sint corpori juris communis; *cap. nimis* 15. *et* 16. *de excess. praelat. Clem.* 1. *eod. Clem.* 2. *de censib. etc.*

251

Dub. 2. coram quo judice conveniendi sint clerici, et religiosi exempti? Resp. Conveniri debent coram proprio praelato, qui in illos jurisdictionem quasi episcopalem habet, ac propterea in eos potest, quod episcopus in dioecesanos suos, vel apud papam, aut ejus legatum a latere; nam etiam huic jurisdictio in personas, et loca exempta competit, ut patet ex *cap. veniens* 1. *de V. S. in* 6. *et cap. si abbatem* 36. *de elect. in* 6. Et hinc, quando papa aliquem eximit a jurisdictione cujuscumque Ordinarii, cum non censetur eximere a potestate legati a latere; Cockier. *p.* 2. *q.* 2. *n.* 7. Barbosa *in cap.* 4. *de offic. legat. n.* 10. Vviest. *hic n.* 65. cum aliis. Ceteri vero legati tam ii, qui *nati* dicuntur, quam qui *nuntii apostolici*, in causis exemptorum intromittere sese nequeunt, nisi, ut aliquando, nuntii cum potestate legati a latere missi muniti sint speciali ad hoc mandato, seu commissione; gloss. *in cap. abbatem cit. V. commissum*, Donat. *prax. regul. tom.* 1. *p. tract.* 13. *q.* 9. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 65.

252

Dub. 3. an per privilegium exemptionis exempti omnino subducantur a jurisdictione episcopi? Resp. negative; habet enim in certis casibus jurisdictionem erga illos, aliquando delegatam, et aliquando ordinariam. *Delegatam* tunc habere censetur, quando in jure dicitur, ut contra exemptos authoritate apostolica, vel tanquam sedis apostolicae delegatus procedat. *Ordinaria* vero tunc datur episcopo in exemptos, quando ei in illos similiter conceditur jurisdictio, vel illa clausula additur, *non obstantibus privilegiis, et exemptionibus quibuscumque*, tunc enim remoto exemptionis privilegio, procedit episcopus tamquam ordinarius. Si episcopus adversus exemptos procedat, ut apostolicae sedis delegatus, ab eo ad summum pont. si ut ordinarius, ad metropolitanum appellandum erit, ut cum *Barbosa* notat Engl. *hic n.* 34. qui addit, etiam hoc casu ab exemptis ad pontificem appellari posse, et aliquando etiam expedire, ne successu temporis inferiores judices majorem sibi adversus istos jurisdictionem quaerant. Et ratio universalis est, quia pontifex cum omni-

bus inferioribus judicibus concurrentem potestatem habet, et quilibet, omisso suo Ordinario, immediate agere apud sedem apostolicam potest.

253

Dub. 4. quibus casibus regulares exempti subsint episcopo, tanquam Ordinario? Resp. 1. subsunt eidem in omnibus, quae sunt ordinis episcopalis, ut est susceptio ordinum, consecratio ecclesiarum, petitio chrismatis; *c. veniens.* 19. *de praescription.* 2. in observatione festorum, quae ab episcopo inducuntur, et censurarum ab eo promulgatarum; trid. *sess.* 25. *c.* 12. *de regul.* 3. in censura librorum; trid. *sess.* 4. *de edit. lib.* 4. in vocatione ad processiones publicas, et controversiis de praecedentia in iis, et funerum deductione exortis; *sess.* 25. *cit. c.* 13. *de regul.* 5. in approbatione ad confessiones saecularium audiendas; *sess.* 23. *c.* 15. *de reform.* 6. in erectione monasteriorum, ecclesiarum etc. *sess.* 25. *c.* 3. *de regul.* 7. in promulgatione indulgentiarum, a papa impetratarum; *sess.* 21. *cap.* 9. *de reform. vers. indulgentias vero*, 8. quoad praedicationem verbi divini in ecclesiis, quae sui ordinis non sunt; *sess.* 5. *c.* 2. *vers. si vero de reform.* 9. quoad executionem ultimarum voluntatum; *clem. un. de testament. etc.*

254

Dub. 5. quibus casibus regulares exempti subsint episcopo tanquam sedis apostolicae delegato? Resp. 1. quoad lectionem s. scripturae, in monasteriis habendam; *trid. sess.* 6. *c.* 1. *vers. in monasteriis de reform.* et declaratum est a *s. congreg. card. trid. interpp.* teste Faguan. *in c. quia in nullis* 4. *de magist. n.* 30. 2. quoad censuram monialium; *sess.* 25. *c.* 5. *de regul.* 3. quoad electiones abbatissarum ex *decret. sacr. congr. et const. Gregor. XV.* apud Faguan. *in c. grave* 19. *de offic. ordin. n.* 39. 4. in causis haereseos, et aliis spectantibus officium s. inquisitionis; *cap. ad abolendam* 9. *v. fin. de haeret.* 5. si religiosi exempti extra monasterium, et conventum regularem degant, et vagentur; trid. *sess.* 6. *cap.* 3. *de reform.* Alios casus, quibus exempti subsunt episcopo vel tanquam Ordinario, vel tanquam sedis apostolicae delegato, retuli *lib.* 1. *tit.* 31. *n.* 30. et videri possunt apud Barbosa *de offic. episc. alleg.* 105. Pirh. *ad lib.* 1. *tit.* 31. *a n.* 110. Vviesl. *hic a n.* 85. maxime vero apud Cochier *de jurisd. in exempt. p.* 2. *q.* 45. ubi enumerat ejusmodi casus omnino 116.

255

Dub. 6. an, et qualenus exempti a jurisdictione episcopi, non obstante privilegio exemptionis, conveniri coram eodem possint ratione delicti, vel contractus? Resp. distinguendo, an privilegium

illud sit personale, an locale, vel mixtum? *Si exemptus habeat privilegium personale*, etsi extra locum exemptum deliquerit, vel contraxerit, ratione tamen illius delicti, vel contractus non sortitur forum in illo loco, sed exemptus manet a jurisdictione Ordinarii, et conveniri solum potest apud praelatum suum; et ratio est, quia alias privilegium exemptionis esset omnino inutile, et elusorium; *arg. l. quoties* 3. *cod. ubi senator. et clariss. etc.* Pirh. *hic. n.* 50. Vviest. *n.* 75. *Excipitur*, nisi sint vagi; nam tunc, ut *n. praec.* dictum est, subsunt episcopo, tanquam sedis apostolicae delegato, et ab hoc puniri, si deliquerint, possunt.

Si vero exemptus sit tantum ob privilegium locale ratione loci exempti, exemptio non egreditur locum, ratione cujus exemptus est, et hinc solum conveniri, vel puniri ab Ordinario nequit, quando deliquit, vel contraxit in loco exempto; si vero deliquit, vel contraxit extra locum exemptum, exemptio illi non proderit, sed respondere Ordinario citanti debet, et subire sententiam, vel poenam ab hoc taxatam, ut habetur *cap. volentes* 1. *hoc tit. in* 6. et notat gloss. *in c. tuarum* 11. *hoc tit. V. privilegii beneficio*, Abb. *ibid. n.* 8. Pirh. *n.* 50. Vviestner *n.* 76. *Excipitur*, nisi exemptio sit specialiter concessa etiam ratione delicti commissi, contractus initi, aut rei sitae extra locum exemptum; tunc enim, ubicumque deliquerit, aut contraxerit exemptus, vel res sita sit, coram Ordinario loci conveniri non potest, ut fuse probat Fagnan. *in cap. tuarum cit. n.* 9. *et seqq.* Addidi *specialiter concessa*, scilicet cum expressione specifica delicti commissi, vel contractus initi, aut rei litigiosae sitae in loco non exempto, nam si generaliter solum, et indefinite exemptio fiat, ut si dicatur, *tales eximimus a jurisdictione*, *et potestate*, sive etiam *ab omnimoda potestate ordinarii*, probabilius non gaudent exemptione in tribus praedicti commissi, contractus initi, et rei sitae, si extra locum exemptum fiant; *c. postulasti* 14. *et c. fin. de for. compet. c. Romana* 1. §. *contrahentes, et* §. *seq. eod. in* 6. *c. cum et plantare* 3. *hoc tit.* gloss. *in c. tuarum cit. V. privilegium beneficio*; Pirh. *n.* 5.

256

Quaeritur 2. quomodo acquiratur exemptio? Resp. acquiri quatuor fere modis; 1. *privilegio apostolico*; et hoc modo plurima monasteria, et integri religiosi ordines ab Ordinariorum potestate exempti, et immediate soli papae subjecti sunt. Dantur autem hujusmodi privilegia saepe a summis pontiff. ad instantiam principum, et magnatum, ecclesias, et monasteria exstruentium, dotantium ea lege, ut ab Ordinarii essent exempta; aliquando etiam ex mera indulgentia, et benignitate pontiff. sic amplificantium authoritatem sedis apostoli-

cae, cujus interest habere multos sibi immediate subjectos, et consulentium quieti, et tranquillitati religionum, et monasteriorum variis gravaminibus oppressorum, ut videre est *c. nimis* 15. *et* 16. item *Clem.* 1. *de excess. praelat.* Lomedeus *de exempt. ecclesiast. c.* 4. *a n.* 1. Vviest. *hic n.* 68. Aliam datae exemptionis causam affert Petrus Bleasensis *lib.* 3. *epist.* 28. quod cum episcopi, non, ut olim, ex monachis, et canonicis disciplina regulari diu excultis, sed ex saeculari clero modo assumi soleant, et regularem observantiam debito modo promovendam cum tempore minus idonei esse coeperint, propterea regularium congregationes eorum jurisdictioni subtractae fuerint.

257

2. Acquiri exemptio potest *concessione episcopi*; saltem in limine fundationis ecclesiae, vel monasterii etc. cum enim in illa jus superioritatis tunc nondum absolute quaesitum sit episcopo, ei cedendo non censetur alienare aliquid sui juris episcopalis; Cockier *de jurisd. in exempt. p.* 1. *q.* 3. *n.* 5. Dixi, *saltem in limine fundationis etc.* nam utrum etiam hoc possit post fundationem factam, controversia est inter DD. quorum pugnantes sententias in concordiam reducens Barbos. *episc. alleg.* 98. *n.* 5. ait, exemptionem ecclesiae, vel monasterio jam subjectis concedi quidem ab episcopo posse, sed non nisi ex justa causa, et accedente consensu capituli juxta regulam sumptam ex *can. sine exceptione* 52. *caus.* 12. *quaest.* 2. *c. nulli* 5. *et tot. tit. de reb. eccl. non alien.* Addit Barbos. *loc. cit. n.* 6. exemptionem hanc ab episcopo datam non ita plenam esse, ut ea est, quam dedit pontifex; nam sic exempti ad jus reverentiale episcopo tenentur non tantum ratione dignitatis, sed etiam ratione jurisdictionis: iis qui privilegio apostolico exemptionem habent, etiam exemptio a reverentiali jure concessa censetur.

258

3. *Sententia* contra episcopum pro monasterii vel ecclesiae exemptione lata, si ab ea intra decennium appellatum non fuit, et sic illa transiit in rem judicatam; *c. cum inter* 13. *de sent. et re judic.* quia sententia lata contra jus litigatoris, si ab ea intra decennium non appelletur, ob transitum in rem judicatam jus facit inter partes, et pro veritate habetur; *c. cum inter cit. l. ingenuum* 25. *de stat. homin. l. res judicata* 207. *ff. de R. J.* Abb. *in c. cit. n.* 4. Felin. *ibid. n.* 4. Barbos. *alleg. cit. n.* 3. Cockier *q.* 3. *cit. n.* 8. Vviest. *hic n.* 7.

259

4. *Praescriptione*, ut habetur *c. cum olim* 14. *v. quia vero hoc tit. c. cum personae* 7. *vers. si autem eod. in* 6. *c. auditis* 15. *et c.*

cum olim 18. *de praescript.* qui enim usucapi patitur, alienare non videtur; Balb. *de praescript. p.* 5. *pr. p.* 1. *q.* 12. *num.* 1. Cockier *q.* 3. *cit. n.* 7. Barb. *n.* 7. Vviest. *n.* 71. Et sufficiunt ad hujusmodi praescriptionem anni 40. maxime quoad membra non exempta, si caput exemptum; sit *c. olim cit. de praescript. c. ex ore* 17. *hoc tit.* et cum aliis docet Abb. *in c. cum non liceat* 12. *circ. fin. de praescript.* Neque obstat, quod juxta *c. cum non liceat cit.* contra obedientiam praescribi non possit; nam hoc solum intelligi debet de praescriptione, qua manente subjectione, tolleretur obligatio obedienti praelato, vel qua fieret, ut ecclesia, vel monasterium nemini esset subjectum; Balb. *loc. cit. n.* 2. Cockier *q.* 6. *num.* 14. Barbos. *in c. cit. n.* 3. *fin.*

260

Dub. 1. an si exempti sint clerici alicujus ecclesiae, etiam exempta sit ipsa ecclesia? Resp. negative; et hinc episcopus per exemptionem datam clericis alicujus ecclesiae nihil juris perdit in ecclesiam, praeter jurisdictionem in clericos; Franc. *in c. per exemptionem* 9. *n.* 3. *hoc tit. in* 6. Cockier *q.* 13. *fin.* Pirh. *num.* 48. qui hoc extendunt etiam ad casum, quo populus exemptus est; tunc enim non hoc ipso censetur exempta ecclesia. Ratio est, quia verba privilegii exemptionis, cum odiosa haec sit, stricte sumuntur; *per regul. odia* 15. *in* 6.

261

Dub. 2. an, cum exemptum est monasterium, vel ecclesia. etiam exemptae sint capellae ipsi subjectae? Resp. non esse exemptas, nisi monasterio pleno jure subjectae sint; *c. ex ore* 17. *h. t.* Ratio est, quia hoc privilegium, ut *n. praec.* dictum est, odiosum est, et cons. non extendendum; gloss. *in c. cit. V. quae non probantur*, Abb. *ibid. num.* 4. Gonzal. *num.* 3. Pirhing. *num.* 42. Adeoque in hujusmodi capellis episcopus retinet omnia jura episcopalia. *Neque obstat,* quod de connexis sit idem judicium; *c. translato* 3. *de const.* item quod totum, et pars debeant eodem jure censeri; quia hoc non procedit in odiosis, et exorbitantibus, quae non sunt connexa necessario, et irreparabiliter; Barbosa *in cap. ex ore cit. num.* 6. Aliud est, si hujusmodi capellae pleno jure subsint monasterio exempto; nam tunc etiam ipse exemptae erunt; *c. quoniam* 21. *hoc tit.*

262

Dub. 3. an quando abbas ratione sui exemptus est, etiam exempta sint monasterii membra, quibus ille praeest; vel quando exempta est ecclesia, exemptus sit etiam populus, et vicarius illius ecclesiae? Resp. ad 1. negative: sed episcopo subsunt, et ipse abbas

ratione horum conveniri coram episcopo loci potest, et coram hoc tenebitur ille comparere. Item ejusmodi abbas cogeretur interesse synodo dioecesanae, et hujus mandata super illis suis membris suscipere, ita tamen, ut in eadem synodo praerogativam, et primum post episcopum locum habeat. *Ad* 2. exempta ecclesia, non hoc ipso exemptus est populus; quia, ut saepe dictum est, exemptio est odiosa, et praejudicat potestati episcopi: unde non est extendenda ad populum; gloss. *in c. per exemptionem cit.* Joan. Andr. *n.* 2. Franc. *n.* 3. *not.* 5. Pirh. *num.* 46. *Ad* 3. distinctio est adhibenda; nam quoad ea, quae ad curam populi spectant, exemptionem non habet; *cap. per exemptionem cit.* quoad personam vero tum exemptus erit, cum est de corpore illius ecclesiae; Cockier *p.* 4. *q.* 37. quem citat, et sequitur Pirh. *n.* 46. *cit.*

263

Dub. 4. an exempta ecclesia, vel monasterio, exempti sint etiam ejus clerici, vel religiosi? *Rationem dubitandi* faciunt hactenus dicta; nam 1. exemptio, ut praejudicans potestati ordinariae, est odiosa, et strictae interpretationis. 2. exempta ecclesia, non hoc ipso exemptae sunt capellae ei subjectae, vel parochiani illius; aut presbyteri curam illorum gerentes. Secundum dicta *n.* 261. *et* 262. 3. exemptis clericis, vel canonicis, non hoc ipso etiam ecclesia est exempta, ut dictum est *n.* 260. *Sed dicendum*, exempta ecclesia, vel monasterio, non solum exemptum esse eorum aedificium cum coemeteriis, atriis, hortis, et aliis eo inclusis, vel annexis, sed ipsum etiam praelatum cum canonicis, et aliis ejus ministris, et abbatem cum religiosis, etiam conversis, et perpetuo oblatis; Franc. *in cap. per exemptionem cit. num.* 1. Pirh. *num.* 46. Vviest. *num.* 72. et aperte decisum est *c. cit.* Ratio est, quia appellatione ecclesiae, vel monasterii veniunt etiam canonici, monachi, et alii ejus ministri, sive personae ad cultum divinum deputatae, et omnium maxime abbas, seu praelatus; *cap. relatum* 22. *de testam. Atque hinc cadit argumentum* 1. in contrarium allatum; negatur enim quod hoc casu fiat aliqua extensio, cum praelatus, et clerici, vel religiosi subditi nomine ecclesiae, et monasterii comprehendantur. *Ad* 2. negatur paritas; nec enim ita, ut clerici cum ecclesia sua, et religiosi cum monasterio, connexionem cum ecclesia exempta habent, capellae, et populus ei subjectus, cui cum adhaereant presbyteri curam ejusdem habentes, mirum non est, quod etiam ipsi, saltem quoad curam, subjecti Ordinario maneant. *Ad* 3. iterum negatur paritas, quia dispositio relata ad rem contentam non includit continentem; Vviest. *n.* 74. *v. neque contra,* et ab eo *cit.*

264

Dub. 5. an exemptus respectu certi loci, seu rei, sit etiam exemptus respectu alterius loci, vel rei? Resp. negative. Constat ex *cap. cum cappella* 16. *hoc tit.* Ratio est, quia privilegium datum personis respectu certi loci censetur potius esse reale, quam personale; cum enim cedat in praejudicium potestatis, et jurisdictionis Ordinarii, stricte est interpretandum, et restringendum ad locum, respectu cujus datum est. Et hinc si canonicus e. g. qui in loco exempto possidet aliquod beneficium, possideat aliud beneficium in loco non exempto, et ibi delinquat, ab episcopo etiam per ecclesiasticam censuram coerceri, atque puniri potest: et ratio est, quia tantum est privilegiatus, quamdiu moratur in loco exempto.

265

Dub. 6. an exemptioni renuntiari valeat? Angelus *in* §. 2. *inst. de except. n.* 42. distinguit, et negat, renuntiari posse exemptioni concessae toti ordini religioso a privatis religiosis; concedit autem posse renuntiari exemptioni concessae suae tantum personae, ex ratione, quia favori suo cuilibet permissum est renuntiare; *cap. si de terra* 6. *hoc tit. Sed melius negatur*, renuntiari posse exemptioni concessae etiam pro sua tantum persona, sine licentia summi pontificis, exemptionem hanc concedentis; Abb. *in cap.* 5. *de arbitr. n.* 2. *et* 7. Sylv. *V. exemptio num.* 11. Cockier *p.* 3. *q.* 34. Barbosa *alleg.* 105. *n.* 76. Vviest. *hic n.* 84. Sumitur ex *cap. cum de tempore* 5. *de arbitr.* ibi, *cum etsi sponte volueris, de jure tamen nequiveris, sine licentia romani pont. renuntiare privilegiis, vel indulgentiis libertatis;* cui consonat *cap. cum venissent* 2. *vers. igitur de in integr. restit. et cap. cum olim* 14. *v. nos igitur hoc tit.* quibus exemptio nuncupatur non tam jus ipsorum exemptorum, quam papae, et ecclesiae romanae. *Ratio est,* quia privilegium exemptionis introductum est favore non tam exemptorum, quam sedis apostolicae, et papae, cujus interest subditos suos ab aliis non judicari, praesertim ab episcopo alieno. *Ex quo* cadit ratio allata in contrarium.

266

Quaeritur 3. an, et quomodo probari debeat privilegium exemptionis? Resp. Si privilegium hoc insertum sit corpori juris communis, aut alias notorium, allegans privilegium non tenetur illud probare; imo si ad exemptionem probandam citetur, non tenetur comparere, sed tutus est exceptione fori declinatoria; *arg. c. cum ordinem* 6. *de rescript. et ibi* Abb. *n.* 6. Layman *n.* 8. Vviest. *n.* 77. Si autem non sit notorium, probari ab allegante exemptio debet; quia est quid facti, quod regulariter non praesumitur, praesertim

in nostro casu, ubi Ordinarii praesumptionem in contrarium in jure communi fundatam habent; ac proinde probandi onus rejiciunt in adversarium; *arg. c. fin. de restit. spoliat. in* 6. *l. cum de indebito* 25. *ff. de probat.* Pacian. *l.* 1. *de probat. cap.* 8. *n.* 1. Cokier *de jurisd. in exempt. p.* 1. *q.* 8. *a num.* 1. Donat. *tom.* 1. *prax. regul. p.* 2. *tr.* 13. *q.* 11. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 77.

267

Probatur autem exemptio 1. exhibitione instrumenti, quo illa concessa est, quod fieri debet vel ipsi judici, vel viris aliis prudentibus, non suspectis ab Ordinario deputandis; *c. cum personae* 7. *hoc tit. in* 6. 2. si exemptio fundetur in sententia judiciali, quae in rem judicatam transiit, probari potest ex actis, vel scriptura authentica, continente sententiam latam pro exemptione, aut his deficientibus, ex testium depositionibus, fama, praesumptionibus; Vviest. *n.* 79. si fundetur in praescriptione, probanda est per possessionem exemptionis 40. annis cum titulo, vel sine hoc tempore immemoriali continuatam, et nunquam interruptam; *arg. c. episcopum* 1. *de praescript. in* 6. Balb. *de praescript. p.* 5. *pr. p.* 1. *q.* 12. *n.* 4. Cokier *p.* 1. *cit. q.* 8. *n.* 8. Barbos. *in c. cum personae cit. n.* 6. Vviest. *n.* 80. *hic.*

268

Dub. 1. quis tenor debeat esse litterarum apostolicarum, ut ex iis exemptio colligi, et probari possit? Resp. plures esse ejusmodi formulas; neque necesse est, ut expresse, in rescripto, continente tenorem privilegii, dicatur, quod pontifex talem personam, ecclesiam, vel monasterium etc. a potestate Ordinarii eximat, sed sufficiunt verba aequivalentia; talia sunt 1. si in ejusmodi rescripto dicatur ecclesia aliqua, vel monasterium existere juris b. Petri, vel ad proprietatem rom. ecclesiae, ad sedem apostolicam, aut ecclesiam romanam specialiter, vel nullo mediante, aut etiam simpliciter pertinere; *c. in tempore* 5. *fin. de arbitr. cum venissent* 2. *v. nos igitur de in integr. restit. c. si papa* 10. *h. tit. in* 6. et ratio est, quia cum verba haec specialem aliquam gratiam conferre velint, intelligi nequeunt de generali illa subjectione, qua omnes per orbem totum ecclesiae ad romanam ecclesiam pertinent, sed de speciali intelligi debent, quae est exemptio.

269

2. Si dicatur in privilegio, quod ecclesia talis ecclesiae romanae annuum censum solvat in signum, et indicium libertatis ab ea perceptae; nam libertas, et exemptio idem sonant. Dixi autem, *in signum libertatis*, ex sola enim census annui solutione, facta romanae ecclesiae, non probatur exemptio; *c. recepimus* 8. *hoc tit.* Ratio est, quia solutio census plura significare potest, scilicet subje-

ctionem, protectionem, vel exemptionem; igitur ex ea non bene concluditur exemptio; accedit, quia non omnes ecclesiae exemptae solvunt censum, nec omnes, quae solvunt, sunt exemptae.

270

3. Si aliqui a papa recipiantur in proprios, et speciales subjectos; quia papa non recipit aliquos in proprios, et specialiter sibi subjectos, si adhuc subjecti essent alii; Pirh. *n.* 32. *hic*; dixi, *in proprios*, *et specialiter sibi subjectos;* non enim sufficit, si dicat, se eos recipere in proprios, et speciales filios romanae ecclesiae; nam hi non idcirco exempti sunt; *c. si papa cit.* et ratio est, quia recipiendo in filios solum videtur illos recipere in amorem fidelem: neque sequitur, quod receptus in filium sit specialiter subjectus; quia filius subjectus patriae potestati, potest insuper esse subjectus potestati alterius. *Neque obstat*, quod si dominus servum suum apud acta filium nominet, is servitute eximatur; *l. un.* §. *similique* 10. *C. de latin. libert. tollend.* Ratio disparitatis est, quia dominus concedendo libertatem servo sibi soli praejudicat; ac vero per exemptionem fieret praejudicium ordinariae jurisdictioni episcopi, quae est favorabilis.

271

4. Si ecclesia dicatur esse libera plena libertate, libertate romanae ecclesiae, vel ejus praerogativa speciali gaudere; *c. si papa cit. v. et est idem.* Dixi, *praerogativa speciali*; nam ex litteris protectionis, quibus personae, etiam expresso nomine, cum omnibus rebus suis sub apostolica sede existere declaratur, non probatur sufficienter exemptio; *c. ex parte* 18. *h. tit.* Ratio est, quia licet pontifex, aut alius praelatus aliquos recipiat sub sua protectione, non tamen ideo jurisdictioni ordinarii eos subtrahit, sed tantum significat promptam assistentiam; qua, si sic receptus in persona, vel rebus suis injuste gravetur, contra sic gravantem ita recipiens eum velit defendere, et ipsum gravantem per censuras ad plenam restitutionem, et satisfactionem compellere.

272

5. Si caveatur, ne episcopus ibi cathedram suam collocare, vel quamlibet potestatem exercere, aut ordinationem aliquam facere audeat; *v. et est idem cit.* Omitto plures alias formulas, quibus probari exemptio potest; ubi noto, plurimum valere, attendique debere mentem papae; nam, ut saepe dictum, verba menti, non mens verbis est conformanda; ex eadem ratione non probatur exemptio, si in litteris pontificis solum incidenter narretur, personam aliquam, vel ecclesiam esse immediate subjectam papae; nam etsi in potestate pontificis sit eximere, tamen, praecise narrando non videtur concedere velle privilegium exemptionis, sed potius aliunde datum supponit.

Debent igitur verba, quibus conceditur privilegium, esse assertiva, sive dispositiva; nam haec sola plenam probationem exemptionis pariunt.

273

Dub. 2. quis sit judex litis motae super exemptione? Videtur de hac posse cognoscere episcopus; quia in ea questio est, an episcopo competat jurisdictio: atqui judicis est cognoscere, et decernere, an sua sit jurisdictio; *l. ex quacumque* 2. *ff. siquis in jus vocatus etc. Conf.* exempti requisiti privilegium suum, quando illud corpore juris communis clausum, vel notorium non est, tenentur Ordinario exhibere, et tradere transumptum cum articulis, de quibus controversia est; *c. cum personae* 7. *v. nos volentes h. tit.*

274

Sed dicendum, cognitionem, et definitionem litis, inter episcopum dioecesanum, et praelatum inferiorem agitatae super exemptione istius, non ad episcopum, sed ad romanum pont. pertinere; Felin. *in cap.* 20. *de rescript. n.* 24. Abb. *in c.* 14. *de censib. n.* 4. Cockier *de jurisd. in exempt. p.* 2. *q.* 12. Vviest. *hic n.* 83. cum aliis. Sumitur ex *c. cum venissent* 12. *de judic.* quo privilegii apostolici interpretatio papali judicio reservatur. *Ratio est* 1. quia legem et privilegium authentice, et judicialiter interpretari ejus est, cujus est illam condere, et hoc concedere; *c. inter* 31. *v. ut igitur de sent. excomm. l. fin.* §. *cum igitur* 1. *C. de LL.* gloss. *in c. cum venissent cit. V. judicari*; 2. in hac quaestione agitur de toto fundamento jurisdictionis, et de ipsius proprietate, spectante honorem, et commodum Ordinarii; ac proinde de causa ipsius propria, de hac autem judicialiter cognoscere, et pronuntiare judex summo principe inferior nequit; *l. qui jurisdictioni* 10. *ff. de jurisdict. l. un. C. nequis in sua causa etc. can. inter* 27. junct. gloss. *V. propriae caus.* 23. *q.* 4. 3. exemptio magis ipsius papae, et ecclesiae romanae jus est, quam ipsorum exemptorum; *c. cum venissent* 2. §. *fin. de in integr. restit. c. cum olim* 14. *v. nos igitur hoc tit.* non potest autem inferior judicialiter cognoscere de jure superioris: ergo etc.

275

Atque hinc patet responsio ad rationem dubitandi. *Ad conf.* privilegium exemptionis Ordinario exhibendum est, non ut de illo judicialiter cognoscat, ac pronuntiet, sed ut extrajudicialiter ex eo se informet, ut cum *Felin. Abb.* et aliis notat P. Vviest. *hic n.* 83.

276

Dub. 3. an lite, super exemptione mota, et pendente, Ordinarius contra partem, ea se tuentem, possit uti jurisdictione sua? Resp. distinguendo; vel enim exemptionem allegans praescriptionis

dumtaxat obtentu se defendit, vel se fundat in privilegio. *Si primum*, Ordinarius jurisdictione sua uti propter assistentiam jurisdictionis potest, donec praescriptio legitime probata sit; gloss. *fin. in c.* 7. *h. tit. in* 6. Sylv. *V. privilegium n.* 7. Cockier *p.* 2. *q.* 29. *fin.* Vviestner *n.* 81.

277

Si secundum, videndum, an aliquis sit in possessione, vel neuter. *Si neuter*, iterum ob eandem assistentiam juris uti jurisdictione sua ordinarius potest; *c. cum personae* 7. *h. tit. in* 6. *Si unus est in possessione alter non*, attendendum, an in possessione sit Ordinarius, an pars allegans exemptionem. *Si ordinarius*, iterum continuare possessionem, et exercere actus illius potest contra allegantes exemptionem, etiamsi se offerant ad exhibendum privilegium, vel alias probationes; neque eo casu appellationem tenetur recipere; quia tunc procedit ut pars pro conservatione juris sui, et non ut judex: atque oblatio probationis non justificat appellationem; *c. interposita* 70. *de appell.*

278

Si vero non ordinarius in possessione jurisdictionis suae adversus allegantes exemptionem, sed isti in possessione exemptionis sint, tunc supersedere Ordinarius exercitio jurisdictionis in personam, vel locum controversum lite pendente debet, nec procedere adversus istos potest, aut censuras minari etc. quia non potest eos privare possessione, vel quasi possessione juris sui; Abb. *in c.* 1. *ut lit. pend. n.* 4. *et* 8. Barb. *in c. cum personae cit. n.* 7. Vviest. *hic n.* 81. cum aliis. Potest tamen eo casu petere, ut privilegium exemptionis exhibeant, vel legitimam praescriptionem probent: nisi exemptio sit notoria, aut inserta juri communi; tunc enim citati ad edendum privilegium, vel alia ratione probandam exemptionem suam non tenentur comparere, cum citatio sit ipso jure irrita, quippe facta a judice non competente, et contra privilegium.

279

Quodsi dubium sit, quis sit in possessione, Ordinarius jurisdictioni, an regulares e. g. exemptionis, Ordinarius extrajudicialiter procedere contra eosdem potest etiam comminando censuras, sed hi appellare ad pontificem possunt: et tunc si post appellationem sit lata censura, ea pendebit ex futuro eventu, et invalida erit, si constiterit de exemptione, valida, si de contrario.

280

Dub. 5. an casu, quo per privilegium concessum alicui monasterio exempto est, ut fructus ecclesiae sibi subjectae suos faciat, et in usus suos convertat, ecclesia illa hoc ipso censeatur eximi a ju-

risdictione ordinarii? Resp. negative. Sumitur ex *c. pastoralis* 19. *h. tit.* Ratio est, quia nunquam censetur pontifex derogare juri Ordinariorum, nisi id exprimat; et privilegium papae semper intelligitur concessum sine gravi laesione alterius; gloss. *in c. cit. V. expressum.*

281

Intelligitur ergo solum monasterio illi concessa administratio in rebus spiritualibus, et temporalibus, ita tamen, ut ecclesia maneat in pristino statu: atque hinc si rector in illa fuit antea institutus, hoc decedente ab eo monasterio praesentari episcopo debet alius clericus, qui instituatur in vicarium perpetuum illius ecclesiae, cui etiam alendo relinquenda est portio ex fructibus sustentationi sufficiens, reliquos autem fructus monasterium vi talis privilegii potest percipere, et in usus suos convertere; *c. avaritiae* 10. *c. de monachis* 12. *de praeb.* Innoc. *in c. pastoralis cit. n.* 1. Abb. *n.* 7. Pirhing *n.* 36.

282

Aliud est, si alicui monasterio, vel alteri pio loco concessa sit aliqua ecclesia pleno jure; tunc enim illa fit exempta a jurisdictione Ordinarii, et monasterium exemptum acquirit jurisdictionem quasi episcopalem in subditos ecclesiae unitae, ita, ut praesentatio, institutio, et destitutio clericorum ad illud monasterium deinceps spectet. Ex quo tamen iterum non sequitur, quod, nisi expresse addatur, fructus illius ecclesiae possit in utilitatem suam convertere; quia, cum ea concessio cedat in praejudicium ecclesiae concessae, concessio stricte interpretari debet.

TITULUS XXXIV.

De purgatione canonica.

SUMMARIUM

1 *Ratio introductae purgationis.*
2 *Hujus definitio, et divisio.*
3 *Canonica alicubi etiam in foro saeculari recepta est.*
4 *etc. Definitio istius, et modus, quo olim fiebat.*
8 *etc. Quis sit hodie purgationis canonicae modus?*
13 *etc. An recte indicatur accusatio, qui criminis, de quo diffamatus est, convinci non potest?*
16 *etc. A quo indici possit?*
19 *etc. Cui possit indici?*
23 *etc. Quando?*
28 *etc. Quid advertendum circa compurgatores?*
35 *Quis sit effectus purgationis canonicae?*
36 *etc. An is, qui rite peracta purgatione absolutus est, super eodem crimine possit denuo accusari?*
40 *etc. Quae sit poena deficientis in purgatione?*

1

Post enarrationem criminum fori ecclesiastici sequitur *purgatio*, quae tendit vel ad poenam infligendam illi, qui diffamatus fuit de crimine, si in purgatione deficiat; vel ad declarandam illius innocentiam, si rite eandem praestitit; idque jure meritissimo; cum enim delicta manere impunita non debeant, saepe autem hoc fieret defectum probationum, si purgatio indici non posset, ideo salubriter inventum hoc medium est, ut vel per confessionem propriam veniat judex in delicti notitiam, vel si innocens sit infamatus de crimine, a suspicione hujus absolvatur.

2

Quaeritur 1. quid, et quotuplex sit *purgatio*? Resp. *Purgatio in genere* est *ostensio innocentiae ab objecto crimine*; Sylv. *V. purgatio pr.* duplex est, canonica, et vulgaris; haec *tit. seq.* declarabitur; prior *canonica* dicitur, quia a jure canonico est adinventa, et ab hoc proin vim et efficaciam suam habet; nam de jure civili minus videtur esse cognita, nisi fortasse quoad personas illustres, vel alias, quae a tortura immunes sunt; et sic reginam Sophiam de adulterio accusatam, suo, et septem matronarum, ac nobilium foeminarum juramento se purgasse, ait Barbos. *in cap.* 3. *hoc tit. n.* 2.

3

In quibusdam tamen locis etiam in foro civili recepta est, et teste Damhoud. *prax. crim. c.* 43. et in crimine fractae pacis praescribitur usurpanda, per *ord. cam. p.* 2. *art.* 10. *fin.* Gaill. *l.* 2. *de pac. public. c.* 7. Vvagnereck *in cap.* 3. *hoc tit. fin.* Vallens *hic n.* 7. imo etiam in jure civili indicia quaedam illius extant; *l. fin. in fin. C. de abolit. l. eos* 25. *fin. C. de usur. et novell.* 124. *c.* 2. in gravibus tamen delictis, ubi de poena vitae, aut membrorum agitur adhiberi purgatio in foro civili non debet, ob periculum perjurii, cum quilibet praesumatur facturus quidlibet pro redimendo suo sanguine; sed tunc reus per plenissimas probationes convinci debet; *l. fin. cod. de probat.* vel si tales probationes haberi nequeant, illae, quae habentur, et semiplenae dumtaxat sunt, integrari debent per confessionem propriam in tormentis factam, et in banco juris confirmatam, prout dictum est *lib.* 2. *tit.* 18. *n.* 11.

4

Quaeritur 2. quid sit *purgatio canonica,* et quis ejus fuerit olim modus? Resp. Definiri *purgatio canonica* potest, quod sit *ostensio innocentiae de objecto crimine, juxta praescriptum ss. canonum facta;* Host. *summ. hic n.* 1. Sylv. *V. purgatio pr.* Vallens. *hic n.* 1. Pirh. *n.* 1. Konig *n.* 1. Sannig *n.* 2. Reiffenst. *n.* 1. olim triplici fiebat modo.

5

1. Per judicium s. Crucis; quod iterum tripliciter contingebat; 1. per sortes, sive tesseras ad illam jaci, vel altari, in quo crux proponebatur, imponi, et post varias precationes inde extrahi solitas; 2. per nocturnas, et sine lapsu diu continuatas ad illam stationes, et frequentius per juramentum, ad s. crucem, vel per eam, aut ea contracta praestitum; Gretser. *l.* 2. *de cruc. c.* 16. Raynaud. *de calumn. sect.* 3. *c.* 2. *quaest.* 2. Vviest. *hic n.* 3.

6

2. Per juramentum, tam ab accusatore quam a reo praestitum ad sepulchra, vel reliquias ss. martyrum; *can. habet* 6. *can. Mennam* 7. *can. quanto* 8. *etc. caus.* 2. *q.* 5. eorum praesertim, qui miraculorum editione claruerunt; horum enim praesenti virtute reorum crimina, vel innocentiam detectam, et perjuria celeri ultione palam vindicata, SS. PP. testantur apud Baronium *ad annum Christi* 412. *a n.* 29. et Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 6.

7

3. Per susceptionem sacramenti eucharistiae, aut celebrationem missae in testimonium innocentiae; *canon. saepe* 23. *et can. fin. q. cit.* quod nemo, sibi objecti criminis conscius, ss. Christi corpus,

et sanguinem in judicium, et condemnationem suam praesumeretur sumpturus, praesertim si, ut aliquando fiebat, adhiberentur imprecationes repentini interitus, secuturi ex temeraria sumptione; et hoc modo Gregorius VII. simoniae per calumniam insimulatus, publice se purgavit coram Henrico III. imp. et vicissim apud hunc institit, ut, si innocentem se crederet, etiam ipse de probris sibi objectis se purgaret ss. sacramenti sumptione, quod tamen non obtinuit ab imp. quippe quem deterrebant exempla aliorum, ut ex Sigeberti chronico *an.*870. et Baronio *ad annum* 1077. refert Raynaud. *q.* 3. *pr.* Vvviest. *hic n.* 5. Reiffenst. *n.* 3.

8

Quaeritur 3. quis sit hodie purgationis canonicae modus? Resp. Hodie sublatis recensitis purgationum modis, quod deficeret sensim fidelium in Deum, et sanctos fiducia, et religio in superstitionem degeneraret, suffecta per ss. canones purgatio per juramentum; quod tactis evangeliis in sui purgationem praestat is, qui de crimine per viam accusationis, vel denuntiationis insimulatus, aut de eo publice diffamatus, vel suspectus est; quae tamen etiam ipsa multis in desuetudinem abiit, et fere vix amplius locum habet, nisi forte in crimine haeresis iis in partibus, ubi viget inquisitio; quia tamen in regularibus etiamnum viget, et etiam in foro saeculari, ut *n.* 3. dictum est, quibusdam in locis recepta est, hinc non erit inutile modum ejus faciendae explicare.

9

Modus autem istius purgationis est, qui sequitur; 1. qui se purgare de crimine objecto vult, jurare de innocentia sua debet super sancta Dei evangelia, etsi sit episcopus, si gravitas causae exigat; *c. quoties* 5. *h. tit.* Vallens. *hic n* 2. Zoes. *n.* 3. Engl *n.* 3. Pirh. *n.* 15. Konig *n.* 5. Sannig *n.* 3. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 4.

2. Cum accusatus, vel diffamatus deposuerit juramentum hoc pro sua innocentia, eandem innocentiam juramento per evangelia facto testantur compurgatores, a reo ad hoc assumpti; *c. quoties cit.* Vivian. *ib. in ration.* Vallens. *n.* 3. Zoes. *n.* 3. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *numer.* 5.

10

3. Inter juramentum purgandi, et compurgatorum hoc interest, quod juramentum purgandi, ut canonicam purgationem faciat, debet esse veritatis, compurgatorum vero sufficit, si credulitatis sit; gloss. *in c. de testibus* 13. *V. credant hoc tit.* Abb. *in c. quoties cit. n.* 2. Begnud. *V. purgatio n.* 3. Engl *n.* 39. Vviest. *n.* 13. Reiffenst. *n.* 5. Ratio est, quia conscientiam nostram videre possumus, aliorum minime; August. *in Joan. tr.* 74. *et* 75. *tom.* 9. et hinc si

compurgatores praestarent juramentum veritatis, subirent periculum ancipitis perjurii. Et hinc

11

4. In compurgatoribus, sufficit si jurent, se credere, quod purgandus verum juraverit, et proinde crimen, de quo infamatus est, non commiserit; *c. quoties cit.* et DD. *qui supra*; purgandus vero jurare debet, se innocentem esse ab imputato sibi crimine, et hoc nec per se, nec per alium commisisse, adeoque quod illud nec mandaverit, nec consuluerit; nec favorem, authoritatem, vel auxilium ad hoc dederit, nec suo nomine factum ratum habuerit; Vivian. *loc. cit.* Vallens. *n.* 2. Zoes. *n.* 3. Sannig *n.* 3. Konig *n.* 5. Quare non sufficit, si reus simpliciter juret, quod sit immunis a crimine sibi objecto; hoc enim verificaretur, si de crimine illo egisset poenitentiam, utpote per quam peccata commissa dimittuntur; Reiffenst. *n.* 4. Potest ergo etiam illi, qui in foro conscientiae a crimine absolutus est, indici purgatio propter infamiam, quae saepe in eo, poenitentia peracta, remanet, et purgationis remedio tolli debet; *can. Euphemium* 7. §. *hinc colligitur caus.* 2. *q.* 3.

12

5. Antequam purgandus se hoc modo purget, si crimen, de quo infamatus est, tale sit, ut mereatur depositionem, suspendi ab officio debet, donec se purget legitime; *c. siquis* 2. et *ibi* Vivian *hoc tit.* Vallens. *n.* 5. imo ut *c. inter* 10. *hoc tit.* statuitur, si crimen grave sit, et tertio monitus non vitaverit occasionem, quae eum infamem reddit, suspendi etiam a beneficio potest: et ratio est, quia opinio ecclesiasticae personae in nullo debet vacillare; *can. laici* 6. *dist.* 33. Accedit, quia si de gravi crimine infamatus interim ecclesiasticis, et administrationibus se immisceret, grave scandalum in populo fidelium generaretur; dixi, *tertio monitus*; hinc oritur quaestio, an moneri purgandus debeat, antequam procedatur ad suspensionem, vel purgationem canonicam indicendam? Resp. distinguendum esse, an delictum, de quo purgandus infamatus est, sit successivum, et permanens, an vero momentaneum, et transiens; *si successivum, et permanens sit*, v. g. quia detinet mulierem suspectam in domo, aut versatur in loco minus honesto, praecedere necessario admonitiones *cap. siquis cit.* praescriptae debent; quia potest se emendare abstinendo ab actibus suspectis; *si momentaneum, et transiens sit*, e. g. quia infamatus est de homicidio, furto, aut simonia commissa, necessarium non est, ut praecedant admonitiones; quia frustra illae fierent, cum purgandus non possit se corrigere quoad delictum jam praeteritum, et peractum; et idcirco judex eo casu statim indicere purgationem potest, imo etiam suspen-

sionem ab officio, et beneficio, si gravitas criminis, et necessitas scandali tollendi poscat, decernere, dum se purgaverit.

13

Quaeritur 4. an recte accusato, qui criminis, de quo diffamatus est, convinci non potest, indicatur purgatio canonica? *Ratio dubitandi est*, quia si indicitur haec purgatio, indicitur vel quia accusator legitimus non est; et tunc fatigandus non est accusatus, cum in jure talis accusatio attendi non debeat; vel legitimus quidem est accusator, sed crimina objecta non probat, et tunc certum est, accusatore non probante, reum debere absolvi, quamvis iste nihil praestiterit; *l. fin. de R. V. et l. negantes* 9. *cod. de O. et A.* ergo nullo casu purgatio cananica potest injungi reo. 2. Si indici purgatio canonica posset, posset ideo, quia reus postulatus laborat infamia; hoc nihil probat; nam famae, et rumori temere credendum non est; *c. super eo* 5. *de eo, qui cognov. consang.* et hinc *c. tua nos* 8. *de cohab. cler.* ait pontifex, non testimoniis, quae rumor spargit, atque circumfert, sed testibus tantum in judicium productis esse credendum; ergo etsi infamia contra reum postulatum absit, non tamen ideo cogendus est subire purgationem canonicam. 3. Fallax valde est hoc purgationis genus; nam compurgatores, ut *n.* 10. dictum est, tantum deponunt de credulitate; atqui testi deponenti de credulitate in facto alieno fidem non adhiberi post *glossam* docent omnes *in l. testium* 18. *C. de testib.* 4. Facile colludere compurgatores cum reo possunt, et sic probare innocentem, qui vel maxime reus est.

14

Sed nihilominus dicendum, quod infamatus de delicto, quod plene probari non potest, compelli queat ad purgandum se juramento proprio, et compurgatorum. Ita Gonz. *in c. fin. h. tit. n.* 2. et ibi DD. Sumitur ex *can. presbyter* 5. *et seq. caus.* 2. *q.* 5. Ratio est, quia satius est purgatos esse, quam suspectos; merito igitur ecclesia, quae in suis ministris nec criminum suspicionem sustinet, statuit, ut cum aliquis laborat infamia criminis, quod probari non potest, se purget juramento, ut sic immunis reddatur ab objecto crimine.

15

Neque obstant rationes dubitandi oppositae. *Ad* 1. id, quod dicitur, reum, actore non probante, absolvendum, procedit in civilibus; in criminalibus, cum adest infamia, in suo foro ecclesia vult, ut reus probet innocentiam suam, quamvis contrarium fiat in foro saeculari. *Ad* 2. non cuivis rumori creditur, sed debet esse suspicio fundata, ut *infra* dicetur. *Ad* 3. compurgatores debent esse vicini, et rationem depositionis suae reddunt, videlicet quia, cum vi-

cini sint, si alias delictum fuisset commissum, non ignorarent; et ideo illorum depositiones plenam probationem faciunt. *Ad* 4. quod colludere possint, non est attendendum, cum nemo credatur esse immemor suae salutis.

16

Quaeritur 5. a quo indici purgatio canonica possit? Resp. Indici potest a solo judice competente, qui de crimine alias cognoscere potest, aut debet, adeo, ut si a non judice, vel a judice incompetente indicta sit, minime valeat, effectuque careat, perinde, acsi facta non fuisset; *arg. c. licet* 5. *de offic. legat. c. nos inter* 6. *c. inter* 10. *et c. cum delictis* 15. *fin. h. tit.* Begnud. *V. purgatio n.* 2. Reiffenst. *hic n.* 7. Zoes. *n.* 2. Pirh. *n.* 2. Sannig. *n.* 3.

17

Et hinc, quamvis, ut *n.* 19. dicetur, purgatio canonica possit ab episcopo indici etiam laicis subditis suis dioecesanis, debet tamen crimen, ob quod indicitur, esse tale, quod spectet ad cognitionem ecclesiae, vel episcopi, uti sunt crimen haeresis, adulterii, simoniae, et alia, quae vel sunt fori ecclesiastici tantum, vel mixti. *Ratio est*, quia purgatio nunquam inducitur, nisi in defectum probationum; igitur si ad episcopum non spectet cognitio delicti contra laicum, coram eo non fient probationes, et cons. nec purgatio illius delicti.

18

Neque obstat, quod textus *c. nos inter cit.* dicat indistincte *de aliquo crimine*; nam de ceteris criminibus, quae ad cognitionem episcopi non spectant, textus ille solum intelligendus est in ordine ad imponendam poenitentiam in foro animae, non vero in foro judiciali, ubi judex non potest poenam infligere, nisi delictis spectantibus ad suum tribunal, et forum. In iis tamen locis, ubi jurisdictionem etiam temporalem episcopus habet, sicut de omnibus criminibus potest cognoscere, ita de iis etiam potest purgationem indicere laicis.

19

Quaeritur 6. cui purgatio canonica indici possit? Resp. Indicenda non est, nisi personis, quarum famae et existimationis integritas christiano populo est valde necessaria, ut sunt episcopi, et alii praelati, praedicatores verbi divini, sacerdotes, et alii viri alias honesti, ac fide digni, etiam laici; *arg. c. nobilis* 1. *h. tit.* quamvis, si altioris sint gradus, et personae illustres, ab iis exigi non debeat juramentum, nisi causae gravitas istud exigat; *c. nobilis cit.*

20

Neque faciendum est discrimen, an regulares sint, vel saeculares; nam etiam regularibus cujuscunque sint sexus, si publice diffamati fuerint de crimine, vel graviter suspecti, et testes, vel aliae probationes deficiant, purgatio canonica recte indicitur, prout constat ex *c. moniales* 3. *hoc tit.* et docet Vivian. *ibid. in ration.* Pirh. *hic n.* 4. Ratio est, quia in regularibus praecipue est integritas, et bona fama custodienda; *can. nolo* 10. *caus.* 12. *q.* 1. et multo majori poena sunt digni, si illi, quibus plurimum honoris per jussiones principium est delatum, reperiuntur in crimine; *can. presbyteri* 5. *q.* 6.

21

Contra viles, et plebeii homines, si de criminibus, quorum plena probatio haberi nequit, accusati, diffamati, aut graviter suspecti sint, ad purgationem canonicam admitti non debent, sed quaestionibus per torturam subjiciendi sunt; tum quia non facile inveniunt compurgatores, tum quia apud hos est periculum perjurii; Farin. *prax. crim. q.* 96. *n.* 64. Engl. *n.* 4. *hic* Vviest. *ibid. n.* 7.

22

Dubium est, an, cui purgatio indicta est ab episcopo, appellare ad superiorem possit? Resp. posse, si justam appellandi causam habeat; gloss. *fin. in c.* 6. *h. tit.* Host. *ibid. V. appellandum*, Abb. *in fin.* Vivian. *in ration.* Pirhing. *n.* 3. et tunc appellans parebit judicio ejus, ad cujus examen causam per appellationem transtulit. Causae autem hujusmodi esse possunt, si purgare se jussus dicat, se non esse diffamatum, si episcopus non velit admittere testes, inter quos conversatus est reus, sed extraneos, ignotos, vel inimicos illius, si excedat modum in purgatione, vel alio modo eundem gravet etc.

23

Quaeritur 7. quando purgatio canonica indici possit? Resp. Indici potest super quocumque crimine, vel delicto non plene probato; imo non solum super crimine, sed etiam quandoque super macula, defectu, aut impedimento, e. g. defectu natalium, quod promotioni ad ordines, et beneficia ecclesiastica obstat; nam antequam de tali macula diffamatus ad hos promoveatur, prius purgare canonice sese debet, prout factum est *c. accedens* 14. *h. tit.* ubi Innocentius III. praecepit, ut a diacono, qui ad presbyteratum aspirabat, et ab aemulis super defectu natalium divulgabatur, purgatio reciperetur super ista infamia; gloss. *in c. cit. V. purgatione*, Host. *ibid. V. promoveri*, Abb. *n.* 1. Vivian. *in ration.* Pirh. *hic n.* 5. Vviesto. *n.* 2. Reiffenst. *n.* 15. Ratio est, quia defectus natalium, etsi non

sit nota delicti, est tamen nota defectus, impedientis promotionem ad ordines, et beneficia ecclesiastica. Ut tamen recte indicatur, requiruntur sequentes circumstantiae..

24

1. Purgandus debet prius esse publice diffamatus de crimine apud bonos, et graves viros; *cap. cum dilectis* 15. *V. si vero hoc tit.* Innoc. *in c.* 6. *eod.* Sylv. *V. purgatio n.* 2. Begnudell. *V. eod. n.* 2. Zoes. *hic n.* 2. Pirh. *n.* 7. Engl. *n.* 2. Konig *n.* 3. *et* 4. Sannig. *n.* 7. Vviestner *nu.* 12. Reiffenst. *nu.* 8. Et hic est casus exceptus, ut in eo admittatur juramentum ab infamato: et hoc necessario; quia non infamato purgatio non indicitur. Intellige autem de infamato infamia facti; nam infamatus infamia juris non potest se purgare per juramentum; Pir. *n.* 20. Addidi, apud bonos, et graves viros; nam ob infamiam solum ab aemulis, et inimicis ortam non est alicui indicenda purgatio, uti patet ex *c. cum in juventute* 12. *h. tit.* et notat Host. *summ. n.* 3. Sylv. *n.* 2. *cit.* Vivian. *in c.* 12. *cit. in ration.* Pirh. *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 10. *Excipe*, nisi tamen ex infamia orta etiam a malevolis scandalum publicum generaretur in populo; tunc enim, si illud sedari, seu tolli per purgationem potest, indicenda est; et ratio est, quia causa vitandi scandali a jure positivo receditur; *c. cum ex juncto* 2. *de nov. oper. nunt. c. cum teneamur* 6. *de praeb. c. nihil* 2. *de praescript.* Abb. *in c. qualiter* 24. *de accus. n.* 29.

25

2. Suspiciones, praesumptiones, et indicia criminis debent esse verisimilia, non levia tantum, non ita gravia, ut ad torturam sufficiant, multo minus talia, quibus crimen, vel innocentia plene probetur; *c. siquis* 4. *ibi, verisimilibus suspicionibus, et c. inter* 10. *V. attendentes ibi, vehementem suspicionem h. tit.* quibus textibus dicitur indicenda purgatio propter vulgatam infamiam, grave scandalum, vehementem suspicionem, et verisimiles suspiciones; Vallens. *n.* 6. Pirh. *n.* 9. Konig *n.* 4. Sannig *n.* 7. Ratio est, quia si levis solum sit suspicio, locum habet tritum illud, *vanae voces populi non sunt audiendae*. Si ad torturam sufficiant, haec adhibenda est, non purgatio, nisi persona sit, quae torqueri non debeat; si plane probent crimen, reus condemnari debet sine juramenti dilatione; *c. cum dilectis cit.* si innocentiam, etiam sine purgatione absolvi; *l. qui accusare* 4. *C. de edend. l. actor* 23. *C. de probat.* Clar. §. *fin.* 63. *n.* 4. Pirh. *n.* 21. Quodsi tamen pars instet, et positis etiam levibus solum indiciis, petat indici sibi purgationem ad innocentiam suam demonstrandam, indici poterit, non juris necessitate, sed importunitate petentis ut dicitur *c. cum in juventute cit.*

26

3. Crimen non debet esse notorium; *c. cum dilecti.* 15. *h. tit.* Abb. *ibid. n.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 166. *n.* 4. Farin. *prax. crim. q.* 21. *n.* 11. Vivian. *in c. cit. in ration.* Vallens *hic n.* 6. Engl. *n.* 2. Konig *n.* 4. Sannig *n.* 7. Vviest. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 12. Begnudell. *V. purgatio n.* 2. Ratio est, quia notorium nulla potest tergiversatione celari; *c. fin. de cohabitat. cler. et mul.* nec indiget probatione, nec accusatione; *can. manifesta* 15. *caus.* 2. *q.* 1. *c. evidentia* 9. *de accusat.* cum ob solam notorietatem sine alia inquisitione judex procedere ad poenae impositionem possit; igitur nec purgatione indiget; nam haec locum habet solummodo, cum factum est dubium, et accusatores, ac testes deficiunt; interdum tamen etiam in notoriis recipiuntur probationes ex abundanti, et ad majorem cautelam; *can. pudenda* 33. *final. caus.* 24. *q.* 1. *c. bonae* 23. *vers. licet autem de elect. l. causam* 20. *pr. ff. de manumiss.* cum *nihil sit ita indubitatum, quod non recipiat quandam sollicitam dubitationem*, ut loquitur imperator *novell.* 44. *c.* 1. §. 3.

27

4. Indicenda non est purgatio, quando infamatus, aut graviter suspectus convinci de crimine per idoneos accusatores, aut alias probationes potest; *c. siquis* 2. *cap. quotiens.* 5. *c. ex tuarum* 8. *c. inter* 10. ibi, *accusatore, et testibus deficientibus h. tit.* Innoc. *in c.* 6. *hoc tit.* Sylv. *V. purgatio n.* 2. Decian. *tr. crim. l.* 5. *c.* 48. *n.* 10. Vivian. *ibid. c. siquis cit. in ration.* Vallens *hic n.* 6. Pirh. *n.* 8. Konig *n.* 4. Sannig *n.* 7. Vviestner *n.* 11. Reiffenst. *n.* 11. Begnudell. *n.* 4. Ratio est, quia rebus debemus uti eo modo, quo sunt institutae; *can. is autem* 4. *caus.* 22. *q.* 2. sed purgatio inducta est in subsidium aliarum probationum; ergo etc.

28

Quaeritur 8. quid advertendum circa compurgatores? Resp. Compurgatores dicuntur testes eorum, qui se purgant ab infamia criminis; 1. debent esse tolerati ab ecclesia, non condemnati in judicio propter crimen, uti sumitur ex *c. constitutus* 9. *h. tit.* et notat Vivian. *ibid. in ration.* Vallens. *hic n.* 4. Zoes. *n.* 4. Pirh. *n.* 31. Sannig *n.* 4. nam si in judicio condemnati sunt propter crimen, per sententiam, hoc eorum crimen factum est notorium, et sic tanquam criminosi repelli a testimonio ferendo debent; *c. testimonium* 54. *de testib.* quin etiam si solum per modum exceptionis crimen ipsis objectum sit, et probatum, repelli possunt, ut notat Pirhing *n.* 32. et hoc propter infamiam, quae sequuta est ex hac repulsione.

29

2. Debent esse honestae personae, h. e. bonae existimationis, et fide dignae; *c. cum P.* 7. *h. tit.* Vivian. *ibid. in ration.* Sylv. *V. purgatio n.* 5: Begnud. *V. eod. n.* 3. Vallens. *n.* 4. Zoes. *num.* 4. Engl *n.* 3. Pirh. *n.* 27. Konig *n.* 4. Sannig *n.* 4. Vviest. *n.* 6. Reiffenst. *n.* 5. Ratio est, quia tales esse debent, ut verisimile sit, eos nolle amore, vel odio, vel spe pecuniae obtinendae pejerare.

30

3. Debent esse personae vicinae illi, cujus purgatio petitur, ut habetur *cap. cum dilectus* 11. *hoc tit.* et notat *ibid.* gloss. *V. vicinae*, Abb. *in c.* 14. *h. tit.* Sylv. *l. c. n.* 5. Vallens. *n.* 4. Pirh. *n.* 29. Sannig *n.* 4. Vviest. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 5. Ratio est, quia vicini praesumuntur melius scire, et nosse conditionem, et qualitatem, adeoque etiam vitam, et mores purgandi; si tamen non possent haberi compurgatores vicini, quia e. g. sunt exosi purgando; aut ejus inimici, possent assumi alii, qui tamen

31

4. Debent notam sibi habere vitam purgandi, ut DD. *cit.* tradunt; quia debent deponere de credelitate super vita, et moribus purgandi, hoc autem non possent rite facere, si notam sibi vitam, et mores purgandi non habeant; ergo etc. Procedit hoc non tantum de praesenti, sed etiam de praeterito; *c. inter* 19. *vers. attendentes hoc tit.* nisi purgandus solum esset super crimine, quod commisisse fertur moderno tempore; nam tunc notitia praesentis temporis sufficit: prout etiam sufficit, si crimen jam sit pridem commissum; quia purgandus potuit interea se emendasse.

32

5. De jure communi debent esse ejusdem ordinis cum purgando, ita, ut si hic sit episcopus, compurgatores sint etiam episcopi, si presbyter, presbyteri; *c. inter*, et *V. attendentes cit.* Sylv. *V. purgatorio n.* 5. Engl *n.* 3. Pirh. *n.* 28. Konig. *n.* 5. quodsi tales haberi nequeant, vel qui haberi possunt, ejus, qui purgare se debet, inimici sint, admitti alii possunt etiam inferioris ordinis clerici; *c. ex tuarum* 8. *et c. cum in juventute* 12. *h. tit.* et his deficientibus, etiam laici, imo et foeminae; gloss. *fin. in c.* 12. *cit.* Host. *in summ. n.* 5. Zoes. *n.* 4. Vviest. *n.* 9. cum *cit.* quodsi purgandus sit advena, seu extraneus, et quia notos non habet, compurgatores non potest acquirere, tunc, deficiente criminis probatione, credendum est soli juramento purgandi; gloss. *fin. in c. cum P.* 7. *h. tit.* Abb. *in c. inter cit. n.* 7. Decian. *tr. crim. c.* 48. *n.* 26. cum *cit.* sed hic jurare debet, non solum se innoxium esse, sed etiam com-

purgatores habere non posse, ut cum *Abb. Zoes. l. cit.* advertit Reiffenst. *hic n.* 9.

33

6. Olim secundum antiquos canones episcopus se purgabat, adhibitis 12. episcopis, sacerdos, adhibitis 5. vel 7. sacerdotibus, diaconus coram tribus aliis diaconis, hodie vero compurgatores adhibendi sunt plures, vel pauciores ad arbitrium judicis, spectata qualitate personae, gravitate criminis, et infamiae *c. presbyter* 13. *can. omnibus* 18. *caus.* 2. *q.* 5. Abb. *in c. inter cit. n.* 4. Host. *in summ. n.* 4. *h. tit.* Sylv. *V. purgatio n.* 5.. Vallens. *n.* 3. Zoes. *n.* 4. Pirhing *n.* 33. Sannig *n.* 3. Sic *c. inter cit.* indicta purgatio fuit decano alicui, adhibitis 14. sui ordinis, *cap. cum in juventute* 12. *h. tit.* cuidam episcopo, adhibitis tantum duobus abbatibus, et *c. cum P.* 10. *de accus.* cuidam sacerdoti, adhibitis tantum tribus sacerdotibus; ut proinde numerus compurgatorum hodie sit arbitrarius; Sylv. *loc. cit.* imo ut Vallens. *n.* 3. *cit.* testatur, compurgatores a judice, si ita videbitur, omnino omitti possunt, quandoque etiam, si levior sit diffamatio, judex potest ipsius rei simplici negatione contentus esse.

34

7. Denique compurgatores non sunt ita stricte examinandi, sicut alii testes, vel etiam sicut ordinandi, *c. constitutus* 9. *h. tit.* gloss. *ibid. in notat.* Pirh. *n.* 32. Ratio disparitatis est, quia compurgatores sunt testes voluntarii, nec possunt compelli ad compurgandum, sicut alii testes compelli possunt ad ferendum testimonium; accedit, quia compurgatores jurati deponunt secundum conscientiam, et opinionem suam, ideoque possunt timere, ne perjurium incurrant; alii vero testes deponunt de his, quae sunt acta ipsis praesentibus, et videntibus, vel audientibus; Abb. *in cap. cum dilectus* 11. *fin. h. tit.* Pirh. *l. cit.*

35

Quaeritur 9. quis sit effectus purgationis canonicae? Resp. Si rite peracta sit, tres praecipue effectus operatur; 1. absolvendus est is, qui se purgavit, a suspensione, si haec propter objecti criminis, vel infamiae, aut scandali, ex eo orti gravitatem ipsi ab initio inflicta fuit; *cap. ex tuarum* 8. *c. inter* 10. *h. tit.* Sylv. *V. purgatio n.* 7. Begnud. *V. eod. n.* 8. Vallens. *hic n.* 8. Zoes. *n.* 7. Pirhing *n.* 34. Konig *n.* 9. Sannig. *n.* 6. Vviestner *n.* 16. Reiffenstuel *n.* 17. cum aliis; 2. idem ab objecto crimine sine ulteriori mora absolvendus, declarandus innocens, et in pristinum statum restituendus est; *can. habet* 6. *can. Mennam* 7. *can. omnibus* 19. *caus.* 2. *q.* 5. et DD. *citat.* 3. idem declaratur vir boni testimonii; *c. ex tuarum cit.* atque ita tollitur infamia, et redintegratur honor, atque existi-

matio apud homines, praesertim (in crimine successivo) si vitam bonis moribus adornet, ut omnis ab eo suspicio ex proborum, et honestorum hominum mentibus deleatur; *c. inter cit. fin.* Farin. *prax. crim. q.* 194. *n.* 44. cum reliquis *supra.*

36

Dubium est, an is, qui rite peracta purgatione absolutus est, super eodem crimine possit denuo accusari? Affirmant nonnulli, nixi *can. mennam cit.* ubi permissum est, ut episcopo, coram papa purgato, nova indiceretur purgatio.

Sed distinctio est adhibenda: vel enim post absolutionem, vigore purgationis praestitae factam, secuta est nova criminis infamia, vel non secuta est; *si primum*, purgatus potest iterum accusari, et alia innocentiae probatione deficiente, nova ipsi induci purgatio, ut recte Abb. *in c.* 8. *hoc tit. n.* 5. Zoes. *hinc n.* 8. Pirh. *n.* 36. Vviest. *n.* 17. Reiffenstuel *n.* 19. advertunt; *ratio est*, quia absolutio, post hujusmodi purgationem secuta, facta est per probationes non integras, cum compurgatores tantum jurarint de credulitate; atqui quando absolutio facta est per probationes non integras, nova accusatio locum habet, *per l. admonendi* 31. *ff. de jurejur.*

37

Si secundum, interest, an accusatio praecesserit, an vero non? *Si praecessit accusatio* regulariter loquendo novae accusationi non amplius locus est; gloss. *in can. mennam cit.* Host. *hic n.* 6. Vviestner *n.* 17. Reiffenstuel *n.* 18. tum quia de ejusdem hominis delicto saepius quaerendum non est; *l. licet* 6. *fin. ff. naut. caupon. etc.* tum etiam, quia jusjurandum non minoris est authoritatis, quam res judicata; *l. jusjurandum* 2. *ff. de jurejur.* quae habetur pro veritate; *reg. ff.* dixi *regulariter*; nam in quibusdam casibus nova accusatio est permittenda; 1. quando accusator suam, aut suorum injuriam persequitur; *l. si cui* 7. §. *iisdem* 2. *ff. de accus.* 2. si doceret, priorem accusatorem praevaricatum; *l. praevaricationis* 1. §. *nam si* 1. *ff. de praevaric.* 3. si probaret, ad sui purgationem pejerasse; *l. admonendi cit.* Goffred. *in l. fin. C. de reb. credit.* Vviestn. *n.* 19.

38

Si vero accusatio non praecessit, sed tantum infamia, iterum distinguendum est: vel enim terminus fuit assignatus, intra quem omnes, qui volunt accusare, hoc possunt, cum clausula, *deinceps non audiendos*; et tunc casu, quo intra terminum assignatum nullus comparuit accusator, accusatio admitti non debet; *arg. c. fin. qui matr. accus. poss.* vel non fuit assignatus terminus, sed absente accusatore, non tamen per contumaciam, purgatio, et absolutio facta est; et tunc ea non obstante, admitti adhuc accusatio potest, modo

accusator in se velit suscipere onus probandi, ut recte monet Pirh. *num.* 36. urget enim hic ratio allata *num.* 36 quia absolutio videlicet facta est per probationes non integras.

39

Neque obstat textus *can. Mennam* in contrarium allegatus; nam ut *ibi* glossa *fin.* notat, Mennas a papa absolutus fuit sub conditione, nisi postea appareat accusator, vel nova infamia oriatur: vel dici potest, quod a papa absolutus fuerit ob quandam necessitatem, ea conditione, ut se purgaret etiam apud reginam, quod apud hanc quoque, et prius esset diffamatus; Turrecr. *in can. cit.* §. *tertia quaestio.*

40

Quaeritur 10. quae sit poena deficientis in purgatione? Resp. Deficere in purgatione reus dicitur, cum vel jurare recusat, vel compurgatores, qui pro ipsius innocentia jurare velint, nullos invenit. Hoc si fiat; pro convicto habetur, ut poena etiam criminis ordinaria a judice ecclesiastico puniri possit. Sumitur ex *c. cum P.* 7. *vers. deficientem h. tit.* et notat gloss. *ibid. V. privare* Sylv. *V. purgatio* 7. Menoch. *l.* 5. *praes.* 41. *num.* 3. Farin. *prax. crim. q.* 86. *num.* 5. Vivian. *in c. cit. in ration.* Vallens. *hic num.* 5. Zoes. *n.* 9. Pirhing *n.* 37. Konig *n.* 8. Vviest. *n.* 20. Reiffenstuel *num.* 16. Mitius tamen aliquando cum eo agitur, et poena arbitrio judicis temperatur, praesertim si crimen per viam denuntiationis, vel inquisitionis in judicium deductum sit; Host. *n.* 7. *fin.* Sylv. Vviest. *l. citt.* Ratio horum est, quia praesumptio verisimilis, quae orta est ex infamia, reo in purgatione deficiente, transit in violentam, ex hac autem ad condemnationem procedi aliquando posse, dictum est *lib.* 2. *tit.* 23. *a n.* 15.

41

Dixi *a judice ecclesiastico:* nam poena, quae ab hoc infligitur, non est poena mortis, vel mutilationis, sed suspensio ab officio, et beneficio, excommunicatio, degradatio etc. Aliter loquendum de judice saeculari, qui gravioribus poenis in reum animadvertit: atque hinc Diaz *pract. canon. c.* 152. *n.* 4. docet, clericum propter defectum purgationis degradatum, et traditum curiae saeculari, non posse a judice saeculari puniri poena ordinaria criminis, qua laicus convictus de illo crimine puniretur. *Rationem* dat, quia non est vere, sed interpretative solum convictus, pro quo jure civili non imponitur poena ordinaria, sed tantum, si claris probationibus, vel propria confessione convictus sit.

TITULUS XXXV.

De purgatione vulgari.

SUMMARIUM

1 *Definitio purgationis vulgaris.*
2 *etc. Hujus modus olim adhibitus.*
6 *etc. An sit licita?*
9 *etc. An recte prohibeatur?*
13 *etc. An sententia, lata ex purgatione vulgari, a qua non fuit appellatum, possit retractari?*
17 *etc. An licitus sit ille purgandi modus, qui olim fiebat per celebrationem missae, et sumptionem ss. eucharistiae?*
19 *An liceat provocare ad judicium divinum in finem innocentiae ostendendae.*

1

Quaeritur 1. quid sit *purgatio vulgaris*, et quis olim fuerit ejus instituendae modus? Resp. *Purgatio vulgaris*, sic dicta, quia vulgus eam invenit, et usu induxit, definitur, quod sit *demonstratio innocentiae, vel criminis, vulgo tantum, temere usurpata, et nullo modo approbata.* Olim pro temporum, et gentium varietate varia rituum solemnitate fieri consuevit; praecipue quatuor modi prae ceteris in usu erant.

2

1. Per *monomachiam*, qua criminum falso accusati cum adversario, sive accusatoribus congressi, quantumvis aetate, viribus, et tractandorum armorum peritia inferiores essent, solius innocentiae praesidio victores, calumniam depulerunt, ut Raynaud. *de calumn. sect.* 3. *c.* 2. *q.* 4. et alii referunt.

3

2. Per *judicium ferri candentis.* Quae purgatio olim fiebat hoc modo: primo dicebantur litaniae: sequebantur certae aliae preces, et orationes: his peractis aqua benedicta dabatur ad degustandum; denique proferebatur ferrum candens, et culpato dabatur in manus, qui illud per spatium decem pedum portare debebat: et siquidem post tres noctes illaesa manus apparuisset, absolvebatur culpatus; sin, culpabilis reputabatur. Aliquando vero, praemissis ritibus praedictis, insimulatus criminis, vel alias de eo diffamatus, subibat rogum, prunas, aut vomerem ignitum, et calcabat pedibus: et similiter, si

illaesus mansisset, pro innocente, si laedebatur, pro convicto habitus est; Raynaud. *loc. cit. q.* 5. Gonz. *in c. fin. h. tit. n.* 5. Engl. *hic n.* 6. Vviest. *n.* 2.

4

3. Per *aquam ferventem*, sive bullientem: quae sic fiebat. Post adhibitos certos exorcismos, et orationes, accusatus, vel diffamatus de crimine in eam immittere debebat brachium usque ad cubitum, et siquidem istud illaesum inde extraheret, innoxius reputabatur; si vero ambustum, delictum illud, de quo accusabatur, perpetrasse credebatur; Delrio *disquis. magic. l.* 4. *q.* 5. *sect.* 1. *et* 2. Gonzal. *l. cit. n.* 6. *hic*, Vviest. *ibid. n.* 3.

5

4. Per *aquam frigidam*. Per hanc istum in modum fiebat purgatio. Colligabantur infamato manus dextra cum pede sinistro et manus sinistra cum pede dextro, et sic colligatus projiciebatur in aquam consecratam certo ritu: et quidem si corpus mergeretur, credebatur reus innocens; si autem superferretur aquae, quasi eum tanquam sontem respuisset aqua, censebatur convictus, cadebatque causa, ut colligitur ex adjuratione aquae D. Dunstani apud *cit. Gonzal. l. c. fin.* Raynaud. *q.* 66. Engl. *n.* 6. Vviestn. *n.* 3. Adhibebatur hoc genus purgationis praecipue, cum de veneficio foemina aliqua suspecta erat.

6

Quaeritur 2. an licitae sint istae se purgandi rationes? Fuerunt olim, qui honestas, et christianis valde congruentes existimabant, et propugnabant; sed modo unanimi TT. et canonistarum consensu rejiciuntur, propter claros textus ss. canonum. Et quidem 1. per monomachiam rejicitur aperte; *can. momomachiam* 22. *fin. caus.* 2. *q.* 5. *cura* 1. et *c. significantibus* 2. *h. tit.* Ratio est, quia per hanc purgationis speciem non detegitur veritas, sed saepe ex DEI permissione praevalet fortior, vel dexterior, ut bene advertunt Abb. *hic n.* 2. Sylv. *V. duellum q.* 1. *n.* 2. Pirh. *n.* 2. *et* 7. Konig *n.* 5. *Neque obstat,* quod David cum Goliath sic pugnarit 1. *reg.* 17. quia id instinctu Spiritus Sancti factum est, et publica salus exigebat.

7

Reliquae per judicium ferri candentis, aquae ferventis, aut frigidae reprobantur; *c. Mennam* 7. et *c. consuluisti* 20. *caus.* 2. *q.* 5. item *cap. fin. h. tit.* Ratio est, quia ferrum candens, et aqua fervens debet naturaliter laedere, sive adurere tangentes illud: item corpus, quod natare non potest, naturaliter mergitur: unde per hujusmodi purgandi modos id intenditur, ut per miraculum DEUS im-

pediat, ne, qui tangit ferrum ignitum, aduratur, et in aquam projectus, si reus sit, submergatur: quod est tentare DEUM.

8

Idem dicendum de aliis similibus purgationum generibus, cujusmodi est fluxus sanguinis ex cadavere occisi, praesente occisore. Ex hac multi hodiedum arguunt presentiam occisoris: sed perperam; nam hic sanguinis fluxus incertissimum indicium praebet, cum ex causis incognitis descendat, et saepius fefellit, dum interdum sanguis non effluit, etsi verus interfector adfuerit, aliquando vero effluxit, accedente innocentissimo.

9

Quaeritur 3. an enumerata purgationis vulgaris genera recte prohibeantur? *Ratio dubitandi est* 1. quia in veteri testamento *n.* 5. *v.* 18. simile genus purgationis praeceptum fuit a DEO per aquas amarissimas ad probandum, utrum mulier commiserit adulterium: quod caput insertum est decreto Gratiani *canon.* 21. *caus.* 2. *q.* 1. 2. apud gentiles quoque hoc examen per ignem, et aquam usitatum fuisse constat ex *Sophocle in Antigono*, et narrat *Varro*, vestalem virginem, cum periclitaretur falsa suspicione de stupro, cribrum implesse aqua de Tiberi, et ad suos judices, nulla ejus parte stillante, portasse. Similiter Achilles Tacius *l.* 8. *de amorib. Clitoph. pag.* 206. refert, prope Ephesum fuisse fontem, in quem, cum violatae pudicitiae aliqua arguebatur, cogebatur descendere, juramento prius deposito, se non fuisse violatam: ferebat autem illa hoc juramentum, in tabella collo appensa descriptum secum, et si quidem innocens erat, aqua omnino immota manebat; sin minus, licet vix medias tibias unda alias attingebat, intumescere quamprimum coepit, atque ad collum usque se attollens tabellam contigit. 3. DEUS in lege nova hujusmodi purgationem criminum saepe per miracula confirmavit. Notum est illud s. Cunegundis imperatricis, et exempla alia habentur passim: sic Brigitta virgo in Scotia cum lignum altaris in testimonium virginitatis tetigisset, viride factum fuit; Briccius episcopus turonensis, cum falso accusaretur de crimine, ad satisfaciendum populo, ardentes prunas veste inclusas stringens, usque ad sepulcrum s. Martini veste illaesa tulit; et b. Hildegundis, cum furti accusaretur, ferro candente innocentiam suam ostendit. 4. confirmari videtur ex *concil. mogunt. can.* 24. ubi is, qui presbyterum occidisse fertur, si servus sit, super duodecim vomeres ardentes se expurgare jubetur, prout refert *canon. qui presbyterum* 24. *caus.* 17. *q.* 4. 5. talis species vulgaris purgationis videtur esse tortura, quae tamen juxta omnes licite adhibetur.

10

Sed dicendum, recte ejusmodi purgationes ab ecclesia fuisse reprobatas. Causa reprobandi multiplex fuit. 1. enim pugnant cum usu SS. PP. et redolent ritum gentilitatis. 2. continent tentationem DEI, ad cujus extraordinariam providentiam, et miraculum per eas temere recurritur, cum tamen plura alia supersint inquirendae veritatis, et innocentiae tuendae media. 3. hic modus purgationis praestigiis, et magiae dat locum, cum per eas petatur effectus, quem causae ejusmodi neque ex natura sua, neque ex promissione divina habent. 4. incertissimum est hoc judicium, cum compertum sit, occulto DEI judicio per ejusmodi purgationes multos nocentes liberatos, multos innocentes damnatos fuisse: sic refert author Mallei, famosam maleficam, provocantem ad purgationem ferri candentis, cum adjudicata fuisset ad illud ferendum per tres duntaxat passus, per sex passus gestasse indemnem, et ad ulterius gestandum se obtulisse, cum tamen certo esset nocens.

11

Ex quo sequitur, graviter peccare judicem, qui contra personam aliquam, quasi signo hujusmodi proditam, vel ad condemnationem, aut si prodita non videatur, idcirco ad absolutionem procedit: et ratio est, quia in processu contra reum indiciis, et probationibus uti oportet, quae humano, et naturali modo deprehendi possunt, quales non sunt effectus illi, quorum origo superstitiosa, vel saltem nobis incognita est; Laym. *l.* 4. *tr.* 10. *c.* 5. *num.* 5. Konig. *hic n.* 10. et alii omnes.

12

Neque obstant rationes dubitandi oppositae. *Ad* 1. imprimis praeceptum illud, tanquam ceremoniale, morte Christi exspiravit; *c. translato* 3. *de const.* deinde negatur paritas; nam hoc ipso, quod haustus illius aquae prescriptus a DEO fuerit, ob promissionem divinae assistentiae sunt medium licitum, et infallibile detegendae veritatis: circa usum autem purgationum, de quibus hic agimus, nulla extat divina institutio, aut universalis ecclesiae approbatio. *Ad* 2. hoc ipso, quod examen hoc apud gentiles usitatum fuerit, superstitionem redolet; cons. a christianis usurpandum non est. *Ad* 3. cum DEUS miraculis purgationem hujusmodi confirmavit, instinctu suo speciali ad usurpationem illius propulit, ut veritas elucerct, et calumnia convinceretur: vel si aliqui ex ignorantia invincibili, aut etiam crassa a DEO postularunt miraculosam ostensionem veritatis, DEUS in favorem innocentiae petitioni ipsorum annuit; quia bona intentione illud fecerunt: unde regulariter judicium hoc est illicitum. *Ad* 4. is erat usus antiquus gallicanae ecclesiae, sed postea

per Coelestinum, Innocentium, Gregorium pontt. in praesenti *titulo* relatos, prohibitum fuit: et hinc Gratianus *can. qui presbyterum cit.* et Raymundus *c. qui presbyterum* 2. *de poenit. et remiss.* etsi referant reliqua verba textus, verba tamen *super duodecim vomeres se expurget* omittunt; quia eorum tempore purgatio ista jam erat vetita. *Ad* 5. imprimis tortura potest sufferri naturaliter sine miraculo, aliter, quam purgatio vulgaris, quae fit per ferrum candens etc. deinde tortura non adhibetur ad probationem criminis, sed ad eliciendam veritatem, urgente dolore: et hinc quamvis tortus per torturam laesus fuerit, vel dixerit, se eam sustinere non posse, non tamen pro convicto habebitur, nisi insuper, crimen confessus fuerit, et hanc suam confessionem extra tormenta, et horum conspectum positus confirmaverit; Engl. *hic n.* 7.

13

Quaeritur 4. an sententia, lata ex purgatione vulgari, et jure reprobata, a qua non fuit appellatum, possit tractari? *Ratio dubitandi est*, quia alias regulariter sententia, a qua non fuit appellatum valeat decem diebus, transit in rem judicatam nec retractatur, etsi res aliter se habeat, et instrumenta nova postea reperiantur.

14

Sed respondendum est affirmative. Ita Vivian. *in c.* 8. *de purgat. canon.* Pirh. *hic n.* 6. et passim DD. Sumitur ex *c. significantibus* 2. *hoc tit.* ubi cum quidam de furto accusati, coacti essent cum accusatore in purgationem innocentiae suae decertare duello, et in eo cecidissent, furtum vero apud alios deinde inventum fuisset, pontifex contra sententiam datam mandavit spoletanis, ut bona, quibus illos spoliarunt, restituerent universa.

15

Ratio responsionis est 1. quia duellum (idem dic de ceteris purgationis vulgaris generibus) est probatio fallax: et cons. sententia, ex eo lata, lata est ex probationibus fallacibus; atqui sententia, lata ex probationibus fallacibus, reperta contraria veritate, retractari debet; *c. cum venerabilis* 6. *vers. intelleximus de except.* et *tot. tit. C. si ex fals. instrum.* ergo etc. 2. Duellum in casu *cap. cit.* oblatum, indictum fuit ex consuetudine loci, adeoque sententia lata ex probatione non integra; igitur sicut sententia lata ex delatione juramenti, parti facta per judicem, comperta veritate, retractari potest, ita etiam ista sententia retractari debuit. 3. sententia haec lata fuit contra ordinem judiciarium; *l. prolatam* 4. *C. de sent. et interl.* igitur nulla fuit: imo injusta; quia deinde de injustitia illius constabat. Sed sententia injusta, comperta injustitia, re-

vocari debet, quia tunc cessat praesumptio, ex qua unice valere potest.

16

Ex his cadit *ratio dubitandi* allata superius; quia solum illa sententia transire potest in rem judicatam, quae non est lata contra leges. Sententia autem, lata ex purgatione vulgari contra leges lata est, quae cum non teneat, in rem judicatam transire non potest. Neque opus est ad impediendum hunc effectum, ut appelletur a tali sententia; *c. sententia* 1. *de sent. et re judic.* igitur sententia ejusmodi impedire non potest, quin possit rursus contra illum diffamatum procedi, et, si deficit plena probatio, ei canonica purgatio indici.

17

Quaeritur 5. an licitus sit ille purgandi modus, qui olim frequenter fuit usitatus, per celebrationem missae, et sumptionem ss. eucharistiae, de quo memini *tit. praec. n.* 7. *Rationem dubitandi* facit *s. Thomas*, qui apud Suar. *tom.* 1. *l.* 1. *de irreligios. c.* 3. *n.* 8. censet, talem purgationem esse per se malam, et illicitam, ac proinde concilium Vvormatiense, relatum *can. saepe* 23. *caus.* 2. *q.* 5. dum statuit, ut si fiant furta in monasteriis, et qui haec committunt, ignorentur, missa ab abbate, vel ejus jussu ab alio celebretur, quia finita, omnes fratres communicent dicentes, *corpus Domini sit mihi ad probationem hodie*, errasse, et decretum ejus per nova jura, seu canones revocatum fuisse. Idem dicendum esset de eo, quod dicitur *can. fin. qu. cit.* ubi jubetur episcopus, vel presbyter, cui maleficium, vel crimen imputatum est, per missae celebrationem innocentem se ostendere.

18

Sed etsi iste purgandi modus, ut bene Pirh. *hic n.* 5. monet periculosus sit, cum cedere possit in irreverentiam sacramenti eucharistiae, ne ab indignis sumatur, atque ideo recte abierit in desuetudinem, per se tamen licitus est; neque enim uspiam in ss. canonibus prohibitus reperitur, aut intrinsecam aliquam malitiam continet, sicut modi purgationis vulgaris *n.* 2. *et tribus seq.* relati. Ratio disparitatis est, quia cum iste purgandi modus non fiat ad virtutem divinam per miraculum demonstrandam, tentationem DEI non continet, sed solum testimonium quoddam est, et confirmatio innocentiae.

19

Disputant hic aliqui, an liceat provocare ad divinum judicium, in finem innocentiae suae ostendendae? Ad quod ego breviter respondeo, et dico, provocationem istam, si fiat extra vindictae cupiditatem, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectio-

nem, per se sine peccato fieri posse, cum nihil superstitionis habeat, neque species sit tentationis DEI, sed signum tantum confidentis in conscientia sua animi: addo tamen, provocationem istam esse rem plenam periculi, ac propterea non facile attendendam. Spectandum etiam, quo fine fiat; nam si fiat bono fine, quia scilicet ita provocans per notoriam injustitiam oppressus est, ut scilicet appareat ipsius innocentia, et judex iniquus, terrore perculsus, ab oppressione desinat, per se licita est. Mortaliter vero peccat, si provocet injuste; quia graviter suggillat famam eorum, quos citat.

TITULUS XXXVI.

De injuriis, et damno dato.

Crimina saepe conjuncta sunt cum injuria, et damno proximi, ut adeo reus, qui de ipsis legitime convictus est, non tantum condemnandus sit ad poenam, ob crimen commissum luendam, sed etiam ad reparationem injuriae, et damni dati. Hinc merito post recensita crimina fori ecclesiastici, subnectitur *de injuriis*, *et damno dato.*

§. I.

De injuria.

SUMMARIUM

1 *Diversa acceptio nominis injuria.*
2 *Definitio istius.*
3 *etc. Quinam actioni injuriarum non sint obnoxii?*
8 *etc. Quando praesumatur aliquid factum, vel dictum animo injuriandi?*
10 *etc. Quot modis injuria inferri soleat?*
14 *etc. Divisio injuriae in suas species.*
17 *etc, Personae, quae injuriam inferre, aut pati possunt.*
21 *An pro injuria illata novitio agere possit praelatus?*
22 *Pro illata marito uxor?*
23 *Pro illata fratri, aut cognato, frater, vel cognatus?*
24 *etc. Quae actio oriatur ex injuria, et quae sit ejus poena?*
30 *etc. Quid sit actio ad palinodiam, et quibus, ac quando competat?*
34 *etc. Quae poena inferatur pro libellis famosis?*
37 *etc. An is, qui verum crimen alicui objecit, teneatur actione injuriarum?*
41 *etc. An immunis a poena sit qui retorsione utitur, et quando?*
45 *etc. An de injuria conveniri possit qui alteri convitium dixit cum praefatione honoris?*
48 *etc. Modi, quibus actio injuriarum tollitur.*

1

Quaeritur 1. quid sit *injuria*? Resp. *Injuriae* nomen dupliciter posse accipi, generaliter, et specialiter. *Injuria generaliter accepta* dicitur omne id, quod non jure fit, sive deinde cum culpa fiat,

sive sine culpa. *Injuria specialiter accepta* requirit culpam, saltem juridicam: et rursum sumitur tripliciter; 1. pro damno culpa, non jure dato; et sic comprehendit etiam damnum contra legem Aquiliam; 2. pro iniquitate, et injustitia; et in hoc sensu, quando judex iniquam, vel injustam fert sententiam, dicitur injuriam facere; 3. denique pro contumelia, quae a *contemnendo* dicitur; quia vel contemptim fit (nemo enim nisi eum, quem contemnit, contumelia afficit) vel contemptum, ac dedecus ei accersit, qui injuriam patitur Germanice *ein Schmach*, *oder Berleumbdung*. In hoc tertio sensu hic accipitur, et

2

Definitur, quod sit *delictum privatum*, *dolo malo in contumeliam alterius admissum*; vel ut alii, *est contumelia alicui dicta, vel facta dolo malo*. Ita Host. *in summ. h. tit. n.* 1. Sylv. *V. injuria n.* 1. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 2. Pirh. *n.* 1. Konig *n.* 2. Sannig *c.* 1. *n.* 1. *et* 2. et communiter DD. ceteri. Additur in utraque definitione *dolo malo*; nam, ut committatur injuria, requiritur dolus, et animus injuriandi: ratio est, quia injuria in affectu facientis consistit; *l. illud.* 3. §. *sane* 1. *ff. et l. si non convitii* 5. *C. h. tit.* Pirh. *n.* 2. Engl. *n.* 1. Konig *n.* 9. Reiffenst. *n.* 3.

3

Et hinc actioni injuriarum obnoxii non sunt 1. infantes, et infantiae proximi, furiosi, mente capti, etsi injuriosi quid dicant, aut faciant; *l. illud.* 3. §. *sane v. ff. h tit.* Manz. *ad* §. 1. *inst. h. t. n.* 19. Item nec dormientes, et noctambulones, si forte in somno aliquem verberent, vel injuriosis verbis proscindant; *arg. clem. un. de homicid.* et *l. coram Titio rog. ff. de V. S.* et ratio est, quia isti omnes doli capaces non sunt.

4

2. Ebrius: sed tunc tantum, quando praeter propositum tanta ebrietate fuerit oppressus, ut rationis usum amiserit, et sobrius factus poenitentia ducatur; *arg. can. sane* 7. *caus.* 15. *q.* 1. Quodsi tamen perversos suos mores non ignoravit, et ab experientia habet in ebrietate se consuevisse molestum, et injuriosum esse aliis, non excusatur ab injuria; Konig. *hic n.* 6. debuisset enim abstinere a nimio potu, et cum hunc causam injuriarum fore praeviderit, nec tamen vitaverit, merito hae ipsae voluntariae fuisse censentur.

5

3. Ludimoderatos; si corrigendi, et castigandi animo quidpiam in aliqualem despectum discipuli sui protulerit, aut egerit; *l. sed et si* 5. §. *fin. ff. ad leg. Aquil. et l. item apud* 15. §. *adjicitur* 38. *ff. h. tit.* multoque magis hoc verum est de patre, si eodem animo in-

crepet, vel percutiat filium; Vviest. *n.* 2. de marito, si probroso verbo, aut etiam moderato verbere castigel uxoris socordiam, ejusque petulantiam, et oris improbitatem compescat; de concionatore, si depravatos saeculi mores, et invalescentia hominum vitia pro concione paulo acrius, in genere tamen, nulla persona nominata, aut indicata, perstringat.

6

4. Magistratus, si necessitate officii in delinquentem severius aliquid statuerit, vel quidpiam aliud praeceperit, aut ordinaverit, quod pertinet ad juris, et justitiae administrationem, licet dispendium honoris, et existimationis inde cuipiam consequatur, quod enim reip. causa fit, licet reo probrosum sit, si modus non excedatur, injuriosum non censetur; *l. injuriam* 13. §. *is*, *qui* 1. *et* §. *quae jure* 6. *l. quod reipublicae* 33. *ff. h. tit.*

5. Astrologi, et physiognomici, qui consulti ex astris, lineamentis manuum, aut figura corporis respondent, aliquem esse furem, e. g. qui talis non est; *l. item apud* 15. §. *si quis astrologus* 13. *ff. eod.* nam volenti non fit injuria.

7

6. Qui contra testem in judicio, tanquam infamem, et suspectum excipit, si exceptionem suam probet; *arg. l. eum*, *qui* 18. *ff.* et *l. si non convitii* 5. *C. eod.* quia, quod quisque facit ad defensionem juris sui, nemini debet injuriosum reputari, per *l. nullus* 55. *ff. de R. J.*

7. Qui per jocum, aut inconsiderantiam injuriosi aliquid dixerunt, aut fecerunt aliis; *l. illud* 3. §. *itaque* 3. *h. tit.* Sed quia praesumptio juris est adversus ipsos, probare debent, quod ex joco vel inconsiderantia hoc fecerint, ut notat gloss. *in l. si non convitii cit. vers. probare potest.* Sed hinc nascitur

8

Dubium, quando praesumatur aliquid dictum, vel factum animo injuriandi alios? Resp. hoc, si non aliunde, ex verbis, aut factis colligi; haec enim si suapte natura injuriosa sint, animus injuriandi praesumitur; *l. si non convitii cit.* Harppr. *pr. inst. h. tit. n.* 7. *et* 10. Manz. *ad* §. 1. *tit. eod. n.* 35. Engl. *hic. n.* 2. Pirh. *n.* 2. Konig *n.* 9. et tunc, si is, qui talia verba protulit, aut facta patravit, si dicat se joci tantum causa dixisse, aut fecisse, probare non debet; quia contra eum, ut *n. praec.* dictum est, stat juris praesumptio, cum talis quisque praesumatur, qualis apparet, et dolo censeatur factum, quoties quid natura sua turpe, et legibus, aut moribus prohibitum committitur, vel profertur; Clar. §. *injuria n.* 12. Menoch. *l.* 5. *praesumpt.* 3. *n.* 47. magnif. D. Clingensperg

inst. hoc. tit. q. 2. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 113. Reiffenst. *hic n.* 5. Nec requiruntur tamen probationes valde exactae, sed sufficiunt etiam conjecturae, ex circumstantiis concurrentibus desumptae, vel juramentum, per quod probantur ea, quae in animo mere consistunt; Harppr. *cit. n.* 10. *et seqq.*

9

Contra si dictum, aut factum, ut apparet, injuriosum non est, is, qui dicit illud injuriandi animo dictum, aut factum esse, probare hoc debet, et si non probet, succumbet, reusque absolvetur; *arg. l. ei incumbit.* 2. *ff. et l. actor* 23. *cod de prob.* Farin. *prax. crim. q.* 150. *a n.* 115. *et* 117. Zoes. *ff. hoc tit. n.* 4. Vviest. *hic n.* 3. *cum cit.* Probatio autem ista iterum fieri per conjecturas debet.

Quodsi vero omnibus consideratis, dubium maneat, an animus injuriandi adfuerit, vel non adfuerit, cum delicta in dubio non praesumantur, optimum erit, si tota res ex officio judicis non tollatur, prout suadet magnif. P. Clingensperg *loc. cit.* et innuunt statuta Bavarica *Land-Necht tit.* 46. *art.* 5.

10

Quaeritur 2. quot modis injuria inferri soleat? Resp. Solet, et potest inferri tribus modis, scilicet verbo, scripto, et facto. *Verbo* infertur, quoties alicui sive praesenti, sive absenti convitium fit, ei defectum sive moris, sive naturae objiciendo: v. g. appellando furem, mendacem, falsarium, spurium etc. §. *injuria* 1. *inst. l. item apud* 15. §. *convitium* 7. *et seqq. ff. l. si quidem* 10. *C. de injur.* Sylv. *V. injuria n.* 2. Clarus §. *injuria n.* 1. Farin. *prax. crim. q.* 150. *n.* 21. *et* 24. Begnudell. *V. injuria n.* 1. Engl. *hic n.* 4. Vviest. *n.* 4. Reiffenst. *n.* 6. magnif. P. Schmier. *p.* 3. *de delict. c.* 1. *num.* 115.

11

Scripto infertur, cum libellus, carmen, vel historia, ad ludibrium, contemptum, infamiam pertingens, composita editur, vel vulgatur; *l. lex. Cornelia* 5. §. *siquis* 9. *l. item apud* 15. §. *generaliter* 27. *et* §. *siquis* 29. *ff. hoc tit.* Host. *in summ. hic n.* 3. Sylv. *V. injuria n.* 2. Harppr. *in* §. 1. *inst. hoc tit. n.* 149. cum *citt.* Et quidem si hujusmodi scriptura, omisso nomine authoris, in vulgus spargatur, *libellus famosus*, dicitur; *l. un. C. de libell. famos.* Reiffenst. *n.* 7.

12

Facto denique infertur injuria, cum quis alterum pulsat, ejus domum vi ingreditur, aut aliud quidpiam in ejus probrum, contemptum, famae diminutionem agit; *l. lex Cornelia cit. l. item apud cit.* §. *generaliter* 27. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 2. *n.* 569. cum

cit. Addunt aliqui quartum injuriae inferendae modum, videlicet gestum ut ostendendo medium digitum, vel affigendo cornua in porta domus etc. Sylv. *n.* 2. *cit.* Pirh. n. 1. Sannig *c.* 1. *n.* 3. Sed hic modus facile ad tertium supradictum reduci potest.

13

Porro injuriam his modis pati aliquis potest non solum directe, et in seipso, sed etiam indirecte, et in personis, quae ejus potestati, et aliquando affectui sunt subjectae; sic injuria facta filio redundat in patrem, et facta uxori in maritum; §. *patitur* 2. *inst. et l. injuria* 1. §. *fin. in fin. ff. de injur.* similiter injuria facta clerico, vel religioso dicitur redundare in collegium, vel conventum, ejusque praelatum, ut proinde actio injuriarum his competat etiam nomine proprio; *l. pater* 41. *ff. eod.*

14

Ex his injuriandi modis diversis diversae patent divisiones, quibus injuriae dividuntur. Nam 1. alia est injuria directe facta alicui; alia facta indirecte, ratione modi, quo fit.

2. Ratione circumstantiarum, et objecti, in quo fit injuria, aliae pertinent ad laesionem corporis, ut cum quis pulsatur, aut verberatur; quaedam ad laesionem dignitatis, ut cum matronae honestae comes abducitur, aliae ad infamiam, ut cum pudicitia alicujus attentatur, aliae denique ad laesionem rerum, quae sunt sub alicujus dominio, et potestate.

15

3. Ratione excessus, quo fit injuria, alia est levis, alia atrox. *Atrox* autem censetur vel ratione facti, ut cum etiam plebejus aliquis caeditur fustibus, aut vulneratur; §. *atrox* 9. *ff. h. tit. et l. sed est* 9. *ff. eod.* vel ratione personae tam injuriantis, ut filii offendentis patrem vasalli injuriantis dominum feudi, *l. sed si* 17. §. *quaedam* 3. *ff. hoc tit.* quam etiam injuriatae; *l. atrocem* 4. *C. eod.* vel ratione loci, tam ubi fit injuria, veluti si fiat in templo, in loco judicii etc. quam partis corporis laesae, ut si in facie fiat; §. *atrox cit.* vel ratione temporis, veluti si fiat tempore convivii, aut ludorum; *l. praetor* 7. §. *fin. ff. hoc tit.*

16

4. Denique ratione modi, quo fit, dividitur in realem, et verbalem. *Realis* est, qua quis facto alterius laeditur. *Verbalis*, qua laeditur verbis vel ore prolatis; et tunc *injuria dicta*, seu *convitium* dicitur, vel scripto comprehensis, quae *injuria scripta* appellatur, hujus species est *libellus famosus*; quo certum, et famosum crimen alicui objicitur, et in publicum spargitur, prout dictum est

supra n. 11. *const. crim. Carol.V. art.* 110. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 2. Konig. *ibid. num.* 3.

17

Quaeritur 3. quaenam personae injuriam inferre, aut pati possint? Resp. Injuriam inferre potest omnis, et solus ille, qui doli capax est; *l. illud* 3. §. *sane* 1. *ff. h. tit.* Non autem interest, an inferior sit, vel superior; nam etiam judex, et magistratus, si juris ordine non servato, quidpiam decreverint, vel statuerint, injuriae illatae reos se faciunt; *l. nec magistratibus* 32. *ff. eod.* Quin et orator ecclesiastisus, si talia ex suggestu dixerit, quae in unius, vel alterius hominis in particulari infamiam redundant, non vacat injuria; *argum. loc. cit.* quamvis eidem, ut *num.* 5. dictum est permissum sit, in genere perversos hominum mores perstringere; magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. cap.* 1. *num.* 120. *et* 121.

18

Injuriam vero pati possunt homines cujuscumque generis, et conditionis, etiam rationis usu destituti; *l. illud* §. *sane cit.* etiam mortui; *l. injuria* 1. §. *et si forte* 4. *ff. hoc tit.* quia scilicet jus ad famam et honorem non perdunt; P. Schmier *loc. cit. num.* 122. Nec interest, utrum quis injuriam patiatur in persona propria, vel in persona sibi conjuncta, quia ratione affectus, aut conjunctionis injuria, uni facta, facta etiam censetur alteri; Host. *summ. n.* 5. *hoc tit.* Farin. *prax. crim. q.* 105. *num.* 253. Pirh. *hic num.* 8. Konig. *ibid. n.* 7. cum reliquis passim.

19

Quare injuriarum agere potest 1. pater ob injuriam factam filio, quia illa censetur facta patri, in cujus est potestate; *l. injuria* 1. §. *item* 3. *ff. hoc tit.* 2. dominus ob injuriam illatam servo, quando iste in illius negotio, aut servitio est occupatus; §. *sed si* 7. *inst. et l. item apud* 15. §. *item si* 48. *ff. eod.* 4. episcopus ob injuriam illatam ecclesiae suae, vel clerico sibi subjecto, et abbas, seu praelatus regularis ob injuriam factam monasterio, vel monacho, aut religioso; Sylv. *V. injuria n.* 8. Gomez. *tom.* 3. *var. cap.* 6. *n.* 6. Farin. *prax. crim. q.* 150. *n.* 291. *etc.* Engl. *hic n.* 7. Pirhing. *n.* 8. Konig. *n.* 7. Vviest. *num.* 6. Reiffenst. *num.* 10. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. cap.* 1. *num.* 124.

20

Ut tamen pro injuria subdito, vel religioso illata domino vel praelato actio injuriarum competat, debet illa aliquo modo redundare in contemptum religionis, vel potestatis dominicae. Unde si v. g. injuria tantum indirecte pertineat ad monasterium, veluti si parentes religiosi, aut liberi in saeculo relicti offendantur, ex com-

muniori sententia non videtur jus agendi competere monasterio; Laurent. de Franch. *contr. int. episc. et regul. part.* 2. *var. quaest.* 56. Engl. *num.* 8. Schmier *loc. cit.*

21

Dub. 1. utrum injuria etiam novitio illata, et jus agendi, componendi, vel transigendi desuper ad monasterium, vel abbatem pertineat? Negat Laurent. de Franch. *loc. cit. q.* 52. quia monasterium nondum habet jus in novitium. Melius affirmat Pasqual. *in addit. ad Lauret. de Franch. l. cit.* Engl. *n.* 9. *hic* magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 125. licet enim monasterium non habeat jus irrevocabile in novitium, quamdiu tamen in noviliatu est, censetur esse subditus, et de jurisdictione praelati sui. Quod apertius confirmatur ex *c. religioso* 21. *de sent. excommun. in* 6. ubi injuria realis, seu percussio, in novitium attentata punitur excommunicatione canonis, non alio ex capite, quam quod reputetur cedere in contemptum monasterii, et religionis; igitur merito hujus praelato conceditur actio pro eadem.

22

Dub. 2. an sicut ob injuriam illatam uxori agere potest maritus, ita etiam uxor ob injuriam illatam marito? Videtur par esse ratio; quia si uxoris injuria censetur etiam esse mariti, vice versa etiam injuria, marito facta, censebitur facta uxori. *Sed respondendum* est negative. Ita habetur §. *patitur* 2. *inst. et l. quodsi* 2. *ff. hoc tit.* ubi ratio redditur; *quia defendendi uxores a viris, non viros ab uxoribus aequum est*; Farin. *quaest.* 150. *n.* 274. Pirhing *hic n.* 8. Vviestner *ibid. n.* 5. *Excipitur*, nisi injuria esset communis, et concernat etiam honorem uxoris, ut si marito objiciatur, quod uxorem habeat meretricem, hoc enim casu uxor injuriam, sibi non minus, quam marito factam, persequi proprio nomine potest; Farin. *num.* 275.

23

Dub. 3. an etiam frater agere possit propter injuriam illatam fratri, cognatus propter injuriam illatam cognato? Affirmativam defendunt non pauci, quos refert Harppr. *in* §. *patitur* 2. *inst. hoc tit. n.* 22. ob rationem, quia propter affectionem istius injuria ad ipsum pertinere videtur. *Conf. ex l. lex cornelia* 4. *pr. ff. hoc tit.* ubi cavetur, ne judicandi munere fungatur, qui actori cognatione, vel affinitate propinquiore conjunctus est. Sed tenenda est negativa sententia cum Perez *in cod. hoc tit. n.* 12. magnif. D. Christoph. de Chlingensperg. *inst. eod. quaest.* 9. P. Vviestner *hic n.* 7. et aliis passim. *Ratio est*, quia jus specialiter exprimit personas, quibus ob injuriam conjuncto illatam agere permissum est, et inter

has non meminit fratrum, et aliorum consanguineorum collateralium, ut adeo videatur procedere principium generale, quod inclusio unius sit exclusio alterius; *l. praetor* 12. *pr. ff. de jud. Excipitur* nisi injuria sit communis, ita, ut in totam redundet familiam; Vviestner *loc. citat. Ad argumentum contrarium* dico, affectionem hoc loco non sufficere; nam maxima affectio est liberorum erga suos parentes, et tamen si illi emancipati sint, per injuriam ipsis illatam non censetur injuriam pati pater, argumento ducto a sensu contrario ex §. *patitur citat.* ubi pater injuriam pati dicitur per liberos, quos in potestate habet. *Ad conf.* ad hoc, ut persona conjuncta non possit esse judex, sufficit affectio; haec non sufficit, ut injuria unius censeatur esse injuria alterius.

24

Quaeritur 4. qualis actio oriatur ex injuria, et quae sit ejus poena? Resp. Ex injuria duplex oritur actio, civilis, et criminalis; liberum enim est injuriato agere, qua ex his voluerit: una tamen ex his actionibus intentata, non potest recurrere ad alteram; quia utrumque judicium ad poenam, et supplicium comparatum est, et unum, idemque delictum vindicari iterum non debet *leg. senatus* 14. *ff. de accusat.* Reiffenstuel *hic n.* 14. *Civiliter* agitur ob injuriam, quando actor petit satisfactionem suam privatam; *criminaliter*, quando petit vindictam publicam.

25

In actione criminali poena arbitraria est, et de *jure civili* quidem vel corporalis, vel pecuniaria fisco applicanda; *de jure canonico* autem pro delicti gravitate subinde etiam censura in reum fertur, sic qui per injuriam in clericum, vel religiosum violentas manus injecerit, est ipso facto excommunicatus; *canon. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4. in eum, qui S. R. E. cardinalem fuerit hostiliter persecutus, vel percusserit, veluti in reum laesae majestatis animadvertitur; *cap. felicis* 5. *de poenit. in* 6. qui in episcopum haec perpetraverit, iisdem fere poenis coercetur; *Clem.* 1. *eod.* Clarus §. *injuria n.* 7. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 4. *n.* 5. Begnud. *V. injuria n.* 8. Engl. *hic n.* 10. Reiffenst. *n.* 13. *ibid.*

26

Actio civilis ob injuriam duplex conceditur, poenalis scilicet, et rei persecutoria. Poenalis iterum duplex est, et una quidem descendit ex jure civili in specie sic dicto, altera ex jure praetorio. *Ex jure civili in civili in specie ita dicto* nascitur actio civilis *ex lege cornelia*, qua reales quaedam injuriae, veluti si aliquis pulsetur, verberetur, aut domus ejus, in qua habitat, vi introeatur, vindicantur; §. *sed et* 8. *inst. et leg. cornelia* 5. *pr. et seq. ff. hoc*

tit. Agitur per hanc actionem ad aestimationem injuriae a judice faciendam, et adjudicandam, vel ad poenam pecuniariam fisco inferendam, vel ad poenam corporis afflictivam; Lauterbach. *ad titul. cit.* §. 48. Non datur patri, si filius injuriam passus sit; *leg. lex cornelia cit.* §. *illud* 6. et est perpetua, ut cum *cit.* Lauterbach. rectius docent Fachin. *lib.* 9. *controv. cap.* 7. Hart. Pistar. *part.* 4. *quaest.* 20. Reinhard. *Bachov. in Treutl. vol.* 2. *D.* 30. *thes. ult.* Brunnem. *ad loc. cit.* magnif. P. Schmier *de praescript. cap.* 5. *n.* 268. magnif. D. Verlohner *de action. injur. n.* 7.

27

Ex jure praetorio oritur *actio aestimatoria*, qua injuriam passus adversus injuriantem agit, ut in poenam pecuniariam a se signatam injurians condemnetur; §. *poena* 7. *inst. hoc tit.* Estque haec actio personalis, utpote dimanans ex delicto; §. *in summa* 10. *inst. eod.* famosa, quia facit eum, qui condemnatur ex injuria, infamem; *leg. praetor.* 7. *pro ff. eod.* et annalis, tamquam praetoria, et poenalis; *leg. si non convitiis* 5. *cod. eod.* Datur injuriato, qui passus est injuriam sive directe in semetipso, sive in persona suae potestati subjecta; §. *injuria* 1. §. *item* 3. *et seq. ff. hoc tit.* Haeredibus vero injuriati non datur, cum meram sapiat vindictam, quam moriens remisisse praesumitur; *leg. injuriarum* 13. *pr. et leg. item apud* 15. §. *injuriarum* 14. *ff. eod.* nec contra haeredes injuriantis per *loc. citt.* et rationem, quia poenalis est.

28

In hac actione injuriam passus aestimare primum debet injuriam suam, et ponamus, quod eam aestimet 30. aureis, quorum jacturam maluisset facere, quam probrum ferre, tunc petit a judice, ut qui eam intulit, in tantum sibi adjudicetur, et condemnetur, sed judex petitionem plerumque moderari debet, et ad minorem summam, verb. grat. 10. vel 20. aureos redigit, neque istos adjudicare solet actori prius, quam is juraverit, injuriam se tanti, quanti est facta a judice moderatio, aestimare; quod si fecerit, in eos condemnatur ipse reus; *cap. olim* 7. junct. gloss. *V. taxationem hoc tit.* §. *poena* 7. *junct.* gloss. *V. aestimaverit inst. et leg. constitutionibus* 37. §. *etiam* 1. *ff. eod.* Clarus §. *injuria n.* 6. Sylv. *V. eod. n.* 9. Gaill. *lib.* 2. *obs.* 102. *num.* 9. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tract.* 2. *n.* 573. Engl. *hic n.* 10. Vviest. *tit. eod.* Reiffenst. *ibid. n.* 12. Begnudell. *V. injuria n.* 5. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de delict. cap.* 1. *n.* 134. magnif. D. Verlohner *de act. injur. n.* 25.

29

Sed standum in hoc est curiarum praxi, in quarum aliquibus obtinuit, ut aestimatio a judice taxata actori sine ejusmodi juramento

adjudicetur; *Haun. Vviestner*; *Reiffenstuel loc. cit.* Idem dicendum etiam quoad actionem injuriarum criminalem; nam ut Mynsing. *centur.* 4. *obs.* 4. *num.* 5. monet, hodie ex consuetudine passim recepta, et per *ord. camer. imp. p.* 2. *tit.* 28. et jus provinciale bavaricum *Land-Recht titul.* 46. *art.* 2. approbata, ex injuriis verbalibus falsis non ad vindictam publicam, sed ad restitutionem honoris per palinodiam, sive injuriosorum verborum recantationem in judicio agitur, quae actio propterea *actio ad palinodiam, sive recantatoria* dicitur.

30

Dub. 1. quid sit *actio ad palinodiam*? Resp. Est actio personalis, civilis, rei persecutoria, perpetua, qua injuriam verbalem passus agit adversus injuriantem, ut dicta, seu dicteria famosa reclamet, atque injuste a se prolata judicialiter fateatur; Lauterbach. *hoc titul.* §. 47. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de delict. cap.* 1. *n.* 137. magnif. D. Verlohner *de act. recantat. num.* 1. Dicitur 1. *actio personalis*, quia ex delicto, adeoque ex obligatione descendit; 2. *civilis*, tum quia ad effectum civilem tendit, nempe ad satisfactionem privatam, tum vero quia inventum est juris civilis, non quidem scripti, sed consuetudinarii, nam inducta est moribus, et consuetudine, quae pars juris civilis est; *l. de quibus* 32. *et l. seq. ff. de leg.* 3. *rei persecutoria;* quia persequitur id, quod abesse videtur, videlicet laesam existimationem; Gaill. *l.* 1. *obs.* 65. Carpz. *pract. crim. p.* 2. *q.* 94. Lauterbach §. 47. *cit. et disp. de act. recant. thes.* 4.

31

Causa actionis istius est injuria verbalis, non qualiscumque, sed talis, qua fama, et bona existimatio injuriati sit laesa; nam si non famae, et existimationis laesionem, sed corporis dumtaxat, seu sensuum vitium respiciat, adeoque ad contemptum solummodo collineet, ut siquis alterum gibbosum, claudum, caecum etc. nominet, sive tales defectus sint veri, sive falsi, non ad recantationem, sed ad *christianam* solummodo *deprecationem*, et reconciliationem injurians compelli debet; Carpzov. *prax. crim. q.* 97. *n. ult.* Non tamen refert, utrum talis verbalis injuria sit scripto, aut viva voce effusa, modo doloso injuriandi animo facta; magnif. Dom. Verlohner *loc. cit. num.* 2. dolus autem regulariter praesumitur, si verba aut scripta per se sint injuriosa, secus, si dubia; tunc enim in partem meliorem interpretanda sunt, prout dictum est *supra numer.* 8. *et* 9.

32

Datur actio ista injuriato, et haeredibus illius (quia est rei persecutoria) adversus injuriantem, non autem adversus haeredes istius, cum nascatur ex delicto sterili. Objectum illius est fama, seu bona existimatio, quae vulgi opinione per verba contumeliosa laeditur; Lauterbach. *D. de act. recant. thes.* 28. cujus proinde reparatio ab injuriato petitur. Recantare jussus quidem non contrahit infamiam juris, tum quia nuspiam id est expressum, tum quia est mera conditio, de qua ex *l. cessat* 36. *ff. de A. et A.* constat, quod etsi ex causa famosa consurgat, infamiam tamen secum non trahat; nihilominus tamen post se trahit quandam infamiam facti, utpote cum apud honestos, et graves viros non bene audiat, qui seipsum mendacii arguere debuit; Harppr. *ad* §. 10. *inst. hoc tit. num.* 109. *et seq.* Carpz. *prax. crim. quaest.* 94. *n.* 65. Lauterbach. *ad hoc tit. ff.* §. 35. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de delict. cap.* 1. *num.* 183. *et seq.* magnif. D. Verlohner *de act. recant.* 7.

33

Intentata semel haec actio recantatoria non excludit aliam actionem, et poenam injuriarum, sed cumulari potest, sicut in simili conditio furtiva ad restitutionem rei ablatae cumulari potest cum actione furti ad poenam quadrupli; §. *fin. inst. de furt.* Mynsing. *cent.* 2. *obs.* 98. *n.* 10. Gaill. *lib.* 1. *obs.* 65. *n.* 5. Engl. *n.* 11. Reiffenst. *ibid. n.* 16. magnif. D. Christoph. de Chlingensperg *inst. hoc tit. quaest.* 13. Ratio est, quia actio ad palinodiam est rei persecutoria, actio autem injuriarum ad aestimationem est poenalis; cons. ad fines diversos tendunt, actiones autem, ad finem diversum tendentes, cumulari possunt; §. *ceterum* 1. *inst. si quadrup. pauper.*

34

Dub. 2. quae poena inferatur pro *libellis famosis*? Resp. haec injuria, quia in plurimum notitiam devenit, et hominem magis, quam aliae injuriae verbales, diffamat, in jure severius castigatur, et quidem, si criminaliter agatur, ejus reo inferri jubetur poena capitalis; *l. un. C. de famos. libell.* quam tamen poenam capitalem non de ultimo supplicio, sed poena exilii, vel deportationis intelligendum, cum aliis statuit Harpr. *in* §. *inst. n.* 161. nisi crimen per libellum famosum alicui imputatum, esset capitale; tunc enim poenam talionis imponendam vult *const. crim. Carol. V. art.* 110. Reiffenst. *hic n.* 15. si civiliter solum agatur, condemnatus jubetur esse intestabilis; *l. lex cornelia* 5. §. *siquis* 9. *ff. hoc tit.*

35

Neque interest, an verum crimen quod etiam expediat reip. scire, vel falsum in libello objectum sit, juxta *const. crim. art.* 110. *cit.* idque singulariter in odium, et extirpationem famosorum libellorum, quamvis in simplicibus injuriis non scriptis circa veritatem objectam aliter res sese habeat; Engl. *num.* 5. Item non refert, an quis ipse talis libelli sit author, an vero vulgationem ejus promoverit; cons. eamdem poenam incurrunt etiam, qui libellum ejusmodi famosum, ab alio compositum, scripserunt, divulgarunt, aut inventum in publicum projecerunt, ut a quovis legeretur; talis enim utroque jure pro authore delicti habetur, et ut talis est puniendus; *can. qui in alterius* 1. *caus.* 5. *quaest.* 1. *lib. un. C. de famos. libell.* Secus est de iis, qui libellum, ab alio acceptum descripserunt, non animo divulgandi, sed penes se privatim retinendi, tales enim immunes declarat Menoch. *de arbitr. cas.* 263. *n.* 48.

36

Typographi quoque, qui talem librum imprimunt, amittunt impressa exemplaria, in suis officinis reperta; privantur etiam potestate imprimendi libros, et arbitrarie etiam alias puniuntur, ut ex variis recessibus imperii demonstrat Carpzov. *prax. crim. q.* 98. *n.* 11. Plura de libellis famosis videri possunt apud Harppr. *ad* §. 1. *a n.* 149. *inst. hoc tit.* ubi *n.* 210. ex diversis recessibus imperii probat, poenam famosorum libellorum hodie plerumque esse arbitrariam, ita tamen, ut consideratis circumstantiis maxime ob frequentiam hujus delicti in aliquo loco *arg. lib.* 1. *ff. de abig.* vel qualitatem injuriae (si crimen capitale objectum sit *const. Carol. cit.*) vel injuriantis, et praesertim injuriati, poena merito exasperetur; Harppr. *ad* §. 10. *inst. h. t. n.* 14. Engl *n.* 5. *hic.*

37

Dub. 3. an is, qui verum crimen alicui objecit, teneatur actione injuriarum? Dissentiunt DD. ex quibus aliqui generaliter defendunt negativam, inducti textu *l. cum qui* 18. *pr. ff. hoc tit.* ubi jurisconsultus ait, *aequum non esse, eum, qui nocentem infamavit, ob eam rem condemnari*; et additur ratio, *quia peccata nocentium nota esse oportet, et expedit.*

38

Sed melius distinguitur. Vel enim reip. interest crimen, vel defectum detegi, vel ejus non interest. *Si non interest reip.* ob veritatem convitii non excusatur injurians; Clarus §. *injuria num.* 17. Covar. *l.* 1. *var. cap.* 11. *n.* 6. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 4. Gaill. *lib.* 2. *obs.* 99. *n.* 1. *et seqq.* Fachin. *lib.* 9. *controv. cap.* 10. Vivian. *in cap. fin. hoc tit. pr.* Begnudell. *V. injuria n.* 2. Zoes.

hic n. 1. Engl *n.* 4. Pirh. *n.* 4. Vviest. *n.* 22. Reiffenst. *n.* 17. Ratio est, quia in actione injuriarum non tam veritas convitii, quam animus injuriandi, in quo substantia delicti sita est, consideratur; nam sine causa detegere aliorum delicta inhumanum est, imo iniustum, cum laesus ad integritatem famae suae jus adhuc habeat, quamdiu crimen occultum est, nec illud detegi necessitas, aut utilitas publica postulat.

39

Si vero interest reip. ut tale crimen, vel macula detegatur, v. g. quia est homicida, falsarius, fur, adulter, spurius etc. altera distinctio est adhibenda, an fiat in judicio, an extra illud. *Si in judicio* tale crimen, vel maculam objiciatur, et probetur legitime, nulla actio ei, contra quem oppositum est, competit, cum utique a poena immunis esse debeat, qui commodo publico studet; magnif. D. Chlingensperg *inst. hoc tit. quaest.* 3. Vviestner *n.* 13. *cum citt.* et in hoc sensu intelligenda est *l. cum qui* in contrarium allegata. De jure tamen canonico, si fructus speretur, praemittenda est admonitio secreta ex lege charitatis, quae exigit, ut damna tam publica, quam privata minimo proximi damno avertantur; Vviest. *n.* 14.

40

Si autem extra judicium objiciatur, plerique ex *citt.* existimant, illud objicientem, si appareat, quod potius libidine nocendi, et vindictae privatae, quam boni publici studio motus hoc fecerit, a poena immunem non esse, quod pravus revelantis animus manifestationem iniquam reddat; Vviest. *n.* 13.

41

Dub. 4. an immunis a poena sit, qui retorsione utitur, et postquam injuriam passus ab aliquo est, hunc vocat mendacem, aut eum pro tali habendum protestatur, donec objectum crimen probaverit? Resp. distinguendo, an retorsionem ejusmodi faciat ad sui defensionem, an non. *Si hoc secundum*, et objiciatur injuria inferenti crimen diversum, et injuriam acceptam nihil diminuens, retorquens ab injuria non excusatur; Abb. *in cap.* 23. *de sentent. et re judic. n.* 22. Gaill. *lib.* 2. *observ.* 100. *n.* 9. Begnudell. *V. injuria n.* 20. Pirbing *hic n.* 6. Vviest. *n.* 16. Reiffenst. *num.* 35. et habetur etiam in jure Bavarico *Land. recht tit.* 4. *art* 6.

42

Si primum, retorquens impunis est; Engl *n.* 15. Reiffenstuel *n.* 33. cum *citt.* et communi ceterorum. *Ratio est,* quia vim vi repellere in continenti ipso naturae jure permissum est; ergo etiam injuriam retorquere; honor enim, et fama hominis praeponenda est

omni pecuniae; *l. si in duabus* 104. *ff. de R. J.* et gravior est ejus jactura amissione oculorum; *l. infamia* 8. *C. de decur.* imo honor, et vita pari passu procedunt, et non minore studio, et cura, quam vita servanda est; Gaill. *lib.* 2. *obs.* 100. *n.* 1.

43

Neque obstat, quod defensionis jus tantum detur adversus futuram, vel praesentem injuriam, non autem adversus praeteritam, quae apud judicem, non vero apud privatum judicanda est; sicut non licet post moram longiorem percutere eum, qui prius percussit etc. nam responderi potest, haec quidem ordinarie ita se habere in injuria reali, injuriam verbalem autem semel prolatam, licet quoad sonum verborum, et in sensu physico jam praeterierit in sensu tamen morali, et quoad apprehensionem hominum, et suspicionem ex ea ortam contra injuriatum durare, et semper praesentem censeri, donec per retorsionem, vel judicium acceptum tollatur; Engl *n.* 15.

44

Ut vero recte fiat retorsio, tria requiruntur: 1. ut fiat animo se defendendi: hinc si objicienti exemp. grat. mendacium, non mendacium, sed aliud crimen a mendacio diversum, et injuriam nihil diminuens retorqueretur, quia talis retorsio ad defensionem nihil conferret, torquens ab injuria non excusaretur, ut dictum est *n.* 41. 2. ut fiat in continenti, ne si ex intervallo contingat, vindictae involvat speciem. *Excipitur*, nisi illata injuria esset absenti, vel si scripto, aut adhibito notario, et testibus retorsio fieret; tunc enim exigeret intervallum temporis, quo commode fieri posset; *arg. sive ingenua* 2. §. *confestim* 43. *ff. ad S. C. Tertyll.* Vviest. *n.* 17. 3. ut observetur moderamen justae, et inculpatae tutelae; neque enim ab injuria excusaretur, qui moderamen istud excederet, et verbalem, e. g. injuriam intra privatos parietes passus, mendacium injurianti palam, et affixa scheda impingeret, vel si in minori crimine injuriatus injurianti objiceret majus; unde ex tali retorsione mala daretur aeque injurianti actio contra retorquentem, ut bene notat Abb. in *cap.* 23. *de sent. et re judic. n.* 22. quamvis retorquentem mitius puniri deceat, quod justum animi dolorem compescere, et temperare sit difficillimum; *l. si adulterium* 38. §. *imperator* 8. *ff. ad leg. Jul. de adult.*

45

Dub. 5. an de injuria conveniri valeat, qui alteri convitium dixit, v. g. eum mendacem, aut furem appellando, cum praefatione honoris, sive cum protestatione, quod sine animo injuriandi, et *salvo ipsius honore et reverentia* ea verba protulerit? *Ratio dubi-*

tandi est, quia protestatio conservare dicitur jus protestantis, quod maxime locum habet in casu praesenti, cum ad injuriam secundum dicta *n.* 2. exigatur, ut adsit injuriandi animus.

46

Sed dicendum, si verba, aut facta ex se injuriosa sint, uti est, si quis tergum alterius pulset, in faciem colaphum ipsi impingat, capillos, aut barbam evellat, protestationem nihil ipsum juvare: quia talis protestatio est contraria facto; Clarus *V. injuria n.* 13. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 11. *n.* 13. Fachin. *lib.* 9. *contr. cap.* 11. Gaill. *lib.* 2. *obs.* 101. *a n.* 2. Farin. *prax. crim. q.* 150. *n.* 311. *et* 313. Vallens. *hic.* §. 1. *n.* 2. Pirh. *n.* 3. Konig *n.* 9. Sannig *cap.* 1. *n.* 3. Vviestner *n.* 11. Et hoc verum est, sive protestatio praecedat injuriam, sive sequatur. *Excipitur*, nisi ex conjecturis appareret, injuriam non fuisse illatam animo injuriandi; tunc enim talis protestatio excusaret; Clar. *loc. cit.* Farin. *n.* 314. Pirh. *n.* 3. imo iste etiam sine protestatione non teneretur.

47

Ad rationem dubitandi dico, id verum esse, quando objicitur aliquid, quod de se probrosum non est, trahi tamen in sensum contumeliosum potest; nam si is, qui ea verba protulerit, protestetur, quod in sensu bono illa protulerit, ab actione injuriarum liberat protestatio.

48

Quaeritur 5. quot modis tollatur actio injuriarum? Resp. 1. tollitur *satisfactione*, quando injurians injuriato satisfecit pro injuria illata; *l. sed si* 17. §. *si ante* 6. *ff. hoc tit.* quae satisfactio fieri potest aut jurejurando, si reus juret, se nihil animo injuriandi dixisse, vel fecisse; *l. lex Cornelia* 5. §. *hac lege* 8. *ff. h. t. l. ait. praetor.* 3. §. *quacunque* 1. *ff. de jurejur.* aut pacto, vel transactione; *l. non solum* 11. §. *injuriarum* 1. *fin. ff. h. t.* ibi, *si pater de injuria intercessit, et si transactum, et si jusjurandum exactum erit, actio injuriarum non tenebit*; Vultejus, Schneidevvin, Harppr. *in* §. 12. *inst. de injur.* Gaill. *lib.* 2. *obs.* 106. Speckhan *cent.* 2. *class.* 3. *q.* 4. *n.* 37. magnif. D. Verlohner *de act. recant. n.* 13.

49

2. *Retorsione;* non quidem si injuria realis sit (etenim qui accipit unam alapam, non potest reddere aliam, nisi plures adhuc timendas habeat, utpote cum alias solam vindictam quaerere censeatur) sed si verbalis, prout fieret, si, qui ab altero appellatus est fur, falsarius, nequam etc. ei dicat, *tu mentiris*, aut, *tu ipse talis es*, *donec probes*; nam per ejusmodi retorsionem injuriam passo censetur satisfactum; satisfactione autem injuria tollitur, prout

dictum est *n. praeced.* Harpprecht *in §. haec actio 12. inst. hoc tit. a n.* 9. Reiffenstuel. *hic n.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. cap.* 1. *n.* 145.

50

3. *Remissione* vel expressa, vel etiam tacita injuriae, quae fieri tunc censebitur, quando injuriam passus eam non statim revocat ad animum, h. e. non statim, quando potest, ostendit signa aegre, ac graviter ferentis animi, ut si fortasse subridendo illam accipiat, aut si initio se offensum ostendit, deinde cum offendente instaurat antiquam amicitiam, ad convivium eum invitat etc. sic enim vulnus animi, quod injuria aperuerat, videtur esse obductum; *§. fin. inst. et lege non solum* 11. *§. injuriarum* 1. *ff. h. tit.* Clar. *§. injuria n.* 10. Sylv. *V. eod. num.* 10. Vivian. *in cap. fin. hoc tit. in ration.* Engl *hic num.* 12. Pirhing *num.* 9. Konig *num.* 15. *et* 16. Reiffenstuel *num.* 22. Begnudell. *num.* 12. Ubi tamen notandum, quod illi, qui in aliena sunt potestate, ut filiif. religiosi etc. injuriam sibi illatam, invitis illis, in quorum sunt potestate, et quibus actio injuriarum concessa est, remittere injuriam non valeant. Contra vero pater, vel praelatus, injuriam illatam filiofam. vel religioso, etiam hoc reclamante, condonare non prohibetur *lege sed si* 17. *§. plane* 12. *ff. hoc tit.* Engl *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 23. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 144. nisi filius sit eminentioris conditionis, quam pater.

51

4. *Praescriptione annua*; nam lapsu unius anni actio criminalis super injuria verbali extinguitur, ita, ut non amplius intentari possit, *lege si non convicii* 5. *C. hoc tit.* Aliud est de actione injuriarum civili; nam haec perpetua est, et ad 30. annos durat, ut recte advertunt Sylvest. *V. injuria n.* 10. Clarus *n.* 10. Vivian. *loc. cit.* Pirhing. *n.* 9. Konig. *n.* 17. Reiffenstuel *n.* 25. Vviest. *n.* 19. Et hinc per lapsum anni non tollitur actio ad recantationem, et palinodiam; quia non criminalis, sed civilis est, ut monui *num.* 30. Harppr. *ad §. fin. inst. hoc tit. n.* 17. Reiffenst. *n.* 26. Similiter perpetua est actio injuriarum realium descendens ex lege Cornelia, quae datur, cum quis alium verberat, pulsat, vel domum illius vi ingreditur; Mynsing. *cent.* 5. *obs.* 7. *n.* 7. Engl *n.* 12. Konig *num.* 17. Reiffenst. *n.* 26. Imo nec omnis actio injuriarum verbalium criminalis lapsu anni extinguitur; nam actio injuriae scriptae, seu libelli famosi etiam criminalis perpetua est, ut teste Konig *loc. cit.* inter omnes convenit. Ubi vero actio extinguitur praescriptione annua, per hoc injuriato non tollitur potestas etiam post annum agendi ad compensationem damnorum, et expensarum: quas propter injuriam

alterius passus est, imo etiamsi injuriatus non ageret, teneretur tamen injurians ad interesse, et damna, nisi injuriatus ea velit ipsi remittere; Sylvest. *n.* 10. *cit.*

52

5. *Morte* tam injuriantis, quam injuriati ante litem contestatam; quia actio injuriarum, utpote ex delicto descendens, et poenalis, neque haeredi, neque in haeredem datur *lege injuriarum* 13. *ff. hoc tit.* quod intellige, quando injuriatus contra haeredes injuriantis poenam prosequi vellet; nam si prosequi velit damnum, quod per realem injuriam in corpore, vel bonis suis accipit, recte eo nomine tam ipse, quam ejus haeredes civiliter agere poterit ad eorum damnorum resarcitionem tam contra damnificantem, quam contra hujus haeredes, ut pro iis secundum vires haereditatis satisfaciant: et hoc verum, etiamsi lis cum defuncto non fuerit antea contestata, saltem de jure canonico; *cap. fin. de sepult. cap. in litteris* 5. *de raptor.*

53

6. Ut aliqui volunt, injuriarum actio tollitur *susceptione sacramenti poenitentiae*, *et eucharistiae*, quod ista suscipiens vindictam ponere videatur, et jubeatur. Sed haec ratio levis est; etsi enim haec sacramenta suscipiens, ut digne illa suscipiat, animum vindictae privatae ponere debeat, non tamen ponere debet animum petendi satisfactionem pro injuria sibi, vel reip. illata, cum jure debita sit; Abb. *in c.* 1. *de maledic. n.* 6. Covar. *l.* 2. *var. cap.* 10. *n.* 17. Palao *tr.* 6. *D.* 1. *p.* 6. *n.* 8. Vviest. *hic n.* 20.

§. II.

De damno dato

SUMMARIUM

54 etc. *Damni duplex acceptio.*
56 etc. *Fieri potest dolo, culpa, et casu fortuito.*
58 etc. *Vindicatur per civilem actionem legis aquiliae; ubi discrimen inter hanc actionem, et eam quae competit ex damno lucroso.*
61 etc. *Actio legis aquiliae est partim rei persecutoria, partim poenalis.*
64 etc. *Dividitur in directam, utilem, et in factum.*
68 *Cui detur actio legis aquiliae?*
69 *Contra quem?*
70 *An etiam contra haeredes damnificantis?*
71 etc. *Quid per actionem istam petatur?*
74 etc. *Quid requiratur, ut alicui competat?*
76 etc. *An competat etiam ex culpa levissima, quando natura contractus ab hac culpa damnificantem absolvit?*
79 etc. *An, et qualis obligatio nascatur ex damno dato?*
83 etc. *Praesertim si datum sit per culpam mere juridicam?*
90 etc. *An obligatio haec stringat etiam in foro conscientiae?*
100 etc. *An conveniri etiam possit ex damno sine vera et propria culpa dato?*
106 etc. *Cui facienda sit restitutio ex lege aquilia etc. et quaenam causae ab hac excusent?*

54

Quaeritur 1. quid sit *damnum*, et quot modis illud possit contingere? Resp. damnum, ita dictum a diminutione patrimonii *l. damnum* 3. *ff. de damn. infect.* dupliciter accipitur; nam aliquando damnificans ex bonis alterius lucrum facit, prout fieri solet per furtum, rapinam etc. aliquando autem fit sine lucro, cum alius in corpore, vel rebus illius contra jus laeditur, corrumpendo, vel deteriorando illas. Prius *lucrosum* dicitur, posterius *non lucrosum*: et dumtaxat ad titulum praesentem spectat. Delictum istud Aquilius tribunus per suum plebiscitum vindicavit, Justinianus vero inter delicta privata tertio loco retulit. Definiri potest, quod sit *delictum*, *quo patrimonium*, *vel res aliena dolo*, *vel culpa*, *sine ullo damnificantis lucro*, *vel*

emolumento diminuitur, ut siquis domum alienam succendat, animalia occidat, vestes laceret etc. Host. *in summ. hic n.* 1. Manz. *ad rubr. inst. de leg. Aquil. n.* 2. *et* 8. Engl. *n.* 23. Vviest. *n.* 21. Reiff. *n.* 38. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 61. causa efficiens hujus damni est solus homo; nam si a bruto datum sit, non damnum, sed *pauperies* appellatur. Objectum ejus sunt res tam animatae, quam inanimatae.

55

Potest autem damnum in destructione, vel corruptione rei alienae fieri tripliciter, scilicet dolo, culpa, et casu fortuito. *Dolo* datur, quando fit, vel omittitur aliquid animo nocendi, sive ea intentione, ut damnum sequatur; *l. hoc edicto* 1. *§. dolum* 2. *ff. de dol.* Estque hic dolus aliquando verus, aliquando praesumptus. *Verus*, seu *apertus* tum esse dicitur, quando animus damnificandi ipsius damnificantis, confessione, vel certis, et omnino indubitatis indiciis declaratur. *Praesumptus* vocari solet, si colligatur ex indiciis non quidem indubitatis, sed tamen verisimilibus, et multum urgentibus; Bartol. *in l. quod Nerva* 32. *ff. deposit. n.* 14. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 293. *n.* 4. Vviest. *hic n.* 22.

56

Culpa datur, quando omittitur diligentia, qua adhibita damnum potuisset evitari; Bartol. *l. cit. n.* 7. Vviest. *n.* 23. Haec vel est theologica, vel juridica. *Theologica* est, quae continet peccatum contra justitiam, quod mortale est, si culpa sit gravis; veniale, si culpa sit levis; Molin. *l. cit. n.* 2. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tract.* 2. *n.* 184. Vviest. *n.* 24. *Juridica* triplex est, videlicet lata, levis, et levissima. *Lata* committitur, quando omittitur diligentia, quam passim omnes hujus conditionis homines ad evitandum adhibere solent, v. g. siquis librum sibi commodatum extra domum deponat foris in publico. *Levis*, quando omittitur diligentia, quam adhibere solent prudentiores, et rerum suarum magis studiosi, e. g. si liber quidem intra cubiculum, sed non clausum, relinquatur. *Levissima*, quando omittitur diligentia, quae non nisi ab exactissimis, et qui extraordinario studio damna praecavent, adhibetur, v. g. si liber in cubiculo quidem clauso reponatur, sed discedens inde non exploret, an sera rite obducta sit; Molin. *l. cit. n.* 4. Haun. *n.* 185. Vviest. *n.* 23.

57

Casu fortuito damnum datur quando res perit, aut deterioratur eventu omnino inopinato, et qui nullo humano consilio, vel diligentia evitari potuit, aut praevideri, juxta *c. fin. de homicid.*

l. non utique 2. §. *si eo tempore* 7. *de administr. rer. ad civil.* v. g. si pereat naufragio, aut fulmine de coelo lapso absumatur; Molin. *n.* 3. Vviest. *n.* 25.

58

Quaeritur 2. qua actione vindicetur damnum non lucrosum, dolo, vel culpa datum? Resp. Vindicatur per civilem actionem *legis Aquiliae:* ubi adverte duas notabiles differentias inter actionem, qua persequimur damnum lucrosum, v. g. furtum, aut rapinam, et inter actionem legis Aquiliae pro damno non lucroso. Nam 1. condemnatus de furto, rapina, usuris perdit honorem, et fit infamis, ita, ut deinceps nequeat esse testis in testamento, vel judicio, nec advocatus, nec dignitatem aliquam, vel ordinem ecclesiasticum assequi, prout propriis locis dictum est. *Contra* condemnatus de damno non lucroso honorem retinet; Engl *n.* 24. *h. tit.* Reiffenst. *ib. n.* 19. cum aliis. *Ratio est*, quia, cum quaeritur augmentum proprium mediis illicitis ex alterius jactura, adest facti turpitudo, quae abest, quando damnum sine lucro damnificantis infertur, praesertim si hoc fiat per culpam mere juridicam.

59

2. Conventus de furto, rapina etc. tenetur pro diversitate casus, an fur occultus, vel manifestus fuerit, in duplum, vel quadruplum, secundum ea, quae dicta sunt *tit.* 17. *n.* 61. et *tit.* 18. *n.* 79. 86. Sed actione legis Aquiliae tantum restituitur simplex aestimatio damni, et quanti interest damnificantis, damnum datum non fuisse; *pr. et* §. *illud* 10. *instit. de leg. Aquil. Excipiuntur* tamen tres casus, qui graviori poena coercentur. 1. siquis alterius arbores clam exciderit; nam hic in duplum ejus, quanti arbor virens prudentum judicio valuit condemnatur, deducta tamen ligni apud dominum manentis aestimatione, prout dictum est *tit.* 18. *cit. num.* 160. cum enim arbores tardius succrescant, et praesertim frugiferae multis usibus deserviant, earum destructio punienda gravius visa est legibus.

60

Excipitur 2. si damnum illatum sit dolo, sive ex proposito hominibus per vim coactis; nam talis damnum inferens civiliter convenitur in quadruplum, criminaliter vero punitur aliquando publicatione bonorum, et deportatione, banno, vel relegatione; quia aequiparantur raptoribus, de quibus dictum *tit.* 17. *cit. n.* 61. *et seqq.*

Excipitur 3. si quis tempore calamitoso, videlicet incendii, tumultus, ruinae, aut naufragii dolo malo, et ex proposito damnum aliis dederit; nam hic intra annum in quadruplum condemnatur; *l. praetor ait* 1. *pr. et* §. *quo naufragium sit* 3. §. *non solum* 4. *ff. de incend. ruin.* Engl *hic n.* 28. Reiffenstuel *n.* 51.

Addi potest *exceptio quarta* circa ejicientes, vel effundentes in plateam publicam, qui, ut dicetur *infra*, ob damnum inde consecutum in duplum conveniuntur; Engl *n.* 29. Reiffenstuel *n.* 52.

61

Quaeritur 3. an actio legis aquiliae sit rei persecutoria, vel an sit poenalis? Resp. esse ex parte rei persecutoriam, et ex parte poenalem. *Rei persecutoria* est, quatenus persequimur nostrum interesse, sive id, quod nobis abest: unde si servus haeres institutus est occisus, haereditatis quoque aestimatio venit; *l. inde* 23. *ff. ad leg. aquil. poenalis* vero est, quatenus persequimur id, quod nobis non abest; nam licet actio legis aquiliae in simplum regulariter dumtaxat detur, aestimatio tamen damni non fit praecise secundum id tempus, quo datum est, sed quanti plurimi res perdita valuit retro intra annum, vel 30. dies proximos.

62

Intra annum quidem, si ex *primo capite* legis aquiliae agatur, nim. pro occasione servi, vel animalium, quae pecudum in numero sunt, et gregatim pacisci consuerunt, intra 30. dies vero, si agatur ex tertio capite pro vulneratione servi, aut animalis pecudum numero contenti, vel pro occisione animalis pecudum numero non contenti, aut pro combustione, corruptione, aut fractione rei inanimatae; §. *hic autem* 9. §. *capite tertio* 13. §. *illud* 14. *instit. de leg. aquil.* Manz. *ad pr. inst. tit. eodem n.* 1. *et seqq.* magnif. D. Christoph. de Chlingensperg *ibidem n.* 11. magnif. D. Verlohner *de act. leg. aquil. n.* 1. Engl. *n.* 30. Reiffenstuel *n.* 50. cum aliis. *Secundum caput* legis aquiliae non amplius est in usu; §. *caput secundum* 12. *instit. de leg. aquil. et l. servus* 27. §. *hujus* 4. *ff. eodem.* Volunt autem, hoc secundo capite olim cautum fuisse de servitutibus, quarum usu contra consuetum modum damnum est datum.

63

Imo ex approbata hodie a DD. quoad usum fori sententia non multum refert, an ex primo, vel tertio etiam capite actio legis aquiliae intendatur; quia, ut Brunnem. *ad l. si servus citat. num.* 7. Lauterbach. *ff. ad leg. aquil.* §. 24. Stryck. *us. mod. pand. ad tit. cit.* §. 2. magn. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 64. testantur, hodie damnum non amplius aestimatur secundum bonitatem, quam res antecedenter habebat, sed juxta statum praesentem, in quo illa fuit tempore damni dati: adeoque qui equum claudum occidit, ex lege aquilia conventus, debet tantum refundere aestimationem equi, quanti iste tunc temporis vendi potuit, quamvis ante septimanam unam, vel alteram, recto pede incesserit, majorique pretio constiterit. Hinc etiam,

ut idem Stryckius *l. cit.* notat, nihil interest, qualis sit res quae per dolum, vel culpam est diminuta.

64

Quaeritur 4. quotuplex sit actio legis Aquiliae? Resp. triplex, directa, utilis, et in factum. *Directa* est, quae directe provenit ex verbis, et sententia legis Aquiliae; quando scilicet damnum datum est corpore in corpus, uti contingit, quando quis quadrupedem manu occidit.

65

Utilis est, quae oritur ex mente, et ratione legis Aquiliae, quando nimirum liber homo damnum est passus, aut alias damnum corpori, non autem corpore datum est, ut si jumentum per alterius exagitationem, vel territionem in praeceps est actum, aut equus stabulo inclusus, subtracto pabulo, interiit.

66

Subsidiaria in factum, quae neque ex sententia, neque mente legis Aquiliae pullulat, sed ex interpretatione prudentum ob singularem aequitatem a praetore fuit recepta, quando videlicet damnum nec corpore, nec in corpus est datum, veluti siquis canem, aut pecus inclusum solverit, ut fugam capesseret; §. *fin. inst. de leg. Aquil.*

67

Hodie tamen, quia, ut *n.* 63. annotavi, non amplius attenditur ad aestimationem damni per retrotractionem ad tempus praeteritum, nihil interest, qualis instituatur actio, ut cum Stryckio *l. cit.* §. 6. notat magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 97. et idipsum ferme sentit Brunnem. *ad l. qua actione* 7. *ff. ad leg. Aquil. n. ult.*

68

Quaeritur 5. cui, et contra quem detur actio legis Aquiliae? Resp. Haec actio solum conceditur illi, cujus interest propter jus in re v. g. dominium, vel usumfructum, damnum non fuisse datum; *l. item Mela* 11. §. *legis* 6. *et* §. *fin. ff. ad leg. Aquil. Ex quo sequitur*, non dari hanc actionem ei, cujus interest propter jus ad rem, forte quod res corrupta, aut deteriorata ipsi fuerit locata, vel commodata; *l. cit.* §. *eum, cui* 9. *Neque obstat*, quod *l. haec actio* 2. *ff. si quadrup. pauper. fec.* commodatario concedatur actio de pauperie; non enim propterea eidem concedenda est actio legis aquiliae: et ratio disparitatis est, quia homo facilius potest damnum inferre, quam bruta, quod, si culpam praestet levissimam, facile avertere potest. Imo nec creditori, licet jus reale habeat in pignore, ratione istius actio legis aquilae datur, sed domino, seu debitori, si tamen iste solvendo sit; nam si solvendo non sit, permittenda est creditori, ad quantitatem debiti, quod tamen hic consequitur, debi-

tori prodest ad diminuendam debiti quantitatem; *l. qui occidit* 30. §. *pignori* 1. *ff. ad leg. aquil.* magnif. D. Verlohner *de act. leg. aquil. n.* 4. *et* 5.

69

Datur actio haec contra damnificantem, sive deinde is damnum dederit per seipsum, sive mandato ejus alius; *l. liber homo* 37. *ff. tit. cit.* In mandatario tamen distinguendum est: nam si mandans habuit jus imperandi, cum solo mandante agendum est; quia in iis quae atrocitatem facinoris non complectuntur, ignoscitur servis, et filiisf. qui dominis, et patribus suis obtemperant *l. is damnum* 169. *ff. de R. J.* Si vero extraneus sit, cui imperari non potuit, agi quoque cum mandatario potest; *l. liber homo cit.* Si plures ad indivisibile damnum concurrerunt, de jure romano hac actione, in quantum poenalis est, i. e. quatenus ultra modum damni dati lis aestimatur, omnes tenentur in solidum, nec uno solvente, ceteri liberantur; quia tot sunt poenae, quot delicta; *l. item Mela cit.* §. *sed si plures* 2. et §. *si plures* 4. Hodierno autem jure, quia secundum dicta *n.* 63. tantum agitur ad aestimationem pro tempore damni illati, qui suum consecutus est ab uno, non habet ulteriorem actionem adversus alios; Stryckius de *usu mod. Pand. ad tit. cit.* §. 21. magnif. D. Verlohner *l. cit. n.* 15. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 99.

70

Utrum vero actio haec etiam in haeredes damnificantis detur, controversum est inter DD. Et quidem P. Engl *hic n.* 31. defendit, affirmativam saltem de jure canonico veram esse ob *c. fin. de sepult.* et *c. litteris* 5. *de rapt.* ubi ad exonerandam conscientiam defunctorum haeredes jubentur compelli, ut pro viribus haereditatis solvant damna, quae defunctus in vita sua aliis sciens dedit. *Sed videtur distinguendum*; nam si defunctus damnum dedit per dolum, aut culpam theologicam, omnino fateor, etiam haeredes teneri damnum hoc resarcire, etiamsi ratione damni istius nihil ad eos pervenerit; tunc enim jure naturae defunctus ad compensationem illius tenebatur, et pro hac obligantur omnia illius bona, quae proinde cum onere hoc suo transeunt ad haeredes. At si damnum solummodo datum sit per culpam juridicam, obligatio illud compensandi in haeredes non transit, cons. ad hoc conveniri non possunt actione legis aquiliae, nisi lis cum defuncto sit contestata, aut haeres ex damno per defunctum dato locupletior effectus sit; *l. his autem* 9. *inst. de leg. aquil.* Et hoc verum est non tantum eatenus, quatenus actio ista poenalis est, sed etiam quatenus rei persecutoria; quia juxta generalem regulam actiones rei persecutoriae, ex delicto

descendentes, tunc solum in haeredes transmittuntur, quando ad eos aliquid pervenit; ergo, si nihil ad eos pervenit, non transmittuntur.

71

Quaeritur 6. quid per actionem aquiliam petatur? Resp. 1. petitur reparatio damni, et quidem de jure communi secundum aestimationem quanti plurimi; de jure moderno autem secundum aestimationem in statu praesenti, juxta dicta *n.* 63. Si reus inficietur, damnum a se datum esse, et mendacii convictus sit, ad alterum quoque tantum, i. e. duplum conveniri potest; *l. leg.* 2. §. *et infra* 1. et *l. inde* 23. §. *haec actio* 10. *ff. ad leg. aquil.*

72

2. Peti potest etiam damnum emergens, et lucrum cessans; *c. si rixati* 1. *h. t.* Farin. *prax. crim. q.* 119. *n.* 110. Sayr. *Clav. reg. l.* 10. *c.* 1. *n.* 20. Zoes. *hic n.* 3. *et* 11. Pirhing *n.* 17. cons. repeti a damnificato possunt expensae, quas facere debuit in curationem vulneris, et aestimatio operarum, quibus privatur ob laesionem; Vivian. *in c.* 1. *cit.* Gonzal. *ibidem n.* 3. Vallens. §. 2. *n.* 2. Zoes. *n.* 11. Sannig. *c.* 2. *n.* 2. Ratio est, quia omnium horum damnorum, et lucrorum cessantium damnificans causa est. Nihil tamen restituendum est ratione deformitatis relictae in corpore ex vulnere accepto, quia liberum corpus aestimationem non recipit; *l. ex hac lege* 3. *ff. si quadrup. pauper. fec.* Excipitur, si per cicatricem inducta deformitas virginem a nuptiis cum divite averteret; tunc enim damni compensatio est praestanda; magnif. D. Verlohner *de act. leg. aquil. n.* 18. Similiter de jure communi non aestimatur dolor, ex vulnere, vel percussione contingens; *l. arg. ex hac leg. cit.* Besold. *thes. pract. V. Ilbtrag*, nisi contraria praxis alicubi vigeat; hanc enim non iniquam esse, defendit Stryckius *Us. mod. pand. h. tit.* §. 10. eaque fundamentum habet in *Carolin. crim. art.* 20. ubi aestimatur dolor torturae.

73

3. Inter damna, quae repeti possunt, enumerantur etiam expensae litis, et si quae aliae ob laesionem injustam factae sunt: possuntque hujusmodi expensae repeti, etiamsi laesus per statutum juramentum praestiterit de non repetendis damnis acceptis; *c. in nostra* 8. *h. tit.* et ratio est, quia juramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit actum, nec cogitatum; *c. Quintavallis* 23. *de jurejur.* et quoniam in statutis debet fieri stricta interpretatio, ita, ut verba capiantur in propria, et stricta interpretatione; *l. ait praetor.* 3. §. *haec verba* 6. *ff. de negot. gest.* atqui in propria, et stricta significatione damnorum non veniunt expensae, *c. in nostra cit.* quia damnum in stricta interpretatione est diminutio proprii patrimonii,

seu bonorum ad aliquem spectantium per alium facta; expensae vero vero fiunt propria voluntate illas facientis, etsi forte coacta, uti advertunt Abb. *in c. cit. n.* 3. Vallens. §. 2. *n.* 2. Pirh. *n.* 20. igitur juramentum praestitum super articulo damnorum non debet intelligi, ut comprehendat expensas; accipiendum enim est stricte, ut minimum noceat. Atqui hinc vulgaris est practicorum formula, ut petant sigillatim damna, expensas, et interesse.

74

Quaeritur 7. quid requiratur, ut competat damnificato actio ex lege Aquilia? Resp. 1. requiritur, ut res alterius deterioretur, aut omnino destruatur; nam hoc significat damnum, de quo hoc loco sermo est, prout constat ex dictis *n.* 54. Hinc si damnum acciderit in re salva, et integra, forte quia aliquis vinum nostrum ebibit, uvas maturas decerpsit, vestimentum alienum induit, actio legis Aquiliae non consurgit; *l. si servus* 27. §. *si olivam* 25. *et l. qui occidit* 30. §. *siquis* 2. *ff. ad leg. Aquil.* quia res non corrupta, vel diminuta, sed ad usum naturalem adhibita est. Contra oritur delictum et actio legis Aquiliae, si quis vinum nostrum effuderit, uvas immaturas decerpserit, vestimentum laceraverit, vel conspurcaverit; *l. si servus cit.* §. *cum eo* 15. *et* §. *si olivam cit.* quia res ad usum alium, quam sibi connaturalem, destinata videtur; magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 70. *et* 71.

75

2. Requiritur, ut res corrupta, vel deteriorata sit dolo, vel culpa. Dolus enim determinate non requiritur, sed culpa sufficit, etiam levissima; *l. in lege* 44. *pr. ff. ad legem Aquil.* Et hinc, qui per negligentiam, incuriam, aut imperitiam qualemcunque laesit alterum, hujus delicti reus est; *c. fin. hoc tit. sed etsi* 5. §. *injuriam* 1. *et* §. *fin. l. idem juris* 8. *pr. et* §. *mulionem* 1. *l. si putator* 31. *ff. eod.* Neque opus est, ut sit culpa commissionis, sed etiam sufficit culpa omissionis, ut contra Zoes. *ff. ad leg. Aquil. n.* 7. melius docent Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 698. Struv. *syntagm. jur. civ. exercit.* 14. *thes.* 20. magnif. D. Verlohner *de act. leg. Aquil. n.* 13. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 66. Et hinc ex lege Aquilia tenetur medicus, qui medicinam ab initio praescripsit, et curationem postea dereliquit; *l. idem juris* 8. *cit. pr.* item famulus, qui ad ignem obdormivit, et per hoc incendio causam dedit; *l. si servus cit.* §. *si fornicarius* 9.

76

Dubium est, utrum actione legis aquiliae conveniri possit ille, qui culpa levissima damnum dedit, quem natura contractus a praestatione culpae levissimae eximit, e. g. si conductor in re locata, vel

depositarius in re deposita damnum dedit per culpam levissimam, ad quam praestandam ex natura contractus non obstringitur? Affirmant nonnulli etiam graves DD. et nituntur *l. sed etsi* 5. *fin. ff. ad leg. Aquil.* ubi magister discipulum eluscasse ponitur, et jurisconsultus dubitat, an locati actio moveri possit, non vero dubitat de actione legis aquiliae: igitur poterit dari actio legis aquiliae, quin detur actio locati. *Conf.* si conductor, et extraneus culpa levissima damnum darent, sequeretur, posteriorem obstringi, non priorem; quod videtur absurdum, cum prior magis peccet, quam posterior.

77

Sed tenenda videtur sententia negativa, quam etiam defendunt Covar. *p.* 2. *de matr. c.* 6. §. 8. *n.* 14. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 687. Struv. *synt. jur. civil. exercit.* 14. *thes.* 20. Eckolt. *ff. ad leg. Aquil.* §. 1. Lauterbach. *ad tit. cit.* §. 9. Stryck. *us. mod. pand. ibid.* §. 14. Glett *juris. terrib. p.* 2. *c.* §. 3. *n.* 23. magnif. D. Verlohner *de act. leg. Aquil. n.* 10. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 67. *et seq.* Engl. *hic n. ult.* Ratio est, quia tali casu culpam levissimam remittunt leges, ita, ut eam committens avertere ipsam non debuerit; alias in vanum disputaremus; qualis culpa praestetur in singulis contractibus, si deficiente actione ex contractu, ad actionem legis aquiliae convolare liceret.

78

Neque obstat *l. sed etsi* in contrarium allegata; nam ibi JCtus dubitavit, an oriatur actio locati; non ob gradum culpae, sed ob defectum subjecti, quod damnum in corpore libero datum directe pecuniarum dici, et ideo in actionem locati deduci nequeat. Ceterum etiam actionem locati hoc casu dari idem JCtus decidit alibi, nempe *l. item quaeritur* 13. §. *item Julianus* 4. *ff. locat.* ubi similem casum refert. *Ad conf.* non apparet, quomodo magis delinquat conductor, quam extraneus, cum illi culpam levissimam remittant leges, non vero isti.

79

Quaeritur 8. an, et qualis obligatio nascatur ex damno ad illud compensandum? *Certum est* 1. restitutione damni dati immunes esse, in quos dolus, vel culpa ob defectum rationis cadere non potest, ut sunt furiosi, amentes, infantes; *l. sed etsi* 5. §. *ideo* 2. *ff. ad leg. aquil.* Engl. *hic n.* 32.

Certum est 2. neminem obligari ad compensandum damnum, casu mere fortuito datum, nisi ita conventum fuerit; *c. un. de commodat. et l. obligatione* 1. §. *et ille* 4. *ff. de O. et A.* ut proinde res, quae tali casu fortuito perit, domino suo pereat; *l. pignus* 9. *C. de pignor.* Ratio est, quia jus naturale dictat, quod poena sit

infligenda propter culpam, nullusque sine culpa puniri debeat; atqui, ubi damnum casu mere fortuito datur, non adest culpa; ergo etc. Ob eandem rationem etiam

80

Certum est 3. per se neminem obligari ad refusionem damni, quando prius omnis diligentia in eo praecavendo adhibita est, ut siquis ex arbore, vel tecto ligna projiciens proclamavit, et transeuntes monuit, monito autem insuper habito, alius temere praeteriit, et obtritus est; item si in loco, ubi alias consuetum est jaculorum, et sclopetorum exercitium, jaculando se exercens, ibi incaute ambulantem, quem non praevidit, vulneravit; §. *ac ne is* 3. *et* §. *seq. inst. de leg. aquil.* Engl. *n.* 32. Reiffenst. *n.* 45. Idem dicendum in omni casu, in quo ex actione alterius, absque hujus culpa omni etiam levissima, sequitur; quia tale damnum tum censetur casu mere fortuito evenisse. Potest tamen aliquis aliquando obligari etiam in conscientia ad resarciendum damnum casu fortuito, et sine omni culpa datum, si scilicet de compensatione in hoc casu facienda conventum est, vel is, apud quem damnum contigit, fuit in culpabili mora rem domino suo restituendi; *c. un. de commod. l. ea quidem* 1. *C. eodem reg. mora* 25. *in* 6.

81

Certum est 4. non esse obligationem compensandi damnum, quod in bello justo, vel necessariae defensionis causa adversario infertur, dummodo justae defensionis, et moderaminis inculpatae tutelae termini non excedantur; quia tale damnum non injuria, sed jure datum est, cum vim vi repellere omnia jura permittant; Reiffenst. *n.* 46. Ad necessariam defensionem etiam refertur, siquis incendii arcendi causa, ne ignis ad se perveniat, vicini aedes incensas demoliatur, et destruat; nam si morale periculum fuit, propterea actione legis aquiliae pulsari non potest; *l. siquis* 49. §. *quod dicitur* 1. *ff. ad leg. aquil.* Aliud est, si prudentum judicio periculum morale non fuit; nam tunc ad refusionem aestimationis adstringitur; *l. si alius* 7. §. *est et alia* 4. *ff. quod vi, aut clam.* Imo Bartol. *in l.* 1. *ff. ad leg. Rhod. de jact.* Duar. *ibid. c.* 2. Gaill. *l.* 2. *observ.* 22. *n.* 4. *et* 5. Bachov. *in Tireutl. vol.* 1. *D.* 18. *thes.* 8. *lit. B.* Struvius *synt. jur. civil. exercit.* 20. *thes.* 20. advertunt, casu, quo aliquorum aedes tempore incendii, ne ignis latius serpat, fuerunt dirutae, id damnum a tota vicinia, quae per destructionem talium aedium ab incendio praeservata est, compensandum, sicut in simili in lege Rhodia de jactu constitutum est, ut si in periculo naufragii levandae navis causa quorundam res, aut merces in mare projiciuntur, omnium navigantium contributione resarciatur, quod pro salute omnium eje-

ctum est ; argumentum autem a simili , quando subest eadem aequitatis ratio , in jure plurimum valere probat *l. non possunt* 12. *et l. seq. ff. de LL.* Gaill. *loc cit.* Engl. *hic n.* 33. Begnud. *V. damnum n.* 13. magnif. D. Christoph. de Chlingensperg. *inst. de leg. aquil. quaest.* 4.

82

Certum est, 5. per se loquendo in foro tam interno, quam externo dari obligationem reparandi damnum , quod dolo , vel culpa lata juridica datum est ; Innoc. *in c. sicut* 6. *de homicid.* Sylv. *V. culpa n.* 5. *et* 6. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 293. *n.* 7. *fin.* Palao *tr.* 32. *D.* 3. *p.* 1. *n.* 7. Haun. *tom.* 1. *de just. tr.* 2. *n.* 186. Vviestner *hic n.* 28. et quidem quoad damnum dolo datum per se constat; quia talis est culpa theologica contra justitiam commutativam : de damno autem dato per culpam latam juridicam ratio est , quia etiam ista per se continet culpam theologicam gravem : et ratio est , quia in re gravis momenti, e. g. ubi periculum est incendii, vel homicidii, diligentia ad haec evitanda communis ; et quam homines communiter in similibus circumstantiis adhibere solent, omitti non potest sine peccato lethali contra justitiam ; dixi *per se loquendo* ; quia etiam culpa lata juridica , imo et dolus , cum is est mere praesumptus , quod culpam juridicam latiorem aliqui vocant; aliquando per ignorantiam , vel inadvertentiam , adeoque sine culpa theologica committi potest : et tunc de hac , sicut de culpa juridica levi , et levissima quaeri potest , an , et qualem obligationem inducat? in qua quaestione punctum totius controversiae tandem consistit ; quare

83

Dub. 1. utrum detur obligatio reparandi damnum, per culpam mere juridicam datum? Resp. in foro externo reparationem ejus imponi ; patet ex textibus utriusque juris; sic enim ex constitutione *juris civilis* ad damni reparationem tenetur 1. qui jaculando, vel bombardam explodendo alienum servum , vel animal trajecit in loco , ubi ei jaculari non licebat §. *itaque* 4. *inst. ad leg. aquil.* 2. medicus, vel chirurgus , qui aegrum ; cujus curam suscepit, deseruit, aut imperite secuit, si is moriatur; §. *praeterea* 6. et §. *imperitia* 7, *inst. eodem.* 3. putator, qui ex arbore dejecto ramo transeuntem occidit, si prope viam publicam hoc fecit , nec proclamavit , ut casus evitari posset ; §. *item putator* 5. 4. multo, si impetu mularum , quas ipse propter imperitiam , vel etiam infirmitatem , cum alius firmior eas retinere potuisset , servus tuus oppressus fuerit; §. *impetu* 8. ubi id extenditur etiam ad eum , qui cum equo veheretur , impetum ejus propter infirmitatem, aut imperitiam retinere non potuit; plura exempla passim afferuntur *inst. et ff. tit. cit.*

84

Jure canonico 1. pretium animalis, in cisternam lapsi, reddere obligatur, qui hanc effodit, et non cooperuit; *c. siquis* 2. *h. tit.* 2. damnum a bove cornupeta, vel alio jumento, animalibus, agro, vineae illatum, resarcire debet dominus ejusdem, qui illam non custodivit, aut hoc dimisit, cum scire potuerit, et debuerit periculum esse, ne depasceret aliena; *c. si bos* 3. et *c. si laeserit* 4. *tit. eodem* 3. compensare debet alienas segetes, qui excitavit ignem, quo dein illae absumptae sunt; *c. si egressus* 5. 4. et universim quicunque culpa, imperitia, negligentia, ignorantia damnum dedit, id reparare tenetur; *c. fin.*

85

Ratio sic statuendi fuit, quia ss. canonum, legumque conditores voluerunt, potiorem esse causam ejus, qui damnum absque sua culpa, et facto passus est, quam alterius, qui id facto, aut culpa quacunque intulit alteri, cui proinde, ne illius factum, et culpa esset nociva, ab ipso illatum damnum resarciri voluerunt; et quidem haec obligatio

86

Extenditur 1. etiam ad eum, qui etsi damnum ipse non dederit, tamen ut hoc daretur, mandavit; quod enim quis per alium facit, perinde est, acsi per seipsum fecisset; *reg. qui facit* 72. *in* 6. aliud est, si non mandavit, sed consilium dumtaxat dedit; quia ex consilio, nisi malitiosum hoc sit, aut ab alio datum, qui attenta personae, aut muneris qualitate peritiam, artem, vel scientiam profitetur in re, circa quam dat consilium, nemo regulariter obligatur, cum alteri liberum sit consilio uti, vel non; *reg. nullus* 62. *in* 6.

87

Extenditur 2. ad eum, qui opem vel auxilium, ut damnum tale daretur, tulit, ut qui jaculanti, ubi non oportebat, supposuit humerum, si ea explosione laedatur, vel occidatur alterius servus, vel animal; *c. fin. h. tit.* et *ibi* gloss. *V. tulisti;* Vallens *hic* §. 2. *n.* 1. Zoes. *n.* 2. Engl *n.* 37. Pirhing *n.* 11. Sannig *c.* 2. *n.* 1. Ratio est, quia quae alterius auxilio fiunt, ab ipso facta censentur; aliud est, siquis damnum ab alio in sui gratiam datum ex post facto ratum habuit: nam hic non tenetur id compensare; quia ratihabitio subsequens non est causa damni, quod ponitur jam perfectum esse, et licet aliquando retrotrahatur, et aequiparetur mandato, tamen hoc solum fit in contractibus, et aliis causis nondum perfectis, et quae ad sui perfectionem alicujus consensum, et ratihabitionem desiderant; Engl. *hic n.* 39.

88

Extenditur 3. ad eum, qui causam dedit propinquam damni; ut siquis stipulam in agro suo incendit, et ignis egressus combussit acervos frugum alterius, vel segetes stantes in agris alienis; quia qui dat causam damni, damnum dedisse censetur *c. fin. h. tit. et l. videamus* 11. *ff. locat.* et qui non praevidet, quod praevidere potuit, ac debuit, est in culpa; *l. qui occidat* 30. §. *in hac* 3. *ff. ad leg. aquil.* poterat autem talem causam dans praevidere periculum, si majorem diligentiam adhibuisset; ergo etc.

89

Extenditur 4. etiam, cum per servum alicujus, vel animal est damnum alteri factum; nam si in culpa dominus fuit, quod animal natura ferox, e. g. ursum, leonem etc. in publico tenuit, nec bene custodivit, ne laederet: vel si animal, natura quidem non ferox e. g. bos, qui solitus sit cornibus impetere, damnum intulerit, dominus animalis, si quidem per tale animal liber homo vulneratus, vel occisus fuerit, arbitrio judicis in ducentos solidos condemnabitur, si vero in aliis rebus, ut laceratione vestis, vel fractione ejus, quod portatur, damnum contigerit, in duplum condemnatio fiet; *l. 3. fin. inst. si quadrup. paup.* aliud est, quando culpa domini nulla intervenit; tunc enim oritur actio de *pauperie*, de qua *infra n.* 103.

90

Dub. 2. utrum obligatio resarciendi damnum, ex culpa mere juridica datum, contrahatur etiam in foro interno, et conscientiae? Affirmant Covar. *p.* 2. *de spons. cap.* 6. §. 8. *n.* 15. Zoes. *ff. ad leg. aquil. n.* 6. Arnold. Rath. *tr. de damno n.* 34. et plures alii, cum quibus etiam sentire videtur Barbosa *in c. fin. h. tit. n.* 2. Fundantur 1. quia leges istae, quae reparationem damni per culpam mere juridicam dari decernunt, sunt justae, communiter receptae, et approbatae, non nimis rigidae, et intolerabiles, sed fini, et bono communi proportionatae; sed tales leges obligant in conscientia; ergo et istae obligant; 2. potuit legislator humanus ad ejusmodi damni refusionem obligare damnificantem in conscientia, ut apud omnes est indubitatum; quia ipsi competit potestas disponendi de subditorum suorum rebus in bonum totius reip. et quod ita obligare voluerit, conjicitur ex eo, quod legis aquiliae textibus damnum culpa datum reparandum statuatur absolute, non distinguendo inter culpam theologicam, et juridicam, ac proin locus videtur esse *arg. l. de pretio* 8. *ff. de publ. in rem act.* 3. eandem obligationem asserere videtur jus canonicum; nam *c. fin. h. tit.* Gregorius IX. asserit, eum non excusari (utique in foro conscientiae de quo etiam agit jus canonicum) cujus imperitia, aut negligentia damnum illatum est, sed tantum il-

lum, qui ne occideret, nihil de contingentibus omisit; ergo etiam ex culpa mere juridica nascitur in conscientia obligatio compensandi damnum; *conf.* ex *can. consuluisti* 20. *caus.* 2. *q.* 5. ubi Stephanus V. ita scribit: *monendi sunt, et protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet interveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur;* multo magis igitur quaevis negligentia reos faciet alterius minoris injuriae, et inducet obligationem restitutionis, et reparationis damni illati.

91

Sed, etsi sententia ista sit valde probabilis, in praxi tamen prior, et in jure etiam probabilior videtur esse sententia negativa, quam etiam defendunt Innoc. *in c.* 6. *de homicid.* Sylv. *V. culpa a n.* 5. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 698. *n.* 6. Less. *l.* 2. *de just. capit.* 7. *n.* 24. Tann. *tom.* 3. *D.* 4. *q.* 6. *dub.* 2. *n.* 40. Layman *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 1. *c.* 6. *n.* 2. Lugo *D.* 7. *de just. sect.* 3. *et* 4. Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 2. *n.* 178. Pirhing *hic n.* 11. Konig *n.* 27. Vviestner *n.* 33. Reiffenstuel *n.* 43. magnif. D. Christoph. de Chlingensperg *inst. ad leg. aquil. quaest.* 9. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 77. estque communior TT. praesertim RR.

92

Ratio est 1. quia damnum, ex culpa mere juridica datum, datum est absque omni advertentia, et cons. omnino involuntarium est, habetque se respectu nostri instar casus fortuiti; sed damnum involuntarium penitus, et fortuito datum reparandi obligatio in conscientia, absque speciali contractu, nulla datur, prout dictum est *n.* 79. ergo nec datur obligatio in conscientia reparandi damnum culpa juridica datum: quod magis etiam urget casu, quo commissa est tantum culpa juridica levis, et levissima; nam secluso speciali pacto, nemo tenetur majori diligentia cavere damnum alterius, quam soleant ordinarie homines ejusdem conditionis in simili materia, cum nemo debeat esse prudentior, aut circumspectior in negotiis, quam alii homines similis conditionis; igitur damnum, quod ex omissione hujus majoris diligentiae evenit, ad culpam, et compensationem per se imputari non debet, sed sufficit adhiberi diligentiam communem, ad quam, seclusa ignorantia, et inadvertentia quivis tenetur.

93

2. Obligatio resarciendi damnum ita datum ante omnem judicis sententiam, si spectetur fragilitas humana, quae saepe ex inconsiderantia, et inadvertentia in hujusmodi damna facienda prolabitur, est nimis gravis, et ignota fidelibus; nam horum communis sensus, et persuasio est, se in conscientia tutos esse, et ab obligatione re-

stituendi immunes, quando damnum ipsis innocentibus, et non advertentibus datum est: quod confirmari potest; nam damnum ab infante, vel amente datum compensandum est solum ideo, quia tale damnum non censetur factum humano modo, et voluntarie, sed solum fortuito, ita autem se habere videtur damnum datum ex culpa mere juridica; nam nec ipsum datum est humano modo, et voluntarie, cum injuria proprie dicta, sed quasi fortuito; ergo etc.

94

3. Si haec obligatio daretur, fuisset imposita vel jure naturali, vel jure positivo, vel ex conventione partium, aut judicis praecepto; non ex *judicis praecepto*, quia ponitur tale nullum adesse; non ex *conventione partium*, quia supponitur nulla praecessisse talis conventio; non ex *jure positivo*; quia *cit.* et similes leges obligationem istam non clare imponunt, cum hoc a multis, et gravissimis JCtis negetur, et fere ab omnibus etiam adversariis in dubium revocetur, ut proinde locus sit regulae, quod in re dubia, et obscura, benignior pars praeferenda sit; *l. semper* 56. *et l. ea quae* 192. §. *in re ff. de R. J.* et videatur standum pro immunitate ab obligatione, sive libertate, in cujus possessione homo a natura constitutus, et in dubio conservandus est; juxta *reg. in pari* 65. *in* 6. non denique ex *jure naturali;* quia hoc jure duplex solummodo est radix testitutionis, ex re accepta, et ex injusta acceptione; ex *re accepta* oriri obligatio compensandi damnum in nostro casu non potest; quia ponitur, quod damnificanti inde nullum lucrum, vel emolumentum consurgat; sed neque ex *injusta acceptione*; quia cum laesio facta sit omnino inadvertenter, injusta dici non potest.

95

Neque contrarium probant argumenta *n.* 90. allata; *ad* 1. esto, leges illae, quatenus decernunt reparationem damni culpa juridica dati, sint justae, et non mere poenales, obligationem tamen in conscientia propterea non inducunt, propter defectum sufficienter manifestatae voluntatis obligandi in conscientia eum, qui damnum omnino inadvertenter, et involuntarie intulit; *ad* 2. etsi legislator humanus potuerit hanc obligationem imponere, tamen dubium est, an illam revera imposuerit; in dubio autem praeferendum est, quod est benignius; et favendum libertati, cui in dubio non est imponenda obligatio; *arg. l. Arrianus* 47. *ff. de O. et A. Ad* 3. ibi, ut Lessius explicat, pontifex loquitur de damno dato ex culpa theologica, cum agat de culpa lata, quae nunquam, aut rarissime est sine culpa thelogica. Sumitur ex textu *cap. fin. cit.* ibi, *nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam*; *ad cons.* eadem est respon-

sio: culpa enim in re tam periculosa, et magni momenti, est culpa lata, atque ad eam vitandam gravis est obligatio; eodem modo explicandi sunt reliqui canones, et jura, quae in contrarium esse videntur: quia loquuntur vel de culpa lata vera; et tunc habet illa sibi conjunctam culpam theologicam, sicque etiam obligationem in conscientia: vel de praesumpta in foro externo, quae praesumptio non habet locum in conscientia, ubi veritas stat contra praesumptionem; si neutrum sit, dici debet, quod sint poenales, adeoque iterum non obligant in conscientia ante sententiam;

96

Dub. 3. an saltem detur post sententiam judicis obligatio in conscientia ad compensandum damnum ex culpa mere juridica datum? Negat Haun. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 2. *n.* 178. cum Rebello, et aliis; fundantur 1. quia leges illae, quae imperant reparationem damni sic dati, et sententia secundum eas lata, fundantur in praesumptione culpae theologicae; sed lex humana fundata in praesumptione, si haec falsa sit, non obligat in conscientia, ubi praesumptio veritati cedit: ergo etc. 2. eaedem leges vindicant damnum injuria datum; *pr. inst. et l. si servus* 3. *ff. ad leg. Aquil.* sed injuria involvit culpam theologicam: 3. damnum culpa mere juridica datum reputatur instar illati per casum mere fortuitum; sed hoc reparandi obligatio in conscientia nec ante, nec post sententiam datur; 4. ex communi juristarum doli incapaces hac lege conveniri non possunt, et hoc non alio ex capite, quam quia non sunt capaces culpae theologicae: ergo ubi culpa thaeologica non est commissa, non est obligatio ex ista lege; 5. lex humana non potest disponere contra legem naturalem; sed lege naturali non est obligatio reparandi damnum sine culpa theologica datum: ergo nec dispositione legis humanae ejusmodi obligatio in conscientia induci potest etiam post sententiam.

97

Sed his non obstantibus, dicendum adhuc, quod post sententiam judicis detur obligatio etiam in conscientia ad compensandum damnum etiam datum culpa mere juridica; est communior DD. cum Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 698. *n.* 5. Vviest. *hic n.* 34. Reiffenst. *ibid. n.* 44. Ratio est, quia nisi obligarent ejusmodi leges saltem post sententiam judicis in conscientia, fere inutiles essent, et carerent suo fine, cum seclusa tali obligatione, posset quis nihilominus post latam sententiam damnum non compensare, aut postquam compulsus esset ad hoc resarciendum, occultam compensationem quaerere: quae licentia praeberet ansam plurimis, et maximis dissidiis, neque satis cautum esset privatorum juribus, atque etiam communi bono; oportet igitur saltem post sententiam esse obligationem in

conscientia ad resarciendum damnum proximo datum etiam per culpam mere juridicam.

98

Atque hinc sequitur, eum, qui damnum, ex ejusmodi culpa datum, per judicis sententiam coactus solvit, non posse id, quod in damni reparationem solvit, repetere, vel occulta compensatione uti; quia solvit, quod in conscientia obligabatur solvere; ante sententiam autem, sicut qui damnum ejusmodi dedit, ad reparationem illius non obligatur, ita nec ei, qui damnum passus est, jus compensationis occultae competit, ut colligitur ex *l. legis* 2. *C. ad leg. aquil.* qua dicitur, eum, qui passus damnum est, resarcitionem damni consequi debere *competentis judicis authoritate.*

99

Neque contrarium evincunt argumenta *num.* 96. in contrarium allata; *ad* 1. leges illae non fundantur in praesumptione culpae theologicae; nam lege aquilia obligatur etiam, qui culpa juridica solummodo levissima damnum dedit, ut colligitur ex *l. idem juris* 8. §. *mulionem* 1. *et l. in lege* 44. *ff. ad leg. Aquil.* culpa autem juridica levissima non solet esse theologica: colligitur idipsum etiam ex fine; nam leges istae actionem adversus damnificantem concedunt, et damnum resarciendum imperant non tam in poenam damnificantis, quam ad excitandam curam in adhibenda cautela, ne quis alteri vel per se, vel per res suas sit damno, ut ita magis consulatur juribus privatorum, et paci, atque concordiae reipublicae; *ad* 2. injuria in his LL. ut habetur *l. sed etsi* 5. §. *injuriam* 1. *ff. eod.* nihil est aliud, quam quod nullo jure fit; potest autem aliquid fieri nullo jure, et vel citra, vel contra jus alterius absque culpa theologica per meram culpam juridicam; *ad* 3. distinguendum est inter casum mere fortuitum, seu illum, qui tam theologice, quam juridice fortuitus est, et inter eum, qui solum fortuitus est theologice; nam quamvis ad casum mere fortuitum praestandum obligari aliquis, praeciso speciali contractu, nequeat, vel ante, vel post sententiam, obligari tamen post sententiam potest ad praestandum casum, qui fortuitus est theologice, non autem juridice: et talis casus est damnum culpa mere juridica datum; *ad* 4. soli illi, qui doli capaces sunt, lege hac conveniri possunt; quia qui conveniri hac lege possunt, debent esse capaces diligentiae, et providentiae humano modo adhibendae: ad praecavenda, et providenda damna aliis oritura, in cujus diligentiae, et providentiae omissione stat culpa juridica; atqui qui doli capaces non sunt, non sunt capaces hujusmodi diligentiae, et providentiae: ergo mirum non est, quod conveniri hac lege nequeant, cum etiam conveniri nequeant de cul-

pa juridica: *ad* 5. lex humana non potest disponere contra legem naturalem illi pugnando, aut adversando, potest tamen disponere contra illam inducendo obligationem aliquam, quae determinate per legem naturalem non est inducta, si hoc bonum commune exigat: et talis est obligatio legum istarum inducentium obligationem in conscientia ad compensandum damnum culpa juridica datum post sententiam; plurimum enim obligatio ista prodest ad acuendam hominum industriam, et praecavendam damnificationem aliorum; et hinc lex naturae deobligans a reparatione damni cum culpa juridica dati, sine theologica, solum est conditionata, nisi scilicet legitimus magistratus propter exigentiam boni communis legem de compensatione etiam talis damni, per culpam mere juridicam dati, post sententiam facienda tulerit, qua conditione posita deobligatio ab hujus compensatione facienda cessat, cum etiam lex naturae jubeat servare leges humanas justas, utiles, et necessarias bono reip.

100

Dub. 4. an conveniri etiam possit aliquis ex damno sine vera, et propria culpa dato? Resp. affirmative; patet ex legibus, quae obligationem inducunt ex quasi delicto, et ex nocumento per servum, vel animal sine propria domini culpa dato; *primum* exemplum est *judex* per errorem, aut imprudentiam male judicans; nam iste, licet non supponatur versari dolose, aut culpam admittere credatur a jure, adeoque delictum verum non committat, ita judicando tamen committit quasi delictum; *pr. inst. de oblig. quae ex quas. delict.* quia praesumitur, aut magis fingitur in eo esse culpabilis, quod vel ipse rem non sufficienter discusserit, vel, cum potuisset, prudentiores, et peritiores non consuluerit. Contra hunc ergo ei, qui per imperitiam ipsius laesus est, datur actio in factum, qua petit, ut judex male judicans tantum illi prestet, quantum religioni judicis superioris aequum fuerit visum; *pr. instit. cit. et l. fin. cod. de poen. jud. mal jud.* magnif. P. Schmier *part.* 3. *de delict. c.* 1. *n.* 148. *et duob. seq.*

101

2. *Paterf.* vel alius habitator, ex cujus aedibus projectum, vel effusum aliquid est, quod transeuntium personis, vestibus, aut rebus damnum intulit; nam hic, etiamsi nihil sciverit de effusione, vel dejectione ab alio facta, eatenus praesumitur, aut potius fingitur delinquere, quatenus non magis vigilavit, aut cavit, ne quid um alterius detri mento dejiciatur, vel effundatur; §. *item is* 1. *inst. de oblig. ex quas. delict.* Quare contra ipsum ei, qui laesus est, datur actio dejecti, vel effusi; et quidem si laesio contigerit in rebus pecunia aestimabilibus, veluti in vestibus, per ipsam petit, ut

duplum damni illati praestet; §. *item is cit. l. praetor ait* 1. *et* §§. *seq. ff. de his*, *qui effud. vel deject.* si vero laesus sit homo liber in sua persona, actio dejecti, vel effusi est popularis, daturque ad 5. aureos in casu mortis actori solvendos; *l. praetor ait cit.* §. *sed cum* 5. in casu autem vulneris, ad impensas curationis, et operas cessantes solvendas; §. *item is cit. et l. fin. ff. tit. cit.* Myller. *in Struv. exercit.* 14. *thes.* 31. magnif. D. Verlohner *act. de ex edict. de his, qui effud. n.* 3. magnif. P. Schmier *c.* 1. *cit. n.* 151. *et seq.* Simile quid est in casu, quo aliquid positum, vel suspensum est in loco, ubi vulgo fit iter; nam si hoc ceciderit, et lapsu suo praetereuntibus, aut pone consistentibus damnum intulerit, contra eum, qui author est talis positionis, vel suspensionis, quia debitam cautelam adhibuisse censetur, datur actio in factum, seu actio positi, vel suspensi, ut pro damno solvat 10. solidos seu aureos; *l. si vero* §. *praetor ait* 6. *ff. tit. cit.*

102

3. *Caupo vel rector navis*; nam hic, si in navi ejusdem, caupona, vel stabulo per famulos, aut inquilinos vectoribus, et viatoribus per furtum, vel aliud maleficium damnum illatum sit, quanquam conscius, aut particeps nullo modo sit, in eo tamen delinquere creditur, quod famulorum, et inquilinorum fidem accuratius non exploraverit; §. *fin. inst. de oblig. ex quas. delict.* ac propterea convenitur actione in factum, ut praestet duplum ejus, quod actori ex damno in navi, caupona, aut stabulo a suis ministris, famulis etc. causato abest; *l. fin.* §. *haec actio* 1. *et* §. *seq. ff. naut. caup.* magnif. D. Christoph. de Chlingensperg *inst. de oblig. ex quas.* magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 155. *et seq.*

103

4. *Dominus*, cujus servus alteri damnum, vel quadrupes pauperiem, h. e. nocumentum intulit; nam contra hunc, quia ipsi imputatur in culpam, quod servum suum, vel animal non amplius custodierit, vel cautelam sufficientem non adhibuerit, si quidem per servum ejus damnum illatum sit, ita laeso datur actio noxalis, si vero per animal quadrupedaria, directa quidem, si animal fuerit quadrupes, et mansuetum, utilis vero, si bipes, vel bestia cicurata, et custodia hominis coercita; *l. si quadrupes* 1. *pr. et l. haec actio* 4. *ff. si quadrup. paup.* Stryck *tr. de action. sect.* 1. *membr.* 10. §. 66. Petitur per hanc actionem, ut dominus talis servi, vel animalis, vel aestimationem damni solvat, vel servum ipsum, aut animal, per quod nocitum est, noxae dedat, h. e. in damni compensationem actori relinquat; *pr. inst. et l. si quadrupes cit. pr. ff. si quadrup. paup. l. noxales* 1. *et tot. tit. ff. de noxal. act.* ita, ut

in electione rei conventi sit, an velit servum, vel animal noxae dare, vel damnum aliter resarcire; *l. si quadrupes cit. pr.* nisi per mendacium negaverit, animal damnificans esse suum; tunc enim amittit alternationem, damnumque resarcire adstringitur; *l. cit. §. interdum* 15. plura de his civilistae.

104

Quoad obligationem in conscientia ex legibus noxalibus de pauperie, et ex quasi delictis dicendum idem, quod a *n.* 90. dictum est de obligatione ex damno per culpam mere juridicam dato; nempe post sententiam datur obligatio etiam in conscientia damna haec reparandi, non autem ante. *Ratio primi* est, quia leges istae, quae resarcitionem damni sic dati imperant, sunt justae, et inductae ex fine boni publici, ut homines tanto accuratiores reddantur ad damna aliorum impedienda: igitur ne elusoriae omnino sint saltem debent post sententiam obligare. *Ratio secundi*, quia major obligatio vix a quoquam mortalium agnoscitur, cum leges ejusmodi nullam supponant culpam etiam juridicam, nisi ad summum praesumptam: unde erunt quasi poenales, quae ante sententiam nullam inducunt obligationem in conscientia ad poenam solvendam. *Excipitur*, nisi nauta, caupo etc. promisisset pacto, se omne damnum quovis modo per homines, vel animalia sua inferendum compensaturum; tunc enim ex pacto etiam in conscientia obligatio nasceretur; Engl. *hic n.* 45. *fin.*

105

Porro ex his *sequitur* 1. eum qui per sententiam condemnatur, damnum per homines, vel animalia sua datum resarciit, non posse solutum repetere, vel occulta compensatione uti, quia solvit, quod in conscientia obligatur solvere. Si tamen damnum hoc per hominem datum fuit, potest is, qui condemnatus solvit, id, quod solvit, ab eo, qui damnum dedit repetere; *l. praetor ait* 1. *et tot. tit. ff. de his qui effuder. Sequitur* 2. ita damnificatum non posse ante sententiam, et extra viam juris sibi ipsi ex rebus ejus, per cujus homines, vel animalia damnum passus est, resarcitionem damni illati quaerere; quia ante sententiam nihil adhuc eidem debetur. *Sequitur* 3. non esse licitum aliena animalia, in agris, vel segete deprehensa, interficere, includere, vel aliud eis damnum inferre; tum quia hoc modo dominus eorum innocens pateretur damnum; tum vero, quia damnificato contra ipsum pro damno dato ordinarium juris remedium competit. Abigi proinde debent sine damno, vel dominus admoneri, ut recipiat; *l. quintus* 39. *et l. seq. ff. ad leg. aquil.* Si tamen inclusio non fieret animo celandi, seu subtrahendi, sed ut deveniatur in cognitionem domini, quia animalia fortassis ignota sunt; vel si consuetudo permittat talem inclusionem quasi pro pi-

gnore, usque dum dominus satisfaciat, tolerari hoc posse censet Molin. *tr. D.* 697. *n.* 23. Engl. *n.* 34. *v. si tamen*; et talem consuetudinem passim inductam, testantur Christoph. Richter. *decis.* 5. David Maevis *ad jus Lubec. l.* 3. *art.* 3. *tit.* 11. *a n.* 9. magnif. D. Christoph. de Chlingensperg *inst. si quadrup. paup. fec. q.* 3. magn. D. Verlohner *act. de past. pecor. et de paupert. n.* 3. et consentit jus provinciale Bavaricum *land recpt tit.* 27. *art.* 7. *et* 8.

106

Dub. 5. cui facienda sit restitutio ex lege Aquilia, vel noxalibus, aut de paupere, et quaenam causae excusent a restitutione? Resp. Restitutio facienda est ipsi laeso, vel ejus haeredi, si notus sit, pro laesionis modo, et ordine juris. Excusat autem

1. Impossibilitas physica, vel moralis, ut si restitutio fieri nequeat salva vita, si nequeat fieri sine damno boni ordinis superioris, si ob paupertatem, restitutione facta, ad hanc condemnatus, deberet carere necessariis sibi ad vitam: quibus casibus tamen obligatio compensandi damnum, praecepto judicis imposita, non cessat absolute, sed tantum suspenditur, ut solum tamdiu duret excusatio, quamdiu ratio excusans durat; Engl. *hic n.* 44.

107

2. Excusatur condemnatus, si condonatio obligationis facta ipsa a laeso est; cum enim sententia haec prolata sit in favorem laesi, et favoribus sibi factis quilibet renuntiare possit, non apparet, ex quo capite prohibeatur laesus obligationem istam arbitrio suo laedenti remittere.

3. Excusatur, si laesus jam aliunde sibi compensavit damnum, quod passus est, ex bonis laedentis; tunc enim nihil ipsi debetur amplius, et sententia tantum procedit ex suppositione nondum factae compensationis. Idem dic, si laedens ipse ante sententiam damnum jam compensavit.

§. III.

De repressaliis, seu pignorationibus.

SUMMARIUM

108 *Definitio repressalium.*
109 *Generaliter sunt illicitae.*
110 *Nec per consuetudinem licitae fieri possunt.*
111 112 *Conditiones, cum quibus licite inducuntur.*
113 *etc. An possint admitti etiam contra innocentes?*
116 *etc. An contra ecclesiasticos, et horum bona?*
118 *An contra scholares?*

108

Quaeritur 1. quid sint *repressaliae*? Resp. *Repressaliae*, barbaro nomine, latine *pignorationes*, sunt, quando una persona, vel res ejus pro delicto, aut debito alterius capitur. Si fiant a principe, vel repub. concedi plerumque solent per litteras, per quas subditis, aut militibus suis, damnum injustum passis princeps, aut resp. dat potestatem invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, et occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compensationem damnorum, quae ipsis illata sunt; Sylv. *V. repressaliae num.* 1. Laym. *l.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 13. *v. atque hic* Pirhing *hic num.* 2. Sannig *ibid. c.* 2. *n.* 3.

109

Quaeritur 2. an licitae repressaliae sint? Resp. Generaliter loquendo sunt illicitae; nam *cap. un. h. tit. in* 6. *et novell.* 52. *c.* 1. injuriis annumerantur: et merito; quia non est aequum ob culpam, et crimen alterius innocenti infligi poenam, quae tantum suum sequitur authorem; *l. sancimus* 22. *C. de poen.* Et hinc *in novell. cit.* imperator serio mandavit judicibus tales pignorationes punire, simulque statuit, ut in civili causa faciens pignorationem reddat quadruplum, et insuper causam amittat.

110

Estque hoc ita verum, ut nec consuetudine induci possit, ut repressaliae privatis hominibus indifferenter permittantur; quia cum *c. un. cit.* declarentur juri naturali contrariae, consuetudine, quae

contra jus naturale nihil operatur, licitae fieri non possunt; §. *sed naturalia* 12. et ibi DD. *inst. de J. N. G. et C.* unde talis consuetudo *c. cit.* non consuetudo, sed abusus nominatur. Dixi autem *generaliter loquendo*; nam in certis casibus, et certis conditionibus concurrentibus, contra certas personas, et universitates, quae requisitae justitiam non ministrant, et iis foventes, repressaliae non sunt illicitae; Ancharan. *in c. cit. not.* 2. Franc. *ibid. not.* Zoes. *hic n.* 19. Pirhing *n.* 21. Engl. *n.* 22. Sannig. *c.* 2. *n.* 3.

111

Quaeritur 3. quae conditiones requirantur, ut repressaliae fiant licitae? Resp. 1. requiritur authoritas principis; nam indici debent a principe, et quidem tali, qui bellum possit indicere; Covar. *reg. peccatum part.* 2. §. 9. *n.* 5. *v. hinc denique*, et alii passim; quia sunt quaedam species belli, et bellum saltem particulare.

2. Justa causa concedendi, talis scilicet, ob quam bellum indici possit: qualis est, si resp. contra quam inducuntur repressaliae, neglexerit vindicare, quod a suis, vel subditis ipsius improbe factum vult; vel si recuset reddere, quod per injuriam ablatum est; *can. dominus* 2. *caus.* 23. *q.* 2. Covar. *l. cit.*

3. Recta intentio illius, cui conceduntur repressaliae, scilicet compensandi damni, non privatae vindictae; Pirhing *l. cit.*

112

4. Ut repressaliae non excedant damnum illatum, et interesse datum; Pirhing, Sannig *l. citt.* Item ut non fiant in personis, quae damnum non intulerunt; quia iniquum est alium pro alio pro culpa alterius praegravari; *c. un. cit. pr.* Zoes Pirh. Sannig. *l. citt.*

5. Ut princeps, vel resp. adversus quem repressaliae inducuntur, prius moneatur, et post monitionem neglexerit compensationem facere, vel imperare; *can. dominus, et DD. citt.* nec enim videtur omnino extra culpam esse, qui negligit vindicare suorum improbitatem, vel justitiam super debito facere recusat, aut differt, et sceleris authorem apud se latitantem non tradit.

113

Quaeritur 4. an repressaliae possint admitti etiam contra innocentes, qui inter nocentes commixti degunt? Resp. in personas eorum non posse, ut patet ex *n. praeced.* et ratio ulterior est, quia ut nemo specialiter ad poenam corporalem pro alio se obligat, aut obligare se potest, cum non sit dominus membrorum suorum, ita nec obligari potest per istam obligationem generalem; igitur ad innocentium offensionem in persona per se loquendo pignorationum, et repressaliarum consuetudo non permittitur.

114

Dixi *in persona*; nam in rebus etiam innocentium licent repressaliae, si aliunde adsint conditiones ceterae, ita, ut bona eorum diripi, et occupari possint; Covar. *in reg. peccatum part.* 2. §. 8. *n.* 5. *vers. hinc ni fallor*, Zoes. *hic n.* 19. Pirhing *n.* 21. nam bonorum suorum damno potest quilibet se subjicere, et legi, vel statuto nomine alterius alterum subjicienti consentire, debitumque alienum, licet sine culpa sua, ex causa tamen civiliter luere. Quodsi tamen innocentes in hujusmodi repressaliis patiantur damnum in rebus suis, salvus manet eis regressus adversus eum, qui criminis, aut debiti author fuit; Zoes. *l. cit.*

115

Addidi *per se loquendo;* ex accidenti enim permissum est etiam innocentes occidere, et laedere in suis personis, si repressalias exequentibus repugnent, et se, suaque defendant; Covarruv. Pirhing. *l. citt.* Ratio est, quia aliter repressaliae, legitime indictae, exerceri non possunt.

116

Quaeritur 5. an contra ecclesiasticos, vel bona eorum, concedi repressaliae possint? Resp. negative. Ita habetur *c. un. h. tit. in* 6. ubi damnatur omnis contraria consuetudo, et contra transgressores hujus decreti, si personae singulares fuerint, sententia excommunicationis, si vero universitates, ecclesiasticum interdictum decernitur, nisi intra mensem hujusmodi concessionem, vel extensionem revocaverint; Zoes. *hic num.* 19. Pirh. *n.* 22. Engl *n.* 20. *fin.*

117

Unde sequitur, quod, si repressaliae simpliciter, et generaliter concedantur in aliqua provincia, illae non extendantur ad clericos, et religiosos, nec ad propria illorum bona, quippe quae gaudent eodem privilegio, quo ipsae personae; Franc. *in cap. un. h. tit. in numer.* 7. Ratio est, quia cum repressaliae sint odiosae, non sunt extendendae, sed restringendae. Accedit, quia expressa, et specialis concessio adversus hos, et bona illorum non valeret: ergo nec generalis; haec enim comprehendere nequit, quae species prohibentur.

118

Similiter generali repressalium decreto non comprehenduntur scholares juxta *Auth. habita cod. ne filius pro patre etc.* quae licet loquatur de studentibus juri civili, tamen eadem ratio est de iis, qui student in aliis facultatibus, maxime juri canonico; gloss. *hic post casum in notatis.*

PARS IV.

De poenis delictorum.

Examinavimus hactenus delicta fori ecclesiastici, et plerisque subjunximus poenas a jure taxatas, quarum aliae, quae in judiciali foro externo, aliae interno seu poenitentiali imponuntur: utrarumque natura in parte hac quarta libri praesentis est explicanda.

TITULUS XXXVII.

De poenis.

Poenarum, quas ecclesia injungit delinquentibus, aliquae vindicativae, aliquae medicinales sunt: de posterioribus agetur *tit.* 39. de prioribus, in quantum pertinet ad forum externum, in *titulo* praesenti sermo praecipuus: prius tamen aliquid dicetur de poenis in genere.

§. I.

De poenis in genere.

SUMMARIUM

1 *Definitio poenae.*
2 3 *Requisita, ut juste imponatur.*
4 *Ejus diversa acceptio.*
5 *Et divisio.*
6 *Conventionalis a quo solvi debet?*
7 *etc. An tota poena conventionalis solvi debeat ab eo, qui contractum observavit ex parte tantum?*
11 *etc. Variae subdivisiones poenae vindicativae.*
15 *etc. Quodnam sit subjectum poenae?*
23 *etc. Quoties delinquens puniendus?*
26 *etc. Quid judici in infligenda poena sit attendendum?*
31 *An judex loco poenae ordinariae possit imponere extraordinariam vel eam omnino remittere?*
32 *etc. Quid circa remissionem, vel mitigationem poenae possit supremus princeps, aut status imperii, jus aggratiandi habens?*
35 *etc. Quid judex inferior, cui jus aggratiandi non competit?*
44 *An debeatur a reo poena in conscientia ante sententiam?*
45 *Quando debeatur poena conventionalis?*
46 *etc. Quando poena ipso jure lata?*

54 etc. *An quando lex ipso jure imponit publicationem bonorum, reus ante sententiam declaratoriam statim amittat illarum dominium?*

60 etc. *Quid operentur verba* absque alia declaratione, *vel* nulla monitione praevia, *addi non raro solita in legibus, quae jure, et facto ipso privant rebus ante possessis?*

63. *etc. Quas poenas teneatur exequi delinquens post latam sententiam?*

1

Quaeritur 1. quid sit *poena* in genere? Respondeo juxta *s. Aug.* relatum *can. poenitentia* 4. *vers. poena de poenit. dist.* 3. est, *laesio, quae punit, et vindicat, quod quisque commisit*: vel ut eam ex *Cujacio* definit Zoes *ff. hoc tit. n.* 1. est *delictorum, sive criminum coercitio, sive vindicta, inducta ad disciplinae publicae emendationem.*

2

Ut justa sit haec coercitio, requiritur 1. *honestus finis*: talem habebit, si non quiescat in nudo malo alterius, sed eo tendat, ut vel reus emendetur, vel, si noluerit se emendare, reddatur inhabilis ad peccandum, vel ut scandalum scelere datum exemplo poenae reparetur; magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 15. 2. *authoritas publica*: cum enim ex una parte coercitio tendat ad utilitatem publicam, ex altera vero non expediat cuilibet privato potestatem coercendi concedere, necessum est, ut poena ab eo dictetur, qui publica ad hoc auctoritate instructus est; magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 16. 3. *proportio*, et *aequalitas*; ut in eo gradu se contineat, in quo malitia delinquentis erat posita: cons. propositio ista debet esse non geometrica, sed arithmetica; cum enim gravitas poenae debeat correspondere gravitati culpae, non minus in poenarum qualitate observari debet proportio arithmetica, et aequalitas rei ad rem, quam in contractibus, et ceteris actibus justitiae commutativae; P. Schmier *l. cit. n.* 18.

3

Neque obstat, quod *l. in servorum* 10. *pr.* et *l. capitalium* 28. §. *fin. h. t.* jubeantur gravius castigari servi, quam homines ingenui; sicque habeatur respectus ad personas, et observari videatur proportio geometrica, ut arguit Ant. Matth. *de crimin. ad l.* 48. *t.* 18. *c.* 4. *n.* 7. Nam hoc ideo fit, quia vel delicta servorum atrociora sunt delictis ingenuorum, vel quia poenae, quae respectu hominum liberorum sunt graves respectu vilium sunt leves, cum isti cruciatu corporis, illi infamia, et aliis animi doloribus acerbius crucientur; P. Schmier *l. cit. n.* 19. *et* 20.

4

Quaeritur 2. quotupliciter possit accipi poena? Resp. Accipi potest tripliciter; 1. late, prout includit etiam medicinales, 2. stricte prout medicinales quidem excludit, includit tamen poenas civiles, 3. districtissime, prout includit solam vindicativam: et huic tanquam illi, quae proprie poena solum est, convenit definitio *n.* 1. data; nam poenae illae, quae civiles mere sunt, proprie poenae non sunt, utpote quae non publicae disciplinae emendationem, sed privatam satisfactionem spectant.

5

Poena ergo *vindicativa* est, quae ad vindictam publicam, *civilis*, quae ad satisfactionem privatam tendit. Et haec posterior triplex est, *legalis*, quae a lege, *judicialis*, quae a judice, *conventionalis*, quae mutuo partium consensu imponitur, et apponitur contractui, ut is firmius observetur. Et quidem, quod hujusmodi poena *conventionalis* apponi possit contractui, eaque exigi, certum est ex *c. constitutus* 7. *h. t.* et docet *ibid.* Abb. *n.* 2. *et* 3. Zoes. *hic n.* 2. Pirh. *n.* 12. et alii passim.

6

Incumbit obligatio solvendi poenam conventionalem illi, qui contractui contravenit; *c. dilecti* 4. *de arbitr.* et *l. si pacto* 14. *C. de pact.* nisi et alter eidem contractui contravenerit; tunc enim obligatio solvendi poenam in utroque cessat; *c. constitutus cit.* gloss. *ib. utramque*, Host. *V. eod.* Pirh. *hic n.* 12. Engl *ibid. num.* 1. quia paria delicta quoad poenam privatam mutua compensatione tolluntur; *c. fin. de adult.* et *l. si ambo* 10. *ff. de compensat.*

7

Difficultas est, an is, qui contractum observavit ex parte tantum, satisfaciat, si partem poenae solvat, an vero obligetur ad totam poenam solvendam, tanquam si nulla ex parte stetisset contractui? Casus est: Titius mutuos accepit 200. fl. a Cajo, cum pacto, ut infra annum restituat summam integram, vel si non solverit, in poenam morae Cajo pendat 10. fl. transacto anno, Titius solvit 100. duntaxat, quaestio est, utrum poenae nomine teneatur solvere 10. tanquam si nihil solvisset; an vero satisfaciat, si solvat quinque.

8

Rationem dubitandi faciunt ex una parte *l. stipulationum* 5. §. *fin. ff. de V. O. l. in executione* 85. §. *item si* 6. *ff. eod.* et *l. haeredes* 25. §. *idem juris* 13. *ff. famil. hercisc.* ubi jubetur totam poenam solvere, qui sortem non solvit integre. Ex altera vero parte *c. suam* 9. *h. t.* ex cujus textu tali casu solum manet obli-

gatio solvendi poenam cum proportione ad partem debiti, statuto tempore non exsoluti, et episcopo, poenam integram petenti silentium imponitur. Ob hunc posteriorem textum nonnulli cum gloss. *ibid. V. persolutis*, Innoc. *in c. cit.* Abb. *n.* 6. Berojo *in c. dilecti cit. n.* 82. putant jure canonico correctum rigorem legum civilium *cit.* Sed quia *in c. cit.* pontifex ne verbo quidem meminit de ulla correctione juris civilis, neque hujus dispositionem improbat, hinc merito factam aliquam hujus juris correctionem negant Sarmient. *l.* 5. *select. c.* 6. *n.* 11. Fachin. *l.* 10. *contr. c.* 63. Zoes. *in l. stipulationum cit. n.* 4. Barb. *in c. cit. n.* 13. Vviest. *hic n.* 6. Hinc melius cum his

9

Distinctio fit inter poenas, utrum individua sit, an vero dividua. *Si individua* est, solvi debebit integra, etiamsi contractus ex parte sit observatus. *Si vero dividua sit*, videndum, an contractus non sit observatus ex parte notabili, an solum in minima. *Si primum*, et poena secundum leges sit moderata, alter, qui observavit contractum, petere potest integram. *Si secundum*, aequitas postulat ut integra poena non exigatur, praesertim a clericis, et episcopis, quos ecclesia ab omni avaritiae, et sorditiei specie vult esse remotos.

10

Quaeritur 3. quotuplex sit poena vindicativa? Resp. Variae sunt istius divisiones; nam 1. dividitur in personalem, et realem, et mixtam. *Personalis* est, quae tantum personam afficit: et talis poena est incarceratio, detrusio in monasterium, depositio, verberatio, relegatio ad triremes etc. *Realis* est, quae in odium personae rebus imponitur, ut cum reus privatur beneficio, cum mulcta pecuniaria ei imponitur, aut omnino confiscantur illius bona etc. *Mixta* denique est, quae partim est personalis, partim realis, ut interdictum, relegatio, proscriptio in exilium etc.

11

2. In ordinariam et extraordinariam, seu arbitrariam. *Ordinaria* est, quae lege, canone, vel consuetudine praescripta est. *Extraordinaria*, sive *arbitraria*, quae nulla lege, canone, vel consuetudine definita est, sed judicis arbitrio, secundum personarum, et delictorum qualitatem imponitur; Tiraquell. *in l. si unquam* 8. *V. revertatur C. de revocand. donat. n.* 5. Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 7. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 8. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 21. et alii passim. Ex ordinariis aliquae infliguntur *ipso jure*, ita, ut ipso facto contracto, quo crimen patratur, contrahantur etiam ante sententiam condemnatoriam judicis; aliae *sententia judi-*

cis, qui reum ad eam secundum leges, statuta, vel consuetudinem condemnet, indigent.

12

3. In positivam, et negativam. *Positiva* est, quae ad sui executionem exigit actionem, sive dein actio ista facienda sit ab ipso delinquente, sive ab alio tertio, uti est flagellatio, exilium, solutio poenae, mutilatio membri, privatio vitae etc. *Negativa*, quae in negatione, vel amissione consistit, quales sunt privatio beneficii, officii, usus, ordinis, fructuum; item omnes inhabilitates, irritationes, et annullationes actuum etc. in poenam delicti decretae; Palao *tr.* 3. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 3. Vviest. *ibid. n.* 9.

13

4. In capitales, et non capitales. *Capitalis* poena est, quae infert reo mortem aut naturalem per ablationem vitae; aut civilem per ademptionem libertatis, vel patriae; hujus species sunt ultimum supplicium, quo duntaxat intelligitur poena mortis naturalis; *l. ultimum* 22. *ff. h. t.* damnatio ad metallum, deportatio: quibus aequiparatur perpetuum exilium, et bannus imperialis. *Non capitales* sunt, quae non ad capitis periculum, sed ad existimationem pertinent; *l. capitalium* 28. §. *ceterae* 1. *ff. h. t.* sive qua quis, salva vita naturali et civili, i. e. libertate, et civitate, coercetur: et hoc modis diversis fieri potest in bonis, in corpore, vel in statu delinquentis: et hinc

14

5. Poenae non capitales aliae sunt, quae afficiunt animum; et tales sunt illae, quibus delinquentis status diminuitur, aut infamiam eidem irrogatur per dignitatis, aut publicae existimationis ademptionem. Aliae, quibus affligitur corpus, ut fit per incarcerationem, abstinentiam, fustigationem, rescissionem narium etc. et hae *corporales* dicuntur. Aliae respiciunt bona delinquentis externa, et quidem si pecunia illius, *pecuniariae* appellantur: qualis est mulcta, non parti, sed fisco applicanda; si vero res, et jura alia, ab istis nomen sortiuntur: et hinc aliquae ex istis *spirituales* vocantur, quibus nempe delinquens officio spirituali, vel ipsius, aut SS. ordinum usu, et exercitio vel in perpetuum, vel ad tempus privatur, vel ad ea inhabilis redditur, uti sunt degradatio, depositio, privatio beneficii, sepulturae ecclesiasticae, vocis activae, et passivae in electione ad beneficia etc.

15

Quaeritur 4. quodnam sit subjectum poenae? Resp. Est homo vivens, et delinquens. Dixi 1. *homo*; nam bruta, sicut ob rationis defectum juris, obligationis, et culpae sunt incapacia, ita poenam proprie

dictam pati non possunt; magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 26. *Neque obstat*, quod aliquando flammis exusta, vel alio mortis genere perempta legantur; nam id factum est in detestationem criminis, cujus homines complices se fecerunt, vel in confusionem, et afflictionem dominorum, qui animalia sua melius non custodierunt; p. Schmier *l. cit. n.* 27. Addi potest tertia ratio, ut hujusmodi animalia cessarent esse noxia.

16

Dixi 1. *vivens*, nam crimina cum morte nocentium extinguuntur; *can. quorundam* 14. *dist.* 23. *l. defuncto* 6. *ff. de publ. judic. et l. fin. C. si reus, vel accusator etc.* cons. cadavera mortuorum ad supplicium rapi nequeunt, neque poena de defunctis repeti; p. Sch. *n.* 28.

Excipitur 1. si poena pecuniaria, vivente adhuc delinquente, lata est, nec per appellationem suspensa; tunc enim solvi illa ab haeredibus debet, cum jus ad illam per ipsam sententiam quaesitum sit fisco; *l. ex judiciorum* 20. *ff. de accusat.*

Excipitur 2. crimen repetundarum, et perduellionis; nam ob ista delinquentium bona etiam post mortem eorum confiscantur; *l. ex judiciorum cit. l. ff. et fin. pr. C. ad leg. jul. majest.* ubi statuitur, quod *etiam post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, ut convicto mortuo, memoria ejus damnetur; et ejus bona successori ejus eripiantur.*

17

Excipiuntur 3. haeretici, excommunicati, et aliorum quorundam delictorum rei, quibus mortuis, nisi se DEO, et ecclesiae antea reconciliaverint, negatur sepultura ecclesiastica, prout dictum est *libr.* 3. *tit.* 28. *a n.* 40. quibus adde alia quaedam delicta, ob quae ultimo supplicio affectorum, licet poenitentes decesserint, corpora ad majorem aliis terrorem incutiendum in loco publico suspensa, et inhumata ex consuetudine passim recepta relinquuntur: quam consuetudinem non improbandam dixi; *l. cit. n.* 69. Imo aliquando nocentes terrae mandati rursus exhumantur, et suspenduntur e patibulo, implicantur rotae, aut igne consumuntur; vel ubi cadavera eorum haberi non possunt, in detestationem criminis ea executio fit in eorum effigie, si primum post mortem de enormi illorum facinore constare coeperit; Carpzov. *pr. crim. q.* 131. *n.* 28. *et seqq.* p. Schmier *l. cit. n.* 33.

18

Dixi 3. *delinquens;* quia poena sequitur ad culpam. Atque hinc sequitur, quod alius pro alio per se loquendo puniri non possit; quia poena suos tenet authores, neque ulterius contra eos pro-

greditur, qui procul sunt à delicto; *l. sancimus* 22. *C. de poen.* Covar. *l.* 2. *var. c.* 8. *n.* 7. Farin. *prax. crim. q.* 24. *n.* 1. Palao *tr.* 3. *D.* 4. *p.* 6. *n.* 1. magnif. p. Schmier *c.* 3. *cit. n.* 34.

Dixi *per se loquendo*; nam si subsit specialis causa, vel bonum commune hoc exigat, potest innocens secundum se, ob connexionem, quam cum nocente habet, poena affici, et gravamen sustinere. *Et ratio est*, quia etsi poena nunquam inferatur sine culpa, et ordinarie requiratur culpa propria, juxta regulam, *sine culpa non est aliquis puniendus, c. sine culpa* 23. *de R. J. in* 6. id tamen intelligendum duntaxat est, *nisi subsit causa*, ut in *reg. cit.* additur; nam aliquando inferri potest sine culpa puniti, sed tamen non sine causa; Sylv. *V. poena n.* 1.

19

Estque hoc receptum utroque jure, etiam canonico; sic enim qui episcopum suum occiderit, non tantum ipse omnia, quae ab ecclesia obtinet, amittit, sed etiam liberi illius usque ad quartum gradum ab ecclesia, et illius beneficiis arcentur; *c. ad aures* 10. *et et cap. in quibusdam* 12. *h. tit.* Eodem modo poenae, in haereticos, et laesae majestatis reos statutae, a parentibus ad filios transeunt, ut statuitur *c. vergenti* 10. *de haeret. c. statutum* 15. *eod. in* 6. *l. quisquis* 5. §. *filii* 1. *C. ad leg. majest.* et tradunt *ibi* DD. *Ratio* autem, quod ad filios etiam poenae parentum extendi possint, est multiplex, praecipue vero duae istae, partim quia filii sunt aliquid patris, et commune bonum exigit, ut ad terrorem aliorum in atrocioribus hujusmodi delictis parentes non tantum in se, sed etiam in filiis puniantur; partim quia timetur, ne filii indolem parentum, et peccata imitentur, et sic illis remanet praesumptio paternae malitiae.

20

Si delinquat universitas, seu communitas, refert an omnes sint culpabiles, an major pars, an aliqui tantum. *Si primum*, omnes puniri possunt, plerumque tamen poena eorum non debet esse aequalis; quia nec aequale omnium solet esse delictum, cum delinquere non soleat multitudo, nisi a seditiosis capitibus, et sceleratis coryphaeis fuerit impulsa, atque commota. Accedit, quia in tali communitate plerumque continentur etiam pueri, mulieres, plebei etc. qui cum consiliorum publicorum expertes sint, non eandem, quam viri senatores, consules, docti etc. malitiam contrahunt. Quare hoc casu potius in authores, et primiores sceleris ultore gladio saeviendum erit, ceteri vero etsi puniri possint, et debeant in bonis fortunae, non tamen in vita, vel membris, quia ut *can. ordinationes* 5. *caus.* 9. *q.* 1. loquitur pontifex, *ubi multorum stra-*

ges jacet, ibi subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius charitati; p. Schmier *l. cit. n.* 35. *et duob. seqq.*

21

Si secundum, non minus, quam in primo casu, puniri tota communitas potest; et si delictum sit unum ex atrocioribus, tota civitas, vel provincia, quamvis multi in ea sint innocentes, devastari, velut exempla habemus in s. script. *Deut.* 13. *v.* 12. *et seqq.* si enim ob haeresim, aut perduellionem parentum innocentes liberi fama, fortunisque spoliantur secundum dicta *n.* 19. multo magis innocui cives bonis privari poterunt, si major civitatis pars excesserit, eo quod major pars partem minorem quoad commoda, et incommoda repraesentet. Dixi *bonis privari poterunt;* nam in vita, vel corpore sola delinquentium capita sunt coercenda, cum non aequalem potestatem resp. in vitam, et membra, qualem in res, et fortunas, subditorum suorum habeat, et intrinsece malum sit innocentem, qui talis esse cognoscitur, privare vita, vel integritate membrorum suorum; p. Schmier *n.* 38. *et* 39.

22

Si tertium, singuli delinquentes, absque praejudicio communitatis; singulari poena plectendi sunt; *l. siquis* 7. §. *fin. ff. de jurisd. l. ita vulneratus* 51. *ff. ad leg. Aquil. l. vulgaris* 21. §. *si duo* 9. *ff. de furt. const. crim. Carol. V. art.* 143. Ant. Matth. *de crim. ad lib.* 48. *tit.* 18. *n.* 30. Braun. *de imper. merc. c.* 1. §. 6. *n.* 28. Glelle *jurispr. terribil. p.* 1. *c. un.* §. 3. *n.* 30. p. Schmier *l. cit. n.* 40. Quandoque tamen inter ejusdem delicti reos, quis ultimi supplicii poena afficiendus sit, sortitione determinatur, prout fieri solet inter plures milites tumultuantes, aut ordinem, vel signa deserentes, ubi plures, vel pauciores, quos sors infausta tetigerit, rapiuntur ad furcam, vel aliud supplicium capitis; Lauterbach. *h. tit ff.* §. 16. nam, ut imperator *nov.* 30. *c.* 12. *pr.* monet, *summa quaedam humanitas est, cum multi paucorum animadversione salvantur*; p. Schmier *l. cit. n.* 41.

23

Quaeritur 5. quoties delinquens puniendus sit? Resp. toties, quoties iterat delictum. Ita Covar. *l.* 2. *var. c.* 10. *n.* 8. *vers. quot vero*, Vallens. *his* §. 1. *n.* 3. Pirh. *n.* 4. Konig *n.* 10. Sumitur ex *c. ea, quae h. tit.* ubi dicitur: *ea, quae frequenti prevaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur.* Et ratio est, quia, quoties iteratur idem crimen, non in continenti, sed ex intervallo, est novum, et distinctum delictum, adeoque puniri iterum debet.

24

Dixi, *non in continenti*, *sed ex intervallo*, nam textus ille, et nostra assertio solum intelligenda est, ut bene monet Covar. *l. cit.* cum iteratur crimen momentaneum ex intervallo. Unde in criminibus successivis, ubi delictum iteratur contra eandem personam, ut fit in adulterio, fornicatione, concubinatu etc. nisi interruptio interveniat, aut crimen jam semel deductum ad judicem, et ab hoc punitum sit, in ordine ad poenam censetur esse unum peccatum, et cons. una poena, licet graviori, est puniendum; gloss. *in l. vulgaris V. fuerit ff. de furt.* cujus opinio, teste Konig. *l. cit.* omnium calculis communiter recipitur, sive deinde poena sit capitalis, sive alia iterabilis.

25

Addidi, *idem crimen;* nam si aut per unum actum, aut in uno continuo actu diversa committantur crimina, ut siquis rem suam alteri surripiat, et eadem occasione percutiat, injuriam inferat, vulneret, aut occidat proximum, DEUM blasphemet etc. poena non tantum furti, sed etiam injuriarum, homicidii, et blasphemiae tenebitur; *l. nunquam* 2. *ff. de priv. delict. l. illud* 32. *§. si idem* 1. *ff. ad leg. Aquil.*

26

Quaeritur 6. quid judici in infligenda poena sit attendendum? Resp. Maxime considerabit circumstantias: et 1. quidem qualitatem delicti; nam aliter punitur vis publica, aliter vis privata; *l. de vi privata* 1. *ff. ad leg. jul. de vi privat. et tot. tit. ff. ad leg. jul. de vi privat.* item aliter animadvertitur in reum furti manifesti, aliter in eum, qui reus est furti non manifesti; *§. poena* 5. *instit. de oblig. quae ex delict.*

2. Tempus, locum, et eventum; nam tempus delicti commissi facit, ut aliter puniendus sit fur nocturnus, quam fur diurnus; *l. itaque* 4. *§. lex* 1. *ff. ad leg. Aquil.* locus facit, ut idem furtum, vel sacrilegium aliquando sit puniendum capite, aliquando minore supplicio; *can. quisquis* 21. *§. sacrilegium caus.* 17. *q.* 4. Eventus facit, ut aliter puniatur crimen factum, aliter crimen solum intentum; intentio enim criminis, etiamsi in actum propinquum exierit, non habetur pro facto, nisi in quibusdam valde enormibus.

27

3. Qualitatem personae delinquentis; nam ut Decius *in c.* 1. *de leg.* Bald. *in l. un. C. de rapt. virg.* Covar. *l.* 2. *var. c.* 9. *n.* 4. Konig. *hic n.* 12. advertunt, deferendum est dignitati, aut nobilitati ejus, qui deliquit, et ratio est, quia aliquando eadem

poena respectu nobilis major, respectu ignobilis minor est, et vicissim. Hinc poena pecuniaria gravius puniendus est nobilis, aut in dignitate constitutus, quam plebejus, e contrario poena corporali idem nobilis est coercendus mitius; *l. aut facta* 16. *§. persona* 4. *ff. h. tit. l. sacrilegii* 6. *ff. ad leg. jul. peculat.* quia a nobili, cum ditiores hi sint plerumque, pecuniaria poena minus sentitur, magis vero corporalis; igitur haec moderanda, illa vero est aggravanda supra id, quod alias in plebejos decerni solet.

28

4. Quantitatem damni illati, et deliberationem, qua delictum commissum est; nam ob defectum deliberationis, aut perfectae deliberationis saepe evitatur omnino poena, cum maleficia tum solum puniantur, cum ex corde committuntur; *can. illa* 6. *caus.* 15. *q.* 1. gloss. *in c.* 1. *de convers. conjug.* saepe poena, quae alias gravior secundum leges imponi deberet, diminuitur, prout dicetur *infra n.* 41. ob quantitatem autem diversam, qui ovem surripit, fur tantummodo, qui gregem, abigeus dicitur, et diversa poena, quam fur, afficitur; *l. aut facta cit. l. de abigeis* 1. *et l. fin. ff. de abig.*

29

5. Qualitatem certitudinis qua delinquentem poenae obnoxium esse constat; nam si in jure, vel in facto occurrat dubium, an crimen commissum, vel qua poena puniendum sit, judex regulariter semper in partem mitiorem inclinare debet, nisi concurrentes circumstantiae aliud suadeant; *l. perspiciendum* 11. *l. interpretatione* 42. *ff. h. tit.* Ex quibus ducitur regula generalis, quod in legibus poenalibus ea interpretatio sit adhibenda, ex qua poenae potius mitigentur, quam exasperentur. Hinc si de jure canonico poena depositionis statuatur cuidam crimini, id non de degradatione, sed de simplici tantum depositione accipiendum est. Item quando in jure civili poena capitalis decernitur, hoc aliquando non de vitae naturalis amissione, sed civilis tantum, i. e. deportationis, vel exilii intelligi debet, teste Harpr. *tit. de injur.* §. 1. *n.* 161. Begnudell. *V. poena n.* 5. Engl. *hic n.* 18. Reiffenstuel. *ibid. n.* 13.

30

6. Denique suam ipse personam spectare judex in poena inferenda debet; nam aliae poenae decernuntur a judice laico, aliae ab ecclesiastico, qui nunquam irrogare poenam sanguinis reo potest; *cap. clerici* 5. *et cap. sententiam* 9. *ne cler. vel monach.* et hinc quando ipsi vel ex delegatione principis, vel alio jure competit cognitio criminis, quod poenam sanguinis petat, eam remittere debet vel ad ipsum principem, vel alicui judici laico illam demandare; *cap. in archiepiscopatu* 4. *de raptor.*

31

Quaeritur 7. an judex teneatur imponere poenam ordinariam, quae jure statuta est, vel utrum illius loco possit substituere aliam, et decernere extraordinariam, vel omnino ipsam remittere? *Certum est*, poenam ordinaria minorem imponi delicto posse a principe supremo, cujus lege poena ordinaria sancita est, hic enim cum lege sua superior sit, eamque a propria voluntate pendentem habeat, relaxare eamdem potest; cons. illam poenam, quam legibus suis delicto sanxit, vel omnino remittere, vel eidem substituere arbitrariam, ut communiter docent DD. *in l. nulla* 25. *ff. de LL.* idem dic de inferiore judice, qui jus aggratiandi, vel remittendi poenas ex privilegio, vel consuetudine habet, prout hodierno tempore habent princeps, et status imperii; cum enim vi superioritatis territorialis leges communes immutare possint, possunt etiam reis veniam poenae concedere, vel eam in minorem convertere; Carpzov. *pract. crim. q.* 150. *n.* 19. *et seq.* Engl. *hic n.* 3. Reiffenst. *ibid. num.* 8. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 66.

32

Dub. 1. est, utrum supremus princeps, aut status imperii jus aggratiandi possint exercere in delictis etiam illis, quibus in lege divina veteris testamenti poena capitalis praefixa est, quale est homicidium, quod *Gen.* 9. *v.* 6. *Levit.* 24. *v.* 17. *Exod.* 21. *v.* 12. morte puniri jubetur? Negant Petr. Heig. *p.* 2. *q.* 24. *n.* 42. Carpzov. *pract. crim. q.* 150. *n.* 31. *et seq.* Reinking. *l.* 1. *class.* 5. *cap.* 6. *n.* 206. Vitriar. *instit. jur. publ. l.* 3. *tit.* 17. *n.* 114. *et seq.* Pseffinger *ibid. ad n.* 112. *lit. A.* et plerique JCti acatholici. Rationem dant, quia princeps inferior (qualis respectu legis divinae est quicumque legislator, et judex humanus) non potest abolere legem superioris prohibentis, v. g. misericordiam cum homicidis, et sanguinem pro sanguine reposcentis. *Conf.* quia alias posset princeps etiam absolvere nocentem, quod est absurdum.

33

Sed tenenda est sententia affirmativa, quam post s. Thom. Major. Felin. Alphons. de Castro etiam tenet Covar. *l.* 1. *var. c. ult. n.* 8. perperam a Carpzovio in contrarium allegatos, et plures alii, quos sequitur magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 73. Ratio est, quia poenae criminum, a Deo in veteri lege constitutae, non pertinebant ad leges morales, seu naturales; quantumvis enim lex naturae jubeat, ut sontes puniantur, genus tamen, quantitatem, et qualitatem poenae non determinat: sed pertinebant solum ad leges positivas, et judiciales, pro commodo, et statu reip. judaicae sancitas; atqui leges judiciales veteris testamenti amiserunt vim suam

in novo testamento *c. un de purif. post part.* igitur quando princeps poenam mortis homicidae condonat, nihil agit adversus legem divinam, sed in lege tantum humana dispensat.

34

Potest igitur princeps etiam in delictis, quibus lex divina antiqui testamenti poenas certas sancivit, et in quibuscumque aliis sui fori jure aggratiandi uti, non tamen pro libitu, sed cum ratione, et discretione, ut cum Svveder. *introduct. ad jus publ. part. spec. sect.* 2. *c.* 14. *n.* 957. advertit magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 79. Hinc ut recte utatur princeps hoc jure, notare tria haec debet. 1. in condonandis suppliciis non debet esse nimium facilis, et frequens, ne crimina faciliora, et frequentiora reddat. 2. rarius ex integro debet poenam remittere, quam in aliam, et mitiorem commutare; quia obligatio puniendi resultat ex jure naturali, quamvis modus puniendi dependeat ex norma legis humanae. Et hinc 3. nunquam relaxabit poenam a lege statutam, aut eam in arbitrariam commutabit sine causa, quamvis ad commutationem hujusmodi sufficiat levior, quam ad relaxationem omnimodam faciendam; imo ut valida sit dispensatio, sufficit arbitrium illius, et voluntas, etsi nullam habeat dispensandi causam: in quo tamen cavendum est, ne vel jus publicum, vel alicujus privatum sic indulgendo laedat. Ut vero licite dispenset 4. pro regula, ad cujus adamussim gratiae quantitatem, et qualitatem examinare poterit, considerabit causas, ex quibus magistratus inferior poenam temperare potest; nam ex iisdem causis poterit princeps jure aggratiandi uti; P. Schmier *l. cit. n.* 80. *et* 81.

35

Ad argumentum contrarium *n.* 29. allatum patèt ex dictis *n.* 30. Deinde retorqueri potest in ipsos adversarios; nam ipsi concedunt jus aggratiandi supremo principi saltem in delictis, quibus poena statuta est per jus positivum humanum; atqui si argumentum allatum probaret aliquid, non posset eo jure uti princeps, cum enim lex naturalis, et divina sine distinctione praecipiat *Deut.* 21. *maleficum non patieris vivere*, *et rom.* 13. dicatur de judice, *non sine causa gladium portat, vindex in iram illi*, *qui male agit*, sequeretur, quod princeps relaxando poenam etiam pro his delictis, solveret jus divinum, et naturale. *Ad conf.* aliud est absolvere a poena delicto debita, aliud absolvere a delicto, et declarare innocentem, qui revera nocens est; hoc posterius absurdum est, non vero prius, cum a suprema principis potestate dimanet.

36

Dub. 2. an etiam judex inferior, cui jus aggratiandi non competit, pro ordinaria poena infligere arbitrariam possit? *Rationem dubitandi* facit 1. authoritas S. Augustini *epist.* 158. ubi, *soleo*, inquit, *audire in potestate esse judicis mollire sententiam*, *et mitius vindicare*, *quam leges jubent*; 2. praxis; videmus enim, quod aliquando judices etiam inferiores poenam minuant, aliquando vero augeant ultra taxam legis; ergo signum est, quod non teneantur servare leges in hac parte; 3. ratio; si enim judex inferior pro ordinaria non potest substituere poenam mitiorem, inutilis, et vana, imo illicita foret interpellatio, qua apud judicem saepe instituitur pro reo ad poenae remissionem, vel ad ejus mitigationem.

37

Sed his non obstantibus, dicendum a judice inferiore, per se loquendo, reis legitime convictis de crimine, infligendam poenam ordinariam. Ita S. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 84. Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 11. *n.* 2. Palao *tr.* 3. *D.* 2. *p.* 5. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 8. Zoes. *n.* 15. Pirh. *n.* 3. Engl. *n.* 3. Konig. *n.* 13. Vviest. *n.* 11. Reiffenst. *n.* 7. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 23. et constat ex *l. accusatorum* 1. §. *quorum* 4. *ff. ad S. C. turpill.* ubi Martianus, *facti quidem*, inquit, *quaestio in arbitrio judicantis est, sed poenae persecutio legis aucthoritati reservatur*, adeo ut, si judex inferior *crimen apud se probatum distulerit*, *seu omiserit*, *vel impunitate donaverit*, *aut molliorem*, *quam praestituta sit*, *poenam protulerit*, *gravi infamia sit notandus*, quemadmodum dicitur *l. servos* 8. §. *fin. ff. ad leg. jul. de vi publ. vel privat.*

38

Ratio est 1. quia inferior potestas immutare, et corrigere nequit legem superioris; *l. cum inferior* 16. *de major.* et judici non licet judicare de legibus, sed secundum illas; *can. in istis* 3. *dist.* 4. *c. canonum* 1. *de constit.* leges enim poenam jam commensurarunt delictis; 2. si judex infligeret poenam aliam, tunc vel illa esset major, quam leges statuunt, vel minor illa, si major est, injuriam facit reo, plus ab ipso exigendo, quam ille per leges debeat; si minor, tunc vel est poena pecuniaria applicanda parti laesae, et cons. diminutio poenae fieret in praejudicium partis laesae, vel est mera vindicta, et tunc etsi injustitia adversus personam singularem committatur nulla, committitur tamen adversus remp. contra cujus commune bonum est delicta manere impunita, quam oporteret; 3. leges, quibus decernuntur poenae, non feruntur tantum, ut instruant judicem, verum etiam ut obligent ad imponendam poenam, cujus signum est, quia conceptae sunt verbis imperativis; et ratio

etiam probat, quia alias efficaciam, a legislatore intentatam, non haberent; nam reus ante sententiam non tenetur ad poenam, judex autem observare illam non obligaretur; igitur nemo esset, qui lege illa stringeretur.

39

Dixi autem, *per se loquendo*; nam si per accidens circumstantiae tales concurrant, ut judicis arbitrio ad aliorum terrorem infligenda sit poena major ordinaria, potest illam eo casu judex infligere, et poenam augere. Tales circumstantiae aggravantes prae ceteris sunt 1. *locus* delicti, ut si quis in templo, theatro, foro, vel conspectu superioris deliquit; nam hic gravius puniri meretur quam ille, qui scelus in loco privato, et clam commisit; *l. aut facta* 16. §. *locus* 4. *ff. h. tit.* 2. *tempus* delicti; nam delicta noctu patrata, quia difficilius caventur, plusque terroris habent, atque periculi, severius puniuntur; *l. aut facta cit.* §. *tempus* 5. 3. *persona*, contra quam delinquitur; nam atrocius crimen est, quod contra dominum, patronum, parentem, sacerdotem, aut principem attentatum est, cons. atrociori poena dignum; *l. cit. persona*, 3. 4. *iteratio*, et frequentatio delicti; *l. capitalium* 28. §. *solent* 3. *et* §. *grassatores* 10. *ff. h. tit.* nam relapsus in idem scelus frequentior incorrigibilitatem arguit; magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 60. qui *n.* 61. cum Anton. Matth. *ad lib.* 48. *tit.* 19. *cap.* 4. *n.* 28. addit, non hoc ipso pro incorrigibili habendum illum, qui tertia vice delinquit, nam neque medicus illico pro abjecto, et desperato habet eum, cui tertia potio, vel medicamentum non profuit. Hinc judex non numerum dumtaxat delictorum, sed qualitatem delicti admissi, et animum, aetatem, consuetudinem rei explorare debebit, ut omnibus collatis judicare possit, quid spei reliquum sit.

40

Similiter potest judex inferior aliquando poenam lege constitutam minuere, si circumstantiae crimen minuant, aut diminutionem poenae suadeant. Tales circumstantiae sunt 1. si delictum non ex proposito, sed ex ira, subitanea rixa, ebrietate, justo dolore etc. commissum est; *l. perspiciendum* 11. §. *delinquitur* 2. *ff. h. tit.* 2. quando aliquis deliquit ex instinctu, et jussu alterius magis, quam motu proprio; P. Schmier *l. cit. n.* 44. 3. infirmitas animi, quae colligitur vel ex sexu, si foemina, vel ex aetate, si impubes, aut minorennis deliquit; Begnud. *V. poena numer.* 17. Engl. *hic n.* 4. Schm. *n.* 45. 4. infirmitas corporis; ob hanc mutare poenam potest judex, si poena criminis sit amputatio membri, reus vero sit adeo infirmus, ut amputato membro credatur omnino decessurus: idem dic, si manus ex lege sit praecidenda, et reus sit

unanimis, si oculus eruendus, et reus sit monoculus; Ant. Matth. *c.* 4. *cit. n.* 21. Schmier *n.* 46. *et* 47. 5. Spontanea rei confessio, ob quam mitigare judex supplicium juxta Carpzov. *pract. crim. q.* 149. *n.* 23. *et seq.* et apud istum *cit.* potest, sive delinquens confessus sit sponte, ultro se judici sistendo, sive citatus a judice ex metu probationum, quamvis contrarium teneant Ant. Matth. *tit.* 18. *cit. c.* 5. *n.* 3. Haun. *tom.* 6. *de J. et J. tr.* 3. *n.* 550. Quidquid sit, illud, quod apud omnes receptum est, quod in proditionis, et majestatis crimine is, qui proditionem excitatam, vel excitandam detegit, non tantum mitigationem, sed plenissimam poenae condonationem mereatur, etsi ejusdem criminis complex fuerit; *l. quisquis* 5. §. *fin. cod. ad leg. jul. majest.* 6. Diuturnitas temporis; *l. si diutino* 25. *pr. ff. h. tit.* quod tum saltem verum est, quando delinquens se penitus emendavit, et ab omni alio delicto abstinuit; Farin. *prax. crim. q.* 10. *n.* 84. *et seq.* Carpzov. *q.* 141. *a n.* 70. Begnud. *V. poena n.* 6. *et* 17. Schimier *n.* 52. *et* 53. 7. Prolongatio carceris, qui enim carceris pudorem, et molestias diu sustinuerit, partem commeriti supplicii jam sustinuisse censentur; *l. omnes* 23. *C. h. tit.* quod tamen intelligendum dumtaxat, quando reus praeter culpam suam, et ex sola judicis mora in carcere diuturniore detentus fuit; nam si ipsemet tergiversatione propria, et malitiosa processus inquisitorii, ac defensionis protractione carceris angustias sibi protraxit, habet, quod sibi imputet, nec pertinacia sua tueri se poterit.

41

Causae plures panduntur ab aliis, ob quas poena, et supplicium etiam ab inferiore judice mitigari potest, veluti est nobilitas sanguinis, honestas vitae anteactae, meritorum in rempublicam decus, et gloria, liberorum copia etc. de quibus consuli possunt Ant. Matth. *c.* 5. *cit. n.* 5. *et seq.* Carpzov. *q.* 142. *et seq. usque ad* 149. *inclusive*: adeo ut in communem hodie regulam transiisse videatur, quod poenae criminum nostro tempore arbitrariae sint; Guazzin. *defens. reor.* 33. *c.* 16. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 3. Engel. *num.* 5. Reiffenst. *num.* 12. Quod intelligendum juxta explicationem hactenus datam, si scilicet concurrat circumstantia aliqua aggravans, vel diminuens delictum, ut bene advertit Reiffenst. *l. cit.* Et hoc maxime verum est in jure canonico, praesertim circa censuras ecclesiasticas, circa quas trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* mandavit, ne judices ecclesiastici faciles sint in illis ferendis, nisi omni alio modo destituantur, cum experientia doceat, censuras ecclesiasticas, levibus de causis latas, contemni potius, quam observari; Engl. *hic n.* 5. *et* 6.

42

Praecipue in mitigandis, vel aggravandis poenis, considerare judex consuetudinem delinquendi debet; nam si advertit, quod reus malam contraxerit consuetudinem, adeo ut exiguam, vel nullam spem emendationis ostendat, non nimis clemens esse debet, juxta illud *Exod.* 22. *v.* 18. *maleficos non patieris vivere*, et illud *Isaiae* 26. *v.* 10. *misereamur impio, et non discedet justitiam*, quia periculum erit, ne paulatim civitas, vel provincia malis hominibus repleatur, et tales rei per nimiam lenitatem judicis libertati, perpetrent graviora crimina, quae ipsi judici tali casu non minima ex parte imputari poterunt. Quare insculptum cordi suo judex habebit monitum Martiani; *l. perspiciendum* 11. *pr. ff. h. tit.* ubi, *perspiciendum*, inquit, *est judicanti, ne quid aut durius, aut remissius constituatur, quam causa deposcit; nec enim aut severitatis, aut clementiae gloria affectanda est, sed perpenso judicio, prout quaeque res expostulat, statuendum est.*

43

Neque contrarium probant argumenta *num.* 36. allata. *Ad* 1. textus ille *S. Aug.* intelligendus est in sensu hactenus explicato, scilicet in potestate judicis esse molire sententiam, et mitius vindicare, cum circumstantiae istud suadent. *Ad* 2. judices saepe augent, vel minuunt poenas ultra taxam legis in particulari, non tamen ultra taxam legis absolute lex; enim specialis imponit poenam delicto, ut frequenter committi solet, at si specialem gravitatem et deformitatem habeat, ob illam poena augeri potest, quia id aliis legibus praescriptum est, prout sumitur ex *l. quid ergo* 13. §. *poena* 8. *ff. de his, qui not. infam.* Contra vero, si delictum non attingat gravitatem communiter contingentem, prout fit in casibus *n.* 40. relatis, poterit poena temperari. *Ad* 3. bene interpellatur judex pro mitigando, vel remittendo etiam delinquenti supplicio, in iis circumstantiis, in quibus hoc in ejus potestate, non vero iis, in quibus illud in ejus potestate situm non est.

44

Quaeritur. 8. an debeatur a reo poena in conscientia ante sententiam? Resp. distinguendum inter poenas ferendae sententiae, et inter eas, quae ipso facto incurruntur. *De primis* certum est, non deberi illas ante sententiam, quia tunc lex ponit potius poenam designandam a judice, quam designatam; igitur antequam designetur, ad eam reus non obligatur, et procedit hoc in omni poena legali, quae est ferendae sententiae.

45

Idem dicunt aliqui etiam de *poena conventionali*, nisi pars altera petat, quia si non petit, videtur condonare; pendet tamen res haec ex partium conventione, unde videndum, qua mente convenerint partes in poenam contractui appositam. Quando de mente contrahentium non satis constat, dissident inter se DD. nam Felinus, Decius, Paludanus etc. volunt, eam deberi in conscientia, etiam parte non petente, ante omnem sententiam judicis; Covar. Menoch. Molin. Gutier. Suar. Bonacin. etc. contendunt, eam tum solum deberi ante sententiam, quando petitur; Palao autem *tr.* 3. *D.* 2. *part.* 3. *n.* 4. cum Navario, Beja, Less. Sanch. Vasq. etc. probabilius putat, non deberi hanc poenam, quonsque a judice declaretur. *Rationem* dat, quia mens contrahentium, nisi aliud verbis exprimatur, videtur esse, ut solum obligare ad poenam se velint, condemnatione ad istam per judicem facta. Quod *confirmat*, quia in dubio contrahentes intelligi debent apposuisse poenam juxta regulam poenarum juris communis, quae non obligant ante latam sententiam saltem declaratoriam. Quare

46

Dubium praecipue, et 1. est, an poenae ipso jure latae subeundae sict ante omnem judicis sententiam? In quo iterum inter DD. convenit 1. ita contrahi censuras: et hinc, qui delictum commisit, cui ipso jure inflicta est poena excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, statim a communione fidelium, administratione beneficii, vel officii, et divinorum participatione abstinere tenetur; ut colligitur ex *can. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. *et tot. tit. de sent. excomm. et de homicid.* Sot. *l.* 1. *de just. qu.* 6. *art.* 6. *concl.* 2. Salas *de legib. D.* 15. *sect.* 2. *n.* 29. *v. inhabilitas.* Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 30. *n.* 1. *et* 2. Suar. *de LL. l.* 5. *c.* 5. *n.* 5. Vviestner *hic n.* 13.

47

Convenit inter eosdem 2. ante omnem sententiam observandas esse varias irregularitates, et inhabilitates ad suscipiendos, vel exercendos ss. ordines, ad obtinenda beneficia ecclesiastica, ad suffragium in electione ferendum, ad contrahendum matrimonium etc. Suar. *l.* 5. *cit. c.* 9. *a n.* 2. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 15. *num.* 5. Vviestner *hic n.* 14. Ratio hujus, et prioris *numeri* est, quia ita est usu receptum, et quia conveniens erat, ut ecclesia, quae spiritualem subditorum profectum spectat, aliquas haberet poenas, quibus a committendis delictis, quantumcunque occultis, arceret.

48

Convenit 3. inter plerosque, potuisse legislatores obligare ad subeundas etiam alias, et proprie dicta poenas positivas, quam privatas, si moderatae sint, ante omnem sententiam; quia ejusmodi poenae, nisi mortis, mutilationis, exilii, vel alia similis foret, executio a reo facienda rationabiliter potuisset sperari; Castro *de leg. poenal. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 15. Vviestner *n.* 14. *v. convenit inter plerosque* contra Sot. *l.* 1. *de just. q.* 6. *art.* 6. et Cajet. 2. 2. *q.* 6. *n.* 3. quorum prior generaliter, posterior quoad poenas positivas dissentit.

49

Difficultas est, an hujusmodi poenae non adeo graves de facto ita latae sint, ut subiri debeant ante omnem sententiam? Resp. distinguendo; nam si poena sit *positiva* de facto non constat, quod ulla ex illis in jure canonico, vel civili sic lata sit, ut ad eam, sic exequendam in se, reus ante omnem sententiam judicis obligetur; Salas *de LL. D.* 15. *sect.* 3. *n.* 49. Suar. *de LL. l.* 5. *c.* 7. *n.* 6. Palao *tr.* 3. *D.* 2. *p.* 2. *n.* 6. Vviest. *hic n.* 15.

50

At si *privativa* sit, videndum, an privet jure primum quaerendo, an vero jam plene quaesito. *Si privet jure primum quaerendo*, aut *nondum plene quaesito*, poena hujusmodi jure lata delinquentem ante omnem judicis sententiam afficit. Et hinc ante omnem judicis sententiam dimittere tenetur beneficium parochiale, qui intra annum sua culpa non ordinatur sacerdos; *c. licet* 14. *de elect. in* 6. et episcopus episcopatum, si intra sex menses a die confirmationis obtentae non consecretur; trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de reform.* Similiter pro ratione temporis dimittere tenetur fructus beneficii sui, qui horas canonicas recitare negligit ex *motu proprio s. Pii V.* incipit *ex proximo* 12. *calend. oct.* 1571. Navar. *man. c.* 25. *n.* 122. Palao *p.* 2. *cit. n.* 7.

51

Si vero poena sit privativa juris jam plene quaesiti, praeter censuras, irregularitates, et privationem juris petendi debitum in conjuge incestuoso, nulla alia regulariter hodie ante sententiam omnem judicis ita afficit delinquentem, ut iste jus istud suum teneatur dimittere; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 8. *n.* 8. *et* 10. Castro *l.* 2. *de just. haeret. punit. c.* 9. Less. *l.* 2. *de J. et J. c.* 29. *a n.* 63. Salas *de LL. D.* 15. *a n.* 46. Vasq. *de LL. D.* 178. *c.* 4. *n.* 25. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 53. *a n.* 5. *et l.* 7. *D.* 89. *n.* 11. Palao *p.* 2. *cit. n.* 8. Vviest. *hic n.* 18. et hoc teste communis aliorum. *Ratio est*, quia in poenis benignior interpretatio est facienda;

reg. in poenis 49. *in* 6. *Conf.* quia ita obtinuit usus, et consuetudo ut ad hujusmodi poenarum, et privationis plenarium effectum sententia, saltem criminis declaratoria requiratur; *arg. c. cum secundum* 19. *de haeret. in* 6. ex cujus dispositione haereticorum bona, quibus a die commissi criminis ipso jure privantur, ante talem sententiam fisco tradi non debent, neque ab isto possunt occupari.

52

Et hinc usque ad sententiam declaratoriam criminis retinere possessionem beneficii sui potest canonicus, qui occidit praelatum, vel alium clericum suae ecclesiae, etsi isto ipso jure privatus sit; *c. in quibusdam* 12. *vers. sacri h. t.* Item clericus alius qui beneficiis suis privatus ipso jure est ob percussionem clerici, *c. felicis* 5. *eod. in* 6. et verisimilius etiam clericus, qui propter commissum assassinium beneficium, vel officium, *c. pro humani* 1. *de homicid. in* 6. et praelatus, qui ob male factam rerum ecclesiasticarum alienationem, *extrav. un. int. comm. de reb. eccl. non alien.* vel aliud delictum commissum praelaturae suae dignitatem ipso jure amiserunt; Suar. *de simon. c.* 43. *n.* 13. *fin.* Barbos. *in c. cum secundum cit. n.* 8. Vviest. *hic n.* 18. *et* 19. cum aliis.

53

Neque obstat, quod *c. pro humani cit.* clericus assassinus beneficium suum, et *extrav. cit.* praelatus dignitatem amittere dicatur absque alia declaratione, et ita, ut libere aliis possit conferri; nam in primo textu additur, *postquam* de crimine *probabilibns constiterit argumentis*, quo innuitur, opus ad hoc esse notitia publica; et posterior textus in tanto rigore non est usu receptus, ut observant Navar. *man. c.* 27. *n.* 15. Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 8. *n.* 14. *et* 15. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 53. *a n.* 5. Salas *D.* 15. *de legib. an.* 46. Vviestner *hic n.* 19. *fin.*

54

Dub. 2. utrum casu, quo lex ipso jure imponit publicationem bonorum, reus ante sententiam declaratoriam statim amittat bonorum illorum dominium? Negant aliqui, amitti etiam per legem, quae ipso jure sine facto hominis publicationem bonorum decernit ob crimen commissum. *Moventur* textu *l. quaesitum* 15. *pr. ff. qui, et a quib. manumiss. liber. non fiunt etc.* ibi, *quoniam ante damnationem dominus est*, in casu scilicet laesae majestatis, ob id induci publicationem bonorum ipso jure extra dubium est. *Conf.* nam verba *ipso jure*, *ipso facto* habeant conditionem sibi adjectam, si videlicet sequatur sententia declaratoria.

55

Sed his non obstantibus, videtur adhaerendum sententiae affirmativae, scilicet dominium hoc ipso amitti; ita Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 8. Less. *l.* 2. *de just. c.* 29. *n.* 64. Sayr. *clav. reg. l.* 3. *c.* 9. *n.* 30. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 7. *q.* 2. et *l.* 8. *c.* 12. *q.* 2. et plures alii apud Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 22. *n.* 2. quamvis ipse contrarium sentiat. Eandem sententiam etiam tenet Zoes. *hic n.* 21. et hoc teste communior DD. *Ratio* est, quia *ipso jure* non sunt frustanea, essent autem, si, ut operarentur aliquid, opus esset sententia; cum igitur, ut operentur effectum, non sit necessaria sententia condemnatoria, dicendum est ipso jure induci privationem dominii. *Conf.* sententia declaratoria non inducit poenam, sed declarat jam incursam, igitur extenditur, et retrotrahitur usque ad diem commissi delicti, cui jure, et facto ipso alligata est ea poena, quasi jam tum lata fuisset sententia condemnatoria; hoc autem non fieret, si primum per sententiam declaratoriam induceretur bonorum privatio; ergo etc.

56

Ad argumentum in contrarium allatum dico, verba illa *dominus est*, intelligi debere de possessione, et usu rerum, quem recte obtinet reus usque ad sententiam declaratoriam: ceterum dominium amitti sat clare patet ex *l. fin. ff. ad leg. Jul. majest.* quae post mortem rei, nisi crimen purgetur a successoribus, et haeredibus, permittit haereditatem fisco vindicari. *Ad conf.* male intelligitur illa conditio adjecta; nam *c. cum secundum* 19. *de haeret. in* 6. in similibus casibus dicitur dominium ipso jure amitti, et tantum additur, occupationem bonorum differendam ad sententiam declaratoriam.

57

Idem, quod modo dictum est de confiscatione bonorum, pariter dicendum, cum delicto jure ipso imposita est poena privationis beneficii jam obtenti; nam ut hoc dimittere teneatur clericus, opus est sententia judicis declaratoria; ante hanc autem licite beneficium adhuc retinere potest, quamvis secuta postea sententia declaratoria, restituere teneatur fructus, post crimen admissum perceptos.

58

Discrimen ergo inter privationem per sententiam condemnatoriam et inter eam, quae fit ipso jure, est, quod licet utrimque retineatur possessio usque ad sententiam, in primo tamen casu retineatur post crimen commissum etiam dominium, et proprietas rei, qua delinquens propter crimen privandus venit, in secundo autem statim a tempore commissi delicti illam amittat.

59

Imo, ut Vallens. *hic* §. 3. *n.* 1. advertit, si quis per sententiam privatus beneficio, a sententia privationis appellavit, durante appellationis judicio, nondum censeri debet privatus beneficio: ac proinde, si interim resignet beneficium, valida erit resignatio, licet illud jam ante privationem fuerit obtentum ab alio: et hoc pro indubitato practicari in curia romana ex *Piasecio* testatur Vallens. *loc. cit.*

60

Dub. 3. quid operentur verba *absque alia declaratione*, vel *nulla monitione praevia*, addi non raro solita in legibus, quae jure, et facto ipso privant rebus ante possessis? Aliqui cum *Covarruvia* putant, adhuc opus esse sententia declaratoria criminis. Melius tamen negatur cum Zoes. *hic n.* 22. sed ubi verba haec in lege, poenam dictante, sunt addita, nisi aliter consuetudo recceperit, continuo, commisso crimine, poena dari executioni potest: et ratio est, quia verba *absque ulla declaratione*, debent aliquid operari, ne frustra dicantur posita, et quidem aliquid ultra verba *ipso jure*, *ipso facto*; atqui verba *ipso jure* jam operantur hoc, ut prout dictum est *n.* 55. tollant reo dominium rerum suarum, et occupationem solum differant ad sententiam declaratoriam; igitur verba illa adjecta dici debent etiam hanc tollere, et permittere executionem, nulla praemissa declaratione.

61

Adverto tamen cum eodem Zoes. *n.* 23. etiam hoc casu reum bona sua non teneri ante sententiam deferre ad fiscum, sed uti iisdem posse, donec declaratio sequatur: et ita habet communis praxis, teste Zoes. *l. cit.* et ratio est, quia rationi non videtur consentaneum esse, ut reus gravissimae suae poenae, qualis est confiscatio bonorum, ipse sit executor. Verum etsi usum rerum illarum obtineat, antequam occupentur, occultare tamen justitiae ministris bona illa non potest, quia jam aliena sunt. Quodsi tamen negligentia fisci absque suo facto aliqua non fuerint occupata, indicare non tenebitur; sic enim teneretur ad oblationem: sed satis erit, si permittat ea sibi auferri.

62

Idem dicendum casu, quo per sententiam addicta fisco sunt alicujus bona. *Excipitur*, si sententia justa solum fuerit in foro externo, quod judex secundum allegata, et probata processerit; tunc enim, si reus revera sit innocens, non obligatur in conscientia ad sententiam, sed subterfugere poenam, clanculum subtrahendo, potest: executioni tamen judicis, si evitare illam sine violentia, et

scandalosa resistentia nequeat, parere tenebitur; quia quando judex secundum allegata, et probata procedit, judex utitur potestate sua, cui resistere subdito nunquam est licitum; Palao *tr.* 3. *D.* 2. *p.* 4. *num.* 1.

63

Dub. 4. quas poenas teneatur exequi delinquens post latam sententiam? Resp. cum discrimine inter poenas. Nam 1. si poena sit supplicium capitis, mutilationis, aut verberationis gravis, nemo per legem, aut sententiam condemnatoriam obligari potest ad eam sibi ipsi inferendam, e. g. ad abstinendum a cibo, ut fame; vel sumendum venenum, ut veneno moriatur, licet alias mortem sit meritus; Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 7. *fin. et cap.* 10. *n.* 12. Vasq. *D.* 173. Bonac. *D.* 1. *q.* 1. *p.* 7. §. 2. *n.* 29. Palao *p.* 4. *cit. n.* 2. quia bono communi non expedit delinquenti obligationem istam imponere, ut ipse sui ipsius vindex sit, cum satis sit, si delinquens quando poena talis ab alio imponitur, patienter illam sustineat.

64

2. Si poena sit carcer diuturnus, vel exilium, tenetur reus ad eam condemnatus illam in seipso exequi, si ad illam executionem condemnetur sententia ultima, quam appellatione, vel alio remedio juris infirmare non possit: unde non potest a carcere fugere, vel ab exilio exire; quia est justa sententia, et praecepto justo parendum est; s. Thom. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. Tiraquell. *in l. si unquam C. de revoc. donat. V. revertatur n.* 291. Navar. *man. c.* 23. *n.* 66. Sayr. *clav. reg. l.* 3. *c.* 9. *n.* 4. Salas *D.* 15. *de LL. sect.* 2. *n.* 32. Azor. *p.* 1. *l.* 5. *c.* 8. *q.* 6. Suar.. *c.* 10. *cit. a n.* 5. Bonac. *n.* 33. Palao *n.* 4. et ab his *citt. Excipitur* nisi carcer sit durus, et tristis; nam in hoc, ut cum *Suarez* existimat Palao *n.* 5. non tenetur reus persistere, praesertim si ibi male tractetur. Et idem dicendum, si condemnetur ad exilium in terra insalubri, vel longo tempore ad triremes, aut ad quamlibet aliam actionem de se nimis molestam; quia nimis inhumanum videtur esse, ut obligetur reus esse minister poenae adeo molestae contra se ipsum; Palao *l. cit.*

65

3. Si poena sit pecuniaria, ex communi sententia obligatur reus illam solvere, postquam ad hoc per sententiam condemnatus est, vel si talis sit, ut ipso facto incurratur, postquam judex tulit sententiam criminis declaratoriam, et quod ita pronuntiatum est, nec appellatione, nec alio juris remedio suspendi, aut infirmari potest; Salas *n.* 82. *et* 106. Suar. *c.* 7. *n.* 7. Bonac. *n.* 30. Palao *n.* 6.

Requiritur tamen, ut petatur ab eo, cui est solvenda; quia ita habet praxis, et usus communis: hinc quando non petitur, retinere eam reus potest, et prudenter praesumere eam sibi condonari. Palao *l. cit.*

§. II

De poenis ecclesiae spiritualibus, et in specie de irregularitate

SUMMARIUM

66 *Definitio irregularitatis.*
67 68 *Hujus explicatio.*
69 *Differentia ab aliis poenis ecclesiasticis.*
70 *Varietas.*
71 *Quis indicere illam, et in quem cadere ipsa possit?*
72 *etc. Propter quam causam contrahatur?*
74 *etc. Si ex delicto, quale hoc esse debeat?*
77 *etc. An ob causam dubiam censendus sit aliquis irregularis?*
89 *Qui sint effectus irregularitatis?*
90 *etc. Quomodo privet ordine suscipiendo?*
92 *etc. Quomodo beneficiorum consecutione?*
96 *etc. An privet etiam beneficiis ante obtentis?*
100 *etc. An pensionibus, fructibus beneficii, jurisdictione etc.*
103 *Quae causa excuset ab irregularitate?*
104 *etc. An excusetur, qui ignoravit, quod delictum a se commissum lege ecclesiastica specialiter prohibitum sit?*
107 *etc. Aut qui scit ita prohibitum esse, ignorat autem irregularitatem ei annexam?*
110 *An irregularitas tollatur per baptismum?*
111 112 *An per professionem, aut vota religiosa?*
113 *Quis relaxare irregularitatem possit dispensando?*
114 115 *An id possit etiam episcopus?*
117 *etc. Sub quibus conditionibus?*
120 121 *Quinam hic veniant nomine episcopi?*
122 *etc. Quaenam alia advertenda sint circa relaxationem irregularitatis?*

66

Quaeritur 1. quid sit *irregularitas*? Resp. *Irregularitas*, sic dicta, quod deviatio sit a *regula*, a priscis ecclesiae PP. constituta pro iis, qui ad sacra ministeria admittuntur, communiter definiri

solet, quod sit *impedimentum canonicum*, *primo*, *et per se impediens ordinis susceptionem*, *et secundario illius usum*. Ita Sylv. *V. irregularitas n.* 1. Navar. *man. c.* 27. *n.* 191. Covar. *in clem. si furiosus p.* 1. Suar. *de censur. D.* 40. *sect.* 1. *n.* 1. *et* 2. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 1. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 34. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *c.* 5. *n.* 429.

Dicitur 1. *impedimentum*: quod ponitur loco generis; quia quaelibet censura, et quilibet defectus naturalis, ordines impediens, est impedimentum, quamvis non omne tale impedimentum sit irregularitas.

67

Dicitur 2. *canonicum*; quia non ab homine, sive per judicis sententiam, sed a solo jure infligitur; *c. is*, *qui igitur* 18. *pr. de sent. excomm. in* 6. et quidem non a jure aliquo particulari, v. g. statuto dioecesano, sed communi; Covar. *l. cit. n.* 3. Suar. *D.* 40. *cit. sect.* 4. *n.* 8. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 5. Vviest. *n.* 34. *v. dico*, eoque, non civili; quia istius conditores de ss. ordinum susceptione, usuque, tanquam spiritualibus disponendi non habent potestatem; *c. decernimus* 2. *cap. quando* 3. *de judic. c. si judex* 12. ibi, *quia de re ecclesiastica*, *et spirituali*, *de sent. excomm. in* 6. sed jure ecclesiastico positivo inducta est. *Neque obstat*, quod jure etiam naturae incapacem ordinum faciat amentia, et defectus quorundam membrorum, divino autem defectus baptismi, et sexus virilis; nam defectus isti potius incapacitates sunt, quam irregularitas, utpote quae in sensu proprio accepta capacitatem in irregulari supponit; Vviest. *n.* 35. *et* 36.

68

Dicitur 4. *directe impediens ordinis susceptionem*: qui differta censuris; quia irregularitas proprie poena non est; Laym. *c.* 1. *cit. n.* 2. Bonac. *D.* 7. *q.* 1. *p.* 1. La Croix *n.* 429. *cit.* et licet aliquando imponatur per modum poenae in vindicationem delicti, non tamen est poena medicinalis, quae recedente contumacia, tolli debet, sed est poena de se perpetua: praeterea ipsa non tam in poenam delicti imponitur, quam ob honorem ecclesiastici status, in quem dedecet assumi illum, qui tale delictum commisit; Laym. *l. cit.* Palao *n.* 2. Vviest. *n.* 37.

69

Dub. 1. quomodo irregularitas differat ab excommunicatione, suspensione, interdicto, depositione, degradatione? Resp. 1. ab *excommunicatione* differt, quia ipsa directe impedit susceptionem ordinis, quatenus talis est, cum excommunicatio major illius susceptionem tantum impediat, quatenus est quaedam cum fidelibus communicatio, et excommunicatio minor, quatenus ordo est quoddam

ecclesiae sacramentum. 2. a *suspensione* ; quia suspensio per se non privat ordinis susceptione, sed illius usu, ideoque solis clericis aptatur, cum tamen irregularitas tam clericis, quam laicis communis sit. 3. ab *interdicto* ; quia esto, interdictum aliquando impediat ordinis susceptionem, non tamen, quatenus ordo est, sed quatenus est quoddam sacramentum, et divinum ministerium. 4. a *depositione*, *et degradatione* ; quia depositio, et degradatio per sententiam feruntur ab homine, irregularitas autem nunquam ab homine, sed solum a jure, licet quandoque non scripto, lata est : deinde illae semper sunt poenae; haec prout dictum, ex se poena non est: denique illae directe non privant ordinum susceptione, sed potius illorum usu; secus irregularitas.

70

Dub. 2. quotuplex sit irregularitas? Resp. Tripliciter communiter solet dividi. 1. in eam, quae provenit ex delicto, et in eam quae provenit ex alio defectu. 2. in totalem, et partialem. *Totalis* est, quae cujuscumque ordinis susceptione, et susceptorum usu quocumque privat: *partialis*, quae ordinum usu, seu ministerio aliquo, vel solo ascensu ad superiores privat, licet in jam susceptis ministrare non prohibeat, 3. in perpetuam, et temporalem. *Perpetua* est, quae sola dispensatione tollitur : *temporalis*, quae lapsu temporis cessat, uti est irregularitas ex defectu aetatis, quae adveniente aetate, tollitur.

71

Dub. 3. quis irregularitatem indicere, et in quem cadere illa possit? Resp. Infligere eam solus pontifex potest; Suar. *de censur. D.* 40. *sect.* 4. *a n.* 7. Avil. *p.* 7. *D.* 1. *fin.* Bonac. *D.* 7. q. 1. *p.* 2. *num.* 1. *et* 2. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 2. *num.* 1. Ratio est, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, atqui nullus alius praeter pont. in hierarchia ecclesiastica habet potestatem condendi jus; ergo etc. *Subjectum* autem, quod affici per irregularitatem potest, solum potest esse 1. vir; nam foemina nunquam habuit capacitatem ad suscipiendos ordines, quae per irregularitatem tollatur. 2. Baptizatus; nam non baptizati jure divino ab ordinibus excluduntur. 3. Subjectus alicujus jurisdictioni: hinc incapax irregularitatis est summus pontifex; quia non subditur suis legibus quoad vim coercitivam; Palao *n.* 3. *st.* 4. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 444. *et seqq.*

72

Quaeritur 2. propter quam causam contrahatur irregularitas? Resp. Cum irregularitas juxta dicta *num.* 70. oriatur ex duplici capite, ex delicto scilicet, et ex defectu, hinc duplicis generis causae sunt, ex quibus incurritur irregularitas. *Ex delicto* irregulares

sunt 1. iterantes baptismum. 2. suspicientes furtive ordinem. 3. ministrantes in ordine non suscepto. 4. violantes censuram ecclesiasticam per susceptionem ordinis, vel ministrationem in illo. in excomunicatione, suspensione etc. 5. occidentes, vel mutilantes injuste alterum, si hoc voluntarie fiat, et cum intentione expressa occidendi, vel mutilandi, quod expenditur etiam ad mandantem, consulentem etc. 6. haeretici et de haeresi suspecti, dum non purgant suspicionem. 7. infames infamia juris, et facti etc.

73

Defectus, ex quibus induci irregularitas potest, varii sunt. Et 1. quidem ex defectu animi irregulares sunt amantes, infantes, phrenetici etc. 2. ex defectu corporis hermaphroditi, carentes requisita aetate ad ordines, et quaemcumque alium habentes defectum, qui congruentem ordinis usum impedit, vel notabilem horrorem seu deformitatem causat, 3. ex defectu natalium illegittimi, 4. ex defectu sacramenti bigami, 5. ex defectu libertatis servi, 6. ex defectu lenitatis concurrentes ad supplicium capitis, vel mutilationem etiam justam, milites occidentes in bello etiam justo, si offensivum hoc sit etc. de quo *supra titul.* 12. de reliquis vero sparsim per ceteros libros, maxime *lib.* 1. *a titul.* 17.

74

Dub. 1. quale delictum debeat esse illud, ob quod incurritur irregularitas? Resp. Non debet esse commissum solo actu interno; nam hos actus *dominus suo reservavit judicio*, ac proinde *non possunt humano condemnari examine*, ut traditur *can. si quandoque* 1. *caus.* 15. *q.* 6. *et cogitationis poenam nemo patiatur*, juxta *can. cogitationis* 4. *de poenit. dist.* 1. s. Thom. 1. 2. *q.* 20. *art.* 5. Sot. *l.* 5. *de just. q.* 1. *art.* 9. Covar. *in clem. si furiosus p.* 1. *pr. num.* 4. Suar. *de censur. D.* 40. *sect.* 3. *n.* 6. Sayr. *l.* 6. *c.* 2. *n.* 17. Palao tr. 29. *D.* 6. *p.* 3. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 40. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 443. *Neque obstat*, quod in aliquibus bullis concessum fuerit privilegium dispensandi in irregularitate mentali; nam ut bene Palao *l. cit.* notat, id intelligendum est de irregularitate omnino occulta, vel concessum est ad sedandos scrupulos, non autem ex necessitate.

75

2. Actus ille externus debet esse consummatus, et perfectus secundum proprietatem verborum canonis irregularitatem inducentis; Vviest. *n.* 40. *cum citt.* Sufficit tamen, etsi sit occultus, ut colligitur ex Trident. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ubi conceditur episcopis potestas dispensandi in omnibus irregularitatibus, ex delicto occulto provenientibus; Navar. *man. c.* 27. *n.* 194. Covar. *in clem. cit. p.* 2. §. 3. *n.* 4. Suar. *sect.* 3. *cit. n.* 21. Vviest. *hic n.* 38.

Reiffenst. *ibid.* *n.* 75. Ratio est, quia delicta externa, quantumvis occulta, ecclesiae aliquid decernentis, et poenam ipso facto imponentis judicio subjiciuntur. Ex quo patet disparitas cum actibus mere internis; nam horum cognitionem, et punitionem sibi soli, ut dictum est, reservavit judex divinus.

76

3. Actus iste debet esse delictum saltem ex objecto, et materia grave. An vero si ex circumstantia aliqua excusetur a peccato mortali, eo ipso excusetur delinquens ab irregularitate, non est constans sententia. Negant Cajet. 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. et Armil. *V. irregularitas n.* 14. Oppositum tenent Navar. *l. cit. n.* 252. Suar. *sect.* 3. *cit. n.* 17. Palao *tr.* 3. *cit. num.* 2. Wiest. *n.* 30. et alii apud istos. *Rationem* dant, quia irregularitas est malum gravissimum, utpote privans ordinis susceptione, et illius usu in perpetuum, et absque spe dispensationis: ergo necessario exigit culpam, vel defectum gravem; alias poena culpae gravitatem excederet. Quae ratio probat, non posse a pont. irregularitatem poenalem indici alicui ob culpam mere venialem: imo non desunt DD. affirmantes, ad quamlibet irregularitatem, ex delicto provenientem, requiri dolum, seu contemptum.

77

Dub. 2. an ob causam dubiam censendus sit aliquis irregularis? Potest dubium hoc esse duplicis generis; juris nempe, et facti. *Dubium juris* est, an in jure ob tale factum imposita sit irregularitas? *Dubium facti,* cum certum est tali facto impositam esse a jure irregularitatem; dubitat autem quispiam num tale factum commiserit; La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 449.

78

Certum est 1. quodcumque sit dubium, sive juris, sive facti, debitam diligentiam imprimis adhibendam esse ad investigandam veritatem, neque sic dubitantem interea absque gravi peccato praestare posse quae irregulari prohibentur, ut colligitur aperte ex *c. illud* 5. *de cler. excomm. ministr.* quia manifesto periculo se exponeret violandae irregularitatis. *Excipitur*, nisi interim, dum dubium istud examinatur, dubitans pateretur incommoditatem gravem se irregularem reputando, ut quia praeterit occasio ordinum suscipiendorum, beneficii vel alterius lucri comparandi; nam eo casu non videtur lex in dubio ita rigide obligare, ut ob illius obligationem quis teneatur grave damnum sustinere; Palao *l. cit. n.* 3. post *Salas*, *Sanch. etc.*

79

Certum est 2. si post adhibitam debitam diligentiam rationibus probabilibus quis ducatur ad existimandum, quod vel facto tali irregularitas non sit annexa, aut quod ipse non commiserit factum, cui alias de jure annexa irregularitas est, posse ipsum se reputare immunem esse ab irregularitate; quia prudenter se gerit opinioni probabili adhaerendo, neque in ea probabilitate aequum erat quemquam tam gravi poenae subjicere.

80

Difficultas igitur solum est, an si post adhibitam diligentiam debitam adhuc quis haereat, neque valeat judicium probabile efformare, irregularitatem se non incurrisse (quod raro fiet) reputare se irregularem debeat? Qua in re variae sunt sententiae. *Prima* cum Henriq. *l.* 14. *de irreg. c.* 3. *n.* 3. *et* 4. *etc.* 14. *n.* 3. *et c.* 15. *n.* 3. et aliis vult, eo casu neminem debere se reputare irregularem, quousque sententia judicis accedat. *Rationem* dant, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis; atqui in jure expressum non est, quod aliquis in casu dubio in foro conscientiae se reputare pro irregulari debeat; ergo etc.

81

Secunda sententia cum Navar. *man. c.* 27. *n.* 193. Philiarch *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 1. *l.* 4. *c.* 6. *not.* 2. et illis relatis a Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 10. *n.* 39. *et* 41. contendit, eo casu quemlibet reputandum irregularem in foro conscientiae, non tamen in foro externo, ut talem condemnandum. *Priorem partem* probant; quia in foro conscientiae semper quis videtur obligatus in dubiis tutiorem partem sequi, cum in ea sequenda nullum sit periculum. At in foro externo, dum delictum non probatur, reus absolvendus est, maxime cum jure constitutum sit, quod *cum sunt partium jura obscura, reo favendum sit potius, quam actori*; *reg.* 11. *in* 6.

82

Tertia cum Covar. *in clem. si furiosus pr. n.* 3. Suar. *D.* 40. *de censur. sect.* 6. *n.* 1. Avil. *p.* 7. *D.* 2. *dub.* 5. *concl.* 1. et aliis asserit, eo casu reputandum quemlibet irregularem esse non tantum in foro conscientiae, sed etiam in externo, et talem non tantum obligari dispensationem quaerere, et interea abstinere a celebratione, sed etiam ut irregularem a judice condemnari posse; tum quia textus, decidentes homicidam in casu dubio reputandum esse irregularem, loquuntur de utroque foro, ut patet ex *c. audientiam* 12. *et c. significasti* 18. *de homicid.* tum quia forum internum ab externo non discrepat, quando istud praesumptioni falsae non innititur; *arg. c. fin. de const. in* 6. *et c. contigit.* 1. *de ju-*

rejur. eod. igitur si in foro externo judicandus est irregularis in casu dubio, etiam in foro conscientiae ut tali habendus est.

83

Quarta denique, et meo judicio probabilior sententia cum Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 3. *n.* 7. *et seqq.* distinguit inter dubium juris, et facti; nam *si dubium juris sit*, ita dubitans nullo modo irregularem reputare se debet. Ita *Sayr. Sanchez*, *Coninck* apud eumdem *Palao*, et sumitur ex *c. is, in* 18. *de sent. excom. in* 6. ubi dicitur, ob nullum factum irregularitatem incurri, nisi id jure expressum sit; atqui nullatenus in jure expressum est, quod pro irregulari se habere debeat ille, qui post diligentem inquisitionem dubitat, an tali facto irregularitas annexa sit; ergo non tenetur judicare, tali facto impositam esse irregularitatem. *Conf.* nemo tenetur ad legis alicujus observationem, nisi ea lex illi fuerit sufficienter promulgata; atqui sic dubitanti lex irregularitatis non est sufficienter promulgata, quia ipsi non constat, quod jure expressa sit: ergo etc.

84

Si vero sit dubium facti, iterum distinguendum est inter dubium facti homicidii, et inter dubium circa alia facta, quibus constat irregularitatem de jure annexam esse. Nam *in dubio facti homicidii*, cum scilicet dubitatur, an tu patraveris homicidium tua actione, consilio, vel favore, te judicare debes irregularem; et ut talis in foro externo habendus, et judicandus es, non quidem absolute, sed quoad effectum abstinendi a celebratione, quaerendique dispensationem. Ita Palao *l. cit.* pro se allegans *Navar. Covar. Az. Sayr. Suar. Sal. Rebell. Valent. Sanch. Avil. Molin. Coninck.* Consentiunt Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. §. 4. *n.* 37. Dicast. *D.* 7. *dub.* 2. *et* 3. Sperell. *decis.* 77. *a n.* 31. *et decis.* 119. *n.* 48. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 72. Vviest. *hic n.* 42. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 451. Ratio est, quia textus *c. ad audientiam*, *et c. significasti cit.* expresse decidunt, in dubio facti homicidii obligationem esse abstinendi a celebratione, et sic dubitantem tanquam irregularem habendum; idque non tantum tanquam rem consilii, ut prima sententia vult, sed tanquam ex obligatione, ut expendenti textus manifestum erit. Additur autem, *quoad effectum abstinendi a celebratione, et petendi dispensationem*; quia in his tantum periculum animae imminet, et de his relati textus loquuntur: nullo autem modo ita dubitans censendus est irregularis quoad privationem beneficiorum, aliasque poenas irregularibus impositas, ut bene cum aliis *supra cit.* advertit Abb. *in c. significasti cit. n.* 4.

85

Si vero dubium facti incidat in aliis materiis, *extra causam homicidii*, major est controversia. *Et rationem dubitandi* faciunt, 1. textus allegati, ubi dum pontifex declarat, in dubio homicidii facti reputandum quemlibet irregularem, nititur hoc principio, quod in dubio tutior pars sit eligenda; atqui principium hoc procedit etiam in aliis materiis: ergo etc. 2. pontifex non videtur novum jus condere, sed quod aequitati conforme est, declarare, declarat autem, tutiorem partem esse eligendam: ergo in omnibus materiis eligenda est: 3. lex poenalis extendi debet ad casus similes, quando ratio decidendi aeque in omnibus procedit.

86

Sed dicendum, extra dubium homicidii neminem esse irregularem censendum. Ita Palao *n.* 9. pro se citans *Navar. Suar. Sal. Sanch. Coninc. Avil. Bonac.* Consentiunt Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 6. §. 4. *nu.* 39. Dicast. *D.* 7. *dub.* 2. *et* 3. Sperell. *decis.* 77. *a n.* 31. *et decis.* 119. *n.* 48. Schild. *tr.* 5. *n.* 67. Bardi *discept.* 6. *c.* 7. §. 2. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 550. Sumitur ex *c. is, qui* 18. *de sentent. excomm. in* 6. ubi deciditur non contrahi irregularitatem, nisi in casibus a jure expressis; atqui in jure expressum non est, in dubio facti ultra casum homicidii irregularitatem incurri: ergo etc. *Conf.* nam in casu dubio nemo tenetur se sua libertate privare, nisi aliqua lege cogatur ad hanc privationem sustinendam; atqui nulla adest lex privans libertate suscipiendi ordines dubium delinquentem, nisi in casu homicidii: ergo etc.

87

Atque hinc irregularis non est 1. qui celebrat in dubio de contracta excommunicatione; quia tali celebratione irregularitatem incurri non est jure expressum; imo *c. apostolicae* 9. *de cler. excom. minist.* clericus ob celebrationem irregularis solum efficitur, si ejus de illa contracta ignorantia crassa sit, et supina, minime obscuro argumento, eum, qui post adhibitam debitam diligentiam de censura contracta haeret dubius, eamque inculpabiliter ignorat, celebratione non fieri irregularem; Avil. *p.* 7. *D.* 2. *dub.* 5. *concl.* 2. Suar. *D.* 40. *sect.* 5. *n.* 13. *et* 19. Sanch. *l.* 1. *mor.* 10. *n.* 48. Palao *p.* 3. *cit. n.* 10. *v. ex hac doctrina*, Vviest. *hic n.* 43. *v. irregularem.* 2. celebrans in dubio de facta mutilatione: quia *c. cit.* decisio exprimit solum homicidium, ad quod mutilatio quidem via, sed revera homicidium non est; Sanch. *c.* 10. *cit. n.* 49. Palao *n.* 10. *v. secundo* Pirhing *hic n.* 60. *fin.* Vviest. *ibid. n.* 44. 3. celebrans in dubio, an aliquis sit occisus; quia textus *cit.* loquuntur tantum de eo casu, quo hominem interfectum esse constat, et du-

bium est, an ejus mors ex vulnere ab ipso dubitante, an ab alio inflicta, vel alia causa secuta sit; Dian. *p.* 11. *tr.* 6. *res.* 24. *pr. et* §. *itaque*, Mendo *de jure acad. l.* 3. *n.* 321. Gibaliu. *de irregul. c.* 4. *q.* 1. *a n.* 17. Vviest. *hic n.* 45. 4. is, qui dubitat, an homicidium ex vulnere a se, vel alio inflicto, aliave causa secutum sit, solum tenetur abstinere a celebratione missarum; Vviest. *n.* 45.

88

Neque obstant argumenta *n.* 85. proposita. *Ad* 1. etsi principium illud commune sit omnibus aliis materiis, et propterea consilium prudentissimum sit tutiorem sequi partem; quia tamen ut cum *Sanch.* recte advertit Palao *n.* 10. *cit.* in irregularitate homicidii efficacius procedit ob indecentiam specialem, quam secum affert homicidium in clerico, ea de causa disposuit pontifex, ut in dubio homicidii censeatur quis irregularis, quam dispositionem ad alias materias non extendit. *Ad* 2. ibi pontifex condit novum jus, quia ex ratione, quod tutior pars sit eligenda, statuit, eum, qui dubius est de homicidio, censendum esse irregularem. *Ad* 3. verius est, legem maxime poenalem ob similitudinem rationis extendendam non esse ad casum, sublata verborum forma non comprehensum.

89

Quaeritur 3. qui sint effectus irregularitatis? Imprimis noto, quod nulla irregularitas privet actionibus, quae et laicis, et clericis communes sunt, nempe recipere sacramenta, praeter ordinem, audire officia divina, sepeliri in loco sacro, communicare cum fidelibus, baptizare absque solemnitate; Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 5. *n.* 4. quia irregularitas solum excludit a gremio, et regula clericorum, et cons. ab actionibus, quae clericorum sunt propriae: quo praenotato ad quaestionem propositam dico, tres praecipue irregularitatis effectus recenseri: 1. est privatio ordinis suscipiendi licite. 2. privatio beneficiorum consequendorum. 3. privatio beneficiorum ante irregularitatem acquisitorum.

90

Dub. 2. quomodo irregularitas privet ordine suscipiendo? Resp. Facit, ne licite suscipi ordo ab irregulari possit. Dixi 1. *ne licite*; nam valide potest, quia valor receptionis non pendet a dispositione ecclesiae, et cons. ipsa eundem impedire non potest, modo adsint alia requisita. Circa *primam tonsuram* diversa est ratio; nam haec ab institutione ecclesiae pendet: unde ecclesia illius susceptionem posset irritam reddere in irregulari. *Posset*, inquam; de facto enim non constat, quod irritationem hanc apposuerit: imo sunt DD. qui etiam negant, quod susceptio primae tonsurae irregularibus sit prohibita, eo nixi fundamento, quia irregularitas est impedimentum or-

dinis suscipiendi; prima autem tonsura non est ordo, sed tantum dispositio ad ordines. Verum haec sententia nullatenus est admittenda, et ratio est, quia irregularitas tendit ad constituendum irregularem extra clericorum statum, et regulam, quod est effectus tonsurae oppositus, quae tonsuratum ad statum clericorum adoptat; Pal. *p.* 5. *cit. n.* 2. et ab eo relati. *Neque obstat*, quod prima tonsura proprie non sit ordo; quia satis est, quod sub ordine late dicto comprehendatur juxta; *c. cum contingat* 11. *de aetat. et qualit.* Accedit, quia per irregularitatem fit quis incapax ordinis suscipiendi: igitur etiam primae tonsurae; male enim quis se disponit ad aliquod, quod habere non potest.

91

Dixi 2. *nec suscipi ordo etc.* nam quando irregularitas supervenit ordini jam suscepto, videndum est, an sit irregularitas ex delicto, an ex defectu: *si ex delicto*, puta ex homicidio, ex iniqua ordinum susceptione, vel administratione etc. privat ordinatum quolibet exercitio ordinis suscepti, et inhabilem reddit ad alium suscipiendum; quia praestat omnem effectum, quem praestare potest, ut colligitur ex *c. fin. de temp. ordin. et c. inquisitionis* 21. *de accus.* et cum communi notat Covar. *in Clem. si furiosus p.* 1. §. 1. *n.* 3. Navar. *man. c.* 27. *n.* 144. Suar. *D.* 40. *sect.* 2. *n.* 4. Avil. *p.* 7. *D.* 2. *dub.* 6. Pal. *p.* 5. *cit. n.* 3. Vviest. *hic n.* 47. *Si vero ex defectu descendat irregularitas*, privat solum exercitio ordinis suscepti, et potestate suscipiendi, ad quem per ejusmodi defectum inhabilis factus est: ut si duo digiti cum medietate palmae abscissi fuerunt, si sacerdoti, irregularis ille fit ad celebrandum; si diacono, ad sacerdotium suscipiendum: nequaquam tamen impediet aut diaconum a ministerio ordinis rite suscepti, neque sacerdotem a reliquis muniis sacerdotalibus, qualia sunt matrimonio assistere, absolvere a peccatis, vel alia sacramenta ministrare; Navar. *l. cit. n.* 191. Suar. *sect.* 3. *n.* 25. Avila *dub.* 6. *cit.* §. *circa*, Palao *n.* 3. Neque refert, an talis defectus culpabiliter sit contractus, necne; quomodocumque enim supervenerit ordinato, solum impedit usum illius ordinis, quem defectuosus praestare nequit, prout dictum est *lib.* 1. *tit.* 20. *n.* 14. Quare talis defectus inducet irregularitatem solummodo partialem.

92

Dub. 2. quomodo irregularitas privet beneficiorum consecutione? *Certum est*, quod irregularis non possit licite accipere beneficium; *c. fin. de cler. pugn. in duell.* et Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* saltem si irregularitas sit absoluta, et totalis; nam haec clericum a statu, et ordine clericali omnino dejicit: cons. dejicit etiam ab iis, quae

clericalem ordinem requirunt, et quae illius sunt propria. Aliud est, si irregularitas sit partialis duntaxat, et ordinato supervenerit non ex delicto, sed ex defectu, sicut est irregularitas, quae refertur *c. presbyterum* 2. *de cler. aegrot.* nam huic valide, et licite potest conferri beneficium, saltem si tale illud sit, ut non requirat usum repugnantem defectui; Valent. *tom.* 4. *D.* 7. *q.* 19. *p.* 2. *v. et dicendum;* Sayr. *l.* 6. *Thesaur. c.* 2. *n.* 13. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 12. *n.* 19. Bonac. *D.* 7. *de irregul. p.* 4. *n.* 3. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 5. *n.* 5.

93

Difficultas est, an valida sit collatio beneficii, quae facta est irregulari absolute, vel tali, qui functiones beneficii exercere licite non potest? *Negat* communis sententia ex ratione, quia irregularis exclusus est ab ordine, et ejus exercitio, ergo exclusus est etiam a beneficio, quod ordinem necessario requirit; etenim inhabilis ad unum inhabilis censeri debet ad omnia illa, quae ex eo uno consequuntur; *arg. c. translato* 3. *de const.* junct. gloss. *in can. studeat* 39. *V. ut tale beneficium dict.* 40. *conf.* ex *c. cum bonae* 8. *de aetat. et qualit. c. postulastis* 7. *et c. fin. de cler. excomm. ministr. c. fin. de cler. pugn. in duell.*

94

Verum his non obstantibus, adhuc probabilis est sententia, quae negat hujusmodi collationem esse irritam; Ita Sylv. *V. excommunicatio* 4. *n.* 4. Felin. *in c. inquisitionis* 21. *n.* 6. *et* 8. *de accus.* Suar. *D.* 40. *sect.* 2. *a n.* 30. Coninck *D.* 18. *dub.* 1. *n.* 4. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 2. *et* 3. Casp. Hortad. *de irreg. diffic.* 5. *a n.* 20. Palao *l. cit. n.* 6. *et seqq. arg. c. si soli* 6. *de concess. praeb. in* 6. ubi dicitur, prohibitionem pontificis non irritare collationem, nisi ei adjungatur decretum irritans, quod decretum cum non reperiatur respectu collationis beneficii irregulari factae, plus non sequitur, quam quod talis collatio, et receptio beneficii sit illicita, et per sententiam irritanda, non vero quod sit irrita ipso jure *conf.* quia irregularitati non sunt tribuendi plures effectus, nec plures poenae, quam sint jure expressae; atqui in jure nullus est textus, exprimens, collationem beneficii irregulari factam esse irritam, sed ad summum illicitam.

95

Neque aliud probat argumentum contrarium; neque enim ex eo, quod irregularis exclusus sit ab ordine suscipiendo, et illius exercitio, sequitur susceptionem beneficii esse invalidam: patet in eo, qui incurrit excommunicationem minorem, et propterea non potest licite eligi, quamvis electio ejus sit valida: accedit, quia ir-

regularis potest procurare dispensationem, et interim beneficio per alium inservire, ejusque muneri satisfacere; non plus probant textus in *conf.* allati, nam *c. cum bonae* non loquitur de irregulari, sed de suspensis, et in suspensione per triennium perseverantibus, neque hos reddit inhabiles ad beneficia, sed decernit spoliandos esse beneficiis ante possessis, et eo tempore acquisitis; *c. postulastis*, iterum non de irregulari, sed de excommunicato loquitur; *c. fin. eod.* de ligato excommunicatione minori; *c. fin. de cler. pugn. in duell.* dicitur cum clerico, qui homicidium commisit, posse misericorditer dispensari, ut beneficium obtineat, non quia invalida esset beneficii collatio, sed quia illicita.

96

Dub. 3. an irregularitas jure ipso privet beneficiis ante irregularitatem obtentis? *Rationem dubitandi* facit 1. trid. quod *sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* loquens specialiter de irregularitate homicidii voluntarii inquit: *qui sua voluntate homicidium perpetraverit -- omni ordine, ac beneficio, et officio ecclesiastico perpetuo careat*, sed caret ordine ipso jure, et absque sententia condemnatoria; ergo etiam carere debet beneficio, et officio: 2. *can. siquis episcopus* 8. *caus.* 1. *q.* 1. ubi simoniacus, *c. cum secundum* 19. *de haeret. in* 6. ubi haereticus, et *c. pro humani* 1. *de homicid. in* 6. ubi assassinus ipso jure videtur privari beneficio suo: 3. quia irregularis incapax plerumque est exercendi officium, ratione cujus beneficium conceditur: ergo ipso jure videtur illud amittere, cum satisfacere ejus obligationi non possit.

97

Sed standum negativae sententiae, quam cum communi defendunt Navar. *man. c.* 27. *n.* 249. *dict.* 5. Henriq. *l.* 14. *c.* 2. *n.* 6. Vallens. *tom.* 4. *D.* 7. *q.* 19. *part.* 2. §. *quinto,* Suar. *D.* 40. *sect.* 2. *n.* 15. *et D.* 44. *sect.* 4. *n.* 2. Bonac. *D.* 7. *p.* 4. *n.* 8. Coninck *D.* 18. *dub.* 1. *n.* 5. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 1. *coroll.* 3. Hurt. *diffic.* 5. *n.* 20. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 5. *n.* 9. Vviest. *hic n.* 48. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 439. Colligitur ex *c. clericis* 5. *ne cler. vel monach. cap. fraternitati* 6. *et c. seq.* §. *quaesivistis de cler. excomm. ministr. c. ex literis* 10. *de excess. praelat.* in quibus textibus ad beneficiorum privationem requiritur officium judicis; *conf.* quia nemo ipso facto ante sententiam privatur bonis suis, vel juribus actu possessis, nisi id clare exprimant leges, nullus autem extat textus hanc poenam ipso jure inducens: ergo etc.

98

Addo tamen, etsi beneficiatus, in irregularitatem incidens ob delictum, retinere possit beneficium, usque dum per sententiam eo

privetur, ipsum tamen debere procurare dispensationem, et interim beneficii muneri per alium satisfacere in iis actionibus, quae ratione irregularitatis illi sunt prohibitae; quodsi autem dispensationem impetrare aut nolit, aut non possit, retinere illud non poterit; quia sic ecclesia in perpetuum spoliaretur servitio suo; poterit tamen illud resignare, etiam in favorem, ac si nullam irregularitatem incurrisset, etiam pendente lite, et accusatione facta de irregularitate; quia usquequo accedat sententia, et condemnetur, retinet jus in beneficio; Sayr. *l.* 6. *c.* 2. *n.* 14. Suar. *D.* 40. *sect.* 2. *num.* 19. Pal. *p.* 5. *cit.* *n.* 15. la Croix *n.* 439. *cit.* et hoc verum est etiam casu, quo durante accusatione irregularitatis, beneficium ipsius impetravit alius sub conditione, si privetur irregularis; quia ita renuntians usus est suo jure; Molin. *tr.* 4. *de J. et J. D.* 78. *n.* 2.

99

Argumenta in contrarium *n.* 96. allata non sunt efficacia; *ad* 1. clericus, ob homicidium voluntarium irregularis factus, tantum privandus venit beneficio suo, sicut etiam in aliis; nam in his *trid.* nihil innovavit; neque sequitur, quod si irregularis ipso jure privetur ordine suscepto, ipso jure, et ante sententiam etiam carere debeat, et privari beneficio, et officio; nam prius clare decisum est in jure, non autem posterius; quare concilii verba intelligenda sunt juxta ipsarum rerum naturam, et dispositionem juris antecedentem, ut evitetur juris correctio; *ad* 2. similiter etiam de simonia, haeresi etc. dicendum; quod ob haec, et similia delicta irregularis factus solum privandus veniat; *ad* 3. *N. conf.* quia talis beneficiatus, usque dum dispensationem impetret, beneficio satisfacere per alium potest.

100

Dub. 4. an, et quomodo irregularis privetur pensionibus, fructibus beneficii, jurisdictione pertinente ad forum contentiosum? Resp. *ad* 1. in jure pensionum privatio irregulari indicta non est, sed decernenda relinquitur arbitrio judicis, spectata delicti qualitate, ut decisum a *sac. congr. cardd.* referunt Ricc. *dec.* 524. Barbosa *ad sess.* 14. *trid. cap.* 7. *de reform.* Suar. *D.* 44. *sect.* 5. *n.* 34. Bonacin. *D.* 7. *p.* 4. *n.* 11. Palao *p.* 5. *cit.* *n.* 12.

101

Ad 2. Si ejusmodi irregularis munera beneficii sui per se, vel per alium exercuit, non privatur beneficii fructibus, nec venit privandus per sententiam; quia titulum beneficii retinet, et jus habet percipiendi illius fructus; posito muneris exercitio, Suar. *D.* 40. *sect.* 2. *n.* 20. Coninck *D.* 18. *dub.* 1. *n.* 5. Filliuc. *tr.* 19. *n.* 69.

Bonac. *p.* 4. *cit.* *n.* 10. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 1. *coroll.* 3. Palao *p.* 5. *cit. n.* 13.

102

Ad 3. dico, jurisdictionem fori externi, et alias functiones, quae irregulari specialiter non prohibentur ab eodem exerceri posse; Palao *n.* 14. et ab hoc *cit.* Ratio est, quia irregularitas non dejicit a beneficio, et officio; ergo nec ab illius usu; poterit igitur ejusmodi irregularis excommunicare, eligere, conferre beneficia, sicut poterat, antequam in irregularitatem incideret; item parochus irregularis licite poterit assistere matrimonio, et assistendi licentiam dare, immo licite poterit dare licentiam administrandi sacramenta. *Neque obstat*, quod per irregularitatem sit dejectus a statu clericali, cui jurisdictio ecclesiastica alligatur; nam clericatus tantum requiritur tanquam conditio, ut subjectum sit capax jurisdictionis, illa tamen concessa, ejus usus non est actus ordinis, ac proinde per irregularitatem non prohibetur.

103

Quaeritur 4. quae causa excuset ab irregularitate? *Certum est*, irregularitatem ex delicto non incurri per actum, qui non est peccatum mortale; cons. ab irregularitate excusatur omnis ille, qui excusatur a peccato mortali; quia, ut *n.* 76. dictum est, est poena gravissima; igitur peccatum grave ad sui incursionem requirit, ut sit proportio inter poenam et culpam.

104

Dub. 1. an excusetur ab irregularitate, qui ignoravit, quod delictum, quod commisit, lege ecclesiastica specialiter sit prohibitum? *Ratio dubitandi* est, quia irregularitas non tam in poenam delicti, quam ob decentiam status ecclesiastici indicitur, cui decentiae obstat delictum, etsi ignoretur speciali lege ecclesiastica illud esse prohibitum.

105

Sed dicendum, probabilius excusari; ita Coninck *D.* 18. *de irregul. dub.* 4. *concl.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 6, *n.* 1. et alii. *Probari potest* 1. ex *c. fin. de const. in* 6. ubi deciditur, constitutionibus Ordinariorum, quoad poenas in his sancitas, non ligari illos, qui has ignorant; quia aequum non est aequali poena punire transgressorem legis ex ignorantia, qua punitur transgressor ejus malitiosus, cum ignorantia a transgressione culpabili legis excuset.; quae decisio a fortiori procedit in constitutionibus pontificiis: 2. ex *can. proposuisti* 2. *dist.* ubi clerici luxuriosi, ignorantes sibi delictum istud per legem ecclesiasticam sub poena depositionis prohibitum esse, venia digni, pronuntiantur, et afficiuntur poena mitiori arbitrio judi-

cis; ergo ignorantia legis ecclesiasticae excusat a transgressione, et a poena ei annexa; 3. ex *ratione*: quia poenalis irregularitas plerumque ab ecclesia indicitur in poenam inobedientiae, et contumaciae adversus ecclesiam, siquidem superadditur violationi censurarum, quae inobedientiam, et contumaciam requirunt; atqui inobedientia, et contumacia stare non potest cum ignorantia legis ecclesiasticae: ergo etc.

106

Ad rationem dubitandi dico, irregularitatem non esse inductam solum ob decentiam status ecclesiastici, sed simul etiam in poenam obedientiae ecclesiasticae violatae, quae cum, posita legis ignorantia, cesset, necesse est, ut eo casu cesset etiam irregularitas.

107

Dub. 2. an incurrat irregularitatem, qui quidem sciat, delictum suum esse speciali lege ecclesiastica prohibitum, probabiliter tamen ignorat irregularitatem eidem annexam? Commmunis sententia cum Carden. *cris. diss.* 75. *n.* 37. Vvex *Ariad. part.* 5. *tract.* 2. *contr.* 5. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 482. Vviestner *hic n.* 46. et aliis affirmat incurrere: *moventur* 1. quia ignorantia poenae non videtur excusare ab illius incursione, alias plurimi delinquentes a poenis per legem statutis excusarentur; 2. si esset aliqua ratio, quare non incurreretur, esset ista, quia etiam excommunicatio, et aliae censurae ecclesiasticae probabilius non incurruntur, nisi delinquens sciat, illas esse delicto suo annexas; atqui inter irregularitatem, et censuras non est paritas; nam censurae sunt poenae medicinales, quae, ut incurrantur, cognitionem requirunt; 3. si ad incurrendam irregularitatem necessarium foret cognoscere eam poenam delicto annecti, homicida ignorans hanc poenam, irregularitatem non incurreret, sed libere posset ad ordines promoveri; hoc autem est falsum; nam etiam judex, juste reum condemnans ad mortem, etsi nesciat facto suo annexam esse irregularitatem, irregularis efficitur; ergo multo magis, qui inique occidit alterum.

108

Haec sententia ut communis, et in praxi recepta tenenda omnino est, ut bene notat Palao *p.* 6. *cit. n.* 3. contraria tamen, quae vult, eo casu irregularitatem non incurri, adhuc probabilis est, ut cum eodem *Palao* docent Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 32. *n.* 21. Suarez *D.* 4. *de censur. sect.* 9. *n.* 22. Coninck *D.* 8. *dub.* 4. *n.* 31. Bonacina *D.* 1 *de censur. q.* 2. *p.* 1. *n.* 13. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 66. Dicast. *D.* 7. *n.* 91. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 482. *Ratio est*, quia etsi consensus delinquentis in poenam non requiratur ad sustinendam illam, requiritur tamen illius consensus in culpam, prout est causa

talis poenae, quod fieri nequit absque notitia poenae, quando poena est extraordinaria; talis autem est irregularitas delicto annexa, quia obligat delinquentem, ut eam in se exequatur; ergo censeri non debet incurri ab ignorante, legem sub tali poena esse latam.

109

Argumenta *n*. 107. in contrarium allata videntur posse dissolvi; *ad* 1. non est inconveniens, quod multi ab hac poena in foro conscientiae excusentur, sicut excusantur a censuris, cum in eodem foro adversus legem ecclesiasticam complete non delinquant, ignorando poenam extraordinariam, sub qua lex lata est; *ad* 2. licet censurae, et irregularitas in hoc differant, quod censurae sint poenae medicinales, irregularitas autem, quae ex delicto oritur, rationem poenae vindicativae habeat, tamen in hoc paritas adhuc manet, quod tam illae, quam ista sint poenae extraordinariae: est autem instar regulae, quod committens aliquod delictum subjiaceat quidem poenis tali delicto proportionatis, non autem aliis extraordinariis, quae imponuntur ad vitandum frequentem delicti usum, vel ob aliam causam, nisi delinquens sciverit, delictum sub ea poena prohibitum esse: *ad* 3. negatur paritas; nam judici irregularitas non in poenam, sed ob decentiam posita est; at homicidae tum ob decentiam, tum in poenam delicti indicitur irregularitas, quae cum gravior poena et difficilioris dispensationis sit, mirum non est, quod cognitio legis eam indicentis expostuletur.

110

Quaeritur 5. quomodo irregularitas tolli possit? *Et* 1. *quidem dubitatur*, an aliqua irregularitas tollatur per baptismum? Resp. Si recte res consideretur, nulla irregularitas baptismo tollitur; quia nulla est, quae baptismum praecedat, cum ecclesia nullam jurisdictionem habeat in eos, qui sunt extra ecclesiam; sunt tamen aliqui defectus, qui post baptismum remanent in baptizato, et ratione quorum baptizatus constituitur irregularis, uti est 1. si ante baptismum bigamus fuerit, 2. si claudus, caecus, vel aliam corporis deformitatem habeat, 3. si sit illegitimus, 4. si infamis infamia juris, quae est ex sententia condemnatoria in judicio, nam infamia facti etiam ex homicidio per baptismum aboletur; et eatenus aliquo modo baptismus dici potest tollere irregularitatem; quia hominem quasi in alium virum mutat; Palao *tr*. 29. *D*. 6. *p*. 7. *n*. 1. et apud hunc *Henriq*. *Sayr*. *Layman*.

111

Dub. 2. an, et quam irregularitatem relaxet professio religiosa, aut emissio votorum in aliqua religione approbata? Resp. tolli irregularitatem, quae oritur ex defectu natalium, in ordine ad susci-

piendos ordines; Navar. *man. c.* 27. *n.* 101. Sayr. *l.* 7. *c.* 13. *n.* 9. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 86. *n.* 4. Suar. *D.* 41. *sect.* 1. *num.* 3. Coninck *D.* 18. *dub.* 14. *concl.* 2. Bonac. *D.* 7. *q.* 5. *p.* 2. *num.* 3. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c. ult. circa fin.* Palao *p.* 7. *cit. n.* 2. et habetur *cap. filii* 1. *de fil. presbyter.* quae tamen irregularitas perseverat in ita professo quoad dignitates, et praelaturas; *cap. fin. tit. cit.* nisi religio, quam profitetur, hoc privilegium habeat, sicut habent, *Palao* teste, omnes fere religiones, ut earum religiosi, etiamsi natalium defectu laborent, in praelatos possint eligi.

112

Reliquae irregularitates, si jus commune spectetur, per professionem religiosam non tolluntur; quia nullum est fundamentum hujus relaxationis; at si privilegia religioni concessa spectentur, etsi illas professio religiosa non relaxat, potestatem tamen concedunt eas relaxandi: et ita in societate Jesu praeposito generali pro foro conscientiae conceditur facultas relaxandi quamlibet irregularitatem, etiam bigamiae, et homicidii, ut constat ex *compend. privileg. societ. V. dispensatione a* §. 1. *usque ad* 6. et notat Palao *loc. cit. n.* 2. Vviestner *hic n.* 50. quin imo, ut idem *Palao* notat, omnibus religionibus mendicantibus concessum est privilegium relaxandi irregularitatem homicidii etiam voluntarii, dummodo notoria non sit, ex privilegio *Martini V.*

113

Dub. 3. quis relaxare irregularitatem possit dispensando? *Certum est*, posse illam relaxari a summo pontifice: cum enim illa ortum ab ipso habeat, necesse est, ut etiam per eundem tolli possit; in aliquibus tamen difficilius dispensat, ut in irregularitate bigamiae; quia ab apostolica traditione descendit; et in illa, quae oritur ex homicidio voluntario; quia gravem continet indecentiam.

114

Difficultas est, utrum dispensare in irregularitate etiam possit episcopus? *Ratio dubitandi* est, quia episcopus potest absolvere ab excommunicatione, si eam sibi pontifex non reservavit; *cap. nuper* 29. *de sentent. excommun.* ergo potest etiam relaxare irregularitatem; sed hoc argumentem nihil probat; imprimis enim retorquetur argumentum; sequeretur enim, quod etiam parochus possit relaxare irregularitatem, sicut absolvere potest ab excommunicatione non reservata; 2. excommunicatio est poena medicinalis; quae cum ex natura sua tolli exigat, quando delinquens correctus est, ab ea absolvens facit id, quod a jure praecipitur; at irregularitas est impedimentum de se perpetuum; igitur illud auferens, nisi specialem ad hoc potestatem habeat, vulnerat jus volens illam durare perpe-

tuo; 3. absolutio ab excommunicatione est maxime necessaria saluti spirituali fidelium, cum impediat sacramentorum receptionem, privet ecclesiae suffragiis etc. at per irregularitatem solum impeditur susceptio ordinis, vel suscepti usus, qui minus necessarius est ad salutem propriam irregularitatem affecti.

115

Quare dicendum, episcopum tum solum posse dispensare in irregularitate, quando hoc ipsi concessum est; alias, quoties dispensatio circa irregularitatem eidem concessa non est, censebitur pontifici reservata; Suar. *D.* 41. *sect.* 2. *n.* 3. Palao *tr.* 19. *D.* 6. *p.* 1. *n.* 4. cum communi; conceditur autem ei per trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* potestas in illa dispensandi, quando provenit ex delicto occulto, et ad forum contentiosum nondum deducto, excepta illa, quae oritur ex homicidio voluntario.

116

Dub. 4. quae conditiones requirantur, ut episcopus dispensare in irregularitate possit? Resp. 1. requiritur, ut irregularitas proveniat ex delicto occulto, et nondum deducto ad forum contentiosum, ut patet ex *c.* 6. *citat. occultum* tunc dicitur delictum esse, quando, etsi per testes probari possit, ignoratur tamen a majori parte populi, seu communitatis, in qua ad minus decem resident, ubi delictum commissum est, ideoque occultum notorio opponitur; quodsi delictum in uno loco est publicum, in alio nec scitur, nec timetur probabiliter sciendum, putant aliqui cum Sanch. *l.* 2. *mor.* *c.* 11. *numer.* 21. posse episcopum talis loci vi *decreti conc. cit.* in ea dispensare. Sed Palao *p.* 7. *cit. n.* 10. existimat contrarium; quia hoc modo nulla fere inveniretur irregularitas, in qua episcopus dispensare non posset, quia nulla esset, quae alicubi ignota non est. *Ad forum contentiosum deductum* censetur delictum, quando delatum est judici, et insuper delatio parti intimata. Unde si delatum quidem sit judici, non tamen intimatum parti, dici nequit deductum ad forum contentiosum. Imo quia juxta communem sententiam judicium primum incipit a contestatione litis, poterit episcopus, usque dum lis contestetur, in irregularitate dispensare. Idem potest, si reus, postquam delictum ad forum contentiosum deductum est, ex defectu plenae probationis, aut falsis probationibus absolutus fuit ab instantia, et observatione judicii, et multo magis si per sententiam definitivam; quia tunc delictum illud se habet, ac si ad forum contentiosum deductum non fuisset; Palao *loc. cit. n.* 11. *et* 12.

117

2. Requiritur, ut is, quocum in irregularitate dispensare vult episcopus, sit ejus subditus, prout habetur in Trid. *c.* 6. *cit. ibi*,

quoscunque sibi subditos. Veniunt autem hic nomine subditorum, qui in dioecesi talis episcopi domicilium habent, vel per majorem anni partem in ea commorantur: non vero peregrini, scholastici, et mercatores, qui non commorantur in dioecesi per majorem anni partem; nam hi, etsi possint a peccatis absolvi, non tamen in irregularitatibus, et votis dispensari; Suar. *D.* 41. *de cens. sect.* 2. *n.* 10. *et* 12. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 11. *n.* 9. Palao *p.* 7. *cit. n.* 8. Vagi tamen, qui nullibi habent certam sedem, absolvi, et dispensari possunt ab episcopo loci, in quo reperiuntur; quia alicui debent subjici; Sanch. *loc. cit. n.* 8. Palao *l. cit. fin.*

118

3. Requiritur, ut dispenset episcopus in sua dioecesi juxta Trid. *loc. cit. ibi: in dioecesi sua*: quorum verborum, ut Sanch. *loc. cit. n.* 16. et Palao *n.* 9. notant, legitimus sensus non est, ut per ea limitetur ullo modo jurisdictio episcopi, quasi non posset subditis relaxare irregularitatem, existens extra dioecesim suam; cum enim relaxatio haec sit actus jurisdictionis voluntariae, subditis impertiri ab episcopo potest, etiam existente extra dioecesim suam: sed potius per ea verba extenditur jurisdictio; praestant enim hunc sensum: *Potest episcopus quoscumque sibi subditos, vel qui proprie, et per se subditi sunt, eo quod in dioecesi illius domicilium habeant, vel qui ei subduntur ratione existentiae in sua dioecesi, tametsi domicilium non obtinuerint, absolvere a quibuscumque casibus etc.* Ex quo episcopum absolvere, et dispensare cum subdito posse, etiamsi tam iste, quam ipse extra dioecesin existant; Sanch. *loc. cit. n.* 17. Palao *n.* 9. *cit.*

119

4. Requiri vi verborum Trid. *loc. cit. ibi in foro conscientiae* videtur, ut detur dispensatio, et prosit pro foro conscientiae tantum. Sed ut bene advertit Sanch. *loc. cit. n.* 12. et Palao *n.* 14. verba illa non sunt apposita, cum de dispensationibus sermo est, sed cum agitur de absolutione a casibus reservatis, igitur cum haec potestas concedatur absolute, non solum pro foro conscientiae, sed etiam pro foro externo prodesse debet.

120

Dub. 5. quinam hic veniant nomine episcopi? Resp. Hoc nomine hic veniunt principaliter illi episcopi, qui ordinariam in subditos jurisdictionem habent. Et cons. eo nomine intelligendus non venit 1. *archiepiscopus* respectu subditorum suffraganei sui, quia non est illorum superior absolute, nisi in causis ad ipsum per appellationem devolutis; *c. cum non* 1. *de offic. legat. cap. duo* 9. *et cap. pastoralis* 11. *de offic. ordin.* 2. *vicarius generalis*, nisi specialiter

facultas haec ipsi concessa sit; nam ex vi vicariatus eam non habet, ut multis allegatis docet Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 40. *n.* 12. *et lib.* 4. *mor. c.* 38. *n.* 18. et ratio est, quia dispensatio reputatur quasi restitutio in integrum, quae in generali mandato non continetur; *leg. illud* 25. *fin. ff. de minor.* 3. *praelati regulares* respectu religiosorum sibi subditorum; quia non habent dioecesin; quod videtur necessario requisitum, ut gaudeant privilegio *Trid. ibi in dioecesi sua.* Extendit tamen hanc potestatem pro foro conscientiae s. Pius v. *motu proprio* ad praelatos etiam locales religionum exemptarum erga religiosos sibi subjectos.

121

Venit tamen hic nomine episcopi 1. *capitulum sede vacante*; quia succedit in iis, quae competunt episcopo jure ordinario speciali, licet non succedat in illis, quae eidem competunt jure speciali delegato; atqui haec potestas dispensandi in irregularitatibus per *Trid.* episcopis competit jure ordinario; ergo etc. 2. *abbates*, *et alii praelati habentes propriam dioecesin*, et in ea jurisdictionem quasi episcopalem independenter ab episcopo exercentes; nam haec potestas est beneficium principis juri communi insertum; ergo latae est interpretationis; cons. extendi debet etiam ad hos praelatos. Accedit, quia hi praelati ab episcopis solum differunt in consecratione; atqui ad hanc potestatem exercendam non opus est consecratione; nam etiam non consecrati episcopi hanc potestatem habent. 3. competit haec facultas iis, quibus episcopi potestatem hanc delegaverint; nam quia est jurisdictionis voluntariae, sicut absolutio, ita et dispensatio haec delegari alteri ab episcopo potest.

122

Dub. 6. quaenam alia advertenda sint circa relaxationem irregularitatis? Resp. 1. si plures sint irregularitates, de quibus impetranda sit dispensatio, necessarium est mentionem facere illarum, quae sunt ob diversa delicta contractae; quia auferri potest una sine alia; Navar. *man. c.* 27. *n.* 32. Sanch. *lib.* 8. *de matr. D.* 24. *n.* 7. Avil. *p.* 7. *de irregul. D.* 10. *n.* 8. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 7. *n.* 16. At si contractae sint ob delictum ejusdem generis saepius iteratum, v. g. quia saepius celebrasti in excommunicatione, plures occidisti etc. non est opus exprimere vices in particulari, in quibus irregularitas contracta est; necessarium tamen est saltem in genere eas exprimere, ut pro omnibus dispensatio concedatur; Suarez *dist.* 44. *sect.* 3. *n.* 28. Coninck *dist.* 18. *dub.* 14. *fin.* Palao *loc. cit.* la Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 463.

123

2. Quando in privilegio, vel potestate dispensandi in irregularitatibus, data religionibus, vel episcopis, sit aliqua exceptio, ea stricte est interpretanda. Et hinc si alicui concedatur potestas dispensandi, praeterquam in bigamia, intelligendum hoc est de bigamia vera, non similitudinaria, si excipiatur homicidium voluntarium, intelligendum de injusto, et directe volito, non de eo, quod commissum est ad sui defensionem, excedendo moderamen inculpatae tutelae, aut quod ex subita ira commissum est; Coninck *dub.* 14. *cit. concl.* 5. Laym. *lib.* 1. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 9. *fin.* Palao *nu.* 17. la Croix *n.* 472.

124

3. Si episcopus vel praelatus conscius irregularitatis, in qua dispensare potest, admittat irregularem ad ordines, vel beneficium, censendus est cum illo dispensasse; quia non debet praesumi voluisse peccare, ut ex communiori sententia docet Sylv. *V. dispensatio q.* 15. *et V. irregularitas q.* 28. Henriq. *l.* 14. *c.* 17. *n.* 4. Suarez *dist.* 41. *sect.* 3. *n.* 4. Bonacin. *dist.* 7. *q.* 5. *p.* 1. *fin.* Palao *n.* 18. Verum haec dispensatio tantum valebit pro foro conscientiae; nam in foro externo nullatenus admittitur haec tacita dispensatio a praelato inferiore pontifice; quia in jure communi inferior pontifice dispensationem concedere nequit non praemissa cognitione causae; Palao *loc. cit.*

125

4. Dispensatus ad ordines etiam a pontifice non hoc ipso censetur dispensatus ad beneficia curata, dignitates, et praelaturas; Palao *n.* 19. et ab hoc *cit.* Quoad beneficia simplicia distinguendum est; nam si dispensatus sit ad majores ordines, hoc ipso etiam censetur dispensatus ad beneficia simplicia; quia nullum decet sacris initiari, qui beneficium non habet, ex Trid. *sess.* 21. *c.* 2. *de reform.* nam esto, aliquando aliquis initietur titulo patrimonii vel pensionis, id quasi ex dispensatione fit ob necessitatem, vel utilitatem ecclesiae. *Contra* si dispensatus sit tantum ad ordines minores, nam hic non hoc ipso reputabitur dispensatus ad beneficium simplex, utpote qui adhuc redire ad vota saecularia potest; Sanch. *lib.* 2. *de matr. dist.* 1. *n.* 27.

126

5. Dispensatus ad ordines, si minores nondum habet, censeri debet dispensatus ad istos solos: si vero minoribus susceptis, dispensatio haec superveniat, intelligi debet facta pro majoribus; Sanch. *dist.* 1. *cit. n.* 26. Palao *n.* 20. *Ratio primi est*, quia dispensatio stricte interpretanda est, et sufficienter effectum suum sortitur di-

spensatione pro minoribus ordinibus concessa. *Ratio secundi*, quia alias frustranea, et inutilis esset dispensatio.

127

6. Si episcopus, sciens aliquem esse irregularem, ipsi tamen concedat litteras dimissorias ad ordines, eo ipso concedere censetur facultatem, ut ab ordinante dispensetur in irregularitate, vel alio impedimento quod susceptionem ordinum impedit, ne concessio dimissoriarum sit sine effectu. *Secus est*, si ignarus fuit irregularitatis, vel impedimenti, censebitur enim tunc concessio dimissoriarum facta ob vel subreptitie, et esto, valida sit, cum ipsa tamen dispensatio in irregularitate non connectitur necessario; Sanch. *nu.* 25. Palao *num.* 21.

§. III.

De aliis poenis ecclesiae spiritualibus.

SUMMARIUM

128 *Privatio beneficii induci potest dupliciter, se ipso jure et per sententiam condemnatoriam.*
129 *Effectus privationis ipso jure inductae.*
130 *Effectus inductae per sententiam condemnatoriam.*
131 *Quando poenae huic sit locus.*
132 *Depositio alia est simplex, alia solemnis.*
133 *Differentia simplicis a privatione beneficii.*
134 *Et a suspensione.*
135 *An depositus retineat privilegia canonis et fori.*
136 *Ob quae crimina a jure imposita sit poena depositionis perpetuae.*
137 *An episcopus dispensando tollere eandem possit?*
138 *Definitio degradationis, et divisio in verbalem, et realem.*
139 etc. *Differentia unius ab altera.*
142 *A quo fieri degradatio verbalis debeat?*
143 *Ob quae crimina?*
144 *In quorum praesentia?*
145 *An praesentes habeant votum decisivum?*
146 *In quo numero consentire isti in degradationem debeant?*
147 etc. *A quo, et quomodo fieri debeat degradatio actualis?*
151 etc. *Quando judex ecclesiasticus degradatum valeat tradere curiae saeculari.*
159 etc. *An judex saecularis adversus clericum degradatum novum processum formare valeat.*
162 etc. *An clericus realiter degradatus a saeculari judice torqueri possit.*

128

Post irregularitatem inter poenas ecclesiae spirituales *primo loco* occurrit *inhabilitas* ad dignitates, beneficia, et officia ecclesiastica obtinenda; *cap. quicumque* 2. §. *haeretici*, *et c. statutum* 15. *de haeret. in* 6. ut privatio legitime obtentorum, *c. cit.* et alibi passim. Potest privatio haec induci duobus modis, scilicet ipso jure, et per sententiam condemnatoriam judicis. *Ipso jure* incurritur tunc, quando annexa est perpetrationi criminis ita, ut alia sententia condemnatoria non requiratur: et tale crimen est caedes rectoris, vel beneficiati ecclesiae, in qua beneficium obtinetur; *cap. in quibusdam* 12. *hoc tit.* hostilis persecutio, aut captivatio alicujus s. r. e.

cardinalis, vel ad eam cooperatio; *cap. felicis* 5. *eod. in* 6. percussio, persecutio episcopi etc. *clem.* 1. *eod.* violenta detentio personae ecclesiasticae ad effectum extorquendae ab ea renuntiationis beneficii, vel impediendae comparitionis apud sedem apostolicam; *clem.* 2. *eod.* et permulta alia, de quibus proprio loco dictum est, et videri possunt apud Azor. *p.* 2. *lib.* 7. *cap.* 17. *quaest.* 1. Corras. *p.* 1. *de benef. tit.* 23. *a n.* 16. *et tit.* 24. *a n.* 1. Vviest. *hic n.* 65. *Per sententiam condemnatoriam* incurritur tunc, quando, ut incurratur, opus est sententia non tantum declaratoria criminis, sed etiam injungens poenam ademptionis beneficii; Innoc. *in cap. qualiter* 18. *de accusat.*

129

Dub. 1. quis sit effectus privationis ipso jure inductae? Resp. Quatuor maxime effectus habet: 1. ipso facto criminis perpetrati amittitur titulus, seu proprietas beneficii, ita ut hoc ab eo tempore vacare incipiat, et ante omnem sententiam judicis impetrari ab alio possit; *arg. c. licet* 28. *de praebend. in* 6. 2. ita privatus non facit suos, sed restituere tenetur fructus, a die commissi criminis ex beneficio provenientes; *Extrav.* 2. *int. comm. de simon.* 3. beneficium illud permutare, et in favorem alterius resignare non potest; Rebuff. *de pacif. possess. a n.* 261. 4. si moriatur, impetrari beneficium illius ab alio potest, non tanquam vacans per mortem, sed tanquam vacans ex delicto; quia titulus et proprietas beneficii jam ante obitum fuerunt amissa; Azor. *p.* 3. *lib.* 7. *cap.* 17. q. 2. Barb. *de offic. episc. alleg.* 57. *a n.* 153. Vviest. *hic n.* 66. Videantur dicta *n.* 57. *et* 58.

130

Dub. 2. quis sit effectus privationis per sententiam condemnatoriam judicis? Resp. Per hanc solum inducitur privatio tituli a tempore latae talis sententiae. *Ex quo sequitur* 1. quod ante talem sententiam beneficium talis criminosi non possit impetrari, 2. quod beneficium tale ante ejusmodi sententiam possit ex causa permutationis, vel alio modo resignari, 3. quod fructus ante sententiam perceptos faciat suos, et restituere eos non teneatur, licet dudum ante commiserit crimen; Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 6. §. 8. *n.* 8. Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 17. *n.* 2. Pirh. *tit. de concess. praeb. num.* 27. Engl. *hic num.* 9. Vviest. *ibid. n.* 68.

131

Dub. 3. quando sit locus poenae privationis beneficii ante crimen obtenti? Resp. Locus ei duntaxat est in casibus jure expressis; Azor. *loc. cit. cap.* 18. Vallens. *lib.* 3. *tit.* 11. *a num.* 2. Casus autem isti, et crimina, quae eam merentur, in specie referri, aut

sub una regula comprehendi non omnia possunt. Imo in hac poena dictanda locum esse argumento a simili, eamque imponi posse propter expressis similia, existimant Abb. *in cap. at si clerici* 4. *de judic. n.* 38. Sylva *p.* 3. *de benef. q.* 3. *n.* 2. Garc. *part.* 11. *de benef. cap.* 10. *num.* 3. qui tamen cum P. Vviest. *hic n.* 69. monent recentiora potius jura, et curiarum praxin in poena ista dictanda, quam veteres canones a judice attendendos, quod hi ad privationis, et depositionis poenas multo, quam nostrorum temporum corruptio, proniores sint.

132

Secunda est depositio. Potest autem hoc nomen dupliciter accipi, 1. *magis generice*, et eatenus continet sub se etiam degradationem, de qua *n.* 138. *et seqq.* 2. *magis specifice*, ut significet poenam quandam ecclesiasticam, a degradatione, et suspensione distinctam, et sic accepta *depositio simplex* dicitur ad distinctionem a degradatione, quae est solemnis depositio, quando clericus perpetuo removetur vel ab ordine e. gr. episcopali, sacerdotali etc. scilicet quoad exercitium ejus; nam character, et ordo manet; vel a beneficio, e. g. parochia, dignitate etc. vel ab officio. e. g. Sacramentorum administratione, et jurisdictionis usu; vel ab officio, et beneficio simul; vel denique ab ordine, officio, et beneficio. *Ex quo patet*, poenam istam esse clericorum propriam; quia respectum dicit ad beneficia, et munera ecclesiastica. Extenditur tamen etiam ad religiosos, etsi clerici non sint, quatenus sunt personae ecclesiasticae; et ad abbatissas: nam istae suspendi et deponi solent.

133

Dub. 1. quomodo depositio simplex a beneficio differat a privatione beneficii? Resp. Simillima quidem huic est, cum per utramque beneficii titulus auferatur, et hanc ob causam *abbas* quandoque illam ejusdem privationem nominat apud Suarez *D.* 31 *de Censuar. sect.* 1 *n.* 4. differt tamen in hoc, quod depositio simplex ultra privationem beneficii possessi ad idem, et alia beneficia obtinenda inhabilitatem inducat, ut cum *cit.* Suarez. *n.* 5. notat Wiest. *hic n.* 71. Reiffenst. *ibid. n.* 27.

134

Dub. 2. quomodo differt a suspensione? Resp. Huic quidem affinis est depositio simplex; adeo, ut aliquando cum ista a DD. confundatur, proprie tamen spectata differt in hoc, quod depositio ex natura sua sit perpetua, cum tamen suspensio vel non sit perpetua, vel si perpetua est, non ab officio, et beneficio ipsomet, prout facit depositio, sed a beneficii fructibus duntaxat, officii administratione, et jurisdictionis usu removeat; Suarez *D.* 30. *sect.* 1. *n.* 4.

et 7. Layman *l.* 1. *tract.* 5. *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 2. Gonzalez *in cap.* 2. *de cleric. excomm. ministr. n.* 7. Wiest. *hic n.* 71. Reiffenst. *num* 27. *ibid. Neque obstat*, quod a beneficio perpetuo suspensus id etiam amittat, cum beneficium habere non debeat, qui ejus fructuum perceptione perpetuo est interdictus; quia haec amissio non inducitur ex vi suspensionis; et hinc suspensione relaxata, suspensus beneficium retinet sine nova collatione, quae tamen necessaria est deposito ad ejus retentionem; Suarez *num.* 4. *cit.* Vviestner *num.* 72. *fin.*

135

Dub. 3. an depositus retineat privilegia canonis, et fori? Resp. affirmative, nisi horum privilegiorum ademptio in sententia exprimatur, ut colligitur ex *can. cum non ab homine* 10. *de judic.* Et hinc curiae saeculari tradi non potest, nisi crescente contumacia, propter incorrigibilitatem degradetur; Abb. *in cap. at si clerici* 4. §. *de adulteriis de judic. num.* 2. Navar. *man. c.* 27. *n.* 81. Suar. *D.* 30. *sect.* 1. *n.* 8. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 110. *num.* 3. Engl *hic n.* 11. Vviestner *n.* 73. Ut autem non privatur privilegio ita nec liberatur onere clericali: obligatur proin depositus non minus ac suspensus si in sacris sit, ad persolvendum pensum canonicum, ut bene notant DD. et ratio probat: nam obligatio ista comitatur ordinem sacrum, etiamsi obligatus nullum beneficium habeat. Ordo autem, ut jam dictum est, manet.

136

Dub. 4. ob quae crimina a jure imposita sit poena depositionis perpetuae? Resp. Plura referuntur a DD. sed cum Abb. *in c. at si clerici cit. a n.* 33. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 2. Palao *tr.* 29. *D.* 4. *p. ult. n.* 4. Vviestner *hic n.* 75. distinguendum est inter tempora. Antiquo jure depositionis poena vindicabantur homicidium, furtum, perjurium, adulterium, et his majora; imo et minora; *arg. cap. at si clerici cit.* §. *de adulteriis.* Nostro autem tempore haec poena infligi non solet, nisi reis criminum valde enormium, sive talium, quae non solum natura, et objecto, sed circumstantiis etiam, et adjunctis qualitatibus consideratis, publice valde scandalosa, et atrocia prudentis arbitrio reputantur, ut sunt homicidium voluntarium, ac praemeditatum, adulterium, vel stuprum violentum, furtum sacrilegum rei pretiosae, fornicationes notoriae, et insuper habitis monitionibus continuatae, ut bene advertunt Abb. *n.* 33. *cit.* Layman *n.* 2. Reiffenst. *n.* 30. et colligitur ex *c. si autem* 6. *de cohabit. cler. et mulier.* trid. *sess.* 22. *in decret. de observ. in celebr. miss.* et *sess.* 25. *c.* 14. *de reform.*

137

Dub. 5. utrum episcopus cum clericis, ob adulterium, et crimina eo non graviora depositis, post peractam poenitentiam dispensare, eosque in pristinum statum restituere possit? *Videtur non posse*; nam ita depositus fit infamis; *can. infames* 17. ibi, *pro suis sceleribus ab ecclesia pulsos*; *caus.* 6. *q.* 1. atqui clericos infamia notatos famae restituere solus papa, non autem episcopus potest; *arg. c. cum J. et A.* 23. *de sent. et re judic.* et *l. hunc titulum* 1. §. *de qua* 10. *ff. de postuland.* ergo etc. Sed tenenda est affirmativa sententia ob textum *c. at si clerici* 4. §. *de adulteriis de judic.* Abb. *ibid. n.* 1. Laym. *n.* 5. Barbos. *n.* 8. Gonzal. *n.* 1. Engl. *n.* 11. Vviestner *n.* 74. Reiffenst. *n.* 28. atque hanc potestatem restituendi depositos ob tale crimen Abb. *l. cit. n.* 17. et Gonzal. *n.* 1. *cit.* adstruunt etiam capitulo, sede vacante. *Ad rationem dubitandi* dico *citt.* textibus principi solum reservatam esse directam famae restitutionem; nam indirecta, et quae per consequentiam quandam fit §. *de qua cit.* praetori permittitur.

138

Tertia est *degradatio*, qua clericus ob criminis atrocitatem, vel incorrigibilitatem solemniter, et authentice privatur ordine, beneficio, officio, et statu clericali, ita, ut transeat in potestatem saecularem, et ab ista instar laici incarcerari, condemnari, ac puniri secundum leges civiles possit; Engl. *hic n.* 12. Vviest. *n.* 76. Reiff. *n.* 32. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 268. Duplex est, una verbalis, altera realis. *Verbalis*, sive, ut etiam nuncupatur *sententialis* est, qua ejusmodi privationis sententia authentica solemniter promulgatur; *realis*, quae etiam *actualis*, *et solemnis* dicitur, est, qua sententiae ita latae fit executio; Vviest. *n.* 82. Sola posterior privilegium canonis, et fori aufert; nam si degradatus sit aliquis solum verbaliter, adhuc privilegium illud retinet dum executioni mandetur sententia: et in hoc degradatio verbalis convenit cum depositione. Differt autem ab illa, quod ordinetur ad degradationem actualem, ad quam a degradatione verbali sine nova sententia transiri potest; in depositione autem, ut ab hac transiri ad degradationem realem possit, opus est nova sententia.

139

Dub. 1. quod sit discrimen inter degradationem verbalem, et realem? Resp. Est maxime triplex, 1. enim degradatio verbalis, ut *n. praec.* dictum est, non privat clericum privilegio canonis, et fori, privat autem degradatio realis; Barbos. *de offic. episc. alleg.* 110. Pirh. *hic n.* 19.

2. Degradatio verbalis fieri potest ab episcopo solum confirmato, nondum consecrato, et quidem vel per se, vel per alium, cons. etiam per vicarium generalem; solemnis vero a solo episcopo consecrato; et ratio est, quia haec est actus ordinis episcopalis, eidem ex institutione ecclesiae annexus: et hinc delegari non potest alteri nisi episcopo consecrato: at verbalis degradatio est actus jurisdictionis tantum, quam etiam episcopus confirmatus, nondum consecratus in ecclesia sua habet; Barbos. *alleg. cit. n.* 24. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 5. Engl *hic n.* 13. Zoes. *n.* 13. Pirh. *n.* 19. Vviestner *n.* 82. Reiffenst. *n.* 40. *Neque obstat*, quod exequi sententiam degradationis episcopus non consecratus nequeat; quia novum non est quod judex judicare de causa possit, sententiam tamen non possit exequi, uti contingit, cum executio facienda est in alterius territorio.

140

3. Actualiter depositus per solum papam restitui potest; verbaliter autem depositus per episcopum, sed non per alium inferiorem; Sylv. *V. degradatio fin.* Barbos. *l. cit. n. ult.* Est igitur verbalis degradatio milior poena, quam realis, et hinc quando in jure, et constitutione aliqua reperitur crimini alicui imposita poena degradationis, id intelligi debet de verbali degradatione, quippe leviori, non autem de actuali, quae est poena gravissima; Barbos. *l. cit. n.* 9. Pirh. *n.* 19. *cit.*

141

Conveniunt autem degradatio verbalis, et realis, quod per neutram tollatur clerico potestas ordinis. Unde sacerdos etiam actualiter degradatus, si debita materia, et forma utatur, valide adhuc conficit sacramentum eucharistiae: et hinc si restitueretur per papam, non deberet de novo ordinari, sed insignia tantum restitui; nam character impressus manet, neque per hominem auferri potest, sed solum impeditur, ne licite uti degradatus potestate ordinis possit.

142

Dub. 2. a quo fieri degradatio verbalis debeat, quas ob causas, et quomodo? Resp. *Ad* 1. si degradandus sit episcopus, vel religiosus exemptus, secluso privilegio, vel consuetudine id quoad religiosos sibi subjectos permittent propriis praelatis regularibus, degradatio verbalis fieri potest a solo papa; *can. accusatus* 5. *can. quamvis* 7. *etc. caus.* 3. *q.* 6. *compend. privil. societ. JESU V. praelatus* §. 4. Navar. *l.* 3. *cons.* 58. *n.* 3. Vviest. *hic num.* 78. Si vero inferior quidam clericus, ab episcopo proprio, vel sede vacante, a capitulo, aut horum vicario generali, vel alio ex spe-

ciali commissione episcopi, aut capituli, sede vacante, ut colligitur ex trid. *sess.* 13. *c.* 4. *de reform.* Engl *n.* 13. Vviest. *n.* 79. Reiffenst. *n.* 39.

143

Ad 2. Crimina, propter quae infligi degradatio verbalis potest sunt 1. haeresis manifesta, et multo magis apostasia a fide, saltem cum quis in illam relapsus, vel in ea contumax est; *c. ad abolendam* 9. *de haeret.* et *c. super eo* 4. *eod. in* 6. 2. falsificatio litterarum apostolicarum; *c. ad falsariorum* 7. *de crim. fals.* et *c. novimus* 27. *de V. S.* 3. contumelia gravis, calumnia, crimen insidiarum, et conspirationis in episcopum; *can. siquis* 18. *caus.* 11. *q.* 1. 4. Assassinium; *c. pro humani* 1. *de homicid. in* 6. ubi reus illius criminis, etiamsi nulla excommunicationis, vel depositionis sententia praecesserit, ab omnibus, dicitur diffidatus, et quasi morti traditus: 5. sodomia frequentata, h. e. non semel duntaxat, sed saepius commissa, ex *const. s. Pii V.* incipit *horrendum edita calend. septem.* 1568. 6. celebratio missarum, et auditio confessionum sacramentalium temere praesumpta ab eo, qui sacro presbyteratus ordine non est initiatus, ex *const. Clem. VIII.* incipit *etsi alias edita* 1. *dec.* 1601. 7. fabricatio et adulteratio monetae aureae, vel argenteae, aut ejus adulteratae erogatio, vel expositio in regnis provinciis, et civitatibus Italiae, ex *const. Urbani VIII.* incipit *in suprema*; *edita ibid. nov.* 1627. 8. adulterium, concubinatus perseverans post monitionem. simonia notoria, stuprum, incestus, furtum, perjurium, homicidium, et alia crimina gravia, quae irregularitatem inducunt; Barbos. *alleg.* 110. *n.* 10. Pirh. *hic n.* 19.

144

Ad 3. de jure antiquo degradatio verbalis episcopi fieri debuit praesentibus aliis 12. episcopis; presbyteri praesentibus sex episcopis, diaconi vero, vel subdiaconi praesentibus tribus: cum vero degradandus erat aliquis in minoribus constitutus, sufficiebat praesentia solius episcopi proprii, et capituli cathedralis, vel duorum saltem, aut trium canonicorum, qui repraesentant capitulum, ut habetur *can. felix* 4. *can. si autem* 5. et *can. episcopus* 6. *caus.* 15. *q.* 7. *c. degradatio* 2. *h. t. in* 6. et docet *ibid.* gloss. *V. praesentia*, Sylv. *V. degradatio n.* 1. Zoes. *hic. n.* 10. Pirh. *n.* 17. Reiff. *n.* 41. jure autem novo trid. *sess.* 13. *c.* 4. *de reform.* contra clericum, etiam in sacris, et ipso presbyteratus ordine constitutum, non solum ad condemnationem illius, et depositionem verbalem, sed etiam ad realem, et solemnem degradationem procedi potest absque episcoporum praesentia, *adhibitis tamen, et assistentibus totidem abbatibus, usum mitrae, et baculi habentibus, si in civitate, aut dioecesi*

reperiri, et commode interesse possunt; alioquin aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, quae aetate graves, ac juris scientia commendabiles existant.

145

Et hi quidem in tali judicio, non consultivum duntaxat, sed decisivum etiam suffragium habent: idque verum est non solum ante *trid.* prout patet ex *cap. non potest* 13. *de sent. et re judic.* ubi eos judices fuisse observat *glossa*, sed etiam post illud, prout ex communiori docet Suar. *D.* 30. *de censur. sect.* 1. *n.* 20. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 110. *num.* 26. Vviestner *hic num.* 80. Reiffenstuel *num.* 42. Et quidem si degradandus sit clericus minor, apud DD. satis receptum est, quod sufficiat, si degradatio istius decernatur per majora suffragia, quia generaliter, quod a majore parte fit, ab omnibus factum censetur, nisi specialiter numerus major, vel unanimis omnium consensus jure exigatur; *cap. cum in cunctis* 1. *de his, quae a major. et l. quod major* 18. *ff. ad municip.* Abb. *in c. non potest cit. n.* 14. Barbos. *alleg.* 110. *cit. n.* 29. Vviest. *n.* 81. Reiffenst. *n.* 43.

146

An vero ad decernendam degradationem clerici in sacris constituti, et episcopo inferioris, numerus major sufficiat, controversia est inter DD. Eum sufficere putant gloss. *in c. non potest cit.* Sylv. *V. degradatio n.* 1. *et* 3. ob rationem allatam. Et confirmatur ex *can. si quis* 1. *caus.* 6. *q.* 6. ubi adversus episcopos requiritur unanimis judicantium consensus, quo satis innuitur, eam concordiam non requiri ad condemnandos clericos his inferiores. *Sed verius* omnium suffragantium consensum requiri docent Marant. *de ord. jud. p.* 4. *dist.* 11. *a n.* 71. Barbos. *alleg. cit. n.* 28. Vviest. *n.* 81. Reiffenst. *n.* 44. et sumitur ex *cap. non potest cit.* ubi de depositione clerici a gradu sacerdotali agitur, et diserte requiritur *sacerdotum sententia concors*: quo nomine, saltem cum agitur de poena, significari videtur judicium, quo sententia, nemine discrepante, fertur; *arg. c. in causis* 30. *de eiect.* ubi *factum concorditer* opponitur *facto a majori parte. Ex quo sequitur*, quod in hoc casu vim non habeat argumentum ductum a sensu contrario ex *can. siquis cit.* tum quia contrarium est jure expressum, tum quia versamur in materia poenali, in qua ejusmodi argumento non est locus, per tradita a Barbos. *commun. jur. argum. loc.* 27. *num.* 39. Vviestner *num.* 81. *fin.*

147

Dub. 3. a quo, et quomodo fieri debeat degradatio actualis? Resp. 1. fieri debet a proprio episcopo, eoque consecrato, ut *n.* 139.

dictum est, vel ex hujus commissione ab alio episcopo, qui pariter debet consecratus esse, non autem praelato regulari, etiamsi degradandus sit hujus subditus, quia sicut collatio ordinis est actus spiritualis pendens ab episcopali dignitate, ita et ordinis ablatio; cujus enim ordinis est actus, ejus etiam est distractus, ut ait Zoes. *hic n.* 7. nisi consuetudine, aut privilegio aliud concessum sit.

148

2. Fieri debent in ecclesia, vel alio loco sacro, assistentibus aliis episcopis, vel abbatibus, aut aliis, prout dictum est *n.* 144. et adhibita etiam solemnitate in *cap. degradatio* 2. *h. tit. in pontificali romano* praescripta, videlicet 1. degradandus indutus sacris vestibus, in manu habens librum, calicem, vel aliud instrumentum ad ordinem suum spectans, ac si celebrare, si sacerdos sit, vel si intra sacerdotium sit constitutus, alium ordinis sui actum exercere deberet, adducitur ad episcopum; 2. adducto, et coram se stante episcopus, praesente judice saeculari, singula ordinis insignia gradatim incipiendo ab illo, quod eidem in ordinatione ultimo loco traditum est, usque ad id, quod cum prima tonsura accepit, aufert, potestque episcopus, dum haec ita fiunt, ad terrorem uti verbis oppositis illis, quae in ordinatione prolata sunt, v. g. dum aufert sacerdotalia insignia; *auferimus tibi vestem sacerdotalem, et honore sacerdotali privamus etc.* 3. ablatis omnibus insigniis clericalibus, tondetur, et traditur caput, ut nullum appareat signum clericatus, et dicit episcopus *authoritate DEI omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et nostra auferimus tibi habitum clericalem, et deponimus, degradamus, spoliamus, et exuimus te omni ordine, beneficio, et privilegio clericali.*

149

3. Sic degradatus traditur curiae saeculari puniendus secundum leges laicorum, quorum forum sortitur post degradationem, judex tamen ecclesiasticus, dum illum judici saeculari tradit, efficaciter, h. e. serio, et ex animo intercedit pro reo, ut citra mortis periculum sententiam circa eum moderari velit, ne ejus necem expetere, vel procurare videatur; *c. novimus* 27. *de V. S. An vero haec intercessio pro degradato necessaria sit ad evitandam irregularitatem,* non conveniunt DD. Affirmant Covar. *in clem. si furiosus p.* 2. §. 5. *n.* 6. Oliva *p.* 2. *de for. eccles. q.* 11. *n.* 37. et communis DD. teste Palao *tract.* 29. *D.* 6. *p.* 14. *q.* 1. *n.* 1. ex ratione, quia traditio haec est quaedam cooperatio ad personae degradandae apprehensionem, et ad supplicium capitale quod sequetur in judicio saeculari; ergo sicut per *cap. praelatis* 2. *de homicid. in* 6. ad hoc, ne mutilatio, aut mors rei intenta videatur, clericus civiliter

contra ipsum agens debet facere expressam protestationem, et ita et judex ecclesiasticus, tradens clericum judici saeculari, debet pro ipso intercedere. *Sed etsi securius* sit, ut talis intercessio praemittatur, praesertim quia ea, quamvis non sub irregularitate, tamen expresse praescribitur; *c. novimus cit.* verisimilius tamen judex ecclesiasticus, intercessionem tali casu omittens, per hoc irregularis non efficitur. Ita Vviest. *hic n.* 85. Reiffenst. *ibid. n.* 46. et inclinat Suar. *D.* 47. *de censur. sect.* 1. *n.* 12. *Ratio est* 1. quia hanc intercessionem ad evitandam requiri, non est ullo jure cautum; igitur cum irregularitas non incurratur, nisi in casibus jure expressis, eam intercessionem omittens ab irregularitate immunis erit; 2. in dubio juris irregularitas non contrahitur, ut dictum est *n.* 83. atqui in casu praesenti est dubium juris, dubitatur enim, an jus irregularitatem decreverit in judicem ecclesiasticum, qui intercessionem omiserit; 3. non magis cooperatur poenae sanguinis judex ecclesiasticus intercessionem hoc casu omittens, quam cooperetur praelatus causam sanguinis particularem delegans cum expresso mandato, ut delegatus justitiae debitum exequatur; atqui iste sic delegando non incurrit irregularitatem, ut dictum est *tit.* 12. *n.* 130. *Ex quo patet ad argumentum contrarium*: dico enim, omissionem hanc non posse haberi pro cooperatione proprie dicta, neque enim judex ecclesiasticus clericum degradatum tradit ad poenam sanguinis, sed solum declarat, illum non amplius gaudere privilegio clericali, et curiae saeculari subjectum esse, qua declaratione facta, deinde minister curiae saecularis eumdem apprehendit. *Ad id, quod additur ex cap. praelatis cit.* dico ibi proponi casum diversum ab eo, qui proponitur; *cap. novimus cit.* a diversis autem ad diversa non fit illatio; *l. inter stipulantem* 83. §. *sacram* 5. ibi, *sed haec dissimilia sunt ff. de V. O.*

150

4. Denique sequitur poena taxata a judice saeculari, et haec quidem ordinaria, si reus sit convictus vere de crimine, et remissionem a summo pontifice non consecutus fuerit, aut judex judicis ecclesiastici intercessioni deferre voluerit; gratiae tamen pontificiae in hoc casu hodie vix locus est, cum in hunc finem praesentes esse judices saeculares, iique, cum jam ante degradationem instructi sint super processu, in continenti degradatum sibi traditum ad poenam ordinariam condemnare, et ad executionem procedere soleant, ut cum majori exemplo coram omni populo, qui ad actum degradationis accessit, poena infligatur; Diaz.. *praet. crim. can. c.* 141. Zoes. *hic n.* 12. Quodsi tamen reus appellare voluerit, secundum Diaz. *l. cit.* est audiendus, et si probet innocentiam suam, restituen-

dus ad pristinum ordinem, quod fiet ab episcopo, assistentibus, si fieri queat, aliis episcopis, praelatis, et viris in dignitate constitutis, qui suffragiis suis ad degradationis sententiam sunt cooperati, et adhibita solemnitate ibi praescripta, scilicet traditione rerum, seu instrumentorum, ac vestium, quae in clericorum ordinatione adhiberi solent, et per degradationem erepta eidem sunt, juxta *decretum conc. tolet. IV.* relatum *can. episcopus* 65. *caus.* 11. *q.* 3. Abb. *in c. at si clerici* 4. §. *de adulteriis n.* 14. *de judic.* Suar. *D.* 30. *de censur. sect.* 2. *n.* 10. Bonac. *D.* 4. *p. un. n.* 20. Pirh. *hic n.* 97. Et hic est casus, quo episcopus degradatum potest restituere, proceditque, quandocumque alias degradatio injusta fuerit, ut si sententia lata est in reum non auditum, vel non confessum, aut legitime convictum, vel ex depositionibus, aut instrumentis falsis; alioquin si justa degradatio fuerit, ita degradatus, restitui non amplius potest, nisi a solo Pont. prout dictum est *n.* 140. et notat Suar. *n.* 10. *cit.* Bonac. *n.* 1. Barbos. *alleg.* 110. *n.* 32.

151

Dub. 4. quando judex ecclesiasticus degradatum valeat tradere curiae saeculari? Occasionem dubio huic praebet *c. cum non ab homine* 10. *de judic.* ubi clericus, si furti, homicidii, perjurii, vel alterius cujuscumque gravis delicti reus sit, jubetur primum deponi: deinde si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari; si creverit contumacia, anathematis mucrone feriri, et demum, si in profundum malorum veniens comtempserit, degradari, et curiae saeculari tradi. Hinc plurimum controvertunt DD. an clericus, si parricidii, homicidii proditorii vel sacrilegii, aut alterius criminis valde enormis reus sit, statim, dictis poenarum gradibus non observatis, tradi curiae saeculari possit?

152

Affirmat Anchar. *in c.* 10. *cit. a n.* 10. Abb. *in c.* 4. *de judic. n.* 38. et alii plures relati a Farin. *prax. crim. q.* 8. *num.* 81. qui proinde putant, *c. cum non ab homine cit.* dum observari ordinem poenarum praecipit, intelligendum de simplici solum homicidio, et furto, non de qualificato, aut aliis criminibus valde enormibus. *Moventur* 1. quia *c. siquis* 1. *de homic.* clericus, qui per industriam, aut per insidias homicidium fecit, jubetur ab altari avelli, ut moriatur, 2. *c. novimus* 27. *de V. S.* dicitur propter admissum falsi, vel aliud damnabile crimen clericus degradatum esse tradendum curiae saeculari. 3. *can. sunt quaedam* 30. *caus.* 23. *q.* 5. dicuntur quaedam enormia flagitia potius per mundi judices quam ecclesiarum antistites corrigenda esse. 4. poenae delictis ita commensurari debent, ut, quod gravius est, graviori poena vindicetur: hoc autem non fieret si in ho-

micidio qualificato, et aliis atrocissimis criminibus idem observaretur poenarum ordo qui observatur in furto, et homicidio simplici. 5. pro hujusmodi delictis excessivis ecclesia non habet, quod faciat, cum non habeat poenam pro his condignam. 6. crimen falsi, commissi circa litteras apostolicas, minus est crimen, quam parricidium, homicidium, sacrilegium etc. ergo cum ob illud, non exspectata incorrigibilitate, reus degradatus statim curiae saeculari tradendus sit *cap. novimus cit.* ita tradendus erit ob ista per argumentum a minori ad majus.

153

Sed dicendum, spectato jure communi, non posse clericum ob crimen quantumcunque grave, nisi in casibus jure expressis, curiae saeculari tradi, quamdiu incorrigibilis declaratus non est. Ita Host. *in cap.* 1. *de homicid. n.* 2. Aretin. *in c. cum non ab homine cit. a n.* 51. Berojus *in c. at si clerici cit. n.* 181. *vers. mihi autem.* Placha *epitom. delict. l.* 1. *c.* 22. *n.* 43. Covar. *l.* 2. *var. c.* 20. *n.* 7. Farin. *prax. crim. qu.* 8. *n.* 81. Fagn. *in c. cum non ab homine cit. n.* 6. Pignat. *tom.* 7. *consult.* 33. *a n.* 25. Vviesl. *hic n.* 88. Sumitur ex *c. cum non ab homine cit.* ubi generaliter statuitur, tunc primum clericos tradendos curiae saeculari, cum ecclesia non amplius habeat, quod faciat ad eorum correctionem atqui si poenarum ordinem ibi assignatum nondum adhibuit judex, ecclesia adhuc habet, quod faciat ad eorum correctionem, antequam descendat ad gradum ultimum, videlicet traditionem curiae saeculari: ergo etc.

154

Conf. 1. ex *c. clerici* 4. *de excess. praelat.* ubi ob crimen sodomiae, utique gravissimum, clerici istius rei excommunicari, et *c. tuae* 6. *hoc tit.* ubi ob latrocinium, aliqua gravissima crimina clerici deprehensi a suis ordinibus deponi, et in arctum monasterium jubentur detrudi ad agendam poenitentiam: et denique *c. felici. h. tit. in* 6. ubi occisor cardinalis cogitur ita vivere (in carcere) ut mors ei non sit gravior vita, et non statim traditur curiae saeculari; igitur non ob quodcunque etiam gravissimum crimen, nisi jure expressum sit, clericus curiae saeculari tradi debet, sed observandus est juris ordo, atque poenarum gradus.

155

Conf. 2. quia in jure expressi sunt casus speciales, quibus statim degradari, et curiae saeculari tradi clerici jubentur: unde cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, dicendum erit, quod extra casus jure exceptos per se loquendo, et spectato com-

muni jure clericus nequeat, ob quodcunque crimen statim curiae saeculari tradi, sed observandus erit ordo poenarum in jure statutus.

156

Dixi autem, *spectato jure communi;* nam de consuetudine possunt, non expectata incorrigibilitate, statim curiae saeculari tradi clerici, ante tamen degradati, si rei sint criminum valde enormium, e. g. parricidii, fratricidii, occisionis praelati sui, homicidii proditorii, vel per insidias, sacrilegae expilationis ecclesiae, magiae, praesertim si iterata sint: et ita aliquando traditos testis est *Diaz*, *Decianus*, et alii apud Fagn. *l. c. n.* 31. qui tamen *n.* 105. salubriter consulit, ut, cum hujusmodi degradationem, ac traditionem exigere videtur criminis a clerico perpetrati enormitas, ad eam, consulto summo pont. procedatur; Vviest. *hic n.* 90.

157

Addidi, *nisi in casibus jure expressis*: tales sunt septem priores *n.* 143. relati, in quibus non observandus est poenarum ordo, sed statim post degradationem reus tradi curiae saeculari potest. In reliquis criminibus, quantumcumque enormibus, nisi contrarium habeat consuetudo, exspectanda est incorrigibilitas, ut teste Zoes. *n.* 13. communis habet sententia: et hinc si spes emendationis appareat, deponendus quidem erit reus, non tamen tradendus curiae saeculari, sed damnandus ad perpetuos carceres. Incorrigibilis autem ut dici clericus possit, videtur requiri sententia judicis declarativa incorrigibilitatis, et quod non habeat aliud, quod facere ad correctionem illius possit, quam ut eum tradat brachio saeculari.

158

Neque obstant argumenta *n.* 152. in contrarium allata. *Ad* 1. sensus *c. cit.* est valde incertus, ut propter nimiam interpretum ejus variationem utile vix esse possit ad controversam aliquam questionem ex eo decidendam. *Ad* 2. per *aliud damnabile crimen* denotatur crimen aliud, cui degradatio jure specialiter imposita est; cum enim dictio *aliud* plerumque sit repetitiva similium, aliud flagitium intelligitur simile ejusmodi falsificationi, ac proinde expressum, exceptumque in jure, ut notat Fagnan. *in cap. cum non ab homine cit. n.* 50. Oliva *p.* 2. *for. eccl. q.* 12. *n.* 4. Vviestner *hic n.*87. *Ad* 3. ibi sermo est de laicis, episcopum, presbyterum, vel diaconum occidentibus; et non de clericis id praesumentibus. *Ad* 4. ecclesiae non desunt poenae delicto commensuratae; nam poenae aerumnosi carceris, triremium, aliaeque similes ita exasperari possunt, ut, qui gravius delinquit, etiam gravius, et jure merito castigetur. *Ad* 5. jam ostensum est, quid ecclesia habeat adhuc ad correctionem rei, scilicet poenarum ordinem, usque dum pateat,

eum incorrigibilem esse. *Ad* 6. argumento a minori ad majus in poenis locus non est; nam istae ad casus expressis similes, et ad majores etiam propter identitatem, vel majoritatem rationis non porriguntur; *arg. reg. factum* 155. §. *fin. ff.* *et reg. in poenis* 49. *in* 6.

159

Dub. 5. an judex saecularis adversus clericum degradatum novum processum formare valeat, aut stare teneatur formato a curia ecclesiastica? *Certum est* non posse eum cognoscere de actu degradationis, sive de justitia condemnationis ad degradationem, et ipsius actus, quo omni privilegio clericali exutus, et curiae saeculari traditus est; quia talis sententiae prolatio est actus jurisdictionis spiritualis, et executio ordinis episcopalis; igitur de iis cognoscere judicialiter judex saecularis nequit; *c. decernimus* 2. *cap. quanto* 3. *de judic. cap. si judex* 12. ibi *quia de re spirituali, et ecclesiastica est*; *de sent. excomm. in* 6. Vviestner *num.* 91. Reiffenstuel *num.* 49.

160

Controversia solum est, an cognoscere possit de crimine, ob quod talis clericus est degradatus, et curiae saeculari traditus? Resp. distinguendo, utrum scilicet crimen hoc sit mixti fori, an ecclesiastici tantum. *Si primum*, ut est assassinium, sodomia, adulterium monetae etc. judex saecularis non tenetur stare processu judicis ecclesiastici, sed in arbitrio ipsius est, utrum clericum sibi traditum secundum processum judicis ecclesiastici sibi porrectum velit condemnare ad poenam legibus definitam, postquam eum de crimine confessum, aut legitime convictum invenerit, an vero novum super hoc processum instituere, juxta *novell.* 123. *cap.* 21. §. 1. Abb. *in cap.* 1. *de offic. ord. n.* 12. Felin. *in cap.* 9. *de haeret. n.* 5. Clar. §. *fin. qu.* 96. *num.* 7. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 3. *c. n.* 6. Oliva *p.* 2. *for. eccl. q.* 13. *a num.* 13. Engl. *n.* 15. Reiffenstuel *n.* 51. Ratio est, quia cum tali casu crimen mixti fori sit, et judex de valore processus a judice ecclesiastico facti non indaget, sed absolute novum juxta leges instituat, nullo modo materiae, aut jurisdictioni ecclesiasticae se immiscet.

161

Si secundum, et crimen, ob quod degradatus est clericus, sit fori ecclesiastici tantum, ut est haeresis, apostasia, sacrilega celebratio missae, auditio confessionis sacramentalis etc. tenetur judex saecularis stare processui, et sententiae judicis ecclesiastici, eamque executioni mandare; Abb. *in c.* 9. *de haeret n.* 12. Felin. *ibid. n.* 5. Franc. *in c.* 18. *de haeret. in* 6. *n.* 3. Clar. §. *fin.*

qu. 97. *n.* 7. Diaz *pract. crim. c.* 141. *n.* 2. Castro *de haeret. punit. c.* 13. Laym. *cit. n.* 6. *fin.* Oliva *qu.* 13. *cit. n.* 1. Engl *n.* 15. Vviestner *n.* 93. Reiffenstuel *n.* 50. Sumitur ex *cap. decernimus*, *c. quanto*, *c. si judex cit.* item ex *c. ut inquisitionis* 18. *de haeret. in* 6. ibi; *Prohibemus quoque districtus potestatibus, dominis temporalibus, et rectoribus, eorundemque officialibus supra dictis ne ipsi de hac haereseos crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent etc.* Ratio est, quia hujusmodi criminum cognitio judicialis, cum involvat quaestionem juris, atque ex ss. litteris, et ss. canonibus petenda sit, jurisdictionem spiritualem, et ecclesiasticam exigit, cujus laici, seclusa delegatione apostolica, incapaces sunt: conf. in tali casu judex laicus est merus executor; sic exequi sententiam, a judice ecclesiastico latam debebit, nisi ista notorie nulla, vel injusta sit; nam tunc, ut alii executores, sententiam exequi non tenebitur; *c. inter ceteras* 9. *de sent. et re jud.*

162

Dub. 6. an clericus realiter degradatus a saeculari judice torqueri valeat? Negat Marta *p.* 4. *de jurisd. cas.* 132. *n.* 1. cum nonnullis aliis VV. rationem dat, quia clericus degradatus retinet ordinis characterem: et si initiatus aliquando sacerdotio fuit, valide ss. Christi corpus, et sanguinem conficit, atque ad horas canonicas manet obligatus.

163

Sed dicendum, posse talem clericum a judice saeculari sine ullo excommunicationis periculo torqueri; gloss. *fin. in cap.* 2. *h. tit. in* 6. Franc. *ib. n.* 4. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 81. Suar. *D.* 30. *de cens. sect.* 2. *n.* 7. Vviestner *hic n.* 94. et patet ex verbis in degradatione adhiberi solitis, *exuimus te omni privilegio clericali*: quia Sylv. *V. degradatio n.* 8. putat, privilegium canonis absque alia declaratione amitti a clerico, si post verbalem depositionem incorrigibilis sit, idque desumit ex *c. cum non ab homine cit.* sed male; quia contrarium plane liquet ex ipso textu, ubi exigitur, ut depositus, si incorrigibilis appareat, excommunicationis, ac dein anathematis, sive solemnis execrationis mucrone feriatur: et demum, si sic quidem resipiscat, omni privilegio per sententiam nudatus relinquatur curiae saeculari, ut adeo excommunicationem incurrat, qui in eum, etiam incorrigibilem, ante ejusmodi sententiam violentas manus injicit; *can. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4.

164

Ad rationem in contrarium allatam dico, privilegium canonis competere clerico vi characteris, sed ex jure ecclesiastico, quo privilegium istud conceditur personis ecclesiasticis, etiam nullo ordine initiatis: cons. per idem jus etiam auferri potest; quod additur, talem clericum adhuc manere obligatum ad horas canonicas, id inde fit, ne ita degradatus ex malitia sua reportet commodum, contra regulam *c. intelleximus* 7. *de judic. et c. contingit.* 9. *de dolo.*

§. IV.

De poenis ecclesiae temporalibus.

SUMMARIUM

165 *Definitio infamiae, et divisio in infamiam juris, et facti.*
166 *Quot modis contrahatur infamia juris?*
167 *Quinam infames fiant sententia judicis?*
168 *Poenae genere quando infamia irrogetur?*
169 *Quando infamia oriatur ex delicto alieno?*
170 *Vel ex officio?*
171 *etc. Qui sint effectus infamiae sive juris, sive facti?*
174 *etc. Quomodo tollatur infamia.*
177 *Quomodo declinare illam possit actione injuriarum civiliter conventus.*
178 *etc. An judex ecclesiasticus infligere possit poenam pecuniariam;*
182 *etc. Quibus usibus applicanda sit poena ista ab eo imposita?*
185 *etc. Quid observandum, cum victus victori condemnatur in expensas?*
191 *Quando incarceratio decerni in clericos possit?*
192 *etc. An etiam poenae causa?*
196 *etc. An clerici torturae subjici possint?*
200 *etc. Cui cedant bona clericorum fisco addicta?*
202 *Ob quae delicta olim decreta fuerit detrusio in monasterium?*
203 *An poena haec hodie sit in usu?*
204 *Quando a judice ecclesiastico decerni possit verberatio?*
205 *Et exilium?*

165

Inter poenas ecclesiae temporales, quae animum afficit, praecipua est *infamia*: de hac

Dub. 1. quid sit *infamia?* Resp. Est privatio bonae famae; quae cum dignitatis, et existimationis illaesae status, et legibus, ac moribus comprobatur, et in nullo diminutus sit, *l. cognitionum* 5. §. *existimatio* 1. *ff. de extraord. cognit.* hinc infamia ei opposita definiri poterit, quod sit *status ejusmodi, legibus, ac moribus comprobati, laesio, seu diminutio ob publicam, sinistramque de persona opinionem, ortam ex vitio*; Tholos. *l.* 32. *synt. c.* 29. *n.* 5. Suar. *D.* 48. *de censur. sect.* 1. *n.* 1. Vviestner *hic n.* 52. Reiffenst. *n.* 52. Duplex autem infamia est, alia facti; alia juris; *facti infamia* nascitur ex ipsa, solaque inhonesti operis, vel defectus, apud pro-

bos, et honestos viros notam afferentis, et boni nominis existimationem diminuentis, turpitudine manifesta; *l. neque famosis* 2. *C. de dignit. juris infamia* dicitur, quae authoritate legis, vel canonis ob turpe factum decernitur; haec sola poenae rationem habet: ac proinde ista

166

Dub. 2. quot modis contrahatur infamia juris; Resp. tribus, ipso jure, sententia judicis, et genere poenae; *ipso jure* contrahitur, cum tale quid perpetratum est, quod ante judicis sententiam leges, vel canones probro, et ignominia dignum judicant, cujusmodi facta, et crimina sunt lenocinium exercitum prostitutione quaestionaria foeminae, aut maris, quaestus usurarius, et alia passim, quibus infamiam, vel jus canonicum, vel etiam civile decrevit; nam jure civili infames, etiam jure canonico pro talibus habentur; *can. omnes* 2. *caus.* 6. *q.* 1. nisi hoc jus infamiam expresse tollat; Felin. *in c. testimonium* 54. *de testib. n.* 15. Tholos. *l.* 31. *synt. c.* 29. *n.* 9. Garc. *p.* 7. *de benef. c.* 8. *n.* 11. Suar. *D.* 48. *sect.* 1. *n.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 4. *n.* 1. Barbos *in can. omnes cit. n.* 1. *et de offic. episc. alleg.* 43. *n.* 2. Antonell. *de regim. eccl. episc. l.* 2. *c.* 6. *n.* 6. Vviestner *hic n.* 54. Reiffenstuel *ibid. n.* 54. magnif. P. Schmier *tr. de potest. ord. c.* 6. *n.* 502. *et* 503. ut tamen hujusmodi crimen actu infamet, necesse est, ut illud sit publicatum; quia infamia secundum dicta *n. praec.* est diminutio famae, seu bonae existimationis, quae actu non diminuitur, quamdiu delictum occultum manet; Abb. *in c.* 4. *de temp. ordin. n.* 4. Navarr. *man. c.* 27. *n.* 248. Covar. *l.* 3. *var. c.* 3. *n.* 2. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 26. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 55. Reiffenst. *n.* 57. Non tamen opus est ulla sententia etiam declaratoria criminis: imo qui ejusmodi criminis evulgationem praevidet, ab actibus irregulari ex infamia interdictis abstinere debet etiam ante evulgationem; Laym. *c.* 4. *cit. n.* 9. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 20. *n.* 3. Vviestner *n.* 55.

167

Judicis sententia infames fiunt 1. qui ex accusatione condemnati sunt de delicto publico, h. e. tali, cujus accusatio cuilibet de populo permissa est; §. *publica* 1. *inst. et l. infamem* 7. *ff. de publ. jud.* qualia sunt crimen laesae majestatis, proditionis, falsi etc. 2. condemnati de rapina, furto; expilata haereditate, et de injuria, etiam non atrociori; quantumvis enim haec delicta privata sint, subsecuta tamen judicis condemnatione, infamiam et ipsa irrogant; *l. infamem cit. l. decuriones* 5. *l. si furti* 8. *l. si te expilasse* 12. *C. ex quib. caus. infam. irrog.* 3. qui ne de his criminibus accusarentur, dato pretio pacti sunt; *l. Athletas* 4. §. *fin. ff. de his, qui*

not. infam. 4. qui doli mali in contractu societatis, in tutela, mandato, deposito, in alicujus criminis accusatione commissi; item qui calumniae aut praevaricationis, in publico judicio perpetratae, damnati sunt; *l. fustibus* 6. *cod. ex quib. caus. infam. irrog.* neque necesse est, ut in sententia infamiae expressa fiat mentio, dummodo in ea expressum sit crimen; Perez *in C. tit. n.* 12. Vviestner. *hic n.* 56. Reiffenstuel *n.* 58. magnif. P. Schmier *de potest. ord. c.* 6. *n.* 514. ipsa tamen sententia debuit fuisse valida, et transiisse in rem judicatam; *l. furti* 6. §. *sed si furti* 1. *ff. de his, qui not. infam.* Sylv. *V. infamia n.* 12. Molin. *tr.* 4. *de J. et J. D.* 9. *n.* 4. Suar. *D.* 48. *sect.* 1. *n.* 6. Perez *loc. citat. n.* 9. Vviestner *n.* 56. Reiffenstuel *num.* 58. Schmier *n.* 513.

168

Poenae genere infamia irrogatur ei, qui ignominiae causa exauthoratur militia, ordine movetur, vel honoribus interdicitur; *l. praetoris* 1. *et l. quod ait* 2. *pr. ff. de his, qui not. infam. l. etsi* 3. *ex quiq. caus. infam. irrog.* item deportato, vel ad tempus in opus publicum damnato; *l. ad tempus* 6. *cod.* item fustibus caeso, ex justa tamen causa; quia non tam fustigatio, quam causa, propter quam fustium ictus quis meruit, infamat; *l. ictus* 22. *ff. tit. citat. l. fustibus citat.* Perez *loc. citat. n.* 10. Vviestner *n.* 57. cum aliis; neque obstat *l. nullam* 14. *cod. eod.* ubi definitur, per fustigationem publicam non incurri infamiam; nam ut recte Molin. *D.* 9. *citat. n.* 19. et Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 20. *num.* 4. explicant, haec lex loquitur, quando poena ista infligitur causa indagandae veritatis: quo casu infamiam fustigatio publica post se non trahit.

169

Oritur etiam quaedam juris infamia aliquando ex delicto alieno; et sic infames sunt filii, ac nepotes parentum, qui violentas manus injecerunt in S. R. E. cardinalem; *cap. felicis* 5. *vers. quod si quis hoc tit. in* 6. filii perduellium, et proditorum, qui commiserunt crimen laesae majestatis; *l. quisquis* 5. *C. ad leg. jul. majest.* uti et illegitime nati; sed hi pro talibus solum habentur respectu aliquorum tantum effectuum jure expressorum; nam licet ecclesiastico jure ab ordinibus, et beneficiis repellantur, ad testimonium tamen in judicio dicendum, ad tabellionatus, et alia munera admittuntur; Molin. *D.* 7. *n.* 5. Laym. *c.* 4. *cit. n.* 1. *vers. altera* Vviest. *n.* 58.

170

Item nascitur quandoque etiam infamia ex officio; sunt enim aliqua officia ita vilia in rep. ut ea exercentibus infamiam irrogare videantur. Hujusmodi est officium histrionum, qui olim se pretio conducebant ad spectaculum sui corporis exhibendum, sive qui obscoe-

na publice repraesentabat; *l. praetoris* 1. *l. quod ait* 1. §. *fin. cum duab. seqq. ff. de his*, *qui not. infam.* Iisdem alicubi accensetur officium carnificum, lictorum quorumdam, et similium. Et extenditur in Germania haec parentum infamia etiam ad illorum filios, cum non solum a dignitatibus, et officiis publicis, sed ab opificiis quoque, et mechanicis muneribus arceantur; Laym. *n.* 1. *cit. in fin.*

171

Dub. 3. qui sint effectus infamiae sive juris, sive facti? Resp. 1. excluduntur a dignitatibus, et honoribus; *l. neque famosi.* 2. *C. de dignit. reg. infamibus* 87. *in* 6. ibi; *infamibus portae non pateant dignitatum*, praesertim ecclesiarum; quia hae, sicut et cetera beneficia ecclesiastica, non nisi a probatis, et integrae existimationis personis administrari debent; *cap. inter dilectos* 11. *de excess. praelat.* Abb. *in c.* 10. *de jurejur. n.* 3. Covar. *l.* 3. *var. c.* 3. *n.* 2. Molin. *tr.* 4. *de J. et J. D.* 11. *n.* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 4. *n.* 5. Palao *tr.* 29. *D.* 6. *p.* 20. *n.* 10. Vviest. *hic n.* 59. Reiffenst. *ibid. n.* 60. magnif. P. Schmier *de potest. ord. c.* 6. *n.* 487. estque collatio talibus facta ipso jure irrita, saltem pro foro externo; Abb. *in c. inter cit. n.* 8. Navar. *man. c.* 27. *n.* 207. Selva *p.* 3. *de benef. quaest.* 5. *n.* 31. Molin. *loc. cit.* nam in foro interno, et conscientiae provisionem hujusmodi subsistere putant Garz. *p.* 7. *de benef. c.* 8. *n.* 47. *et* Palao *n.* 10. *cit. vers. ceterum*; quod nullo jure pro hoc foro sit irritata.

172

2. Removentur ab actibus legitimis, et publicis muneribus, ut sunt officia judicis, assessoris, advocati, tabellionis, accusatoris adeo, ut neque ad testimonium dicendum sint admittendi; *cap. testimonium* 54. *de testib. l. testium* 3. §. *ideoque* 1. *ff. eod.* Idem si deliquerint, severiore, quam alii poena coercentur, et repelluntur ab haereditate testamento relicta, non solum si parentes, sed etiam si fratres, aut sorores de inofficioso agant; *l. fratres* 27. *C. de inoffic. testam.* Perez. *in C. ex quib. caus. infam. irrog. n.* 6. Vviest. *n.* 60. Reinffest. *n.* 61. Schmier *n.* 479.

173

3. Sunt irregulares, ut neque promoveri ad ordines, neque in susceptis ministrare possint; *can. fin. dist.* 51. *can. infames* 17. *caus.* 6. *qu.* 1. in sortem domini, et ad ministerium sacrum puri tantum, et immaculati nominis homines debent cooptari; Navar. *cap.* 27. *cit. n.* 204. Suar. *D.* 48. *sect.* 2. *n.* 1. Avil. *p.* 7. *D.* 4. *dub.* 5. Conink *D.* 18. *dub.* 7. *circ. fin.* Bonac. *D.* 7. *de irregul. q.* 3. *p.* 1. *pr.* Laym. *cap.* 4. *cit. n.* 8. Vviest. *n.* 61. Reiffenstuel. *n.* 59. Est tamen discrimen inter praedictos infames; nam infames infamia juris simpliciter sunt irregulares, quia irregularitas eorum perpetua est: at infames

infamia facti sunt tantum irregulares secundum quid; quia irregularitas illorum vitae emendatione cessat; Palao *p.* 20. *cit.* *n.* 9.

174

Dub. 4. quomodo tollatur infamia? Resp. *Infamia solius facti*, ut primum dictum est, tollitur facto contrario, sive publica, et constanti emendatione, saltem si haec per triennium continuata sit; Abb. *in cap.* 21. *n.* 2. *de accusat.* Silv. *V. infamiam n.* 11. Clar. §. *fin.* *qu.* 21. *n.* 1. Henriq. *l.* 14. *c.* 5. *n.* 3. Suar. *D.* 48. *sect.* 2. *n.* 6. Molin. *tract.* 4. *D.* 10. *n.* 1. Garz. *p.* 7. *de benef.* *c.* 8. *n.* 64. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 43. *n.* 21. *et seqq.* Palao *tract.* 29. *D.* 6. *p.* 20. *n.* 14. Antonell. *de regim. eccl. cathol. cap.* 6. *n.* 17. Pirh. *de temp. ordin. n.* 19. Vviest. *hic n.* 64. magnif. P. Schmier *de potest. ordin. cap.* 6. *n.* 549. et colligitur ex *can. si duo* 4. *caus.* 35. *qu.* 6. ibi, *infames effectos, donec ab incesti facinore desistant*; aperteque traditur *can. nunquam* 4. *dist.* 56. ubi relatus s. Chrisostomus, *ad meliora*, inquit, *conversum nequaquam prior vita commaculat.* Ratio est, quia infamia facti adhaeret facto, cons. hoc per vitae emendationem abolito, hoc ipso cessat tam infamia, quam irregularitas ex ea orta. *Ex quo sequitur*, quod irregularitas haec non sit proprie dicta; nam proprie dicta irregularitas solum tolli per dispensationem potest; Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 5. *cap.* 4. *n.* 10. *fin.*

175

Contra *infamia juris* durat perpetuo; *l. ad tempus* 6. *C. ex quib. caus. infam. irreg.* nisi a principe, cujus authoritate imposita est, aboleatur; *can. Epiphemium* 7. §. *hinc colligitur caus.* 2. *q.* 3. Vviestner. *n.* 62. Tollere autem irregularitatem hanc potest respectu clerici pontifex, undecunque sit orta, utpote cujus supremae jurisdictioni subjectus est clericus; Palao *p.* 20. *cit.* *n.* 13. Vviestner *n.* 63. Schmier *n.* 540. Circa laicos distinguendum est inter subditos jurisdictioni temporali papae, et inter non ita subditos. Circa *priores* irregularitatem tollere potest pontifex; circa *posteriores* non potest quoad effectus indictos infamibus jure civili, potest autem quoad indictos jure canonico: quia vero non expedit, ut tales promoveantur ad ordines, et beneficia antequam in pristinum bonae famae statum restituantur a principe, vel alio supremo magistratu saeculari, idcirco papa non solet irregularitatem istorum tollere, antequam a principe saeculari restituantur famae; Molin. *E.* 12. *n.* 3. Palao *n.* 12. *cit.* Vviestner *n.* 63.

176

Si princeps, vel magistratus saecularis aboleat infamiam, jure civili, etiam a ss. canonibus generaliter recepto, indictam, irregularitas in ea fundata omnino cessat, adeo, ut persona famae, sic

restituta ad ordines, et beneficia ecclesiastica, sine alia dispensatione valeat promoveri. Secus est, si infamia sit specialiter inducta per jus canonicum, qualis est, quam incurrunt haeretici, usurarii manifesti, binas nuptias simul habentes etc. nam ista quoad effectus canonicos per restitutionem famae, a principe saeculari factam, non aboletur; cons. ut ad ordines, et beneficia ecclesiastica ea laborantes promoveri possint, opus habent dispensatione apostolica; Sylv. *V. infamia n.* 17. *et seqq.* Suar. *D.* 48. *sect.* 2. *num.* 10. Laym. *cap.* 4. *cit. num.* 10. Antonell. *de regim. eccl. cathol. l.* 2. *c.* 6. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 63. Schmier *n.* 546. *et seqq.*

177

Dub. 5. quomodo declinare infamiam possit actione injuriarum civiliter conventus? Resp. Hanc declinare potest tribus maxime casibus. 1. si authoritate judicis ante sententiam transigat cum injuriam passo; *l. furti* 6. §. *pactusque* 3. *ff. de his, qui not. infam.* 2. si per procuratorem stet in judicio, et in procuratorem feratur sententia; *l. furti cit.* §. *siquis alieno* 1. *et l. Lucius* 21. *ff. eod.* Secus est, si criminaliter conveniatur; quia criminaliter convento non licet per procuratorem respondere; *l. fin. cod. hoc tit.* 3. si judex in sententia famam, et honorem reservet; quod ex causa rationabili non tantum potest; *arg. l. quid ergo* 13. §. *poena* 8. *ff. eod.* sed etiam ex consuetudine, et statutis particularibus quorumdam locorum debet; Harppr. §. *in summa* 10. *num.* 118. *inst. de injur.* Reiffenst. *ibid. n.* 21.

178

Secunda poena temporalis in ecclesia usitata est *multa pecuniaria:* de qua

Dub. 1. an judex ecclesiasticus infligere possit poenam pecuniariam? *Rationem dubitandi* facit *c. irrefragabili* 13. §. *fin. de offic. ordin. c. ut clericorum* 13. *de vit. et honest. et c. licet* 3. *hoc tit.* ubi ejusmodi poenarum exactio judicibus ecclesiasticis prohibetur, ex ratione, ne in poenis irrogandis turpem quaestum consectari videantur; et quia, ut ait *Isidorus*, relatus *can. pauper.* 72. *caus.* 11. *q.* 3. *cito violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit culpam; quam redimere nummis existimat. Conf.* quia jus fisci ad principes saeculares, non ad ecclesiam pertinet.

179

Sed dicendum, per se loquendo, etiam poenam pecuniariam infligi posse a judicibus ecclesiasticis, hancque irrogari posse non clericis tantum, sed etiam laicis, quando crimen est mixti fori. Ita Abb. *in c. licet cit. n.* 8. Covar. *l.* 2. *var. c.* 9. *n.* 8. Clar §. *fin. q.* 8. *n.* 5. Farin. *prax. crim. q.* 19. *n.* 51. Fagn. *in c. licet cit. n.* 97. Barbos. *ibid.*

n. 2. Gonzal. *n.* 2. Oliva *p.* 2. *for. eccl. q.* 9. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 11. Zoes. *n.* 4. Pirh. *n.* 7. Konig. *n.* 8. Vviest. *n.* 22. Reiffenst. *n.* 99. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 308. et sumitur ex *can. statuimus* 55. *caus.* 16. *q.* 1. *c. dilectus* 18. *de offic. ordin. cap. postulasti* 14. *de judaeis, cap. in archiepiscopatu* 4. *de raptor. c. presbyteri* 2. *hoc tit.* et novissime ex Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* habetque sic praxis ubivis locorum recepta; imo pecuniariam aliquando prae aliis eligendam suadet ratio, quod a delinquentibus saepe ista magis, quam aliae timeatur.

180

Proceditque non tantum in iis casibus, ubi poena pecuniaria jure, vel statuto synodali decreta; aut praxi curiae legitime praescripta recepta est; sed etiam cum poenae definitio arbitrio judicis permissa est; *arg. c. cum causa* 4. *de offic. deleg.* Fagn. *l. cit. n.* 11. *et* 12. Oliva *n.* 2. Vviest. *n.* 22. *cit. fin.* Aliud est, quando poena alia statuta delinquenti est per ss. canones; tunc enim judex ecclesiasticus cavere debet, ne poenam pecuniariam loco poenae per ss. canones statutae dictet, utpote cum secundum canones, non contra illos judicare debeat.

181

Ex quo patet *ad rationem dubitandi*; nam textus illi intelligendi sunt in iis casibus, in quibus aliae poenae de jure statutae, vel statuendae sunt; nam hae in poenas pecuniarias, praesertim ab inferioribus judicibus converti non debent, cum ejusmodi conversio avaritiae speciem praeferat, et facile delictis fraenum laxare posset; nam quivis confideret, poenam sibi dictandam auro se redempturum. Et hanc esse *cap. licet. cit.* mentem, patet ex ipso textu; agitur enim ibi contra archidiaconos quosdam, qui cum debuissent poenam spiritualem imponere, eam absque sufficienti authoritate convertebant in pecuniariam. *Ad Conf.* etiam judices ecclesiastici habent jus fisci ut docet gloss. et DD. *in c. quia diversitatem* 5. *V. praeter de concess. praeb.* Poenae tamen huic fisco illatae non in episcopi, vel praelati usus, sed in utilitatem ecclesiae expendi debent, ut bene monet Fagn. *in c.* 2. *h. tit.* et statim dicetur.

182

Dub. 2. quibus usibus applicanda sit poena pecuniaria, et an aliquando episcopus, aut judex ecclesiasticus alius applicare illam sibimetipsi possit? Olim distinguebant inter casum, quo statuta delicto est poena pecuniaria, et inter eum, quo illa imponitur arbitrio judicis; in primo casu concedebant, quod eam judex sibi ipsi applicare possit, nisi certus applicandi modus sit definitus; in se-

cundo negabant, ex ratione, quod posterior solum, non prior in proprios usus conversio avaritiae suspicionem praebeat.

183

Sed huic distinctioni hodie locus non est amplius post *Trid.* quod, ut tolleret omnem suspicionem avaritiae, *sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* ejusmodi mulctas pecuniarias indistincte non episcopo, aut mensae, vel camerae episcopali, imo ne quidem fabricae ecclesiae cathedralis aut domus episcopalis, sed tantum piis locis, et causis ibi, ubi commissum delictum est existentibus applicari voluit, adeo, ut ne quidem merces vicarii, aut officialium inde desumi debeat, prout declarasse *s. congregationem* post *Ant. Genuensem* refert Riccius *in prax. poenit. decis.* 340. Videantur Quarant. *summ. bullar. V. poena*, Barb. *de offic. episc. alleg.* 107. *n.* 19. Dian. *p.* 10. *tr.* 3. *res.* 2. §. *at haec omnia*, Engl *hic n.* 6. Vviest. *n.* 23. *v. verum*, Reiffenst. *n.* 99. mag. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 309.

184

Neque obstat contraria consuetudo; quia, ut taceam, quod de hac non sufficienter constat, *tridentini* decretum observatum a majori, et meliore parte episcoporum, a quibus mulctas, et poenas pecuniarias in pios usus converti, testis est Dian. *l. cit. Excipitur,* si episcopus esset valde pauper, ita, ut, nisi mulctas ejusmodi sibi applicaret, non haberet, unde congrue ad statum suum viveret; tunc enim ejusmodi poenas pecuniarias, sive deinde per statutum, sive per sententiam, et arbitrium judicis dictatae sint, propriis usibus applicari ab ipso posse docet, et *s. congr. card. trid. interp. declarationibus* firmat Barbos. *in c.* 3. *cit. trid. n.* 25. Oliva *p.* 2. *for. eccl. q.* 9. *n.* 16. Dian. *resol.* 5. *fin.* qui tamen advertunt, hoc in Hispaniae, Lusitaniae, Siciliae (addi potest, in plerisque Germaniae nostrae) episcopis, quod redditibus abundent, non procedere.

185

Dub. 3. quid observandum, cum victus victori condemnatur in expensas? Condemnatio haec ad poenas pecuniarias revocari potest, quamvis vindicativa non sit, cum compenset damnum victori. Ceterum victum victori ad expensas condemnari debere, patet ex *c. calumniam* 4. *hoc tit. et l. properandum* 13. §. *sive autem* 6. *c. de judic.* Ad quod tamen plura requiruntur.

186

1. Si victor petit; nam si istud non petit, non debet condemnari victus ad expensas; Covar. *pract. qq. c.* 27. *n.* 5. Barbos. *in c. cit. n.* 3. Pirh. *hic n.* 10. Si tamen actor in libello petiit

sibi jus ministrari, et justitiam, judex victum ad expensas condemnare potest; quia vi hujus clausulae victor tacite jam hoc petiit.

187

2. Si convictus fuerit is, qui causa in judicio cecidit; nam victus non condemnatur in expensas, si pars adversa, seu victor solum ex semiplena probatione, et ob delatum suppletorium juramentum causam obtinuit, nisi is, cui juramentum delatum est, plusquam semiplene probaverit, et pars adversa nihil; Barbos. *l. cit. n.* 9. Pirh. *n.* 10.

188

3. Calumniose, et per dolum, vel etiam temere, et sine dolo litigavit; *l. eum quem* 79. *ff. de judic.* Abb. *in c. cit. n.* 1. *not.* 1. Covar. *l. cit. n.* 1. Pirh. *n.* 9. Neque obstat, etsi victus juramentum calumniae praestiterit; quia hoc juramentum, licet excusare videatur a calumnia, non tamen excusat a temeritate; Abb. *l. c. n.* 4. Covar. *l. cit. vers.* 2. Ex hoc a contrario sequitur, eum, qui justam litigandi causam habuit, in expensas condemnari non debere; *l. qui solidum* 78. §. *etiam* 2. *ff. de legat.* 2. Proceditque hoc, ut *Covar. et Pirh. l. cit.* advertunt, non tantum in prima instantia, sed etiam in secunda, seu in judicio appellationis; major tamen requiritur, causa excusans in judicio appellationis, quam in prima instantia. In dubio, an litigans justam causam litigandi habuerit, praesumptio est adversus victum; nam hoc ipso, quod succumbat, praesumitur calumniose, vel saltem temere litigasse; gloss. *in c.* 4. *V. victori hoc tit.* Abb. *ibid. n.* 2. Covar. Pirh. *loc. cit.*

189

4. Condemnatio in expensas maxime procedit in causis pecuniariis. An etiam in criminalibus locum habeat, controvertunt DD. Affirmant Covar. *l. cit. n.* 2. et plures alii. Negat Fachin. *l.* 1. *contr. cap.* 42. et probat hoc ex *c. calumniam cit.* ibi, *praecipimus, ut de cetero in causis pecuniariis victus victori in expensas condemnetur, nisi sententia pro absente feratur*: quodsi enim pontifex etiam causas criminales voluisset comprehensas, non dixisset *in causis pecuniariis*, sed generaliter praecepisset, ut victus victori condemnetur in expensas.

190

5. Expensae, in quas victus victori condemnatur, taxari debent a judice secundum qualitatem litigantium, et post taxationem victor juramentum praestare debet, se vere tantum expendisse, quantum judex definivit *arg. cap. olim.* 7. *de injur.* et docet Covar. *loc. cit. n.* 6. Pirhing *n.* 10.

191

Tertia poena est *incarceratio*; et quidem quod custodiae causa decerni possit a judicibus ecclesiasticis contra clericos quando de fuga suscepti sunt, patet ex *c. si clericos* 15. *de sent. excomm. in* 6. potestque carcer ejusmodi et solet protrahi, quousque judicium durat; Strein. *summ. jur. can. quaest.* 3. *tit.* 16. §. 2. *dub.* 14. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 50. Non tamen debet hic carcer esse squalidus, aut sordidus, vel corporis afflictivus, sed decens, et conveniens qualitati criminis, et personae, secundum Trid. *sess.* 25. *c.* 6. *de reform.* et ut ad hunc procedatur, necesse est praemittere informationem de infamia, et indiciis criminis; quia incarceratio etiam sola infamiam, et non facile reparabile praejudicium solet afferre; Felin. *in c. cum super* 17. *de sent.* et *re jud.* Jason. *in l. si se* 4. §. 5. *ff. de re judic.* Piasec. *prax. episc. p.* 2. *c.* 4. *art.* 14. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 50. Reiffenstuel *ibid. n.* 107. Secus si faciat judex ecclesiasticus, et clericum carceri injuste mancipet, poenam excommunicationis non effugit; *arg. c. si clericos cit.*

192

Dubitatur, an clericus incarcerari etiam poenae causa possit? *Rationem dubitandi* facit *l. aut damnum* 8. §. *solent* 9. *ff. hoc tit.* ubi dicitur, quod *carcer ad continendos homines, non ad puniendos haberi debeat.* Item *l. incredibile* 6. *C. eod.* ubi decernitur, vinculis, et carcere puniri quidem posse in perpetuum servos, sed non liberos homines delinquentes. Et denique *l. de his. C. de custod. reor.* ubi *de his*, *quos tenet carcer inclusos*, sancitur, *ut aut convictos velox poena subducat,* i. e. cito condemnentur, et puniantur, *aut liberandos custodia diuturna non maceret,* i. e. cito absolvantur, et liberentur, si innoxii reperiantur; igitur carcer non institutus est ad poenam; sed tantum ad custodiam: cons. eo mitti clericus in poenam, praesertim perpetuo, nequit.

193

Sed etsi hoc verum sit de jure civili, de jure tamen ecclesiastico standum est pro affirmativa, et probat hanc tribunalium usus: accedit expressa de hoc decisio; *c. quamvis* 3. *hoc tit. in* 6. Ratio est, quia cum ss. canones non infligant poenam mortis, *c. in archiepiscopatu* 4. *de raptor.* ideo, ne crimina maneant impunita, necessarium fuit pro gravioribus criminibus statuere poenam carceris etiam perpetui. Et hanc carceris poenam judices ecclesiastici irrogare possunt non tantum clericis, sed etiam laicis, si criminum ecclesiastici fori rei agantur, praesertim haeresis; *c. excomunicamus* 15. §. *siqui de haeret. clem.* 1. *eod.* Sayr. *clav. reg. l.* 12. *c.* 18. *n.* 6. Perpetui tamen carceris poena puniri clericus nequit, ni-

si in casibus jure expressis, *cap. pen. et. ult. de haeret.* quibus scilicet de jure civili infligenda esset poena mortis non simplex, sed atrocior, videlicet ignis, rotae, damnationis ad bestias, lacerationis membrorum etc. Diaz *pract. crim. c.* 137. Strein. *cit. dub.* 14. *n.* 4. Engl. *n.* 7. *vers. secunda poena*, Vviest. *n.* 31. Reiffenst. *n.* 108.

194

Potest autem haec poena carceris exasperari inclusis pro delicti qualitate, et aliquando ita, ut non nisi *pane doloris, et aqua angustiae* sustententur; *c. novimus* 27. *fin. de V. S. et contra vitae subsidium mortis solatium invocent* juxta *c. felicis* 5. *vers. siquis eod. in* 6. nunquam tamen ita, ut incarcerato alimenta subtrahantur, aut alia vitae necessaria: unde si ex horum defectu mors contingeret, episcopus ita severe procedens irregularitatem incurreret; Zabarell. *in clem.* 1. *de poen. et remiss. q.* 7. Abb. *in c.* 5. *de apostat. n.* 1. Tholos. *synt. l.* 31. *c.* 33. *n.* 5. Piasec. *prax. episc. p.* 2. *c.* 4. *art.* 14. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 2. Vviest. *ibid. n.* 31. *fin.*

195

Carceris poenae affinis olim erat *ergastulum*, quod erat carcer affinis tabernis, destinatis ad opus, et labores mancipiorum deteriorum. In hoc personae Deo dicatae, praesertim moniales turpiter, et impudice viventes, olim detrudebantur; *can. cum beatus.* 8. §. *Salomon. dist.* 45. *can. impudicas* 11. *caus.* 27. *qu.* 1. Tholos. *paratit. can. l.* 4. *tit.* 25. *n.* 8. Vviest. *hic n.* 32.

196

Quarta est *tortura. Dubitari* potest, an clerici torturae subjici possint? *Negant* aliqui, et probant a pari cum iis, qui profanae militiae adscripti sunt, quos jura negant torqueri posse; *l. milites* 8. *C. de quaestion.* igitur neque iis obnoxii sunt clerici, tanquam sacrae militiae adscripti, quippe quae non minus privilegiata est secundum gloss. *in l. cit. V. poenis*, et Everard. *leg. arg. loc.* 56. *not.* 4.

197

Sed etsi hoc juri imperiali *arg. loc. cit.* et veteri disciplinae satis conforme sit, prout constat ex *conc. Matiscon.* 1. *can.* 19. *et Altisiodor. can.* 33. *et epist.* 13. *Innoc. I.* contrarium tamen praxis curiarum demonstrat, juxta quam etiam clerici in majoribus constituti, et sacerdotes subjici torturae, et quaestionibus possunt, si de enormibus criminibus diffamati, aut graviter suspecti sint; Farin. *prax. crim. qu.* 41. *n.* 7. Guazzin *defens. reor.* 33. *c.* 10. *n.* 3. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 5. Vviestner *n.* 26. Reiffenstuel *n.* 105.

198

Ut tamen tortura adhiberi clerico possit, opus est, ut magna et violenta adversus ipsum indicia urgeant: imo, ut Farin. *loc. cit.* monet, graviora, et urgentiora requiruntur, quam quae sufficiant ad torquendos laicos, aut si talia solum sunt, quae ad laicos torquendos sufficiunt, ex parte clerici requiritur, ut his accedat aliqua delicti, aut personae infamia; et hoc ob praesumptionem integritatis, ac innocentiae, fundatam in ss. ordinum, et status dignitate, quae proinde delicti praesumptionem excludit. Atque hinc neque testimonium unius testis, etiam bonae famae, sufficit, si item reus ex sua parte habeat adminicula integrae conversationis. Multo minus torquendus est clericus ob testimonium unius, qui dicit se fuisse participem criminis, sed alia accedere debent indicia. Si extra judicium crimen confessus est clericus, regulariter ex hoc solo torqueri non potest; contrarium tamen usu servari cum *Bernardo Diaz* testatur Valleus. *hic* §. 2. *n.* 5.

199

Praeterea mitius torquendi sunt clerici, quam laici, tum propter ordinis clericalis dignitatem, tum propter periculum excommunicationis, si modus excedatur; Clar. §. *fin. q.* 64. *n.* 24. *fin.* Diaz *pract. crim. can. c.* 117. *post n.* 5. Vviestner *hic n.* 26. Reiffenst. *n.* 105. Et antiquo jure non potuerunt torqueri a laico: sed modo de consuetudine etiam laicis tortura clerici ab episcopis demandatur; Farin. *loc. cit. n.* 14. Guazzin *n.* 4. Vviest. *n.* 26. ex ea fortassis ratione, ex qua laicis hodie committitur clericorum captura, incarceratio, verberatio etc. quia scilicet difficulter invenirentur clerici, qui hoc praestarent.

200

Quinta, *confiscatio bonorum* juxta *c. vergentis* 10. *de haeret. cap. cum secundum* 19. *eod. in* 6. *et cap. super* 26. *de V. S.*

Dubitatur, cui cedant bona clericorum fisco addicta vel per sententiam, vel per legem, certo crimini ipso facto imponentem hanc poenam? Resp. cum distinctione; nam si clericus ita condemnatus beneficium habeat, bona confiscata cedunt ecclesiae, a qua recepit stipendia; *c. excommunicamus* 13. §. *damnati de haeret.* Si diversis ecclesiis servit, inter has dividuntur; *arg. cap. relatum* 12. *de testam.* Si vero nulli ecclesiae serviit, bona illius perveniunt ad fiscum ecclesiae, sive episcopi, in pios usus distribuenda; Farin. *prax. crim. q.* 190. *a n.* 154. Vviest. *hic n.* 33.

201

Verum etsi haec de jure ita se habeant, et quoad beneficialia, sive intuitu ecclesiae quaesita, indubitata sint, cum ista a clericis

in pios tantum usus expendi possint, et post eorum obitum ecclesiis cedant; *c. quorundam* 1. *c. cum in officiis* 7. et *c. relatum cit. de testam.* quoad bona tamen patrimonialia ecclesjis aegre cedet fiscus saecularis; imo ubi clerici vel ex privilegio, vel ex immemoriali consuetudine de beneficiatis libere disponunt, ac testantur, etiam ista bona fisco saeculari cedere praeter alios docent Sanch. *l.* 2. *mor.* *c.* 20. *n.* 25. Oliva *de for. eccl. p.* 2. *q.* 8. *n.* 21. Vviest. *hic n.* 33. Reiffenst. *n.* 112. ex ratione, quod ejusmodi bona iis in locis instar patrimonialium censeantur.

202

Sexta, *detrusio in arctum monasterium;* quae poena olim frequenter decernebatur in clericos valde gravium delictorum reos, prius depositos, imo et in laicos mares, aliquando etiam in foeminas, praesertim in adulterium, vel stuprum lapsas; *can. si qua monacharum* 28. *caus.* 27. *q.* 1. *c. pervenit* 2. *de adult. c. inter.* 10. *de purg. can. c. tuae* 6. *h. tit. etc.* non quidem, ut editis votis paupertatis, castitatis et obedientiae profiterentur religionem, sed ut in eo inclusi, et ab omni mundana societate, delinquendique occasione remoti, sub disciplinae monasticae, et poenitentiae oneribus vel perpetuo, vel ad tempus peccata sua lugerent, et quae ad salutem animae pertinent, cogitarent; *can. si episcopus* 7. *dist.* 50. *can. si quis clericus* 10. *dist.* 81. *c. sicut* 6. §. *fin. de homicid. c. omnis* 12. *fin. de poen. et remiss.* Engl *n.* 8. *hic.*

203

Hodie tamen poena ista abiit in desuetudinem, tum quia monasteria hujusmodi facinorosos homines ad poenitentiam, intra claustra sua agendam, nolebant recipere, tum quia ne compelli possent ad eos recipiendos a dioecesium Ordinariis, per privilegia apostolica erant exempta, ut notat Diaz *pract. crim. can. c.* 55. Huic poenae Romae, et in reliqua Italia substituta est transmissio ad triremes, teste Farin. *prax. crim. q.* 119. *n.* 55. et Fagnan. *in c. cum non ab homine* 10. *de judic. n.* 104. alibi successit eidem fere poena perpetui carceris; Vviest. *n.* 89. Ad triremes perpetuo condemnati prius degradantur; ad tempus vero tantum, verbaliter deponuntur; et utroque casu licite verberantur a ministris triremium; Vallens. *hic.* §. 2. *n.* 6.

204

Septima, *verberatio*, seu *flagellatio* juxta *can. fin. dist.* 35. *can. qui in alterius* 1. *caus.* 5. *q.* 1. *c. cum fortius* 1. *de calumn. c. in archiepiscopatu* 4. *de raptor.* Cavendum tamen, ut citra mortis, aut mutilationis periculum verbera infligantur, et ne in vindictam sanguinis transire videantur; Engl *n.* 8. *v.* 3. Reiff. *n.* 104.

Quodsi tamen casu, et ex post facto sanguinis sequeretur effusio, non per hoc incurreretur irregularitas; quia ista tantum contrahitur morte, vel membri mutilatione; Vallens. §. 2. n. 4. ubi monet, abstinere judicem ecclesiasticum quam maxime oportere ab hujusmodi corporalibus poenis, iisque non utendum, nisi in atrocioribus culpis, et contra minorum ordinum clericos magis quam sacerdotes; rationem dat, quia verbis potius, quam verberibus corripiendi clerici sunt. Imo usus istius castigationis in multis locis recessit a curia, prout de curiis episcopalibus Hispaniae, Franciae, et Lusitaniae testantur Clar. §. *fin.* *q.* 70. *n.* 2. et Oliva *p.* 2. *for.* *eccl.* *q.* 10. *n.* 8. Addi possunt curiae episcopales Germaniae; neque enim constat, poenam istam nostris temporibus infligi clericis; Vviest. *n.* 25.

205

Octava *exilium*, sive *relegatio*, quam decernere judex ecclesiasticus potest; *can.* *cum beatus* 8. *fin.* *dist.* 45. *can.* *quicunque* 13. *fin.* *caus.* 26. *q.* 5. Et quidem episcopus relegare in exilium potest extra suam dioecesin, archiepiscopus vero ex tota sua provincia; Piasec. *prax.* *episc.* *p.* 2. *c.* 4. *art.* 14. *num.* 14. Vallens. §. 4. *n.* 2. Engl *n.* 10. Vviest. *n.* 27. Reiffenst. *n.* 106. et cum idem fere in religiosos sibi subjectos permissum sit praelatis regularibus, quod permissum est episcopis in clericos sibi subditos, etiam isti mittere religiosos delinquentes in exilium poterunt, cum id ad correctionem, aliorum exemplum et monasterii tranquillitatem expedire videbitur; Rodriq. *tom.* 2. *reg.* *q.* 24. *art.* 1. Quodsi tamen insuper perfectum exilium decernere, et civitatis, ac patriae jura adimere consultum videatur, super hoc implorandum erit brachium saeculare juxta *c.* *siquis* 2. *fin.* junct. gloss. *V.* *regis judicio de cler.* *excomm.* quia perfecti exilii poena non est penes ecclesiam; Decius *in cap.* 10. *de judic.* *n.* 13. Barbosa *in cap.* *siquis cit.* *num.* 4. Vviest. *n.* 27. Reiff. *n.* 106.

§. V.

De poenis fori saecularis.

SUMMARIUM

206 *etc. Poenae in foro civili usitatae aliae sunt capitales; ubi quaenam hoc nomine veniant?*
209 *etc. Aliae non capitales; quarum aliquae sunt corporales, ut inustio stigmatum, exoculatio etc.*
216 *Aliae ad poenas animi pertinent, ut infamia.*
217 *Aliae pecuniariae.*
218 *Quo etiam pertinet confiscatio bonorum.*
219 220 *Quando damnatorum bona a fisco vindicari possunt?*

206

Poenae in foro civili usitatae aliae sunt capitales, aliae non capitales; inter eas, quae *capitales* dicuntur, primo loco est *ultimum supplicium*, seu poena mortis; nam *l. ultimum* 21. *ff. h. t.* Celsus prohibet, *ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur*. Porro mortis supplicium varie de reis sumitur, gladio, fune, rota, igne, sectione in partes, submersione in acquis, et olim crucifixione, qua afficiebantur famosi latrones, transfugae ad hostes, consiliorum proditores; *l. capitalium* 28. §. *famosus* 15. *l. siquis* 38. §. *transfugae* 1. *et* §. *seq. ff. h. t.* Hodie, ut ex *Lipsio* refert D. Braun *de imper. mer. c.* 1. §. 4. *n.* 8. *postquam crux vitam ipsam interfecit, non diu illi vita; sustulit illam ex romanis rebus Constantinus, nam ille, jam serio christianus, noluit salutare signum ultra servire ad perniciem, et colendum illud, atque eximium poenis vilescere damnatorum*; videatur Carpzov. *pract. crim. q.* 128. *a num.* 14.

207

2. *Proscriptio*, seu *bannum imperiale*, Germanice *des deu remischen reichs acht, und banu*, quod est imperii judicialis censura, qua delinquentibus aqua, et ignis interdicitur, ita, ut a nemine in clientelam, fidem, aut amicitiam recipi, ab omnibus vero impune tam in persona, quam in rebus offendi possint; *ord. cam. p.* 2. *t.*

9. §. 10. *jemands*. Hocque bannum nemo, nisi solus imperator, eoque absente, rex romanorum irrogare potest; Matth. Vvehn. *V. acht*, Carpzov. *pract. crim. q.* 140. *n.* 18. Hodie praeter declarationem banni ab ipso imp. factam adhuc tres modi banniendi ordinarii sunt 1. in camera imp. ubi siquis bannitur, perinde est, ac si banniretur ab imperatore et ideo sic bannitus perdit omnia jura civilia ubicunque locorum; 2. in judicio imperiali Rottvvilano, quod tamen jurisdictionem limitatam, et usque ad rhenum dumtaxat extensam habet, et hinc si bannitus a Rottvvilensibus Moguntiae, vel in Hassia institueretur haeres, ille capere haereditatem posset; Carpzov. *q.* 140. *cit. n.* 20. 3. in judicio imperiali Vvestphaliae, quod et ipsum habet certos fines, et ideo pro finium ratione, et qualitate bannum ibi inflictum operatur quemadmodum dictum est de bannis Rottvviliensibus; Sicard. *ad l. C. de haered. instit. n.*17. Vvehner *V. Acht*, Carpz. *l. cit. n.* 21. apud quem vide cetera de banno.

208

3. *Privatio vitae civilis*, quae constitit in jure libertatis naturalis, et civitatis, quod olim fiebat coercitione metalli, damnatione ad opus publicum, interdictione ignis, et aquae, hodie vero damnatione ad triremes, ut notat Besold. *thes. pract. V. Auf die Valeen schmiden*, et si fiat in perpetuum, aequivalet poenae mortis naturalis; magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 249. Reiffenst. *hic n.* 4.

209

Poenae non capitales, in foro saeculari usitatae, aliae sunt corporales, aliae animi, aliae pecuniariae. Inter *corporales*, quae corpus, salva manente vita naturali, et civili, affligunt, est *inustio stigmatum*; quae tamen hodie sublata est per Constantinum Imp. *l. siquis* 17. *C. hoc tit.* ne, *facies, quae ad similitudinem pulchritudinis est coelestis figurata maculetur*; Clar. §. *fin. q.* 70. *num.* 1. Carpz. *q.* 119. *n.* 10. magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 295.

210

2. *Exoculatio*, qua fures tum sacrilegi, tum effractores quondam afficiebantur; *l. qui perforavit* 11. §. 1. *ff. ad leg. peculat. constitut. crim. Carol. V. art.* 159. an autem in imperio romano poena haec etiamnum vigeat, dubitat D. Braun *de imper. mer. c.* 1. §. 4. *num.* 21.

211

3. *Amputatio manus*, digitorum, aurium, linguae, labiorum etc. de qua poena Carpz. *q.* 129. *cit. n.* 28. *et seq.* D. Frolich. *ad const. Carol. tib.* 4. *lit.* 5. *num.* 2. *et seq.* D. Braun. *loc. cit. n.* 22.

212

4. *Fustigatio*, vulgo *mit ruthen aushauen*, quod genus poenae saepius dictatur, praesertim furibus minoribus, falsis mensoribus, proxenetis illicitae libidinis. Videatur *const. Carol. cit. art.* 113. *et* 123. cum *notis* D. Blulacher, Besold. *thes. pract. V. Ruthen Aushauung*, Carpz. *loc. cit. a num.* 14. D. Frolich. *num.* 1.

213

5. *Expositio ad pastellum*, seu *numellas*, germanice *auf ben pranger, und Vals-Eisen stellen*, quae passim practicatur pro qualitate delicti, et delinquentis; Besold. *V. Pranger*, Carpzov. *loc. cit. n.* 50. *et seq.*

214

6. *Relegatio* ad certum, vel incertum tempus, ad certum, vel incertum locum, quae, si per sententiam indefinite, et nulla temporis facta intentio expressa dictata sit, pro perpetua habenda est; Hartm. Pistor. *obs.* 139. Carpz. *q.* 130. *n.* 17. apud quem vide plura.

215

7. *Incarceratio*, quae licet etiam in causis civilibus ad perfringendam contumaciam, et inobedientiam imponatur, tamen in causis capitalibus peculiariter adhiberi solet ad custodiendum, et puniendum criminaliter delinquentem; Carpzov. *q.* 130. *cit. n.* 8. Braun. *loc. cit. n.* 35. Schmier. *n.* 301.

216

Ad *poenas animi* pertinet *infamia*, qua fama, et bona existimatio apud homines aufertur. Haec id singulare prae ceteris poenis habet, quod cum aliae poenae crebrius a judice per sententiam inferantur, infamia tamen nonnunquam ab ipsa dictetur lege, et absque judicis sententia incurratur, de quo vide *supra n.* 165. *etc.*

Poenae pecuniariae, seu *mulctae* prae omnibus aliis hodie usitatissimae sunt; Farin. *prax. crim. q.* 19. *n.* 51. maxime in delictis arbitrariis, et illis, in quibus a poena ordinaria recessum qualitas delinquentis, et circumstantiarum suadet; Carpz. *q.* 130. 2. 4. Vitandus autem judicibus est abusus, et exemplum illorum judicum, qui quaestum ex delictis faciunt, et omnia fere supplicia in mulctas pecuniarias mutant, ut dum patrimonium alienum atterunt, proprium augeant. Praeterea in mulctis hujusmodi imponendis consideranda venit non solum qualitas criminis, sed potissimum facultates rei delinquentis, cum pauper mulcta unius taleri gravius puniatur, quam si is, qui bonis abundat, in mulctam 20. talerorum condemnetur; Carpz. *q.* 120. *cit. n.* 5.

218

Spectat huc *confiscatio*, seu *publicatio bonorum*, quae poena veteri jure communissima, omnique delicto capitali, licet in sententia illius mentio facta non fuerit, tacite annexa erat; *l. damnatione* 1. *pr. et l. seq. ff. de bon. damnat.* Sed jure novissimo rarior est ejus usus, propter *novell.* 134. *c.* 13. ubi sancitum est, *in criminibus, in quibus leges mortem, aut praescriptionem definiunt, substantias* damnatorum *non fieri debere lucrum judicibus, aut eorum officiis, neque secundum veteres leges fisco eas applicari, sed siquidem habeant descendentes, vel ascendentes usque ad tertium gradum, eos habere.*

219

Ex quo sequitur, casu, quo tertii gradus descendentes, vel ascendentes adsunt, damnatorum bona a fisco vindicari non posse. *Excipitur* 1. crimen laesae majestatis, nam *in majestatis crimine condemnatis*, ut imperator *c.* 13. *cit. fin.* decernit, *veteres leges servandae sunt.* 2. Si in aliis *novellis* pro specialibus delictis, ut in *novell.* 12. pro incestis nuptiis, confiscatio bonorum specialiter sit constituta; quia imperator *c.* 13. *cit.* solum meminit legum veterum; Matth. Stephan. *ad novell. cit. n.* 22. magnif. p. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 313. 3. Si reus citatus post annum contumaciter non compareat; quia alias contra hujusmodi reos absentes, et contumaces ademptum foret omne coercitionis remedium, cum ingenti reip. damno: cons. per *novell. cit.* non videtur derogatum *l. divi* 1. §. *fin. et l. fin. ff. de requir. vel absent. damnand.* quibus hoc casu confiscatio bonorum specialiter sancita est; Ant. Matth. *l. cit. n.* 5. Schmier *n.* 314. 4. Si confiscatio bonorum non per se, et principaliter, sed in consequentiam tantum determinata per leges sit; tunc enim adhuc locum eidem esse contra communiorem docet *Rittershusius, Clarus, Farinacius* apud Brunnem. *ad auth. bona damnatorum C. de bon. proscript. n.* 1. 5. In aliis casibus, ubi confiscationis poena specialiter est constituta; nam ita expresse *in const. crim. Carol. V. art.* 218. ibi. *Item an etlichen Ortheu, so ein Ubelthetre ausserhalb des lasters unser beleyigten majestet, oder sonst in andern felier, so der Ubeltheter leth, und vut nit ervverchet, vom leben zum Zodt gestraffet, Vveth, und Reinder an Betcel-Slab, und das vut dem Derrn zugevvie sen vverden etc.*

220

Praeterea bene advertendum est, quod *in novell. cit. cap.* 13. *cit.* mentio fiat solorum ascendentium, et descendentium usque ad tertium gradum; nam si tales nulli adsint, sed collaterales tantum, eos, quantumcunque propinqui sint, omnes fiscus excludit; et hinc erravit *Irnerius*, dum in *auth. bona damnatorum cit.* voluit bona

damnatorum etiam reservari haeredibus ex latere; Brunnem. *ad auth. cit. n.* 3. Matth. Stephan. *loc. cit. n.* 25. Ant. Matth. *de crim. ad lib.* 48. *tit.* 18. *n.* 2. Schmier *loc. cit. n.* 312.

TITULUS XXXVIII.

De poenitentiis, et remissionibus.

Post poenas, quae imponuntur in foro externo, tractandum nunc de poenis, quae imponuntur in foro interno seu poenitentiali. De his agit prima rubricae praesentis pars. At quia poenae istae seu poenitentiae saepe relaxantur, in altera rubricae parte agitur de remissionibus. Porro *poenitentiae* nomen varie solet accipi. 1. pro punitione, seu poenae sententia, secundum Aug. *l. de ver. et fals. poenit. c.* 19. et Isidor. l. 3. *etymol. c. ult.* 2. pro conversione, seu mutatione mentis in homine, praeterita peccata sua plangente; *can. poenitentia* 1. *de poenit. dist.* 3. in quo sensu ad mentem s. Thom. *p.* 3. *q.* 85. *art.* 1. *et* 3. dicitur *detestatio*, *et dolor animi de peccato commisso*, *quatenus est offensa*, *sive injuria illata Deo*, *ex intensione eam compensandi.* 3. pro habitu speciali, ad hujusmodi dolorem, et detestationem peccati inclinante; et hic definiri potest, quod sit *habitus inclinans ad actum, quo detestamur peccatum commissum*, *et de eo dolemus*, *quatenus eo Deus a nobis offensus est*, *ex intentione offensam hanc abolendi*, *et compensandi*, *sive pro ea satisfaciendi.* 4. pro uno ex septem novae legis sacramentis; in quo sensu poenitentia dicitur *sacramentum reconciliationis cum Deo post lapsum personalem*, *institutum per modum judicii*, sive *sacramentum*, *quo peccata post baptismum commissa*, *et legitimo ministro cum detestatione*, *et dolore debito manifestata*, *virtute clavium*, *seu absolutionis sacerdotalis delentur.* 5. pro satisfactione pro peccatis imposita, et exhibita; et tunc ex communi dicitur *operatio exterior laboriosa*, *et poenalis*, *voluntarie assumpta ad vindicandum*, *et puniendum peccatum commissum*, *et ad placandam divinam offensam.* Omissis tribus prioribus acceptionibus solum hic agetur de poenitentia quarto, et quinto modo accepta. Quare sit

§. I.

De poenitentia, prout est sacramentum.

SUMMARIUM

1 *Poenitentia est sacramentum.*
2 *A Christo institutum.*
3 *Hujus forma.*
4 *Materia.*
5 *Minister.*
6 *Necessitas.*
7 etc. *Quando urgeat ejus praeceptum.*
12 etc. *An saepius in anno?*
14 etc. *Quinam teneantur praecepto confessionis annuae?*
18 etc. *Quo anni tempore?*
21 etc. *An eidem praecepto satisfiat per confessionem invalidam.*
24 etc. *Quae sint poenae neglectae confessionis annuae?*
27 *Quid sit approbatio, et quae ejus necessitas?*
28 29 *Quis approbare possit?*
30 *An necessaria illa sit etiam graduatis?*
31 *A quonam episcopo danda sit approbatio?*
32 *Quando, et quomodo concedi soleat, et possit ab episcopo?*
33 *An episcopus negare approbationem possit, non praemisso examine.*
34 *An sufficiat approbatio petita, et ab episcopo negata?*
35 *An restringi illa possit ad certum tempus, locum, vel personas?*
36 *An valeat absolutio collata a sacerdote, quam episcopus idoneum judicavit, cum reipsa non esset?*
37 *An semel data ab episcopo, vel ejus successore revocari possit?*
38 *Quid sit jurisdictio confessarii, et quae ejus necessitas?*
39 *Quotuplex sit jurisdictio fori conscientiae?*
40 *Quomodo acquiratur jurisdictio, seu potestas absolvendi delegata?*
41 *An in mortis articulo absolvere possit sacerdos simplex praesente proprio, et privilegiato, et excommunicatus vitandus, praesente non excommunicato?*
42 *An a reservatis absolutus in articulo mortis, hoc cessante, se sistere superiori debeat?*
43 *Quomodo in foro poenitentiali interno exercenda jurisdictio tacite commissa intelligatur?*
44 *Quae sit praxis privilegii, ordinibus religiosis concessi ad audiendas confessiones quorumcunque fidelium.*
45 *Quinam habeant facultatem eligendi sibi confessarium?*
46 *Utrum haec facultas acquiri possit consuetudine?*
47 *Quid sit casuum reservatio?*
48 *Quae peccata reservationi obnoxia sint?*

49 *Cui competat potestas reservandi peccata?*
50 *Quinam casus episcopis sint reservati?*
51 *Quinam reservari a praelatis regularibus possint?*
52 *Casus reservati in societate Jesu.*
53 *An reservationem incurrant etiam ignorantes?*
54 *Quis absolvere possit a casibus reservatis?*
55 *Quis ab episcopalibus?*
56 *Quid religiosos ab iis, quos reservavit eorum superior?*
57 58 *Quid dicendum de peregrinis habentibus casum reservatum?*
59 *etc. Quid sit sigillum sacramentale, et quo jure inductum?*
63 *etc. Quis eodem obligetur?*
66 *etc. Quaenam sub illud cadant.*
69 *etc. An notitia ex confessione hausta, liceat uti in gubernatione, et aliis actibus externis concernentibus poenitentem?*
72 *etc. An violati sigilli reus sit confessarius revelans peccatum sibi in confessione detectum, si peccatorem non nominet?*
76 *Cui virtuti adversetur violatio sigilli sacramentalis?*
77 *An ob parvitatem materiae possit fieri peccatum veniale?*
78 *An dispensari in eo possit?*
79 *Poena violantis sigillum.*
80 *Requisita, ut incurrantur.*
81 82 *Quis sit judex in causa fractionis sigilli?*
83 *etc. An his procedere adversus violatorem sine poenitentis licentia possit?*
87 *etc. An, et qualis probatio sit necessaria?*

1

Quaeritur 1. an poenitentia sit sacramentum, an, et quando a Christo institutum, et quae sit ejus materia, forma, et minister? Resp. 1. poenitentia est sacramentum novae legis, distinctum ab aliis. Est catholica veritas contra montanistas, et novatianos, ad quos postea accesserunt Lutherus, Calvinus, aliique asseclae. Patet ex conc. Flor. *sess. ult. in decret. unior.* et trid. *sess.* 14. *can.* 1. *et* 2.

2

2. Hoc sacramentum est institutum a Christo post resurrectionem, uti nunc tenent omnes contra *Armacan.* apud Dicastill. *D.* 4. *dub.* 2. qui putavit esse institutum a Christo sub initium praedicationis; item contra alios apud Tann. *q.* 1. *n.* 6. qui dixerunt institutum esse a Deo in paradiso sub mundi initium. Responsio patet ex trid. *sess. cit. c.* 1. *de sacr. poenit.* ibi, *dominus autem sacramentum poenitentiae tunc praecipue instituit, cum a mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*, quibus verbis iisdem suis Apostolis dedit potestatem in corpus suum mysticum, quod fideles constituunt.

3

3. *Forma* hujus sacramenti sunt verba absolutionis sacerdotalis, *ego te absolvo a peccatis tuis*; ex quibus licet essentialia tantum sint *absolvo te*, reliqua tamen addi debent, praesertim in articulo

mortis, secundum quosdam sub mortali, secundum alios sub veniali. Debet autem absolutio fieri per verba formalia, et haec verba dirigi debent in poenitentiam praesentem, prout decrevit *Clemens VIII.* Hinc invalidum est absolvere nutu, signo, aut scripto; item absolvere absentem, quod docuit *Alens. Medin.* et alii. Sufficiunt tamen verba praedictis aequivalentia, quibus sensus non immutatur, ut siquis reverentiae causa dicat: *absolvo dominationem, excellentiam, vel majestatem vestram.* Contra non valet, si dicas, *absolvat te Deus*, vel *absolvat te Christus.*

4

4. *Materia* alia est remota, alia proxima; *materia remota*, et circa quam actus poenitentis, et sacerdotalis absolutio versatur, sunt peccata omnia actualia commissa post baptismum; mortalia quidem nondum subjecta clavibus necessaria, venialia vero, et mortalia, a quibus absolutio jam semel rite est impetrata, sufficiens, et idonea, ut colligitur ex *extrav.* 1. *int. comm. de privileg.* et docet praxis fidelium, ad majorem sui confusionem, et consequendam uberiorem gratiam, poenarumque remissionem instituentium confessiones annuas, et generales a tota vita de peccatis, quae jam aliquando clavibus rite subjecerunt. *Materia proxima* sunt actus poenitentis tres, scilicet contritio, confessio, et satisfactio, quae ultima sacramentum integraliter perficit, priores autem duae ad essentiam pertinent, ut communiter notant DD. contra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione.

5

5. *Minister* hujus sacramenti est solus sacerdos, prout patet 1. ex scriptura *Joan.* 20. ubi Christus ad solos Apostolos, ac discipulos sacerdotes, et in his ad eos, quibus eadem potestas legitime communicabitur: dicit: *accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata etc.* Ex Flor. *in decret. de sacram.* et trid. *sess.* 14. *c.* 6. *et can.* 10. *de sacr. poenit.* 3. ex bulla *Martini V. in concil. Constant.* contra errorem *Vvickleffi, et Leonis X.* contra *Lutherum*, affirmantem, omnes fideles, etiam pueros, et mulieres habere potestatem remittendi poenitentibus peccata; 4. ex traditione, et perpetuo usu ecclesiae. Neque obstat *c. fures* 2. *de furt.* ubi potestas absolvendi videtur tribui etiam diacono, ibi, *si comprehensi, aut vulnerati praesbytero, vel diacono confessi fuerint, communicationem eis non negamus;* nam textus iste videtur mendosus esse, quod patet ex eo, quia in *concil. Tibur. can.* 31. unde desumitur, non habentur haec verba *vel diacono,* sed ista, *Deoque, et sacerdoti.*

6

Quaeritur 2. an, et quomodo sacramentum poenitentiae necessarium sit post baptismum in peccatum mortale lapsis? Resp. His necessarium est in re, vel in voto necessitate medii, non quidem ex natura rei, poterat enim Christus dominus hoc sacramentum instituere, ut utile, et conveniens ad sanitatem animae recuperandam, non ut necessarium, et obligatorium, sed ex praecepto divino, quod nobis exposuit trid. *sess.* 14. *c.* 4. *et can.* 10. *de sacr. poenit.* Votum sacramenti poenitentiae continetur in dilectione de super omnia, et in contritione charitate formata, et hinc qui peccata sua actu confiteri inculpabiliter non valet, ejusmodi actus virtute consequi salutem nihilominus potest; habent enim hi actus, antecedenter ad actualem hujus sacramenti receptionem, vim delendi peccatum mortale, et recuperandi gratiam per peccatum amissam; Trid. *c.* 4. *cit. et sess.* 6. *cap.* 14.

7

Dub. 1. quando peccati mortalis reus ex praecepto divino obligetur ad sacramenti istius usum? *Certum est* obligari saltem in articulo, seu probabili periculo mortis undecumque, etiam judicis imminentis; Suar. *D.* 15. *sect.* 6. *n.* 1. Palao *D. un. part.* 3. *n.* 7. Stoz *trib. poenit. p.* 3. *q.* 1. *art.* 3. *num.* 12. Vallens. *hic* §. 7. *n.* 4. Konig. *n.* 11. Vviest. *num.* 12. et plerique melioris notae Tī. sunt enim tunc adhibenda media necessaria ad salutem; tale medium autem Christus esse voluit confessionem sacramentalem, si copia habeatur confessarii; ergo etc. *Conf.* quia hoc praeceptum impleri debet in hac vita; ergo ad minimum in articulo mortis, vel ante, si tunc probabiliter timeatur non futura copia confessarii.

8

Dub. 1. quando peccati mortalis reus ex praecepto divino obligetur ad sacramenti istius usum? *Certum est* obligare saltem in articulo, seu probabili periculo mortis, undecumque etiam ex sententia judicis imminentis; Suar. *D.* 15. *sect.* 6. *n.* 1. Palao *D. un. p.* 3. *n.* 7. Stoz. *trib. poenit. p.* 3. *q.* 1. *art.* 3. *n.* 12. Vallens. *hic* §. 7. *n.* 4. Konig. *n.* 11. Vviest. *num.* 12. et plerique melioris note TT. sunt enim tunc adhibenda media necessaria ad salutem: tale medium autem Christus esse voluit confessionem sacramentalem si copia habeatur confessarii; ergo ad minimum in articulo mortis, vel ante, si tunc probabiliter timeatur non futura copia confessarii.

9

Difficultas est, an extra mortis discrimen ex vi solius praecepti divini detur obligatio confitendi; negant non pauci maximi in

s. Theologia nominis DD. quod non satis constet de aliquo praecepto, quod obligationem istam injungat aut de tempore, quod hujus obligationis executioni extra periculum mortis determinatam a Christo sit; verum haec ratio nihil probat; nam nec actibus fidei, spei, et charitatis eliciendis certum tempus determinatum est, et tamen hos actus eliciendi obligatio jure naturali datur.

10

Dicendum igitur, susceptionem hujus sacramenti ab eo, qui se reum peccati mortalis agnoscit, etiam seclusa lege ecclesiastica, et divino solum praecepto spectato, sine peccato non posse diu v. g. ultra tres, aut quatuor annos differri; *ratio est*, quia tenetur peccator redire in gratia cum Deo, eique satisfacere, ita quidem, ut graviter peccet poenitentiam procrastinando, prout patet *eccl.* 5. *v.* 8. *prov.* 1. *v. rom.* 2. *v.* 4. ubi Deus peccatores non solum a poenitentiae procrastinatione dehortatur, sed ejus dilationem etiam, praesertim usque ad articulum mortis, tanquam vocationis gratiaeque, et amicitiae divinae vilipensionem, contemptumque severe reprehendit; ergo tenetur etiam ad medium in hunc finem a Christo institutum; tale unicum est confessio sacramentalis in casu, quo copia est confessoris; ergo etc. *conf.* voluit Christus fideles per distinctam peccatorum confessionem non solum absterreri a frequentia peccandi, sed etiam a confessario juvari, ne toties relabantur; hunc autem finem non obtineret, si semel tantum sub exitum vitae tenerentur confiteri; ergo ipsa intentio finis fuit simul voluntas instituendi sacramentum poenitentiae hoc ritu, et obligandi ad confessionem saepius peragendam.

11

Neque obstat argumentum in contrarium allatum: nam poenitentiae agendae tempus, quod jure divino determinatum non est, determinavit ecclesia in *conc. later. c.* 21. et confirmavit trid. *sess.* 14. *c.* 5. *et can.* 8. *de sacr. poenit.* quorum conciliorum priore *c. omnis* 12. *hoc tit.* relato statutum est, ut omnes Christi fideles, usu rationis praediti, cujuscunque sexus, saltem semel in anno confiteantur proprio sacerdoti peccata sua: quare sicut post determinationem sabbati ad cultum divinum in decalogo, ea dies jure naturali cultui huic consecranda erat in veteri testamento et in novo dies dominica, ita post determinationem ecclesiae jus divinum obligabit ad semel in anno confitendum; Vallens *hic* §. 7. *n.* 1. Vviest. *ibid. n.* 14. *et duob. seq.*

12

Dub. 2. utrum dari aliquando possit obligatio etiam saepius, quam semel in anno confitendi? Resp. per accidens dari posse; sic enim ad confessionem sacramentalem obligatur 1. qui vult sumere s. Eucharistiam, vel celebrare missam, si peccati mortalis se reum novit, et copia confessoris non desit: trid. *sess.* 13. *c.* 7. *et can.* 11. *de sanct. Euchar. sacr.* ubi addit, *quod si necessitate urgente, sacerdos, absque praevia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur*; 2. qui existimat, se a peccato aliquo abstinere non posse, aut vincere gravem aliquam tentationem, nisi confiteatur; quia quilibet jure divino tenetur adhibere media necessaria ad vincendum peccatum; Vallens. *hic* §. 2. *n.* 4. *v. secundo* 3. ratione juramenti, aut voti; *arg. c. magnae* . *de vot.* vel ratione poenitentiae a confessario injunctae, vel ratione statuti, religionis, aut praecepti superioris; Vallens. *l. cit. v. quarto*; 4. ratione conscientiae erroneae, dum putat quis se ad confessionem teneri, quamvis sufficiat illam deponere; Navar. *man. c.* 2. *n.* 20. Vallens. *l. cit. v. quinto.*

13

Inter quos casus, et inter obligationem confessionis annuae id est discriminis, quod praeceptum confessionis annuae peccati mortalis reum per se obliget, et non tantum per accidens, prout voluerunt aliqui, et ratione communionis; patet ex *c. omnis* 12. *h. tit.* ubi praecipitur confessio, et deinde communio, nec verbum ponitur, ex quo possit colligi, unam solum propter alteram mandari; *conf.* ex trid. *sess.* 14. *c.* 5. *et can.* 8. *de sacr. poenit.* ubi nulla facta mentione communionis, absolute dicit esse in ecclesia praeceptum annuae confessionis; et hinc qui a communione ob causam aliquam excusantur, aut ob immaturitatem judicii differunt, nihilominus tenentur confiteri; nec unius tantum, sed duplicis peccati rei habentur, qui communionis, et confessionis sacrae praeceptum violarunt.

14

Dub. 3. quinam confessionis annuae praecepto teneatur? *Certum est* 1. teneri hoc praecepto fideles omnes, etiam pueros, si peccati mortalis sibi sint conscii, ex communi DD. judicio, contra *Sotum*, qui *in* 4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 11. *fin.* cum *Host. et Anchar.* negat pueros teneri ante annum 12. aetatis; fundamentum sumitur ex *c. omnis cit.* ubi *concil. later.* ad annuam confessionem obligat omnes, postquam ad annos discretionis pervenerint, h. e doli capaces extiterint, et discernere inter bonum, et malum noverint; atqui talem discretionem, et doli capacitatem supponit peccatum mortale; ergo etc.

15

Certum est 2. ad confessionem annuam teneri etiam eum, qui conscius sibi est peccati mortalis solum interni, tum propter universalitatem, *c. omnis cit.* tum vero propter communem sensum, et usum ecclesiae, ac fidelium; *c. cit.* etiam de peccatis internis intelligentium, ut adeo Suar. *D.* 36. *sect.* 2. 2. temeritatis non immerito arguat singularem opinionem Margarit. confessor. *V. confessio*, negantis obligationem confessionis annuae in eo, qui peccati solum interni reus est; neque aliud probat ratio, quam pro hoc suo asserto *Margarita* affert, quia scilicet ecclesia caret potestate in actus mere internos; nam ut *n.* 11. dictum est, praeceptum confessionis annuae non est praeceptum mere ecclesiasticum, sed determinatio praecepti divini.

16

Controversia est de eo, qui sibi conscius est peccati venialis tantum: etiam hunc praecepto confessionis annuae adstringi cum *Bonav. Rich. Alensi* existimat Fagn. *in c. omnis cit. a n.* 14. pro se allegans s. Thom. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 3. *art.* 1. *q.* 3. *sed dicendum* praecepto confessionis annuae solum adstringi reos peccati mortalis; ita Sylv. *V. confessio* 1. *n.* 14. Sot. *dist.* 18. *q.* 1. *art.* 3. Suar. *D.* 36. *sect.* 2. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 12. et communiter ceteri, allegantes pro se s. Thom. *in* 4. *dist.* 16. *art.* 2. *q.* 3. Ratio est, quia mens conc. later. *in c. omnis cit.* non fuit imponere novam obligationem confitendi peccata, sed ei, quae praecepto divino jam erat imposita, determinandi certum tempus, ultra quod non liceret differri confessionem, prout declarat trid. *sess.* 14. *c.* 5. atqui praecepto divino ad poenitentiae sacramentum tantum adstringuntur peccati mortalis conscii; ergo etc. *conf.* nam trid. *cap.* 5. *citat.* et *can.* 7. diserte asserit, peccata venialia taceri in confessione citra culpam posse, hoc autem verum non esset, si ad confessionem annuam adstringeretur ille, qui unius tantum peccati venialis sibi est conscius.

17

Verum esto, a praecepto confessionis annuae excusetur, qui nullius peccati mortalis sibi est conscius, constans tamen fidelium sensus, et usus ad confessionem annuam indiscriminatim omnes vel obligat, vel serio hortatur, nec immerito: non enim leve iniquae suspicionis fundamentum praeberet ille, qui integro anno confessionem omitteret sub praetextu carentiae peccati mortalis; tum quia vix reperiuntur, qui sine istius sacramenti usu toto anno a peccato mortali abstinent; tum vero quia negligens expiare peccata venialia, facile prolabitur in mortalia; accedit scandali ratio, quod ex tali

omissione fideles capiunt: hinc ad istud evitandum talis, qui mortalis noxae se reum non agnosceret, tempore paschali, quo annuae confessionis praeceptum urgere solet, proprio pastori, vel ejus delegato se sistere, et ei conscientiae suae statum in genere declarare deberet, ut moment Suar. *D.* 36. *sect.* 2. *n.* 9. Vasq. *q.* 90. *art.* 2. *dub.* 2. *n.* 19. Coninck *D.* 5. *dub.* 5. *n.* 52. Fagund. *eccl. praecept.* 2. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 9. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *sect.* 2. *p.* 4. *n.* 8. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 20. *n.* 5. Vviest. *hic n.* 19.

18

Dub. 4. quo anni tempore confessio annua sit peragenda? Resp. Jure scripto satisfacit huic praecepto, quocunque tempore confessio illa fiat; nam conc. later. *c. omnis cit.* nullum determinavit tempus confessionis, licet paschale determinaverit communioni; Navar. *man. c.* 2. *n.* 9. Sol. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 1. *art.* 4. *concl.* 1. Sa *V. confessio n.* 4. Suar. *D.* 39. *sect.* 3. *n.* 2. Layman *c.* 5. *cit. n.* 8. Engl *hic n.* 8. Vviestner *ibidem n.* 22. Neque obstat *extrav.* 2. *de treug. et pac.* ubi Sixtus IV. dicit, parochianos ad peccatorum confessionem in paschate obligari; nam in textu hoc non imponitur novum confessionis praeceptum, sed a conc. later. *cap. omnis cit.* impositum refertur: unde sicut istud solum annuam, non autem paschalem confessionem praecipit, ita et in *extr. cit.* pontifex facit autem mentionem paschatis; quia confessio tanquam dispositio communioni paschali praemitti solet, et debet.

19

Jure autem non scripto per consuetudinem perantiquam, et universalem in ecclesia, de qua mentio fit *in can. in capite* 64. *dist.* 50. et approbat trid. *sess.* 14. *c.* 5. *de sacr. poenit. fin.* videtur confessioni annuae determinatum tempus paschale, quo accedendum est ad s. communionem; quam consuetudinem pro lege receptam esse, ex eo colligitur, quod eo tempore rectores parochiarum parochianos suos illius peragendae admoneant, ejus peractae post illud tempus testimonium exigant, et qui convicti fuerint illius negligenter omissae, a magistratibus graviter puniri soleant; Engl *hic n.* 9. Vviestner *ibid. n.* 23.

20

Qui legitime impeditus, vel ex negligentia praeceptum confessionis annuae, et communionis in paschate non implevit, tenetur id facere, quamprimum commode potest; quia paschale tempus communioni jure scripto, et confessioni jure non scripto definitum est tanquam terminus implendae, non finiendae obligationis; Navar. *man. c.* 21. *n.* 45. Medin. *de poenit. q.* 18. Suar. *D.* 36. *sect.* 4. *n.* 2. Coninck *D.* 5. *dub.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 9. Palao *tr.* 23. *D. un.*

p. 20. §. 2. *n.* 13. Vviestner *n.* 23. *cit. v. qui a sacra.* Si vero quis praeviderit, se in paschate impediendum, tenebitur confessionem, et communionem anticipare, sicut anticipare debet auditionem missae die festo, qui praevidet, quod hora consueta non possit eidem interesse; Suar. *sect.* 5. *n.* 2. Coninck *dub.* 7. *n.* 58. Laym. *nu.* 9. *cit. coroll.* 2. Palao *n.* 11. Vallens. *hic* §. 7. *fin.* Vviest. *loc. cit.*

21

Dub. 5. an confessionis annuae praecepto satisfiat per confessionem invalidam? Affirmant Sylv. *V. confessio* 4. *nu.* 3. *fin.* Palud. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 7. et alii relati a Fagund. *eccl. praec.* 2. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 4. saltem tunc, quando poenitens est extra culpam, quia scilicet peccata sua fideliter, et cum debita dispositione confessus est, sacerdos vero vel ex ignorantia, vel ex malitia absolutionem non impertivit: ad quod dicendum moventur duplici ratione: 1. quia ecclesia videtur solum praecipere confessionem externam, et illius omissionem punire: 2. quia eadem ecclesia ad poenitentiam, et peccatorum confessionem recipit peccatores etiam illos, qui propter defectum veri propositi nequeunt absolvi.

22

Sed standum pro negativa, quam etiam defendunt Navar. *man.* *c.* 10. *n.* 4. Sot. *dist.* 18. *q.* 3. *art.* 3. Suar. *D.* 36. *sect.* 7. *num.* 3. Coninck *D.* 5. *dub.* 9. *n.* 70. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 11. Fagund. *c.* 4. *cit. n.* 5. Palao *p.* 20. §. 3. *n.* 4. *et* 7. Vviest. *n.* 25. Ratio est, quia per talem confessionem non satisfacit praecepto divino, nam hoc obligatur peccator ad recuperandum statum gratiae, in quem finem talis confessio invalida non servit; ergo nec satisfacit praecepto ecclesiae; quia ista non ponit novum praeceptum praecipiendo confessionem annuam, sed tantum obligationi jam antea per praeceptum divinum inductae tempus determinat.

23

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. ecclesia praecipit illam confessionem, ad quam incerto tempore obligat praeceptum divinum; haec autem non est confessio tantum externa, utpote sufficiens ad procurandum statum gratiae, per peccatum mortale amissum, sed vera. Accedit, quia nomine actus regulariter non venit actus qualiscunque, sed validus; nam invalide fieri, et omnino fieri paria reputantur. *Ad* 2. confessionem peccatoris, qui propter defectum veri propositi absolvi nequit, ecclesia admittit non tanquam sufficientem ad implendum praeceptum, sed ut de peccatorum gravitate, et animae suae periculo admoneantur, et piis exhortationibus ad veram poenitentiam, et conversionem facilius inducantur.

24

Dub. 6. quae sint poenae neglectae confessionis annuae? Resp. Hanc negligentes, *c. omnis* 12. *hoc tit.* arceantur ab ingressu ecclesiae vivi, et mortui a sepultura ecclesiastica: neque requiritur, ut neglexerint utrumque praeceptum confessionis, et communionis, sed satis est, si quis alterutrum non impleverit; la Croix *t.* 7. *n.* 2033. Sed haec poena solum est ferendae sententiae: nam jure communi in istos nulla lata est poena, quae ipsa confessionis malitiosa omissione incurratur; Suar. *D.* 36. *sect.* 8. *n.* 2. Fagund. *de* 2. *eccl. praec. l.* 1. *c.* 4. *n.* 12. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 20. §. 3. *n.* 5. Vviest. *hic n.* 26. Hinc poena ista in casu, quo delictum omnino occultum est, executioni dari non potest, ob defectum probationis.

25

Aliud est de excommunicatione, quae jure speciali statutorum provincialium, et dioecesanorum a negligentibus confessionem paschalem, ipso facto incurritur; cum enim ista non delicto probato, sed delicto externo annexa sit, locum habet etiam, quando delictum est occultissimum; Fagund. *n.* 12. *cit.* Palao *n.* 5. Vviest. *n.* 27. cum aliis. Eandem excommunicationis poenam incurrit etiam, qui ficte, h. e. non integre, vel sine dolore, aut proposito emendationis requisito confessus est; nam licet de actibus mere internis cognoscere non possit ecclesia, potest tamen indirecte illos praecipere, quatenus pertinent ad actum externum vere peragendum: cons. si talem actum internum quis omiserit, incurret poenam facto ipso impositam ab ecclesia, non quidem propter omissionem actus interni, sed propter actum externum ex defectu interni ad eum requisiti non rite positum; Vviest. *n.* 28.

26

Ab hac doctrina Vivald. *candel. aur. de confess. n.* 60. Rodr. *addit. ad bull. cruc.* §. 11. *alias* 9. *n.* 133. Zerol. *prax. episc. p.* 1. *V. lupanaria* §. 3. excipiunt meretrices, usurarios, aliosque peccatores publicos, quos neque episcopi, et parochi excommunicatos declarant quamvis praedicto confessionis praecepto legitime, ut dictum est, non satisfaciant, manifesto, ut putant, indicio, quod hac excommunicationis poena non adstringantur. Sed nullatenus admittenda est exceptio; quia nec fundamentum habet in *c. omnis* 12. *h. tit.* quippe quod fideles comprehendit omnes: nec publici peccatores digniores sunt indulgentia, quam alii; quod vero non soleant declarari, id fit, non quia peccatores ejusmodi excommunicatione affecti non sunt, sed in favorem aliorum fidelium, ne cum ipsis communicantes peccent; Fagund. *l.* 1. *cit. c.* 3. *n.* 11. Palao *num.* 6. Vviest. *n.* 28. *cit.*

27

Quaeritur 3. quid sit *approbatio*, et quae ejus necessitas? Resp. *Approbationis* nomine venit judicium, sive testimonium authenticum de habilitate, sive idoneitate sacerdotis ad excipiendas confessiones fidelium poenitentium. Ad sacramenti poenitentiae administrationem est necessaria, ita, ut absolutio, saltem a peccatis mortalibus, extra mortis articulum, a sacerdote non approbato attenta, valore careat, ex communi, et certa sententia DD. qui id desumunt ex Trid. *sess.* 23. *c.* 15. *de reform.* ubi decernitur, nullum posse audire confessiones saecularium, etiam sacerdotum, nisi aut beneficium parochiale habeat, ut alias approbationem obtineat, verbis autem *non posse* negatur potentia, et actus contra gestus invalidus declaratur, ut cum *gloss. Bartol. Tiraquell. Covar.* notat P. Vviest. *hic n.* 31. *Neque obstat*, quod potestas absolvendi a peccatis jam conferatur in ipsa ordinatione sacerdotis; quia potestas ista solum est incompleta, quae primum completur per collationem jurisdictionis, et approbationis. Dixi *saltem a peccatis mortalibus*; nam absolutionem a venialibus a sacerdote non approbato datam, probabilius validam esse affirmant Carden. *D.* 2. *c.* 6. *art.* 9. *et* 10. Sporer. *n.* 667. la Croix *tom.* 6. *n.* 1489. non obstante *decreto Innoc. XI. edito.* 12. *febr.* 1679. quia in hoc decreto pontifex solum praecipit Ordinariis, *ne permittant, ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato*, non vero irritat absolutionem ab eo factam.

28

Dub. 1. cui competat potestas approbandi sacerdotes ad excipiendas confessiones poenitentium? Resp. cum distinctione: Nam ad confessiones saecularium audiendas approbandi potestas de jure competit episcopo, aliisque praelatis in certo territorio exercentibus jurisdictionem quasi episcopalem, item capitulo sede vacante, et utriusque vicario generali; quia non est actus ordinis, sed jurisdictionis episcopalis ordinariae; Suar. *D.* 28. *sect.* 5. *a n.* 1. Barb. *de offic. episc. alleg.* 25. *a n.* 8. Konig *hic n.* 5. Vviest. *n.* 32. et sumitur ex Trid. *c.* 15. *cit. ibi*, *confessiones saecularium.*

29

Contra ad confessiones regularium excipiendas sacerdoti regulari, vel etiam saeculari sufficit approbatio, et licentia superioris confitentium regularis; *arg. c.* 15. *cit.* nam cum solum exprimat confessiones saecularium, confessiones regularium hoc ipso videntur exceptae; Miraud. *tom.* 1. *man. praelat qu.* 45. *art.* 11. *concl.* 2. Suar. *sect.* 4. *n.* 4. Barb. *alleg. cit. n.* 64. *fin.* Vviest. *n.* 33. et patet ex decreto *Clement. VIII.* relato apud Quarant. *V. confessor.* Ratio est, quia cum regulares peculiarem, et multo perfectiorem,

quam saeculares, modum vivendi teneant, convenientius est ipsis confessores dari, et approbari potius a propriis, quibus modus vivendi illorum compertus est, quam ab aliis hujus inexpertis praelatis. Quoad moniales tamen aliud videtur statutum a *Gregorio XV. in bull.* incipit *inscrutabilis edita* 1622. ubi cavetur, ne quis sive religiosus, sive saecularis earum confessiones audiat, nisi ab Ordinario approbatus.

30

Dub. 2. an episcopalis approbatio necessaria sit etiam sacerdotibus, qui gradu doctoratus, vel licentiae in ss. theologia, vel jure canonico insigniti sunt? Negant aliqui apud Henriq. *lib.* 3. *de poenit. c.* 6. *n.* 2. *comment. lit. O.* ex ratione, quia tales habent testimonium publicum suae idoneitatis ad sacramentorum administrationem, et de hac aliquando constat per ipsam facti evidentiam, et doctrinae notorietatem. Sed etiam his necessariam esse approbationem episcopalem ad confessiones saecularium audiendas docent Suar. *D.* 28. *sect.* 4. *n.* 3. Fagund. *l.* 7. *c.* 1. *n.* 68. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 2. Barb. *alleg.* 25. *n.* 6. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 2. *n.* 2. Vviest. *n.* 34. la Croix *tom.* 6. *n.* 1485. *resp. coroll.* 1. et patet ex *bulla s. Pii V. edita* 1571. *declaratione card. et trid.* verbis, quod *c.* 15. *cit.* generaliter, et absolute decernit, *nullum*, *etiam regularem* presbyterum *posse confessiones saecularium audire etc.* cons. omnem exceptionem, vel restitutionem excludit; decet tamen, ut hujusmodi doctores, et licentiati, sicut etiam celebriores Verbi Divini praecones, aliique similes, quando de eorum doctrina palam constat, approbentur sine scientiae examine, prout DD. *citt.* notant.

31

Dub. 3. a quonam episcopo danda sit approbatio? Resp. Ex communiore, et probabiliore sententia, quam tenent Suar. *D.* 28. *sect.* 6. *n.* 6. Coninck *de poenit. D.* 8. *dub.* 7. *n.* 50. Bonac. *D.* 5. *de poenit. qu.* 7. *p.* 4. *n.* 15. Fagund. *l.* 7. *c.* 20. *n.* 92. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 3. *n.* 4. Vviest. *n.* 36. approbatio haec facienda est ab episcopo, cui subest confessarius exposcens approbationem, idque tum propter geminas *declarationes cardd. Trident. interpp.* tum vero ex ratione, quia approbatio est actus jurisdictionis, quae non potest exerceri, nisi in subditum. Ut tamen responsio haec rite intelligatur, et accomodate ad praxin, per episcopum confessarius intelligendus est non solum ille, qui absolute, et simpliciter ejus est Ordinarius ratione stabilis domicilii, quod confessarius approbationem petens in dioecesi ipsius habet; sed etiam ille, qui est respective talis, et per accidens, nempe in ordine ad fun-

ctiones in sua dioecesi, h. e. apud subditos suae dioecesis obeundas; Palao *loc. cit.*

32

Dub. 4. quando, et quomodo concedi ab episcopo soleat, et possit approbatio ad audiendas confessiones? Resp. Potest, et solet concedi tripliciter. 1. Actuali collatione beneficii parochialis, sive annexam sibi curam animarum habentis; 2. authentica declaratione idoneitatis, facto praevio examine; 3. deputatione sacerdotis vel in genere ad sacramentorum, vel in specie ad sacramenti poenitentiae administrationem ab episcopo etiam sine praevio examine facta; nam hoc ipso censetur illum ad hoc munus idoneum judicare. Quocunque autem modo approbatio fiat, concedenda est gratis; alias simoniaca foret. An vero per hoc etiam reddatur invalida, dubitari potest. Verius est non esse irritam; Suar. *D.* 28. *sect.* 5. *num.* 19. Reginald. *l.* 1. *n.* 180. Bonac. *D.* 5. *de poenit.* *q.* 7. *p.* 4. §. *fin.* Palao *tr.* 23. *D. un.* *p.* 17. §. 1. *n.* 6. Vviestner *n.* 38. La Croix *tom.* 6. *n.* 1488. quia nullo jure cautum est, collationem approbationis pretio factam esse irritam.

33

Dub. 5. an episcopus approbationem, nulla ad examen admissione facta, sacerdoti serio eam petenti negare possit? *Certum* est negare eam posse ex justa causa, v. g. ob notorium aliquem defectum doctrinae, probitatis etc. *Difficultas* est, an denegare eandem possit, seclusa ejusmodi causa? Videtur posse; quia non apparet, ex quo capite obligetur episcopus ad explorandam cujuscunque sacerdotis suae dioecesis aptitudinem, praecipue quando illo pro confessionibus excipiendis non indiget. *Sed dicendum*, si sacerdos aliquis regularis, vel saecularis serio, et juridice approbationem expostulet, eum sine juxta causa repelli non posse, sed necessario admittendum ad examen, et si in hoc idoneus repertus fuerit, approbationem eidem concedendam. Ita Suar. *D.* 28. *sect.* 5. *num.* 15. Vasq. *q.* 93. *art.* 3. *dub.* 5. *n.* 5. Coninck *D.* 8. *dub.* 7. *n.* 50. Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 3. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 3. *n.* 7. Lugo *de poenit.* *D.* 21. *n.* 49. Vviestner *hic num.* 39. Ratio est, quia regularis sacerdos jus habet procurandi, ne sibi impediatur usus privilegii apostolici, vi cujus audire possunt confessiones ad se recurrentium, et saecularis jus habet se taliter disponendi, ut jurisdictio eidem ad excipiendas confessiones merito committi possit. Atqui hunc finem obtinere nequeunt, nisi episcopus eos ad examen admittat, et si in hoc reperiantur idonei, approbationem eis concedat; igitur ne jus hoc ipsorum episcopus laedat, tenebitur ipsos ad examen petitum admittere, et idoneos repertos approbare.

34

Dub. 6. an sufficiat approbatio petita, si ab episcopo injuste denegetur? *Certum est* non sufficere, si injustitia denegationis non sit manifesta; quia tunc praesumitur pro judice, et ab eo actis; *c. in praesentia* 6. *de renunt. et l. fin.* ibi, *quod non arbitramur C. de offic. civil. judic. Difficultas* est, an id etiam dicendum sit, quando idoneitas personae approbationem petentis est manifesta. Ubi non pauci cum Navar. *man. c.* 27. *n.* 265. Mirand. *man. prael. tom.* 1. *q.* 45. *art.* 6. *et* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 4. Fagund. *lib.* 8. *c.* 2. *num.* 15. *et* 58. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 3. *n.* 8. *et* 9. distinguunt inter sacerdotes saeculares, et regulares, et licet admittant, in prioribus non sufficere, approbationem ab ipsis fuisse petitam, si haec ab episcopo ipsis quamvis injuste, negata est; de posterioribus tamen existimant, eos, si debito modo approbationem ab episcopis postulaverint, hi vero eandem ipsis injuste denegarint, ipso jure approbatos censeri, et ad confessiones etiam saecularium audiendas exponi posse. Moventur *clem. dudum* 2. *et extr.* 2. *int. comm. de sepult.* ubi mendicantibus indultum est privilegium, vi cujus confessarii ab illorum generali, vel provinciali episcopo praesentati, si isti eos admittere renuant, pro admissis haberi possunt, papa eos tali casu admittente. *Sed dicendum*, neque istos tali casu pro approbatis habendos; Suar. *D.* 28. *sect.* 5. *numer.* 6. *et* 15. Vasq. *D.* 93. *art.* 3. *dub.* 3. Coninch. *D.* 8. *de poenit. dub.* 7. *n.* 58. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 25. *n.* 47. Lugo *D.* 21. *n.* 52. Vviest. *n.* 41. Reinffenst. *tit.* 39. *infra n.* 259. Ratio est, quia *trid. sess.* 14. *c.* 15. *de reform.* ad hoc, ut quis audire confessiones saecularium possit, absolute, et diserte, tanquam conditionem, requirit approbationem ab episcopo obtentam: neque distinguit inter sacerdotes saeculares, et regulares; imo istos hac sua dispositione expresse includit, ibi, *nullum etiam regularem*, derogando privilegiis antea habitis, ibi, *privilegiis, et consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obstantibus;* cons. derogatum censetur favori per *extrav. cit.* concesso religiosis. *Neque obstat*, quod idem favor dein a *Clem. V. in conc. Vienn. Clement. cit.* sit confirmatus, et sic videatur concessus dispositione concilii generalis, cui sine speciali mentione non derogatur; *c. nonnulli* 28. *de rescr. et c. ex parte* 3. *de capell. monach.* nam imprimis *Clem. cit.* utpote non a concilio, sed in hoc a Clem. V. edita, non conciliaris, sed apostolica est; deinde quando mentio constitutionis conciliaris in *c. citt.* requiritur, id intelligendum de derogatione, quae per rescriptum, non vero de ea, quae per constitutionem fit.

35

Dub. 7. an approbatio ab episcopo restringi valeat ad certum tempus, locum, vel personas? Satis clarum est, posse restringi ad certum locum, et personas, cum utrique respectu rudium possit aliquis esse idoneus, qui non est respectu civitatensium, et respectu virorum, qui non est respectu foeminarum; Navar. *man. c.* 4. *numer.* 11. Suar. *D.* 28. *sect.* 9. *n.* 19. Vviest. *n.* 42. *Controversia* est de restrictione ad tempus certum. *Negativam* cum nonnullis tenet Portell. *dub. regul. V. confessor n.* 13. quia non apparet ratio, cur, qui uno die, mense, vel anno aptus est ad excipiendas confessiones, non etiam sit aptus alio tempore. *Sed affirmativam* melius tenent Barbosa *de offic. episc. alleg.* 15. *n.* 42. Lugo *D.* 21. *n.* 58. Vviëst. *n.* 43. La Croix *tom.* 6. *n.* 1492. quia possunt esse justae causae hujusmodi restrictionem faciendi, e. g. propter necessitatem, et concursum poenitentium, aliorumque sacerdotum defectum, ut adeo approbatio tamdiu duret, quamdiu durat haec necessitas, et defectus; item propter levitatem morum, et tenuitatem scientiae ipsius sacerdotis, et ad istius conservandae, et augendae studium; imo etiam ad experimentum capiendum de probitate, discretione, et doctrina ejusdem, an sufficiat pro approbatione perpetua. *Ad argumentum contrarium* experientia passim docet, scientiam rerum moralium, quam sacerdotes de praesenti habent, saepe numero in illis, praesertim quando aliis curis, et studiis distenduntur, exolescere, ut ad pristinam ignorantiam videantur rediisse, atque adeo novum non sit, aliquem uno tempore idoneum esse, qui postea per oblivionem eorum, quae didicit, fit inidoneus.

36

Dub. 8. an valeat absolutio collata a sacerdote, quem episcopus idoneum judicavit, cum reipsa non esset? Resp. Affirmative, si poenitenti rite disposito cum debita intentione, et adhibita absolutionis forma collata est; quia per Trid. *sess.* 14. *c.* 15. *de reform.* irritata non est; imo non oportebat eam irritari; cum enim ejusmodi error saepe occultus sit, saepe dubium esse posset de valore approbationis, et cons. etiam absolutionis cum gravi periculo animarum; Suar. *D.* 28. *sect.* 5. *n.* 7. Reginald. *l.* 1. *n.* 197. Bonac. *D.* 5. *de poenit. q.* 7. *p.* 4. §. 1. *n.* 30. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 25. *n.* 40. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 1. *n.* 1. Vviestner *n.* 44. Imo juxta eundem Barbosa *n.* 40. et Palao *n.* 2. valida est approbatio sacerdotis, et ab hoc data absolutio, quem episcopus ficte duntaxat, h. e. verbis externis sine intentione interna approbationem concedendi, approbavit; quia cum ecclesia non judicet de occultis, et quae in actum externum non prodeunt, *Tridentinum* approbatio-

nem exigens solum loqui censendum est de approbatione externa, et visibili. Similiter juxta Suar. *loc. cit.* valida est absolutio, facta a sacerdote, quem episcopus non judicavit aptum, et tamen approbavit; nam licet approbatio talis injusta, et illicita sit, non tamen videtur nulla; alioquin multae confessiones redderentur dubiae; quia saepe hujusmodi approbatio datur per favorem, et vel contra judicium, vel certe sine judicio de sufficientia sacerdotis. Contra invalida est absolutio data a sacerdote, quem episcopus in animo idoneum judicat, absque ulla manifestatione hujus sui judicii, ob defectum declarationis externae, in qua maxime essentia approbationis consistit; Suar. *loc. cit.* Coninck *n.* 49. *n.* 41. Vviest. *n.* 44. *fin.*

37

Dub. 9. an approbatio semel data ab episcopo, vel ejus successore revocari possit? *Negant* aliqui revocari posse saltem ab episcopo, a quo obtenta est, et ratione, quia approbatio non est gratia, vel favor, sed sententia quaedam, et judicium authenticum, sacerdotibus, si apti ad confessiones audiendas reperiantur, ex justitia debitum; atqui sententia semel prolata, postquam in rem judicatam transit, a judice, a quo prolata est, amplius revocari non potest; *c. quod ad consultationem* 15. *de sent. et re jud. et auth. hodie C. de appell.* Verum quia textus *citt.* tantum loquuntur de sententia judiciali, a qua ad judicium de idoneitate extrajudiciali, utpote diversum quid male ducitur argumentum, ideo dicendum, revocari approbationem semel concessam posse; ubi tamen est distinguendum, an approbatio concessa sit solitarie, an cum beneficio parochiali, vel curato. *Si hoc secundum*, revocari approbatio nequit, nisi sacerdos, tale beneficium obtinens, ex justa causa ipso privetur, vel ab officio ex simili causa removeatur, aut suspendatur; Reginald. *l.* 1. *n.* 201. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 25. *n.* 23. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 17. §. 4. *n.* 1. Vviest. *n.* 47. *v. et primo. Si primum* videndum est, an approbatio sit data ad arbitrium, et beneplacitum an vero absolute, et sine limitatione. *Si prius*, revocari potest, saltem interveniente causa; imo morte concedentis sine revocatione exspirat; Barbos. *n.* 55. Vviest. *v. secundo. Si posterius*, revocari potest, interveniente justa causa, e. gr. propter mutatos mores, scientiae moralis oblivionem etc. hac vero cessante, non potest, quod jus per approbationem sacerdoti jam sit quaesitum; Suar. *D.* 28. *sect.* 8. *n.* 7. Barbos. *n.* 47. Palao *n.* 6. Vviest. *v. tertio*, *et quarto.*

38

Quaeritur 4. quid sit *jurisdictio confessarii*, et quae sit ejus necessitas? Resp. Est *potestas judicialis ligandi*, *et solvendi poenitentem subditum sibi confessum*; Herzig *man. confess. n.* 211. nam

quamvis in ipsa ordinatione potestas aliqua absolvendi, conferatur sacerdoti, tamen ista duntaxat remota, et incompleta est, quae deinde per collationem jurisdictionis completa, et proxime expedita efficitur cum subditorum designatione; Vallens. *hic* §. 6. *n*. 3. Herzig *loc. cit. n*. 212. Ex quo sequitur jurisdictionis in personam, et peccati poenitentis defectum facere absolutionem nullam; Vviestner *hic n*. 50. *Excipiuntur* tres casus, in quibus ex ecclesiae benignitate, et perpetua consuetudine fideles indiscriminatim omnes cujusvis sacerdotis jurisdictioni subjiciuntur; 1. si habeant peccata solum venialia, 2. si mortalia quidem habeant, sed a quibus jam semel legitime sunt absoluti; 3. instante articulo mortis. Inter hunc tamen et duos priores casus id est discriminis, quod in isto absolvere possit valide etiam excommunicatus vitandus, depositus, et degradatus; non vero in duobus prioribus; Suar. *D*. 26. *de poenit. sect*. 5. *n*. 5. Layman *l*. 5. *tr*. 6. *c*. 10. *n*. 2. Palao *tr*. 23. *D. un. p*. 13. *num*. 5. Vviest. *n*. 53. la Croix *tom*. 7. *n*. 1548. *pr. item n*. 1559. *etc*. Ratio est, quia jurisdictionis actualis usus, quo ejusmodi censuratus caret, pro solo articulo mortis concessus est; trid. *sess*. 14. *c*. 7. *de sacr. poenit.*

39

Dub. 1. quotuplex sit jurisdictio fori conscientiae? Resp. Duplex, ordinaria scilicet, et delegata. *Ordinariam* habet papa respectu totius ecclesiae, episcopus, hujusque, et capituli sede vacante vicarius respectu suae dioecesis, et praelati regulares respectu sui ordinis, vel monasterii, parochi respectu suae parochiae; Palao *tr*. 23. *D. un. p*. 13. *n*. 9. Vallens. *hic* §. 6. *n*. 4. Konig. *n*. 6. Vviest. *n*. 50. la Croix *n*. 1548. *cit. Delegatam* habent, quibus potestas audiendi confessiones subditorum fidelium a papa, episcopo, parocho, vel alio curato, ordinariam jurisdictionem obtinente, commissa est, *c. cum episcopus* 7. ibi *vel per alium de offic. ordin. c. omnis* 12. *h. t.* ibi *sacerdoti proprio*, i. e. parocho, vel alteri Ordinario, *vel alio*, i. e. non Ordinario cum proprii licentia, vel ejus commissione; Abb. *in c*. 12. *cit. n*. 7. Laym. *l*. 5. *tr*. 6. *c*. 10. *n*. 11. Palao *p*. 13. *cit. n*. 14. Konig *n*. 6. Vviest. *n*. 57. la Croix *l. cit.* Ex his delegati autem illi duntaxat subdelegare possunt, quibus causarum fori interni universitas commissa, et haec commissio officio, seu muneri eorum ordinario annexa est, adeo, ut ratione illius potestas absolvendi competat, ac per modum muneris commissa sit; Palao *l. cit. n*. 16. Et hinc quia confessariis regularibus, et parochorum cooperatoribus potestas absolvendi non competit ratione muneris, et officii ordinarii, facultatem subdelegandi ejusmodi potestatem non habent; Vviest. *n*. 58.

40

Dub. 2. quomodo acquiratur jurisdictio, sive potestas absolvendi delegata? Resp. Acquiri potest multipliciter. Et 1. quidem jure communi; et sic potestatem delegatam absolvendi quosvis fideles habet quivis sacerdos in casibus *n.* 38. exceptis; item confessarii electi ab episcopis, aliisque praelatis exemptis vi *c. fin. hoc tit.* et ipsi etiam episcopi in casibus variis, tanquam sedis apostolicae delegati; Vviest. *n.* 59. 2. commissione hominis, sive tacito, vel expresso consensu alicujus eorum, quibus juxta dicta *n. praec.* potestas jurisdictionem hanc delegandi competit; Vviestner *n.* 60. 3. privilegio apostolico; et vi talis privilegii religiosis, praesertim mendicantibus concessum est, ut confessiones quorumcunque fidelium, ad eos accedentium audire, eos absolvere possint a quibuscunque peccatis, etiam sedi apostolicae reservatis, et a quibusvis censuris, et poenis ecclesiasticis, quae ex illis resultant, exceptis iis, quae comprehenduntur in bulla coenae; *const. Pauli III.* incipit *cum inter* 3. *jun.* 1545. *et Gregor. XIII.* allegata *in compend. privil. societ. Jesu V. absolutio* §. 1. Vviestner *n.* 65. et alii passim: 4. consuetudine legitime praescripta, saltem quando jurisdictionis istius possessio vel quasi bona fide 40. annis cum titulo, vel sine hoc per tempus immemoriale continuata est; *arg. c. episcopum* 1. *de praescript. in* 6. Navar. *in can. placuit* 3. *dist.* 6. *de poenit. n.* 40. Sylv. *V. confessor.* 1. *n.* 8. *fin.* Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 4. *num.* 4. Pirh. *hic n.* 36. *not.* 3. Vviest. *ibid. n.* 68. 5. eandem jurisdictionem tribuit, vel ipsius alio titulo non acquisitae defectum supplet ecclesia casu, quo sacerdos potestatem absolvendi ordinariam, vel delegatam habere communi errore existimatur, ita exigente bono publico animarum, ne ab aliena malitia, et communi, atque inculpata ignorantia patiantur detrimentum; *arg. l. Barbarius* 3. *ff. de offic. praetor.* Vviest. *n.* 69.

41

Dub. 3. an in mortis articulo absolvere possit sacerdos simplex, praesente proprio, vel privilegiato, et excommunicatus vitandus, praesente non excommunicato? Affirmant aliqui magni nominis DD. persuasi generalitate verborum trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de sacr. poenit.* ibi, *omnes sacerdotes.* Sed negativa communis, et verior est, quam etiam defendit Molin. *tr.* 4. *de J. et J. D.* 13. *n.* 1. asserens, id a *Gregorio XIII.* declaratum; Suar. *D.* 26. *de poenit. sect.* 4. *n.* 4. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 3. *n.* 7. Vasq. *q.* 93. *art.* 1. *dub.* 4. *n.* 18. Coninck *D.* 8. *de poenit. dub.* 12. *concl.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. *num.* 14. Bonac. *D.* 5. *de poenit. q.* 7. *p.* 1. *n.* 10. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 13. *n.* 8. Carden. 2. *cris. D.* 2.

n. 424. Vviestner *hic n.* 53. la Croix *tom.* 7. *n.* 1562. Et ratio est quia trid. *cap.* 7. *cit.* voluit subvenire necessitati fidelium, in eo articulo constitutorum, *ne hac ipsa occasione* reservationis *aliquis pereat;* is autem, qui proprium, vel non censuratum sacerdotem habet, in tali necessitate constitutus non est; quia ab hoc absolutionem sacramentalem obtinere potest; ergo etc. *Ex quo patet*, generalitatem verborum *trid.* non obstare huic responsioni: imo ista ex eo textu manifeste confirmatur; nam sacra synodus *loc. cit.* ait, ita *in ecclesia Dei custoditum semper fuisse*, ut indicaret, quoad hanc rem non condi novum jus, sed declarari, et approbari jus jam receptum in ecclesia Dei; atqui in ecclesia Dei antehac moribundi a peccatis absolvi consueverunt ab aliis, absente solum proprio sacerdote, vel ex ejus commissione, ut colligitur ex *can. presbyteri* 4. *can. Aurelius* 5. *et can. fin. caus.* 26. *q.* 6. ergo etc.

42

Dub. 4. an qui in articulo mortis proprio, vel privilegiato, aut non censurato sacerdote absente, absolutus est a sacerdote simplici, vel excommunicato, illo periculo praeter exspectationem cessante, iterum confiteri sacerdoti proprio, vel pro reservatis sistere se superiori debeat? *Rationem dubitandi* facit *c. ea noscitur* 13. *v. si vero de sent. excomm. c. eos qui* 22. *eod. in* 6. *Extrav.* 1. *v. incendiariis de privil.* ubi tali casu absolutus ab excommunicatione cum primum potest, jubetur se praesentare superiori; videtur autem idem dicendum de peccatis saltem reservatis, censurae non obnoxiis. *Sed tenenda* est sententia negativa, quam etiam defendunt Sylv. *V. confessor* 1. *n.* 16. Navar. *man. c.* 26. *n.* 26. Suar. *D.* 26. *sect.* 4. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. *n.* 15. Bonac. *p.* 1. *cit. n.* 13. Vviest. *n.* 54. Ratio est, quia moribundum a talibus peccatis, quibus censura annexa non est, directe, et absolute absolvendi facultatem quilibet sacerdos habet, peccata autem directe, et absolute remissa iterum confitendi obligatio nulla datur; ergo etc. *Ad rationem dubitandi* dico, *citt.* textibus solum sermonem esse de reservatis, censuram annexam habentibus, a quibus, ad cetera peccata etiam reservata male ducitur argumentum, cum reservatio sit odiosa.

43

Dub. 5. quomodo in foro poenitentiali interno exercenda jurisdictio tacite commissa intelligatur? Resp. Tunc ea intelligitur tacite commissa, quando is, qui delegare eandem valet, vere habet animum consentientem in exercitium jurisdictionis ab alio faciendam, et hunc suum animum signo, vel indicio aliquo externo sufficienter manifestavit; Suar. *D.* 27. *sect.* 4. *n.* 17. Coninck *D.* 5. *dub.* 5. Laym.

lib. 5. *tr.* 6. *c.* 10. *n.* 15. Vviest. *hic n.* 64. Herzig. *man. conf. n.* 224. Atque hinc 1. non sufficit, licentiam fuisse petitam tantum, quia ex sola petitione facta nondum satis colligitur animus concedendi jurisdictionem; Suar. *D.* 27. *sect.* 4. *n.* 20. 2. non sufficit, si is, qui delegare valet, e. gr. parochus praesens sciat, aut videat ab alio audiri confessiones suorum parochianorum, et taceat; quia cum parochus tacere possit ex alia ratione, e. g. quod judicet subditum suum confiteri tantum venialia, vel quod ille habeat facultatem confessarium eligendi, aut confessarius audiendi quosque poenitentes, ex hac taciturnitate sola nondum satis colligitur animus committendi jurisdictionem; Suar. *n.* 17. *cit.* Coninck *dub.* 5. *cit. n.* 35. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 14. *n.* 3. Vviest. *n.* 62. *Neque obstat*, quod taciturnitas parochi, videntis coram extraneo sacerdote celebrari matrimonium, sufficiat, ut assistentia matrimonialis censeatur ab eo tali sacerdoti commissa; nam cum fere certus sit parochus, licentiam assistendi matrimoniis parochianorum suorum aliunde non haberi, taciturnitas illius in casu, quo facile potuisset contradicere, pro consensu habetur; Vviest. *loc. cit. n.* 3. Non sufficit, quod delegare potens jurisdictionem exercere volenti sit bene affectus, et eam concederet, si peteretur; Suar. *loc. cit.* 16. Lugo *D.* 19. *num.* 22. Vviest. *n.* 63. Herzing *n.* 224. Ratio est, quia actus voluntatis, ut DD. *citt.* notant, debet de praesenti actu existere; nam actu operari jurisdictionem delegatam debet, et ea, quae non existunt actu operari non possunt. Et ex hoc capite. 4. non sufficit, quod delegare potens factum praesumatur ratihabiturus, vel etiam ex post facto ratum habeat; Sylv. *V. confessor.* 1. *q.* 6. *dict.* 8. Navar. *man. c.* 9. *n.* 6. Suar. *D.* 26. *sect.* 1. *n.* 14. Laym. *c.* 10. *cit. n.* 16. Palao *p.* 14. *n.* 4. Lug. *n.* 1. Vviest. *n.* 61. *Neque obstat*, quod pro licita administratione sacramenti eucharistiae, vel extremae unctionis sufficiat ratihabitio de futuro praesumpta; quia ad horum sacramentorum validam administrationem nullus requiritur consensus delegantis actualis, sed tantum ad licitam, ne jus alterius violetur, quod jam non violatur, si prudenter praesumatur alter ratihabiturus factum.

44

Dub. 6. quae sit praxis privilegii, ordinibus religiosis concessi a pont. ad audiendas confessiones quorumcunque fidelium ad confessarios regulares accedentium? Resp. Hoc privilegium immediate non religiosis particularibus, sed ipsis ordinibus religiosis, horumque superioribus, et quidem ita concessum est, ut per illud non derogetur laudabilibus illorum statutis, et consuetudinibus; Mirand. *tom.* 1. *man. prael. q.* 45. *art.* 12. Suar. *tom.* 4. *de relig. tr.* 10. *l.* 9. *c.* 2. *a n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 10. *n.* 19. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 14. *n.* 7. Vviest.

n. 66. Et hinc 1. non possunt religiosi particulares muneri audiendi confessiones fidelium sese sponte sua ingerere, sed debent ad hoc habere consensum superiorum suorum: alias collatae ab ipsis absolutiones (secluso communi errore) erunt invalidae, quia hoc privilegium datum est ipsis dependenter a voluntate superiorum, ut hi communicare hoc possint iis, quos ad sacramentum istud administrandum idoneos judicarint: cons. antequam communicetur, religiosi particulares carent jurisdictione. DD. *citt.* 2. iisdem religiosis particularibus facultas audiendi confessiones a superioribus suis restringi potest ad certos tantum fideles, v. gr. ad viros tantum, et non ad foeminas audiendas. Imo ex justa causa, etiam non notoria, e. g. ob se prodentem scientiae defectum, ob timorem indebitae administrationis sacramenti, vel in poenam alicujus delicti commissi, potest facultas illa ab iisdem superioribus iterum auferri, ita, ut sacramentum sine nova licentia invalide administrent; quod tamen in simplici prohibitione, nisi exprimatur, non praesumitur; Mirand. *art.* 13. Suar. *n.* 27. Laym. *n.* 19. Palao *n.* 9. Vviest. *n.* 66. 3. Religiosi, ad audiendas confessiones fidelium a superioribus suis expositi, non possunt audire confessiones religiosorum ordinis diversi, sed hi adire pro absolutione peccatorum suorum obtinenda debent sacerdotem sui ordinis, ab istius superiore deputatum, nisi potestatem habeant eligendi sibi alium confessarium; vel itinerantes sint, et sacerdotem sui ordinis habere nequeant; quia privilegio illo generali non censetur derogatum statuto, consuetudini, vel privilegio speciali, quo plerique ordines religiosi moniti sunt, ut religiosi illorum contra superiorum suorum voluntatem aliis confiteri nequeant; Rodriq. *tom.* 1. *reg. q.* 60. *art.* 6. *et qu.* 62. *art.* 5. Suar. *tr.* 8. *l.* 2. *c.* 16. *a num.* 12. Laym. *c.* 10. *cit. num.* 20. Palao *p.* 14. *num.* 11. Vviest. *n.* 67. Reiffenst. *tit.* 39. *infra n.* 260.

45

Dub. 7. quinam habeant facultatem, seu privilegium eligendi sibi confessarium? Resp. De jure communi nullus episcopus, vel praelatus etiam superior episcopo eligere sibi confessarium potest, sed episcopus deberet confiteri suo archiepiscopo, hic patriarchae suo, et patriarcha papae. Patet ex *cap. omnis* 12. *hoc tit.* et ratio est, quia nemo potest absolvi, vel ligari, nisi a suo judice, aut praelato proprio, qui in illum jurisdictionem ordinariam habet. Quia vero in ecclesia sic diffusa hoc moraliter inobservabile est, idcirco moderatus rigorem hunc est pontifex Gregorius IX. et per privilegium *cap. fin. hoc tit.* concessum eligere sibi confessarium possunt 1. episcopi; quo nomine hic intelliguntur etiam non con-

secrati, sed confirmati tantum; imo etiam episcopi, qui dioecesim, vel episcopatum non habent, ut sunt titulares, et qui renuntiarunt episcopatui; et extenditur concessio haec etiam ad non exemptos; neque his opus est licentia sui archiepiscopi, ut notat Host. *hic V. episcopi §. sed nunquid.* Abb. *ibid. n.* 3. *vers. sed quaero*, Joan. Andr. *V. eodem* Vivian. *ibid. in ration.* Vallens. *hic* §. 6. *n.* 4. Pirh. *n.* 33. la Croix *tom.* 7. *n.* 1548. *pr.* 2. praelati alii superiores episcopis, ut archiepiscopi, patriarchae, primates; *c. fin. cit.* ibi, *et aliis superioribus.* Item cardinales, quibus communicatur privilegium concessum episcopis, et praelatis exemptis, saltem si sint episcopi, vel legati a latere; Azor. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 3. *q.* 16. Fagn. *in c. fin. cit. n.* 32. *et seqq.* Vall. la Croix *l. citt.* 3. praelati minores, exempti, et sedi apostolicae immediate subjecti; Host. *loc. cit. V. minoribus*, Abb. *ibid. n.* 2. imo probabiliter etiam illi, qui immediate subjiciuntur provinciali, vel generali suo, ut sunt praelati regulares locales, si exempti sint a jurisdictione episcopi, et jurisdictionem spiritualem fori contentiosi, seu externi habeant; Sylv. *V. confessor* 1. *q.* 8. Tambur. *tom.* 2. *de jur. Abb. D.* 6. *q.* 10. *n.* 3. Pirh. *n.* 34. 4. reges, et principes (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) item domestici pontificis ex consuetudine; La Croix *loc. cit.* et omnes illi, qui gaudent privilegiis bullae cruciatae; Herzig *man. confess. n.* 237. 5. ii, quibus sive pontifex, sive episcopus, sive parochus licentiam, eligendi sibi confessarium, quem voluerint, dedit; debet tamen confessarius talis, qui virtute talis concessionis eligitur, esse idoneus, et approbatus ab Ordinario; Fagn. *in cap. fin. cit. n.* 11. *et seqq.* ita autem electus non hoc ipso potest absolvere a reservatis; quia facultas ab his absolvendi indiget speciali mentione; *cap. si episcopus* 2. *h. tit. in* 6.

46

Dub. 8. utrum consuetudine acquiri possit facultas eligendi sacerdotem non suum pro confessione apud ipsum deponenda? Videtur non posse ob textum *cap. si episcopus* 2. *hoc tit. in* 6. ubi reprobatur consuetudo haec eligendi sine licentia pastoris proprii. Verum hic textus non obstat, quin locum habere possit consuetudo saltem immemorialis; quia hanc non afficit reprobatio consuetudinis solum generalis, ut dictum est *lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 31. et ratio est, quia talis consuetudo aequiparatur privilegio, ex certa scientia concesso a principe; *c. super quibusdam* 26. *v. praeterea de V. S. et l. hoc jure* 3. §. *ductus aquae* 4. *ff. de aqu. quotid. et aestiv.* Quare verisimilius est, hujusmodi potestatem eligendi sibi confessarium a communitate aliqua vi consuetudinis immemorialis,

vel huic aequivalentis acquiri posse; vel si nequeat saltem, via hac acquiri potest fori interni jurisdictio, quod consuetudo istam conferens minus suspecta sit de irrationabilitate, nec ullo jure reprobata; Vviest. *hic n.* 68.

47

Quaeritur 5. quid sit *casuum reservatio*? Resp. *Est actus, quo superior alicui inferiori vel non concedi jurisdictionem in aliqua peccata, vel jam antea concessam eidem iterum aufert*; Stoz *trib. poen. l.* 2. *q.* 2. *art.* 3. §. 1. *n.* 57. la Croix *tom.* 7. *n.* 1599. *pr.* Herzig *man. confess. n.* 149. Hinc *casus reservati* vocantur graviora quaedam peccata, a quibus inferior confessarius poenitentes, in quo alias ordinariam, vel delegatam jurisdictionem habet, absolvere nequit propter defectum jurisdictionis ab illa sibi non concessae, vel ablatae; Vviest. *hic n.* 70. Herzig *loc. cit.* ut proinde pro absolutione istorum obtinenda recurrendum sit ad superiorem, qui potestatem ab his absolvendi inferiori denegatam, vel ablatam reservando sibi appropriavit. Introducta autem reservatio ista est ecclesiae, et animarum bono, ut innuit trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *et canon.* 11. *de sacrar. poenitentiar.* tum quia ad regimen animarum internum spectat, non quaevis peccata a quovis confessore remitti, cum illorum aliqua exactius judicium exigant, et majorem peritiam judicis, qui severitatem cum benignitate temperare, et corrigere pariter, atque mederi noverit; tum etiam ut hac necessitate adeundi superiorem, et absolutionis obtinendae difficultate, quasi fraeno, fideles coerceantur in officio, et a graviorum criminum perpetratione retrahantur; Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 15. §. 1. *n.* 1. Vviest. *loc. cit.*

48

Dub. 1. quaenam peccata reservationi obnoxia sint? Resp. Ad hoc requiruntur sequentes conditiones; 1. ut sit peccatum mortale; nam venialia vel nequeunt, vel certe non solent reservari, cum nemo teneatur illa confiteri; Suar. *D.* 29. *de poenit. sect.* 3. *num.* 2. Coninck *D.* 8. *de poenit. dub.* 11. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. *n.* 3. *concl.* 2. Palao *tr. D. un. p.* 15. §. 1. *n.* 4. Lugo de *poenit. D.* 20. *n.* 14. Vviest. *n.* 73. La Croix *loc. cit.* Herzig. *n.* 153. et alii passim; 2. ut sit mortale, quod nondum clavibus subjectum, et directe remissum est; nam peccata jam semel subjecta clavibus, et remissa, non sunt materia necessaria sacramenti poenitentiae; Vviest. *n.* 73. 3. ut sit peccatum externum; nam licet etiam peccata interna reservari possint, defacto tamen non solent, nisi in aliquem actum externum procedant, ut notat la Croix *tom.* 7. *cit. n.* 1605. et ratio est, quia interna minus pertinent ad externam gubernationem

ecclesiae, quae tamen in casuum reservatione maxime spectatur; 4. ut sit in genere suo consummatum, nisi aliud exprimatur, et quidem non quomodocumque, sed eo modo, quo ipsa lege reservante exprimitur; v. g. *temere, scienter, praesumptuose* commissum, ac perfectum, quia verba legum accipienda sunt cum effectu; *c. relatum 4. de cler. non resid. et l. hoc edictum* 1. §. *haec autem ff. quod quisque juris etc.* Hinc reservatum non est, in quo actus externus quoad circumstantias externas mortalis non est, licet mortalis sit ratione affectus interni, a quo procedit, e. g. si furtum factum sit rei levis cum animo auferendi summam gravem; Suar. *tom.* 4. *de relig. tract.* 8. *l.* 2. *c.* 18. *n.* 12. Lugo *D.* 20. *de poenit. n.* 15. Vviest. *n.* 76. 5. non debet esse dubium, an tale peccatum sit reservatum, vel mortale; nam in dubio, an tale sit, reservatum non censetur, partim quia ob ejusmodi dubiorum frequentiam sacramentum poenitentiae poenitentibus, et ejus administratio confessariis nimis onerosa, et exosa foret, si reservatio in omni dubio esset observanda, partim vero quia reservatio odiosa, ac proin restringenda potius est, quam amplianda; *reg. odia* 15. *in* 6. Suar. *de censur. D.* 40. *sect.*6. *n.* 5. Dian. *p.* 4. *tr.* 3. *res.* 4. Lugo *loc. cit. n.* 18. Vviest. *n.* 74. Herzig. *loc. cit.*

49

Dub. 2. cui competat potestas reservandi peccata? Resp. Competit solis illis, qui potestatem habent conferendi jurisdictionem ordinariam, vel delegatam; ac propterea reservare peccata potest papa respectu totius ecclesiae, episcopus respectu suae dioecesis, praelatus regularis respectu sui ordinis, vel domus, parochus respectu suae parochiae; Suar. *D.* 29. *de poenit. sect.* 1. *n.* 4. Lugo *D.* 20. *cit. n.* 2. Sotz. *l.* 2. *q.* 2. *art.* 3. §. 4. *n.* 62. Vviest. *n.* 77. et docet Magister unus de prioribus, de parochis vero ratio, quamvis enim non soleant, nec etiam expediat eorum reservatione parochianos gravari, tamen nullo jure prohibentur cooperatoribus suis, et aliis sacerdotibus jurisdictionem, quam ipsis dant, restringere, et certos casus excipere. Et quidem summus pontifex amplissimam habet potestatem reservandi peccata, ita, ut reservare possit quaecumque peccata gravia, prout ipsi visum fuerit utile ad rectam gubernationem ecclesiae; defacto tamen nulla peccata eidem reservata sunt, nisi quibus annectitur censura reservata, quae enumerantur partim in bulla coenae, partim in aliis *constit. apost.* apud *Filiuc. Palao*, et alios, qui de censuris scripserunt, unde si propter ignorantiam censura non incurritur, aut ea a pont. relaxatur, cessat reservatio, episcopos vero trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de sacr. poenit.* monet, sic uti potestate hac sua, ut reservatio, quam faciunt, *non in destructionem, sed in aedifica-*

tionem cedat, itaque moderata sit, ut fidelibus summe necessarium sacramentum non reddat nimis onerosum, et ansam praebeat sacrilege confitendi. Sed et praelatis regularibus reservandi potestatem *Clemen. VIII. mot. propr.* 1593. restrinxit ad casus undecim, qui ab iisdem, si velint, et judicent consultum esse, reservari possunt, simulque statuit, ut si ultra hos casus superiores regulares pro conservatione religiosae observantiae, et puritate conscientiae existiment aliquos reservandos, non aliter istud faciant, quam cum matura discussione, et consensu capituli generalis pro toto ordine, et capituli provincialis pro tota provincia.

50

Dub. 3. quinam casus episcopis sint reservati? Resp. Circa hoc cujusque dioecesis statuta, et consuetudines spectandae sunt, ut cum *Cajetano* monet Palao *tr.* 3. *D. un. p.* 15. §. 2. *num.* 2. nam ipso jure iisdem probabilius nulla peccata sunt reservata. Ex consuetudine in episcopalibus reservari potissimum solet; 1. homicidium voluntarium, quantumvis occultum sit; 2. crimen incendiariorum, hisque auxilium praestantium; 3. sacrilegium per loci sacri effractionem, dispoliationem, aut voluntariam, illique injuriosam humani sanguinis, vel seminis effusionem commissum; 4. perjurium, et falsum testimonium dictum in judicio; 5. falsificatio litterarum; 6. violenta manus injectio in parentes; 7. sortilegium, sive magiae exercitium; 8. peccata, quibus annexa est irregularitas; 9. adulterium notorium, eoque graviora carnis, aliaque delicta valde enormia, et publice scandalosa; Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. *n.* 4. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 50. Palao §. 2. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 78.

51

Dub. 4. quinam casus juxta *motum proprium Clem. VIII. cit.* reservari possint a praelatis regularibus? Resp. Veneficia, incantationes, sortilegia; 2. apostasia a religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eo pervenerit, ut extra septa monasterii, seu conventus egressio fiat; 3. nocturna, ac furtiva e monasterio, seu conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta; 4. proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale; 5. juramentum falsum in judicio regulari, seu legitimo; 6. procuratio abortus, et auxilium, seu consilium ad hunc faciendum post foetum animatum, etiam effectu non secuto; 7. falsificatio manus, seu sigilli officialium monasterii, aut conventus; 8. furtum de rebus monasterii in ea quantitate, quae sit peccatum mortale; 9. lapsus carnis voluntarius opere consummatus; 10. occisio, vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personae; 11. malitiosum impedimentum, aut retardatio, vel apertio literarum a superioribus ad inferiores, vel

ab inferioribus ad superiores ; Laym. *c.* 12. *cit. n.* 6. Palao §. 2. *num.* 15. *et seq.*

52

Dub. 5. quinam casus sint reservati in societate Jesu? Resp. In hac 11. relatis authoritate *congregationis generalis V.* additi sunt casus alii decem, videlicet 1. perjurium, et falsum testimonium in judicio, et extra; 2. furtum, et usurpatio alicujus rei contra votum paupertatis in quantitate, quae efficiat peccatum mortale; 3. lapsus carnis voluntarius, et quidquid est contra votum castitatis, quod in actum externum prodeat; 4. inobedientia expressa, qua quis affirmat se nolle parere; 5. seditio in superiorem, et divisio a capite in grave nocumentum societatis; 6. detractio famae, bonaeque existimationis aliorum, et discordiarum seminatio inter fratres; 7. impedimentum excludens a societate reticuisse in examine, vel in eo mentitum esse, unde grave aliquod incommodum oriri possit; 8. acceptatio, seu missio literarum absque licentia expressa, quae scilicet acceptatio, vel missio contineat rationem peccati mortalis; 9. transgressio votorum simplicium, quae professi emittunt post professionem; 10. censurae societatis nostrae, seu peccata, quae in constitutionibus, bullis, vel decretis annexam habent excommunicationem, de quibus plura Palao *p.* 15. *cit.* §. 3. *per totum.*

53

Dub. 6. an reservationem incurrant etiam ignorantes? Resp. distinguendo; nam duplex est reservatio, poenalis, et non poenalis; *poenalis* dicitur, quae delicto in ejus odium, et poenam imponitur, et hoc modo imposita censetur, quando lege specialiter ipsum delictum prohibetur simul, et punitur; quales sunt reservationes peccatorum, quibus lege aliqua ecclesiastica annectitur censura, vel alia poena. *Non poenalis, et mere medicinalis* est, quae delicto solum imponitur in bonum fidelium, et ecclesiae, vel religiosae familiae rectam gubernationem, quo modo facta censetur, cum imponitur simpliciter, sive lege delictum non simul specialiter prohibente. A *poenali* ignorantia, saltem invincibilis, delinquentem excusat, non vero a non poenali; Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 33. *n.* 18. Palao *tr.* 2. *D.* 1. *p.* 17. *num.* 8. Stoz *trib. poenit. p.* 2. *q.* 2. *n.* 59. Vviest. *hic n.* 81. La Croix *tom.* 7. *n.* 1607. *et* 1608. Herzig. *man. confess. n.* 154. Ratio de *reservatione hac posteriore*, seu *non poenali* est, quia est absoluta ablatio jurisdictionis, sine qua poenitentis absolutio non subsistit, sive delictum scienter, sive ignoranter perpetrarit. De *poenali* vero, quia sequitur naturam legis poenalis, a qua taxata poena non incurritur ab eo, qui poenam impositam invincibiliter ignoravit. *Neque obstat*, quod poenali etiam

reservatione jurisdictio confessario inferiori denegetur, vel auferatur, quia hoc non fit omnino absolute, sed sub tacita conditione, *nisi delinquens legem, eaque proditam reservationem invincibiliter ignoravit.*

54

Dub. 7. quis absolvere possit a casibus reservatis? Resp. in articulo mortis absolvere ab iis quivis sacerdos potest; quia in hoc reservatio omnis cessat, juxta Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de sacr. poenit.* Neque sic absolutus, postquam convaluit, sistere se superiori tenetur, nisi peccato annexa sit excommunicatio, vel alia censura reservata; nam a tali peccato absolutus, postquam convaluit, sistere se superiori debet, idque sub poena reincidentiae injungendum, ut patet ex *c. de cetero* 11. *de sent. excomm. et c. eos qui* 22. *eod. in* 6. Extra hunc articulum absolvere potest is, qui sibi absolutionem reservavit, hujus superior, et ab istis delegatus ad finem absolvendi a reservatis. Et ita delegatam potestatem habent episcopi in peccata pontifici reservata, si sint occulta, et ad forum contentiosum nondum deducta, vi Trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ubi etiam, si propter impedimentum stabile, e. g. senium, infirmitatem, itineris longitudinem etc. adiri non possit pontifex, vel istius legatus; Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 5. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 15. §. 4. *n.* 2. Dicast. *de poenit. D.* 11. *n.* 268. Vviest. *hic nu.* 84. la Croix *tom.* 7. *n.* 1624. Quam potestatem communior sententia etiam parocho concedit, quando etiam episcopus, vel alius privilegiatus adiri nequit; Tambur. *de casib. reserv. c.* 12. §. 2. *n.* 28. regulares tantum possunt, quantum ipsis conceditur per privilegia. Religiosi mendicantes ex vi privilegiorum suorum, quae a sede apostolica sibi indulta habent, absolvere quosvis fideles ad ipsos accedentes possunt a casibus papalibus, exceptis iis, qui in bulla coenae comprehenduntur: et hoc de confessariis societatis Jesu cum aliis testatur la Croix *tom.* 7. *n.* 1611.

55

Dub. 8. quis absolvere possit a casibus episcopalibus? Resp. Ordinaria potestas absolvendi ab istis committi ab episcopo solet vicario ipsius in spiritualibus generali, et poenitentiario, frequenter etiam decanis ruralibus, et parochis; Konig *hic n.* 15. Vviestner *ibid. n.* 88. Regulares autem, etiam mendicantes, ab istis vi privilegiorum suorum, non requisita, vel obtenta episcoporum licentia, non possunt absolvere, prout statutum est ab *Urbano VIII.* 1628. *et Clem. X. in bulla* incipit *superna magni patrisf.* ut adeo *Alexander VII. in decreto suo edito* 24. *sept.* 1665. inter alias prohibitas immerito damnaverit etiam istam; *mendicantes possunt absolvere a casibus episco-*

pis reservatis, *non obtenta ad id episcoporum facultate.* Extendit decretum hoc Viva *ad prop.* 12. *Alexandri VII.* etiam ad casus, quos papa, vel jus commune, aut consuetudo reservat episcopo; sed in hoc valde probabiliter contradicunt *Aversa* et alii plusquam triginta authores apud Thom. Hurtad. *tom.* 1. *tr.* 5. *res.* 17. nam videtur esse sermo de casibus, quos ipsimet episcopi sibi reservant. Hinc aliqui cum Pellizar. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 29. dicunt, mendicantes posse absolvere a casibus, quos non episcopus, sed synodus reservat episcopo; sed in hoc melius contradicit *Viva*; quod enim reservat synodus, cui praeest episcopus, reservat ipse episcopus; La Croix *tom.* 7. *numer.* 1628. et alii passim. Dixi autem; *regulares confessarios non posse absolvere a casibus episcopalibus*, *non obtenta ad id episcoporum facultate*; nam absque hac, jurisdictionem in illos casus non habent; unde hodie regularium superiores ab episcopis petere solent facultatem a casibus illis absolvendi per subditos suos, quos episcopali authoritate jam antea approbatos, ad excipiendas saecularium confessiones exposuerint, exercendam; Vviest. *hic* *n.* 88.

56.

Dub. 9. quis absolvere possit a casibus, quos pro religiosis sibi subditis reservavit generalis, vel provincialis? Resp. Si reservatio non est specialiter facta, expresse denegando potestatem quibuscunque aliis, ab his casibus praeter generalem, et provincialem ordinis, absolvere possunt superiores locales, et immediati, eamque potestatem delegare aliis inferioribus; Suar. *tom.* 4. *de relig.* *tr.* 8. *l.* 2. *c.* 19. *n.* 16. Palao *tr.* 23. *D. un.* *p.* 15. §. 4. *n.* 5. Vviest. *hic* *n.* 90. Ratio est, quia peccata ita generaliter reservata censentur reservata superiori religiosorum immediato, cum ea ordinarie non expediat reservari absolutioni absentis; sic enim saepe diu nimis religiosus, in talem casum incidens, carere cogeretur absolutione directa a tali casu, quod durum foret religioso delinquenti. Ab alio autem vel sui, vel alieni ordinis confessario, nisi potestatem ad hoc sibi commissam habeat, etiamsi alias iste vi privilegii apostolici a peccatis, et casibus, bulla coenae non comprehensis, possit absolvere, ipsi non possunt absolvi, ut dictum est *supra n.* 44. *Excipitur*, nisi talis religiosus privilegium speciale habeat, et tale habent FF. minores concessum a *Sixto IV.* ut possint semel in vita, et articulo mortis eligere confessarium ex ordine suo, ab istius praelato approbatum, et ab isto absolvi ab omnibus criminibus, excessibus, et censuris, etiam reservatis; quo privilegio etiam uti possunt quicunque mendicantes, qui cum ipsis communicant in privilegiis, exceptis religiosis societatis Jesu, quia hi ab alio confessario, quam per

superiorem designato absolvi per constitutiones apostolicas prohibentur; Palao *loc. cit. n.* 6. Item simile privilegium habent FF. praedicatores, concessum ab *Innoc. VIII.* vi cujus ex sui superioris licentia iter agentes absolvi a quocunque crimine, quantumcunque reservato, possunt per quemvis confessarium saecularem, vel regularem, sicut absolvere eos potest proprii ordinis confessarius, ad hoc facultatem a superiore obtinens, ut referunt Rodriq. *tom.* 1. *regul. q.* 62. *art.* 5. Suar. *tom.* 4. *de relig. tr.* 8. *lib.* 2. *c.* 19. *n.* 3. Palao §. *cit. n.* 10. qui tamen hoc ab aliis religionibus acceptatum negant, et dubitant, an sub ea generalitate in praxin deductum sit ipso ordine praedicatorum.

57

Dub. 10. an qui in dioecesi habet potestatem absolvendi a reservatis, eam exercere valeat in advenas, et peregrinos? Negant Navar. *in can. placuit* 3. *dist.* 6. *de poenit. nu.* 63. *et* Sot. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 4. Melius affirmant D. Anton. 3. *p. tit.* 17. *cap.* 4. Palud. *dist.* 17. *q.* 3. Cajet. *summ. V. absolutio* 2. Suar. *D.* 30. *de poenit. sect.* 1. *n.* 4. Lugo *D.* 20. *n.* 71. Vviest. *n.* 89. quia ex tacito consensu praelatorum, et consuetudine generali peregrini perinde, ut incolae a dioecesium confessariis absolvuntur; cons. qui in dioecesanos absolvendi potestatem habent, habere etiam censentur erga peregrinos. Estque perinde, ut DD. *cit.* cum aliis RR. notant, sive peccatum tale sit reservatum in ipsa peregrinorum, ubi domicilium habent, dioecesi tantum; sive in utraque, et etiam absolventis; si tamen bona fide in talem dioecesim transierint; nam si mala fide, i. e. eo praecise animo in alienam dioecesim transiissent, ut absolutionem a casibus reservatis consequerentur, non possent ab istis absolvi per talem confessarium; Vviest. *loc. cit.* La Croix *tom.* 7. *n.* 1631. Ratio est, quia tali casu, ne elusoria fiat reservatio, jurisdictio, ad absolvendum ab istis casibus consuetudine, vel tacito consensu episcoporum extraneis confessariis non videtur delegata.

58

Dub. 11. quid dicendum, si peregrinus, habens casum reservatum, confiteatur confessario non instructo potestate absolvendi a reservatis? Resp. cum Suar. *D.* 23. *de poenit. sect.* 1. *n.* 5. *vers. at vero* cum distinctione. Vel enim peccatum reservatum est in dioecesi tam poenitentis, quam confessarii, vel in dioecesi poenitentis tantum, non vero in dioecesi confessarii, vel contra in hac, et non in illa. *Si primum*, fatentur omnes, sic reservata non posse remitti a tali confessore; quia a neutro episcopo habet jurisdictionem delegatam, ut constat. *Si secundum* contra *Sotum*, et alios existimat

Suarez hujusmodi peregrinum ab ita reservatis per hujusmodi ordinarios confessarios posse absolvi ; quia talis poenitens judicandus est ut incola illius dioecesis , et juxta forum illius. *Si tertium* , putant quidem nonnulli , etiam hoc casu absolvi poenitentem peregrinum ab ordinariis confessariis posse ; quod cum non sit subditus illi episcopo , reservatio ab illo facta non videatur hujusmodi peregrinum tangere. Sed ipse *Suarez* cum *Cajetano* , et aliis negat absolvi ab istis posse , quia licet alias non sit subditus , tamen tunc judicatur ut subditus, et ut incola illius loci. Addo, quia reservatio non tam poenitentem, quam confessarium tangit, cui tollit jurisdictionem in casum reservatum; ergo sufficit, quod iste sit subditus, etiamsi non sit subditus poenitens.

59

Quaeritur 6. quid sit sigillum sacramentale? Resp. Hoc nomine venit obligatio non revelandi peccata , quorum notitia habetur , ex sola confessione sacramentali , nisi hoc penitens ipse concedat ; Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 19. §. 1. *n.* 1. et alii passim. Obligatio haec inducta est jure non tantum ecclesiastico , sed etiam naturali , et divino. *Ecclesiastico* quidem *can. sacerdos* 2. *de poenit. dist.* 6. *c. dilectus* 13. *de exces. praelat. c. omnis* 12. *v. caveat h. tit. Naturali* autem tum ob tacitam promissionem , et pactionem inter confitentem , et confessarium , tum propter legem charitatis , quae dictat non faciendum alteri , quod nolumus fieri nobis ; quilibet autem celari vult aliis secreta , praesertim peccata , propria confessione alicui commissa. *Divino* denique , quatenus ex perpetua praxi , et traditione ecclesiae Christus praesumitur ita instituisse , ut quam fieri potest , salva legitima forma judicii , sacramentum hoc minime redderetur odiosum. Atque ex hoc tertio capite oritur maximus ille rigor hujus secreti , adeo , ut ex nulla , etiam gravissima , et publicae necessitatis , vel utilitatis causa liceat sacerdoti prodere peccata , quae ipsi pro obtinenda sacramentali absolutione in secreta confessione detecta sunt , quo modo nullum sigillum naturale obligat; Innoc. *in c. omnis cit. n.* 7. Abb. *ibidem n.* 25. Sylv. *V. confessio* 3. *q.* 5. *dict.* 4. Navar. *man. c.* 18. *n.* 55. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 13. *n.* 6. Suar. *D.* 33. *de poenit. sect.* 2. *n.* 2. Palao §. *cit. n.* 3. Vallens; *hic* §. 13. *n.* 3. Konig *n.* 21. Vvicstn. *n.* 93. la Croix *tom.* 7. *n.* 1934.

60

Dixi. 1. *ex confessione sacramentali* : talis erit , si fiat animo se accusandi , et peccata sua ecclesiae clavibus subjiciendi, nam ex hac sola oritur sigillum hoc ; hinc casu , quo quis sacerdoti peccata sua aperit sub specie confessionis , animo ipsum decipiendi , sedu-

cendi, aut trahendi in partem delicti, iste sigillo sacramentali non obligatur, ut post alios antiquiores notat Navar. c. 18. *cit. n.* 53. Sanch. *n.* 6. *cit.* Suar. *n.* 6. Vasq. *q.* 93. *art.* 4. *dub.* 3. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 14. *n.* 2. *vers. ex his*, Bonac. *D.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 2. *n.* 3. Palao *tr.* 2 *n.* 2. Stoz *trib. poenit. l.* 2. *q.* 4. *n.* 226. *et* 232. Vviestn. *hic n.* 100. la Croix *tom.* 7. *n.* 1942. quia talis confessio, quae solum instituitur animo sacerdotem decipiendi, vel seducendi, sacramentalis non est; debet autem certum esse, quod confessio tali praecise animo facta sit; nam si dubium est de intentione confitentis, tenebitur sacerdos sigillo, ut Suar. *l. cit.* cum aliis addit: et ratio est, quia ad removendum omne periculum irreverentiae sacramento inferendae, in tali dubio praesumendus est accedere bono animo ad tribunal sacrum; idem a fortiori dicendum, siquis accedat confessionale tantum ad simulandum se confiteri, cum tamen de nullo peccato se accuset, sed tantum petat schedam confessionis; La Croix *l. cit.* et apud hunc *Laym. Lugo*, *Stoz*, ex quorum doctrina tali non potest dari testimonium confessionis; quia revera confessus non est; salubriter tamen his casibus confessarium monet laudatus *Navarrus*, ut iste tali animo confitentem peccata sua moneat, quod ex sacrilega ipsius peccatorum revelatione obligatio sigilli non oriatur.

61

Dixi 2. *ex sola confessione sacramentali;* nam si notitiam peccati, in confessione sibi detecti a poenitente, aliunde ante, vel post confessionem accepit, ab usu hujus notitiae non impeditur: cons. sacerdos, cui furtum factum est, absque sigilli violatione potest actionem furti adversus furem jam ante institutam prosequi, aut etiam inchoare, licet fur furtum hoc suum ei in confessione detexerit, si ipse sacerdos aliunde notitiam hac de re habeat, dummodo utatur solis indiciis aliunde acceptis; s. Thom. *supplem. q.* 11. *n.* 5. Sot. *dist.* 18. *q.* 4. *art.* 6. *concl.* 2. Laym. *c.* 14. *cit. n.* 3. Vviestn. *n.* 94. qui tamen monet, in hac re caute agendum, et si fieri potest, poenitentem potius ad alium confessarium ablegandum.

62

Dixi 3. *nisi hoc poenitens ipse concedat*: nam ex hujus concessione, et licentia potest uti notitia, etiam ex sola confessione hausta; s. Thom. *in* 4. *dist.* 21. *q.* 3. *art.* 2. *et in supplem. q.* 10. *art.* 4. Navar. *c. c.* 8. *n.* 2. Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 18. *n.* 43. Suar. *D.* 33. *cit. sect.* 5. *n.* 6. Vasq. *D.* 93. *art.* 4. *dub.* 5. Laym. *c.* 14. *n.* 14. Bonac. *D.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 4. *a n.* 8. Palao *p.* 19. §. 1. *n.* 6. Vviestner *n.* 95. cum enim sigilli obligatio principaliter poenitentis favore sit introducta, ejus voluntate cessabit: debet tamen

licentia ista esse expressa, et formalis, voluntaria item, et libera, non vi, dolo, aut metu extorta; Palao *loc. cit. n.* 7. *et* 8. cum aliis; potestque semel data pro libitu revocari a poenitente, cum ipsius ex voluntate ejusdem pendeat; unde non licet sacerdoti neque in personis, neque in tempore, neque in aliqua circumstantia excedere modum in licentia praescriptum; Henriq. *l.* 6. *de poenit. c.* 23. *n.* 2. Suar. *sect.* 5. *cit. n.* 7. Fagund. *de* 2. *eccl. praec. l.* 6. *c.* 1. *n.* 18. Laym. *c.* 14. *n.* 15. Palao *n.* 9.

63

Dub. 1. quis obligetur sigillo sacramentali? Resp. Principaliter obligatur ipse sacerdos, cui in confessione sacramentali peccata sua detexit poenitens: secundario omnes alii, ad quos notitia confessionis quoquo modo, mediate, vel immediate, juste vel injuste pervenit; s. Thom. *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 3. *artic.* 1. *quaest.* 3. Scot. *dist. cit. quaest.* 2. Navar. *in can. sacerdos* 2. *de poenit. dist.* 6. *n.* 42. Suar. *D.* 33. *sect.* 4. *n.* 8. Vasq. *q.* 93. *art.* 4. *dub.* 1. *et seq.* Fagund. *l.* 6. *cit. c.* 6. *n.* 26. Dian. *p.* 2. *tract.* 15. *res.* 14. Laym. *cap.* 14. *n.* 17. Palao *p.* 19. §. 4. *n.* 1. Vviestner *hic n.* 96. la Croix *tom.* 7. *n.* 1951. *etc.* Ratio est, quia alias non satis cautum foret fidelibus, peccata sua confitentibus, si sigillo sacramentali non etiam adstringerentur illi, ad quos notitia dicto modo pervenit.

64

Quare ad sigillum sacramentale tenetur 1. confessarius, cui quis manifestat sua peccata: quod non solum verum est de confessario legitimo, sed etiam de eo, qui a poenitente bona fide existimatur talis; quia saltem ex intentione poenitentis confessio ei facta sacramentalis fuit; 2. internuntius, et interpres confitentis; 3. huic adstantes, siquid ex confessione praeter voluntatem suam, vel de industria audiant; 4. ii quibus sacerdos vel de licentia poenitentis, vel sine hujus licentia peccatum ipsius revelavit; 5. superior, a quo confessarius petit facultatem absolvendi a reservato; 6. qui ante actualem confessionem a poenitente consulitur de modo peccata sua sacerdoti debite exponendi; 7. is, cui poenitens peccata sua pro confessione rite peragenda dictavit ad calamum; 8. qui confessionem alterius, in charta descriptam, legit; 9. omnes illi, qui casu imminentis naufragii, praelii, vel alio simili, peccata sua publice confitentem audierunt; Suar. *D.* 33. *sect.* 4. Laym. *cap.* 14. *n.* 17. *et seq.* Palao §. *cit. a n.* 5. Vviestner *n.* 97. Reiffenst. *n.* 2. et alii *supra.*

65

Ipse poenitens per se sacramentali sigillo non obligatur, ut contra Navar. *in can. sacerdos cit. n.* 115. melius docet Major *in* 4. *dist.* 21. *q.* 2. *arg.* 11. Sot. *de secret. tegend. membr.* 3. *q.* 4. *concl.* 4. Tolet. *l.* 3. *c.* 20. Suar. *sect.* 4. *cit. n.* 2. Coninck. *D.* 9. *dub.*3. Laym. *c.* 14. *cit. n.* 20. Vviestn. *n.* 98. la Croix *n.* 1955. *et* 1956. quia obligatio sigilli, ut *n.* 62. dictum est, introducta est in favorem poenitentis; quilibet autem favori pro se principaliter introducto renuntiare potest. Dixi *per se*; per accidens enim obligari potest, non quidem sigillo sacramentali, sed naturali ad occultanda ea, quae in confessione gesta, vel dicta sunt, si ipsorum manifestatione istius existimatio notabiliter laederetur, quo casu haec revelantes graviter peccant, nisi lex charitatis, vel praeceptum juris revelationem eorum exigeret, ut fit in casu sollicitationis ad venerea; Vviest. *loc. cit.* cum reliquis *supra.*

66

Dub. 2. quaenam sub sigillum sacramentale cadant? Resp. 1. sub hoc sigillum cadunt omnia peccata tam venialia, quam mortalia poenitentis, quae ipse in confessione aperuit sacerdoti, etsi publica sint, aut absque omni dolore confessa; quin imo quae committenda narrantur, si ex intentione se disponendi ad absolutionem mediis sacerdotis exhortationibus dicta fuerant, quia ea confessio iniqui propositi saltem ex intentione sacramentalis extitit; Suar. *D.* 35. *sect.* 2. *n.* 8. Coninck *D.* 9. *dub.* 1. *n.* 3. Bonac. *D.* 5. *qu.* 6. *sect.* 5. *p.* 2. *n.* 7. Laym. *c.* 14. *cit. n.* 5. Palao *p.* 19. §. 2. *n.* 4. 2. peccata complicis, et aliae circumstantiae, quae ad explicandum peccatum narratae sunt, ut si confitens homicidium, dicat Titium sibi socium in hoc delicto fuisse, si declarans se suscepisse ordines fateatur, se esse illegitimum, si accusans se de jactatione nobilitatis, confiteatur se ignobilem esse etc. nam hoc casu sub sigillum cadit etiam peccatum Titii, natalium illegitimitas, defectus nobilitatis etc. quia licet ista non sint materia confessionis, conducunt tamen, saltem ex opinione poenitentis, ad materiae explicationem; secus est de iis, quae ad explicationem peccatorum dicta non fuerunt; Palao *n.* 2. *et* 6.

67

Proceditque hoc, etsi ex aliquo defectu sive poenitentis, sive confessarii absolutio non sequatur; et verum est, ita, ut neque cum ipso poenitente, hoc invito, de peccatis, vel aliis in confessionem ad explicanda peccata detectis, aut etiam de errore in confessione interveniente extra confessionem loqui liceat; Sanchez *l.* 3. *de matrim. D.* 16. *n.* 3. *et* 15. Suar. *D.* 33. *sect.* 5. *pr.* Fagund. *l.* 6. *c.* 4.

n. 33. Bonac. *sect*. 5. *cit*. *p*. 4. *n*. 8. *et* 11. Laym. *c*. 14. *n*. 9. *fin*. Dian. *p*. 3. *tr*. 4. *res*. 87. *et p*. 5. *tr*. 11. *res*. 18. Palao *p*. 19. §. 3. *n*. 14. *et* 15. Vviestner *n*. 101. Ratio est, quia id cederet in quandam confusionem, et pudorem poenitentis; et sacramentum redderet onerosum, atque exosum; accedit, quia ipso poenitentis post absolutionem bene, vel male indultam recessu a sacro tribunali judicium sacramentale finitur, et cessat officium judicis in foro interno; hinc arctius est sigillum sacramentale, quam naturale, quod ejusmodi locutione cum eo, qui illud concredidit, non violatur.

68

Dixi *extra confessionem*; nam antequam judicium sacramentale plene finitum sit, etiam statim post absolutionem datam, loqui, cum poenitente de peccatis in confessione apertis, restitutionis modum praescribere, aliquid interrogare, errorem corrigere sine sigilli violatione sacerdos potest; Lugo *D*. 23. *n*. 70. Stoz *n*. 194. Vviestner *n*. 101. la Croix *tom*. 7. *n*. 1980. item potest de peccatis in confessione detectis, si ita necessarium, aut utile videatur, cum poenitente loqui in sequentibus confessionibus, quando iterum sustinet personam Christi, eundem poenitentem admonere de defectu in confessione priori commisso, repraesentare gravitatem relapsus etc. ut communis DD. admittit.

69

Dub. 3. an notitia peccati, in confessione accepta, uti liceat in gubernatione, aliisque actibus externis, concernentibus poenitentem v. g. aliquid ei negando? Affirmant hoc quidem non pauci magni nominis DD. quod talis usus in poenitentis commodum cedat, quin ullo modo diffametur, aut suspectus reddatur, cive peccatum exprobretur. Sed esto, ex uso isto notitiae nullum poenitenti sequatur detrimentum, vel nota apud alios, est tamen hic usus tacita quaedam exprobratio peccati in confessione aperti, ita, ut fideles, si intelligerent, talem usum notitiae esse licitum facile ab usu hujus sacramenti absterrerentur. Hinc merito negativam tenent Silv. *V*. *eucharistia* 3. *n*. 7. Navar. *man*. *c*. 21. *n*. 55. Sanch. *l*. 3. *de matr*. *D*. 16. *n*. 3. Coninck *D*. 9. *dub*. 4. *num*. 6. *et* 69. Delrio *l*. 6. *disquis*. *mag*. *sect*. 2. Bonac. *D*. 5. *q*. 6. *sect*. 5. *p*. 4. *a n*. 14. Laym. *l*. 5. *tr*. 6. *c*. 14. *n*. 22. Dian. *tr*. 4. *res*. 46. Palao *p*. 19. §. 3. *n*. 20. Lugo *D*. 23. *n*. 126. Stoz *num*. 254. Vviestner *hic n*. 103. La Croix *tom*. 7. *n*. 1977. ob decretum *Clementis VIII*. *editum* 26. *maji* 1594. quo serio cavetur, ne superiores regularium, vel confessarii, ad istorum gubernationem promoti, notitia ex confessione accepta ad externam gubernationem ullo modo utantur. Ante quod decretum Claudius Aquaviva praepositus generalis societatis

Jesu *instruct.* 5. *et ordin. com. cap.* 21. severe prohibuit introductionem, et praxin doctrinae, permittentis usum notitiae ex confessione acceptae.

70

Et hinc violati sigilli reus est 1. Episcopus auferens alicui officium a nutu suo pendens, collator non conferens beneficium, patronus non praesentans, elector non eligens ad praelaturam, cujus administrationem ecclesiae, vel monasterio damnosam, aut animabus periculosam ex qualitate peccatorum, sibi in s. tribunali expositorum, fore cognoscit. 2. Superior ad impediendam continuationem peccati alicujus sibi subditi regularis seris muniens fores, obstruens fenestram, diligentius visitans locum, per quem illum ex monasterio furtive egredi consuevisse ex sola ejus confessione novit. 3. Parochus s. eucharistiam, vel assistentiam, aut benedictionem nuptialem etiam privatim negans ei, quem ex confessione novit ad sacramentum illud indispositum, vel propter obstans impedimentum canonicum ad matrimonium contrahendum inhabilem esse. 4. Sacerdos dimittens furacem famulum, peccandi materiam, vel occasionem eidem subtrahens, vel etiam ad timorem Dei, vitiorum fugam, virtutis studium ferventius exhortans eum, quem vitiis deditum novit ex sola ipsius confessione; Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 16. *num.* 3. *et* 4. Laym. *c.* 14. *a n.* 14. Bonac. *p.* 4. *a n.* 14. Palao §. 3. *cit.* Stoz *a n.* 250. Vviest. *n.* 104. La Croix *tom.* 7. *num.* 1963. 1976. *et* 1977.

71

Contra notitia ex confessione hausta confessarius moveri potest ad fundendas preces, et pia opera peragenda pro conversione, et salute animae poenitentis, ad investiganda media, et modos eum juvandi, ad legendos libros, et consulendos viros doctos, seque in scientia perficiendum, ad rigorem suum corrigendum, seque poenitentis genio magis conformandum, ad complicem melius examinandum, ita tamen caute, ut nullatenus iste possit advertere, quod confessarius ipsius examinandi ansam ex alterius confessione sumpserit. Imo si confessarius novit ex confessione Titii, sibi a Sempronio parari insidias, poterit non exire domo, etsi alias exiturus esset; et si cognoscat sibi praeparatum venenum, poterit non accipere poculum, in quo illud sibi novit praeparatum esse; Sanch. *loc. cit. n.* 4. Laym. *n.* 21. Palao *n.* 18. Lugo *D.* 23. *n.* 101. Stoz *n.* 248. Vviestner *n.* 105. Ratio est, quia his actionibus nullum incommodum, molestia, aut pudor affertur poenitenti, ut ex earum licito usu sacramentum poenitentiae difficilius, aut exosum reddatur.

72

Dub. 4. an violati sigilli reus sit confessarius, revelans peccatum sibi in confessione detectum, si peccatorem non nominet, et absit periculum omne ipsius manifestandi? Affirmant Abb. *in c. omnis* 12. *hoc tit. n.* 7. ductus textu *cap. cit.* ubi non solum prohibetur, ne sacerdos verbo, aut signo, aut quovis alio modo prodat peccatorem, sed etiam additur, quod si peccatum in poenitentiali judicio sibi detectum praesumpserit revelare, plectendus sit poenis ibi praescriptis.

73

Sed oppositum melius tenent s. Thom. *dist.* 21. *citat. quaest.* 3. *art.* 1. *quaest.* 1. Sylv. *V. confessio* 3. *n.* 2. Navar. *in can.* 2. *de poenit. dist.* 6. *n.* 75. *et* 78. Fagnan. *in cap. officii* 9. *hoc tit. n.* 26. Vviestner *n.* 107. Ratio est, quia cessante causa, cessat effectus, ut habet communis regula; atqui causa finalis, cur prohibitum sit revelare peccatum in confessione detectum, est, ne prodatur peccator, et sic fideles absterreantur a confessione sacramentali, ut patet ex *cap. cit. vers. caveat*; et haec causa cessat, si ita caute confessor revelet peccatum, ut inde in peccatoris notitiam veniri non possit; ergo tunc cessat prohibitio revelationis peccati.

74

Conf. quia peccata ipsa sine expressione personae non cadunt sub sigillum confessionis; nam sigillum confessionis est juris divini, ita, ut nemo praeter poenitentem in illo dispensare possit, ut docent communiter TT. et canonistae; atqui circa revelationem peccati dispensat concilium generale, *c. cit.* et statuit, licere sacerdoti consilii causa revelare alteri peccatum, quod in confessione audiit; igitur dicto *cap.* solum prohibetur revelatio peccati in confessione auditi per ordinem, et relationem ad confitentem, quando scilicet ita revelatur peccatum, ut exinde etiam is, qui peccavit, noscatur; talis autem non est, cum e. g. aliquis dicit: *tale, vel tale peccatum mortale audivi in confessione:* imo etiam viri graves talia solent dicere absque scrupulo, teste Navar. *l. cit.*

75

Salubriter tamen monent *cit.* DD. caute admodum, et rarissime utendum hac manifestatione, tum quia in jure unicus casus necessitatis consilii approbatus invenitur; tum vero quia quantacunque adhibeatur cautela, et nullum adesse videatur periculum manifestandi poenitentis, aliquando tamen circumstantiae eundem aperiunt: proinde expedit etiam a manifestatione solius peccati abstinere extra necessitatem petendi consilium.

76

Dub. 5. cui virtuti adversetur violatio sigilli sacramentalis? Resp. Adversatur religioni simul, et justitiae: religioni quidem, quia injuriosa est ipsi sacramento poenitentiae, illud fidelibus onerosum reddendo; justitiae autem, quia injuriosa, et damnosa est ipsi poenitenti, ad cujus famae, et existimationis laesionem tendit, et obligationem inducit ita sacrilege laesam reparandi; Suar. *D.* 33. *de poenit. sect.* 1. *n.* 13. Coninck *D.* 9. *dub.* 1. *pr.* Fagund. *de* 2. *praec. eccl l.* 6. *cap.* 1. *n.* 2. *et* 6. Bonacin. *D.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 1. *n.* 4. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 19. §. 1. *n.* 2. Lugo *D.* 23. *n.* 4. Vviestner *hic n.* 108. *et* 109. Et hoc verum probabilius est etiam casu, quo alias, seclusa ratione sacramenti, ad secretum naturale poenitenti servandum confessarius non teneretur; quia confessio implicite involvit pactum inter poenitentem, et confessarium de secreto servando omni casu, quod id servandum est ex institutione divina hujus sacramenti, quod pactum tali casu violatur; Suar. *loc. cit. n.* 14. Lugo *n.* 16. Vviest. *n.* 109.

77

Estque violatio haec peccatum ex genere suo mortale, quamvis ex imperfectione actus, sive ob defectum deliberationis, et advertentiae rationis possit esse veniale, imo aliquando vacare omni culpa; Vviestner *n.* 110. An vero veniale esse possit ob parvitatem materiae, dubitari potest, si scilicet veniale tantum peccatum poenitentis revelatur, et nullo signo manifestatur, quod notitia ejus habeatur ex confessione; nam tali casu propter levitatem rei non infertur grave nocumentum poenitenti. Verum haec ratio bene quidem probat, violationem sigilli posse reddi peccatum veniale quoad malitiam injustitiae, interim tamen manebit peccatum grave adversus religionem, ut bene notant Navar. *in can. sacerdos cit. n.* 39. Henriq. *l.* 6. *c.* 19. *n.* 3. Suar. *sect. cit. n.* 12. *et sect.* 3. *n.* 1. Connick *D.* 9. *n.* 24. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 1. Bonac. *p.* 1. *n.* 4. Palao §. 1. *n.* 12. Lugo *n.* 7. Gobat *exper. tr.* 7. *n.* 824. Vviestner *hic n.* 111. *et* 112. la Croix *tom.* 7. *n.* 1937. Ratio est, quia fractio sigilli etiam per revelationem alicujus levissimi peccati in gravissimam sacramenti penitentiae irreverentiam cedit, quod illud odiosum reddat, et homines ab ejus usu retrahat.

78

Neque ad hoc, ut peccatum alterius, in confessione rescitum, cum manifestatione peccatoris aperiri aliis possit, ullo casu, et pro quocumque bono, totaque rep. ab ingenti mali temporali, vel spirituali liberanda dispensari potest ab ipso etiam summo pont. ut contra Altisiodor. *l.* 4. *Summ. tr.* 6. *c.* 3. *q.* 7. teste P. Vviestner

n. 113. habet unanimis sententia omnium alicujus nominis TT. id desumentium ex communi ecclesiae sensu, et perpetua traditione. *Ratio est*, quia si ad peccati alicujus, ex sola sacramentali confessione cogniti, revelationem dispensari posset, hoc ipso homines multis casibus absterreri possent ab usu, et integritate sacramenti sibi tamen necessarii, cum timere possent, ne confessarius habeat, vel impetraturus sit dispensationem ad manifestationem alicujus sui peccati.

79

Dub. 6. quae sit poena sacerdotis violantis sigillum? Resp. Est depositio ab omni officio sacerdotali, et veteri quidem rigore praeterea patria, et alia stabili mansione interdictus, cogebatur perpetuo peregrinari; *can. Sacerdos* 2. *de poenit. dist.* 6. Quia vero haec vagandi necessitas cedere videbatur in opprobrium ordinis ecclesiastici, cum tempore ei suffecta est perpetua poenitentia, in arcto monasterio peragenda; *c. omnis* 12. *h. t. vers. caveat.* Nunc vero, postquam etiam detrusio in monasterium a curiarum ecclesiasticarum usu recessit, sigillum sacramentale violantes condemnantur ad perpetuos carceres, triremes etc. Poena autem, quae facto ipso incurratur, huic crimini sancita in jure reperitur nulla, ut putant Fagund. *praec. eccl.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *num.* 2. Palao *tract.* 23. *D. un. p.* 19. §. 1. *n.* 13. Lugo *de poenit. D.* 23. *n.* 147. Vviest. *n.* 116. Reiffenst. *n.* 4. Putarunt quidem aliqui relati a Suar. *D.* 33. *de poenit. sect.* 8. *n.* 2. fractione sigilli irregularitatem contrahi. Sed melius cum eodem Suar. *loc. cit.* id negant Fagund. *loc. cit. n.* 3. Lugo *n.* 146. Vviest. *n.* 117. la Croix *tom.* 7. *n.* 1999. quia hoc jure expressum non reperitur.

80

Ut vero poenis praedictis locus sit, DD. exigunt; 1. ut sacri sigilli violator sit sacerdos; nam poenae *n. praec.* relatae *can. sacerdos*, *etc. omnis vers. caveat citt.* tantum statuuntur violationi sigilli, a sacerdote attentatae; et hinc si alius clericus, vel laicus sigillum violet, non ordinariae, sed arbitrariae poenae, quae tamen secundum qualitatem excessus exasperari potest, obnoxius est; Suar. *D.* 33. *sect.* 8. *n.* 2. Lugo *n.* 147. Vallens. *hic* §. 13. *num.* 6. Vviestner *n.* 318. Reiffenst. *n.* 5. 2. ut revelet peccatum; nam si aliud quidpiam, quod sub sigillum cadit, in confessione defectum revelet, e. g. defectum natalium, vel aliud quidpiam poenitenti ignominiosum, arbitraria solum, multo tamen graviori poena, quam violans secretum naturale, puniri debet; Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *res.* 51. Vviestner *n.* 119. Reiffenst. *n.* 6. 3. ut peccatum revelet alteri; nam si ipsi poenitenti objiciatur; cum haec objectio proprie re-

velatio non sit, iterum locus erit extraordinariae duntaxat poenae; Granad. *de sacram. contr.* 11. *tr.* 11. *D.* 8. *n.* 3. Vviest. *n.* 120. Reiffenst. *n.* 8. 4. ut peccatum revelet praesumptuose; *vers. caveat cit.* ibi, *qui praesumpserit revelare*; nam si ex ignorantia, vel inadvertentia, hoc faciat ut fere solent, qui animi secreta produnt in delirio, somno, vel ebrietate, cum talis locutio humana plerumque non sit, non erit ulli, vel saltem non ordinarie fracti sigilli poenae obnoxius; Stoz *trib. poenit. l.* 2. *q.* 4. *n.* 277. Vviestner *n.* 121. Reiffenst. *n.* 7.

81.

Dub. 7. quis sit judex in causa fractionis sigilli? Videtur de hac cognoscere posse judex saecularis exemplo Jacobi I. Arragonum regis, qui episcopo gerundensi sacrilege linguato linguam a tergo extrahi, et senatus Tholosani, qui sacerdotem hujus criminis reum in furcam agi, et cadaver ejus igne cremari jussit, ut de priore testis est Aldrete *l.* 2. *eccl. discip. cap.* 19. *n.* 2. de posteriore Raynaud. *pratt. spirit. hist.* 13. *Sed dicendum*, communi jure spectato, judex competens in causa fracti sigilli est tantum ecclesiasticus; Fagund. *de* 2. *praec. eccl. l.* 6. *c.* 7. *n.* 1. Lugo *D.* 23. *n.* 148. Gobat *quinar. tr.* 5. *n.* 200. Vviest. *n.* 122. Reiffenst. *n.* 9. quia hoc casu tam reus, quam ipsa ratio causae, quae natura sua spiritualis, et ecclesiastica est, a jurisdictione judicum saecularium omnino eximitur. Unde ad exempla in contrarium allata dicendum, id factum fuisse, vel quod hi judices delegatam a pontifice authoritatem habuerint, vel quia clericus reus antea degradatus ipsis pro supplicio exequendo est traditus; alias id factum fuisset cum violatione libertatis ecclesiasticae.

82

An vero causa violati sigilli deferenda sit ad inquisitores, controversia est? Affirmant aliqui, quod enormitas irreverentiae sacramento illatae delinquentem de haeresi suspectum reddat. Sed melius Molfes. *tr.* 23. *a n.* 68. Bonac. *D.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 1. *fin.* Palao *tract.* 23. *D. un. p.* 19. §. 1. *n.* 14. Dian. *p.* 4. *tract.* 8. *res.* 92. Lugo *D.* 23. *n.* 248. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 54. *n.* 6. discussionem causae istius judicialem adstruunt judici ecclesiastico, cui tanquam ordinario suo reus subjectus est; neque enim s. inquisitionis officium in hujusmodi causis se intromittere solet, testibus *Dian. Lug. Pignatel. cit. Excipitur*, si revelatio qualificata, ejusque praesumptioni haeresis admixta sit; qualificata autem ad hunc effectum censetur, quando non praecise ex malitioso sacerdotis affectu, sed ex pravo ejus sensu in rebus fidei provenit, ut si is negaret, poenitentiam esse sacramentum, vel huic annexam silentii obligatio-

nem ; si verbo, aut facto ostenderet, eam obligationem esse parvi pendendam ; si crimen istud admisisset saepius, aut alias esset improbe, et de haeresi suspectae conversationis etc. DD. *citt.*

83

Dub. 8. quando judex adversus sacerdotem sigilli violati reum possit procedere? *Certum est*, procedere adversus eundem posse, si licentiam ad hoc ipsi concedat poenitens, cujus peccatum, in sacro tribunali cognitum, sacrilege proditum est, alias enim tolleretur omnis processus judicialis circa hoc crimen, et poenae adversus istud statutae, utpote per sententiam infligendae, locum non haberent, nisi in eo, qui ultro confiteretur hoc crimen a se commissum.

84

Controversia est, an adversus violatorem sacri sigilli procedere judex ecclesiasticus possit etiam sine poenitentis licentia? In negativam inclinat P. Gobat *tr.* 5. *quinar. a n.* 183. et *in append. ad hunc n.* .182. *et seqq.* et videtur sequi ex *n.* 63. ubi dixi, omnes illos obligari sigillo sacramentali, ad quos notitia peccati, a confessario praesumptuose revelati, pervenit, ita ut sine poenitentis, cujus peccatum revelatum est, licentia, non possit uti illa notitia ; uteretur autem ista notitia delator, qui denuntiaret hoc crimen, testes, qui de sigillo fracto deponerent, judex deferentem examinans, ipse sacerdos sponte, vel ad interrogationem judicis delictum suum confessus etc. ergo etc.

85

Sed etsi sententia ista verisimilis sit, vera tamen videtur affirmativa, quam sequitur Stoz *trib. poenit. l.* 2. *q.* 4. *a num.* 288. Vviest. *hic n.* 128. Reiffenst. *ibid. n.* 11. Ratio est 1. quia necessitas licentiae a poenitente obtentae ad instituendum processum neque ex institutione divina, neque ex definitione ecclesiae, vel traditione PP. probatur ; imo eam licentiam non requiri, satis constat ex *can. sacerdos* 2. *de poenit. dist.* 6. et *c. omnis* 11. *V. caveat h. tit.* ubi poena depositionis, et perpetuae poenitentiae statuitur, absque ulla mentione de poenitentium licentia requirenda. 2. B. Petro, et successoribus a Christo tradita est omnis potestas necessaria, et valde conducens ad rectam fidelium in utroque foro gubernationem, ac proinde etiam facultas independens a licentia cujuscunque privati, procedendi adversus criminosos, delictorum publice scandalosorum, spirituali animarum bono, et sacramentorum reverentiae adversantium reos ; tale delictum autem est violatio sigilli sacri ; ergo etc. 3. violatio sigilli est crimen publicum, utpote sacrilegium, cons. infert non tantum injuriam privatam poenitenti, sed publicam sacramento, et ecclesiae ; atqui privatus, licet injuriam sibi illatam

possit remittere, non tamen potest impedire voluntate sua judicium, et punitionem publicam; ergo etc. 4. per delationem, inquisitionem et processum adversus reum violati sigilli promovetur potius reverentia sacramenti, et observantia illius, tanquam per medium aptissimum ad finem hunc obtinendum; atqui nulla lex excludit media, quibus fere unice obtineri observantia ipsius potest, vel illorum mediorum usum in arbitrium subditorum refert; 5. denique si opus esset licentia poenitentis ad instituendum processum adversus violatorem sigilli, sequeretur impunem, tutumque fore ab omni poena illum, qui defuncti alicujus peccata, quantumcunque gravissima, a se in confessione rescita, coram pluribus, et tota communitate propalaret; nam tali casu adversus ipsum ex defectu licentiae, a poenitente non amplius obtinibilis, nullus amplius institui posset processus, vel quaestio. Sequela ista per se videtur absurda esse; ergo etc.

86

Ex quo patet ad argumentum contrarium; dicendum enim, quod dogmatis illius generalitas non comprehendat casum, quo notitia, ex sacramentalis sigilli fractione profecta, unice adhibetur, tanquam medium ad tuitionem reverentiae sacramento debitae, et ad conservationem illius, ac redintegrationem, atque ad potestatem ecclesiae in violatores pro aliorum exemplo necessarium, et ordinarium.

87

Dub. 9. an, et qualis probatio sit necessaria, ut procedi possit adversus violatorem sigilli? Resp. Si sacerdos delictum hoc suum ultro confitetur in judicio, denuntiator, vel accusator relevatur a probandi onere; *arg. l. generaliter* 13. *C. de non nu. pecun.* et dictum est *lib.* 2. *tit.* 18. *n.* 20. Si vero sacerdos id negat, probatio incumbit accusandi, vel denuntianti: quae propter sacrilegii istius natura sua fere secreti, enormitatem, fieri potest etiam per testes singulares, ita, ut, sufficienter probatus intelligatur, si unus testis deponat, hoc tempore, vel loco peccatum, aliquod a confessario revelatum, alius alio, aut si unus dicat, ab ipso revelatum hoc peccatum, alius aliud; Tann. *tom.* 4. *D.* 6. *quaest.* 9. *n.* 122. Stoz. *trib. poen. l.* 2. *q.* 4. *n.* 281. Vviest. *hic n.* 133. Reiffenst. *ibid. n.* 18. Cons. si per hujusmodi testes, vel aliter probatum sit crimen istud, et reus pro sui defensione nihil opposuerit perinde ut confessus, obnoxius erit poenis violati sigilli; Vviestner *num.* 130.

88

Dixi, *si nihil opposuit*, nam si exceptionem aliquam sacerdos de crimine hoc incusatus fecerit, spectanda est qualitas hujus ex-

ceptionis; potest enim pro sui defensione allegare, sibi peccatum hoc in confessione non apertum, sed alia via innotuisse, et potest dicere, se revelationem istam fecisse cum poenitentis licentia. *Si primum* tenetur ostendere, qua via, et modo id cognoverit, in qua probatione si defecerit, ob revelationis, quae explorata est, temere factae praesumptionem, quae tali casu contra ipsum militat, plectendus erit, sed quia de sacrilegio non est convictus, extraordinaria duntaxat poena; Abb. *in c. omnis* 12. *h. lit. n.* 26. Sylv. *V. confessio* 3. *n.* 5. Palao *tr.* 23. *D. un. p.* 19. §. 1. *n.* 11. Lugo *D.* 23. *n.* 151. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 54. *n.* 12. Vviest. *n.* 131. Reiffenst. *n.* 7. *et* 13.

89

Si secundum, cum Lug. *loc. cit.* Vviest. *n.* 132. Reiffenst. *n.* 14. *et* 15. distinguendum est, an accusator sit ipse poenitens, vel alius tertius. *Si ipse poenitens*, licentiam ab hoc sibi datam probare debet confessarius; quia est facti quaestio, quae ab allegante probari debet: unde hoc casu ad licentiae sibi datae probationem, suique purgationem confessario deferendum juramentum, et huic praestito acquiescendum est: imo, ut Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *res.* 52. Vviest. *n.* 132. *vers. non male*, Reiffenst. *n.* 16. notant, si revelatio poenitenti, aut ejus complici parum, aut nihil damni afferat, et confessarius sit vir prudens, vitaeque, et famae integrae, standum est ejus assertioni simplici, et non juratae, contra inficiationem poenitentis. Secus, si poenitens sit probatae vitae, eique, vel tertio revelatio graviter damnosa sit; Vviest. Reiff. *l. citt.* Ceteris tamen paribus in dubio potius confessario, quam poenitenti credendum; quia in factis, quae ad officium ejus spectant, et aliter sciri non possunt, praesumptio est pro judice; Vviest. *l. cit.* Reiffenst. *n.* 17. la Croix *tom.* 7. *n.* 1989.

90

Si vero accuset aliquis tertius, accusatori incumbit probare, licentiam non esse datam a poenitente, propter praesumptionem militantem pro confessario, qui tamdiu praesumitur vir bonus, et nihil deliquisse contra sigillum, quamdiu contrarium non probatur; *cap. un. de scrutin. cap. final. de praesumpt. et l. merito* 51. *ff. pro socio.*

§. II.

De poenitentia, prout est satisfactio pro peccato.

SUMMARIUM

91 *Poenitentia alia est publica, alia privata.*
92 *Publica alia solemnis, alia non solemnis.*
93 *Differentia inter istas.*
94 *etc. Qualis poenitentia imponenda sit pro peccatis publicis?*
98 *etc. Qua poena plectatur uccisor presbyteri?*
101 *etc. Quae sit poena medici, non monentis aegrotum de confessione facienda?*
103 *etc. Quid sentiendum de muliere, quae prolem ex adulterio suscepit, vel alienum partum inscio marito supposuit?*
108 *etc. An ista crimen manifestare teneatur saltem proli spuriae, vel suppositiae?*
112 *etc. Ad quid teneatur adulter?*

91

Quaeritur 1. quotuplex sit poenitentia hoc sensu accepta? Resp. Duplex est, publica, et privata. *Publica* est, quae imponitur, et peragitur pro manifestis peccatis juxta *c. manifesta* 1. *h. tit. Privata* est, quae imponitur peccatis arcanis in actu sacramentalis confessionis, et privatim etiam peragitur.

92

Publica alia est solemnis, alia non solemnis. *Publica, et solemnis* est, quae olim injuncta fuit initio quadragesimae, servatis certis ritibus, et solemnitatibus, quae exprimuntur *can. in capite* 64. *dist.* 50. *Non solemnis* dicitur illa, quae fit publice, et in facie ecclesiae, non tamen cum praedictis solemnitatibus jure praescriptis, veluti cum injungitur alicui peregrinatio cum pera, et baculo benedictis. Prior non amplius in usu est hodie, sed nec olim imponi poterat clericis, nisi depositis, et quidem sine spe restitutionis; *can. sacerdos* 2. *de poenit. dist.* 6. *et ibi V. peregrinando, can. confirmandum* 65. *dist.* 50. *can. presbyter* 12. *dist.* 81.

93

Differunt inter se poenitentia publica solemnis, et non solemnis 1. quia solemnis tantum ob graviora peccata, quae communitati, et reip. toti scandalosa, et perniciosa erant, imponebatur; *can. placuit.* 68. *dist.* 50. non solemnis imponebatur pro peccatis gravioribus quidem

publice admissis, sed talibus tamen, ex quibus non ita grave scandalum ortum fuerat; *can. de poenitentibus* 17. *de consecr. dist.* 3. 2. poenitentiam solemnem tantum episcopus injungere poterat; *c. accedentibus* 15. *de privil.* non solemnem vero etiam simplex sacerdos; *c. ministerium* 2. *de offic. archipresbyt.* 3. Solemnis, ut dictum est *n. praec.* initio solum quadragesimae, non solemnis quovis anni tempore fiebat. 4. prior semel tantum in vita peragi poterat; *can. siquis* 61. *dist.* 50. ad non solemnem vero saepius quis admittebatur. 5. non solemnis indistincte laicis omnibus imponi poterat; solemnis vero conjugatis non nisi consensu conjugis; *can. fin. caus.* 33. *q.* 4. 6. solemniter poenitentes fiebant infames; non ita fiebant infames, qui publicam, sed non solemnem agebant poenitentiam. Porro haec infamia incurrebatur non ratione poenitentiae, quae infamiae causa esse non poterat, sed ratione propalati, et promulgati criminis. Et hujus infamiae effectus erat, ut sic poenitentes nec ad ordines promoveri, nec in susceptis ministrare potuerint; *can. illud* 66. *dist.* 50.

94

Quaeritur 2. qualis poenitentia imponenda sit pro peccatis manifestis, et publicis? Publicam imponi praecipit, *c. manifesta* 5. *h. tit.* ibi, *manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.* Ex altera vero parte non videtur hoc bene statutum in universali; nam peccatorum correctio ex eorum gravitate, non autem ex eo est aestimanda, an publice, an privatim commissa sint; sic enim pro peccatis venialibus, etsi palam admissis, nunquam tamen poenitentia publica imponitur: et saepe gravius crimen est, quod occulte committitur: igitur videtur non recte in praesenti statutum esse absolute, ut peccata manifesta sine discrimine corrigantur per poenitentiam publicam.

95

Sed defendenda tamen est assertio *c. manifesta cit.* et dicendum, extra confessionem sacramentalem saltem, si publica peccata corrigenda occurrant, imponendam pro iis poenitentiam publicam. Probant assertionem hanc etiam alii textus juris canonici; *can. si peccaverit* 19. *caus.* 2. *q.* 1. *can. siquis* 31. *caus.* 23. *q.* 4. *can. fin. caus.* 15. *q.* 5. *can. ego* 42. *de consecr. dist.* 2. Confirmant etiam complura concilia, Rhemens. 2. *can.* 31. Arelat. 2. *can.* 26. Carth. *can.* 45. et maxime trid. *sess.* 24. *c.* 8. *de reform.* Assentiuntur DD. Covar. *l.* 2. *var. c.* 10. Bellarmin. *tom.* 2. *contr. l.* 1. *de poenit. c.* 21. *et* 22. Cellotius *l.* 2. *de hierarch. c.* 18. Gonzal. *in cap. manifesta cit. n.* 2. Pirh. *hic n.* 2. Engl. *ibid. n.* 1. Nec ratione caret decisio; nam praecipuus finis poenarum est, ut ipsi rei emen-

dentur, et alii exemplo terreantur, ad hunc finem autem plurimum conducit poenitentia publica, si peccatum fuit publico omnibus scandalo: igitur recte statuitur, ut peccata publica, publica correctione emendentur, ut ita populus, qui ob peccatum scandalum passus est, videat illud non impunitum manere, et in eo, in quo scandalum passus est, poenitentiae agnoscat exemplum.

96

Dixi autem in responsione, *extra confessionem sacramentalem saltem*; nam pro peccatis in confessione sacramentali auditis, etiam publicis, nisi poenitens tacite, vel expresse consentiat, non potest injungi a confessario poenitentia publica. Ita Navar. *in can.* 2. *de poenit. dist.* 6. *n.* 87. *et seq.* et *in man. c.* 8. *n.* 10. Ratio est, quia tali facto confessarius significaret, poenitentem sibi gravia peccata confessum esse, et sic indirecte revelaret confessionem. Unde cum *c. manifesta cit.* et in *trid.* dicitur, manifestis peccatis publicam poenitentiam imponendam, id intelligendum est non de sacramentali poenitentia, sed de ea, quae in foro externo imponitur. Interim tamen confessarius etiam in foro conscientiae obligare potest, et debet publicum peccatorem, ut etiam publice se ostendat emendatum: imo aliquando oportebit, absolutionem eo usque differre, ut ita tollatur scandalum. Porro quae in hoc foro conscientiae imponenda sit poenitentia; quae ejus imponendae obligatio in confessario, exequendae in poenitente, item quis sit ejus effectus, a quo, et quomodo commutari possit, ad alia properans, theologis tractandum relinquo.

97

Ad rationem dubitandi allatam *n.* 94. licite atrocitas, et gravitas delicti attendatur ad poenam injungendam, tamen quoad modum poenitentiae publicae, seu privatae tantum inspicitur scandalum, seu notorietas peccati: inde primis ecclesiae temporibus non tantum, qui graviora peccata commiserant, verum etiam, qui minora fecerant, si publica illa erant, poenitentiam publicam peragebant, ut testis est Cyprian. *epist.* 47. Quod de peccatis venialibus additur, nihil obest; semper enim ecclesia ea peccata ut levia excutiebat, et ita ob illa poenitentiam publicam nunquam indixit.

98

Quaeritur 3. qua poena plectatur occisor presbyteri? Resp. Haec praescribitur *c. qui presbyterum* 2. *h. tit.* et est triplex. 1. ut poenitentiam agat duodecim annis, v. g. jejunando certis diebus in hebdomada, peregrinando, vel aliud opus poenitentiae exercendo arbitrio prudentis confessarii.

99

2. Ut privetur in perpetuum cingulo militari, quibus verbis Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 6. Gibalin. *de censur. in synops. V. homicidium*, et alii putant, significari, occidenti presbyterum juberi, ut arma non ferat, nec inter milites numeretur; Gonzal. vero *in c. qui presbyterum cit. n.* 3. putat, majorem poenam his verbis contineri, et hujusmodi homicidae non tantum prohiberi delationem armorum, sed potius, ne ulla deinceps munera reip. seu saecularia obeat, et dat rationem, quia militare in ss. canonibus saepe pro negotio, curationeque reip. usurpatur, et militiae cingulum suscipere, vel deponere significat munera seu officia reip. suscipere, vel deserere.

100

3. Praeterea is, qui occidit presbyterum, privabatur facultate contrahendi matrimonium, et cogebatur ducere vitam solitariam, ut sic ne nomen quidem suum per haeredes, et sobolem a se susceptam ad posteritatem transmitteret; sed hoc impedimentum matrimonii, et tota poena ista jam consuetudine abrogata est, cui nunc successit excommunicatio major, et irregularitas, quae per ejusmodi occisionem facto ipso incurritur; imo etiam, cum adhuc vigebat hic poenitentiae modus, sacerdos, ut Vivian. *in c. manifesta cit.* notat, mitigare poenam hanc poterat, et imponere leviorem, vel si peccatoris contritio tanta fuisset, eumdem absolvere absque injunctione alicujus poenitentiae exterioris.

101

Quaeritur 4. quae sit poena medici, non monentis aegrotum de confessione facienda? Medicis corporum praecipitur, *cap. cum infirmitas* 13. *h. tit.* ut cum ad infirmos in lecto jacentes vocantur, ante omnia ipsos moneant, et inducant, ut medicos animarum advocent, iisque confiteantur, et ibidem sancitur, ut siquis medicus hanc constitutionem post publicationem illius transgressus fuerit, tamdiu ab ecclesiae ingressu arceatur, donec satisfecerit competenter. Decretum hoc innovavit *S. Pius V. mot. propr.* incipit *super gregem Dominicum edito* 8. *mart.* 1566. et addidit, ne medicus ultra tertium diem aegros visitet, nisi confessarius ex justa causa longius tempus concedendum infirmo judicet; 2. ad infirmum non redeat, nisi eidem per fidem confessarii in scriptis factam constiterit, infirmum peccata sua confessum fuisse; 3. praecipit idem pontifex universitatibus, et collegiis, ut cum licentiam medendi alicui concesserint, aut ad doctoris gradum promoverint, exigant ab eo juramentum haec servandi, alioquin perpetuam infamiam incurrant, et e medicorum collegio ejiciantur, graduque doctoratus priventur,

addita poena arbitraria a judice imponenda. Verum haec bulla in provinciis nostris, vel nunquam fuit usu recepta, vel jam per desuetudinem est abolita, ut notant Vvagnereck. *exeg. c. cum infirmitas cit.* Vviest. *n.* 13. *hic*, *et alii.*

102

Ubi viget constitutio haec, notandum 1. locum illam habere solum, quando morbus est periculosus, vel ubi dubium est, ne sit periculum mortis; Navar. *man. c.* 25. *n.* 61. Neque obest, quod *c. cum infirmitas cit.* morbi in genere, non periculosi tantum mentionem faciat; nam etsi forte explicatio haec textui sit conformior, tamen, ut Pirh. *hic n.* 17. advertit, contrarium receptum in praxi est; 2. monitio haec fieri debet vel per ipsum medicum, antequam medicinas applicet, vel per alium, e. g. parochum, aut aliquem ex domesticis, aut qui ei inservit, et ita constitutionem illam receptam, et observatam esse testatur Navar. *l. c.* 3. si infirmus post monitionem factam confiteri nolit, non ideo deserendus est a medico, quia videtur esse contra ordinem charitatis, non subvenire aegro in ea necessitate, qui forte desperans obibit, vel si medicus eum non deserat, forte convalescet, et resipiscet, ostinatione deposita.

103

Quaeritur 5. quid sentiendum de muliere, quae prolem ex adulterio suscepit, vel alienum partum inscio marito sibi supposuit? De hac celebris est decisio Innocentii III. *c. officii* 9. *h. tit.* ubi legato suo consulenti rescribit, tali mulieri, etsi factum hoc ex metu gravis mali, quod a marito sibi imminet, manifestare nolit, poenitentiam tamen non esse denegandam. *Sed hinc oritur dubium*, an ergo uxor teneatur marito manifestare, quod prolem ex adulterio susceperit, vel alienam per fraudem supposuerit? *Ratio dubitandi* est, quia nisi factum manifestet, proles spuria, vel supposititia, simul cum veris prolibus adibit haereditatem patris putatitii, sicque pars, quae huic cedet, decedet reliquis; atqui istud ne fiat, cavere uxor tenetur; alias censebitur ad damnum eorum concurrisse; igitur tenebitur prodere: 2. si esset aliqua ratio, ob quam excusaretur ejusmodi uxor a manifestanda fraude sua, vel delicto, esset, quia timeretur scandalum inde oriturum; atqui, ut *reg.* 3. *de R. J.* dicitur, *utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur*; 3. testis, qui falsum deposuit adversus innocentem, juxta communem DD. tenetur retractare mendacium, et famam innocenti restituere, etsi hoc facto periculum gravissimae infamiae, imo etiam talionis incurrat, si aliter famam alterius reparare nequeat; ergo nec mulierem hanc excusabit infamiae, et vitae periculum.

104

Sed his non obstantibus, dicendum, quod ejusmodi uxor regulariter non teneatur ad manifestandam prolem spuriam, vel suppositiliam, cum vitae, aut etiam infamiae gravis periculo. Ita Scot. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. Sylv. *V. adulterium n.* 2. Abb. *in c. officii* 9. *h. tit. n.* 5. Navar. *man. c.* 17. *a num.* 88. Covar. *reg. peccatum p.* 1. *pr. num.* 3. *et* 6. Gutier. *qq. can. l.* 1. *c.* 38. *n.* 9. Molin. *D.* 102. *n.* 9. Vivian. *in c. officii cit.* Fagnan. *ibid. num.* 7. *et* 8. Pirh. *hic num.* 21. Vviest. *ibid. n.* 137. Sumitur ex *c. officii cit.* ubi Innocentius III. mulieri, adulterinam, vel supposititiam pro mariti prole alenti, poenitentiam, et absolutionem srcramentalem non denegat ex eo, quod viro suo crimen suum recuset detegere, licet eo non detecto, marito in bonis aliena proles succedat, debuisset autem ipsi negari absolutio, si obligaretur ad criminis sui revelationem cum vitae, aut famae gravi periculo faciendam, nam ei, qui facere renuit, ad quod in conscientia tenetur, tanquam non rite disposito, sacramentalis absolutio impertienda non est; ergo etc.

105

Ratio autem est 1. quia ex duobus malis minus est eligendum; *can. duo* 1. *dist.* 13. atqui non revelando minus causatur malum, quam revelando scelus, et fraudem, quodsi enim sileat, et non manifestet, liberi legitimi patiuntur periculum rerum, si revelet, ipsa subit periculum aut vitae, aut famae, quod utrumque est nobilius bonis externis; ergo etc. 2. si quis habeat rem alienam, et hanc restituere nequeat, nisi cum damno, vel periculo bonorum ordinis superioris, non tenetur restituere, ut habet communis doctrina, et teste Gutier. *l. c. c.* 38. *n.* 10. passim recepta; atqui bonum famae, et vitae sunt bona superioris ordinis, quam sint bona fortunae juxta illud *melius est bonum nomen, quam divitiae multae*; Prov. 22. ergo cum periculo famae, aut vitae non tenetur uxor manifestare fraudem, et sic damnum arcere ab aliis; 3. in extrema necessitate vitae constitutus, pro ejus conservatione potest retinere, imo et accipere, et absumere alienum; nam in tali casu necessitas facit omnia communia; atqui eadem est ratio famae, quae vitae, cum ignominiae metus major, quam mortis sit; *l. isti* 8. §. *quod si* 2. *ff. quod met. caus.* igitur et mulier haec jacturam, et periculum fortunarum alienarum permittere poterit, neque cum gravissimo aut vitae, aut famae periculo manifestare tenebitur crimen, aut fraudem suam; 4. obligatio manifestandi crimen hoc, vel fraudem esset nimis difficilis, et valde noxia; nam adultera incurret gravissimum odium apud maritum suum, et infamaret non tantum se, sed etiam adulterum, et ipsam prolem, quae publice habetur pro legi-

tuma; igitur prudenter creditur obligatio ejusmodi non esse imposita; 5. manifestatio haec, praeter hoc, quod causa esset ad perpetuas vexationes, exprobrationes, dissensiones, rixas, domesticorum odia; aliaque incommoda, quae saepe faciunt vitam morte ipsa acerbiorem, fere nihil afferret commodi, quia non facile uxori etiam hoc asserenti crederetur, cum praesumptio matrimonii stet pro filio; *l. filium* 6. *ff. de his, qui sui, vel alien. jur.*

106

Dixi *regulariter*; quia non desunt casus, quibus obligatur ad manifestationem criminis; 1. si uxor alias sit malae famae, et de adulteriis graviter infamata; tunc enim, si sine periculo corporis, aut vitae manifestare crimen potest, tenebitur illud manifestare; Guttier. *l. cit. num.* 28. Less. *l.* 2. *de just. c.* 10. *n.* 57. Vviest. *hic num.* 139. et alii post Innoc. *in c. officii cit* 2. si maritus sit vir prudens, et probus, ut ab eo delicti venia facile impetranda praevidetur; Gutier. *n.* 26. Less. *n.* 58. Vviest. *l. cit.* 3. si ageretur de successione in regno, vel ducatu, cui spuria, vel supposititia proles propter haeresin, vel perditos mores grave damnum allatura merito timeretur; tunc enim uxor crimen suum, si fidem illius possit facere, manifestare tenebitur etiam cum periculo famae, aut vitae suae, quia horum jactura est damnum privatum, quod cedere bono communi debet; Less. *n.* 54. Molin. *tr.* 3. *de just. D.* 101. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 14. *n.* 1. cum aliis; 4. quandocumque damna, quae ex adulterio, vel partus suppositione legitimus mariti haeres est accepturus, prudentis arbitrio multo majora sunt iis, quae ex criminis detectione uxorem manerent, v. g. si haeredi maximae aestimationis patrimonium, aut majoratus ex suppositione, vel adulterio, ex istorum autem manifestatione uxori solius famae, non etiam vitae jactura timenda esset; nam tali casu ad criminis sui revelationem tenebitur, si fidem ejusdem legitime possit facere, quia licet fama sit altioris ordinis bonum, quam res fortunae, seu temporales, jactura tamen bonorum temporalium in communi hominum aestimatione multo gravior, et acerbior est, quam famae, quae ex adulterii manifestatione uxorem manet, sicut gravior est jactura maximae quantitatis argenti, quam exigua auri, etsi aurum secundum se multo pretiosius sit argento; Covar. *l. cit. n.* 6. §. *sed si* Sot. *l.* 4. *de just. q.* 7. *art.* 2. Molin. *n.* 12. Contrarium tamen hoc casu sustinet Navar. *man. c.* 27. *n.* 89. Gutier. *l. cit. n.* 27. tum propter *c. officii cit.* indistincte loquentis generalitatem, tum propter rationes allatas pro sententia communi.

107

Sic limitatae assertioni non obstant argumenta *n.* 103. opposita. *Ad* 1. non tenetur uxor successionem prolis spuriae, aut supposititiae impedire cum tanto suo damno; nam damnum vitae, et famae, ut dictum est, est bonum altioris ordinis. *Ad* 2. regula ibi allegata intelligenda est de scandalo passivo, praesertim pharisaico, h. e. non dato, sed accepto ex opere bono, quod potius permittendum est, quam relinquatur veritas. Deinde non procedit de omni veritate, sed de ea tantum, quae est necessaria ad salutem, qualis respectu uxoris non est revelatio criminis occulti. Potest etiam, ut bene ex *Innoc.* explicat Pirh. *n.* 21. intelligi de veritate justitiae; nam judex, vel testis in judicio, ad quos pertinet veritatem dicere, propter nullum scandalum possunt illam dimittere, ita, ut non recte judex judicet, et testis juret: atqui ex ejusmodi taciturnitate adulterii, vel suppositionis non periret veritas justitiae; nam talis mulier solum esset accusatrix vel denuntiatrix criminis, non autem judex, vel testis: constat autem aliunde, quod cum gravi suo damno nemo teneatur ad accusandum, vel denuntiandum. *Ad* 3. non est paritas cum teste, quia huic retractatio non graviorem, nec in altioris ordinis bonis constitutam jacturam affert, quam falsa depositio innocenti.

108

Quaeritur 6. an crimen adultera, vel quae partum alienum supposuit, manifestare debeat saltem proli spuriae, vel suppositiae? *Ratio dubitandi est*, quia tenetur compensare, aut impedire damnum, quod inde maritus, et haeredes illius legitimi patiuntur, si hoc compensare, vel impedire absque graviori, et majori bonorum suorum jactura possit: atqui potest, si in secreto proli spuriae, vel suppositiae manifestet, eique suadeat, ut a putatitii patris haereditate abstineat, et hoc quidem potest absque periculo vitae, aut famae suae; nam proles spuria crimen maternum, eo, quod illud in suam etiam infamiam redundet, potius silentio celatura, quam vulgatura creditur: ergo etc.

109

Sed distinguendum est: vel enim uxor hujusmodi habet bona propria, ex quibus marito, et aliis ejus liberis, vel haeredibus damnum compensare valet, vel non habet talia bona, quae ad damni compensationem sufficient. *Si primum*, eo casu sufficiet, si tantum de suo legitimis haeredibus donet, vel relinquat, quantum spuriae, vel suppositiae proli ex bonis mariti accedit, nec tenebitur revelare suum crimen; Fagn. *in c. officii cit. n.* 28. Vviest. *hic n.* 141. Ratio est, quia si manifestare suum crimen teneretur, teneretur ob eum finem, ut impediret damnum mariti, vel haeredum illius: atqui tantum dan-

do, vel relinquendo jam sufficienter cavetur horum indemnitati : ergo etc. casu autem, quo marito mortuo filius spurius, aut supposititius jam adiit haereditatem patris putatitii, et adultera nescit, ad quem bona mariti alias fuissent perventura, eo, quod filios maritus ex ea non susceperit, ipsa tantundem debebit erogare in pauperes, quantum spurius, vel supposititius ex haereditate accepit; quia tunc sunt bona incerta ex delicto, quae secundum communem in pauperes, vel alias causas pias erogari debent; Pirh. *n.* 21.

110

Si secundum, videndum, an possit proli spuriae, aut supposititiae probare suum crimen, et speret, se ab hac obtenturam fidem, et secretum, an vero non. *Si prius*, tenetur proli spuriae, vel supposititiae crimen aperire, et suadere, ut haereditati renuntiet, vel clericalem, aut religiosum, praesertim mendicantium statum suscipiat; hoc enim suadet ratio *supra* allata, et ex communi docet Less. *c.* 10. *cit. n.* 47. Fagn. *n.* 27. Vviest. *n.* 141. *Excipe*, si revelatio hujusmodi sine gravi periculo revelantis fieri non possit; nam si timerentur inde oritura gravia scandala, et damna corporis, vel animae, tacere deberet, et procederet ratio *supra* allata, quod ex duobus malis minus sit eligendum.

111

Si posterius, et mulieri nec facultates suppetant, ex quibus damnum compensare occulte possit, nec argumenta habeat, quibus spurio, aut supposititio crimen suum satis probare possit, vel si probare id quidem eidem possit, sed ab hoc sperare secretum nequeat, rectius silebit, et dolebit de peccato cum proposito satisfaciendi, cum primum poterit: et ratio est, quia tali casu frustra crimen revelaret, cum ei praesertim turpitudinem suam alleganti, filius credere, et haereditate abstinere non teneatur, utpote existens in possessione filiationis tamdiu, donec ipsi probetur contrarium; *cap. per tuas* 10. *de probat.* Neque fidem mater faciet, etiamsi crimen juramento testetur filio; nisi alia simul argumenta afferat, quae dubium tollant; quia nemo unius tantum, etiam fide digni, et minime suspecti testimonio, etiam jurato, in sui praejudicium tenetur credere. Accedit, quia si simplex, aut etiam jurata matris assertio liberos posset a possessione filiationis dejicere, periculum foret, ne subinde ob amorem in unam, et odium in aliam prolem, proles etiam legitime procreata arceretur a successione; Abb. *in c. per tuas cit. num.* 9. Felin. *n.* 16. Gonz. *n.* 8. Vviest. *n.* 142. Unde etiam sequitur, quod si ejusmodi foemina, aliunde ad sacramentum poenitentiae rite disposita, accederet confessionale, et confiteretur hoc crimen, absolvi debeat, imposita ei competente satisfactione, seu poenitentia, etiamsi

crimen marito, aut filio revelare nollet; nam ita decernitur *c. officii cit* et docent Host. *hic V. tenetur*, Navar. *c.* 16. *n.* 47. Fagnan. *n.* 17. Pirh. *n.* 22. Suadebit tamen eo casu confessarius ejusmodi foeminae, ut emolumenta mariti, et filiorum legitimorum, quibus modis potest, promoveat, sumptus consuetos minuat, labori, si talis conditionis sit, ut labore manuum vitam toleret, iustet vigilantius etc.

112

Quaeritur 7. ad quid teneatur adulter? Resp. cum distinctione: vel enim hic ex assertione adulterae, aliisque sufficientibus argumentis rationabiliter persuadet sibi, aut persuadere debet, prolem ex se esse genitam, vel in utramque partem probabiliter dubius est, utrum ex se sit genita, vel ex marito adulterae. *Si primum*, in conscientia obligatur ex justitia, cum hoc potest, restitutionem imprimis facere patri putatitio pro expensis, quas ille fecit ad alendam, vel dotandam prolem non suam: deinde compensare tenetur damnum, quod per hoc factum est reliquis ejusdem liberis, aut haeredibus legitimis per intrusi illegitimi successionem; Sylv. *V. adulterium n.* 7. Navar. *c.* 16. *cit. n.* 43. Less. *l.* 2. *de just. c.* 10. *n.* 42. *et* 45. Molin. *tr.* 3. *D.* 10. *n.* 3. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 14. *n.* 2. Gutier. *c.* 38. *n.* 38. Vviest. *n.* 146. Ratio est, quia adulter damnorum istorum causa moralis fuit eo ipso, quod voluntarie exercuerit actum, ex quo suapte natura prolis generatio sequi solet, ut plurimum conjuncta cum damno mariti, et legitimorum ejusdem liberorum. Recte tamen monet Laym. *l. cit.* adulterum saepe excusari ab obligatione ista compensationis damnorum, et 1. quidem, si deficiant ipsi media ad compensandum; *l. nam is* 6. *ff. de dol. mal.* 2. si compensatio ab eo fieri nequeat sine gravi aut vitae, aut famae periculo. 3. si facta sit compensatio ab adultera, aut credatur facienda etc.

113

Si secundum sit, et adulter dubitet, an proles ex se, an ex marito sit genita, variant DD. Sot. *l.* 4. *de just. q.* 7. *art.* 2. Navar. *c.* 16. *cit. n.* 49. Less. *c.* 10. *n.* 19. Gutier. *n.* 36. eo casu absolvunt adulterum ab obligatione aliquid restituendi, vel compensandi. *Rationem* dant, quia nemo tenetur solvere, et re sua se spoliare, priusquam ostendatur debitor. *Confirmat* doctrinam hanc sententia medicorum, qui testantur, casu, quo concurrunt diversa semina, generationem fieri ex semine consueto, atque adeo ex mariti. *Contrarium* defendunt Molin. *D.* 103. *cit.* Laym. *n.* 3. et alii, qui putant, saltem pro ratione dubii resarciendum damnum esse; et probant ex naturali aequitate, quae suadet, ut cum dubium sit

inter maritum adulterae, et adulterum, uter eorum sit pater prolis, uterque contribuat secundum proportionem probabilitatis, et non unus eorum omnia alimenta praestare teneatur, et alter nihil. *Conf.* quia si constet delictum admissum esse, et dubium sit, an damnum, quod postea ortum est, secutum sit ex delicto, vel non, praesumptio esse solet contra nocentem, seu delinquentem, ita, ut ipsi incumbat probatio, quod ex actione sua damnum non sit secutum, si actio illa talis fuit, ut sequi ex illa damnum tale consueverit: et ratio est, quia in dubia causa potius favendum est innocenti, quam nocenti.

114

Ego judico, utramque sententiam in praxi esse probabilem; probabilior, sistendo saltem in foro conscientiae, videtur altera ex allatis rationibus. Dixi *sistendo in foro conscientiae*; nam in foro externo, nisi probari legitime possit, quod proles sit suscepta ex adulterio, praesumitur legitima, et hoc in favorem prolis, et matrimonii: atque hinc eo casu adulter ad alimenta praestanda hujusmodi proli cogi non potest a judice.

115

Ad argumentum contrariae sententiae dici potest, neminem teneri spoliare se re sua, et debitum solvere, si ipse sit in possessione immunitatis a solutione; non vero si adversus ipsum sit praesumptio, ita, ut eidem incumbat onus probandi, se immunem esse, uti contingit in casu nostro; *ad conf.* testimonium medicorum solum probat, quod filius in dubio se legitimum reputare possit, non autem, quod etiam adulter ab obligatione compensandi saltem ex parte damnum se possit excipere; nam innocentia, et favor filii omni jure id meretur, ut legitimus censeatur, donec demonstretur esse illegitimus, ac proinde a possessione legitimatis ob dubium dejici non debet; *arg. reg.* 65 *in* 6. at vero adulterum constat causam injustam fuisse, ut maritus alimenta praebeat filio, tanquam certo, et indubitato, qui tamen reipsa dubius est: quod damnum, cum pretio aestimabile sit, marito compensari debet.

§. III.

De indulgentiis.

SUMMARIUM

116 *Definitio indulgentiae.*
117 *etc. Varietas.*
120 *Quis concedere eas possit?*
121 *Vel non possit?*
122 *Quomodo concedi possint a pontifice.*
123 *etc. Quomodo ab episcopis, et archiepiscopis etc.*
126 *etc. An facultas concedendi indulgentias possit obtineri consuetudine?*
129 *etc. An ad eas concedendas requiratur causa justa, et rationabilis?*
132 *Quid requiratur ad lucrandas indulgentias?*
133 *An opera praescripta debeant fieri cum intentione lucrandi indulgentias?*
134 135 *Quamdiu durent indulgentiae?*
136 *Quando incipiant, et cessent datae ad certum diem, vel annos?*

Indulgentiae ad *remissiones* pertinent, de quibus altera rubricae pars; nam duplex remissionum genus in ecclesia est, unum culpae, quod maxime fit per absolutionem sacramentalem; alterum poenae, quod extra sacramentum fit per indulgentias; de priori extra ea., quae hactenus dicta sunt, nihil attinet ulterius addere; de posteriori.

116

Quaeritur 1. quid sint indulgentiae, et quam antiquus earum usus? Resp. *Indulgentiae*, ut hoc loco, et ex communi fidelium usu nomen istud accipitur, est *relaxatio poenae temporalis, pro peccatis actualibus remissis debitae, per applicationem meritorum Christi, et sanctorum*; Lael. Zecch. *tr. de indulg. cap.* 1. *n.* 7. Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *cap.* 1. *n.* 1. Pirhing *hic n.* 37. Konig *n.* 22. Vviestn. *ibid. n.* 147. la Croix *tom.* 6. *n.* 1301. *resp.* 1. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 274. usus indulgentiarum in ecclesia antiquissimus est, prout Bonifacius VIII. *extrav.* 1. *in cap. comm. hoc tit.* et conc. trid. *sess.* 25. *in decret. de indulg.* declarat, et ex traditione, ac continuo usu ecclesiae, priscorumque PP. et conciliorum testimoniis ostendunt Bellarm. *lib.* 4. *de poenit. cap.* 3. Suarez

D. 49. *sect.* 2. *de poenit. etc.* Imo indulgentiarum usum ab ipsis Apostolis derivatum verisimiliter colligit idem Suarez *loc. cit. n.* 3. ex 2. *Corinth.* 2. *v.* 10. ubi Apostolus incestuosum, quem corpore quidem absens, praesens autem spiritu 1. *Corinth.* 5. *v.* 3. excommunicatum poenis ecclesiasticis subjecerat, spirituali clavium potestate absolvit, poena etiam temporali, quae remanserat remissa, prout indicant verba, ibi, *sufficit illi*, *qui hujusmodi est*, *objurgatio haec*, et infra, *nam et ego*, *quod donavi*, *siquid donavi*, *propter vos in persona Christi*, ubi *Chrysost. Theophylact. Theodor. Oecumen. Ambros.* et alii expositores advertunt, Paulum usum fuisse verbo significante liberalem remissionem, et condonationem, hancque veram, indulgentiam et per potestatem a Christo datam fuisse, Suarez colligit ex verbis, *in persona Christi*.

117

Quaeritur 2. quotuplex sit indulgentia? Resp. Variae sunt ejus partitiones, 1. enim ratione effectus dividitur in totalem, et partialem; *Totalis*, quae etiam *plenaria* dicitur, est per quam simpliciter tota poena, in purgatorio pro peccatis luenda, remittitur; *partialis*, seu *non plenaria*, per quam solum remittitur aliqua pars poenae in altera vita exsolvendae; Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 3. *n.* 1. Engl *hic n.* 13. Konig *n.* 23. Vviestner *n.* 151. la Croix *tom.* 6. *n.* 1391. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 281. *Posterior*, seu *partialis* alia est indeterminata, alia determinata; *indeterminata* est, quando conceditur remissio tertiae, vel quartae partis poenarum debitarum; nam cum in diversis subjectis debita sint inaequalia, pro qualitate istorum effectus remissionis inaequalis erit, et respectu unius major, respectu alterius minor; *determinata* vero, quando conceditur remissio poenae in determinata aliqua quantitate, e. g. decem, aut centum annorum, unius, aut plurium carenarum, quadragenarum etc. Dicitur autem *Carena a Carentia*, et erat olim poenitentia sustinenda per jejunium in pane, et aqua per 40. dies; *quadragena* autem erat poena, quae per quadragesimam subiri debebat; unde, quando in bullis pontificum dicitur, quod detur indulgentia carenae, quadragenae etc. sensus est, remitti tantam poenam, quanta deletur per poenitentiam 40. dierum etc. Palao *loc. cit. n.* 2.

118

2. Dividitur indulgentia ratione eorum, pro quibus indulgentiae conceduntur; nam aliae dantur *pro vivis*, et per modum absolutionis, aliae *pro defunctis*, et per modum suffragii, seu solutionis; nam papa, cum in animas defunctorum jurisdictionem non habeat, non potest dare illis indulgentias per modum jurisdictionis eas absolvendo a poenis, sed solum hae ipsis applicantur per mo-

dum suffragii, dum ab alio vivo praestantur opera pro indulgentia requisita, et haec offeruntur Deo tanquam solutio pretii adjunctis precibus, ut illam misericorditer acceptet, et poenam temporalem animabus, in purgatorio detentis, remittat; Suarez *dist.* 53. *sect.* 2. *n.* 4. *et sect.* 3. *n.* 15. Coninck *dist.* 12. *dub.* 10. Layman *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 3. Palao *loc. cit. p.* 10. *num.* 2. Vallens. *hic* §. 20. *n.* 1. *v. longe*; Vviestner *ibid. n.* 154. la Croix *tom.* 6. *num.* 1315. magnif. P. Schmier *c.* 3. *cit. n.* 283. *Quaerunt* hic aliqui, an indulgentiae, pro defunctis concessae, habeant effectum certum, et infallibilem, an vero tantum prosint secundum liberalem, et congruam Dei acceptantis voluntatem? Infallibilem esse negant *Richard. Durand. Cajet. Cordub. Can. Petr. de Sot. Henriq. Laym. Bonacina etc.* Affirmant *s. Thom. Dom. Sol. Navar. Suar. Valent. Coninck, Benzon.* quorum sententiam veriorem existimat Palao *loc. cit. n.* 4. et deducitur ex bulla *Leonis X. ad Cajetan.* in qua aequaliter, et absolute tum vivis, tum defunctis promitti videtur liberatio a poenis.

119

3. Dividitur indulgentia in personalem, localem, et realem. *Personalis est*, quae per se, ac directe personis conceditur sine determinatione ad certum locum, vel rem materialem; *localis*, quae certo loco affixa est, v. g. ecclesiae, altari etc. *realis*, quae rei certae, ut rosario, numismati, crucibus, etc. Palao *loc. cit. p.* 3. *n.* 13. Konig *hic n.* 25. Vviestner *n.* 152. la Croix *n.* 1313. Schmier *n.* 282. cum aliis.

4. Dividitur in perpetuam, et temporalem; *prior* durat, donec revocetur, vel intereat res, aut sine spe reaedificationis destruatur locus, cui directe concessa est; *posterior* datur ad certum tempus, eoque exacto finitur; Vviestner *n.* 153. Schmier *n.* 284.

120

Quaeritur 3. quis possit concedere indulgentias? Resp. 1. ex plenitudine potestatis *summus pontifex* concedere potest indulgentias cujuscunque generis; *extravag. unigenitus* 2. *int. comm. hoc tit.* nam a Christo generalem accepit potestatem dispensandi thesaurum ecclesiae; Palao *tr.* 24. *dist. un. part.* 5. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 21. *n.* 1. Engl *n.* 16. Konig *n.* 27. Vviestner *n.* 150. *et* 156. la Croix *tom. n.* 1317. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 277. 2. *S. R. E. Cardinales* concedere indulgentias in ecclesiis sui tituli possunt ad 100. dies; sed hoc non jure communi, sed speciali, scilicet ex privilegio, ut Bolognet. *de indulg. n.* 21. vel ex jure non scripto, et consuetudinario, ut Zoes. *hic n.* 10. Gobat *de indulg. n.* 55. La Croix *n.* 1321 advertunt: 3. *legati sedis apostolicae;*

quanta vero circa hoc potestas iisdem competat, quia jure communi expressum non est, ex usu, et commissione, sive literis legationis desumi debet; communiter dare possunt indulgentias ad 100. dies; Vallens. §. 2. 21. *n.* 3. Konig *n.* 27. Vviestner *n.* 158. *v. non minorem*, la Croix *n.* 1322. 4. *episcop.* in sua dioecesi; et quidem isti in dedicationibus ecclesiarum possunt dare indulgentias uniüs anni, in earum anniversariis 40. dierum; *cap. cum ex eo* 14. *hoc titul.* Barbosa *de offic. episc. alleg.* 88. *n.* 14. Vallens. *loc. cit. n.* 2. Engl *n.* 16. Konig *n.* 27. Vviestner *n.* 157. Schmier *n.* 278. *et* 279. et haec indulgentias concedendi potestas competit episcopis etiam non consecratis, modo confirmati sint; quia indulgentiarum concessio non est actus ordinis, sed jurisdictionis episcopalis; Vallens. *n.* 4. Engl *n.* 19. *Archiepiscopi* tam pro sua dioecesi (quia in hac possunt, quod episcopi) quam pro sua provincia, seu pro ecclesiis suffraganeorum suorum, etiam extra visitationis tempus, et dum extra dioeceses ipsorum existunt; quia indulgentiarum datio est actus jurisdictionis voluntariae; et quidem in his concedere possunt 40. alios dies praeter concessos a proprio episcopo, ita, ut ecclesias has visitantes 80. dierum indulgentias simul lucrentur; Suar. *dist.* 55. *sect.* 3. *num.* 7. Palao *part.* 5. *cit. num.* 8. Vviestner *n.* 158. La Croix *n.* 1321.

121

Contra exploratum est, quod indulgentias dare non possint; 1. *Parochi*, quia carent jurisdictione fori externi. 2. *Capitulum cathedrale, sede vacante*, quia ad hoc tantum devolvitur jurisdictio necessaria. 3. *Vicarius generalis* episcopi, vel capituli, sede vacante, quia indulgentiarum concessio reservatur dignitati episcopali. 4. Praelati saeculares inferiores episcopo, nisi ex speciali privilegio, consuetudine, vel praescriptione haec potestas sit ipsis concessa; quia de jure communi potestas haec ipsis concessa nuspiam probari potest. 5. Praelati, abbates et alii superiores regulares, nisi similiter privilegio a papa concesso muniti sint: quale tamen privilegium permulti illorum habent respectu subditorum suorum, ex cujus proin tenore, quanta cujusque potestas sit, desumendum est; Navar. *de indulgent. notab.* 30. *n.* 14 *Palao tract.* 24. *dist. unic. part.* 6. *n.* 4. Vviestner *n.* 159.

122

Quaeritur 4. quomodo indulgentiae concedi possint? Resp. Summus pontifex habet quoad hoc potestatem prorsus illimitatam: unde valebunt indulgentiae ab ipso concessae, cujuscunque generis illae sint, et quibuscunque concessae, modo ex causa justa, et rationabili concessae sint; nam sine hac concessae non valent, prout di-

cetur *infra num.* 130. Praeterea publicari non debent primo sine licentia, et approbatione Ordinarii, ut habet *textus, et declarat. Cardd. in trib. sess.* 21. *cap.* 9. *de reform.* Dixi *primo*; nam indulgentias, jam olim sibi concessas a summo pont. publicare religiosi, et alii, quibus concessae sunt, possunt, nullo verbo cum Ordinariis facto; Joan. Gallemart *ad Trid. loc. cit. V. indulgentias.*

123

Episcopis vero, et archiepiscopis varie potestas haec limitata est. Et 1. quidem quoad quantitatem indulgentiae; nullus enim inferior pontifice, seclusa papae delegatione, dare potest indulgentias plenarias, sed tantum partiales, et limitatas ad certum tempus, e. g. 100. aut 40. dierum. Estque concessio, si ultra limites statutos sit, ipso jure nulla quoad excessum; *cap. Romana* 1. *et cap. fin. h. tit. in* 6. Dixi *quoad excessum*; nam quoad eam partem, quae numerum praescriptum non excedit, valet concessio; et ratio ducitur ex regula universali, quod utile per inutile vitiari non debeat; *Reg.* 37. *in* 6. quando pars utilis separari potest ab inutili, ut in proposito nostro est numerus dierum. Accedit, quia concessio indulgentiarum est quaedam liberalis donatio, quae tenet pro parte, quae quantitatem lege statutam non excedit, licet quoad excessum invalida sit; glossa *in cap. fin. cit. V. non obtineant*, Joan. Andr. *ibid.* Navar. *de indulg. notab.* 31. *n.* 16. Azor. *part.* 2. *cap.* 55. *quaest.* 6. Henriq. *lib.* 7. *cap.* 33. *n.* 4. Suarez *dist.* 55. *sect.* 3. *n.* 14. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 88. *n.* 22. Layman. *lib.* 5. *tr.* 7. *cap.* 4. *n.* 2. *fin.* Bonacina *dist.* 6. *de indulg. quaest.* 1. *p.* 3. *n.* 4. Palao *tr.* 24. *dist. un. p.* 5. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 157. La Croix *tom.* 6. *numer.* 1310.

124

2. Quoad personas, quibus concedere episcopus indulgentias potest; nam concedere illas tantum subditis suis possunt. Sumitur ex *cap. quod autem* 4. *hoc tit.* Ratio est, quia *ea, quae fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt*, ut dicitur *reg.* 26. *in* 6. atqui dare indulgentias spectat ad officium proprii episcopi; nam fungitur ibi episcopus officio judicis absolventis a poena; atqui sicut ligari, ita, et absolvi nullus valet a judice non suo, ut *cap. quod autem cit.* memorat; ergo etc. *Ex quo sequitur* 1. quod indulgentias in ecclesiarum dedicationibus etc. ab episcopis concessas non possint lucrari extranei, qui in dioecesi episcopi dantis indulgentias nec domicilium, nec quasi domicilium habent, nisi proprius episcopus specialiter consentiat; Abb. *in cap. cit. n.* 7. Navar. *de indulg. notab.* 31. *n.* 12. Barbos. *alleg. citat. n.* 25. Vallens. *hic* §. 21. *n.* 4. Engl. *n.* 17. Konig. *n.* 28. Vviest-

ner *n.* 262. Possunt tamen eas lucrari exempti, qui intra dioecesim episcopi indulgentias concedentis habitant, ne exemptio, quae in favorem illorum est introducta, in eorum odium, et dispendium detorqueatur, contra *reg.* 61. *in* 6. *et leg. quod favore* 6. *C. de LL.* Navar. *l. cit. num.* 13. Cockier *de jurisd. in exempt. quaest.* 58. *n.* 5. Palao *part.* 3. *n.* 14. Barbosa *loc. cit. n.* 27. Pirhing *n.* 47. Engl. *n.* 18. Konig. *n.* 28. Vviestner *n.* 164. *Sequitur* 2. nullum episcopum, vel alium ordinis episcopalis praelatum potestate ordinaria, et quae eidem ratione dignitatis competit, concedere indulgentias posse pro defunctis; Navar. *not.* 23. *num.* 4. Suarez *dist.* 55. *sect.* 3. *n.* 9. Barbosa *n.* 21. Palao *p.* 5. *n.* 9. Vallens. *num.* 3. Vviestner *n.* 157. *v. ex papae* La Croix *tom.* 6. *n.* 1320. *etc.* et sumitur ex *c. quod autem cit.* ubi solum conceditur episcopis quasdam indulgentias dare subditis suis degentibus in hac vita; igitur ad defunctos haec facultas non debet extendi. *Sequi videtur* 3. quod indulgentias non possit lucrari is ipse, qui eas concessit; quia jurisdictionem nemo in seipsum exercere potest. *Sed contrarium* est verissimum: S. Thom. *addit. ad* 3. *p. q.* 27. *art.* 4. Suarez *l.* 6. *de LL. c.* 12. *n.* 8. Laym. *lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 27. *n.* 31. Barbosa *alleg.* 88. *n.* 28. Vviestner *n.* 163. et hoc teste communiter DD. Ratio est, quia concedens indulgentias deterioris conditionis esse non debet; quam subditi ipsius fideles. *Conf.* nam etiam voti relaxatio est actus jurisdictionis, et tamen qui dispensare cum aliis in voto potest, potest etiam secum ipso; et ratio utriusque est, quia actus jurisdictionis voluntariae non semper exigit distinctionem personarum.

125

3. Eadem potestas concedendi indulgentias episcopis, et archiepiscopis limitata est quoad locum; nam episcopus dare indulgentias solum potest pro sua dioecesi, archiepiscopus per totam suam provinciam. Sumitur *ex c. nostro* 15. *hoc tit.* Et ratio est, quia licet metropolitanus non habeat jurisdictionem contentiosam in subditos suffraganeorum suorum, habet tamen ea, quae sunt jurisdictionis voluntariae, inter quae etiam est concessio indulgentiarum. Idque verum est, etiamsi actu non visitet provinciam, modo statutum *concil. lateran.* quoad numerum dierum pro indulgentiis concedendarum non excedat, ut dictum est *n.* 120. *fin.* Ex eadem ratione potest episcopus concedere indulgentias pro sua dioecesi, etiamsi in hac non actu existat, quia actus jurisdictionis voluntariae exerceri possunt etiam ab existente extra territorium suum; Palao *part.* 5. *n.* 17. Patriarcha, vel primas, licet in episcopatu, et archiepiscopatu, cui ipse praesidet ut episcopus vel archiepiscopus, possit ea,

quae possunt episcopi, et archiepiscopi alii, indulgentias tamen pro toto regno, cui ipse ut primas, vel patriarcha praeest, non potest concedere; quia extra dioecesim, et provinciam suam in subditos ceterarum dioecesium extra casum appellationis jurisdictionem non habet; *conf. ex cap. nostro cit.* ubi pro solo archiepiscopatu legitur concessio facta.

126

Quaeritur 5. an facultas concedendi indulgentias possit obtineri consuetudine? Negant Turrecr. *in §. item in levitico post can. qui aliquando* 87. *dist.* 1. *de poenit.* Navar. *de indulg. notab.* 31. *n.* 7. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 4. Cordub. *de indulg. quaest.* 10. *propos.* 11. *dub.* 1. Suarez *D.* 55. *sect.* 4. *n.* 3. *Rationem* dant, quia cum potestas haec se extendat ad tollendas poenas Deo debitas, acquiri nequit sine voluntate ipsius Dei aut supremi ejusdem in terris vicarii; vel igitur summus pontifex scit, et tacite approbat, ejusmodi consuetudinem, et tunc non ex vi consuetudinis tantum, sed potius ex vi taciti consensus potestas illa acquiritur; vel nescit papa, et tunc actualiter consentire non potest, cum ignorantis nullus sit consensus. *Conf.* a paritate cum consuetudine, qua a subdito acquiratur libera electio confessarii sine licentia proprii episcopi, quae consuetudo reprobatur; *c. si episcopus* 2. *hoc tit. in* 6.

127

Sed melius affirmativam tenent glossa *fin. in c. accedentibus* 12. *de excess. praelat.* Abb. *ibid. n.* 2. Palud. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 4. *art.* 4. *concl.* 4. Sanchez *l.* 4. *mor. c.* 38. *n.* 21. Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 4. *n.* 4. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 6. *n.* 6. Gobat. *de indulg. n.* 79. Vviestner *hic n.* 160. Nam et potestas dispensandi in votis, ac juramentis per consuetudinem ab inferioribus praelatis acquiri potest, cum tamen dispensatio ista etiam solvat animas in foro Dei, ac proin competere possit nemini sine voluntate Christi, aut ejus in terris vicarii.

128

Neque obstat quod papa nesciat in specie, et in particulari talem consuetudinem; quia sufficit, quod id velit, et consentiat vi generalis legis, per quam approbantur consuetudines bona fide praescriptae. *Ad conf.* illatio ad diversa non est legitima, praesertim quando ratio est diversa, prout est in proposito; nam facultate eligendi confessarium sine licentia episcopi frangitur, aut relaxatur nervus ecclesiasticae disciplinae, et subditus subtrahitur obedientiae sui pastoris; quod non fit potestate concedendi indulgentias.

129

Quaeritur 6. an ad indulgentias concedendas requiratur causa justa, et rationabilis? *Certum* est causam justam requiri saltem ad honestatem concessionis. Patet ex *extrav. Unigenitus 2. int. comm. hoc tit. vers. quem quidem* ibi, *Ex propriis et rationabilibus causis*. An vero justa causa requiratur etiam ad valorem concessionis, dubitari potest. Et *ratio dubitandi* est, quia multa prohibentur, quae tamen si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem; *c. ad apostolicam* 16. *de regular. Conf.* paritate cum dispensatione in lege jejunii, absolutione ab excommunicatione, et remissione aliarum poenarum, quae si factae sint sine justa, et rationabili causa licet illicite, valide tamen fiunt.

130

Sed dicendum, esse invalidam concessionem indulgentiae sine causa factam etiam a papa. Ita contra Palud. *in* 4. *dist.* 21. *q.* 4. *art.* 1. fere omnes DD. et inter hos s. Thom. *in supplem. q.* 23. *art.* 2. s. Bonav. *in* 4. *dist.* 20. *p.* 2. *art.* 1. *q.* 6. Sot. *dist.* 21. q. 2. *art.* 2. Cajet. *de indulg. tr.* 9. *q.* 1. *et tr.* 15. *c.* 4. *q.* 1. Navar. *de indulg. notab.* 15. *n.* 17. Valent. *tom.* 4. *D.* 7. *q.* 20. *p.* 4. *pr.* Suarez *D.* 54. *sect.* 2. *num.* 3. Coninck *D.* 12. *dub.* 6. Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 1. Bonac. *D.* 6. *de indulg. q.* 1. *p.* 4. *n.* 1. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 7. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 23. *n.* 1. la Croix *tom.* 6. *num.* 1316. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 286. *et* 287. Ratio est, quia papa non est dominus, sed dispensator thesauri ecclesiae, unde sumuntur indulgentiae; dispensator autem non potest sine causa disponere de rebus domini; alias esset dissipator. *Conf.* ex *c. cum ex eo* 14. *h. t.* ubi Innocentius III. reprobat indulgentias *indiscretas*, *et superfluas*. Ex quo patet ad *rationem dubitandi*, *et confirmationem* adjectam; nam dispensatio in jejunio etc. est relaxatio obligationis, vel poenae pendentis a voluntate papae.

131

Porro causa haec debet esse a generali illa liberationis a poena temporali distincta; nam alias semper adesset causa sufficiens concedendi quasvis indulgentias, cuivis, et quovis momento, quod communi fidelium et orthodoxorum DD. sensui adversatur; Palao *loc. cit. n.* 1. *v. quodsi dicas* la Croix *tom.* 6. *n.* 1305. *resp.* 2. In specie causae dandi indulgentias sunt exaltatio ecclesiae, conversio infidelium, haeresum extirpatio, propagatio fidei christianae, concordia principum christianorum, reformatio vitae, morumque emendatio, excitatio ad studium devotionis, et virtutis obsequiorum, et meritorum remuneratio, spirituale solatium animarum, et similes

aliae, non solum publicum, sed privatum etiam bonum spectantes; Palao *n.* 8. Debet autem haec causa esse proportionata indulgentiae juxta prudentis arbitrium; alias ex ea parte, qua indulgentia causam excedit, concessio censeretur facta absque causa rationabili, et sic ipsa indulgentia quoad excessum evaderet indiscreta, et superflua; Cajet. *de indulg. q.* 1. *et* 2. Bellarm. *l.* 1. *de indulg. c.* 12. Suar. *D.* 54. *sect.* 3. *n.* 5. Coninck *D.* 12. *dub.* 6. *concl.* 2. *num.* 31. Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 1. Palao *n.* 3. Vviest. *n.* 166. la Croix *loc. cit.* et *n.* 1316.

132

Quaeritur 7. quid requiratur ad lucrandas indulgentias? Resp. 1. Requiritur ut lucrans sit baptizatus; Suar. *D.* 52. *sect.* 2. *pr.* Coninck *D.* 12. *dub.* 7. *pr.* Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 6. *n.* 1. Bonac. *D.* 6. *q.* 1. *p.* 5. *n.* 1. *et* 2. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 8. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 24. *n.* 1. La Croix *tom.* 6. *n.* 1301. *Resp.* 3. et hinc earum capax etiam non est catechumenus ante baptismum susceptum. *Ratio est*, quia indulgentiarum concessio, si concedantur per modum absolutionis, est actus jurisdictionis, cons. requiritur, ut is, cui conceduntur, sit subjectus potestati spirituali ecclesiae, non ita autem subjiciuntur, qui ecclesiam per baptismum nunquam ingressi sunt; ergo etc. 2. ut non sit ligatus excommunicatione majori; quia haec privat hominem communicatione bonorum ecclesiae spiritualium; *can. omnis christianus* 32. *can. canonica* 107. *et c. caus.* 11. *q.* 3. Suar. *D.* 52. *sect.* 2. *n.* 3. *et de censur. D.* 12. *sect.* 3. *n.* 7. Laym. *c.* 6. *cit. n.* 2. Palao *n.* 5. Vviest. *n.* 167. 3. ut in gratia Deo sit constitutus tempore consecutionis, quia indulgentiae auferunt solum reatum poenae, et hic non aufertur sine reatu culpae. Porro licet consultum sit omnia opera in gratia Dei peragere, per se tamen loquendo, et nisi aliud constet de mente indulgentias concedentis, sufficit, si opera praescripta in statu gratiae compleantur; quia status hic potius exigitur propter indulgentiae effectum, quam propter opus praescriptum; Navar. *de indulg. notab.* 19. *n.* 17. *et not.* 32. *n.* 47. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 7. Layman *n.* 3. Palao *num.* 3. Gobat. *n.* 152. Vviest. *n.* 168. La Croix *n.* 1410. 4. ut impleatur totum opus, pro indulgentiis lucrandis praescriptum; hinc non omnia praescripta implens, easdem non lucrabitur; quia non servat formam, nec implet conditionem, sub qua concessae sunt; Navar. *not.* 19. *n.* 17. Coninck *D.* 12. *dub.* 7. *n.* 38. Suarez *sect.* 3. *num.* 3. Laym. *n.* 3. Palao *p.* 9. *n.* 1. Vallens. §. 24. *n.* 3. Konig *n.* 30. Vviestner *n.* 169. la Croix *loc. cit.* Recte tamen DD. *cit.* excipiunt casum, quo indulgentiae concessae sunt implenti opus praescriptum, in quantum potest, sicut *extravag. unigenitus* 2. *hoc tit.* jubilaei indulgen-

tiae concessae sunt arripientibus iter ad visitanda limina Apostolorum quamvis impediti eo nequeant pervenire.

133

An vero opera illa peragenda sint intentione lucrandi indulgentias, dissensio est inter DD. Mihi satis certum est, et ecclesiae praxis docet, non exigi intentionem formalem; tum quia hanc requiri neque ex natura rei, neque ex voluntate pontificis indulgentiam concedentis constat; tum vero quia indulgentiae concedi moribundis animam agentibus, et omni sensu destitutis, iisdemque administrari sacramentum extremae unctionis solet; Palao *part.* 9. *cit. n.* 8. Vviest. *n.* 170. Imo idem DD. cum Suarez *D.* 56. *sect.* 1. *n.* 7. Salas *D.* 17. *de LL. cap.* 5. *pr.* Coninck *de sacram. D.* 83. *n.* 166. Laym. *cap.* 6. *cit. n.* 5. card. de Lugo *de sacram. D.* 27. *n.* 82. La Croix *n.* 1325. existimant, si alia intentio specialis non praescribatur, sufficere intentionem habitualem, et interpretativam, quam quilibet christianus de salutis suae remediis habere, et generatim velle praesumitur, ut bona opera sua prosint, quantum possunt. *Ratio est*, quia subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur. Indulgentia autem subrogatur operibus satisfactoriis, habentibus vim satisfaciendi, et solvendi debitum, licet quis debitum illud solvere nec formaliter nec virtualiter intendat.

134

Quaeritur 8. quamdiu durent indulgentiae? Resp. Hac in re regulare, et perpetuum dogma est, quod earum sicut concessio, et inchoatio, ita et duratio, ac cessatio a voluntate concedentis pendeat; *arg. reg. omnis* 1. *de R. J.* Et hinc 1. concessae ad certum tempus aut sub conditione, illo demum finito, et hac deficiente cessant; Navar. *de indulg. notab.* 31. *n.* 25. Suar. *D.* 57. *sect.* 2. *n.* 2. Coninck *D.* 12. *dub. ult.* Palao *tr.* 24. *D. un. part.* 11. *n.* 1. Vviestner *hic num.* 872. 2. concessae *ad beneplacitum* finiuntur morte concedentis; quia beneplacitum cum vita exspirat; *cap. si gratiose* 5. *de rescript. in* 6. Cobat *de indulg. n.* 643. Vviestner *n.* 173. 3. annexae certae rei, vel loco cessant interitu rei, cui annexae, vel destructione loci, cui concessae sunt, si destructio talis fiat sine spe reaedificationis. Secus est, si cum spe reaedificationis; nam tunc, maxime, si post destructionem non longum tempus reaedificationis intercessit, eadem indulgentia resurgit, quae tempore destructionis suspensa est; Suarez *D.* 52. *sect.* 1. *n.* 8. *et* 9. Bonacina *D.* 6. *quaest.* 1. *part. ult. n.* 4. Palao *loc. cit. n.* 3. la Croix *tom.* 6. *n.* 1313. 4. quaecunque indulgentiae cessant, si a concedente, hujus successore, vel utriusque superiore revocentur; *extrav. quemadmodum* 4. *et seq. int. comm. hoc tit.* et docet

praxis summorum pont. a quibus multae sunt revocatae; Sylv. *V. indulgentia n.* 17. Suar. *dist.* 57. *sect.* 2. *n.* 8. Bonac. *part. ult. cit.. n.* 8. Palao *n.* 2. La Croix n. 1382. qui tamen notant, ex voluntate papae rationabiliter praesumpta bullas indulgentiarum revocatorias, publicatas Romae, effectum in provinciis non statim sortiri, neque indulgentias cessare, antequam notitia revocationis factae ad has moraliter potuerit pervenire; quia si ante ejusmodi notitiam cessarent, inde orirentur gravia incommoda, et fidelium deceptiones.

135

Extra hos modos nullus est alius, quo indulgentiae concessio proprie cesset, ut bene expedit Suar. *dist.* 52. *sect.* 2. Palao *n.* 4. Cons. 1. indulgentia simpliciter, et absolute concessa non perit morte concedentis; *cap. si super gratia* 9. *de offic. deleg. in* 6. cum sit gratia, et beneficium principis, quod decet esse mansurum; *reg.* 16. *in* 6. *V.* Sylv. *indulgentia n.* 16. Navar. *not.* 31. *n.* 25. Suar. *dist.* 57. *sect.* 2. *n.* 5. Palao *n.* 4. *cit.* la Croix *n.* 1301. *Resp.* 3. *coroll.* 2. *et n.* 1385. Vviest. *n.* 174. Et hoc verum est etiam de indulgentiis datis ab episcopo, archiepiscopo, et legato apostolico; nam ab his datae, etiam ipsis decedentibus, vel officio cedentibus perseverant; *arg. cap. fin. de offic. legat.* et ratio est, quia potestas eorum in indulgentiis concedentis a jure restricta est non quoad durationem, sed solum quoad quantitatem; Suar. *dist.* 52. *sect.* 2. *n.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *cancell. glossa* 12. *n.* 38. Pal. *part.* 11. *num.* 4. 2. non cessat indulgentia, cessante causa, ob quam concessa est, modo haec a principio proportionata fuerit concessioni; quia indulgentiae duratio non pendet ex duratione causae, sed propter causam temporalem indulgentia perpetua concedi potest, sicuti indulgentia unius anni conceditur propter dedicationem ecclesiae, quae uno die finitur; Palao *num.* 4. *cit. vers. denique*, 3. non cessat indulgentia, ex eo, quod eidem loco similis concessa fuerit, nulla mentione prioris facta in impetratione; quia ob hunc defectum posterior concessio nullius est valoris, juxta *reg.* 57. *cancell.* prior vero concessio perseverat salva; Suarez *n.* 12. Palao *loc. cit. v. neque etiam.*

136

Quaeritur 9. quando incipiant, et cessent indulgentiae concessae ad certum diem, vel certos annos, e. g. ad septennium? Resp. 1. si datae sunt pro aliqua festivitate, ex hodierno stylo curiae apostolicae, incipiunt a primis vesperis, et durant usque ad occasum solis, seu donec sol sub horizonte abditus plane occubuerit; Gobat *de indulg. n.* 655. Wiest. *hic n.* 172. 2. pro die non festo, seu feria aliqua data idem Gobat *n.* 658. existimat incipere ab intem-

pesta, et media nocte usque ad mediam noctem alteram; nam ita dies accipitur usu populi, et in legibus etiam romanis; *l. more* 8. *ff. de feriis*, *et cap. consuluit* 24. *de offic. deleg.* 3. ad certos annos v. g. vicennium, aut septennium concessis idem *n.* 662. ait inchoari a die publicationis in loco factae, quantumvis publicatio ex justa causa ad unum, vel alterum annum post apostolicum breve exhibitum differatur; nisi tamen in isto exprimatur, indulgentias ad septennium e. gr. proximum valituras; tales enim ipso, quo breve exhibitum est, anno inchoari, atque etiam, ne unus, vel alter annus intereat, publicandas monuit idem Gobat *n.* 667.

§. IV.

De jubilaeo.

SUMMARIUM

137 *Jubilaei origo.*
138 *Tempus, quo celebratur.*
139 *Definitio.*
140 *etc. Facultates tempore jubilaei concedi solitae.*
143 *Ordinarium conceditur a solo pontifice in anno sancto.*
144 *Et incipit a vigilia nativitatis, duratque usque ad eamdem vigiliam anni sequentis.*
145 *Impediti Romam accedere lucrari possunt indulgentias, si peragant opera praescripta.*
146 *Quod etiam fit in extensione jubilaei.*
147 *ect. Quaenam opera praescripta sint?*
153 *etc. An indulgentias jubilaei saepius lucretur, qui praescripta opera saepius repetit?*
156 *etc. An haec peragenda sint omnia in una, eademque hebdomada?*
159 *etc. An qui prima hebdomada omnia opera praescripta rite peregit, si in secunda commisit peccatum reservatum, aut votum aliquod edidit, in hac secunda hebdomada ab illo absolvi, et in hoc dispensari possit?*
162 *etc. An absolvi a reservatis, et in votis dispensari possit ille, qui opera praescripta in jubilaeo nondum peregit?*
166 *etc. Quae indulgentiae suspendantur tempore jubilaei?*
172 *etc. Quae aliae facultates?*
174 *Quando incipit, et quandiu durat haec indulgentiarum, et facultatum suspensio?*
175 *Quid consulendum illi, qui jubilaeo fere transacto, nondum peregit opera omnia?*

137

Quaeritur 1. quid sit *jubilaeum*? Resp. *Jubilaei, sive jobolaei* nomine Hebraei denotabant annum quinquagesimum remissionis, quo in lege veteri populus vacabat ab agricultura, et possessiones, seu praedia, agri, vineae venditae, hypothecae subjectae etc. ad pristinos dominos sine pretio revertebantur, remittebantur debita, et delicta, exules in patriam, et servi in pristinam libertatem sine pretio redibant; *Lev.* 15. *a v.* 10. *et n.* 36. *vers.* 4. In nova lege ad veteris imitationem eo significatur annus gratiae, visitantibus li-

mina Apostolorum Petri, et Pauli concessus cum plenissima peccatorum, et poenae pro his promeritae remissione, aliisque favoribus; Palao *tract.* 24. *dist. un. p.* 12. §. 1. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 177.

138

Olim jubilaeum concedebatur centesimo quoque anno; *extrav. antiquorum* 1. *int. comm. hoc tit.* Clemens VI. autem *extrav.* 2. *eod.* revocavit ad annum quinquagesimum; et denique Paulus II. ac post illum Sixtus IV. *extrav. quemadmodum* 4. *eod.* reduxit ad annum vigesimum quintum; atque ita hodie servatur, ita, ut recurrente quovis anno vigesimo quinto a primis vesperis nativitatis Christi usque ad vesperas primas ejusdem festi anni sequentis per totum annum Romae celebretur jubilaeum, omnibusque Romam ad limina Apostolorum venientibus tribuatur plenissima remissio omnium poenarum divinae justitiae debitarum. Atque ut affluxus iste ad urbem fidelis populi major sit, eo anno, quo Romae durat jubilaeum, suspenduntur omnes indulgentiae plenariae per totum orbem, ut constat ex *extrav. quemadmodum cit. const. Greg. XIII.* incipit *Quoniam sancti* apud Navar. *de indulg. notab.* 33. *et const. Innoc. X.* incipit *cum nos nuper edita pridie non. maii* 1649. apud Gobat *de jubil. in praef.*

139

Definiri jubilaeum cum Lezan. *summ. QQ. regul. tom.* 1. *V. jubilaeum n.* 1. Vviest. *hic n.* 178. la Croix *tom.* 6. *n.* 1393. et aliis potest, quod sit indulgentia plenaria, a summo pont. concessa visitantibus certas ecclesias, vel certa pia opera peragentibus cum facultate absolvendi a casibus reservatis, et a censuris, vota commutandi etc. In quo differt ab aliis indulgentiis; nam ultra remissionem poenae pro peccatis debitae continet alias praeterea gratias, scilicet facultatem eligendi confessarium, approbatum ab episcopo quemcumque, dispensandi in votis, absolvendi a censuris etc. Navar. *notab.* 8. *et* 10. Suarez *dist.* 50. *sect.* 4. *n.* 8. Palao §. 1. *cit. n.* 3. Vviest. *n.* 178. *cit.*

140

Quaeritur 2. quaenam facultates concedi tempore jubilaei soleant confessario a poenitente electo? Resp. 1. potest absolvere a censuris, et peccatis omnibus, etiam ordinario, et ipsi papae reservatis. *Excipitur* 1. si is, qui absolutionem petit, sit excommunicatus a judice, 2. si sit excommunicatus, suspensus, aut interdictus publice, et nominatim denuntiatus, 3. si casus sit reservatus in bulla coenae; nam nisi in bulla jubilaei hoc exprimatur; potestas ab his absolvendi confessario electo non competit, ut vult Go-

bat *de jubil. n.* 149. quamvis verisimiliter eam ipsi competere cum aliis affirmet Palao *tract.* 24. *dist. un. p.* 12. §. 2. *n.* 9.

141

2. Potest commutare vota, etiam juramento roborata, in aliud opus bonum etiam valoris aliquanto minoris, quam sit actio voto promissa. *Excipi* solent quinque reservata pontifici, castitatis perpetuae, religionis, et trium peregrinationum, scilicet ad limina Apostolorum Petri, et Pauli Romam, Compostellam ad s. Jacobum et in terram sanctam, 2. excipitur votum in favorem alterius factum, et ab hoc acceptatum; quia potestas tale votum relaxandi in generali concessione non venit, sed tacite exceptum intelligitur; Suarez *de vol. cap.* 15. *n.* 10. Gobat *n.* 290. Vviest. *n.* 179.

142

3. Potest etiam opera, quae in jubilaeo prescripta sunt, commutare in alia pia opera, saltem si haec sint aliunde indebita, et aequalis valoris cum istis: non tamen respectu omnium, sed eorum duntaxat, qui claustro perpetuo, carcere, captivitate, infirmitate, aut alio quoque impedimento detinentur, et propterea ipsa opera in jubilaei bulla expressa, vel eorum aliquod peragere moraliter, h. e. sine notabili, aut magna difficultate non valent; Laym. *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *n.* 12. Gobat *de jubil. a num.* 99. Vviestner *n.* 179.

143

Quaeritur 3. quis concedere jubilaeum possit, et quo tempore concedi soleat? Resp. Jubilaeum concedit solus pontifex, prout constat tum ex perpetua praxi ecclesiae, tum etiam inde, quia solus ipse concedere indulgentias plenarias, ut dictum est *n.* 123. et ceteros favores de jure largiri potest; *capit. dilectus* 15. *de temp. ordin.* glossa *ibid. V. permissa*, Innoc. *n.* 2. Abb. *n.* 3. Sanctarell. *de jubil. cap.* 3. *dub.* 2. Vviest. *n.* 180. Ordinarie concedi solet in anno sancto; extraordinarie, et extra annum sanctum ob graves et publicas causas, et plerumque non multo post evectionem ad apicem summi pontificatus; Palao *p.* 12. *cit.* §. 3. *n.* 1. Vviest. *n.* 180.

144

Jubilaeum ordinarium, sive anni sancti, ut *n.* 138. innui, inchoatur a vigilia nativitatis domini, sive aperitione porta sanctae, quae eo die fit ad initium primarum ejus festi vesperarum, et durat usque ad finem anni sequentis, sive ad vigiliam, primas vesperas ejusdem festivitatis anni sequentis, et ipsam portae sanctae reclusionem, quae fit ad finem vesperarum; Navar. *de indulg. notab.* 24. Filliuc. *tract.* 8. *n.* 250. Vviest. *n.* 181. *Neque obstat*, quod in bullis apostolicis indictionis diserte asseratur, id duraturum usque

ad finem anni ; quia secundum *Dionysium*, cognomento *exiguum*, annus ecclesiasticus non a calendis januarii, sed a vigilia nativitatis Domini inchoatur: quod etiam insinuatur in ipsa bulla indictionis, dum vigilia nativitatis, quae jubilaeum sequitur, dicitur vigilia anni proxime venturi; Baron. *martyrol. cal. jan.* Navar. *not. cit.* Gobat *n.* 17. Vviest. *n.* 181. *Ex quo sequitur*, cum, qui confessionem, et communionem, pro lucrando jubilaeo requisitam, differret usque ad reclusionem portae sanctae, non amplius id lucraturum; Vviest. *loc. cit.*

145

Quia vero multi, ut maxime vellent, justa causa impediente ad limina bb. Apostolorum non possunt accedere, ut sunt sanctimoniales, anachoretae, eremitae, carcerati, infirmi, idcirco pontifex, ipsorum etiam animabus paterne consulere volens, iisdem, qui seclusis, et cessantibus his impedimentis, eo accessuri essent, concedere solet, ut et ipsi participes fieri possint indulgentiarum jubilaei, et ceterarum gratiarum juxta *bullam Innocent. X.* 12. *febr.* 1650. apud Gobat *a num.* 29. si vere poenitentes, et confessi pia opera cujusvis statui, et conditioni cum Romae injunctis proportionata, Romae a vicario de urbe, extra eam a locorum Ordinariis, et superioribus regularibus praescribenda peragant.

146

Extra urbem pro lucrandis indulgentiis jubilaei tempus determinari solet ab Ordinariis post annum jubilaei lapsum, pro quo aliquando dantur duo menses, aliquando tres, aliquando unus, communiter, praesertim in jubilaeis extraordinariis, duae hebdomadae, h. e. quatuordecim, imo quindecim dies, ut notant Laym. *l.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *n.* 7. Cottonius *l.* 2. *contr.* 12. *a n.* 16. Vviest. *numer.* 183.

147

Quaeritur 4. quae opera requirantur pro lucrandis indulgentiis jubilaei? Resp. In jubilaei bullis communiter praescribuntur sex 1. visitatio ecclesiarum praescriptarum : Romae quidem pro hac visitatione designantur basilica S. Petri, S. Pauli, S. Joannis in Laterano, et S. Mariae Majoris, et quidem romani cives, et incolae, per longum tempus, v. g. per annum ibi degentes, visitare templa ista debent per dies 30. continuos, vel interpolatos; forenses autem, et peregrini, per breve tempus ibi moraturi, per dies quindecim. Extra urbem visitandae sunt ecclesiae, vel capellae quatuor, vel tres, aut etiam una, si papae mens, et tenor bullae hoc patiatur, et hae designantur ab Ordinario, qui si plures, quam quatuor praescripserit, non sunt visitandae necessario omnes, sed tot obire sufficit,

quot praescriptae sunt romanis, quia locorum Ordinarii conditionibus, pro lucrando jubilaeo a papa praescriptis, non possunt alias addere; Gobat *n.* 126. Vviest. *n.* 184. La Croix *tom.* 6. *n.* 1407.

148

2. Oratio vocalis, et devota ad intentionem papae, v. g. pro exaltatione Sanctae Matris Ecclesiae, extirpatione haeresum, concordia principum christianorum, pro salute populi christiani, pro impetranda summo pontifici gratia ad recte gubernandam ecclesiam universalem; Diana *p.* 1. *tract.* 11. *res.* 33. card. De Lugo *de poen. D.* 27. *n.* 58. Vviest. *n.* 185. cum aliis. Si exigatur in bulla oratorio *per aliquod temporis spatium*, sufficiunt quinquies pater, et ave; si praescribatur omnino indeterminate, brevior, minima, unius, v. g. pater, et ave, ut volunt Suar. *D.* 52. *sect.* 8. Gobat *de jubil. num.* 140. Vviest. *n.* 185. *cit.* quamvis merito suadeant longiorem.

149

3. Confessio juxta *extrav. cit. et bullas* alias, ibi *si fuerint vere poenitentes, et confessi.* Ubi tamen est distinguendum, an qui lucrari vult indulgentias, sibi nullius peccati mortalis sit conscius, an vero talis peccati sibi conscius sit. *Si primum*, absque confessione lucrari easdem poterit, quia ecclesia, cum praescribit confessionem, eam exigere solet a consciis peccati mortalis; *cap. omnis* 12. *hoc tit.* Diana *p.* 3. *tract.* 4. *resol.* 126. Avers. *q.* 10. *sect.* 2. Bellag. *p.* 3. *sect.* 7. *q.* 1. Viva *quaest.* 8. *art.* 3. Vviest. *n.* 186. et probabile ait La Croix *tom.* 6. *n.* 1414. quamvis addat contrariam tutiorem, et tenendam. *Si secundum*, ad lucrandas indulgentias jubilaei omnino necessaria est confessio actualis, ita, ut non sufficiat contritio etiam charitate perfecta; Navar. *not.* 18. Bellarm. *l.* 1. *de indulg. cap.* 13. Sanctarell. *de jubil. cap.* 14. *dub.* 2. Vviest. *n.* 186. *cit.* et patet ex *bullis pontificiis*, ubi particula et poenitentiam cum confessione conjungit, et utramque copulative requirit. Sufficit tamen confessio semel peracta in finem lucrandi jubilaei, et hinc si ita confessus, antequam cetera opera perficiat, incidat iterum in peccatum mortale, indulgentias jubilaei lucrari poterit, modo praevia contritione perfecta, cetera opera compleat in statu gratiae Dei, quia bulla confessionem ut summum unam praescribit; Lugo *l. cit. n.* 100. Gobat. *n.* 137. Vviest. *l. cit.*

150

4. Sacra communio. Haec necessaria est etiam ad lucrandas indulgentias jubilaei, quamvis in bullis jubilaei anni sancti non exprimatur, ut post *Filliuc.* supponit Gobat *n.* 178. cons. qui propter periculum vomitus, vel aliud impedimentum non potest eucharistiam sumere, non potest indulgentias istas lucrari, nisi haec sumptio eu-

charistiae in aliud opus pium commutetur. Idem dicendum de pueris, et hinc isti tempore jubilaei facilius, quam alio tempore ad S. communionem admitti possunt, et debent; Laym. *l.* 5. *tract.* 4. *cap.* 4. *n.* 3. Vviest. *n.* 187. Potest autem sacra communio obiri quavis die intra hebdomadas designatas, quamvis consultum omnino sit, ut illa peragatur post alia opera jam perfecta, praevia confessione, et in statu gratiae; Vviest. *loc. cit.*

151

5. Jejunium tribus diebus, videlicet feria 4. 6. et sabbato eodem modo obeundum, quo exigi solet a fidelibus observatio jejuniorum praescriptorum ab ecclesia: unde si jubilaei indulgentias lucrari velint, etiam pueri, et alii, qui alias ab observatione jejuniorum praescriptorum ab ecclesia quacumque ex causa liberati sunt, triduanum istud jejunium obire debent, quamvis in aliud opus pium ex causa notabilis difficultatis, vel detrimenti mutari possit; Laym. *cap.* 8. *cit.* *n.* 12. Lezan. *V. jubilaeum n.* 12. Gobat. *num.* 210. Vviest. *n.* 188. La Croix *n.* 1424.

152

6. Largitio eleemosinae, quo nomine venit praestatio cujuscumque operis ex septem misericordiae corporalis; cum enim quodlibet sit vera eleemosyna, et bullae jubilaei eleemosynam generatim praescribant, cujusvis illorum exhibitione conditioni de facienda eleemosyna satisfiet, ex mente S. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. Non refert autem, an eleemosynam sua, vel aliena manu quis eroget, dummodo eam eroget de suo, et is, cui danda committitur, revera eamdem det; nam si famulus, e. g. cui mandatum est, ut det eleemosynam heri nomine, eam non det, herus mandans indulgentiam non lucratur, etiamsi ipse in hoc vacet omni culpa; La Croix *tom.* 6. *n.* 1301. *resp.* 3. *coroll.* 13. Circa quantitatem eleemosynae attendenda sunt verba bullae; nam si in hac eleemosyna simpliciter, vel *pro arbitrio*, aut *prout singulis charitas suggesserit*, praescripta est, sufficiet dare quamvis etiam minimam, utilem tamen; *arg. c. ex p.* 18. *de censib. et reg. in obscuris* 30. *in* 6. Gobat *n.* 219. La Croix *n.* 1427. Quodsi vero bulla exprimat, dandam *pro cujusque facultate*, danda erit pro cujusque conditione, ac proin largiori dari debet a principibus, magistratibus, et divitibus; quam a pauperibus, sive iis, qui mendicando, aut propriis manibus laborando victum quaerunt; Gobat. Vviest. *l. cit.*

153

Quaeritur 5. an indulgentias jubilaei saepius lucretur, qui praescripta opera saepius repetit? Affirmant Henriq. *lib.* 6. *de poenitent. cap.* 16. *n.* 3. *et lib.* 7. *de indulg. cap.* 11. *pr.* Rodriq. *tom.* 2. *summ.*

quaest. 184. *n.* 14. quia sunt beneficium principis, sine ullo cujusquam praejudicio indulgentiam plenariam largientis ei, qui praescripta opera quovis mense, vel hebdemada est peracturus; cujusmodi beneficia cum largissimam interpretationem admittant, sequitur toties quemvis indulgentias lucrari posse, quoties praescripta opera iteraverit.

154

Sed etsi forte discursus iste locum habeat in indulgentiis perpetuis, sive absolutè, et sine temporis determinatione concessis, id tamen merito negatur de indulgentiis jubilaei, et aliis plenariis temporaneis, sive cum temporis, praesertim brevis, determinatione concessis; Navar. *de indulg. not.* 51. *n.* 36. Suar. *D.* 57. *sect.* 1. *n.* 7. Sanch. *l.* 4. *de vot. c.* 54. *n.* 30. Bonac. *D.* 5. *de poenit. q.* 7. *p.* 5. §. 2. *n.* 17. *et D.* 6. *de indulg. q.* 1. *p.* 5. *n.* 32. Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *cap.* 8. *n.* 8. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 12. §. 3. *n.* 4. Vviest. *num.* 190. Ratio est, quia ipsa certi hujusmodi temporis determinatione satis indicatur, indulgentiam semel dumtaxat concedi, et verba bullae satis insinuant, determinationem duorum, vel plurium mensium, aut hebdomadarum tantum spectare commodum fidelium, ut qui uno tempore praescripta opera commode non possunt peragere, ea implere alio possint; utitur enim in bulla pontifex verbis disjunctivis *in prima*, *vel sequenti hebdomada.*

155

Ex quo cedit argumentum contrarium. Interim tamen laudabiliter, et provide agunt, qui omnia praescripta iterant, et mense, vel hebdomada utraque peragunt, non ut bis, sed ut semel indulgentiam certius consequantur.

156

Quaeritur 6. an praescripta opera peragenda sint omnia in una, eademque hebdomada? Affirmant Henriq. *l.* 7. *c.* 11. *numer.* 2. Sanctarell. *l. de jubil. cap.* 7. *dub.* 1. Lug. *D.* 27. *n.* 205. Gobat *n.* 212. Vviest. *n.* 191. cum aliis. Fundantur, quia concessio etiam liberalis jure non prodest, nisi observetur forma, et impleatur conditio per eam requisita; *l. si cum filius* 2. *et l. generaliter* 3. *ff. de donat.* atqui jubilaei indulgentia diserte conceditur omnia opera peragentibus una ex duabus hebdomadis assignatis, ut patet ex bullis communiter edi solitis. *Confirmat* sententiam istam consuetudo, seu praxis fidelium, opera praescripta sollicite omnia peragentium in una hebdomada, ita, ut credant, se aliter indulgentiam non lucraturos.

157

Verum etsi securius sit, et conformius praxi, una hebdomada opera omnia absolvere, probabilis tamen etiam est sententia, quae

cum Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 8. *n.* 10. Bonac. *de indulg. D.* 6. *qu.* 1. *part.* 5. *n.* 34. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 12. §. 3. *n.* 19. Bellag. *p.* 3. *sect.* 3. *q.* 3. et aliis apud La Croix *tom.* 6. *n.* 1409. dixit, quod ex causa rationabili opera possint dividi, ita, ut una septimana indulgentiam lucrari volens visitet ecclesias, altera communicet, vel jejunet. De confessione, et communione certum est, illas, factis in hebdomada priori operibus ceteris, peragi posse in dominica immediate sequente, ut declaravit *Gregorius XIII.* apud La Croix *n.* 1417. imo sic consultum est facere, ut ita opus ultimum sit communio, quae cum vim delendi peccata venialia habeat, hoc modo disponit certius ad indulgentiam plenariam consequendam. Quod vero etiam alia opera sic dividi in duas hebdomadas possint, Palao *loc. cit.* colligit ex modo, quo romani obtinere jubilaeum solent, qui mos est norma ceteris partibus extra urbem; nam romanos pontifex non adstringit, ut in eadem hebdomada omnia opera praestent, ergo idem possunt alii.

158

Quaeritur 7. an omnia opera peragi debeant in uno, eodemque loco? Resp. Quamvis securius agat, qui in loco domicilii sui, vel alio publicati jubilaei omnia opera exequitur, verius tamen est, etiam illum indulgentias lucrari, qui operum partem, e. g. visitationem ecclesiarum in tali loco peragit, reliqua implet in alio, ad quem negotiorum causa se contulit, Layman *l.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *n.* 11. Palao §. 3. *cit. n.* 12. Lugo *D.* 27. *n.* 124. Gobat *n.* 89. Vviestner *n.* 92. Ratio est, quia per ipsam praesentiam in loco publicati jubilaei quilibet in eo existens, et ad eum veniens acquirit jus percipiendi indulgentiam plenariam, hoc ipso, quod omnibus, qui jubilaei durantis tempore praesentes sunt, concedatur: quo jure semel quaesito non privatur per egressum, sed id secum fert; *arg. reg. privilegium* 7. *in* 6. dummodo tamen in loco jubilaei publicati visitet ecclesias designatas, vel si ad eas accedere nequeat, et in loco, ad quem transiit, nullae sint designatae, a confessario petat cemmutationem visitationis in aliud pium opus.

159

Quaeritur 8. an is, qui in prima hebdomada omnia opera praescripta rite peregit, si in secunda commisit peccatum reservatum, aut votum aliquod edidit, in hac secunda hebdomada ab illo absolvi, et in hoc dispensari possit? Negant Suar. *D.* 57. *sect.* 1. *n.* 7. Sanch. *l.* 4. *de vot. cap.* 64. *n.* 28. Laym. *l.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *n.* 8. Bonac. *D.* 5. *quaest.* 7. *p.* 5. §. 2. *n.* 17. *et D.* 6. *de indulg. quaest.* 1. *p.* 5. *n.* 32. ex ratione, quia respectu talis jubilaeum finitum, et indulgentia obtenta jam est; cons. respectu ejus-

dem etiam cessat facultas absolvendi a peccatis, et dispensandi in votis, occasione jubilaei indulta.

160

Sed respondendum est affirmative. Ita tenent omnes, qui putant posse aliquem bis, vel pluries lucrari easdem indulgentias, et consentiunt ex ceteris Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 12. §. 3. *n.* 6. Vallens. *hic* §. 26. *n.* 4. Vviestner *hic n.* 193. La Croix *tom.* 6. *n.* 1450. Rationem dant, quia licet facultas haec occasione indulgentiae concessa sit, non tamen restricta ad illam est, imo non erat expediens ad hanc eam restringi, quod indulgentiae consecutio soli DEO sit nota, ac propterea ob incertitudinem istam praescripta opera in secunda hebdomada recte repetantur.

161

Imo Henriq. *l.* 7. *de indulg. c.* 11. *n.* 4. Sà *V. indulgentia n.* 4. Sayr. *clav. reg. l.* 6. *c.* 12. *n.* 17. Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 15. *n.* 17. *et l.* 4. *de vot. cap.* 54. *n.* 19. Palao §. 3. *cit. n.* 9. Gobat. *a n.* 263. *et* 308. Vviestner *n.* 194. docent, eum, qui tempore jubilaei peregit praescripta opera animo lucrandi indulgentias, posse absolvi a reservatis, et dispensationem a votis a confessario a se electo impetrare, etiam post tempus jubilaei exactum; quia determinatio temporis tantum statuta est executioni operum praescriptorum, non vero etiam gratiarum perceptioni, utpote ad quas consequendas exequenti opera praescripta intra tempus praefixum sine temporis mentione indulta est.

162

Quaeritur 9. an a reservatis absolvi, et in votis dispensari possit ille, qui opera praescripta in jubilaeo nondum peregit? Resp. si habeat animum lucrandi indulgentias jubilaei, posse; Suar. *tom.* 2. *de relig. l.* 6. *de vot. c.* 16. *n.* 6. Sanch. *l.* 4. *de vot. c.* 54. *n.* 42. Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 12. §. 3. *n.* 10. estque hoc teste certa sententia. *Difficultas* est, si ita absolutus, vel dispensatus postea intentionem mutet, et indulgentias non curet lucrari. In quo iterum certum est, non redire posse peccata semel remissa; quia in peccatis conditionatae remissioni locus non est; Palao *l. cit. n.* 11.

163

Dubium est de eo, qui habet peccatum reservatum nondum subjectum clavibus, quia dum tempore jubilaei confessus est, ejusdem recordatus non est? Sed etiam hunc, transacto jubilaeo, a sacerdote, qui alias jurisdictionem absolvendi eum a mortalibus habet, absolvi posse, quin teneatur se superiori sistere, modo confessionem fecerit animo lucrandi jubilaeum, docet Sanch. *c.* 54. *cit. n.* 45. et Palao *l. cit. n.* 11. quia sacerdos virtute jubilaei absolvens, in-

*48**

tendit absolvere, quantum potest; potest autem quoad peccata invincibiliter ignorata absolvere ab illorum reservatione; haec enim absolutio non pendet ex absolutione directa quoad culpam; ergo etc. Aliud est, si habens peccatum reservatum invincibiliter ignoratum, confessionem tempore jubilaei non fecisset; nam talis, si jubilaeum neglexit acquirere, non acquisivit jus eligendi confessarium, qui ipsum absolvat ab hoc reservato, ut bene advertit Palao *l. cit.* Rationem dat, quia reservatio non tollitur ipso facto per jubilaeum, sed per absolutionem sacramentalem.

164

Similiter siquis tempore jubilaei absolutus est a censuris, per hoc non reincidit in illas, quod deinde mutata intentione negligat acquirere jubilaeum; nam licet redire censurae possint, quando earum absolutio concessa est ad reincidentiam, quia tamen is modus concedendi absolutionem in bullis jubilaei non exprimitur, nullum est fundamentum asserendi talem reincidentiam; Navar. *miscell. de orat.* 93. *n.* 2. Henriq. *l.* 6. *de poenit. c.* 19. *nu.* 6. *et l.* 7. *de indulg. c.* 11. *n.* 4. Suar. *de poenit. D.* 11. *sect.* 4. *n.* 5. Sanch. *l.* 4. *de vot. c.* 54. *n.* 44. Palao §. 3. *cit. n.* 11.

165

Idem fere dicendum de eo, cui confessarius tempore jubilaei vota sua commutavit; nam horum obligatio non reviviscit, etiamsi postmodum, mutata intentione poenitens indulgentias jubilaei non curet consequi; Henriq. *l. cit.* Sa *V. absolutio n.* 19. Suar. *l.* 6. *de vot. c.* 16. *n.* 9. Sanch. *l. cit. n.* 49. *et* 50. Palao *n.* 11. *cit. v. quoad votorum commutationem.* Ratio est, quia esto, potuerit confessarius vota commutare ea conditione, ut commutatio vim obtineat, peractis operibus pro jubilaeo praescriptis, et non aliter; at ex vi privilegii non cogitur hoc modo commutationem facere, imo nec expedit; censebitur ergo absolute eam fecisse, et sine conditione, ut reviviscant, si opera illa non fuerint peracta.

166

Quaeritur 10. quaenam indulgentiae suspendantur tempore jubilaei? Resp. Tempore jubilaei suspenduntur tantum indulgentiae plenariae; non autem partiales, prout liquet ex *exrav. quemadmodum* 4. *int. comm. h. tit.* et aliis bullis. *Neque obstat*, quod in bullis recentioribus dicantur suspendi *indulgentiae omnes, et singulae*; quia intelligendae sunt ad sensum veterum bullarum, ex generali principio, juxta quod, quidquid in posteriori lege non fuit expressum specialiter, id veterum legum, constitutionumque regulis relictum intelligitur; *l. praecipimus* 32. *fin. C. de appell.* Sanctarell. *cap.* 5.

dub. 7. Lezan. *V. jubilaeum n.* 5. Vviestner *hic n.* 195. la Croix *tom.* 6. *n.* 1391. *resp.* 2. *et n.* 1401.

167

Ex plenariis excipiuntur, et non sunt suspensae 1. indulgentiae concessae ecclesiis, et basilicis urbis romanae, etiam extra illius moenia sitis; quia in his cessat finis intentus per suspensionem, ne scilicet fideles a peregrinatione romana retrahantur, si indulgentias Romae propositas consequi possent domi: ubi notandum, hoc non procedere de ecclesiis, extra Romam existentibus, et habentibus communicationem indulgentiarum, indultarum uni, vel pluribus ecclesiis romanis, nam respectu istarum finis suspensionis manet; *prax. episc. V. annus sanctus n.* 3. Gobat. *n.* 41. Vviest. *n.* 195.

168

2. Indulgentiae s. domus lauretanae; la Croix *tom.* 6. *n.* 1401. et secundum *Gobat* B. V. Einsidlensis. Item Compostellae, ut habet Palao *tr.* 24. *D. un. p.* 12. §. 1. *n.* 8. et portiunculae Assisii. Suspenditur tamen indulgentia portiunculae alibi per orbem; Viva *de ubil. q.* 4. *art.* 1. la Croix *loc. cit.*

169

3. Indulgentiae concessae per bullam cruciatae; quia istius privilegia dantur per modum contractus, cum pro iis pendi debeant duo regales, privilegia autem ita concessa revocata non intelligantur per clausulam generalam, nec revocari valeant, nisi facta aliqua compensatione; Lezan. *V. jubilaeum n.* 5. Palao §. 1. *cit. n.* 10. Dian. *p.* 1. *tract.* 11. *res.* 97. Vviestner *n.* 195. *vers. secundo* La Croix *l. cit.*

170

4. Indulgentiae concessae pro defunctis, saltem quae extra jubilaeum applicari nequeunt vivis; an vero etiam illae, quae vivis applicari possunt, uti sunt, quae proponuntur in communione generali menstrua in templis societatis Jesu, suspensae intelligantur, dubitatum est saepius. Layman *l.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *n.* 3. Palao §. 1. *cit. n.* 7. Gobat *n.* 47. putarunt eas non suspendi; sed contrarium patuit in jubilaeo, quod egimus initio praesentis saeculi, ubi etiam istas suspensas declaravit Innocentius XII.

171

5. Concessae in articulo mortis; nam licet aliqui dicant, etiam has suspendi, verius tamen negant Gobat *n.* 44. Vviestner *n.* 195. La Croix *n.* 1401. tum propter declarationem duorum summorum pont. tum vero, quod suspensionis ratio, ac finis in moribundis omnino cesset; et procedit hoc non tantum de articulo mortis vero,

sed etiam de probabili, et prudenter praesumpto, licet mors non consequatur; La Croix *loc. cit.*

172

Quaeritur 11. quaenam aliae facultates revocentur tempore jubilaei? Resp. Revocantur, seu suspenduntur omnes facultates, et indulta quaecunque, quae causa indulgentiae plenariae quaerendae concessa sunt: qualia reputantur illa tantum, quorum mentio fit in *extr. quemadmodum* 4. *int. comm. h. tit.* scilicet facultas eligendi confessarium cum potestate absolvendi a reservatis, censuris, et aliis poenis, commutandi vota, et in eis dispensandi, remittendi, seu componendi male ablata; haec enim frequenter concedi solent gratia consequendi jubilaeum, et ut fideles ad indulgentias illius lucrandas magis invitentur: Palao *tract.* 24. *D. un. part.* 12. §. 1. *n.* 9.

173

Contra non censentur suspensae facultates eligendi confessarium absque qualitate absolvendi a reservatis, vel etiam cum hac qualitate, si illa non a pontifice, sed ab episcopis, aliisque praelatis ecclesiasticis, ordinaria potestate utentibus concessa sit; aut si talis facultas absolvendi a reservatis, commutandi, et dispensandi in votis concessa quidem sit a pontifice, non tamen intuitu indulgentiarum consequendarum, qualem habent regulares, et alii per privilegia apostolica; nam his facultatibus etiam tempore anni sancti Romae durantis uti possunt, ut ex communi DD. sententia docent Lugo *D.* 20. *n.* 145. Palao *l. cit.* Vviestner *n.* 196. La Croix *n.* 1403.

174

Quaeritur 12. quando incipiat, et quamdiu duret haec indulgentiarum, et facultatum suspensio? Resp. Inchoatur ab ipsa apertione portae sanctae, et durat usque ad ejus reclusionem, quarum illa initio, ista in fine vesperarum primarum vigiliae nativitatis Domini fit: qua proinde reclusione facta, indulgentiae, quae erant suspensae, omnes statim, et sine ulla papae innovatione, vel confirmatione reviviscunt, ut contra Navar. *notab.* 28. *a n.* 27. et *notab.* 33. *fin.* Zerol. *V. annus s.* §. *ad* 3. Rodriq. *in expl. cruciat.* §. 10. *dub.* 6. melius, et verius docent Layman *l.* 5. *tract.* 7. *cap.*8. *n.* 2. Palao *tract.* 24. *D. un. part.* 12. §. *n.* 13. Gobat *de jubil. n.* 50. *et seq.* Konig *hic n.* 24. Vviestner *ibidem n.* 197. La Croix *n.* 1404. et monstrat praxis, ususque receptus publicandi indulgentias finito anno absque ulla pontificis renovatione, quod nullatenus facerent viri alioquin religiosi, et docti, si crederent suspensionem perseverare.

175

Quaeritur 13. quid consulendum illi, qui jubilaeo fere transacto, ex mera ignorantia opera facienda omisit, nec tantum amplius temporis habet, at jubilaeo durante ea peragat omnia? Resp. Is posset confiteri ultimo die, et communicare; reliqua vero opera, quae durante jubilaeo non potest perficere, posset ipsi confessarius prorogare in sequentem septimanam post jubilaeum transactum; quia talis haberetur pro impedito, similiter siquis opera omnia explesset praeter communionem, et ultimo die, quo ad s. Synaxin accedere cogitabat, inadvertenter aliquid cibi assumeret, posset illi communio commutari in aliud opus pium, vel differri in proximum diem, et sic ille lucrari indulgentias.

TITULUS XXXIX.

De sententia excommunicationis, suspensionis et interdicti.

Supersunt poenae medicinales fori ecclesiastici externi, sive censurae : de quibus antequam agamus in specie, aliqua de illis sunt praemittenda in genere.

§. I.

De censuris in genere.

SUMMARIUM

1 *Censurae definitio*
2 etc. *Explicatio definitionis.*
6 etc. *Divisio.*
12 *Potestas ferendi censuras est penes ecclesiam.*
13 *Quinam censurare possint potestate ordinaria?*
14 *Qui delegata?*
15 etc. *Utrum potestas ista delegari etiam foeminae possit?*
18 etc. *An competat parocho?*
21 *Utrum acquiri consuetudine possit?*
22 etc. *Conditiones ad ferendam censuram requisita etc.*
27 etc. *An, et qualis monitio praecedere debeat?*
30 etc. *Quando speciali monitione non sit opus?*
35 etc. *In quos censura ferri possit, vel non possit?*
41 etc. *An etiam in impuberes?*
44 etc. *Vel in integram communitatem?*
47 etc. *Utrum episcopus censuram ferre possit in peregrinum?*
49 etc. *Vel in subditum extra dioecesim ipsius commorantem?*
51 etc. *An possit aliquis affici duplici censura?*
56 etc. *An etiam ob culpam venialem?*
61 etc. *Aut ob actum mere internum?*
66 etc. *Vel ob peccatum mere praeteritum?*
69 etc. *An censura imposita contra facientes comprehendat etiam mandantes, et consulentes?*
72 etc. *An casu, quo expresse contra mandantes, consulentes etc. lata est, eam incurrat etiam, qui mandatum, vel consilium revocavit?*
65 etc. *Quae causae excusent ab incurrenda censura?*
85 etc. *Quis absolvere possit a censura?*
98 etc. *Qua forma, ritu, et conditionibus absolutio censurae sit concedenda?*
103 etc. *Quot modis contingat absolutionem a censura fieri?*
107 etc. *An censura semel incursa non possit alia via tolli, quam absolutione?*

1

Quaeritur 1. quid si *censura?* Resp. *Censura a censendo* dicta, in rep. rom. veteri denotabat officium, et dignitatem censorum, quae morum correctionem, et coercitionem, spectabat, juxta illud Plinii *l.* 14. *c.* 4. *Catonum ille primus triumpho, et censura super cetera insignis*; aliquando significabat ipsam correctionem; et decreta illam spectantia, juxta illud juvenalis; *vexat censura columbas. Satyr.* 2. hodie dupliciter accipitur; primo *latius*, in quo sensu quamcunque poenam, imo quodcunque judicium, sive sententiam ecclesiae correctoriam, quin etiam approbationem significat; secundo *stricte*, *et proprie*: et tunc censurae nomine tantum veniunt poenae ecclesiae spirituales, et medicinales; definitur in isto sensu *censura*, quod sit *poena spiritualis*, *seu ecclesiastica*, *quae potestas ecclesiastica, exterior fideles suos delinquentes*, *et contumaces bonorum quorundam spiritualium usu privat ad ecrum correctionem*; ita quoad sensum plerique DD. et in his Suar. *D.* 1. *de censur. sect.* 1. *n.* 5. Palao *tract.* 29. *D.* 1. *p.* 1. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 2. Engl *n.* 1. Pirhing *n.* 1. Konig *n.* 1. *et* 2. Vviestner *n.* 2. Reiffenstuel *n.* 2. *et* 3. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *num.* 1. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 83.

2

Dicitur 1. *poena*; quia est privatio poenalis bonorum spiritualium, quorum, seclusa censura, fidelis particeps erat; sunt autem bona, in quibus fideles communicant inter se, triplicis generis; et quaedam quidem *interna* sunt, ut fides, charitas, gratia, per quam ipsi inter se, et cum Christo mystice copulantur juxta Apostolum 1. *Cor.* 12. *v.* 11. *et Ephes.* 4. *v.* 2. *etc.* alia *mere externa*, sive *civilia*, *et politica*, quae in convictu colloquiis, et salutationibus, in contractibus, commerciis, judiciis etc. consistunt; alia *mixta*, quae consistunt in actionibus, et ceremoniis exterioribus interiorem, et spiritualem fructum ex sua institutione operantibus, ut sunt communia ecclesiae sacramenta, sacrificia, et officia divina, ecclesiae suffragia, satisfactio Christi, et sanctorum, quae ex communi ecclesiae thesauro per indulgentias fidelibus justis applicantur; Covar. *in cap. alma pr. n.* 2. Suar. *l.* 1. *cit. num.* 6. Layman. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 2. *cap.* 1. *n.* 2. Pirhing *n.* 4. Vviestner *n.* 30. Reiffenstuel. *n.* 54. *etc.*

3

3. Dicitur 2. *spiritualis*, *et ecclesiastica.* Hinc solum a potestate ecclesiastica provenire censura potest, et nullo modo a laicali; *can. cum ad verum* 6. *dist.* 96. *cap. ecclesia sanctae Mariae* 10. *de constitut. cap. sollicitae* 6. *de major. Excipitur*, nisi potestatem censurandi summus pontifex deleget laico; nam ex delegatione pon-

tificis communicari laico potestas haec potest, sicut delegatione ejusdem pontificis cognoscere potest de causis spiritualibus; ita omnium sententia, teste Palao *D.* 1. *cit. p.* 4. *n.* 3.

4

Dicitur 3. *bonorum quorundam spiritualium*; nam quamvis censura etiam bonis temporalibus quandoque privet, ut patet in excommunicatione, quae privat politico, et civili contractu, et in suspensione a beneficio, quae privat beneficiorum fructibus: primario tamen semper censura privat actionibus spiritualibus, secundario vero solum, et indirecte usu corporalium, et temporalium; Avil. *part.* 1. *de censur. dub.* 4. *n.* 2. Suar. *D.* 1. *sect.* 1. *n.* 5. Palao *D.* 1. *cit. part.* 1. *n.* 2. Layman *tract.* 5. *cit. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. Vallens. §. 1. *n.* 2. Pirhing *n.* 1. Vviestner *n.* 2. La Croix *l. cit.* magnif. P. Schmier *cap.* 3. *cit. n.* 84. Porro ex bonis ceteris, quae *n.* 2. retuli, solum censura fidelem privat bonis ultimo locc positis, nempe *mixtis*; nam donis gratiae, et virtutibus infusis, cum ecclesiae jurisdictioni non subdantur, neminem privat ecclesia; Layman. *l. cit. n.* 2. Engl. *n.* 16. Konig. *n.* 20. Schmier *n.* 92. *cum cit.*

5

Dixi 4. *ad eorum correctionem*: hinc fit, ut emendatione posita, statim censura sit auferenda, ut cum Suar. Coninck. Avila, et aliis notat Palao *n.* 2. *cit.* Neque tamen hinc sequitur, in neminem ferri eandem posse, nisi in eum, qui reputatur corrigendus; quia esto, finis ejusdem sit principaliter emendare delicta, simul tamen per eam ecclesia intendit punire: unde cessante uno fine correctionis, non cessat hoc ipso finis punitionis; Coninck *D.* 13. *dub.* 1. *n.* 11.

6

Quaeritur 2. quotuplex sit censura? Resp. Ex omnium sententia censura triplex est, excommunicatio, suspensio, et interdictum. Constat ex *cap. quaerenti* 20. *de V. S. c. cum medicinalis* 1. *c. statutum* 13. *et cap. is cui* 20. *h. tit. in* 6. His Sot. *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 3. *art.* 1. *pr.* addit cessationem a divinis, et irregularitatem, quae ex delicto oritur; alii insuper adjungunt depositionem, et degradationem. *Sed dicendum*, tantum esse tres species censurae, quas enarravi. Ita Navar. *man. cap.* 27. *num.* 1. Ugol. *de censur. tab.* 1. *cap.* 26. Suar. *D.* 1. *sect.* 3. *n.* 1. Avil. *part.* 1. *de censur. dub.* 5. Garc. *part.* 7. *de benef. cap.* 13. *n.* 2. Coninck *D.* 13. *dub.* 1. *n.* 3. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. Palao *tract.* 29. *D.* 1. *p.* 1. *n.* 4. Vallens. §. 1. *hic n.* 3. Engl. *n.* 26. Vviest. *n.* 28. Reiffenstuell *n.* 44. et colligitur manifeste ex *c. quaerenti cit.* ubi pontifex interrogatus de censuris, tres tantum species

enumeravit: quod manifeste indicat, alias non esse, cum illa responsio, utpote in materia doctrinali, aequivaleat universali.

7

Ratio est, quia nulli alteri speciei, praeter tres assignatas, definitio censurae convenit. Nam imprimis *cessatio a divinis* non est prohibitio usus divinorum, ut censurae, sed potius illorum omissio: deinde non fertur in contumaciam, ut censurae, sed in signum tristitiae, et moeroris ecclesiae, ex injuria gravissima sibi illata concepti: item transgressio censurae inducit irregularitatem: hanc non inducit celebratio divinorum contra cessationem indictam: denique censura saepe fertur a jure; cessatio a divinis semper ab homine. Similiter a censura essentialiter differunt *depositio*, *degradatio*, *et irregularitas*; nam 1. censurae, ut dictum est, sunt poenae medicinales, et delinquente emendato, atque a contumacia recedente, auferri debent; contra depositio, degradatio, et irregularitas, si ex delicto descendant, sunt poenae vindicativae, et ex se perpetuae. 2. Depositio, degradatio, irregularitas dispensatione tolluntur, censurae absolutione, 3. denique irregularitas saepe ex defectu descendit, et propterea poena omnino non est, cum tamen censura semper sit poena.

8

Porro censura sic explicata, et in species suas divisa subdividitur diversimode. Et 1. in validam, justam, et injustam. *Valida, et juxta* est, quae nullo laborat defectu. *Injusta valida*, quae laborat defectu aliquo accidentali, e. g. si ad eam procederet judex ex odio, aut in propria causa, et verbotenus, nec praemissa canonica monitione, ubi ista praemitti debet. *Censura injusta, et invalida* vero, quae substantialem defectum habet, videlicet si eam inferens non habeat potestatem sufficientem, si ferat ob causam non legitimam, si non servato ordine judiciario etc.

9

2. Alia dicitur a jure, alia ab homine inflicta: *a jure* quidem inflicta dicitur illa, quae per ss. canones, constitutiones, et statuta ecclesiastica fertur; ab homine autem, quae a judice, vel praelato fertur per modum mandati, vel sententiae judicialis. Differunt a se invicem dupliciter; nam primo censura, lata a jure authore, qui eam tulit, mortuo perseverat; quia nomine Dei, seu communitatis nunquam deficientis fertur: lata autem ab homine cum ab hujus jurisdictione, et authoritate pendeat, et haec cessent eo mortuo, vel ab officio remoto, etiam ipsa cessat: quod intellige, antequam incurratur, ad effectum, ut non amplius incurratur; nam postquam incursa est, perseverat; Layman *cap.* 2. *cit. n.* 2. Palao *part.* 2.

n. 2. Vviestner *hic n.* 24. *Alterum* discrimen est, quia censura lata a jure numquam ferri potest pro peccatis praeteritis, sed semper pro futuris; censura vero lata ab homine non solum pro futuris, sed etiam pro praeteritis in eorum satisfactionem, et emendationem fertur; Palao *loc. cit.*

10

3. Alia dicitur ferendae, alia latae sententiae. *Ferendae sententiae* censura est, quae licet jure statuta sit, a delinquente tamen non facto ipso statim incurritur, sed per sententiam a judice est infligenda: cujusmodi censura fere denotatur per verba habentia significationem futuri temporis, v. g. *excommunicabitur*, *suspendetur* vel *excommunicetur*, *prohibemus sub excommunicatione*, *sub poena excommunicationis*, *volumus excommunicari etc. Latae sententiae* autem, quam delinquens ipso facto, sive criminis perpetratione sine alia sententia condemnatoria incurrit: et hinc *cap. pastoralis* 53. §. *verum de appell.* dicitur secum trahere executionem. Ista denotatur per verba habentia significationem praeteriti, vel etiam praesentis temporis, v. g. *excommunicamus*, *anatematizamus*, *suspendimus*, *qui hoc fecerit*, *se noverit excommunicatum*, *excommunicationi subjaceat*, vel *in eam incidat*, *prohibemus sub excommunicatione ipso jure*, *vel facto*, *aut sine alia sententia incurrenda etc.* Sylv. *V. excommunicatio* 1. *n.* 22. Castro *de leg. poenal.* 2. *cap.* 1. Suar. *D.* 3. *de censur. sect.* 3. *a n.* 1. Laym. *cap.* 2. *cit. n.* 3. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 4. Engl *n.* 18. Konig *n.* 5. Vviestner *n.* 25. Reiffenstuel *n.* 79. *etc. seqq.* la Croix *l.* 7. *n.* 9.

11

Dubitatur, qualis censeatur esse censura, quando dubitatur, an ferendae, aut latae sententiae sit? *Ratio dubitandi* sumitur ex *cap. siquidem* 59. *h. tit.* ubi Gregorius IX. declarat, sub nomine excommunicationis simpliciter prolato, nisi contextus aliud suadeat, semper intelligi majorem, nunquam vero minorem: igitur a pari sub eodem nomine simpliciter prolato in dubio veniet latae, non ferendae sententiae censura. *Sed dicendum*, in dubio censeri decretam esse censuram ferendae, non latae sententiae; Sylv. *V. cit. n.* 21. Suar. *sect.* 3. *cit. n.* 6. Avil. *part.* 2. *D. un. dub.* 2. Laym. *cap.* 2. *n.* 8. Konig. *hic n.* 5. Vviestner *ibid. n.* 26. et hoc teste communis aliorum sententia. *Ratio est*, quia in dubiis, et in poenis praesertim benignior interpretatio facienda est, juxta *reg.* 155. §. *fin. ff. et reg.* 49. *in* 6. *Ad argumentum contrarium* dico, constitutionem *cap. siquem cit.* esse correctoriam juris antiqui, juxta quod sub nomine excommunicationis simpliciter pro-

lato aliquando intellecta fuit excommunicatio minor, teste Palao *tract.* 29. *D.* 2. *part.* 2. *n.* 2. igitur extensionem non admittit.

12

Quaeritur 3. penes quem sit potestas ferendi censuras? Resp. Datur in ecclesia potestas ferendi censuras. Ita catholici omnes, constatque ex *concil. Constant. sess.* 8. *error.* 30. *et sess.* 15. *error.* 19. Confirmat hoc ipsum usus, et praxis totius ecclesiae. Colligitur ex verbis *Matth.* 16. *et* 18. ubi generaliter Christus Petro, ejusque successoribus concedit potestatem ligandi, atque solvendi; ligat autem ecclesia per censuras. *Ratio est*, quia in omni bene constituta rep. debet esse potestas quosdam sibi noxios excludendi a suo corpore, alios male administrantes suspendendi a quibusdam officiis, aliis interdicendi certos actus, et functiones: ergo id etiam debet esse in ecclesia: haec autem est ipsa potestas ferendi censuras, nempe excommunicationis, suspensionis, et interdicti: ergo etc. Usus potestate ista *s. Petrus* adversus Simonem magum per verba, *non est tibi pars, vel sors in sermone*; Act. 8. *v.* 21. *et s. Paulus*, dum 1. *Corinth.* 5. *v.* 5. hominem incestuosum, et *Timoth.* 12. *v.* 20. Hymenaeum, et Alexandrum, circa fidem naufragantes, Sathanae tradidit; nam hac traditione eos excommunicatos fuisse cum s. Chrysostomo, et Theophylacto observat Cornelius. Potestque potestas ista esse vel ordinaria, vel delegata. Hinc

13

Dub. 1. penes quos sit potestas ordinaria ferendi censuras? Resp. Potestate ordinaria ferre censuras potest, 1. summus pontifex respectu totius ecclesiae, ut fatentur omnes catholici, et patet ex *extr. unam sanctam* 1. *de major. int. comm.* 2. Episcopus, et archiepiscopus in sua dioecesi quoad sibi subditos; *cap. perniciosa* 1. *c. conquerente* 16. *de offic. ordin. c. cum episcopus* 7. *eod. in* 6. *et c. a nobis* 21. *h. t.* 3. cardinales in ecclesiis sui tituli; *c. his, quae* 11. *de major. et ibi* DD. communiter, 4. Legati a latere in provincia suae legationis; *c. novit* 7. *de offic. legat. et cap. legatos* 2. *eod in* 6. 5. Capitulum sede episcopali vacante, hujusque, vel episcopi, aut archiepiscopi vicarius generalis *arg. cap. un de major. in* 6. *cap. venerabilibus* 7. *hoc tit. in cap. non putamus* 2. *de consuet. in* 6. ac trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.* 6. Praelati, et praepositi ecclesiarum collegiatarum, et alii obtinentes jurisdictionem in foro ecclesiae externo; *cap. quaerenti* 20. *de V. S. et c. cum medicinalis* 1. *h. t. in* 6. 7. Abbates, priores, et similes praepositi, ac superiores regularium, non solum generales, et provinciales, sed etiam locales, ex privilegio pontificis officio, et muneri eorum perpetuo annexo; *c. cum in ecclesiis* 10. *de major. cap.*

fin. de stat. monach. et c. sicut tuis 33. junct. gloss. *V. anathematis de simon.* 8. concilia generalia, et provincialia in sua provincia, aut natione, uti et congregationes, et capitula generalia, ac provincialia quarundam religionum; Navar. *man. cap.* 27. *n.* 5. Suar. *D.* 2. *de censur. sect.* 2. *per totam*, Palao *tract.* 29. *D.* 1. *p.* 4. *n.* 2. Engl *hic n.* 13. Konig. *num.* 8. Pirh. *num.* 24. Vviesl. *num.* 4. Reiffenst. *num.* 7. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 17.

14

Dub. 2. quinam censuram ferre possint ex potestate delegata? Resp. Potestate delegata censuras ferre possunt omnes illi, quibus praedicti *n. praec.* potestatem ordinariam habentes illud commiserint; quia potestas ordinaria, hoc ipso, quod ordinaria est, delegari potest, ut constat ex *tot. tit. de offic. ord. et c. cum episcopus* 7. *eod in* 6. Ut vero delegari alicui potestas haec possit, debet is, cui haec mandatur jurisdictio, et capax illius existere. Et quidem 1. debet habere usum rationis, cum illam accipit; alias nulla erit acceptatio, quae ad accipiendam jurisdictionem requiritur ex communi sententia, 2. debet esse baptizatus; quia non potest exercere munera ecclesiae, qui intra illam nondum existit; 3. debet esse insignitus saltem prima tonsura; nam laicus hujus jurisdictionis est incapax, quae proin ab alio, quam summo pont. delegari eidem non potest, ut dictum est *n.* 3. 4. non debet esse conjugatus; nam etsi iste, si minores ordines habeat, habitum deferat, et alicui ecclesiae deserviat, privilegio canonis, et fori gaudeat, eclesiasticae tamen jurisdictionis existit incapax, ut proin ab alio, quam pont. de plenitudine potestatis committi illa ipsi non possit, *cap. un. de cleric. conjug. in* 6. nisi separatus ab uxore vivat, edito utrinque voto castitatis; La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 26.

15

Dub. 3. utrum potestas ferendi censuras saltem de plenitudine potestatis pontificiae possit delegari foeminae? Negat Engl *hic n.* 15. cum Avila, Coninck etc. quia putant foeminas hujus jurisdictionis esse incapaces jure divino, quod Christus claves ecclesiae nulli foeminae, sed soli Petro, Apostolis, et eorum successoribus concesserit. *Conf.* 1. ex illo Apostoli 1. *corinth.* 14. *v.* 34. ubi prohibetur mulieribus, ne in ecclesia doceant; quia id indecens est: ergo a fortiori indecens erit eas uti jurisdictione ecclesiastica, superiores se clericis ostendere, *Conf.* 2. si foeminae jure divino non essent incapaces hujus potestatis, aliquando illis a pontifice fuisset commissa; nunquam autem commissa legitur: ergo etc.

16

Sed probabilius foemina potestatis istius solum incapax est jure positivo humano : cons. pontifex ex plenitudine jurisdictionis suae papalis posset ei potestatem concedere ferendi censuras ; Sayr. *l.* 1. *de censur. cap.* 5. Suar. *D.* 2. *de censur. sect.* 3. *n.* 7. Layman. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 4. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 4. *n.* 5. Pirh. *hic n.* 24. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 19. Ratio est , quia potestas haec ferendi censuras , etsi spiritualis sit , non tamen est potestas ordinis , sed jurisdictionis tantum : et hinc , ut *n.* 3. dictum est , absolute etiam laico conferri potest ; atqui foemina non videtur jure divino esse incapax jurisdictionis spiritualis ; quia ex privilegio pontificis potest conferre beneficia clericis , in ecclesia illos instituere , ac tandem praecepta ponere , ut deciditur *cap. dilecta* 12. *de major.* quae omnia sunt munera jurisdictionis spiritualis.

17

Atque hinc patet argumentum oppositum ; fateor enim claves ecclesiae , prout potestatem ordinis , et jurisdictionis continent , non posse communicari foeminis , imo nec clavem jurisdictionis per se , et directe , bene tamen indirecte , et per accidens , in uno , vel alio casu. *Neque obstat* , quod foeminae non sunt successores Apostolorum ; nam etiam laicus , dum extra clerum existit , successor apostolorum non est , et tamen ipsi a pontifice committi potestas ferendi censuras pro una , vel altera vice potest. *Ad conf.* 1. concedendo non posse foeminae ob indecentiam per se , et communiter committi potestatem ferendi censuras , sicut nec potestatem docendi: at sicut urgente aliqua gravi causa potest pontifex foeminae alias eruditae permittere docere populum , ita potest eidem permittere , ut ferat censuras. *Ad conf.* 2. eo argumento solum probatur , raro, vel nunquam posse evenire casum , qui pontificis concessionem honestet , ideoque pontifices ab ea concessione abstinent.

18

Dub. 4. utrum potestas censurandi competat parocho ? *Affirmativa* videtur supponi *can. nemo* 11. *caus.* 8. *q.* 1. ubi asseritur cognitio causae praemittenda excommunicationi ab episcopis , et presbyteris. *Conf.* ex *c. si sacerdos* 1. *de offic. ordin.* ubi potestas excommunicandi clare tribuitur sacerdoti ; et *c. cum ab ecclesiarum* 3. *eod.* ubi sententia excommunicationis , et interdicti , a plebano s. Pancratii lata in suos subditos habetur pro rata , et jubetur inviolabiliter observari.

19

Sed dicendum , potestatem censurandi parocho non competere; Navar. *man. c.* 27. *n.* 5. Suar. *D.* 2. *de censur. sect.* 2. *num.* 8.

Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 4. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 5. *num.* 4. Konig *n.* 8. Vviest. *n.* 5. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *num.* 21. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 102. Ratio est, quia censura ferri nequit, nisi ab habente jurisdictionem fori externi, ut colligitur ex *c. quaerenti* 20. *de V. S. et c. cum medicinalis* 1. *h. tit. in.* 6. Parochus autem jurisdictionem fori externi, nisi specialiter haec ipsi committatur, nullam exercet; *can. de persona* 38. junct. gloss. *V. non ab alio caus.* 21. *q.* 1. ergo etc.

20

Ad *can. nemo* in contrarium allegatum, presbyter, de quo ibi est sermo, jurisdictionem fori externi privilegio, vel consuetudine legitime praescripta obtinuit. *Ad conf.* is, qui sententiam excommunicationis, et interdicti in textibus *cit.* tulit, non fuit simplex plebanus, sed in priori quidem casu episcopus, in posteriori praepositus ecclesiae collegiatae, ut notat Avil. *p.* 2. *c.* 3. *dub.* 2. vel si hoc negas, pariter dicendum, ipsos potestatem hanc obtinuisse via praescriptionis, vel consuetudinis, ut notant Abb. *in c.* 3. *cit. n.* 3. Barbos. *n.* 2. Gonzal. *n.* 2.

21

Dub. 5. utrum potestas censurandi acquiri possit consuetudine, vel praescriptione? Resp. affirmative. Ita communiter DD. et constat de consuetudine ex *cap. dudum* 54. *vers. sed cum in jure de elect.* de praescriptione ex *c. auditis* 15. *et c. cum olim* 18. *de praescript.* Ratio est, quia potestas censurandi potest acquiri privilegio summi pontificis: ergo etiam praescriptione, vel consuetudine, modo persona praescribens sit capax possessionis.

22

Quaeritur 4. quae conditiones requirantur ex parte ferentis censuram, ut ferre eandem possit? Resp. 1. requiritur potestas ordinaria, vel delegata: unde si tempore, quo delinquens censura ligandus erat, tu careas potestate, nulla erit censurae impositio; Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 5. *n.* 1. Estque perinde, sive jurisdictio ex parte ferentis censuram cesset per remotionem ejus ab officio, sive alio modo. Ita cessat potestas judicis primae instantiae in causa in qua legitime appellatum est; tunc enim ea causa, in qua legitime appellatum est, a judice, a quo est appellatum, eximitur, et ad superiorem illius devolvitur, ita ut si ante incursionem censurae appelletur, judex *a quo* censura ligare appellantem non amplius possit. Ut tamen appellatio suspendere jurisdictionem judicis *a quo* possit, duo requiruntur, 1. ut sit legitima, seu ex causa rationabili facta, 2. ut incursionem praecedat, nam censura incursa sola

absolutione tolli potest; Palao *D.* 1. *cit. p.* 8. *num.* 4. Engl *hic n.* 104. Reiffenst. *ibid. n.* 36.

23

2. Requiritur, ut censura imponatur voluntarie, et humano modo; *c. cum voluntate* 54. *h. tit.* quae voluntas aut verbis, aut signis aliis indicari debet. Dixi *voluntarie*, nam an voluntas ista debeat esse libera, ita, ut interveniente gravi metu, nulla sit, difficultate non caret. *Ratio dubitandi* est, quia absolutio a censura, ex hujusmodi metu facta, irrita, et nulla est, ut expresse deciditur *c. un. de his, quae vi, metusve causa etc.* atqui idem est judicium faciendum de impositione censurae, quod de absolutione; *can. verbum* 51. *de poenit. dist.* 1. ibi, *dominus par jus et solvendi esse voluit, et ligandi, qui utrumque pari conditione permisit*; ergo etc. *Sed dicendum*, quod metus non impediat valorem censurae; Abb. *in cap.* 2. *de his, quae vi metusve causa etc. n.* 11. Hurtad. *de censur. difficult.* 6. *n.* 24. Coninck *D.* 13. *dub.* 5. *n.* 36. Palao *part.* 5. *cit. n.* 2. Ratio est, quia gesta per metum jure naturae valida sunt, nisi aliunde jure positivo irritentur; metus enim, etsi minuat, non tamen tollit voluntarium; atqui jure positivo latio censurae metu facta non reperitur irritata; ergo etc. *Ad rationem dubitandi* nego paritatem; nam absolutio censurae, ex metu concessa, declaratur irrita ob favorem ecclesiasticae potestatis, ne scilicet praelati vexarentur; at impositionem censurae irritam esse, non est favor ecclesiasticae potestatis, sed ejus, in quem fertur. Accedit, quod non tam frequenter timeri potest, vexandos praelatos, ut censuras imponant, quam ut ab iis absolvant; ergo irritatio absolutionis non est extendenda ad censurae impositionem. Quod additur ex *can. verbum cit.* intelligendum est per se, et nisi per accidens impediatur; fit autem saepe, ut habeat praelatus potestatem ferendi censuram, et impeditus sit ab absolutione concedenda, prout patet in incendiario, quem si episcopus nominatim excommunicavit, non tamen potest absolvere, sed solus papa.

24

3. Ferens censuram debet existere intra proprium territorium; nam extra illud existens etiam sibi alias subditum censura ligare non potest; Abb. *in c. novit* 7. *n.* 3. *de offic. legat.* Navar. *man. cap.* 27. *n.* 6. Sayr. *l.* 1. *cap.* 14. *n.* 4. Hurtad. *de censur. diffic.* 6. *n.* 25. Coninck *D.* 13. *dub.* 5. *n.* 39. Palao *part.* 5. *cit. num.* 3. Vallens. *hic* §. 5. *n.* 2. Pirh. *ibid. num.* 28. et colligitur ex *can. episcopum* 7. *caus.* 9. *quaest.* 2. *et Clem. un. de for. compet.* Ratio est, quia extra territorium nemini datum est jurisdictionem contentiosam exercere, ne judici illius loci injuriam inferat; *cap. novit. cit. et l. omnes* 2.

ff. de offic. procons. at ferre censuram est actus jurisdictionis contentiosae, utpote quae fertur in invitum, et cum cognitione causae; ergo etc. *Excipitur* 1. si notoria, et manifesta sit contumacia, ita, ut fieri sententia excommunicationis possit absque cognitione causae, vel si praemissa jam sit cognitio causae in territorio proprio: tunc enim ferri censura potest extra territorium proprium; Sayr. *loc. cit. num.* 6. Palao *n.* 3. *Excipitur* 2. si episcopus a suis expulsus sit, quia eo casu, petita licentia a loci Ordinario, licet non obtenta, poterit in sibi subditos censuram ferre, ut habetur *Clem. un. cit.* et tradunt *Navar. Hurt. Coninck Pal. et alii supra.*

25

4. Ut juste et licite quis ferat censuras, non debet esse ligatus censura; La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 27. neque debet aliqua lege, aut superioris praecepto esse interdictus; Palao *n.* 4. item non debet ex pravo affectu odii, aut vindictae duci; Palao *l. cit.* et hoc teste omnes. Et hinc nemo potest censuram per modum judicii ferre in causa propria, quia judicans in causa propria praesumitur sinistro affectu duci; La Croix *loc. cit. n.* 20. Dixi *per modum judicii*; nam per modum justae defensionis ferri censura potest in causa propria, ut cum *Diana* advertit La Croix *l. cit.* sicut enim vis vi repelli potest, ita licitum est injustum invasorem per censuram ab injuria arcere. Imo si causa est ita manifesta, ut nec negari posset, nec opus esset examinari, in causa propria censura ferri posset etiam per modum judicii; La Croix *loc. cit.*

26

5. Censuram debet praecedere monitio, saltem quoad ligamen. Ita de censura excommunicationis expresse traditur *c. sacro* 48. *h. tit. c. cum medicinalis* 1. *et cap. constitutionem* 9. *eod. in* 6. de suspensione; *c. reprehensibilis* 26. *de appellat.* de interdicto; *c. statutum* 13. *h. tit. in* 6. et universaliter pro omnibus ex omnium sententia tradunt Sot. *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 1. *art.* 2. *concl.* 4. *et* 5. Navar. *man. c.* 27. *n.* 10. Suar. *D.* 3. *de censur. sect.* 8. *num.* 8. Coninck *D.* 10. *dub.* 9. *concl.* 3. *n.* 82. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *cap.* 5. *n.* 6. Palao *p.* 5. *cit. n.* 5. Pirh. *n.* 34. *et* 37. *hic.* Ratio est, quia censura fertur ob contumaciam, et inobedientiam actualem; at, qui monitus non est a ferente censuram, non est illi rebellis, et inobediens; ergo etc.

27

Dub. 1. qualis debeat esse ista monitio, ut licite feratur censura? Resp. Non sufficit, ut sit qualiscumque, sed 1. debet esse trina, vel una tribus aequivalens, sive complectens intervalla temporis, inter monitiones interponi solita, *nisi facti necessitas aliter*

suaserit, ut loquitur Gregorius IX. *cap. constitutionem cit.* Ex defectu tamen trinae monitionis (modo monitio adsit) censura non redditur nulla, sed injusta, prout colligitur ex *c. Romana* 5. *h. tit. in* 6. ubi cavetur, ne judices ferant sententiam excommunicationis, vel suspensionis *absque competenti monitione praemissa, et si contra praesumpserint, injustas noverint esse illas:* ubi *glossa* ponderat dictionem *injustas*, et advertit non dixisse *nullas*. *Excipitur*, nisi lata sit contra participantes, et communicantes cum excommunicato ab eodem judice, haec enim, ut valida sit, requirit trinam monitionem, ut expresse cavetur *c. statuimus* 3. *et cap. statutum* 13. *h. t. in* 6. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 3. Engl. *n.* 111. Pirh. *n.* 35. *not.* 2. *et n.* 135. *not.* 1. Konig. *n.* 16. Reiffenst. *n.* 24.

28

2. Haec monitio debet fieri in scriptis, quae continere debent causam, pro qua censura imponitur, et tradi reo, cui illa imponitur; quodsi vero judex (nisi fuerit episcopus) absque urgenti causa solo verbo, et non scripto excommunicationem intulerit, ab ingressu ecclesiae, et divinis officiis ipso jure suspenditur per mensem, et si illo tempore se divinis ingesserit, fit irregularis, prout habetur *c. cum medicinalis* 1. *h. tit. in* 6. Palao *p.* 5. *cit. n.* 9. Vallens. §. 2. *n.* 5. Vviest. *n.* 23. Reiffenst. *n.* 25. cum aliis. Dixi, *nisi fuerit episcopus*, nam episcopus sub praedicto decreto non continetur, cum illius non fuerit mentio expresse facta, juxta textum; *cap. quia periculosum* 4. *hoc tit. in* 6. Vallens. *loc. cit.* Addidi *absque urgente causa*; nam ea stante, non solum valide, sed etiam licite verbotenus excommunicatio proferri potest, ut colligitur ex *cap. cum medicinalis cit.* quod requirit temeritatem; atqui si justa adsit causa, abest temeritas; ergo etc. Imo etsi scriptura omittatur absque legitima causa, et prolatio censurae verbotenus fiat, propterea tamen probabilius valorem suum non perdet, ut contra Sayr. *l.* 1. *thesaur. cap.* 7. *n.* 16. docent Coninck *D.* 13. *dub.* 9. *concl.* 5. *n.* 89. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *part.* 1. *cap.* 6. *n.* 1. Palao *loc. cit. n.* 10. Ratio est, quia jure naturae scriptura non est necessaria; jure autem positivo, etsi scriptura requiratur, *cap. cum medicinalis citat.* non tamen sic necessario requiritur, ut aliter prolata censura irritetur.

29

3. Fieri monitio debet coram testibus, qui de illa testari possint, ut traditur *c. sacro* 48. *pr. h. tit.* ibi, *personis praesentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio:* item fieri debet ad rei personam, nisi iste malitiose latitet; tunc enim citatio ejus fieri posset ad ejus domum, aut valvas ecclesiae, vel in alio loco publico, ex quo in rei notitiam venire possit; *cap. quo-*

niam 5. §. *porro ut lit. non contest. Clem. causam* 3. *de elect.* et docent Covar. *in c. alma p.* 1. §. 9. *n.* 4. Suar. *D.* 3. *de censur. sect.* 11. *n.* 2. Coninck *D.* 13. *dub.* 9. *concl.* 1. Laym. *p.* 1. *cit. c.* 5. *n.* 4. *fin.* Palao *n.* 11. Vallens *hic* §. 2. *n.* 3. Pirh. *n.* 35. *not.* 3. Konig. *n.* 16. Vviest. *n.* 23. Reiffenst. *n.* 25.

30

Dub. 2. quando ad censurae legitimam prolationem exigatur monitio praevia? Resp. tunc solum exigitur, quando infligitur per sententiam specialem, et ut vera censura. Atque hinc 1. monitione praevia opus non est, quando non infligitur, ut vera censura, sed magis ut poena vindicativa, sicut infligitur *c. cum in cunctis* 7. §. *fin. de elect. c. sacro cit. pr. c. cum medicinalis* 1. *vers. exemplum h. tit. in* 6. Palao *tr.* 5. *cit. n.* 5. Vviest. *n.* 20. Reiffenst. *num.* 28. Porro suspensio, et interdictum aliquando sic infliguntur, ut patet ex testibus *cit.* excommunicatio autem nunquam infligitur, nisi ut vera censura, ac proinde cum ab homine per sententiam specialem ferenda est, et causa ejus notoria non est, monitio ipsi praemitti debet; *c. reprehensibilis* 16. *de appellat.*

31

2. Non est opus monitione speciali, quando censura a jure, vel per sententiam generalem pro futuris culpis lata est; tunc enim ipso facto incurritur; *textus* et gloss. *in c. reprehensibilis cit. V. ipso suo gerere.* Ratio est, quia ipsum jus, seu canon continua quaedam admonitio est, et omnibus non ignorantibus loquitur, et inobedientibus poenam minitari censetur; cons. alias non est opus publicatione, vel monitione, quam quae ad constituendam legem, vel statutum requiritur; Covar. §. 9. *cit. n.* 5. *D.* 3. *sect.* 8. *n.* 3. Laym. *cap.* 5. *n.* 5. Palao *n.* 11. Pirh. *n.* 36. Vviest. *n.* 21. Reiffenst. *n.* 21. *Excipitur*, nisi aliam admonitionem accedere jus ipsum in casu aliquo particulari velit, sicut voluisse videtur *Clem.* 1. *de decim. et Clem. fin. v. fin. de statut. monach.*

32

3. Non requiritur monitio, si delictum, et ipsa etiam delinquentis non resipiscentis contumacia publica, et notoria foret; cum enim excessus notorius excusatione, examinatione, et probatione non indigeat, *can. manifesta* 15. *etc. caus.* 2. *quaest.* 1. *cap. bonae* 23. *vers. porro de elect. cap. evidentia* 9. *de accusat.* casu, quo delictum, et contumacia publica, et notoria est, sententia excommunicationis etc. praeviam monitionem necessario non exposcit; Suar. *D.* 3. *sect.* 10. *n.* 18. Laym. *cap.* 5. *cit. n.* 6. *fin.* Palao *n.* 12. Vviest. *n.* 22.

33

Dub. 3. an siquis commisit delictum, cui ipso jure annexa censura est latae sententiae, judex eundem absque praevia monitione declarare, et denuntiare possit, tanquam ligatum censura? Resp. posse, modo delictum publicum sit, et notorium, neque delinquens ejusdem poenituerit. Ita Navar. *l.* 5. *cons.* 20. *de haeret. n.* 5. *edit.* 2. Suar. *sect.* 10. *cit. n.* 18. Laym. *n.* 6. Palao *n.* 12. colligitur ex *can. manifesta c. bonae, et cap. evidentia citt.* et apertius ex *cap. reprehensibilis* 26. *de apell.* ibi, *praesenti decreto statuimus, ut nec praelati, nisi canonica monitione praemissa, suspensionis, vel excommunicationis sententiam ferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quae ipso suo genere, suspensionis, vel excommunicationis poenam inducat.* Ratio est manifesta, quia denuntiatio non est novum vinculum, et censura, ut dicitur *cap. pastoralis* 53. §. *verum de appell.* ergo non adest causa, ob quam monitio praerequiratur.

34

Debet tamen delictum notorium esse vel praesentia, vel ipso facto, ita, ut nulla tergiversatione celari possit, aut excusationem admittere; alias ea declaratio illicita esset contra jus naturae, et juridicum ordinem procedendi. Praeterea requiritur, ut reus non poenituerit; nam si absolutionem a censura postulaverit reus, vel satisfactionem obtulerit, non est denuntiandus, sed potius absolvendus, juxta textum *cap. qua fronte* 21. *de appell.* cum finis censurae obtentus sit, quia est delinquentis correctio et emendatio; Palao *n.* 12. *cit.*

35

Quaeritur 5. in quos ferri censura possit? Resp. Ferri solum potest in fideles baptizatos, rationis, et doli capaces, viatores, sive deinde sint laici, sive clerici, modo subjecti sint jurisdictioni ferentis censuram. Atque hinc censurae incapaces sunt

36

1. Creaturae irrationales, utpote quae nec potestati ecclesiasticae subduntur, nec culpam committere possunt, ob quam censura fertur. Neque refert, quod aliquando hujusmodi creaturas irrationales, si fidelibus noceant, ecclesia suis precibus anathematizet; quia anathema illud non punitionem, quae culpam supponit, sed execrationem duntaxat, et detestationem quandam spectat; Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 6. *n.* 1. Vviest. *n.* 6. *hic vers. prima.*

37

2. Pagani, et judaei, etiamsi cathecumeni jam sint, juxta illud Apostoli: *quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* 1. *Co-*

rinth. 5. *v.* 12. quia, ut trid. *sess.* 14. *c.* 2. *de poen. sacr.* ait, *ecclesia in neminem judicium exercet, qui non prius in ipsam per baptismi januam fuerit ingressus.* Secus est de haereticis apostatis, et schismaticis; quia hi per baptismum, quem susceperunt, potestati ecclesiae subjecti sunt, a qua per lapsum in crimen haeresis, vel apostasiae eximuntur; *can. de judaeis* 5. *dist.* 45. *cap. majores* 3. §. *item quaeritur de bapt.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 1. Palao *p.* 6. *cit. n.* 1. *vers. secundo.* Valleus. *hic* §. 6. *num.* 1. Engl. *n.* 3. Pirh. *n.* 26. Konig. *n.* 10. Reiffenst. 15. *et* 16.

38

3. Infantes, furiosi, et alii usu rationis carentes; quia sine isto neque delicti, et contumaciae, neque correctionis, et emendationis capaces sunt. Quodsi tamen hujusmodi furiosus, vel amens, antequam in furorem, vel amentiam incidit, causam censurae dedit, haud dubie ligatus maneret censura etiam, postquam furiosus, vel amens effectus est; quia usus rationis, et libera voluntas solum requiritur ad causam censurae apponendam, non vero ad ipsam censuram contrahendam; Suar. *D.* 5. *de censur. sect.* 1. *num.* 20. Laym. *cap.* 4. *cit. n.* 3. Palao *n.* 1. *cit. vers. quarto*, la Croix. *tom.* 8. *l.* 6. *n.* 39. Si tamen amentia esset perpetua, a censura antea contracta absolvi deberet, ut notat Suarez *sect.* 1. *cit. n.* 21. Laym. *n.* 3. *cit.* Palao *l. cit.* la Croix *n.* 40. *et seqq.* quia censura est poena medicinalis: et propterea non expedit ea ligatum esse, qui per ipsam emendari non potest.

39

4. Mortui, ut contra Tabien. *V. excommunicatio n.* 4. notat Sylv. *V. eod.* 1. *n.* 7. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 13. Covar. *in c. alma part.* 1. §. 11. *n.* 8. Azor. *p.* 2. *l.* 5. *cap.* 26. *quaest.* 2. Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 3. Laym. *n.* 2. Palao *loc. cit. vers. tertio.* Vallens. §. 6. *n.* 3. Engl. *n.* 3. *et* 4. Pirh. *n.* 27. Konig. *n.* 10. Vviest. *num.* 8. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 108. et constat ex *can. de communione* 1. *can. legatur* 2. *can. nec quisquam* 4. *caus.* 24. *quaest.* 2. Ratio est, quia si ligari censura mortui possent, hoc fieret, vel quoad animam, vel quoad corpus: non ratione corporis, quia est quid inanimatum incapax subjectionis: non ratione animae, quia haec est quid spirituale, invisibile, et subjici nequit ecclesiae visibili. *conf.* vel enim hujusmodi mortui anima est in coelo, vel in purgatorio, vel in inferno. Si in coelo, vel in purgatorio, non est in eo statu, quo affici censura possit, utpote grata Deo: si in inferno, corrigibilis non est; ergo etc. *Neque obstat*, quod *can. fin. caus. et q. cit.* haeretici etiam post mortem anathemate feriri, et *cap. a nobis* 28. *h. tit.* excommunicati, qui cum signis poeniten-

tiae decesserunt, absolvi jubeantur. Nam quod haereticos attinet, ii post mortem non tam excommunicantur, quam ut tales declarantur, ad terrorem fidelibus incutiendum, ne cum mortuis in sepultura, vel precibus publicis communicent, quibus viventibus communicare non poterant. Absolutio vero, quae impertitur excommunicatis, qui cum poenitentiae signis decesserunt, directe non ad ipsos, sed ad vivos porrigitur, quatenus isti solvuntur obligatione, ne in excommunicatione defuncti cadaver sepeliant in loco sacro.

40

5. Qui jurisdictioni ordinariae, vel delegatae ferentis censuram subjecti non sunt; *c. a nobis* 21. *h. tit. et c. cum inferior.* 16. *de major.* quia superior jurisdictionem, et superioritatem in alium, quam sibi subditum exercere non potest; Palao *n.* 3. et hoc teste omnes. Et hinc censura nullatenus ligari potest; 1. summus pontifex; quia superiorem in terris non habet, et leges ab ipso latae eundem quoad vim saltem coactivam non obligant; Laym. *c.* 4. *cit. n.* 4. Palao *p.* 6. *n.* 3. Pirh. *n.* 26. Vviest. *n.* 9. Reiffenst. *n.* 18. *Excipitur*, si papa deprehendatur devius a fide; tunc enim concilium posset eum per censuras cogere, ut pareat: *can. si papa* 6. *dist.* 40. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 22. videatur Bellarm. *de pontifice l.* 2. *quaest.* 30. quaestionem istam fuse pertractans. 2. archiepiscopus ferre censuram non potest in subditum episcopi suffraganei, nisi visitet actu, vel ad ipsum devolvatur causa per appellationem; *cap. venerabilibus* 7. *hoc tit. in* 6. la Croix *l. cit. num.* 29. 3. episcopi ex speciali privilegio juris non ligantur censura suspensionis, et interdicti generaliter lata, nisi mentio ipsorum expressa fiat; *cap. quia periculosum* 4. *h. tit. in* 6. ne, ut *ibid.* dicitur, impediantur in exercitio officii sui; Vviest. *n.* 9. Reiffenst. *n.* 19. Secus videtur dicendum de censura excommunicationis; quia de hac *in cap. cit.* non fit mentio, nec in positivis valet argumentum a pari: la Croix *n.* 34. et apud hunc Suar. Dicast. Gibalin. 4. rex, et imperator ob eorum supremam dignitatem hodie censurari non possunt ab episcopis, sed id sibi reservat summus pontifex; Avil. *p.* 2. *de censur. cap.* 4. *D. un. dub.* 4. Palao *p.* 6. *cit. n.* 3. Vviest. *n.* 9. *fin.* Reiff. *n.* 20. la Croix *n.* 33. 5. nemo incurrit censuram a se latam; quia nemo tenetur suis legibus: la Croix *n.* 35. Potest tamen quis occasione censurae a se latae incurrere censuram ab alio latam, ut siquis conversetur cum alio a se excommunicato; nam talis incurret excommunicationem minorem, a papa in communicantes cum excommunicato latam, sicut qui celebrat in ecclesia a se interdicta, probabilius fit irregularis: la Croix *l. cit.*

41

Dub. 1. an ultra usum rationis ad incurrendam censuram etiam requiratur pubertas? Non conveniunt satis DD. Ugolin. *de censur. cap.* 17. §. 3. *n.* 5. affirmant requiri pubertatem, eo, quod ante illam aetatem non satis percipiant ordinem judiciarium, neque impubes in judicio admittatur ad se defendendum, vel agendum, juxta *cap. fin. de judic. in* 6.

42

Sed respondendum videtur cum distinctione; nam censurae latae a jure impuberes rationis compotes capaces sunt; Suar. *D.* 5. *de censur. sect.* 1. *n.* 17. Coninck *D.* 13. *dub.* 6. *n.* 45. Hurtad. *de censur. diffic.* 7. *n.* 30. Palao *p.* 6. *cit. n.* 2. et hoc supponit *cap. super eo* 1. *et cap. fin. h. tit.* quoad excommunicationem canonis ob percussionem clerici. Ratio est, quia nullo jure eximuntur, et cum copulam committere possint, cui annexa censura est, non est, cur a censura excusentur. Idem videtur dicendum de censura lata per statutum, nisi contrarium constet ex consuetudine. Censurae ab homine ferri quidem, et ipsae adversus impuberem possunt, non tamen conveniens est in eos ferri: quod etiam usus, et consuetudo satis recepta probat; nunquam enim directe censura solet in impuberes ferri. Dixi *directe*: nam indirecte, et consequenter, non est dubium impuberes censura ligari, ut contingit in interdicto generali populi, quod impuberes rationis usum habentes comprehendit.

43

Neque obstat ratio Ugolini; etsi enim impubes ordinem judiciarium ignoret, de illo tamen instrui potest, sicut alii puberes, ordinem judiciarium ignorantes, instruuntur. Accedit, quia respondere per procuratorem potest.

44

Dub. 2. utrum tota aliqua communitas censura ligari possit? Resp. cum distinctione; nam censura excommunicationis communitas ligari nequit, sed tantum illi de communitate, qui specialiter sunt culpabiles; *c. romana* 5. *vers. in universitatem h. tit. in* 6. sunt enim plerumque in communitate nonnulli, qui vel plane sunt innocentes, vel minus, quam ceteri, nocentes: ut adeo nimis asperum, et acerbum foret, si poenam aequalem, et aeque severam cum nocentibus substinere deberent; *can. satis perversum* 7. *dist.* 56. *can. si habes* 1. *caus.* 24. *q.* 3. Navar. *man. c.* 17. *n.* 13. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 6. Palao *p.* 6. *cit. n.* 3. Vallens. §. 6. *n.* 2. Engl. *n.* 37. Pirhing. *n.* 27. Reiffenstuel. *n.* 89. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 113. *Excipitur*, nisi constaret, omnes et singulas personas alicu-

jus collegii, aut universitatis esse reas, aut participes alicujus delicti, et in eo contumaciter persistere; tunc enim omnes sive totum collegium, aut universitas excommunicari poterit; Pirhing. *loc. cit.*

45

Quoad censuram suspensionis dicendum, eam quidem in communitatem ferri posse, et tenere, licet in hac aliqui sint innocentes: quoad effectum tamen est distinguendum; nam talis suspensio in communitatem lata membra innocua quidem afficit quoad functiones et jura communitati qua tali collective competentia, non vero quoad functiones, et jura, quae singulis sigillatim competunt; Palao *D.* 4. *p.* 3. *n.* 3. Vviest. *n.* 11. magnif. P. Schmier *l. cit. n.* 115.

46

Interdictum autem id habet singulare, quod integram communitatem, et in hac etiam innocentes obstringat, si generale sit; *c. si civitas* 17. *h. tit. in* 6. Neque per hoc censuram ferens ullius injustitiae valet argui; quia per tale interdictum innocentes proprie loquendo non puniuntur, sed ecclesia justas ob causas sua beneficia, et officia subtrahit tam nocentibus, quam innocentibus; P. Schmier *n.* 116.

47

Dub. 3. an episcopus ferre possit censuram in peregrinum in sua dioecesi commorantem? Lugo *l.* 6. *respons. mor. D.* 22. et alii putant, non posse; quia non habet potestatem in personam, in quam deberet ferri sententia. Alii tamen cum Engl. *num.* 35. et la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 32. contradicunt; quia sicuti possunt ferri leges, quibus obligantur peregrini, v. g. de non gestandis armis, ita illis legibus potest addi censura, et talis peregrinus ratione delicti fit subditus tali episcopo; *cap. fin. de for. comp.*

48

Hinc ut idem la Croix *l. cit.* cum Gibalino docet, et *declaratione cardd.* confirmat Pignat. *tom.* 1. *consult.* 170. *n.* 8. episcopus potest ferre censuram in alium episcopum, imo etiam in archiepiscopum in territorio sui episcopi suffraganei commorantem, et delinquentem; quia quamvis sint pares, aut etiam superiores dignitate, tamen ratione delicti sunt subditi illius territorii.

49

Dub. 4. an censuram incurrat, qui commisit delictum extra dioecesim, vel territorium superioris sui statuentis censuram? Resp. distinguendo; nam si prohibitio facta sit per statutum territoriale, censura in delinquentes lata non afficit existentem extra territorium statuentis censuram, ut expresse deciditur *cap. fin. de constit. in* 6. Secus est, si episcopus per sententiam, vel speciale praeceptum ali-

cui sub tali censura prohibuit delictum; hanc enim incurreret absens, quamvis contra eum extra dioecesim non posset cum strepitu forensi institui actio; la Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 43.

50

Debet tamen ad hoc considerari non tam praesentia physica, quam moralis; contingit enim aliquando subditum esse corporaliter extra territorium excommunicantis, et tamen delinquere in territorio excommunicantis, ut si lata esset excommunicatio in dioecesi Augustana adversus parochos ultra duos menses absentes a suis parochiis: et hoc casu ligarentur parochi dictae dioecesis, etsi morarentur in alia dioecesi; quia moraliter in dioecesi Augustana reputantur existere, siquidem ibi committunt delictum non residendo, ut optime notant Coninck *D.* 13. *dub.* 7. *concl.* 6. *et* 7. *n.* 6. *et* 62. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 3. *n.* 3.

51

Dub. 5. an possit quis duplici censura affici, quae ejusdem sit rationis? *Ratio dubitandi* est, quia privatio non suscipit magis, et minus; igitur cum quaelibet ex his censuris sit privatio spiritualium bonorum, nequit, posita una censura; alia ejusdem rationis succedere, alias succederent duae privationes ejusdem numero formae in eodem subjecto, quod est impossibile.

52

Sed his non obstantibus, dicendum, ob diversas causas posse aliquem diversis censuris ejusdem rationis ligari. Ita Silv. *V. excommunicatio* 1. *n.* 10. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 2. *concl.* 3. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 11. *n.* 13. Suar. *D.* 5. *de censur. sect.* 3. *n.* 1. *et seqq.* Molin. *tr.* 3. *D.* 31. *n.* 3. *et* 7. Garc. *p.* 8. *de benefi. c.* 3. *n.* 86. Dicast. *D.* 1. *a n.* 267. Palao *D.* 1. *p.* 6. *n.* 5. Pellizar. *tr.* 7. *c.* 1. *n.* 67. Reiffenst. *hic n.* 85. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 87. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 117. et colligitur ex *c. cum pro causa* 27. *h. tit. Clem. gravis* 2. *eod.*.

53

Ratio est, quia excommunicatio, et quaevis alia censura non tam est privatio, quam vinculum morale causans privationem; atqui vinculum morale multiplicari potest, tametsi privatio non multiplicetur, uti manifeste patet in peccatis mortalibus, quorum quodlibet ita hominem privat gratia, ut etiam aliud, quantum est in se, privet. *Hinc cadit ratio dubitandi in oppositum*; quamvis enim privatio non suscipiat magis, et minus in se, bene tamen in ordine ad causam. Manifestum hoc etiam est in naturalibus; nam cubiculum privari luce potest ex multiplici ratione impediente, tametsi existat unica privatio lucis.

54

Imo probabile est, quod possit aliquis ob eandem causam, et idem delictum ligari censura duplici ejusdem rationis, una a jure, altera ab homine, item una ab hoc superiore, vel judice, altera ab alio, si adsit respectu cujuscunque judicis specialis contumacia, et inobedientia; Suar. *D.* 5. *cit. sect.* 2. *num.* 13. Dicast. *num.* 271. Palao *n.* 6. la Croix *n.* 88. Ratio est, quia esto, quod eadem sit causa materialis, est tamen diversa causa formalis scilicet diversa contumacia, et inobedientia. Addit Palao *loc. cit.* toties multiplicari censuras, quoties multiplicantur transgressiones, quibus annexa censura est.

55

Quaeritur 6. quam ob causam ferri in aliquem censura possit? Satis conveniunt DD. 1. censuram non posse ferri, nisi ob culpam; quia est poena medicinalis, quae necessario supponit culpam corrigendam. 2. hanc culpam debere esse proportionatam censurae; alias committetur injustitia, ut colligitur ex *c. felicis* 5. *de poenis in* 6. ibi, *Judex poenam metietur ex culpa.* 3. culpae isti debere accedere contumaciam in ecclesiam aliquid praecipientem, vel prohibentem sub censura; quia ad hanc maxime puniendam, et corrigendam infligitur; *c. parte* 23. *de V. ex S. et c. cum medicinalis* 1. *h. tit. in* 6. Hinc censurae obnoxium non est peccatum, prohibitum solo jure naturali, vel divino; Abb. *in c. qua fronte* 25. *de appell. n.* 10 Suar. *D.* 4. *de censur. sect.* 5. *nu.* 6. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 2. Vviestn. *hic num.* 14. Reiffenst. *ibid. num.* 11. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 47. quia tale peccatum, nisi simul lege ecclesiastica prohibitum sit, inobedientiam, contemptum, aut contumaciam contra potestatem ecclesiasticam nullam continet.

56

Dub. 1. an ob culpam venialem censura infligi possit? *Rationem dubitandi* faciunt textus aliqui, praesertim *can. siquis* 22. *dist.* 23, *c. siquis* 4. *de vit. et honest.* quibus videtur ob causam levem scilicet nutritionem comae, ferri excommunicatio. *Conf.* in casu vulgari devastatorum vineae, in quos, licet singuli quantitatem levem duntaxat diripuerint, neque unus in alterius damnificationem consenserit, judices ecclesiastici ad instantiam damnificati solent promulgare excommunicationem, nisi damnum a se datum reparent, et ablatum restituant.

57

Sed dicendum, excommunicationem majorem, suspensionem, et giterdictum, prout communiter feruntur, ob culpam venialem injungia non posse. Ita ex omnium sententia tradunt Navar. *Man. c.* 27.

num. 9. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 9. *n.* 1. Avil. *p.* 2. *de censur. c.* 5. *D.* 1..*dub.* 2. Suar. *D.* 4. *de censur. sect.* 4. *num.* 2. Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 4. *num.* 56. Vasq. *tom.* 2. *D.* 158. *cap.* 5. Hurtad. *de censur. diffic.* 10. *n.* 43. Couinck *D.* 13. *dub.* 8. *concl.* 2. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1 *c.* 5. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 7. *n.* 2. Engl *hic num.* 6. Pirh. *n.* 30. Konig. *n.* 12. Vviest. *n.* 10. Reiffenst. *n.* 8. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 47. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 123. et colligitur ex *can. nemo* 41. *can. nullus* 42. *etc. caus.* 11. *q.* 3. et Trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de. reform.* Ratio est, quia sunt poenae gravissimae, ac proinde improportionatae ad culpam levem.

58

Atque hinc etiam sequitur, casu, quo quis per ignorantiam, inadvertentiam, vel aliam causam excusatur a culpa gravi, cui excommunicatio, suspensio, vel interdictum annexum est, eum etiam excusari ab his poenis, ne illas incurrat, ut bene advertit Laym. *n.* 1. *cit.* et Palao *n.* 2. consonum namque est non privare subsidiis regni coelestis, qui per peccatum se non privavit, ut dixit s. Thom. *in addit. p.* 3. *q.* 21. *art.* 3.

59

Dixi, *excommunicationem majorem, suspensionem, et interdictum, prout communiter feruntur;* nam excommunicatio minor lata a jure in omnium sententia propter peccatum veniale incurritur: et ratio est, quia etsi maximis bonis privet, scilicet sacramentorum receptione, facile tamen tolli potest, cum quilibet sacerdos jurisdictionem habens, ut *n.* 265. dicetur, ab ea possit absolvere; Palao *n.* 7. Eodem modo potest aliqua suspensio, vel interdictum personale purum a judice generaliter ferri ob peccatum veniale, si talis suspensio, vel interdictum, quod in poenam ejusdem fertur, reservatum non sit, et minoribus commodis privet, quam excommunicatio minor; Palao *loc. cit.* Konig *n.* 12. Reiffenst. *n.* 9. La Croix *n.* 47. Schmier *n.* 126.

60

Neque obstat ratio dubitandi allata; nam etsi causa, in se spectata, sit levis, ex circumstantiis tamen potest fieri gravis, atque adeo capax harum poenarum; *ad conf.* quamvis non pauci cum Navar. Covar. Petr. Navar. censeant excommunicationem praedictam nullo modo ligare eos, qui solum levem quantitatem restituere tenentur, communior tamen cum Sot. Cord. Sayr. Henriq. Less. Suar. Barbos. etc. quos citat, et sequitur Palao *D.* 2. *de censur. p.* 3. *n.* 7. docet, singulos obligari suam quantitatem levem restituere, alias excommunicationem incursuros: in qua sententia respondendum, quod

dictum est ad rationem dubitandi; nam impossibile est damnum grave, domino vineae minutis singulorum furtis illatum, reparare, nisi singuli ea minuta furta restituant; ergo singulorum restitutio, etsi levis quantitatis subrepta, graviter conducit ad damni illati reparationem; at quotius finis praecepti gravis est, et res, quae praecipitur, praedicti finis consecutioni est necessaria, gravis est obligatio illam exequendi; quia gravitas praecepti non desumitur tantum ex gravitate materiae in se spectata sed ex gravi, vel levi convenientia, quam habet cum fine intento.

61

Dub. 2. an ad censuram incurrendam sufficiat actus internus? Affirmat gloss. *in Clem.* 1. *de haeret.* et alii apud Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 8. *n.* 2. quibus novissime accedit magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 134. *et seq.* fundantur 1. *Clem.* 1. *cit.* ubi §. *verum* excommunicantur inquisitores, qui odio, vel amore ducti aliquid contra muneris sui obligationem omittunt, vel faciunt; sed hic est actus internus: ergo etc. 2. judex obligatus defendere clericum a percussione, si id nolit, incidit in excommunicationem canonis; at haec nolitio internum quid est; ergo etc. 3. ecclesia actus internos praemiare potest, concedendo v. g. indulgentias orationi mentali; ergo poterit iisdem etiam statuere poenam per censuram; 4. si actus internos ecclesia afficere censura non posset, id proveniret ex defectu jurisdictionis; atqui ecclesia habet jurisdictionem in actus mere internos, cum ejus potestas spiritualis sit: ergo etc. 5. imo potestatem istam ecclesia quoad actus internos defacto exercet; sic enim dispensat, et irritat votum pure mentale, absolvit, et reservat peccata interius consummata, obligat ad actum fidei supernaturalem, quando res fidei proponit, aut de fide quis examinatur etc. ergo potest etiam actus mere internos punire.

62

Sed verior videtur negativa, scilicet actum pure internum ad censuram incurrendam non sufficere; ita Navar. *man. c.* 23. *n.* 38. *etc.* 27. *n.* 56. Covar. *reg. peccatum p.* 2. *n.* 7. Suar. *D.* 4. *de censur. sect.* 2. *n.* 1. Vasq. 1. 2. *D.* 160. Coninck *D.* 13. *dub.* 8. *concl.* 4. *n.* 71. Hurtad. *de censur. diffic.* 11. *n.* 49. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 7. *n.* 4. Engl *hic n.* 6. Pirh. *n.* 31. Konig *n.* 13. Vviestn. *n.* 13. Reiffenst. *n.* 25. La Croix *tom.* 6. *l.* 7. *n.* 47. id desumentes ex *can. cogitationis* 14. *de poenit. dist.* 1. ubi glossa dicit, cogitationis poenam neminem pati ab homine, sed a DEO; *ratio est*, quia ecclesiae potestas anterior, sicut praecipere, et prohibere, sic etiam judicare, et punire nequit

actus mere internos, utpote non cadentes sub sensum et cognitionem humanam; *c. sicut* 33. *fin. et c. seq. vers. fin. de simon.*

63

Neque dicas, saltem ab ecclesia posse censuram ferri in actus mere internos in forma legis, aut constitutionis, ita, ut qui actum prohibitum sola mente commiserint, ipso facto, et jure, citrà judicium, et processum, censuram incurrant; *nam contra est;* quia ut s. Thom. 1. 2. *q.* 91. *art.* 4. docet, de his potest homo legem ferre, de quibus potest judicare; igitur cum ecclesia de actibus mere internis judicare nequeat, nec legem ferre de iis potest; confirmari haec possunt ex dictis *lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 21. ubi negavi, actus mere internos directe cadere sub legem humanam posse.

64

Imo ut incurratur censura, peccatum illud externum, ob quod censura contrahenda est, debet esse completum in suo genere secundum proprietatem verborum, quae in praecepto, seu lege infligente censuram continentur; Navar. *lib.* 5. *cons.* 37. *n.* 2. *h. tit.* Suar. *D.* 4. *sect.* 3. *n.* 4. Avil. *p.* 1. *dub.* 11. *et part.* 2. *c.* 5. *D.* 3. *dub.* 5. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 2. *n.* 5. *sub fin.* Coninck *D.*13. *dub.* 8. *concl.* 7. Palao *p.* 7. *cit. n.* 10. Colligitur aperte ex *c. perpetuo* 7. *da elect. in* 6. ubi dicitur eligentes indignum non incurrere juris poenas, *nisi adeo in eo perstiterint*, *quod ex votis eorum communis electio subsequatur*; ratio est, quia leges poenales stricte, et proprie accipiendae sint.

65

Neque obstant argumenta *n.* 61. in contrarium allata; *ad* 1. allegatus ibidem textus intelligi debet de amore, vel odio prodeunte in actum externum vitiosum, et indicem pravi affectus interni; *ad* 2. non defendere clericum est omissio externa, et sensibus cognoscibilis; *ad* 3. dum ecclesia concessione indulgentiarum praemiat actus internos, directe circa illos jurisdictionem externam nullam exercet, sed eos solum punit pro conditione, qua posita indulgentias vult obtineri; *ad* 4. etsi potestas exterior ecclesiae spiritualis sit, quia tamen hominibus inest, qui corporales sunt, idcirco non extenditur ad res pure spirituales, sed quatenus per corporales manifestantur; *ad* 5. in exemplis allatis ecclesia nulla utitur jurisdictione in actus mere internos; nam *primo* dispensatio, et irritatio voti proprie non versatur circa actum internum voti, qui transiit, sed circa obligationem moralem inde resultantem, et moraliter perseverantem, quam ecclesia nunquam solvit, nisi postquam exterius manifestata eidem est; similiter non solvit peccata interna, nisi manifestata in confessione; dum vero illa reservat, non tam in ipsa,

quam in confessarium, cui potestatem absolvendi restringit, jurisdictionem exercet, denique dum res fidei proponit ecclesia, non tam ecclesia, quam lex divina, et naturalis obligat ad actum fidei, exercendum circa rem propositam ut credendam.

66

Dub. 3. an censura ferri possit propter peccatum mere praeteritum in ejus punitionem? *Rationem dubitandi* faciunt complures textus, in quibus videtur censura ferri pro peccato praeterito; nam 1. *canon. quidam* 2. *caus.* 5. *q.* 1. Gregorius excommunicavit libelli cujusdam authorem, nisi se proderet, et malitiam fateretur, aut libelli veritatem probaret; 2. *canon. inter querelas* 27. *caus.* 23. *q.* 4. idem Gregorius reprehendit quemdam episcopum, qui in ira excommunicationis sententiam tulit pro vindicanda injuria sibi illata, non tamen censet, sententiam istam fuisse nullam; 3. *can. duo sunt* 10. *dist.* 96. refertur Innocentius excommunicasse Arcadium, et Ambrosius Theodosium ob factum absolute praeteritum; 4. *can. Guillisarius* 30. *q.* 4. *cit.* Sylverius papa anathematizavit eos, qui eum comprehenderunt, et miserunt in exilium: 5. *can. fin. caus.* 2. *q.* 1. Nicolaus papa absque ulla monitione excommunicavit duos episcopos, eo quod Lothario in suis sceleribus faverent.

67

Sed nihilominus dicendum, non posse infligi censuram propter peccatum mere praeteritum, sive quod omnino cessit, et cum inobedientia, vel contumacia praesente non est conjunctum; ita Navar. *man. c.* 27. *n.* 9. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 9. *n.* 4. *et* §. 10. *n.* 1. *et seq.* Suar. *D.* 4. *sect.* 5. *n.* 6. Coninck *D.* 13. *dub.* 9. *n.* 78. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 3. Palao *D.* 1. *p.* 7. *n.* 8. Pirh. *hic n.* 32. Konig *n.* 15. Vviestner *n.* 15. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 47. et sumitur ex *cap. ex parte* 23. *de V. S. c. per tuas* 40. *c. sacro* 48. *h. tit. c. cum medicinalis* 1. *c. romana* 5. *vers. porro c. constitutionem* 9. *eod. in* 6. Ratio est, quia censurae, tanquam poenae medicinales, praecise introductae sunt, ut suae gravitatis horrore a peccato committendo, et inobedientia committenda absterreant delinquentes; tales autem non forent, si in solius delicti perpetrati poenam resipiscenti, et satisfactionem debitam praestare parato infligerentur: ergo etc.

68

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. Gregorius ibi non excommunicavit libelli authorem, sed usum eucharistiae sub excommunicatione eidem interdixit, donec se manifestaret. *Ad* 2. Episcopus ille excommunicationem tulit non pro injuria sibi facta, sed ut sibi fieret competens satisfactio: reprehenditur tamen a pontifice;

quia alienum est a pastore ecclesiae in propria causa per modum sententiae censuram ferre. *Ad* 3. Innocentius Arcadium, et Ambrosius Theodosium excommunicarunt, nisi resipiscerent, et pro tanto facinore satisfactionem exhiberent: hinc illa posita, sunt absoluti. *Ad* 4. Sylverius illos excommunicavit, qui in exilio ipsum detinebant, ut constat ex textu *can. cit. Ad* 5. Episcopi non excommunicantur illo textu, sed deponuntur ab officio sacerdotali; quod ob culpam praeteritam fieri potest, cum depositio censura non sit.

69

Dub. 4. an censura imposita contra facientes, seu committentes aliquod delictum, comprehendat etiam mandantes, et consulentes committi? Affirmant aliqui cum Sylv. *V. excommunicatio* 9. *n.* 79. et Rosell. *V. eod.* 1. *cas.* 43. *n. ultim.* Fundantur; quia mandans, et consulens delictum, etsi physice illud non committant, committunt tamen illud moraliter, et secundum communem aestimationem. *Conf.* variis textibus; nam 1. *cap. mulieres* 6. §. *illi vero hoc tit.* deciditur mandantes clericum percutere eadem excommunicatione ligari, qua ligantur percutientes: redditur ibi ratio; *cum is committat vere, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur.* 2. *cap. nuper* 29. *vers. in primo eod.* inquit textus: *Cum facientem, et consentientem par poena constringat*: et confirmatur ex *Reg. is damnum* 169. *ff.* ibi, *is damnum dat, qui jubet dare*; 3. *l. nihil interest* 15. *ff. ad leg. Corn. de sicar.* ait textus: *Nihil interest, occidat quis, an causam mortis praebeat*, 4. *c. ita quorumdam* 6. *de judaeis* excommunicantur deferentes prohibita ad sarracenos, et *cap. significavit* 11. *eod.* declarantur eamdem excommunicationem incurrere, sive propria persona, sive per nuntios deferant; 5. *cap. nuper* 29. *et cap. si concubinae* 55. *h. tit.* excommunicantur participantes in crimine criminoso cum excommunicato; at mandans, et consulens delictum, cui annexa est excommunicatio, participat in crimine, ob quod excommunicationem incurrit illud committens: ergo etc.

70

Sed longe probabilius est, censuram, quae lata est adversus committentem aliquod crimen, non afficere mandantem, vel consulentem, nisi in lege, vel praecepto hoc exprimatur. Ita Armill. *V. excommunicatio n.* 2. Tabien. *V. eod.* 5. *cas.* 49. *num. ult.* Cajet. *V. eod. paulo post pr.* Navar. *c.* 27. *n.* 51. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 49. *n.* 2. Hurtad. *de censur. diffic.* 14 *n.* 53. Palao *p.* 7. *cit. n.* 12. Pignat. *tom.* 9. *consult.* 11. *n.* 2. Pirhing *hic n.* 33. Konig *ibid. n.* 14. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 57. Ratio est, quia leges imponentes censuram, utpote odiosae, et poenales stri-

ctae sunt; atqui mandans, et consulens delictum, proprie, et in rigore dici nequit illud delictum facere, ut docet Bartol. *in l. sed si unus, §. servus n. 2. ff. de injur. conf.* quia mandatum, et consilium praecedunt factum, et ad ipsum perpetrandum dirigunt, illiusque causa moralis sunt; non igitur sub facto comprehendi debent. *Excipitur* casus, quo lex, nisi etiam mandantes, et consulentes comprehendantur sub censura, redderetur inutilis ferme, et frustratoria; tunc enim etiam ad hos extendi deberet, ut colligitur ex *cap. si civitas* 17. *h. tit. in* 6.

71

Neque obstant argumenta opposita; etsi enim mandans, et consulens absolute dici possint delictum committere, non tamen in sensu proprio, et rigoroso; nam delictum committere in sensu rigoroso non moralem, sed physicam actionem significat, prout colligitur ex *c. fin. de cler. pugn. in duell.* ubi pugil vere homicida dicitur, non autem mandans. Neque aliud probant textus allegati. *Ad* 1. etsi mandans committat in legem, quae percussionem prohibet, non tamen vere percutit: et hinc ut comprehenderetur sub lege statuente percutientibus censuram, opus fuit nova lege, et decreto *c. mulier cit. Ad* 2. id intelligendum est non de eadem poena secundum proprietatem, sed secundum similitudinem, cum consentientes vere delinquant in legem. Idem respondendum ad *reg. is damnum cit. Ad* 3. fit quidem delictum a mandante, et consulente moraliter, non autem physice, et proprie, ut dictum est. *Ad* 4. ibi extensio censurae fit etiam ad eos, qui deferunt arma ad sarracenos per interpositam personam, ne lex poenalis censuram irrogans frustratoria redderetur. *Ad* 5. excommunicantur, qui participant cum excommunicato, postquam ut talis denuntiatus est, non vero, qui cum eo participant, antequam excommunicationem incurreret.

72

Dub. 5. an casu, quo expresse censura lata est etiam contra mandantes, consulentes etc. si hic mandatum, vel consilium revocavit, antequam mandatarius, vel consiliarius illud exequatur? *Certum est* 1. si mandans, vel consulens mandatum, vel consilium suum revocavit efficaciter, ita, ut mandatum, vel consilium causa moralis operis prudenter praesumi nequeat, mandantem, et consulentem liberum a censura esse; quia non aliter mandatum, vel consilium punitur censura, quam quia influit in delictum. *Certum est* 2. si mandans, vel consulens solum ficte revocavit mandatum, aut consilium suum, eum censuram non effugere; quia vere adhuc in delictum influit.

73

Difficultas est, an incurrat censuram, qui quidem revocat mandatum, vel consilium suum, quantum potest, sed hanc revocationem mandatario, vel consiliario notam non potest facere, vel si ei notificat, rationes ad consilium a se datum revocandum inefficaces fuerunt? Affirmant Conink *D.* 14. *dub.* 15. *concl.* 3. *n.* 183. Dicastil. *D.* 1 *a n.* 290. *et D.* 2. *n.* 344. et alii relati a Suar. *D.* 44. *de censur. sect.* 3. *n.* 7. Moventur, quia hae censurae latae sunt adversus eos, quorum consilio, vel mandato facinus est perpetratum: quod in praesenti contingit. *Neque obest,* quod mandati, vel consilii poenituerit; quia poenitentia efficaciam mandati, vel consilii non sustulit.

74

Sed melius contrarium docuerunt Innoc. *in c. mulieres* 6. *hoc tit.* Tabien. *V. excommunicatio* 5. *cas.* 1. *n.* 35. Avil. *part.* 2. *de censur. D.* 3. *dub.* 7. Hurtad. *de censur. diffic.* 15. *n.* 68. Palao *p.* 7. *cit. n.* 15. Rationem dant, quia post revocationem consilii, vel mandati, si delictum sequitur, mandans, vel consulens illud solum causat inculpabiliter, cum culpa per poenitentiam sit deleta; igitur non incurrit censuram, quae, utpote poena medicinalis, solum afficere potest actu delinquentes, inobedientes, et rebelles, non vero eos, qui ab inobedientia, rebellione, et delicto recesserunt.

75

Quaeritur 7. quae causae excusent ab incurrenda censura? Resp. *Prima*, et praecipua, si ex parte ferentis censuram ante incursionem deficiat jurisdictio, eo quod e. g. remotus sit ab officio, vel a sententia ejus appellatum: de quo dictum est *n.* 22. *supra.*

76

2. Si actus, sive peccatum, sub censura prohibitum, in suo genere consummatum, seu completum non sit; requiritur enim actus consummatus, sive peccatum in suo genere completum, ita, ut effectus lege, et praecepto prohibitus reipsa consequatur. Hinc si homicida excommunicetur, non incurrit censuram, qui solum percussit, vel vulneravit; si vulnerans, non incurrit, qui conatus fuit percutere, sed erravit, vel impeditus fuit: quia qui non est perfecta causa illius actus, propter quem decreta est excommunicatio, non incurrit illam; Tann. *D.* 9. *q.* 10. *dub.* 3. *n.* 55. *reg.* 5. Pirh. *hic n.* 33.

77

3. Si consentiat is, in cujus favorem lata censura est. e. g. lata in debitorem ad instantiam creditoris est excommunicatio, nisi

intra tres dies debitum solvat, excusatur hoc casu a censura debitor, si creditor ei proroget terminum; Henriq. *l.* 13. *c.* 20. Suar. *D.* 3. *sect.* 6. *num.* 8. Hurtad. *de censur. diffic.* 26. Palao *D.* 1. *p.* 8. *n.* 5. neque eo casu opus est consensu judicis. *Ratio est*, quia non censetur judex eo casu habere voluntatem ligandi debitorem, creditore volente oppositum. Accedit, quia censuram in debitorem ferre judex non potest, nisi quia debitor est in mora: atqui hoc casu non est in mora, nec differendo solutionem peccat: ergo ne censura dicatur contrahi absque omni peccato, dicendum est, eam incurri solum, cum transactus est terminus a creditore prorogatus.

78

4. Si ignorantiam censurae habeat, modo haec non fuerit crassa, et supina; Azor. *p.* 1. *l.* 1. *c.* 15. *q.* 3. Suar. *D.* 4. *sect.* 8. *n.* 20. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 32. *n.* 9. Palao *p.* 8. *cit. n.* 7. Engl. *hic n.* 10. Reiffenst. *ibid. n.* 29. *et seqq.* la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 47. *et* 93. et habetur aperte *cap. fin. de const. in* 6. Ratio est, quia censurae sunt poenae, quae contemptum legis virtualiter requirunt. Idem dicendum, quando dubitas, an censura adversus aliquod delictum lata sit, vel an factum tale sub censura comprehendatur, et facta aliquali diligentia, dubium vincere non potuisti; nam tunc dubitans est in possessione sui juris, quod per baptismum acquisivit ad bona spiritualia. Aliud dicendum, cum quis dubitat, an a censura, quam incurrit, sit absolutus; tunc enim pro censura, seu ligamine est possessio, prout aperte colligitur ex *c. sicut* 39. *h. tit.*

79

5. Si rem sub censura prohibitam gravi metu inductus efficis; quia regulariter timor, et periculum gravis damni a praeceptorum transgressione excusat; Suar. *D.* 4. *sect.* 3. *n.* 14. *et D.* 6. *sect.* 3. *n.* 7. Coninck *D.* 13. *dub.* 12. *n.* 99. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *fin.* Palao *p.* 8. *cit. n.* 10. Pirh. *hic. n.* 47. Vviest. *n.* 16. Reiffenst. *n.* 33. La Croix *n.* 47. *et* 98. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 527. *et seqq.* Ratio est partim, quod sic delinquens haberi nequeat pro contumace, et ecclesiasticae potestatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitia peccet; partim vero, quia ejusmodi metus plerumque excusat ab observatione legis ecclesiasticae: cur non etiam a censura, jure solum ecclesiastico introducta? Neque obstat *c. sacris* 3. *de his, quae vi, met. caus.* ubi Innocentius III. obnoxium excommunicationi minori pronuntiat, qui excommunicato vitando metu inductus communicat, et ab ista tantum absolvit, illum, qui illi communicat per coactionem, et invitus. Nam hoc procedit tum so-

lum, quando metus non excusat a peccato; tunc enim etiam non excusat a censura, ut explicant Coninck *n.* 97. Laym. n. 9. Gonzal. *in c. cit. n.* 9. *et* 10. Vviestner *n.* 17. Atque hinc 1. *excipitur*, nisi praeceptum ecclesiasticum tanti momenti sit, ut etiam cum periculo mortis observandum sit; nam eo casu non excusaris a censura tali delicto annexa, cum non excuseris a peccato inobedientiae, et contumaciae; Reiffenst. *n.* 34. *Excipitur* 2. si ecclesia sub censura prohibeat, quod alias jure naturali prohibitum est, v. g. fornicationem, furtum, homicidium etc. tunc enim probabilius censuram contrahit, qui tale peccatum committit, etsi metu coactus; Hurtad. *difficul.* 23. *n.* 10. Palao *p.* 8. *cit. n.* 12. cum enim praeceptum ecclesiae, prohibens tale peccatum sub censura, non adstringat ad aliquid faciendum, vel omittendum, quod non, secluso eo praecepto debebat fieri, vel omitti, non est ratio, cur dicamus illud ecclesiae praeceptum tali casu cessare. Aliud dicendum, si praeceptum ecclesiasticum naturali adderet aliquam circumstantiam, cui censuram adjungeret, e. g. si furtum fiat in templo; tunc enim Palao *l. cit.* censet, furem non incurrere censuram, si metu gravi coactus furtum faceret; quia censeretur solum peccare contra jus naturale, non autem ecclesiasticum.

80

6. Denique excusatur a culpa, qui vere innocens est; cum enim censura nemini imponi possit absque culpa, qui ab hac liber est, erit etiam a censura liber. *Dubium est*, quando innocentia excuset; potest enim contingere, ut aliquis non tantum in foro interno conscientiae quoad DEUM, sed etiam in externo excusetur a culpa, 2. potest contingere, ut culpam quidem habeat, illa tamen exterius non sit probata, 3. potest contingere, ut culpa quidem non adsit, probetur tamen adesse. *In primo casu* conveniunt omnes, sic innocentem censura ligari non posse; quia eo casu judex sua potestate abutitur, et cons. sententia illius nulla est, et non timenda; *c. solet* 2. *et c. venerabilibus* 7. *§. potest h. tit. in* 6. *In secundo casu* iterum affici censura non potest, esto crimen judici privatim notum sit; quia censuram judex ferre non potest ob scientiam privatam, sed publicam, utpote quae est actus publici, et forensis judicii; alias nulla erit sententia; Palao *part.* 8. *cit. n.* 12. Intelligi autem hoc debet de censura hominis, seu ab homine per sententiam particularem lata. Aliud est, si episcopus, vel summus pontifex, tanquam pastor communis per legem, statutum, vel sententiam generalem ad eradicandum aliquod vitium censuram ferat, quae ipso jure incurratur; tunc enim in foro conscientiae ea afficietur, qui delictum patravit, etiamsi hoc in foro externo probari nequeat; Engl *hic n.* 109.

81

Quoad tertium casum non conveniunt DD. Affirmant hoc casu innocentem ligari censura; gloss. *in cap.* 1. *V. propter quam h. t. in* 6. Durand. *in* 4. *dist.* 18. *quaest.* 4. Cordub. *lib.* 1. *q.* 43. Moventur 1. *can. sententia* 1. *caus.* 11. *q.* 3. ubi Gregorius, *sententia pastoris*, inquit, *sive justa, sive injusta fuerit, timenda est.* 2. judex procedens secundum allegata, et probata juste procedit: ergo ejus sententia valet, 3. bona, quibus fideles per censuram privantur, dispositioni ecclesiae subduntur: ergo potest ecclesia fidelem innocentem, qui nocens esse probatur, illis bonis privare, 4. praecepto lato a judice, secundum juris ordinem procedente, subditus nequit resistere, sed tenetur eidem obedire saltem in facie ecclesiae, ut communiter notant DD. cum s. Thom. alias authoritas judicis contemneretur, et disciplina corrueret; atqui transgressioni praedicti praecepti judex annectit censuram: ergo valide annectit, et cons. ligat.

82

Sed dicendum, probabilius hoc casu innocentem censura non ligari. Ita Cajet. Sot. Cov. Nav. Tolet. Suar. Avil. Laym. apud Palao *p.* 8. *cit. n.* 14. quos etiam ipse sequitur *n.* 15. et post eum Engl *n.* 107. Konig *n.* 10. Reiffenst. *num.* 40. *et seqq.* Ratio est, quia praeceptum illud judicis nititur falsa praesumptione obligationis et errore aperto: igitur cum alienum sit a benignitate ecclesiae cogere, et obligare sub censura ad solvendum tanquam debitum, quod nullo modo est debitum, non est credendum ullam sic condemnato obligationem induci ex hoc praecepto.

83

Tria tamen cum Palao *loc. cit.* hic adverto; 1. sic condemnatum obligatum esse judicis praeceptum exequi, quando illud absque scandalo non potest subterfugere: hoc autem non vi praecepti, quod nullum est, sed vi juris naturalis, quod obligat, ne potestati publicae, juste, et juridice praecipienti, resistatur, etsi, quod praecipit, minus justum sit. Qui tamen eo casu inobediens fuerit etiam publice, per hoc non incurret censuram; quia non delinquit adversus praeceptum, cui judex censuram annexuit, sed contra praeceptum juris naturalis non resistendi potestati juste, etiam non justum, judicanti, 2. is, quem judex hunc in modum censura affecit, in foro animae, et coram DEO ob ejusmodi censuram non est privatus communione fidelium, ecclesiae suffragiis, jurisdictione spirituali etc. quia hi effectus censurae verae annectuntur, et non existimationi illius: in foro tamen externo his omnibus bonis privatus est; quia in eo foro vere censura ligatus reputatur. Et hinc 3. ita censura

percussus obligatur in publico abstinere ab omnibus actibus, qui per censuram prohibentur: sed hoc ex vi praecepti naturalis, quia, ut dixi, quisque obligatur parere judici suo, ne authoritatem ejus videatur contemnere; non tamen vi censurae; quia illa censura est nulla, cons. nullum ponit impedimentum.

84

Argumenta *n.* 81. opposita facile dissolvi possunt. *Ad* 1. Gregorius non dixit, sententiam injuste latam servandam, sed timendam, i. e. non ex superbia contemnendam, uti contemneretur, si cum scandalo illam violares. *Ad* 2. sententiam validam non sufficit, quod judex juste praecipiat, sed requiritur, quod justum praecipiat. *Ad* 3. jam dixi, privationem actualem non esse necessariam ad tuendam authoritatem ecclesiae; quia satis est, si ita censuratus pro tali se gerat in facie ecclesiae. Eadem responsio est *ad* 4.

85

Quaeritur 8. quis possit absolvere a censura? Distinguendum est inter censuram latam ab homine, et inter eam, quae lata a jure est. Et hinc

Dub. 1. quis possit absolvere a censuris specialiter latis ab homine? Resp. Ab his absolvere solum potest ille, qui tulit illam, et ejus successor, superior, vel delegatus, et nullus alius; Avil. *p.* 2. *c.* 7. *D.* 1. *dub.* 9. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 11. §. 4. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 7. *n.* 3. Engl *n.* 114. Pirh. *n.* 143. Konig. *num.* 22. Reiffenst. *n.* 242. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 126. *et* 131. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 171. *et seqq.*

86

Dixi 1. *absolvere potest ille, qui tulit.* Ita s. Thom. *in addit. p.* 3. *q.* 24. *art.* 1. s. Bonav. *in* 4. *dist.* 18. *ult. part. dist. quaest.* 6. Suar. *D.* 7. *de censur. sect.* 2. *n.* 2. Coninck *D.* 14. *dub.* 16. *n.* 254. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 2. Palao *l. cit.* et colligitur ex *can. verbum* 51. *de poenit. dist.* 1. *cap. pastoralis* 11. §. *praeterea de offic. ordin.* et favet *reg. jur.* 1. ibi: *omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*; item *reg.* 35. *ff.* ibi, *nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est.*

87

Extenditur 1. etiamsi reus domicilium mutet; adhuc enim absolvendus est ab eo, qui tulit sententiam; *arg. c. proposuisti* 19. *de for. compet.* Angel. *V. absolutio* 1. *n.* 7. Sayr. *l. thesaur. c.* 20. *n.* 4. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 26. Palao *l. cit. n.* 2. Ratio est, quia mutatione domicilii subterfugere non potest jurisdictionem authoris censurae. *Extenditur* 2. etiamsi appellationem interposuerit; nam

adhuc absolvi debet a ferente censuram, si quidem iste sit ordinarius; Sayr. *l. cit. n.* 3. Suar. *n.* 32. Palao *n.* 3. et colligitur aperte ex *cap. si a judice* 10. *de appellat. in* 6. Ratio est, quia per appellationem interpositam judex *a quo* non privatur jurisdictione quoad ea, quae appellationi non obstant; at absolutio a censura non obstat; sed potius juvat appellationem, cum sit id, quod per appellationem intenditur. Addidi autem, *si quidem sit judex ordinarius*; nam delegatus, etsi ante admissam appellationem impendere absolutionem possit, non tamen ea admissa; quia eo ipso privatur jurisdictione.

88

Ut vero author censurae a se censuratum possit absolvere a censura, requiritur, ut absolutio non sit ipsi specialiter prohibita; nam plures sunt casus, in quibus authori censurae non permittitur absolutio. 1. si fiat excommunicatus vitandus; tunc enim privatur omni jurisdictione, quam habuit, ut *infra n.* 163. dicetur. 2. si censurandi potestas ipsi commissa est absque cognitione causae; *c. fin.* §. *fin. de offic. delegat.* quia nudum ministerium, et executio ipsi commissa censetur. 3. si pontifex ex certa scientia censuram, ab Ordinario latam, confirmet: nam eo ipso absolutionem sibi reservat; quia ex confirmatione Ordinarii sententiam suam facit; *arg. c. si quis* 1. *de confirm. util. et inut. et c. si apostolica* 22. *de praeb. in* 6. 4. si lata ab Ordinario sit in incendiarium; quia reservatur papae; *c. tua nos* 19. *h. tit.* 5. si papae delegatus excommunicarit aliquem; nam hic ab eodem delegato post annum ab incursa excommunicatione absolvi nequit; *cap. quaerenti* 26. *de offic. deleg.*

89

Dixi 2. *ejus successor*; nam quod iste censuras, ab antecessore suo latas, possit per absolutionem tollere, deciditur *can. si episcopus* 40. *caus.* 11. *q.* 3. quia eandem cum antecessore potestatem habet, et eadem cum ipso persona censetur. Et hoc verum est etiam in successore judicis delegati; *c. pastoralis* 28. §. *praeterea de offic. deleg.*. Item etsi tantum sit successor ad tempus, et hinc capitulum sede vacante, medio vicario a se electo, absolvere potest excommunicatos ab episcopo; *cap. un. de major. in* 6. *Excipiuntur* ii casus, in quibus antecessor non potest absolvere a censura a se lata; quia successor non majorem, sed aequalem cum antecessore potestatem habet. Cons. successor non potest absolvere a censura in casibus *n. praec.* relatis.

90

Dixi 3. *superior*, intellige, si pleno jure superior sit; nam hujus potestas ab inferiore limitari, vel circumscribi non potest; *clem.* 2. *de elect.* cons. dum absolvit a censura, per inferiorem lata, jure proprio utitur, et ideo eidem injuriam nullam irrogat. *Excipitur*, nisi consuetudine habeatur contrarium, sicut contingit in regularibus subjectis episcopo; nam hi si excommunicati, vel suspensi fuerint a praelato suo regulari ex causa religiosam disciplinam spectante, ab episcopo absolvi nequeunt, nisi media appellatione interposita; quia prima instantia regulari praelato competit, juxta gloss. *in cap. quanto V. si praelati de offic. ordin.* Nunquam tamen superior absolvere debet censuratos ab inferiore, etsi valide possit, quin prius satisfactionem plenam exigat, et inferiorem praelatum moneat, ne ejus authoritas contemni videatur; Palao §. 4. *cit. n.* 6.

91

Addidi, *si pleno jure superior sit*: hinc archiepiscopus absolvere pro libitu non potest a censuris suffraganeorum suorum, sed tantum tempore visitationis; *c. cum ex officii* 16. *de praescript.* vel causa ad ipsum per appellationem devoluta; *c. romana* 5. *et c. venerabilibus* 7. *h. tit. in* 6. quia non est superior suffraganeorum suorum pleno jure, sed tantum in certis casibus. Idem est de patriarcha, vel primate respectu archiepiscoporum; *c. venerabilibus cit.* imo nec legatus a latere, quamvis omnium praelatorum provinciae suae judex sit, et superior, potest absolvere censuratos ab inferioribus praelatis extra casum appellationis; Abb. *in c. pastoralis cit.* §. *praeterea n.* 1. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 40. Suar. *sect.* 2. *cit. a n.* 2. Laym. *c.* 7. *n.* 2. Palao *n.* 7. Engl. *n.* 117. Pirhing *n.* 154. *et seqq.* Vviest. *n.* 53. Reiffenst. *n.* 244. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 137.

92

Dixi 4. *vel delegatus*: ubi tamen est distinguendum; nam absolvere potest a censura lata a delegante, si delegatus sit cum cognitione causae: non potest, si absque cognitione causae potestas ferendi censuras ipsi concessa est; quia tunc nudum ministerium ipsi delegatum est; Navar. *n.* 40. *cit.* Ugolin. *tab.* 1. *c.* 4. §. 4. Sayr. *c.* 20. *n.* 24. Avila *p.* 2. *c.* 7. *D.* 1. *dub.* 9. *cas.* 4. Suar. *D.* 7. *sect.* 7. *n.* 8. Laym. *c.* 7. *cit. n.* 2. *vers. denique*, Palao *num.* 8.

93

Dixi 5. *et nullus alius*; nam praeter hactenus enarratos nulli alii potestas absolvendi a censura specialiter lata competit. Ratio

est manifesta, nemini enim alteri reperitur concessa hujus vinculi dissolutio; et merito, ne judicum jurisdictio turbetur, vel eorum authoritas contemnatur. *Excipitur*, si reus paratus sit satisfactionem praestare, sed ob infirmitatem, vel aliud impedimentum adire non possit censurae authorem, ut absolvatur; tunc enim ab aequali judice, vel inferiore absolvi potest, praestito juramento, quod, quam primum poterit, se praesentabit ei, cui de jure competit absolutio, juxta c. *ea noscitur* 13. *quod de his* 26. *et c. quamvis* 58. *h. tit.* Ratio est, quia cum censura sit poena medicinalis, multis spiritualibus commodis privans, expediebat eam, posita correctione, auferri.

94

Addidi *a censura specialiter lata*; nam si generaliter lata sit, omnes possunt absolvere, qui possunt absolvere a censura, lata a jure; Avila *D.* 1. *cit. dub.* 9. Laym. *n.* 3. Palao *n.* 10. Vallens. §. 7. *n.* 3. Pirh. *n.* 143. Reiffenst. *n.* 246. La Croix *n.* 126. et colligitur ex *c. ex frequentibus* 3. *de instit.* Ratio est, quia ex absolutione hujus censurae, ab aliis praelatis facta, non perturbatur tribunal judicis ferentis censuram, cum reus non fuerit nominatim citatus. Neque obstat *c. nuper* 29. *h. tit.* ubi dicitur, quod solum a censura juris non reservata possint alii a ferente censuram absolvere; nam intelligendum hoc est casu, quo specialis sententia in speciales personas lata est cum earum citatione, non vero, cum per sententiam generalem; nam censura lata per sententiam generalem censurae juris aequiparatur; unde qui a juris censura potest absolvere, etiam ab hac potest absolvere.

95

Dub. 2. quis possit absolvere a censura juris? Ab hac, si non sit reservata, a quocumque lata sit, possunt absolvere sibi subditos omnes illi, qui jurisdictionem in foro externo habent; atque adeo non tantum episcopi, sed etiam abbates, guardiani, rectores, priores etc. respectu sibi subditorum. Ita post *Gloss. Abb. Felin.* Navar. *man. c.* 27. *n.* 39. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 12. *n.* 4. Ugolin. *de censur. tab.* 1. *c.* 10. *n.* 1. Henriq. *l.* 13. *c.* 27. *n.* 3. Suar. *D.* 7. *de censur. sect.* 2. *n.* 2. *et* 10. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 11. §. 5. *n.* 1. Vall. *hic* §. 7. *n.* 3. Vviest. *n.* 49. Reiffenst. *n.* 246. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 174.

96

Controversia est de parocho, alioque sacerdote, potente absolvere a peccatis mortalibus, an etiam absolvere possit a censura non reservata? Negant gloss. *in c. episcopus V. reservantur de poenit. et remiss.* Abb. *in c.* 2. *n.* 3. *et in c. nuper* 29. *n.* 6. *h. tit.* Covar. *in c. alma* §. 12. *cit. n.* 5. Sayr. *l.* 2. *thesaur. c.* 19. *fin.* Moventur, quia

ad censurae absolutionem, sicut ad ejus lationem requiritur jurisdictio fori externi, qua parochi, et alii simplices sacerdotes carent. *Sed hoc non obstante*, dicendum, posse parochum, et alium sacerdotem proprium absolvere a censura juris non reservata. Ita Innoc. *in c. nuper cit. n.* 6. Sylv. *V. absolutio* 13. *n.* 4. Navar. *n.* 39. *citat.* Suar. *n.* 2. *et* 10. *cit.* Avila *p.* 2. *de censur. cap.* 7. *dub.* 4. Coninck *D.* 14. *dub.* 6. *concl.* 2. *n.* 130. Palao §. 5. *cit. num.* 3. Engl. *hic n.* 124. Pirh. *n.* 141. Konig. *n.* 22. Vviest. *n.* 49. Reiffenst. *n.* 246. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 126. *et* 128. P. Schmier *num.* 174. *cit.* et communiter TT. cum S. Thom. *addit. p.* 3. *q.* 23. *art.* 2. Colligitur ex *c. nuper cit.* ubi quidem sermo est de excommunicatione minori tantum, ratio tamen subjuncta generalis est, et militat pro absolutione a quacumque censura; *quia nimirum conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Ad argumentum contrarium* hic vel nulla requiritur jurisdictio fori externi, cum absolutio talis tantum pro foro conscientiae, vel si aliqua requiritur, haec erit extraordinaria, vel delegata a jure; Palao *n.* 4. Suar. *n.* 29. *etc.*

97

Dixi autem *n.* 95. in responsione: *si non specialiter reservata;* nam si reservata sit, nullus alius ab authore censurae, vel ejus successore, superiore, aut delegato potest absolvere; Suar. *D.* 7. *sect.* 5. *n.* 1. Avila; *c.* 7. *cit. dub.* 5. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 1. *concl.* 2. Palao §. 5. *cit. n.* 5. Engl. *num.* 119. Pirh. *num.* 142. Reiffenst. *n.* 249. La Croix *n.* 126. Schmier *n.* 177. et teste *Palao* tradunt omnes, sumitur expresse ex *c. nuper cit.* Sunt tamen aliqui casus, in quibus conditor canonis hanc potestatem concedit alii; sic enim 1. ab excommunicatione canonis ob percussionem clerici absolvere potest episcopus mulieres, et impuberes, etiam post pubertatem, prout dicetur *infra n.* 249. 2. idem episcopus absolvere potest ab omnibus censuris, et poenis, sedi apostolicae reservatis, modo non fuerint publicae, neque ad forum contentiosum deductae, vi trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* excepto homicidio voluntario; Vallens. *hic* §. 7. *n.* 6. Engl. *n.* 120. La Croix *num.* 126. *et* 141. 3. religiosi mendicantes, et alii, qui cum iis communicant in privilegiis, absolvere possunt ab omnibus censuris sedi apostolicae reservatis, exceptis iis, quae continentur in bulla coenae, ut habetur in *comp. privil. societ. JESU V. absolutio* §. 1. Engl. *l. cit.* Konig. *numer.* 22. Vviestner *numer.* 51. *fin.* La Croix *numer.* 126. 4. pro articulo mortis; trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de sacr. poenit.* cuilibet sacerdoti etiam excommunicato concedit potestatem absolvendi ab omni censura sive juris, sive hominis, praestito prius juramento, quod,

quamprimum poterit, evanescente periculo, se absolutus praesentare velit superiori, a quo de jure absolvendus erat; alioquin, si contra sacramentum superiori se non praesentaverit, in eandem censuram reincidet; *cap. eos qui* 22. *h. tit. in* 6. Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 62. Barbosa *in c. nuper cit. n.* 2. Vall. §. 7. *n.* 2. *et* 4. Engl. *n.* 115. Pirh. *n.* 142. *vers. excipitur* la Croix *n.* 126. *et* 130. Schm. *n.* 178. *et* 179. cum reliquis *supra*. 5. similiter cum obligatione comparendi coram censurae authore conceditur facultas episcopis, imo sacerdoti proprio absolvendi quoslibet impeditos adire pontificem, ex quacumque causa nascatur hoc impedimentum; *cap. ea noscitur* 13. *et c. quamvis* 58. *h. tit.* Navar. *man. c.* 27. *n.* 81. Sayr. *thes. l.* 3. *c.* 20. *n.* 25. Coninck *D.* 14. *dub.* 16. *n.* 240. Palao *p.* 5. *cit. n.* 6. Pirh. *num.* 141. *v. ad parochos*, Vviest. *n.* 50.

98

Quaeritur 9. qua forma, ritu, et conditionibus absolutio censurae sit concedenda? Rep. 1. forma in jure nulla praescripta est, sed ea sufficit, quae voluntatem absolvendi declarat, ut si diceres, ego te absolvo a vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti: potestque fieri aut verbis, aut etiam scripturis: consuetudo tamen est observanda. Neque opus est exprimi causam, ob quam est incursa censura, tametsi expediens sit; Palao *tract.* 29. *D.* 1. *p.* 11. §. 3. *n.* 1. Vall. *hic* §. 7. *n.* 8. Pirh. *ibid. n.* 61. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 155. 2. Ritus servandus in absolutione judiciali a censura excommunicationis praescribitur *c. a nobis* 28. *h. tit.* et habetur in pontificali romano: omissio tamen illius absolutionem non reddit invalidam, ut omnes fatentur, neque illicitam graviter, etsi expediat regulariter praedictas ceremonias observari; Hurtad. *D.* 14. *de excomm. diffic.* Palao *n.* 4. 3. conditiones aliae requiruntur ex parte absolventis, aliae ex parte absolvendi.

99

Ex parte absolventis requiritur 1. potestas absolvendi, nam sine hac nulla est absolutio. 2. libertas a coactione, et metu; nam coacte, et metu facta invalida est; *cap. un. de his, quae vi met. caus.* et procedit hoc, sive juste, sive injuste, valide tamen lata censura sit; quia textus non distinguit; Suar. *D.* 7. *sect.* 6. *n.* 13. *et seqq.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 9. *dict.* 6. Avila *p.* 2. *c.* 6. *D.* 2. *dub.* 5. Palao §. 3. *cit. n.* 7. Pirh. *n.* 165. la Croix *n.* 153. 3. ne absolvens in causa principali decipiatur. *Excipitur*, si constaret (quod praesumi non debet) ipsum judicem, alias potestate absolvendi gaudentem, velle, non obstante fraude, absolvere; tunc enim tenebit absolutio; Navar. *man. c.* 27. *n.* 38. Ugo-

lin. *tab.* 1. *de cens.* *c.* 19. §. 4. *n.* 4. Sayr. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 26. Avila *D.* 2. *cit.* *dub.* 4. Palao *n.* 8.

100

Ex parte absolvendi regulariter requiritur 1.absolutionis petitio; cum enim censura imposita sit ad delinquentis correctionem, expedit postulatione humili demonstrare se correctum esse. Haec tamen conditio non requiritur necessario, sed ut convenienter concedatur absolutio, hinc etiam concedi invito potest; non tamen expedit, nisi ex causa rationabili; Sayr. *c.* 21. *cit.* *n.* 6. Suar. *sect.* 7. *n.* 5. Palao *n.* 9. 2. Requiritur, ut prius satisfecerit parti laesae, nisi sit impotens; tunc enim, praestita cautione pignoratitia, vel fidejussoria, aut si hanc non possit, juratoria absolvi potest; Navar. *c.* 27. *cit.* *n.* 48. Avila *c.* 7. *cit.* *D.* 3. *dub.* 5. *concl.* 1. Sanch. *l.* 2. *mor.* *c.* 13. Coninck *D.* 14. *dub.* 16. *n.* 106. Laym. *p.* 2. *cit.* *c.* 2. *n.* 8. Palao *n.* 6. Pirh. *n.* 163.

101

Si judex absolvat eum, qui non satisfecerit parti, et potuisset satisfacere, graviter peccat, tum ob injuriam parti factam, tum quia violat juris ordinem, praescribentis, realem satisfactionem praemitti absolutioni, si fieri potest absolutio tamen erit valida, saltem si detur a judice ordinario, alias potente absolvere. An autem sit valida facta a judice delegato, gravis est controversia inter DD. Communiòr sententia negat esse validam; quia non est censendus delegans dare potestatem absolvendi contra juris praescriptum, et in tertii praejudicium. Validum tamen esse probabiliter affirmant Sanch. *l.* 2. *de matr.* *D.* 33. *n.* 1. Hurtad. *D.* 14. *diffic.* 5. *n.* 22. Avila *D.* 3. *cit.* *dub.* 1. Laym. *n.* 8. *vers.* *duo insuper*, Palao *n.* 6. Pirh. *n.* 163. *cit.* *vers.* *praedictis.* Rationem dant, quia conditio illa parti satisfaciendi non alia cautela additur in delegatione, quam a jure communi sit apposita, sed a jure communi non apponitur ut conditio, cujus defectus irritet absolutionem; ergo etc. Neque inde fit, peccare delegantem concedendo facultatem absolvendi valide, parte non satisfacta; nam sicut ecclesia non peccat concedens Ordinario hanc potestatem, ita nec Ordinarius peccabit, si eo modo deleget illam, quo ipse habet, satis enim juri tertii cautum est, dum absolutio hujusmodi prohibetur.

102

Praesentia rei, dum absolvitur, absolute necessaria non est, quia sicut absens per literas excommunicari potest, ita et absolvi: regulariter tamen expedit, eum esse praesentem, tum ad reverentiam censurarum, tum ad majorem humilitatem, et cautionem ipsius censurati; Sylv. *V.* *absolutio* 3. *n.* 9. Navar. *man.* *cap.* 26. *n.* 14.

Sayr. *c.* 21. *cit. n.* 12. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 11. *n.* 14. Avila *D.* 2. *dub.* 1. Laym. *c.* 6. *n.* 9. Palao *n.* 10. Pirh. *n.* 164. La Croix *n.* 155. *et* 161. Idem dicendum de absolutione medio procuratore, scilicet regulariter non expedire, ut fiat, causa tamen urgente, concedi posse. Hic tamen procurator speciale mandatum habere debet petendo absolutionem, ut sic constet, censuratum recessisse a contumacia; item jurare debet, et praestare, ea omnia, quae absolvendus praestaret, si praesens adesset.

103

Quaeritur 10. quot modis contingat, absolutionem a censura fieri? Resp. *Primus*, et praecipuus modus absolvendi a censura est simplex, et absolutus, nempe cum absolute, et simpliciter reo emendato, et a contumacia recedenti conceditur absolutio.

2. Absolutionis modus est conditionatus, cum absolutio sub aliqua conditione datur, ita, ut ea conditione deficiente, corruat absolutio. Et quidem, quod absolutio a censura dari possit sub conditione de praeterito, vel de praesenti exploratum est apud omnes. An vero dari etiam possit sub conditione de futuro, controversum est inter DD. Negant S. Antonin. 3. *part. tit.* 24. *c.* 77. §. 1. *prop. fin.* Angel. *V. absolutio* 3. *pr.* Sylv. *V. eodem. n.* 1. ea ducti ratione, quia absolutio a peccatis non potest sub conditione in futurum pendente, si illa contingens sit, dari; ergo neque absolutio a censura. Deinde actus legitimi non recipiunt conditionem; *reg. actus legitimi* 77. *ff. et reg.* 90. *in* 6. talis autem actus est absolutio a censura; ergo etc. Sed standum est pro sententia affirmativa, quam etiam defendunt Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 11. *n.* 6. Navar. *c.* 26. *n.* 12. Suar. *D.* 7. *sect.* 8. *n.* 7. Hurtad. *D.* 14. *diffic.* 2. Coninck *dub.* 16. *n.* 218. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *num.* 2. Palao *tract.* 29. *D.* 1. *p.* 11. §. 2. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 166. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 155. *et* 157. Ratio est, quia nec jure naturali, nec positivo irritatur hic modus absolvendi. Seclusa tamen causa necessitatis, non est expediens, absolutionem sub conditione futuro praestare, tum quia hoc alienum est a praxi, et usu recepto concedendi absolutionem, tum quia non decet ut judex absolutionis suae judicem constituat ipsummet reum, prout constituitur, quando sub conditione ab ipso praestanda conceditur. *Ad argumentum contrarium* nego paritatem; nam absolutio a censuris immediate pendet a voluntate absolventis exterius expressa, absolutio autem a peccatis a voluntate Christi, qui noluit ipsam pendere a conditione de futuro contingente. *Ad conf.* illi actus vitiantur die, vel tempore apposito, qui a die, vel tempore absolvuntur; at censurae absolutio, licet respicere nequeat

diem, vel tempus determinatum, indeterminatum tamen respicere potest, scilicet illud, in quo reus cessaverit a contumacia.

104

3. Modus absolvendi a censura vocatur *ad cautelam*; quia eo cavetur damnum, quod a censura ignota tum censurato, tum aliis provenire poterat, et ideo frequenter permittitur non absolutioni sacramentali ob sacramenti reverentiam, tum ordinum receptioni, tum beneficiorum, aliorumque privilegiorum collationi ad vitandam eorum invaliditatem, cujus exempla proponuntur *cap. super eo* 51. *et cap. seq. h. tit.* Hinc modus absolvendi praesupponit, censuratum vel ignarum esse suae censurae, vel certe solum suspicionem illius habere, non autem certitudinem. In foro conscientiae concedenda est solo testimonio absolvendi, facta promissione, quod satisfacere velit, si constiterit de censura; Sayr. *l.* 2. *thesaur. c.* 6. *n.* 19. Palao §. 2. *cit. num.* 5. In foro externo distinguendum est, nam si generatim solum petitur absolutio a censura, ita, ut nullius in particulari suspicionem absolvendus habeat, conceditur absolutio, nulla praemissa causae cognitione, vel data cautione. At si specialis alicujus censurae absolutio petitur, probare absolvendus saltem semiplene debet, se illa censura ligatum non esse, vel quia continet errorem, vel quia lata fuit post appellationem legitime interpositam. Insuper citandus est, is ad cujus instantiam lata est, vel judex, qui eam tulit, si ex officio processit, qui si opponat manifestam contumaciam, concedendus est iis terminis octo dierum, ut id probent, et interim ab absolutione supersedetur. Quodsi in probatione defecerint, condemnandi sunt ad expensas factas, et censuratus erit absolvendus; secus vero, si intentionem probaverint: quae omnia colliguntur ex *cap. solet* 2. *h. tit. in* 6. Porro absolutio haec ad cautelam praestari potest ab eo, qui potest ea censura absolute absolvere. An vero cuilibet judici delegato potestas haec competat, variant DD. *Covar. et Sayr.* apud Palao *n.* 6. distinguunt, et negant de judicibus delegatis ad causas cognoscendas in curia romana, excepto casu referendi testimonium, nisi specialiter ea potestas commissa fuerit; contra de judicibus delegatis ad causas cognoscendas extra curiam concedunt, et hoc per potestatem ex usu acceptam.

105

4. Modus absolvendi, et satis frequens est *ad reincidentiam*, eo quod absolutus in eam iterum incidat, si opus sub censura praeceptum non exequitur; Palao *n.* 7. La Croix *n.* 158. Hoc absolvendi modo frequenter utuntur judices in debitis pecuniariis; absolvunt namque debitorem, consentiente creditore, ab excommunica-

tione incursa ob debitum non solutum, imposito praecepto, ut intra certum tempus fiat solutio, sin minus, eadem censura ligetur. Potest autem absolutio haec praestari tripliciter, 1. conditionate, scilicet adjecta conditione, ut si mandato non pareat absolutus, in eandem reincidat, 2. pro aliquo tempore absolute, pro reliquo sub conditione certi operis praestandi intra certum tempus, ut si hoc intra illud tempus praestiterit absolutus, in perpetuum absolutus sit; 3. ad certum effectum dumtaxat, v. g. ut excommunicatus testimonium perhibere in judicio, vel alium actum, alias censurato non permissum, exercere possit; quo tamen modo absolutus, non ab ipsa censura, sed ab aliquo effectu, v. g. impedimento per eam inducto liberatur; Palao *n.* 12. La Croix *n.* 158. et alii ab his *citt.*

106

Porro omnes isti modi absolvendi a censuris praestari possunt in foro interno, et externo. Si in foro interno tantum fiat absolutio, non potest sic absolutus publice se immiscere actibus per censuram prohibitis, et si contra faciat, a judice, quamvis huic constet de absolutione, puniri poterit, tanquam transgressor censurae, mitius tamen, quam si vere transgressor esset: imo si velit, poterit praedictam absolutionem judex pro foro externo admittere, et a punitione supersedere, nisi a parte urgeatur; Avil. *p.* 2. *c.* 7. *D.* 3. *dub.* 12. Sayr. *l.* 2. *thesaur. cap.* 20. *n.* 31. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 7. Palao *n.* 13.

107

Quaeritur 11. an censura semel incursa non possit tolli alia via, quam absolutione? Resp. negative; Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 11. *n.* 5. Palao *tr.* 29. *D.* 1. *p.* 11. §. 1. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 179. *vers. hinc colligitur,* Engl. *n.* 17. Reiffenst. *n.* 240. Ratio est, quia censura auferri nequit, nisi a potestate concessa Petro solvendi ligatos; sed hujus potestatis actus est absolutio, sicut potestatis actus est ligatio; ergo censura absolutione duntaxat tolli potest: et hinc

108

Colligitur 1. non cessare illam ob mortem authoris; nam esto ab eo pendeat in fieri, non tamen in conservari. Accedit quia censura est poena, sed poena, jure sic disponente, durat, usque dum tollatur legitime; *can. si episcopus* 40. *caus.* 11. *q.* 3. *c. pastoralis* 11. §. *praeterea de offic. ord.* Coninck *D.* 14. *dub.* 16. *n.* 198. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 1. Palao §. 1. *cit. n.* 2. Vviest. *hic n.* 47. Reiffest. *n.* 240. La Croix *n.* 127.

109

2. Non tollitur plene, et perfecte morte censurati; Navar. *man.* c. 27. n. 171. Covar. §. 11. *cit.* n. 8. Suar. *D.* 7. *de censur. sect.* 1. n. 5. *et* 6. Coninck n. 201. Laym. n. 7. *pr.* Palao n. 3. Reiffenst. *loc. cit.* La Croix n. 159. et dicatur satis c. *a nobis* 28. *cap. sacris* 38. *hoc tit. et c. is, cui* 20. *eod. in* 6. Et ratio est, quia censura non tantum afficit delinquentem, sed aliis fidelibus obligationem imponit abstinendi a censurati communione; ex hac autem parte morte censurati non perit, siquidem eo mortuo nequeunt vivi ejus corpus sepulturae ecclesiasticae tradere, pro ejus anima sacrificium offerre, et preces publicas fundere.

110

3. Non tollitur sola satisfactione, parti laesae facta, et emendatione delinquentis, si censura absolute sit lata; Palao n. 4. cum celeris *supra* allegatis. Ratio est, quia esto, quod imponatur, ut parti fiat satisfactio, et delinquens corrigatur, id solum probat, posita satisfactione, et correctione, debere a judice auferri, non tamen, quod ipsa ex se cesset; *c. desideres* 15. *hoc tit. cap. qua fronte* 25. *de appel. cap. ex litteris* 11. *de constit.* Hinc Alexander VII. damnavit hanc 44. propositionem: *quoad forum conscientiae correctio, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.*

111

Dixi, *si censura absolute sit lata;* nam si feratur censura, quousque satisfecerit reus verius est, posita satisfactione ipsum pro absoluto habendum; Covar. n. 5. *cit.* Suar. *sect.* 1. *cit.* n. 11. Coninck n. 228. Laym. n. 2. Palao n. 4. Vviest. n. 48. Reiffenst. n. 241. Sed tunc verba ipsa, quibus censura sub tali conditione illata est absolutionem ab illa posita conditione, continent in se implicite, praestantque hunc sensum: *si intra tres dies non satisfeceris, excommunicationem incurras, a qua sis absolutus, praestita satisfactione.*

§. II.

De excommunicationis censura.

SUMMARIUM

112 *Definitio excommunicationis.*
113 *Ejus explicatio.*
114 *Bona, quibus privat excommunicatio.*
115 *etc. Ejus varietas.*
117 *Quid sit anathema?*
118 *etc. An voce excommunicationis simpliciter prolata intelligatur excommunicatio major, an minor?*
121 *etc. Quinam sint excommonicati vitandi?*
126 *etc. Quibus rebus divinis, et sacris privet excommunicatio?*
134 *etc. An et quomodo ministri ecclesiae possint orationes ecclesiae publicas, et sacrificia offerre pro excommunicatis?*
140 *etc. An sacramenta, quae excommunicatus recipit, valida sint?*
144 *etc. Quando excommunicatus licite, et valide administrare sacramenta possit?*
147 *etc. Quomodo excommunicatio privet beneficiis, et officiis ecclesiasticis?*
149 *etc. An valida sit acceptatio beneficii, si hoc collatum sit ante excommunicationem, acceptatum post illum?*
152 *etc. Utrum excommunicato valide possit conferri pensio?*
156 *etc. An excommunicatio privet fructibus beneficii?*
163 *etc. An, et quomodo jurisdictione ecclesiastica?*
167 *etc. Quomodo privet communicatione forensi?*
170 *etc. Et officiis publicis?*
174 *etc. Quomodo potestate contrahendi, et obligandi civiliter?*
177 *Quibus actionibus privetur excommunicatus, dum privatur communicatione politica?*
178 *etc. Quando communicans cum excommunicato peccet mortaliter?*
183 *etc. Quibus casibus communicatio sit permissa?*
195 *etc. Qui sint effectus indirecti excommunicationis majoris?*
198 *etc. Quis sit effectus directus excommunicationis minoris?*
201 *etc. Quis ejus effectus sit indirectus?*
205 *etc. Quis possit absolvere ab excommunicatione mincri?*
209 *etc. Ex qua causa incurratur?*

112

Quaeritur 1. quid sit *excommunicatio*? Resp. communiter a DD. definiri, quod sit *censura ab ecclesia instituta, separans excommunicatum a communione fidelium.* Ita quoad sensum Covar. *in cap.*

alma p. 1. *n.* 2. Suar. *D.* 8. *de censur. sect.* 1. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 1. *n.* 5. Engl. *n.* 27. Pirh. *n.* 4. Konig. *n.* 23. Vviest. *n.* 30. Reiffenst. *num.* 48. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 176. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 185. et colligitur ex *can. omnis christianus* 32. *et can. canonica* 107. *caus.* 11. *q.* 3.

113

Dicitur 1. *censura*; quia censurat, et corrigit rebelles, et contumaces privatione bonorum ecclesiasticorum: et licite aliquando feratur etiam in eum, qui non praesumitur emendandus, id eam ob causam fit, ne alii ejus communicatione inficiantur; *can. resecandae* 16. *et can. seq. caus.* 24. *q.* 3. Dicitur 2. *ab ecclesia isntituta*; quia poena ecclesiastica est, et ex institutione ecclesiae originem trahit, ut pluribus probat Sayr. *l.* 1. *thesaur. cap.* 4. *n.* 8. Dicitur 2. *separans excommunicatum a communione fidelium*; quo distinguitur excommunicatio ab aliis censuris ecclesiasticis; nam suspensio solum privat beneficii, et officii ecclesiastici usu, interdictum divinis officiis secundum eorum naturam; excommunicatio vero directe, et per se et illis, et aliis adhuc bonis privat.

114

Porro Bona, in quibus fideles communicant inter se, ut *n.* 2. dixi, sunt triplicis generis, videlicet, interna, mere externa, et mixta; ex his ecclesia solum privat excommunicatos communicatione in bonis secundi, et tertii generis, ut *infra* fusius explicabitur a *n.* 126. Hinc patet, excommunicationem esse omnium poenarum ecclesiasticarum gravissimam, utpote quae privat maximis bonis spiritualibus; quae causa fuit, ut Coelestinus III. *cap. cum non ab homine* 14. *hoc tit.* dicat, ecclesiam post poenam istam non habere, quid ultra faciat; et trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* monet, ne ecclesiastici judices hac censura utantur, nisi quando jam nullum aliud remedium superest; et ob eandem rationem nunquam fertur in communitatem, *c. romana* 5. *hoc tit. in* 6. ne contingat innocentem aliquem ligari; Pirh. *hic n.* 8. *not.* 2.

115

Quaeritur 2. quotuplex sit excommunicatio? Resp. Alia est justa, alia injusta. *Justa* est, quae infertur a legitimo judice, propter peccatum contumaciae, et servato juris ordine. *Injusta* est, cui aliquid horum deficit. Injusta rursum duplex est, quaedam *valida*, quaedam *invalida*, ac nulla. *Valida*, quamvis injusta, excommunicatio est, cui tantum deest circumstantia debiti finis, vel quaedam solemnitas accidentalis, ad substantiam excommunicationis non pertinens. *Invalida* vero nullum effectum habet, nec obligat,

nisi aliquando ratione scandali, ut quia fertur a non habente potestatem, vel contra alicujus privilegium, vel post legitimam appellationem, vel quando continet errorem intolerabilem; Avil. *de censur. p. 2. cap. 6. D. 1, dub. 1.* Tann. *tom. 4. D. 6. q. 10. dub. 1. n. 21.* Pirh. *hic n. 9.*

116

Celeberrima divisio excommunicationis est in majorem, et minorem. *Major* est, quae excommunicatum privat simpliciter omnium bonorum, inter fideles communium, participatione; *minor* vero tantum privat usu sacramentorum passivo, i. e. eorum receptione. Ex quo sequitur, quis sit effectus utriusque excommunicationis; nam effectus directus excommunicationis minoris est unicus, scilicet privatio passiva sacramentorum; majoris vero duodecim enumerantur, qui tamen ad quatuor classes deduci possunt. *Prima* concernit suffragia fidelium, sacramentorum usum, et alias actiones spirituales. 2. Beneficia, et officia ecclesiastica, quibus privat. 3. Officia civilia. 4. Communicationem politicam cum excommunicato.

117

Dubitatur 1. quid intelligatur nomine *anathematis*? Resp. *Anathema* maledictionem, seu execrationem significat. In usu ecclesiae significatur hac voce excommunicatio major. Usurpatur vox ista in ss. canonibus in triplici sensu: 1. ad significandam excommunicationem, incursam ob haeresim, vel illius suspicionem, utpote omnimodam, et praecipuam ab ecclesia separationem; *c. cum non ab homine 14. hoc tit.* et Trid. *sess. 25. c. 3. de reform.* 2. ad significandas quasdam excommunicationis solemnitates, videlicet cum excommunicatio denuntiatur accensis candelis, et postmodum extinctis, aliisque ceremoniis ab ecclesia institutis: 3. denique sumitur anathema ad distinctionem minoris excommunicationis, ut in *can. Engeltrudam 12. caus. 3. q. 4.* ubi prius lata sunt excommunicatio minor, et postea major; Palao *tr. 29. D. 2. p. 1. n. 3.*

118

Dub. 2. de qua excommunicatione intelligenda sit vox *excommunicatio* absolute prolata, de majori, vel minori? *Rationem dubitandi* facit *cap. pia 1. de except. in 6.* ubi statuitur, eum, qui in judicio excommunicationem opponit, illius speciem declarare debere; *quod dictum est* (inquit *glossa*) *propter species majoris, et minoris*; ergo si nomine excommunicationis absolute prolato non venit excommunicatio major intelligenda; alias excommunicationis species declaranda non foret, cum satis declarata esset.

119

Sed dicendum, etsi ante Gregorium IX. excommunicatio simpliciter sumpta saepe pro minori intelligebatur, ut constat ex *can. Engeltrudam cit.* et aliis textibus, post Gregorium tamen nunquam pro minori, sed majori sumitur; Covar. *in c. alma p.* 1. §. 8. *n.* 5. Henriq. *l.* 13. *c.* 2. *n.* 2. Sayr. *l.* 1. *thes. c.* 4. *n.* 19. Coninck *D.* 14. *dub.* 1. *circa fin.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 1. Palao *D.* 2. *cit. p.* 2. *n.* 3. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. Pirh. *n.* 7. *et* 8. Konig. *n.* 24. Vviest. *n.* 32. Reiffenst. *n.* 53. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *num.* 176. *et* 177. et hoc ipsum declarat consuetudo, ac definivit expresse citatus pontifex; *c. siquem h. tit.*

120

Ad rationem dubitandi Covar. et Avil. *p.* 2. *c.* 1. *dub. un.* dicitur, decisionem illius textus esse specialem in favorem causarum judicialium, et judicum, ne lites in infinitum his exceptionibus protrahantur. Suar. *D.* 8. *sect.* 3. *n.* 6. et Coninck *l. cit.* ajunt, speciem excommunicationis exprimendam, non quidem, an major, vel minor sit; quia jam supponitur majorem esse: sed ex quo delicto contracta sit, videlicet, an violatione ecclesiae, percussione clerici etc. Colligitur ex verbis textus, maxime *vers. si vero*; probanda enim erat exceptio apertissimis documentis, quod nullatenus fieri posset, allegata excommunicatione in genere, nisi illius causae, et circumstantiae exponerentur.

121

Quaeritur 3. quinam sint excommunicati vitandi? Resp. Jure antiquo tales fuere quicumque majori excommunicatione, a jure, vel homine lata, ligati, eo solum discrimine, quod ii, quorum excommunicatio publica, et notoria erat, publice; ii vero, quorum excommunicatio publice nota non fuit, a ceteris fidelibus ejus consciis privatim tantum vitandi essent; *c. cum non ab hominis* 14. *h. tit.* Pirh. *n.* 111. Vviestner *n.* 62. *vers. dubium nascitur.* Postea tamen ad excludenda varia scandala, et peccata, quae consciis timoratis accidere posse animadversum est, in *conc. Constant.* a Martino *V. const. extr.* incipit *ad evitanda* Christi fidelibus indultum fuit, ut nemo deinceps a communione alicujus, quacumque censura, sive a jure, sive ab homine lata, ligati abstinere, eumque vitare teneretur, nisi sententia contra personam etc. certam a judice specialiter, et expresse publicata fuerit, vel nisi eum per sacrilegam injectionem manuum in clericum excommunicationem a canone latam adeo notorie incurrisse constiterit, ut factum non possit aliqua tergiversatione celari, aut aliquo suffragio excusari; S. Antonin. 3. *p. tit.* 26. *c.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 4. Gut-

tier. QQ. *can. l.* 1. *c.* 1. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. *vers. notandum*, Pirh. *n.* 113. Konig. *n.* 32. Vviest. *n.* 62. *vers. cit.* Reiffenstuel. *n.* 135. *et* 136. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 174.

122

Dub. 1. an hac *constit. extrav.* non obstante, hodie vitandi sint saltem ii, de quibus notorium est, quod in excommunicationem quacumque de causa inciderint? Affirmant Felin. *in c. Rodulphus* 35. *de rescript. n.* 39. Sylv. *V. excommunicatio* 5. *n.* 9. Navar. *in can.* 1. §. *laboret de poenit. dist.* 6. *n.* 10. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 2. *n.* 27. propter *concilium Basileense*, quod *sess.* 20. *fin.* affirmat, vitandos non solum eos, in quorum personas censura per sententiam a judice publicata, et denuntiata est specialiter, et expresse, sed generaliter, quoscunque ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incurrisse, ut nulla tergiversatione celari, nulloque juris suffragio excusari possint; cum igitur concilium istud sit posterius constantiensi, huic praevalebit; *arg. l. sed et posteriores* 28. *ff. de LL. et c. licet* 1. *de const. in* 6.

123

Sed adhuc standum est decreto *concil. const.* ut notat Henriq. *l.* 13. *c.* 5. *n.* 1. Suar. *D.* 9. *sect.* 2. *n.* 5. Avila *p.* 2. *D.* 2. *dub.* 2. Coninck *D.* 13. *dub.* 2. Layman *l.* 1. *tract.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 1. Engl *hic n.* 56. Pirhing *n.* 13. Vviestner *n.* 63. Reiffenstuel *n.* 138. et confirmat consuetudo passim recepta, praesertim in partibus septentrionalibus, in quibus haeretici notorii, et alii excommunicati, exceptis dumtaxat notoriis clericorum percussoribus, et dicto modo denuntiatis, nequaquam vitantur. *Neque obstat*, concilium basileense; nam hoc, tanquam acephalum, ab Eugenio IV. revocatum, a Nicolao V. autem approbatum est, quoad pauca dumtaxat decreta, spectantia beneficiorum collationes, dispensationes, et censurarum absolutiones: igitur quoad cetera vim juris non habet.

124

Dub. 2. utrum teneantur non censurati cum censuratis vitandis communicare? Rep. negative; sed possunt, si velint, a communione cum ipsis privatim, imo publice casu, quo excommunicatio illorum publice notoria est, abstinere: ac proinde possunt recusare imperium praelati excommunicati, recedere a missa parochi censurati, opposita exceptione declinare judices, repellere actorem, procuratorem, testem excommunicatum, absque istorum injuria; Layman *c.* 4. *cit. n.* 2. *vers. tertium*, Engl *n.* 54. Pirh. *num.* 115. Konig *n.* 32. Vviest. *n.* 65. Reiffenst. *n.* 139. la Croix *n.* 184. quia favore sibi indulto nemo cogitur uti *arg. reg. invito* 69. *ff.*

ne quod concessum est ob gratiam, in eorum dispendium detorqueatur; *reg. quod ob gratiam* 61. *in* 6. *Excipitur*, nisi alicujus regionis consuetudo, aut foedera publica cum ejusmodi censuratis communicationem postularent: ex qua causa in Germania nostra haeretici a muneribus publicis, a contractibus, judiciis, et similibus actibus aliis excludi non possunt ab orthodoxis; Pirh. *n.* 115. la Croix *l. cit.*

125

Dub. 3. an excommunicati tolerati communioni fidelium se possint ultro ingerere? Resp. non posse; nisi a fidelibus non excommunicatis requirantur; quia a laudato *concil. Constant.* directe nullus favor censuratis, sed aliis dumtaxat indultus est, prout patet ex *cit. extr.* verbis, ibi *per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari*; Vallens. §. 2. *n.* 1. §. *notandum*, Pirhing *n.* 155. Vviestner *n.* 164.

126

Quaeritur 4. quibus rebus divinis, et sacris excommunicatum privet excommunicatio? Resp. 1. privat *communibus ecclesia suffragiis*, quae ex publicis ministrorum officiis, et sacrificiis fidelibus provenire solent, item fructu satisfactionum, qui ex communi ecclesiae thesauro per indulgentias, praelatorum authoritate, applicatur; constat ex variis textibus relatis *caus.* 11. *q.* 3. *c. a nobis* 28. *c. sacris* 38. *h. tit.* et ipso ecclesiae usu; et hoc ita verum est, ut licet minister ecclesiae velit indulgentias ecclesiae applicare excommunicatis, publicas ecclesiae orationes pro iis fundere, missae sacrificium offerre, secundum valorem ab ecclesia provenientem, applicatio nullius sit valoris, sicut nullius valoris est distributio pecuniae a servo facta contra domini voluntatem, et in personas ab eo exclusas. Dixi *suffragiis communibus ecclesiae*; seu quae praestantur nomine ecclesiae; nam quae praestantur nomine singulorum fidelium, et ab ipsis ecclesiae ministris, ut particulares personae sunt, iis ecclesia excommunicatos non intendit privare, cum ecclesiae bona non sint, nec ejusdem dispositioni subjaceant: et hinc pro excommunicatis, etiam denuntiatis, possumus proprio nomine, et privata intentione orare, bona opera pro ipsis exercere, et sacrificii actum offerre; Sylv. *V. excommunicatio* 1. *n.* 2. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 36. Covar. *in cap. alma part.* 1. §. 6. *n.* 4. Suarez *dist.* 9. *de censur. sect.* 4. *n.* 3. Avil. *part.* 2. *de censur. cap.* 6. *dist.* 4. *dub.* 1. *concl.* 2. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 4. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 3. Pirhing *hic n.* 4. *et seq.* Vviestner *ibid. n.* 31. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 189.

127

2. Privat *sepultura ecclesiastica*; ubi aliter discurrendum est de excommunicatis denuntiatis, et non toleratis, aliter de non denuntiatis; *posteriores*, si quidem decedentes signa contritionis dederint, sepeliri in loco sacro possunt, quamvis deceat eos prius absolvi ab excommunicatione, ut omnis dubitatio tollatur, an officia divina iis prosint; *priores*, etsi poenitentes obierint, sepultura tamen ecclesiastica gaudere non possunt, sed necessario, antequam in loco sacro sepeliantur, absolvi debent; *cap. sacris* 12. *de sepultur.* ubi ratio redditur, *ut quibus non communicamus vivis*, *non communicemus defunctis*; plura videri possunt *lib.* 3. *tit.* 28. *n.* 49. *et seq.*

128

3. Privat *usu passivo sacramentorum*, quatenus dum in excommunicatione sunt, sacramenta ipsis non licet recipere; extenditur poena haec etiam ad excommunicatum non denuntiatum; *capit. cum illorum* 32. *et cap. siquem* 59. *hoc tit. cap. fin. de cler. excomm. ministr.* et ratio est, quia qui contumax est ecclesiae praeceptis, merito repellitur ab ipsius maximorum bonorum participatione. *Excipitur* periculum mortis, mutilationis, infamiae, gravis jacturae bonorum: quia lex ecclesiastica non censetur ita rigide obligare; si extra hos casus necessitatis sacramenta excommunicatus recipit; graviter peccat, non tamen ex tali illicita receptione poenam incurrit, ut ex communi docet Palao *D.* 2. *cit. part.* 7. *n.* 6. excepto sacramento ordinis, quem qui excommunicatione ligatus recipit ab executione ordinis suscepti suspenditur; *cap. illorum cit.* ministri tamen ecclesiae, si excommunicatis vitandis aliquod sacramentum ministrent, antequam absolvantur, praeter peccatum mortale incurrunt excommunicationem, et interdicuntur ab ingressu ecclesiae; *capit. episcoporum* 8. *de privil. in* 6. et quidem, si a pontifice nominatim excommunicati, et denuntiati fuerint, incurrunt excommunicationem reservatam papae; *cap. significavit* 18. *hoc tit. et clem.* 3. *eod.* Accedet suspensio ab officio, si excommunicatus fuit ob haeresim, aut quia fautor istorum fuit: nec restituendus est officio absque papae dispensatione; *cap. excommunicamus* 13. §. *credentes de haeret.*

129

4. Privat *usu etiam activo sacramentorum*, seu potestate illa conferendi, et celebrandi missam; *cap. latores* 4. *et cap. fin. de cler. excomm. minist.* quodsi prohibitione hac insuper habita, sacramenta administret excommunicatus, licet ea valida sint (excepto sacramento poenitentiae, ob defectum jurisdictionis, quam ministro excommunicato adimit ecclesia, extra casum extremae necessitatis)

in poenam tamen temerariae administrationis irregularitatem incurrit; *cap. fin. cit.* et hoc verum est, etiam cum administrat in excommunicatione sacramentum poenitentiae; nam etsi tunc ob defectum jurisdictionis, ut dixi, non conficiat sacramentum, in communi tamen modo loquendi sacramentum absolute ministrat, et hoc debet sufficere; alias, si ad incurrendam irregularitatem requireretur, ut valide administraretur sacramentum, etiam illam non incurreret sacerdos excommunicatus, administrans poenitentiam indisposito, utpote qui verum sacramentum non administrat; quod non admittunt doctores.

130

5. Privat *sacrificio missae*, ita, ut nisi ob ignorantiam, vel necessitatem vitandi scandali, aut alicujus gravis damni excusetur, peccet mortaliter excommunicatus, etiam toleratus, assistens sacrificio missae, vel notabili ejus parti; Suarez *D.* 12. *de censur. sect.* 1. *n.* 3. Bonacina *de censur. D.* 2. *quaest.* 2. *part.* 3. §. 1. *n.* 3. Palao *part.* 9. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 36. Quodsi denuntiatus etiam sit, vel manifestus percussor clerici, monendus est, ut exeat: quodsi noluerit, incurret novam excommunicationem pontifici reservatam, et expellendus est etiam vi, si opus fuerit; si vero nulla ratione expelli possit, missae sacrificium, si canon nondum incaeperit, abrumpendum, vel si facta sit consecratio, subjungenda sumptio, et tum recedendum ad sacristiam non dictis orationibus solitis, et aliis, quae post sumptionem dici solent; *cap. in cui* 20. *hoc tit. in* 6. *clem.* 2. *v. nonnulli eod.* Sylv. *V. excommunicatio* 5. *n.* 3. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 33. Suarez *sect.* 1. *cit. n.* 11. *et seq.* Layman *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. Vviestner *n.* 36. *cit.* La Croix *n.* 196. quodsi autem sacerdos coram excommunicato scienter celebraverit, ultra peccatum, et excommunicationem minorem interdicitur ab ingressu ecclesiae; *cap. episcoporum* 8. *de privil. in* 6. fideles vero ceteri, sacrificio assistentes, si videant excommunicatum vitandum velle interesse eidem missae, coguntur recedere, ne cum ipso in eadem oblatione conveniant: si tamen non recedant, culpa ista, ut Palao *part.* 9. *citat. n.* 3. existimat, probabiliter venialem non excedit.

131

6. Prohibetur excommunicatus vitandus assistere aliis *divinis officiis*, uti sunt horarum canonicarum publica recitatio, processio publica, benedictio chrismatis olei sancti, olivarum, aquae benedictae etc. *Ex quo sequitur*, eundem esse deobligatum a publica recitatione horarum, si forte ea obligatione teneatur, sicut deobligatus est audire sacrum ob censurae observationem, ne cum aliis communicet; a privata tamen recitatione horarum non eximitur, si for-

te titulo ordinis sacri, professionis religiosae, aut beneficii obligetur; Navar. *cap.* 27. *cit. n.* 103. Suarez *D.* 12. *sect.* 2. *n.* 13. *et seq.* Layman *n.* 6. Palao *part.* 9. *n.* 7. Engl *n.* 59. Pirhing *n.* 17. Vviestner *n.* 36. La Croix *n.* 196. *et* 224. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 193. potestque ad secum orandum ex aliqua necessitate, vel utilitate etiam vocare socium, praesertim si hic ei subditus sit, ut episcopus capellanum, servum dominus etc. nam hic non privatur communione domini sui, in quibus inservire eidem tenebatur, ut *infra n.* 188. dicetur; quodsi tamen alius quispiam absque justa causa cum excommunicato privatim recitaret officium, is peccaret, sed probabiliter culpa haec non excederet venialem, ut pluribus *cit.* docet Palao *loc. citat. n.* 9. et rationem dat, quia eo casu excommunicatus non se gerit ut persona publica, et minister ecclesiae, cum ecclesia nolit medio illo orationes fundere.

132

7. Privatur excommunicatus, saltem si vitandus sit, *facultate concionandi, legendi in theologia, interpretandi jus canonicum publice*; Suarez *sect.* 2. *cit. n.* 5. Palao *n.* 10. La Croix *n.* 281. Ratio est, quia etsi divinis officiis haec non comprehendantur, proxime tamen accedunt ad communicationem in divinis; dixi, *saltem si vitandus sit*; nam excommunicatus toleratus, si ex officio ei competat concionari, aut theologiam, vel jus canonicum explicare, et non sit alius, qui vices ejusdem suppleat, munia ista obire potest; quia censendus est ab auditoribus requiri; quilibet enim censetur velle, et petere, quae sibi necessaria sunt; addidi *concionandi, legendi etc.* secus dicendum de auditore, si is sit excommunicatus; nam hic etsi probabiliter assistere lectioni theologicae nequeat, permitti tamen potest, etsi excommunicatus vitandus sit, assistere concioni, ut colligitur ex *capit. responso* 43. *hoc tit.* Suarez *num.* 3. Palao *n.* 11. Engl *n.* 58. Pirhing *n.* 17. Vviestner *n.* 36. Reiffenstuel *numer.* 63. La Croix *num.* 281. magnif. P. Schmier. *n.* 190. et ratio disparitatis est, quia concio dirigitur ad ejus salutem, ad hanc vero lectio theologica non ita directe est necessaria; an vero, eo casu, excommunicato non recedente, teneantur auditores ceteri a lectione theologiae recedere, et ipse lector ab ea cessare, dubium est inter DD. et in utramque partem stat authoritas. Palao *loc. cit. n.* 13. putat, per se loquendo lectorem teneri desistere, et auditores recedere eo casu ob rationem datam; quia est communicatio in re proxime accedente ad divina: addit tamen, frequenter excusari ob bonum publicum, cujus interest, ne auditores re tantopere utili priventur, maxime cum haec communicatio levis sit.

133

8. Prohibetur excommunicatus ab *ingressu templi* tempore, quo divina ibidem celebrantur; tunc enim per ostiarios debet expelli. Aliis tamen temporibus optime potest ibidem assistere, et privatim, ac separatus ab aliis fidelibus preces ibidem fundere, ut cum communi docet Covar. *cap. alma part.* 1. §. 3. *n.* 7. Navar. *cap.* 27. *n.* 17. Suarez D. 12. *sect.* 4. *n.* 7. Coninck *D.* 14. *dub.* 7. *n.* 58. Bonacina *D.* 2. *de cens. quaest.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 8. Palao *part.* 9. *cit. n.* 14. Vviestner *n.* 36. la Croix *n.* 210. Similiter permittitur excommunicato, et conveniens est usus SS. imaginum, reliquiarum, aquae benedictae, et reliquorum sacramentalium; Palao *loc. cit.* la Croix *n.* 211. *Neque obstat*, quod aqua benedicta, et similia habeant valorem ex orationibus ecclesiae, quibus privatur excommunicatus; nam esto, quod iis uti non possit, ut effectus provenientes ex orationibus ecclesiae ipsi applicentur, uti tamen illis potest in illarum venerationem, et honorem, et ut se illarum memoria, et fructus recordatione, quo per excommunicationem privatur, ad poenitentiam excitet.

134

Dub. 1. an, et quomodo ministri ecclesiae possint orationes ecclesiae publicas, et sacrificia applicare, et offerre pro excommunicatis? *Certum est*, illicite eos agere, saltem si in particulari publicas preces pro excommunicato fundant; Palao *dist.* 2. *part.* 6. *n.* 4. Ratio est, quia ecclesia, privans ipsos his spiritualibus bonis, consequenter fidelibus interdicit ne ea ipsis applicent, maxime cum haec applicatio inutilis sit, atque frustranea.

135

Difficultas est, an in genere, et in communi licitum sit, pro his orationes publicas, et missae sacrificium offerre? Variant DD. in suis sententiis. Solvi difficultas potest ope distinctionis inter excommunicatos vitandos, et non vitandos. Pro *vitandis* orationes publicae, et missae sacrificium etiam in genere, et in communi licite offerri nequeunt, ut contra Sylvest. *V. excommunicatio* 1. *num.* 2. Marian. Socin. Senior. *in cap. sacris n.* 242. *hoc tit.* Covar. *in capit. alma part.* 1. §. 6. *n.* 3. melius docent Sayr. *lib.* 2. *thesaur. cap.* 4. *n.* 4. Vasquez *de excomm. dub.* 2. Avil. *part.* 2. *cap.* 6. *dist.* 9. *dub.* 3. Palao *dist. cit. part.* 6. *n.* 6. Ratio est, quia ecclesia bona sua propriis membris dispensare intendit, non vero iis, quos a se abjecit. *Conf.* nam si subsidia ecclesiae excommunicatis prodessent saltem in genere, non magis essent exclusi a suffragiis ecclesiae, quam alii fideles non excommunicati; nam etiam pro his speciali intentione non offeruntur. *Neque obstat*, quod eo-

clesia in die parasceves publice oret pro haereticis, et schismaticis; nam id facit eo die, ut significet, Christi passionem tunc repraesentatam, quantum ex se est, ad omnes se extendere; imo quod eo die pro illis oret publice, et nullo alio, clare indicat, se aliis temporibus nolle pro ipsis preces directe fieri. Interim tamen pro haereticis, et quibuscunque excommunicatis preces fieri possunt indirecte, dum orationes publicae instituuntur ad extirpationem haeresum, fidei dilationem, unionem ecclesiae; Palao *n.* 6. *cit.*

136

Extenditur responsio data etiam ad casum, quo hujusmodi excommunicatus contritus est, et per ipsum non stat absolvi, ut contra Sayr. *capit.* 4. *citat. n.* 5. et alios rectius docent Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 1. §. *attamen.* Suarez *dist.* 9. *sect.* 3. *n.* 2. Coninck *dist.* 14. *dub.* 7. *diffic.* 2. Layman. *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. Palao *part.* 6. *cit. n.* 8. Pirhing *n.* 16. la Croix *n.* 203. et sumitur ex *cap. a nobis* 28. et *cap. sacro* 48. *hoc tit.* Ratio est manifesta; quia excommunicatio non poenitentia, sed absolutione tollitur; atqui excommunicatione manet etiam illius effectus; ergo etc. Neque hoc est contra ecclesiae benignitatem, cum cedat ad majorem censurae reverentiam, et timorem, ut non cesset aliter, quam authentica absolutione. *Neque obest*, quod excommunicatus per contritionem fiat membrum vivum ecclesiae: hoc enim solum probat, quod communicet cum aliis fidelibus in orationibus, et suffragiis particularibus, ob quam communionem orationes ejus redduntur gratiores Deo, et facilius exaudiuntur.

137

Quoad *excommunicatos non vitandos* non pauci cum Sot *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 1. *art.* 4. *concl*. 2. §. *hoc supposito.* Bellarm. *lib.* 2. *de mis. cap.* 6. Suarez *dist.* 9. *sect.* 2. *n.* 16. Vasquez *de excomm. dub.* 2. Avil. *part.* 2. *cap.* 6. *dist.* 9. *dub.* 3. putant, nec pro ipsis offerri sacrificium missae, aut publicas preces posse. *Rationem* dant 1. quia *concilium constant.* comunicationem cum excommunicatis non denuntiatis indulsit, quae cedere in fidelium utilitatem posset; atqui offerre orationes publicas, et sacrificium pro excommunicatis in horum, et non aliorum fidelium utilitatem cedit: 2. idem *concilium* expressit, nolle se ob dictam communicationem a se permissam favere excommunicatis, faveret autem, si orationes publicas, et sacrificium pro ipsis offerri permitteret: 3. ipsa excommunicatione excluduntur excommunicati a communibus ecclesiae suffragiis, oblationibus, et sacrificio: ergo contra ecclesiae intentionem facit, qui in his illos participes facit. Haec sententia licet admodum

probabilis sit, est teste Suarez *loc. cit.* vera loquendo defacto, quidquid sit de absoluta ecclesiae potestate.

138

Nihilominus non improbabiliter alii cum Henriq. *lib.* 13. *cap.* 11. *n.* 2. Ugolin. 1. *de cens. tab.* 2. §. 2. *n.* 3. Coninck *D.* 14. *dub.* 6. *n.* 10. Hurtad. *D.* 2. *de excomm. diffic.* 4. *n.* 10. Palao *part.* 6. *cit. n.* 10. Vviestner *hic n.* 34. docent, permissum esse fidelibus pro excommunicatis toleraris orationes publicas, et sacrificium offerre. *Probant* 1. ex *concil. constant. cit.* quod permittit fidelibus communicationem cum excommunicatis non denuntiatis tam intus, quam extra h. e. tam in communione externa humana, et divina, quam in communicatione interiori orationum, et oblationum et hoc ad tollendos scrupulos ob dubium, an hi, vel illi excommunicati sint: 2. excommunicatis occultis jure antiquo denegari non poterant suffragia publica, ut colligitur ex *c. cum non ab homine* 14. *hoc tit.* et facit Suar. *loc. cit. n.* 19. et jure novo a communicatione pubblica, et secreta fidelium solum exclusus est excommunicatus denuntiatus et manifestus percussor clerici; 3. sic facilius salvatur usus, et consuetudo piorum virorum, offerentium missae sacrificium pro reductione haereticorum, et excommunicatorum poenitentia.

139

Neque obstant rationes allatae in oppositum. *Ad* 1. *et* 2. nego, hanc in suffragiis communicationem non cedere in favorem fidelium; cedit enim ad sedandas eorum conscientias, ad gratiae augmentum, ad commodum illorum etiam temporale, dum pro sacrificiis, in hunc finem oblatis, stipendia sacerdotes accipiunt. *Ad* 3. dico excommunicatum toleratum excludi ab ecclesiae communibus suffragiis, quamdiu fideles nolunt cum ipso communicare; secus vero, si velint, non ob favorem excommunicati, sed suum.

140

Dub. 2. an sacramenta, quae excommunicatus extra casus *n.* 128. relatos recipit, valida sint? Resp. esse valida: quia sacramentorum valor non ex ecclesiae voluntate, sed Christi institutione pendet. *Excipitur* sacramentum poenitentiae; nam cum valor istius sacramenti a dispositione suscipientis pendeat, is vero, qui absque gravi causa contra prohibitionem ecclesiae absolvi a peccatis vellet, antequam absolveretur, a censura, non sit dispositus, sequitur sacramentum invalidum esse.

141

Controversia est, an casu, quo excommunicatus ex ignorantia, vel oblivione non manifestaret censuram, nec sacerdos ab ea

absolveret, valida sit absolutio, si nullus in alio sit defectus? Negant validam esse Sylv. *V. confessio* 1. *quaest.* 3. *cas.* 5. *et V. confessor* 3. *n.* 12. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 1. *art.* 1. *fin.* Vasq. *de excomm. dub.* 4. Hurtad. *de excomm. D.* 4. *diffic.* 3. *n.* 28. Fundantur 1. *c. fin. de cler. excomm. minist.* ubi de clerico excommunicato excommunicatione minori dicitur, si sacramenta conferat, *non carere virtutis effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum* (*quae in sola consistit perceptione*) *remotus*; atqui ligatus majori excommunicatione a receptione, et collatione sacramentorum remotus est; ergo sacramenta ab ipso recepta, et collata virtutis effectu carent: 2. Ecclesia per excommunicationem excommunicatum separat a participatione sacramentorum; quanto potest; potest autem separare a sacramento poenitentiae, ita, ut quamvis illud recipiat, nullius effectus sit, sicut faceret, si excommunicatum a jurisdictione sacerdotis excluderet: 3. Ecclesia vult, ut ab excommunicati, maxime denuntiati, commotione abstineamus, sicut si ethnicus esset, vel publicanus; ergo intendit, ut bona ecclesiae ipsi denegentur, sicut denegantur ethnico, et publicano; at ethnicus, et publicanus est incapax recipere sacramentum poenitentiae: ergo etc. absolutio data ab excommunicato est omnino irrita; ergo et absolutionis receptio.

142

Sed his non obstantibus, dicendum, eo casu probabilius valere absolutionem; ita Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 6. *num.* 7. Navar. *man. c.* 9. *n.* 7. Henriq. *l.* 13. *c.* 12. *num.* 2. Suarez *D.* 10. *de cens. sect.* 3. *n.* 9. Coninck *D.* 4. *dub.* 3. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 1. Palao *tr.* 26. *D.* 2. *p.* 7. *num.* 4. Pirhing *hic n.* 15. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 196. *et* 200. Ratio est, quia nullo jure cavetur, irritum, et inane reddi sacramentum ab excommunicato susceptum, si nil aliud desit, quod enim jura excommunicatum excludant a sacramentis, solum probat eum indebite illa recipere, si sit censurae memor, et ab hac antea non absolvatur. *Conf.* quia nihil est, quod absolutionem irritet, et nihil deest, quod ad valorem ejus requiratur: adest enim sufficiens dispositio ex parte poenitentis, ut ponitur; et adest jurisdictio ex parte absolventis; hac enim nullo juris textu privatur absolvens, cederetque privatio haec in poenam innocentum praelatorum, si ob excommunicationem subditorum privarentur jurisdictione ante in ipsos habita. Et esto, daretur hujusmodi privatio in praelatis inferioribus, quod jura jurisdictionem eorum quoad absolutionem excommunicatorum suspenderent, certe doctrina adversariorum non procederet in pontifice, si is aliquem excommunicatum, non praemissa absolutione ab excom-

municatione, absolveret; nam hujus jurisdictio excommunicationis poenitentis suspendi non potest.

143

Neque argumenta in oppositum allata sunt efficacia. *Ad* 1. dico, eo argumento probari nimium, probaretur enim, excommunicatum minori excommunicatione, si sacramentum poenitentiae inculpabiliter ab excommunicatione sua non absolutus, reciperet, invalide illud recipere; quia per censuram sacramentorum receptione privatur, sequela autem est falsa. *Ad* 2. ecclesia per excommunicationem separat, quantum potest; alias non permitteret communicare cum non denuntiato, et pro denuntiato preces privatas dicere. *Ad* 3. illud consilii est, non praecepti, et intelligi debet, quantum fieri commode potest. *Ad* 4. absolutio data ab excommunicato vitando, extra articulum mortis, invalida est ex defectu jurisdictionis; haec non deest in nostro casu, ut est ostensum.

144

Dub. 3. quando excommunicatus licite, et valide administrare possit sacramenta? Resp. Imprimis hoc potest in casu extremae necessitatis, cum absolvendus est moribundus, et copia alterius confessarii deest. Extra hunc casum distinguendum est inter excommunicatum toleratum, et non toleratum. Ut toleratus licite administret, sufficit sola fidelium petitio, quando ille in statu gratiae est, et absolutionem a censura prius obtinere non potest. Rarius excusatur non toleratus, et tum solum, quando si sacramentum non ministraret, incurreret periculum mortis, mutilationis, infamiae, gravis jacturae bonorum: tum enim, nisi in contemptum censurae comminatio ista fiat, potest sacramenta ministrare licite, quae valide ministrare potest; quia non praesumitur ecclesia, quae est pia mater, velle suis legibus cum tanto dispendio obligare.

145

Idem excommunicatus in eadem extrema necessitate potest periclitanti conferre sacramentum baptismi; quia hic omnibus necessarius est. De ceteris sacramentis, praesertim eucharistiae, et extremae unctionis controvertunt DD. Satis convenit inter eosdem, eucharistiam, vel extremam unctionem posse, et debere conferri etiam ab excommunicato in eo articulo, quando moribundus sacramentum poenitentiae non potest suscipere; quia cum quodlibet sacramentum ex attrito facere possit contritum, continget aliquando, ob receptionem eucharistiae, vel extremae unctionis obtineri salutem, quae non obtineretur, praedictis sacramentis non receptis.

146

Difficultas est, cum sacramentum poenitentiae aegroto ministratum est. Negant, eo casu aliud sacramentum aegroto ab excommunicato vitando posse conferri, Avil. *part.* 2. *de censur. cap.* 6. *D.* 3. *dub.* 3. *concl.* 4. Hurtad. *D.* 4. *de censur. diffic.* 2. *n.* 22. Rationem dant, quia haec sacramenta per se non sunt necessaria ad salutem, cum non sint per se instituta ad peccati mortalis remissionem. Alii cum Suarez *D.* 11. *sect.* 1. *n.* 17. *et* 23. et Palao *tract.* 29. *D.* 2. *part.* 8. *n.* 7. *et* 8. distinguunt, et concedunt, ab excommunicato vitando eo casu ministrari aegroto posse eucharistiam; quia licet non sit necessaria necessitate medii, est tamen maxime necessaria, ut adjuvetur aegrotus, et vires recipiat ad suggestiones daemonis in illo articulo superandas; quo beneficio merito praesumitur ecclesia non velle privare aegrotum; si enim ab excommunicato vitando licet tibi cibum corporalem sumere, cum is vitae corporali est necessarius, cur non licebit ab eodem sumere cibum spiritualem? Accedit, quia contingere potest aegrotum in confessione non accepisse gratiam, sed hanc accipere per eucharistiam bona fide acceptam. At sacramenta extremae unctionis, et confirmationis aegroto, qui sacramentum poenitentiae, et eucharistiae jam recepit, nequaquam ab excommunicato vitando conferri debent; quia non reputantur sacramenta necessitatis.

147

Quaeritur 5. quomodo excommunicatio privet beneficiis et officiis ecclesiasticis? *Et quidem* 1. *dubium est*, quomodo privet beneficiis? Resp. Per excommunicationem excommunicatus fit incapax consequendi aliquod beneficium ecclesiasticum, et cons. electio, praesentatio, nominatio, qua excommunicatus ad beneficium tale promovetur, omnino nulla, et irrita est; Navar. *man. cap.* 27. *n.* 21. Covar. *in cap. alma part.* 1. §. 7. *n.* 1. Garc. *part.* 7. *de benef. cap.* 13. *n.* 1. Suarez *D.* 13. *de censur. sect.* 1. *num.* 2. Coninck *D.* 14. *dub.* 9. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 8. Palao *tract.* 29. *D.* 2. *part.* 10. *num.* 1. Vallens. *hic* §. 3. *n.* 3. *et* 4. Engl. *n.* 60. Reiffenstuel *n.* 65. la Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 196. *et* 218. et deciditur *cap. postulastis* 7. *de cler. excomm. ministr.* ibi, *nec illi valent ea* (beneficia) *retinere licite*, — *cum ea non fuerint licite consecuti.* Ratio est, quia excommunicato prohibitum est officium ecclesiasticum exercere, et cum fidelibus communicare; merito igitur a beneficio ecclesiastico excluditur, utpote quod exigit officii ecclesiastici usum, et communicationem.

148

Extenditur 1. etiam ad excommunicatum toleratum, nam etsi hunc fideles vitare non teneantur, ideoque quantum ex parte sua, possent illi beneficium conferre, ipse tamen excommunicatus nequit se fidelium communioni ingerere, et cons. nec beneficium sibi collatum, quamdiu excommunicatus est, acceptare; Palao *loc. cit. num.* 3. cum DD. relatis. *Extenditur* 2. quamvis excommunicatus sit ignarus censurae; glossa *in cap. pen. de cler. excomm minist.* Covar. *loc. cit. n.* 3. Suarez *n.* 3. Palao *n.* 4. la Croix *n.* 219. cum reliquis *supra*; quia ignorantia, etsi excuset a culpa, inhabilitatem tamen, a censura provenientem, non tollit, cum nec censuram tollat. *Extenditur* 3. ut excommunicatus sit incapax cujusque officii, muneris, seu dignitatis ecclesiasticae, et regularis; Henriq. *l.* 13. *cap.* 13. *n.* 1. Garc. *loc. cit. n.* 22. Suarez *n.* 6. Layman. *n.* 8. Palao *n.* 9. quia cum exclusus sit ab exercitio horum officiorum, consequenter censendus est exclusus ab ipsis officiis. *Extenditur* 4. ut vera sit responsio *num. praeced.* data, etsi beneficium, tempore excommunicationis tibi collatum, acceptes postea, cum ab excommunicatione liber es; Garc. *cap.* 13. *cit. n.* 43. Less. *lib.* 2. *de just. cap.* 34. *n.* 119. Bonacina *de censur. dist.* 2. *quaest.* 2. *p.* 4. §. 1. *n.* 10. Hurtad. *de excomm. dist.* 6. *diffic.* 3. *fin.* Palao *part.* 10. *citat. n.* 20. Ratio est, quia collatio, quae ob incapacitatem subjecti nulla est, nequit, sublata incapacitate, convalescere ex eo solum, quod collator in pristina voluntate perseveret: unde opus erit nova collatione, ut valide beneficiarius acceptet beneficium. Contrarium tamen non improbabiliter docent Navar. *cons.* 53. *hoc tit. n.* 3. *et* 4. Henriq. *cap.* 13. *cit. n.* 3.

149

Dub. 2. an valida sit acceptatio beneficii, collati excommunicato tempore habili, seu quo liber ipse erat ab excommunicatione, si ipsa acceptatio fiat tempore inhabili, seu quo acceptans ligatus fuit excommunicatione? Negant validam hoc casu acceptationem esse Suarez *dist.* 13. *sect.* 1. *n.* 17. Vasquez *de benef. cap.* 4. §. 2. *dub.* 2. *n.* 245. Coninck *dist.* 14. *dub.* 9. *n.* 78. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 9. Hurtad. *D.* 6. *de excomm. diffic.* 3. *n.* 8. Fundantur 1. quia *cap. postulastis* 7. *de cler. excomm. ministr.* intenditur, ne excommunicatus beneficium acquirat, tanquam indignus; at beneficium immediatius acquiritur acceptatione, quam collatione; et hinc si cui beneficium a curia romana collatum est, et ille moriatur ante acceptationem, non dicitur beneficium vacare denuo; 2. si episcopus electus, et confirmatus, antequam consecretur, inhabilis fiat, repellendus est a consecratione, ut docent Abb.

in c. ex parte de cler. aegrot. Navar. *in cap. si quando de rescript. c.* 10. *num.* 18. ergo similiter inhabilis factus ad acceptandum, repelli debet, 3. excommunicatio reddit excommunicatum inhabilem ad beneficium; ergo ad acceptandum beneficium, cum sit acceptatio personae indignae, et de persona indigna.

150

Fateor hanc sententiam admodum probabilem esse, nihilominus probabilius credo ejusmodi acceptionem valere. Ita Covar. *in c. alma p.* 1. §. 7. *num.* 4. Azor. *p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *q.* 9. Garc. *p.* 7. *de benef. c.* 13. *n.* 35. Vasq. *de excomm. dub.* 6. *sibi contrarius* Sayr. *l.* 2. *thesaur. cap.* 5. *n.* 11. Bonacina *D.* 2. *de cens. quaest.* 2. *part.* 5. §. 1. *num.* 9. Palao *part.* 10. *cit. num.* 27. Reiffenst. *hic n.* 65. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. cap.* 3. *num.* 202. et teste Palao magis communis DD. et quia benignior, merito amplectenda. *Ratio est*, quia jura solum irritant id, per quod jus in beneficium acquiritur; atqui acceptatione non acquiritur jus in beneficium; quia nemo sibi ipsi beneficium confert; sed est conditio, ut in beneficium sibi collatum collatarius jus perfectum habeat; ergo etc. *Conf.* a pari; nam si beneficii rite sibi collati possessionem excommunicatus accipiat, vel alium mittat in possessionem, possessio, et in possessionem missio valida est, ut ex communi testatur Azor. *loc. cit. q.* 10. quia tam possessio, quam in possessionem missio est quid facti, non juris.

151

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. beneficium per collationem acquiritur primo, et per se, per acceptationem vero minus principaliter, et quasi de facto: ad primum inhabilitant jura, non ad secundum. Beneficium collatum, si collatarius moriatur ante acceptationem, non vacat denuo; quia nondum plene, et perfecte illud acquisivit. *Ad* 2. episcopus eo casu repellitur, quia per consecrationem confertur jus; at per acceptationem beneficii aliunde oblatum acceptatur. *Ad* 3. excommunicatus est persona indigna ad acceptandum beneficium tempore excommunicationis collatum, non vero ad acceptandum beneficium, collatum tempore, quo nondum erat excommunicatus; alias etiam non posset retinere beneficium, quod habuit ante excommunicationem.

152

Dub. 3. utrum excommunicato valide possit conferri pensio? *Certum est*, non valere collationem pensionis ecclesiasticae, quae datur clerico ob aliquod munus spirituale exercendum, uti est, quae designatur vice-rectori, vicario episcopi etc. Palao *p.* 10. *cit. n.* 6. estque eadem ratio, quae de beneficio; nam ob excommunicationem

est incapax exercere munus illud, ob quod datur pensio; igitur etiam est incapax pensionis.

153

Major difficultas est de pensione, quae datur clerico resignanti beneficium, permutanti illud, lite cedenti, sustentationem non habenti. Communis sententia teste Palao *num.* 7. docet, collationem hujusmodi pensionis, excommunicato factam, esse irritam, 1. quia naturam beneficii imitatur, et loco illius succedit, cum non detur, nisi clericis, 2. quia clericus excommunicatus est incapax cujusvis clericalis privilegii, 3. quia in collatione hujus pensionis solet pontifex absolutionem a censuris praemittere: quod frustraneum esset, si censurae praedictam collationem non impedirent.

154

Sed probabilitate non caret, ejusmodi pensionis collationem excommunicato factam validam esse. Ita Sà Suarez *D.* 44. *de censur. sect.* 3. *n.* 7. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *n.* 8. Palao *loc. citat. n.* 8. Vviestner *hic n.* 38. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 220. et facit *declaratio s. congr. ad sess.* 14. *cap.* 7. dicens, hoc decretum de incapacitate homicidae ad beneficia, non extendi ad pensionem. *Ratio est*, quia nullibi habetur, pensionem excommunicato collatam nullam esse.

155

Neque urgent argumenta in oppositum. *Ad* 1. sola pensio, quae praestimonium est, vel quae ob exercitium spirituale conceditur, perfecte naturam beneficii imitatur; unde satis est, decretum poenale, et irritativum beneficii ad hanc extendere, quae pure spiritualis est; talis autem non est, de qua hic est sermo. *Ad* 2. pensio haec non est privilegium mere clericale; cum sit temporalis duntaxat. *Ad* 3. absolutionem concedit pontifex, tum ne illius rescriptum invalidum sit, *c. ipso jure* 1. *de rescript. in* 6. tum ne repellatur excommunicatus in judicio a petenda pensione.

156

Dub. 4. quomodo excommunicatio privet fructibus, et proventibus beneficii excommunicatum? Resp. distinguendum, quo tempore beneficium acquisierit excommunicatus, an tempore excommunicationis, an ante illam. *Si tempore excommunicationis*, cum acquisitio beneficii nulla fuerit juxta dicta *n.* 147. etiam nullum acquiretur jus ad fructus ejusdem nisi excuset bona fides; tunc enim, si putet, se vero titulo beneficium possidere, fructus, tali bona fide consumptos, non tenetur restituere, nisi in quantum factus est ditior, ut tenent Suarez *D.* 13. *sect.* 1. *n.* 3. Coninck *D.* 14. *dub.* 9. *n.* 71. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 8. Palao *D.* 2. *cit.*

p. 11. *n.* 1. cum aliis. At si beneficium legitime obtinuit, et postea in excommunicationem incidit, difficultas est, an ante judicis sententiam ipso jure excommunicatus privetur fructibus beneficii.

157

Ipso jure beneficii sic obtenti fructibus privatum esse docuerunt post *Imolam*, *Decium*, *Francum*, *Covarruviam* Sayr. *de censur. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 24. *et* 30. Suarez *D.* 13. *sect.* 2. *n.* 2. Guttier. *l.* 1. *qq. can. c.* 1. *n.* 70. Garc. *p.* 7. *de benef. cap.* 13. *n.* 90. Monet. *de distrib. part.* 2. *q.* 15. *conclus.* 1. *n.* 18. Moventur 1. per textum *c. pastoralis* 53. §. *verum de appellat.* ubi subtractio fructuum denuntiationi aequiparatur; igitur sicut excommunicatio post se trahit denuntiationem, ita etiam subtractionem fructuum, 2. per *cap. citat.* sicut non obstante appellatione interposita, excommunicatus denuntiari potest, ita etiam privari fructibus. Prius autem ideo, quia *excommunicatus per denuntiationem amplius non ligatur*, ut ibidem dicitur; ergo nec per privationem fructuum; ligaretur autem denuo, si sententia ad hanc inducendam foret opus; ergo etc. 3. in eodem *cap.* dicitur, *illi proventus ecclesiae merito subtrahuntur*: quod verbum *subtrahuntur* indicat sententiam latam, non ferendam; nam explicari potest. *Subtrahuntur per legem, non per judicem*, cum nullius judicis fiat mentio, 4. idem textus subtractionem fructuum comparat privationi communicationis cum fidelibus; atqui haec privatio ipso jure inducitur per excommunicationem, ergo et fructuum subtractio.

158

Sed verius excommunicatum ipso jure et ante sententiam privatum esse fructibus, et proventibus beneficii rite acquisiti, negant glossa *in c. cit. V. subtrahuntur.* Navar. *de restit. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 243. Vasq. *de benef. cap.* 3. §. 3. *dub.* 4. Conninck *D.* 14. *dub.* 9. *diffic.* 3. *concl.* 2. Hurtad. *D.* 6. *de excomm. diffic.* 1. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 2. *n.* 9. Bonacina *p.* 4. §. 2. *n.* 2. Palao *D.* 2. *cit. p.* 11. *n.* 4. Engl *hic n.* 61. Vviestner *n.* 40. Reiffenstuel *n.* 67. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 206. Ratio est, quia poena privationis fructuum, utpote gravissima, adstruenda non est absque expresso textu; atqui textus *cap. pastoralis cit.* eam poenam non infert, sed verbum *subtrahuntur* potius actionem spoliationis significat, quae fit ab homine, non a lege. *Conf.* quia excommunicatio non affert secum denuntiationem, sed constituit excommunicatum dignum, ut denuntietur, appellatione remota; ergo similiter non inducet secum ipso jure privationem ecclesiasticorum proventuum, sed constituet excommunicatum dignum, ut ei fructus subtrahantur.

159

Dixi 1. *fructibus beneficii*; nam ipso beneficio, ante excommunicationem obtento, ob excommunicationem non privatur excommunicatus, licet privari possit, si forte in excommunicatione insordescat, et contumacia gravis sit; Engl. *n.* 60. *hic,* Vviestner *ibid. num.* 37. *Fructuum* autem nomen hic accipi debet specifice, et prout fructus contradistinguuntur a distributionibus quotidianis; nam distributionibus quotidianis ipso jure privat excommunicatio. Ratio est, quia dantur pro praesentia, ita, ut absentes a divinis officiis eas non percipiant; atqui excommunicatus nequit interesse divinis officiis; ergo etc. Garc. *p.* 7. *de benef. c.* 13. *n.* 8. Monet. *de distrib. q.* 15. *n.* 18. Vviestner *n.* 39. Reiffenstuel *num.* 66.

160

Dixi 2. *ipso jure*, *et ante sententiam*; nam post sententiam condemnatoriam ad restituendos fructus obligatur fructibus cedere. *Excipitur* 1. si pauper sit; nam cum praedicti fructus ecclesiae, vel pauperibus sint applicandi, excommunicatus potest etiam eos applicare sibi, nisi forte certo operi pio jussus sit applicare. *Excipitur* 2. si injuste, et invalide sit excommunicatus, et condemnatus; nam eo casu nulla est excommunicatio; atqui, ut regula communis ait, quod nullum est, nullum producit effectum. Idem dicendum probabiliter putat Palao *p.* 11. *cit. n.* 9. casu quo excommunicatio est injusta, sed tamen valida, dicitque eo casu excommunicatum posse recuperare fructus non solum a judice, sed ab iis, quibus applicati sunt, quia esto, valide sint applicati: et ratio est quia lex justitiae obligat revocare sententiam injustam, et ejus effectus, atque in statum pristinum omnia, quoad fieri potest, reducere. *Excipitur* 3. casu, quo excommunicato petenti absolutio negatur injuste; Palao *n.* 12. Ratio est, quia eo casu injuste impeditur, ne choro assistat, vel officium suum praestet.

161

Si juste negetur absolutio, *Decius*, *Ugolinus*, *Sayrus*, *Henriquez*, *Layman*, et alii putant, fructus correspondentes officio, eo tempore exhibendo, excommunicatum obtinere: quia tunc non praestat officium, eo quod sit impeditus, sicut si ob infirmitatem, cujus tu causa fuisti, impediaris; nam obinde non amittis beneficii tui fructus; sed melius id negant Suar. *D.* 13. *sect.* 2. *n.* 17. Bonac. *D.* 2. *de censur. q.* 2. *p.* 4. §. 2. Palao *l. cit. n.* 14. Ratio est, quia poenitentia non tollit excommunicationem, neque sententiam justam infirmat, tametsi moveat judicem, ut absolutionem praestet; unde disparitas est cum infirmitate; nam infirmitas ex se non est impedimentum culpabile officii ecclesiastici exequendi, neque ex se est im-

pedimentum: secus vero excommunicatio, quae ex se est culpabile impedimentum.

162

Ad argumenta *n.* 157. allata responderi facile potest; *ad* 1. ut denuntiatio indiget officio judicis, ita etiam subtractio fructuum: *ad* 2. pontifex diversa ratione *in c. pastoralis citat.* movetur, ut possit excommunicatus, non obstante appellatione, denuntiari, et ut possit privari fructibus: ad primum movetur, quia denuntiatio non est novum vinculum; ad alterum, quia excommunicatione communio ecclesiae subtrahitur; *ad* 3. jam dictum est, verbum *subtrahuntur* significare actionem spoliationis, quae fit ab homine; *ad* 4. subtractio fructuum ex privatione communionis oritur, sed non ipso jure, sicut nec denuntiatio.

163

Dub. 5. quomodo excommunicatio privet jurisdictione ecclesiastica? *Certum est*, quemlibet excommunicatum privatum esse jurisdictione ecclesiastica, ita, ut licite eam exercere non possit. Colligitur ex *can. audivimus* 4. *caus.* 24. *q.* 1. *c. ad probandum* 24. *de sent. et re jud. c. romana* 1. *de suppl. negl. praelat. in* 6. *c. romana* 1. *de offic. vicar. in* 6. *c. si is cui* 10. *de offic. deleg. in* 6. Ratio est, quia jurisdictionis exercitium est praecipua cum fidelibus communicatio; et id verum est etiam de excommunicato tolerato; nam hic mortaliter peccat, si exerceat actum jurisdictionis ecclesiasticae, nisi fuerit a fidelibus ad hoc requisitus.

164

Difficultas est, utrum excommunicato, durante excommunicatione, jurisdictio sit omnino adempta, an solum prohibitus illius usus? Conveniunt DD. omnes, jurisdictionem ecclesiasticam excommunicato vitando esse omnino ademptam: atque hinc invalida 1. est sententia ab eo lata *c. ad probandum cit.* 2. absolutio, dispensatio, facultatis concessio pro sacramentis administrandis; quia sunt actus jurisdictionis; 3. delegatio jurisdictionis pro foro externo alteri non excommunicato facta: secus est de jurisdictione fori interni; haec enim, quia est gratia facta, ob excommunicationem postmodum incursam a delegante non suspenditur etiam re integra; Palao *D.* 2. *p.* 13. *n.* 10. et ab hoc *cit.* 4. collatio beneficii; *c. un. ne sede vac. in* 6. sub quo nomine etiam venit electio ad beneficia, praesentatio, nominatio, postulatio, institutio, possessionis concessio, si haec fieri debeat per actum aliquem jurisdictionis; quia si hunc non requirit, ut plerumque contingit, valida est possessionis concessio, tametsi ab excommunicato vitando fiat, cum non sit aliquid juris, sed facti tantum; Palao *l. cit. n.* 11. *et seq.* et apud hunc *cit.* 5. re-

signatio beneficii facta in favorem tertii, ut volunt Covar. *in c. alma p.* 1. §. 7. *n.* 9. Suar. *D.* 14. *de censur. sect.* 2. *n.* 35. Filliuc. *de excom. c.* 6. *q.* 9. *n.* 163. quia ita resignans videtur actum jurisdictionis exercere, et beneficium aliquo modo resignatario conferre, sicut eligens, et praesentans; sed Bonac. *D.* 2. *de censur. q.* 2. *p.* 9. *n.* 7. Palao *loc. cit. n.* 26. et alii existimant, hujusmodi resignationem esse validam; quia ultra beneficii cessionem solum continet designationem personae in beneficium providendae, ex cujus designationis vi nullum jus designato conceditur, cum integrum jus in beneficium retineat designans, quousque designatus provisus sit a pontifice; ergo etc.

165

Controversia moveri posset quoad excommunicatum toleratum, an iste jurisdictionem ecclesiasticam exerceat valide, quando a fidelibus contra ipsum exceptio non opponitur. *Ratio dubitandi est*, quia in concil. constant. *extrav. ad evitanda* excommunicato tolerato tantum factus est favor, quatenus fideles eorum communicationi volunt uti; *sed dicendum*, excommunicato tolerato nullatenus ademptam esse jurisdictionem, sed illius actus ipsum valide exercere, quamdiu a fidelibus contra ipsum non excipitur; Navar. *man. c.* 27. *n.* 22. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 7. *n.* 9. Suar. *D.* 11. *sect.* 4. *n.* 9. et *D.* 14. *sect.* 2. *n.* 3. Gutier. *l.* 1. *cau. q. c.* 1. *n.* 82. Less. *l.* 2. *de just. cap.* 29. *dub.* 7. *n.* 17. Coninck *D.* 14. *dub.* 10. *pr.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 13. Bonac. *D.* 2. *de censur. q.* 2. *p.* 5. *n.* 3. Palao *p.* 13. *cit. n.* 3. Vallens. *hic* §. 3. *n.* 4. Pirhing *n.* 18. Reiffenstuel *n.* 70. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 196. et *n.* 217. et sumitur ex *c. exceptionem* 12. *de except. et c. piae* 1. *eod in* 6. Ratio est, quia cum ecclesia permittat fidelibus communicationem cum excommunicatis toleratis tum in divinis, tum in humanis, acsi excommunicati non essent, conservare in illis jurisdictionem debet, ut apti, et expediti sint ad hanc cum fidelibus communicationem.

166

Ex quo sequitur, si fideles excommunicationem obiiciant, et ob illius causam contra excommunicatum excipiant, eumque a se repellant, nullius valoris esse actus ab excommunicato factos; ut vero exceptio hujusmodi teneat, excipiens excommunicationis speciem, et ejus authorem manifeste debet probare intra acto dies; *c. piae cit.* si non probet excipiens, vel si nullus excipiat, excommunicatus toleratus officium tam judicis, quam parochi valide exercere potest, atque adeo lites decidere, causas judicare, absolvere, dispensare etc. et extenditur probabiliter hoc etiam ad exercitium jurisdictionis coactivae, ita, ut possit praecepta dare, et excommunicationem ferre

in subditos; Gulier. *c.* 1. *cit. n.* 81. Coninck *dub.* 10. *cit. n.* 11. Bonac. *n.* 4. Palao *n.* 6. idque verum est, non tantum, quando excommunicatio est occulta, sed etiam, quando non est occulta; quia post *extrav. ad evitanda cit.* quilibet excommunicatus toleratus eodem jure censetur, quo jure censebatur jure antiquo occultus, isto autem jure excommunicatus occultus retinebat jurisdictionem, quousque per exceptionem eliderelur; *c. exceptionem, et cap. piae cit.* ergo etc.

167

Quaeritur 6. quot modis excommunicatio fidelium communicatione privet in civilibus? Resp. Modi sunt tres; 1. privat excommunicatum communicatione forensi; 2. usu quocunque officii politici; 3. quacunque obligatione civili, et contractu.

Dub. 1. quomodo excommunicatio privet communicatione forensi? Resp. Exploratum est apud omnes excommunicatum privari omni actu pertinente ad judicium; quapropter 1. nequit esse judex, de quo dictum est *libr.* 1. *tit.* 32. *n.* 3. *vers. lege prohibentur*: quod extenditur etiam ad arbitros, secundum dicta *lib.* 1. *cit. tit.* 43. *n.* 12. 2. Nequit esse actor, prout dictum est *libr.* 2. *tit.* 1. *n.* 32. *et seq.* 3. Prohibetur ab advocando; *libr.* 1. *tit.* 38. *n.* 7. 4. Non potest constitui procurator; *libr.* 1. *tit.* 38. *n.* 9. 5. Non admittitur ad testimonium dicendum in judicio; *libr.* 2. *tit.* 20. *n.* 26. *et* 27. 6. Interdicitur officio tabellionis; *libr.* 2. *tit.* 22. *n.* 5. *vers. quarto.*

168

Quae omnia intelligenda sunt de excommunicato vitando; nam si toleratus sit, acta, quae fiunt a tali judice, valorem habent; licet excipi contra ejusmodi judicem possit; 2. potest esse actor, nisi pars adversa ab agendo eundem repellat opposita exceptione; 3. si a fidelibus ad postulandum pro se invitetur, nec a judice repellatur, licite, et valide exercet officium advocati; 4. constitui procurator potest: imo etsi vitandus sit, constitutio ejus illicita quidem, valida tamen est probabilius, cum nullibi reperiatur irritata; 5. si pars adversa contra eum non excipiat, aut judex ipsum non repellat, licite, et valide testis est in judicio; quia actus testificandi ex natura rei in favorem alterius ordinatur; 6. si sit tabellio, ad petitionem aliorum valide et licite conficit instrumenta, et scripturas sui officii. *Excipitur* quando ad valorem actus, et obligationem inducendam scriptura requiritur, ut in testamento contingit, in sententia definitiva judicis, et similibus; quia actus ille firmitatem, et perpetuitatem expostulat irrefragabiliter, quam tamen dare eidem excommunicatus non potest, cum possit contra eundem excipi; Laym.

l. 1. *tr.* 6. *p.* 6. *c.* 2. *n.* 15. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 14. §. 2. *n.* 20. Pirh. *hic n.* 20. *vers. praeterea.*

169

Reus non arcetur a judicio; esto sit excommunicatus vitandus, prout dictum est *libr.* 2. *tit.* 1. *n.* 33. unde 1. trahi ad judicium potest, *c. intelleximus* 7. *de judic. ne* ut ibi dicitur, *videatur de sua malitia commodum reportare;* 2. posita praesentia in judicio, potest respondere ad omnia sibi objecta, testes, et instrumenta in sui defensionem producere, judicem, advocatum, scribam, et procuratorem eligere: quin imo etiam exceptionibus dilatoriis uti, si hae ad defensionem illius dirigantur; item potest appellare; nam appellatio est quaedam juris defensio ad gravamen removendum; est autem excommunicato jure naturae permissa omnis defensio; *c. dilecti* 8. *cap. dilectae* 10. et *cap. seq. de except.* 3. etsi convenientissimum sit causam suam agere per procuratorem, ut hoc modo excommunicationis effectus rectius observetur, nihil tamen impedit, quo minus citatus ad judicium per seipsum ibi comparere possit; Palao *n.* 26. Valleus. §. 3. *n.* 6. La Croix *n.* 278. et dictum est *lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 36. Ratio est, quia *c. dilecti cit.* et *c. fin. eod.* permittitur excommunicato absolute potestas respondendi in judicio; non igitur permissio ista restringi debet.

170

Dub. 2. quomodo excommunicatio privet officiis publicis? *Certum est* his privari excommunicatum, utpote qui a communione fidelium separatus est. Difficultas tamen quadruplex moveri potest. Et 1. quidem, an excommunicatus prohibeatur etiam exercere officium tutoris, curatoris, hospitalarii, et similium? Putant aliqui, non solum illicite, sed etiam invalide haec officia exerceri; quia officia ista, etsi jurisdictionem non habeant, tamen authoritate publica constituuntur. Rectius tamen Suar. *D.* 16. *de censur. sect.* 8. *per totam*, Palao *D.* 2. *cit. p.* 15. *n.* 1. et alii tenent contrarium nam esto, tutor, curator, hospitalarius authoritate publica constituantur, non tamen in utilitatem publicam, sed privatam; quae autem in utilitatem privatam constituuntur, etsi authoritate publica irrita non sunt, nisi excipiantur; alias etiam irrita essent acta a procuratore, actore, advocato etc. excommunicatis, contra communem sententiam, quippe cum etiam istorum officia authoritate publica sint constituta.

171

Difficultas 2. est, an valida sit assistentia parochi excommunicati in contractu matrimoniali? Ad quam difficultatem *lib.* 4. *tit.* 3. *n.* 173. *et duob. seqq.* respondi, validam esse, etiamsi parochus

talis sit excommunicatus non toleratus; quia haec assistentia, etsi fiat authoritate publica, non tamen est actus jurisdictionis, cum etiam ab invito sufficienter praestetur: sed est executio cujusdam conditionis a *trid.* requisitae pro valore matrimonii.

172

Difficultas 3. an valida sit licentia a parocho excommunicato data alteri sacerdoti ad assistendum matrimonio? Ad hanc *tit.* 3. *cit. n.* 184. respondi affirmative: quod procedit, etiamsi talem licentiam dans sit excommunicatus non toleratus; quia concessio hujus facultatis non est actus jurisdictionis, sed dominii, sicut est quaelibet procuratoris constitutio, cum parochus dans hanc licentiam nihil faciat, quam quod potestatem assistendi, quam habet, in alterum subroget; atqui haec potestas, in parocho residens, non est jurisdictio: ergo nec illius in alterum subrogatio.

173

Difficultas 4. an admissio, seu receptio professionis religiosae, facta a praelato excommunicato, sit valida? Resp. valere; Sanch. *l.* 5. *mor. c.* 4. *n.* 78. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 13. *fin.* Palao *p.* 15. *cit. n.* 4. La Croix *n.* 214. Ratio est, quia admissio haec non est actus jurisdictionis propriae, sed cujusdam superioritatis usus, competens praelato ratione sui officii; alias foemina, et laicus, qui jurisdictionis ecclesiasticae incapaces sunt, non possent admittere professionem. Ob eandem rationem etiam valida est commissio admittendi professionem facta a praelato excommunicato.

174

Dub. 3. quomodo excommunicatio privet potestate contrahendi et obligandi civiliter? *Certum est*, interdictum excommunicato quemlibet cum fidelibus contractum inire; quia contrahendo cum illis communicat. *Difficultas* est, an casu, quo contractum init excommunicatus cum non excommunicato, contractus iste sit firmus, et obligationem utrinque inducat? *Hostiensis* et alii quidam relati a Socin *in cap. sacris numer.* 458. *h. tit.* censent esse validos, si facti sint in favorem aliorum contrahentium non excommunicandorum; secus vero, si in favorem excommunicati. *Rationem* dant 1. quia legibus prohibentur; atqui quod legibus pugnat, aequum non est, ut legibus ipsis subveniatur: et hinc *l. non dubium* 5. *C. de LL.* imperatores, *generaliter*, inquiunt, *imperamus --- ut ea, quae lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur.* 2. si excommunicatus petat in judicio executionem contractus in excommunicatione initi, non auditur, sed repellitur, ii vero, qui cum ipso contraxerunt, audiuntur, et agere contra ipsum possunt; *c. piae* 1. *de*

except. in 6. ergo signum est, contractum in excommunicati favorem non tenere, bene tamen in aliorum commodum, 3. specialiter videtur irritus esse contractus matrimonii ab excommunicato initi; nam per hunc contractum obligant se conjuges ad mutuam communicationem; atqui excommunicatus non potest se obligare ad communicandum alteri; quia omnis communicatio est ipsi prohibita; ergo etc.

175

Sed melius validos esse contractus, ab excommunicato tempore excommunicationis initos, docent Abb. *in c. ad probandum n.* 8. *de sent. et re jud.* Covar. *in c. alma p.* 1. §. 1. *n.* 9. Sayr. *l.* 2. *de excomm. c.* 9. *n.* 11. Vasq. *de excomm. dub.* 8. Coninck *D.* 14. *dub.* 12. *n.* 119. Palao *D.* 2. *cit. p.* 16. *n.* 3. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *num.* 280. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 208. Ratio est, quia nullus reperitur textus, ex quo haec irritatio possit colligi; nam esto, interdicatur legibus, non tamen hoc ipso irritatur. Atque hinc 1. valet emptio venditio, locatio conductio etc. ab excommunicato facta, ut colligitur ex *can. quoniam multos* 103. *caus.* 11. *q.* 3. et *c. si vere* 34. *h. tit.* 2. valet donatio tum ab excommunicato, tum ipsi excommunicato facta; *c. inter dilectos* 8. *de donat.* 3. quamvis excommunicatus vitandus illicite conficiat testamentum vocando testes, et cum illis, ac notario communicando, ita tamen confectum valet, cum nullo jure sit irritatum, aut excommunicato adempta factio testamenti, 4. a fortiori sequitur, excommunicatum vitandum haeredem institui posse; minus enim requiritur ad capiendum ex testamento, quam ad testamentum conficiendum, cum plurimi incapaces sint testandi, non tamen, ut haeredes instituantur.

176

Neque contrarium evincunt argumenta opposita. *Ad* 1. Lex illa intelligi debet, quod pro infectis, et irritis haberi debeant, quae fiunt contra jus irritans, et annullans, non vero illa, quae fiunt duntaxat contra jus prohibens. *Ad* 2. Excommunicatus non repellitur eo, quod contractus, quem in excommunicatione iniit, invalidus sit, sed quia, donec absolvatur a censura personam standi in judicio non habet: hinc ubi ab ea est absolutus, agere in judicio potest pro obligatione sibi excommunicato facta, ut aliis *citt.* notat Palao *n.* 3. *cit.* *Ad* 3. excommunicati, contrahentes matrimonium, obligari possunt ad mutuam cohabitationem absolute, quod sufficit, ut matrimonium subsistat, quamvis forte obligare se nequeant ad cohabitationem, stante excommunicatione. Accedit, quia excommunicatio non impedit conjugalem convictum, postquam contractum est

matrimonium ; igitur etsi excommunicati contrahendo peccent, contractus tamen validus, et firmus est.

177

Quaeritur 7. quibus actionibus privetur excommunicatus, dum privatur communicatione politica? Resp. Ista versu hoc comprehenduntur.

Os, *orare*, *vale*, *communio*, *mensa negatur.*

Oris nomine intelligitur osculum pacis, et inde DD. extendunt ad amplexus, missionem, et receptionem munerum, et generaliter ad quodlibet benevolentiae signum, maxime vero ad collocutionem cum excommunicato, sive deinde illa fiat palam, sive clam, sive verbis, sive scripto, seu litteris, nutibus, vel aliis signis. Per verbum *orare* intelligitur prohibita quaelibet participatio cum excommunicato tum in sacramentis, tum in sacrificio missae, tum in officiis divinis, tum in aliis precibus, et orationibus: de quo *supra a n.* 126. Per verbum *vale* prohibetur quaelibet honorifica salutatio, utpote qua excommunicatus indignus est. Probabile tamen est licitum esse assurgere excommunicato, caput illi aperire, locum concedere licet enim haec sint quaedam exterior salutatio, consuetudine tamen videntur habere rationem salutationis non tam voluntariae, quam necessariae, non ut per ista excommunicatus honoretur, sed ne inhonoretur, et contemni videatur: quod a fortiori procedit, si excommunicatus te prius salutet; tunc enim resalutatio videtur debita ob priorem excommunicati salutationem. Nomine *communio* et *mensa* prohibetur quaelibet societas, et communicatio in negotiis peragendis, in habitatione, in convictu, in itinere, in mensa, et similibus. Debet autem participatio ista esse formalis, i. e. per modum unius; secus, si casu in eadem domo, itinere, vel mensa excommunicatus cum non excommunicato incidat; Suar. *D.* 15. *sect.* 1. *n.* 6. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *q.* 2. *n.* 16. Palao *D.* 2. *cit. p.* 17. *n.* 5. Pirh. *hic n.* 21. *not.* 3. Engl *n.* 47. Reiffenst. *n.* 142. *et seqq.*

178

Dub. 1. sub qua culpa fidelibus communicatio cum excommunicato, et excommunicato cum fidelibus non excommunicatis prohibita sit? Resp. mortaliter peccari in sequentibus casibus, 1. si cum excommunicato non excommunicatus, aut vicissim communicet in rebus divinis, et officio divino saltem publice dicto; Palao *D.* 2. *p.* 18. *n.* 1. Vviest. *hic n.* 62. Reiffenst. *n.* 148. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 196. Ratio est, quia haec communicatio, utpote maxima, directe prohibetur ex vi excommunicationis. Dixi *saltem publice dicto*; nam communicatio in officio divino privatim dicto probabiliter per se non est culpa mortalis, utpote quae non primo, et per se

ex vi excommunicationis, sed secundario solum prohibita est, et propterea in materia communicationis non videtur esse res gravis; Palao *n.* 2. et apud hunc *Covar. Vasq. etc.*

179

2. Si communicetur cum excommunicato a summo pontifice; tunc enim communicans, praeter peccatum mortale, incurrit etiam excommunicationem majorem, ut colligitur ex *c. significavit* 18. *hoc tit.* et notant Sylv. *V. excommunicatio* 5. *n.* 22. Navar. *man. c.* 27. *n.* 98. Henriq. *l.* 13. *cap.* 8. *n.* 2. Avil. *p.* 1. *de censur. c.* 6. *D.* 10. *dub.* 2. Palao *p.* 18. *cit. n.* 4. Pirh. *n.* 96. Vviest. *n.* 62. Reiffenstuel *n.* 148. Requiruntur tamen ad hanc excommunicationem, et peccatum mortale incurrendum plures conditiones, ut cum *Henriq. Avil. Palao, Pirhing. loc. citt.* advertit La Croix *num.* 192. nam communicans debet esse clericus, et debet communicare in divinis non utcumque, sed admittendo excommunicatum sponte, libere, et voluntarie sciensque, a papa esse excommunicatum nominatim, et insuper denuntiatum.

180

3. Si quis cum excommunicato communicet in crimine criminoso; *c. nuper* 29. *vers. in secunda*, *c. si concubinae* 55. *hoc tit. et cap. statuimus* 3. *eod. in* 6. Censetur autem communicare in crimine criminoso, seu in crimine, ob cujus causam aliquis excommunicatione perculsus est, si consilium, auxilium, vel favorem praestet, ne ab eo delicto resipiscat. Talis praeter peccatum mortale incurrit etiam excommunicationem majorem, si faciat hanc poenam communicantibus esse impositam, et is, cum quo communicat, sit excommunicatus nominatim; non enim sufficit, etsi sit clerici percussor manifestus; imo nec sufficit esse excommunicatum nominatim, nisi etiam sit denuntiatus; nam post *extrav. ad evitanda cit.* solos denuntiatos vitare tenemur; Palao *p.* 18. *cit. n.* 5. Barbosa *in cap. nuper cit. n.* 3. *et* 5. Pirh. *hic n.* 128. *not.* 1. *et num.* 129. *not.* 2. Reiffenst. *n.* 149. La Croix *n.* 283.

181

4. Si communicet aliquis cum excommunicato post latam sententiam contra participantes; nam hic, praeterquamquod peccet mortaliter, etiam incurrit excommunicationem majorem, uti constat ex *cap. quod in dubiis* 30. *vers. secus autem h. tit.* Abb. *ibid. num.* 3. Barbos. *n.* 4. *et* 5. Pirh. *n.* 133. *not.* 2., *et n.* 136. *not.* 5. Ut tamen hanc excommunicationem communicans incurrat, debet 1. moneri, non quomodocumque, sed monitione trina; *c. statuimus cit.* 2. moneri debet speciatim, et sigillatim; nam ex sola generali relatione contra participantes, ut solent judices frequenter uti, nullo

modo communicans ligatur excommunicatione majori ; quia *c. statuimus cit. c. constitutionem* 9. *et c. statutum* 13. *h. tit. in* 6. expresse deciditur, ferandam esse excommunicationem hanc adversus personas singulares, et expressas.

182

Extra hos casus solum sub culpa veniali prohibetur communicatio cum excommunicato, incurritque communicans tantum excommunicationem minorem ; Navar. *man. c.* 27. *n.* 29. Bonac. *tom.* 1. *D.* 2. *de excomm. p.* 6. *n.* 5. Vviest. *hic n.* 62. Reiffenst. *ibid. n.* 148. Neque obstat *can. excommunicatos* 27. *caus.* 11. *q.* 3. ubi asseritur, communicantem cum excommunicato *simili excommunicationi subjacere*; si igitur simili excommunicationi, ergo majori ; cons. peccat mortaliter. Nam, ut bene advertit Covar. *in c. alma p.* 1. §. 3. *n.* 3. textus ille non est intelligendus de similitudine omnimoda, et aequali, sed secundum proportionem, ita, ut sensus sit, sicut ille est excommunicatus excommunicatione majori, sic communicans cum illo innodatur excommunicatione minori.

183

Dub. 2. quibus casibus licita sit communicatio cum excommunicato denuntiato? Resp. hos sequenti versu comprehendi.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Igitur 1. excusat *utilitas* tam spiritualis, quam corporalis. Ob spiritualem utilitatem excommunicati licet excommunicato consilia salutaria praebere, concionem coram illo facere, *arg. c. responsio* 43. *h. tit.* ob spiritualem utilitatem fidelium autem licet istis consilium ab excommunicato petere, si alius non adsit, qui aeque bene dare possit. Similiter ob utilitatem temporalem licet excommunicato eleemosynam facere, et ab ipso recipere, debitum ei solvere, et ab ipso exigere; Suar. *D.* 15. *de censur. sect.* 4. *num.* 8. Avil. *p.* 2. *c.* 6. *D.* 11. *dub.* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 19. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. *vers. dixi*; Engl. *n.* 48. Pirhing. *n.* 116. *et seqq.* Reiffenst. *n.* 151. La Croix *n.* 196. Ratio est, quia lex ecclesiastica benigna est, ideoque illius obligatio cessat, si gravis jactura ex ejusdem observatione sequatur.

184

1. Excusat *lex* matrimonii, seu conjugii, ob quam conjunx communicare cum marito excommunicato potest non tantum in debito, sed etiam in mensa, gubernatione domus, colloquiis, aliisque domesticis obsequiis; *c. inter alia* 31. *h. tit.* lex enim absolute concedit uxori facultatem communicandi cum marito excommunicato, ut patet ex *can. quoniam multo.* 103. *caus.* 11. *q.* 3. haec facultas est favorabilis ; igitur ad solum debitum conjugale restringi

non debet. Idem dicendum de marito non excommunicato, ut possit communicare cum uxore sua excommunicata, ut bene advertunt S. Thom. *p.* 3. *q.* 23. *art.* 22. Sylv. *V. excommunicatio* 5. *num.* 4. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 1. *n.* 8. Navar. *man. c.* 27. *n.* 26. Suar. *D.* 15. *sect.* 4. *n.* 14. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 14. *n.* 16. Avil. *p.* 2. *c.* 6. *D.* 11. *dub.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Palao *p.* 19. *n.* 5. Pirh. *n.* 120. Engl. *n.* 48. Vviest. *n.* 70. Reiffenst. *n.* 152. La Croix *n.* 196.

185

Ratio est, quia dispositum de uno correlativo censetur dispositum etiam esse de alio, ubi eadem est ratio; at in praesenti est eadem ratio; nam uxori conceditur ob periculum animarum, quod periculum aeque procedit in viro. *Conf.* 1. quia licet communicare cum socio in contractu societatis, ante excommunicationem inito; *arg. cap. si vere* 35. *h. tit.* ergo a fortiori licebit communicare marito cum uxore excommunicata in contractu matrimonii. *Conf.* 2. vir excommunicatus melioris conditionis esset, quam non excommunicatus, quia ille posset obsequiis uxoris frui, quod non posset vir non excommunicatus. *Neque obstat*, quod *can. quoniam cit.* solum excipiantur uxores; nam id factum est, quia frequentius viri, quam uxores in excommunicationem incidunt.

186

Dubitant hic aliqui, an pars excommunicata possit a non excommunicato etiam debitum petere? *Ratio dubitandi est*, quia excommunicatis nunquam intendit favere jus. *Sed respondendum* est affirmative. Ita Cajet. *V. excommunicatio c.* 81. §. *illicita*; Sayr. *l.* 2. *c.* 14. *n.* 4. Avil. *p.* 2. *de censur. c.* 6. *D.* 11. *dub.* 5. *concl.* 1. Suar. *D.* 15. *sect.* 4. *n.* 2. Coninck *D.* 14. *dub.* 12. *n.* 123. Palao *p.* 19. *cit. n.* 7. Ratio est, quia excommunicatio inter conjuges excommunicatos permissa est ad vitandum periculum incontinentiae; *can. quoniam cit.* atqui hoc periculum nullo modo vitaretur, si conjux excommunicatus obligatus esset a communione alterius conjugis se separare; ergo etc. *Conf.* juxta *num.* 183. potest excommunicatus exigere debitum pecuniarium; igitur et debitum conjugale.

187

Excipitur, si excommunicatio lata fuisset in causa matrimonii, de cujus valore lis pendet; cum enim hoc casu matrimonii usus viro, et mulieri interdictus sit ob periculum fornicationis, debiti petitio, et redditio, tanquam communicatio in crimine criminoso, et utriusque animae periculosa, neutra permissa foret; *c. inter alia cit. fin.* Sylv. *V. excommunicatio* 5. *n.* 4. Sanch. *D.* 4. *cit. n.* 9. Vviest. *num.* 70.

188

Excusat *humile*, i. e. humilitas subjectionis; *can. quoniam cit. cap. si vere* 34. *h. tit.* Proceditque hoc, etsi post excommunicationem contracta fuerit hujusmodi subjectio, si contracta fuerit sine culpa excommunicati; *can. quoniam*, *et cap. inter alia cit.* Ex quo capite eximuntur. 1. filii comparatione parentum, etiam naturales, et adoptivi, et probabiliter, etiamsi sint emancipati; nam etiam filius emancipatus vere filius est, ac proin gaudere debet favore concesso filiis; 2. nepotes, pronepotes, affines, uti gener, nurus, privignus, et privigna, pupilli, et minores comparatione tutoris, et curatoris; hi enim omnes nomine filii in hac concessione favorabili veniunt intelligendi; *l. filii* 84. *et liberorum* 220. *ff. de V. S.* 3. servi, et ancillae, et ex his non tantum illi, qui proprie servi, et mancipia sunt, sed etiam illi, qui vel gratis, vel pro pretio excommunicato serviunt; *can. quoniam cit.* 4. tota familia ejusdem, quia regulariter nequeunt absque gravi jactura ab ejus consortio discedere; *c. si vere cit.* 5. clerici, si communicent cum episcopo excommunicato, in cujus sunt famulatu; Sylv. *V. excommunicatio* 5. *num.* 4. 6. religiosi communicantes cum suis superioribus excommunicatis, quia strictius, quam famuli subjecti sunt, neque ab ea subjectione recedere possunt; 7. milites, si communicent cum suo duce excommunicato, eumque in bello justo sequantur; Sylv. *l. cit. l.* 2. *de excomm. c.* 14. *n.* 19. 8. Addunt aliqui vasallos, si communicent cum suis dominis excommunicatis. Sed rectius contrarium tenet Bonac. *D.* 2. *de excomm. q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 40. Hurtad. *D.* 9. *diffic.* 4. *n.* 15. Palao *p.* 19. *cit. n.* 20. quia vasalli nec sunt famuli, nec de familia domini, ut ad ejus communicationem adstricti videantur.

189

Porro quod dictum est de filiis, servis, subditis respectu parentum, dominorum, superiorum excommunicatorum, a paritate rationis etiam extendendum est ad parentes, dominos, superiores, ut communicare possint cum suis filiis, servis, subditis excommunicatis; Navar. *man. c.* 27. *n.* 27. Suar. *D.* 15. *sect.* 5. *n.* 21. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Avil. *p.* 2. *c.* 6. *D.* 11. *dub.* 6. Palao *p.* 19. *cit. n.* 21. Pirh. *hic n.* 123. *extens.* 1. Vviest. *n.* 71. Reiffenst. *n.* 153. Ratio enim, cur hoc permittatur inferioribus respectu superiorum excommunicatorum est periculum animae, quod adesset, si ipsis prohibita esset haec communicatio cum suis superioribus, quorum societatem vitare moraliter nequeunt: atqui haec ratio aeque procedit in superioribus comparatione subditorum: ergo etiam ad hos facultas concessa extendi debet.

190

4. Excusat *ignorantia :* estque perinde, sive sit ignorantia juris, sive facti, h. e. sive quis ignoraverit legem prohibentem ejusmodi communicationem cum excommunicato, sive ignoraverit illos, quibus cum communicat, excommunicatos denuntiatos esse; nam cum textus *can. quoniam cit.* generaliter ignorantes exceperit, intelligi debet de qualibet ignorantia; Engl *hic n.* 48. Pirh. *n.* 125. Vviest. *n.* 67. Reiff. *n.* 154.

191

An vero excuset ignorantia solum invincibilis, vel etiam vincibilis controversum est inter DD. Aliqui volunt, necessario debere esse invincibilem. Sed Suar. *D.* 15. *sect.* 3. *n.* 3. Coninck *D.* 13. *dub.* 11. *et D.* 14. *dub.* 12. *n.* 124. Hurt. *D.* 9. *de excomm. diffic.* 4. *n.* 26. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 8. Palao *D.* 2. *cit. p.* 19. *n.* 24. Engl *n.* 48. Pirh. *n.* 118. Vviest. *n.* 67. rectius existimant, excusare etiam ignorantiam vincibilem, modo non sit affectata, quippe quae scientiae acquiparatur. Colligitur ex *can. quoniam cit.* ubi pontifex intendit, ignorantibus aliquem favorem concedere : atqui nullus concessus est favor, si solum exciperet ignorantes invincibiliter excommunicationem, seu legem excommunicationis; nam hi per ipsum jus naturale a culpa, et poena exempti sunt: *conf.* 1. ex eodem *can.* nam ibi dicit pontifex, se moveri ad praedictam indulgentiam concedendam, quia multi occasione excommunicationis perirent tum ignorantia, tum nimia simplicitate : atqui ignorantia invincibili nemo perit. *conf.* 2. quia ignorantia vincibilis vera est ignorantia : atqui pontifex absolute ignorantibus indulgere vult.

192

Quare ut quis teneatur abstinere a communicatione cum excommunicato, debet ipsi certo moraliter constare, quod ille excommunicatus vitandus sit; quia stante dubio de excommunicatione, et denuntiatione, inique judicaretur esse excommunicatus. Porro moralem hanc certitudinem praestare potest 1. fama publica, a viris fide dignis orta. 2. testimonium duorum, vel trium asserentium, ipsum excommunicatum denuntiatum esse. 3. parochi idipsum attestantis litterae : secus si oretenus tantum affirmaret; nam uni testi, quantumcunque fide digno, non teneor credere, etsi possim; *arg. c. cum a nobis* 28. *h. tit.*

193

Postquam vero quis agnitus est ut excommunicatus vitandus, in dubio non debet praesumi esse absolutus; nam juxta vulgatam regulam *semel malus semper praesumitur malus*, et absolutio est quid facti, quod non praesumitur, nisi probetur. Probatur autem

absolutio sufficienter tum fama publica, tum testimonio alicujus viri fide digni, vel ipsius excommunicati confessione, si talis ille sit, ut spectata conditione personae, et negotii, prudenter credi eidem possit: et sufficiet aliquando confessio tacita, quae inducitur, quando aliquis longo tempore pro excommunicato se gessit; praesumitur enim ex hoc talis esse, si alias conscientiae timoratae sit; Palao *l. cit. n.* 27. et apud hunc *Navar. Suar. Bonac. Hurt. Laym. Avila.*

194

5. Denique excusat necessitas significata per vocem *necesse can. quoniam, c. inter alia, cap. si vere citt.* Perinde autem est, sive necessitas haec spiritualis, sive temporalis, sive ipsius excommunicati, sive aliorum, modo sit gravis, et ab alio non excommunicato non aeque bene auferri possit; Sayr. *l.* 2. *de excomm. c.* 14. *n.* 29. *et seqq.* Henriq. *l.* 13. *c.* 23. Suar. *D.* 15. *sect.* 3: *n.* 8. Bonac. *D.* 2. *de excomm. q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 57. Palao *p.* 19. *cit. n.* 28. Engl. *n.* 48. Pirhing *n.* 126. Reiffenst. *n.* 155. Ab hac doctrina Sayr. *l. cit. n.* 30. Bonac. *n.* 59. excipiunt praedicatores, et confessores, qui eleemosynam ab excommunicatis vitandis petere possunt, tametsi aeque bene, et commode ab aliis possint has obtinere; quia illorum curam gerunt, et favet *c. cum voluntate* 54. *h. tit.*

195

Quaeritur 8. quinam sint effectus remoti excommunicationis? Resp. Triplex est; nam 1. excommunicatus, si per annum perseveret in excommunicatione, specialiter lata ab homine, fit suspectus de haeresi, eo quod praesumatur male sentire de potestate ecclesiae; Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de ref.* Vallens. *hic* §. 7. *n.* 9. Haec tamen suspicio levis est: sufficit tamen ad indicendam purgationem: quam si subire noluerit, citari iterum debet sub poena excommunicationis; si vero post hujusmodi citationem adhuc parere neglexerit, et in contumacia per annum perseveraverit, nullo allegato impedimento, ut haereticus condemnari debet; *c. cum contumacia* 7. *de haeret. in* 6.

196

Secundus effectus est probatio delicti, seu causae, ob quam lata est excommunicatio; nam qui ob causam civilem, vel criminalem a judice excommunicatus est, et in ea excommunicatione per annum perseverat, nullo ostenso impedimento, aut satisfactionis signo, pro convicto, et confesso haberi debet; *can. rursus* 36. *et can. seq. caus.* 11. *q.* 3. quia ea contumacia juris fictione repu-

tatur confessio. Permittitur tamen ipsi, ut allegare et probare innocentiam suam possit; Palao *part.* 20. *n.* 3.

197

Tertius est privatio beneficiorum; nam excommunicatus triennio perseverans in excommunicatione indurato animo, a judice privari debet beneficiis omnibus; quia indignus est, ut fructibus ecclesiae gaudeat, qui adversus illam ita rebellis existit, et ita fecit pontifex *c. cum bonae* 8. *de aetat. et qualit.* ob annualem perseverantiam, etsi possint judices hanc poenam privationis beneficiorum irrogare, non tamen tenentur; quia nuspiam in jure cavetur haec obligatio; Palao *loc. cit. n.* 4.

198

Quaeritur 9. quis sit effectus excommunicationis minoris? Resp. effectus directus excommunicationis minoris unicus est, scilicet privatio passiva sacramentorum; *c. a nobis* 2. *de except. c. fin. de cler. excomm. ministr. c. siquem* 59. *hoc tit.* Hinc graviter peccat, qui excommunicatione minori innodatus sacramentum suscipit; Suarez *D.* 24. *sect.* 3. *n.* 3. Coninck *D.* 12. *dub.* 17. *nu.* 260. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 4. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 21. *n.* 5. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 1. Pirh. *ib. n.* 23. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 189.

199

Sacramenta tamen a tali excommunicato suscepta valida sunt secundum omnes DD. excepto sacramento poenitentiae, quod secundum aliquos ab excommunicato minori excommunicatione susceptum invalidum est. Sed longe verius etiam ipsum est validum, si nullam ille in ejus receptione commisit culpam, quia v. g. nescivit, se hac censura ligatum esse, vel si scivit, postulavit prius ab ea absolvi, quam a peccato, quod tamen sacerdos vel ex malitia, vel ex ignorantia non praestitit; Ugol. *tab.* 2. *de cens. c.* 7. §. 2. *n.* 6. Henriq. *l.* 14. *de excomm. c.* 3. *n.* 3. Sayr. *l.* 2. *de excomm. c.* 22. *n.* 14. Bonac. *D.* 2. *q.* 3. *n.* 3. Palao *n.* 7. Ratio est 1. quia ecclesia talem excommunicatum solum removet a sacramentis ecclesiae, illorum perceptionem prohibendo, non tamen irritando, 2. hujus irritationis nullum in jure est fundamentum, 3. etiam expediens non fuit hanc irritationem facere, utpote cum fidelibus maxime necessarium sit hoc sacramentum.

200

Dixi *privatio passiva sacramentorum*; nam activam sacramentorum privationem post se excommunicatio minor non trahit; unde poterit hujusmodi excommunicatus administrare sacramenta, licet indecens sit, et is conferat aliis sacramenta, quibus ipse tanquam in-

dignus privatus est. Indecentia tamen haec probabilius non attingit peccatum mortale; *arg. c. fin. de cler. excomm. ministr.* ubi pontifex de eo, qui in excommunicatione minori celebrat, dicit eum graviter peccare; de illo autem, qui confert in ea excommunicatione ecclesiastica sacramenta, tantum dicit eum peccare, omittens adverbium *graviter*, quasi manifeste indicans, in collatione sacramentorum grave peccatum non esse; Vallens. §. 4. *n.* 3. la Croix *num.* 190.

201

Quaeritur 10. quisnam sit effectus indirectus excommunicationis minoris? Resp. Est privatio electionis ad beneficia; *c. fin. de cler. excomm. ministr.* quod communiter DD. extendunt etiam ad praesentationem, et collationem, utpote quae electiones vocari possunt; Pirh. *hic n.* 23. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 193. Ratio est, quia beneficium ex intentione ecclesiae confertur beneficiato, ut ordines sacros suscipiat, et missae sacrificium celebret: quod cum stante minori excommunicatione non possit, sequitur, indirecte etiam tali excommunicato prohibitam esse electionem, collationem, praesentationem ad beneficium.

202

Atque hinc sequitur, eum, qui beneficium tali excommunicato confert, vel ad illud praesentat, aut eligit, graviter peccaturum; quia in re gravi violat praeceptum ecclesiae. Poena tamen sic eligentibus in jure nulla statuta est; nam etsi glossa *in c. fin. cit.* videatur affirmare, sic eligentes suspensos esse per triennium, et inhabiles factos ad electionem juxta *c. cum in cunctis* 7. *et c. scriptum* 40. *de elect.* verius tamen est, eum praedicta poena non affici; quia textus *citt.* tantum loquuntur de eligentibus indignum ob defectum scientiae, honestatis morum, aetatis; quae dispositio extendi non debet ad eligentes indignum ob minorem excommunicationem, cum haec indignitas facile auferri possit, et beneficii collationem non reddat ipso jure nullam.

203

An vero hujusmodi electio, praesentatio, collatio sit irrita ipso jure, vel per sententiam irritanda veniat, controvertunt DD. Host. *in c. fin. cit.* Covar. *in c. alma p.* 1. §. 8. *n.* 3. Ugol. *tab.* 3. *de cens. c.* 6. §. 3. *n.* 2. Navar. *man. c.* 27. *n.* 24. censent irritam esse ipso jure, utpote factam personae indignae, et inhabili. *Sed rectius* contrarium docent glossa *in c. fin. cit. V. eligere.* Sayr, *l.* 2. *de excomm. c.* 22. *n.* 23. Suarez *D.* 14. *sect.* 2. *n.* 22. Coninck *D.* 14. *dub.* 17. *num.* 63. Bonacina *dist.* 2. *de excomm. q.* 2. *n.* 7. Filliuc. *tr.* 13. *c.* 2. *q.* 8. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2.

c. 3. *num.* 5. Hurtad. *dist.* 16. *diffic.* 1. *fin.* Palao *tr.* 29. *dist.* 2. *p.* 21. *n.* 15. Barbosa *in c. fin. cit. n.* 3. Gonzalez *ibid. n.* 7. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 2. Pirhing *n.* 23. Vviestner. *n.* 60. et colligitur ex *c. fin. cit.* ubi dicitur, ejusmodi electionem esse irritandam; quae verba etsi adversarii explicent de declaratione irritationis jure inductae, intellectio tamen ista impropria est, cons. vitanda, quoad fieri potest, praesertim cum hic versemur in materia poenali.

204

Porro ut irritatio haec locum habeat, requirunt aliqui scientiam in electoribus, et colligunt hoc ex textu *cap. citat.* ibi, *si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Sed meo judicio vox *scienter* male applicatur ad electores; nam quando electores ignari ad beneficium eligunt excommunicatum excommunicatione minori, electio alias irritanda venit ob subreptionem: igitur nihil speciale constituisset hic textus si constituisset irritandam electionem factam ab electoribus scientibus. Quare melius Palao *l. cit. n.* 19. la Croix *n.* 195. vocem *scienter* applicant ad electum, ita, ut sensus sit, irritandam electionem, si facta sit de excommunicato suae excommunicationis conscio; secus, si facta sit de ignaro excommunicationis suae: et ratio est, quia stante ignorantia excommunicationis in electo, iste, licet in re privatus sit sacramentorum participatione, ab hujus prohibitione ob ignorantiam excusatur; merito igitur electio ejus sustinetur.

205

Quaeritur II. quis possit absolvere ab excommunicatione minori? Resp. Absolvere ab ea in foro externo potest, qui jurisdictionem in eo habet. In foro interno poenitentiae absolvere ab ea potest episcopus, vel proprius ipsius excommunicati sacerdos; *c. nuper* 29. *v. in secundo vero casu hoc tit.* Nomine *proprii sacerdotis* autem hic intelligitur non solum, qui ordinariam potestatem habet, ut parochus, sed etiam, qui delegatam; *c. omnis* 12. *de poen. et remiss.* Et hinc fit, ut cum delegatur alicui potestas absolvendi a peccatis, hoc ipso ei videatur concessa facultas absolvendi ab excommunicatione minori, utpote quae absolutioni peccatorum est praemittenda; concesso enim uno, concessum censentur etiam alterum, sine quo commode illud unum praestari non potest; Palao *tr.* 26. *dist.* 2. *p.* 21. *n.* 21. Quin imo ab hac excommunicatione absolvere etiam potest parochus etiamsi sacerdos non sit; quia haec absolutio non est actus ordinis, sed jurisdictionis, quae parocho non sacerdoti competit. *Neque obstat*, quod *in cap. nuper cit.* dicat, hanc absolutionem praestandam esse a proprio sacerdote, quia id dictum est, non quia necessarium, sed quia frequentius parochus

sacerdos est, sicut etiam sub nomine episcopi non solum consecratus, sed etiam non consecratus, et qui jurisdictionem quasi episcopalem habet, intelligitur.

206

Dubitatur, utrum ab excommunicatione ista absolvere possit etiam sacerdos simplex, qui solum absolvere potest a venialibus? Affirmant Navar. *man. c.* 27. *n.* 25. *et* 39. Vivald. *candel. p.* 2. *tr. de excomm. n.* 12. Tolet. *l.* 1. *summ. c.* 17. *n.* 7. Vallens. *hic* §. 7. *n.* 1. Moventur, quia haec excommunicatio regulariter incurritur ob culpam venialem: ergo qui potest absolvere a venialibus, videtur hoc ipso posse absolvere ab hac excommunicatione, cum haec absolutio absolutioni peccatorum sit praemittenda.

207

Sed potestatem istam simplici ejusmodi sacerdoti probabilius negant Cajet. *V. absolutio fin. et V. excommunicatio minor.* Covar. *in c. alma p.* 1. §. 12. *n.* 7. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 2. *art.* 3. *v. secundum membrum*, Henriq. *lib.* 13. *c.* 18. *n.* 5. Sayr. *lib.* 2. *de excomm. c.* 23. *n.* 9. Suar. *dist.* 7. *de censur. sect.* 4. *n.* 27. Coninck *D.* 14. *dub.* 17. *fin.* Avil. *p.* 2. *c.* 7. *D.* 1. *dub.* 2. Filliuc. *tr.* 13. *c.* 7. *q.* 3. Bonacina *D.* 2. *de excomm. q.* 3. *n.* 15. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *fin.* Palao *p.* 21. *cit. n.* 23. Pirhing *hic n.* 144. la Croix *n.* 189. Colligitur ex *c. nuper cit.* ubi pontifex interrogatus, an simplex sacerdos ab hac censura possit absolvere, respondit absolvere posse proprium episcopum, vel sacerdotem proprium; atqui simplex sacerdos quicunque haberet potestatem absolvendi ab hac censura, non expressisset proprium episcopum, vel sacerdotem proprium; quia etiam alienus episcopus, vel sacerdos impertiri posset absolutionem istam: ergo etc. *Conf.* ex ratione; quia haec potestas absolvendi ab excommunicatione minori est distincta a potestate absolvendi a peccatis, et per se pertinet ad jurisdictionem contentiosam; igitur nemini competit, nisi cui vel a jure, vel ab homine fuit concessa; non invenitur autem concessa sacerdoti simplici, sed proprio, seu illi, qui absolvere poenitentem potest etiam a mortalibus; ergo etc.

208

Ad argumentum allatum in oppositum negatur *cons.* quia, ut dixi, haec absolutio censurae ab absolutione a peccatis venialibus late differt. Deinde si ex eo, quod quis potest absolvere a venialibus, sequeretur, quod etiam absolvere possit a minori excommunicatione, alius inferet, eum, qui absolvere potest a mortalibus, absolvere etiam posse ab excommunicatione majori; sicut enim ex-

communicatio minor incurritur ob peccatum veniale, ita major ob mortale.

209

Quaeritur 12. ex qua causa incurratur excommunicatio minor? Resp. Olim fuerunt plures; hodie solum est unica, propter communicationem cum excommunicato vitando, sive deinde is vivus sit, sive mortuus, ut si e. gr. talis excommunicati funus comiteris ad sepulchrum; nam quibus in vita communicare non possumus, neque in morte permissum est communicare; *cap. sacris 12. de sepult.* Vallens. *hic* §. 2. *n.* 1. *vers. excommunicatio*, Konig *ibid. num.* 25. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 189.

210

Et quamvis ferri possit ab homine jurisdictionem habente in foro contentioso, usu tamen receptum est, ut feratur solum a jure ob dictam communicationem cum excommunicato vitando. Ob hanc incurritur ipso jure sive communicetur cum illo in divinis, et spiritualibus, sive in aliis rebus mere politicis, puta in contractibus, judiciis, conviviis, conversatione. Excipiendi sunt tres casus relati a *num.* 179. in quibus ob communicationem incurritur excommunicatio major.

211

Excommunicatio haec minor dicitur, non quod res levis sit, sed comparatione majoris tantum, seu gravioris excommunicationis, partim quod ob minorem, quam ista, et aliquando ob venialem duntaxat culpam incurratur, partim quia, licet non paucis, minoribus tamen bonis, quam major privat, et facilius quam ista, tollitur, cum ab ea in foro interno absolvere quivis parochus, et ab sto delegatus possit, ut dictum est *n.* 205.

§. III.

De excommunicatione in particulari, et praecipue de excommunicatione canonis.

SUMMARIUM

212 *Excommunicationes reservatae episcopis.*
213 *Reservatae pontifici in bulla coenae.*
214 215 *Reservatae eidem extra illam.*
216 *Quo textu juris sit introducta excommunicatio canonis?*
217 *etc. Quinam clerici gaudeant privilegio canonis?*
219 *Quinam sub nomine monachi eo privilegio gaudeant?*
220 *Quae personae illam excommunicationem incurrant?*
221 *etc. An omnes consentientes, mandantes etc. incurrant semper hanc excommunicationem?*
224 *Quid requiratur, ut excommunicationem canonis incurrat, qui ratam habent percussionem clerici?*
225 *An eam incurrat etiam clericus, qui seipsum occidit, mutilat, vulnerat; aut qui, ut ab alio occidatur, percutiatur etc. mandat, vel consentit?*
226 *etc. Quid requiratur, ut quis incurrat hanc excommunicationem?*
230 *etc. Quaenam causae excusent ab ea incurrenda?*
240 *etc. An pater, aut alii propinqui, vel consanguinei ecclesiasticos sibi subditos punire possint?*
243 *etc. Quotuplicis generis sit percussio clerici?*
246 *Quam potestatem absolvendi ab excommunicatione canonis habeat legatus pontificius?*
247 *etc. Quam episcopi, et archiepiscopi?*
255 *etc. Quam praelati respectu subditorum suorum regularium?*
260 *etc. Quinam alii absolvere possint ab hac excommunicatione?*

Excommunicationes in particulari variae sunt: reduci tamen commode in quatuor classes possunt; nam aliae nulli, aliae episcopo, aliae pontifici per bullam coenae, aliae eidem extra bullam coenae reservantur. De non reservatis nihil hic attinet dicere, quia passim in decursu sunt explicatae. Hinc

212

Quaeritur 1. quae excommunicationes sint reservatae episcopis? Resp. *P. Busenbaum*, et ex hoc P. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 296. sequentes refert, 1. quae contrahitur ex levi percussione clerici, vel

gravi si sit mulier; de quo *n.* 249. 2. lata in eos, qui postquam in articulo mortis a censura, vel peccato habente censuram annexam ab aliquo, qui alias non poterat, absoluti sunt: postquam convaluerunt, superiori se non praesentat, 3. lata in fratres minores, si admittant in suis ecclesiis ad officia divina fratres tertii ordinis, 4. in procurantes abortum foetus animati, effectu secuto, 5. in eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab episcopo, 6. eae omnes; quas ferunt episcopi per statuta propria, et sibi reservant: de quibus videnda statuta cujuslibet dioecesis.

213

Quaeritur 2. quae excommunicationes sint papae reservatae in bulla coenae? Resp. In hanc excommunicationem reservatam incurrunt, 1. haeretici, et schismatici, illorumque credentes, defensores, receptatores, legentes libros haereticos, 2. qui ab ordinationibus, seu mandatis papae appellant ad futurum concilium universale, vel appellationi hujusmodi auxilium, vel favorem praestiterunt, 3. piratae, seu qui ex intentione depraedandi discurrunt per mare pontificium, et horum receptatores, ac fautores, 4. surripientes bona naufragorum, 5. imponentes in terris suis nova pedagia, vel antiqua augentes, praeterquam in casibus permissis, 6. falsarii litterarum apostolicarum, 7. deferentes arma, et alia usui bellico idonea ad infideles, 8. impedientes, ne romanae curiae deferantur victualia, vel alia necessaria, 9. qui offendunt accedentes, vel recedentes a romana sede, vel in curia commorantes, 10. qui offendunt Romipetas, et peregrinos accedentes ad urbem, vel in ea commorantes, aut ab ipsa recedentes, 11. qui interficiunt, mutilant, vulnerant, percutiunt, capiunt, carcerant, detinent s. r. e. cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, sedis apostolicae legatos, vel nuntios, 12. qui offendunt recurrentes ad curiam romanam pro suis negotiis, 13. appellantes a gravamine, et executione litterarum apostolicarum ad potestatem laicam, 14. qui causas a judicibus ecclesiasticis avocant, vel earum cursum, et executionem litterarum apostolicarum impediunt, 15. qui trahunt, vel procurant trahi personas ecclesiasticas ad tribunal saeculare, et qui condunt statuta libertati ecclesiasticae praejudicantia, eisque utuntur, 16. qui impediunt, ne praelati ecclesiastici sua jurisdictione utantur, 17. usurpatores, et sequestratores redditunm, fructuum, et proventuum, ad pontificem, sedemque apostolicam, vel alias personas ecclesiasticas pertinentium, si hoc fiat sine legitima superiorum licentia, 18. imponentes decimas, collecta, et alia onera personis ecclesiasticis, 19. judices saeculares, qui causis capitalibus, seu criminalibus clericorum se interponunt, 20. occupantes bona, et terras ecclesiae romanae, ejus-

que supremam jurisdictionem usurpantes. De quibus late Palao *tr.* 29. *D.* 3. *p.* 2. *et seq.*

214

Quaeritur 3. quae excommunicationes sint papae reservatae extra bullam coenae ? Resp. Harum aliquae specialiter latae sunt contra clericos, et religiosos; aliae contra omnes. *Prioris generis* praecipue sunt septem, 1. lata in participantes in sacris cum excommunicato a papa, 2. in procurantes alienationem ecclesiarum, 3. in concionatores, qui scripturae sensum, a doctorum interpretatione alienum, circa tempus Antichristi, et extremi judicii, aliaque similia revelata praedicant, 4. in parochos non implentes juramentum de residentia factum, 5. in mendicantes transeuntes ad alium ordinem, praeter Carthusiam, 6. in moniales exeuntes ex claustro sine licentia, 7. in religiosos, qui sine privilegio, vel speciali licentia parochi clericis, aut laicis sacramentum eucharistiae, vel extremae unctionis ministrare, vel matrimonia solemnizare praesumunt.

215

Contra omnes latae magis obviae apud *Busenbaum*, et la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 298. referuntur viginti, et una. Et in specie excommunicationem pontifici reservatam incurrunt, 1. incendiarii, 2. habentes litteras apostolicas falsas, et non destruentes, 3. effringentes, et spoliantes ecclesias, 4. communicantes in eodem crimine cum excommunicato a papa, 5. vexantes eos, qui censuram tulerunt in alios, 6. absoluti ab excommunicatione sub conditione, et non implentes, 7. violantes interdictum papale, 8. dantes, et recipientes aliquid ex pacto ob admissionem ad religionem, 9. simoniaci reales circa ordinem, vel beneficium, 10. committentes simoniam confidentialem, 11. impedientes executionem litterarum sacrae poenitentiariae, 12. dantes, et recipientes aliquid pro gratia, aut justitia apud sedem apostolicam, 13. committentes duellum, atque ad id cooperantes suadendo etc., 14. mulieres ingredientes monasteria regularium, 15. impugnantes institutum societatis Jesu, 16. facientes jurare illicita, et contraria libertati ecclesiasticae, 17. rapientes bona ecclesiastica: item exigentes tributa ab ecclesiasticis, 18. violantes libertatem ecclesiasticam quoad fugientes ad ecclesiam, 19. docentes posse fieri confessionem in absentia, 20. damnantes peccati mortalis, vel haeresis alterutram opinionem de conceptione b. Virginis: item ii, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, ut lectionibus, conclusionibus, asserunt b. Virginem conceptam in originali, 21. percussores clericorum. Haec ultima ceteris est celebrior, et antonomastice *excommunicatio canonis* appellatur: de qua ulterius.

216

Quaeritur 4. quo textu juris introducta sit excommunicatio canonis? Resp. Introducta est *can. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. cujus tenor est, *siquis suadente diabolo, hujus sacrilegii reatum incurrerit, ut in clericum, vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat: et nullus episcoporum illum praesumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec apostolico conspectui praesentetur, et ejus mandatum suscipiat.*

217

Dub. 1. quinam hic veniant nomine *clerici*? Resp. Nomine *clerici* veniunt, et hujus canonis privilegio gaudent, quicunque aliquo, etiam minori ordine, et prima solum tonsura sunt initiati; *can. cleros* 1. *dist.* 21. *et c. cum contingat* 11. *de aetat. et qual. Proceditque hoc* 1. etiamsi beneficium ecclesiasticum nullum habeant, neque conditiones pro privilegio fori a *Trid.* requisitas impleant, gestando habitum, et tonsuram etc. prout dictum *libr.* 3. *tit.* 1. *numer.* 39. *Procedit* 2. etsi censura aliqua irretiti, irregulares, aut verbaliter depositi sint; Tolet. *l.* 1. *summ. c.* 35. *n.* 5. Sayr. *thesaur. l.* 3. *c.* 26. *num.* 8. *et* 9. Suar. *D.* 22. *de censur. sect.* 1. *n.* 6. Coninck *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 157. Palao *tr.* 29. *D.* 2. *p.* 23. §. 1. *n.* 1. Illsung *tr.* 5. *D.* 2. *n.* 266. Engl. *hic n.* 126. *et* 127. Pirhing *n.* 49. Vviest. *n.* 72. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 300. cum aliis. *Procedit* 3. quamvis sint conjugati, si cum unica, eaque virgine contraxerunt, et deferant habitum, ac tonsuram clericalem; *c. un. de cleric. conjug. in* 6. et dictum est *libr.* 3. *cit. tit.* 3. *n.* 39. *et seqq.*

218

Excipiuntur tamen, et canonis privilegio non gaudent 1. Clerici degradati realiter; *c. degradatio* 2. *de poen. in* 6. 2. Conjugati non deferentes habitum, et tonsuram; *c. un cit.* et dictum est *tit.* 3. *cit. n.* 4. 3. Bigami bigamia vera, aut interpretativa in minoribus constituti; *c. cit. et c. un.* junct. gloss. *V. bigamos de bigam. in* 6. 4. Clerici in minoribus constituti, si dimisso habitu, et tonsura, arma militaria portent, aut aliis negotiis saecularibus se immisceant, et ter specialiter, ac nominatim moniti non resipiscant; *c. in audientia* 25. *et cap. contingit* 45. *h. tit.* et dictum est *libr.* 3. *citat. titul.* 1. *numer.* 45. 5. Clerici quicunque, si habitu clericali dimisso enormitatibus, h. e. tyranniis, seditionibus, latrociniis, assassiniis, aliisque enormibus criminibus se immisceant; *c. cum non ab homine* 14. *cap. perpendimus* 23. *hoc tit*; *et c. pro humani* 1. *de homic. in* 6. clerici joculatores, goliardi, buffones, post trinam episcopi admonitionem non resipiscentes; *c. un. de vit. et*

honest. et dictum est *tit.* 1. *cit. n.* 45. 7. publice exercentes officia lanionum, macellariorum, cauponum, si tertio moniti non desistant, aut ea reassumant: conjugati quidem, etiamsi habitum ferant; non conjugati vero, si eo dimisso, ut laici, incedant; *clem.* 1. *de vit. et honest.* quo tamen, uti et *c. un. cit.* textu de clericis solum minoribus agi, aliqui volunt apud Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 3. *fin.* Videantur dicta *n.* 45. *cit.*

219

Dub. 2. quinam intelligantur nomine *monachi?* Resp. *Monachi* nomine hic intelliguntur, et propterea privilegio canonis gaudent; 1. quicunque utriusque sexus religiosi, conversi, et novitii; *cap. ex tenore* 10. *c. de monialibus* 33. *et c. hoc tit. et c. religioso* 21. §. *fin. eod. in* 6. Navar. *man. c.* 27. *n.* 79. Clar. §. *fin. q.* 77. *n.* 5. Molin. *tr.* 3. *de J. et J. D.* 50. *n.* 4. Tolet. *l.* 1. *summ. c.* 31. *n.* 5. Illsung. *tr.* 5. *D.* 2. *n.* 267. Engl *hic n.* 129. La Croix *n.* 300. 2. FF. tertiarii s. Dominici, et s. Francisci, si voto aliquo edito, gerant habitum religionis et in commune vivant, sicut et eremitae, qui edito voto paupertatis, vel alia suscepta obligatione, sub aliqua regula, et superiore vivunt, vel ecclesiae alicujus servitio specialiter sunt addicti; Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 20. *et* 22. Bonac. *D.* 2. *de excomm. q.* 4. *p.* 3. *n.* 8. *et p.* 4. *fin.* Palao *D.* 3. *p.* 23. §. 1. *n.* 14. cum *cit.* Aliter res se habet cum eremitis non adstrictis voto, vel alia obligatione, et de FF. tertiariis, qui habitant in propriis suis domibus, nam hi canonis privilegio non defenduntur, ut cum *cit.* advertit Rodriq. *tom.* 2. *reg. q.* 65. *art.* 5. 3. denique equites melitenses; *c. canonica* 50. *h. tit.* uti et equites s. Mariae Teutonicorum, quia sunt veri religiosi; de equitibus s. Jacobi, s. Lazari, et aliis, an canonis privilegio gaudeant, ut eorum percussione excommunicatio reservata incurratur, controversia est inter DD. in qua particularibus privilegiis, et consuetudine standum erit, ut monent Molin. *D. cit. n.* 5. et Palao §. *n.* 16.

220

Quaeritur 4. quaenam personae comprehendantur hac lege, ut incurrant excommunicationem pontifici reservatam? Resp. Comprehenduntur omnes, et singuli fideles utriusque sexus, quavis authoritate fulgentes: si suadente diabolo manus violentas injecerint in clericum, vel monachum; patet ex ipso textu, ubi adhibetur vox *si-quis*, quae universalis est, et omnes comprehendit: adeoque excommunicationem istam incurrunt 1. etiam pueri, et in minori aetate constituti, modo rationis usum perfectum habeant, ut colligitur ex *c. mulieres* 6. *et can. fin. h. tit.* 2. qui percutit clericum, hoc commeritum; quia clerico, si delinquat, poena ab ecclesiastico, suo-

que magistratu est infligenda; Barbos. *in can. siquis suadente cit. n.* 47. Vviest. *hic n.* 79. Reiffenst. *n.* 115. La Croix *n.* 300. 3. qui talem clericum, vel religiosum percutit, etiam consentientem in sui percussionem; quia privilegium hoc non tam personae privatae clerici, quam ipsi ordini clericali datum, cons. favor publicus est, cui a privatis renuntiari nequit; *c. contingit* 36. *hoc tit.* Pirh. *n.* 52. Engl *n.* 134. Vviest. *n.* 80. *et* 81. La Croix *n.* 300. et alii passim; 4. qui ejusmodi actionem graviter injuriosam exercet in defunctum; quia injuria etiam defuncto, et clericali statui in ipso fieri potest; Felin. *in c. a nobis* 4. *h. tit.* Grass. *de effect. cleric.* 9. *num.* 40. Barbos. *loc. cit. n.* 47. Vviest. *loc. cit.* La Croix *n.* 319. 5. qui actionem injuriosam in clericum alii mandat, vel propositis rationibus suadendo consulit, si inde sequatur percussio; *cap. mulieres cit* §. *fin.* item qui percutienti favet, et consentit; *c. quantae* 47. *h. tit.* vel etiam in gratiam sui factam aliquo signo externo ratam habet; *cap. cum quis* 23. *eod. in* 6. uti etiam, qui cum sine gravi incommodo posset, et ex officio, sive justitia teneretur, non impedit; *c. quanto cit.* ibi *eos delinquentibus favere*; Navar. *c.* 27. *n.* 78. Molin. *D.* 52. *a n.* 27. Palao *p.* 23. §. *a n.* 5. Pirh. *n.* 53. *et seq.* Engl *n.* 135. Vviest. *n.* 78. Reiffenst. *a n.* 111. La Croix *a n.* 303.

221

Dub. 1. an omnes ejusmodi consentientes, mandantes, consulentes etc. incurrant semper hanc excommunicationem? Resp. negative; sed 1. ut sub excommunicatione hac comprehendantur, opus est, ut percussio ipsa subsequatur, et quidem, ut subsequatur ex vi mandati, consilii, vel favoris ad scelus dati; nam si vel actio ipsa subsecuta fuerit, vel subsecuta non fuerit ex vi mandati, consilii etc. immunis est mandans, consulens etc. ab excommunicatione; Molin. *tr.* 3. *d.* 52. *n.* 2. 8. *et* 9. Coninck *d.* 14. *num.* 175. Palao §. 2. *cit. n.* 6. et colligitur ex *c. mulieres cit.* ibi, *cum is committat vere, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur*; ex quo patet, requiri, ut mandatum, consilium etc. sit causa delicti.

222

2. Pariter non obstringitur excommunicatione hac, qui consilium, vel mandatum, quod scelus patranti dedit, ante delictum patratum sufficienter revocat, et hanc revocationem notam facit mandatario, vel consiliario, licet iste dein peragat destinatum scelus: et ratio est, quia tum non amplius vi consilii, aut mandati, sed ex propria agentis malitia scelus patratur; dixi autem, *si hanc revocationem notam faciat etc.* nam si nota non sit mandatario, aut

consiliario revocatio consilii, vel mandati, consilium, et mandatum adhuc erit causa delicti, et cons. obstringetur mandans, vel consulens non aliter, acsi revocationem non posuisset; Molin. *loc. cit. n.* 3. Coninck. *n.* 176. *et* 183. Laym. *l.* 1. *tr. p.* 2. *c.* 5. *n.* 7. Palao §. *cit. n.* 7. *Neque obest*, quod revocàto per poenitentiam veram consilio, aut mandàto, consulens, et mandans existat forte jam in gratia, cum scelus peragitur a mandatario; nam ut contrahatur excommunicationis poena, sicut etiam irregularitatis, non requiritur delictum formaliter committi tempore contractionis, sed sufficit commissum fuisse antea; quia poenae istae stare simul possunt cum gratia.

223

3. Notandum, quod ad evitandam hanc excommunicationis poenam non sufficiat, ut consilium, vel mandatum revocetur quomodocunque, sed requiritur, ut revocatio sit efficax, et mandati, seu consilii positi virtutem influendi in actum alterius tollat; in quo ipso diversa est ratio inter mandantem, et consulentem, nam mandatum tum censetur sufficienter revocatum, cum verbo, epistola, aut per internuntium mandans revocationem suam mandatario significat serio; imo ut post *Innoc. Abb. etc.* notat Tolet. *l.* 1. *summ. c.* 24. *n.* 1. si mandans facit pacem, amicitiam, aut parentelam contrahit cum eo, cui per mandatum suum damnum parabat, modo hoc mandatario innotescat sufficienter; tunc enim jam virtualiter revocat; plus requiritur in consulente; nam hic, ut sufficienter revocet suum consilium, praeter significationem mutatae voluntatis, tenetur etiam proponere rationes suadentes contrarium; etsi hae quidem prudentis judicio existimentur sufficientes ad consilium iniquum removendum, non amplius consulens censebitur esse delicti causa; erit autem adhuc delicti causa, si rationes hae novae tales non sint, ut consiliarium amovere a delicto sufficienter possent; *ratio* autem, quod hoc requiratur, est, quia in consilio non tantum authoritas consulentis, sed etiam rationes ab ipso allatae influunt; unde si posita hac revocatione, consiliarius adhuc pergat in scelere, eo quod putet consulentem, non serio revocare, vel rationes non aeque efficaces esse ad contrarium persuadendum, probabilius consulens adhuc excommunicationem, et alias poenas incurret, ut Palao *loc. cit. n.* 9. putat, quamvis ibidem existimet etiam probabile esse contrarium.

224

Dub. 2. quid requiratur, ut excommunicationem canonis incurrat etiam ille, qui percussionem, suo nomine factam, ratam habet? Resp. juxta Tolet. *lib.* 1. *c.* 31, *n.* 6. *et* 7. quinque haec re-

quiruntur; 1. ut delictum nomine illius factum sit; 2. ut sit tale delictum quod per alterum possit committi, secus, si non potest: 3. ut ratum habeatur; nam qui dicit, *doleo quod factum sit meo nomine*, *sed gaudeo*, *quod sit factum*, non videtur ratum habere factum alterius; 4. ut percussio fiat eo tempore, quo posset illam mandare; et hinc si eo tempore, quo fit percussio, rationis usum non habeas ob infamiam, vel amentiam, etsi deinde percussionem, in gratiam tui factam, ratihabeas, in excommunicationem per hoc non incidis; qui tamen eo tempore, quo delictum in gratiam sui factum est, somno, aut ebrietate detentus est, non excusatur ab excommunicatione, si postea ratihabeat; quia somnus, et ebrietas rationis usum non tollit permanenter; quod sufficit, ut retrotrahi possit ratihabitio; 5. denique requiritur, ut rata habeatur percussio per aliquod signum externum; quia actus mere internus non subjacet potestati ecclesiae, et cons. etiam puniri censura nequit.

225

Dub. 3. an excommunicationem canonis incurrat etiam clericus, qui seipsum occidit, mutilat, vulnerat, aut qui, ut ab alio occidatur, percutiatur etc. mandat, vel consentit? Resp. probabilius neutro casu excommunicationem incurrere; et quidem *quoad 2. casum* satis conveniunt DD. et colligi videtur ex *c. contingit* 36. *hoc tit.* nam ibi pontifex solum decernit, quod clericus consentiens in percussionem sui excommunicandus sit; si *post prohibitionem hujusmodi sponte se subjiecerit*; igitur supponi videtur, ipso jure excommunicatum non esse. *Neque obstat*, quod agentes, et consentientes pari poena plectantur, quia hoc verum est solum, ubi aliud ex jure fundamentum habetur nullum; Suar. *D.* 22. *de censur. sect.* 1. *n.* 57. *quoad priorem casum* contrarium affirmat Abb. *in cap. contingit cit.* Navar. *man. cap.* 27. *n.* 78. Sayr. *thesaur. l.* 3. *c.* 26. *num.* 20. Molin. *D.* 51. *n.* 4. Suar. *sect.* 1. *cit. num.* 59. Coninck *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 170. Bonac. *D.* 2. *de excomm. q.* 4. *p.* 2. *fin.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 5. Pirh. *n.* 52. Reiffenstuel *n.* 116. Negativam tamen defendit Barbos. *in c. contingit cit. n.* 7. et probabile censet *Suar. Bonac. Palao etc.* quia pontifex *can. si quis suadente* videtur requirere distinctionem personarum inter eum, qui violentas manus iniicit, et eum, cui istae iniiciuntur. Neque obstat *can. si non licet* 9. *caus.* 23. *q.* 5. quia in isto tantum dicitur, quod suicidio non minus committatur homicidium, quam alterius violenta interemptione; non tamen dicitur, quod excommunicationem canonis incurrat clericus sibi manus violentas inferens.

226

Quaeritur 5. quid requiratur, ut quis incurrat excommunicationem *can. si quis suadente cit.* Resp. *Quatuor vi cit. can.* requiruntur, 1. ut sit manuum injectio; hinc excommunicationem istam non incurrit, qui solum verbis contumeliosis clericum, vel religiosum afficit; vel qui citra manuum injectionem, aut detentionem corporalem clericum cogit, ut se redimat, vel aliquid ei tribuat; item qui vibrat hastam, baculum, gladium, volens eum percutere, non tamen percutit, quia v. g. clericus ictum, sibi intentatum declinavit, aut laedere volens ab eo aberravit; Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 23. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 6. Barbos. *in c. siquis cit. n.* 30. Engl. *hic n.* 133. Vviest. *ibid. n.* 83. Per *manuum injectionem* autem intelligitur quaecunque actio, et effectus violentus in personam, vel adhaerentia personae, ut si per injuriam aquam, salivam, pulverem in clericum projicias, si violente illum detineas, etiam sine laesione; si aliquid ei per vim aeripias e manu, vel corpore, si ad fraenos equi manum adhibeas, aut praescindas ephippii cingulum, si cibum, vel potum veneno infectum porrigas, quo moriatur, si furiose eundem persequaris, ut cogatur se praecipitare in flumen, aut aliud discrimen ad se liberandum pati etc. Navar. *man. c.* 27. *n.* 77. Molin. *D.* 51. *n.* 8. Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 27. Laym. *n.* 6. Engl. *n.* 133. Pirh. *n.* 51. Vviest. *n.* 76. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 300.

227

2. Debet esse manuum injectio violenta; nam quando casualis est, etsi sit homicidium, et hoc peccaminosum mortaliter, excommunicatio non incurritur. Ex eodem capite non incurrit excommunicationem, qui clerico nummos tollit ex loculo penes se gestato, aut qui cingulum, quo actu incingitur, eidem aufert, etsi praecisio interveniat; quia actiones istae violentae non sunt; Sayr. *l.* 3. *thesaur. c.* 26. *n.* 16. qui addit, neque eum excommunicatum esse, qui exilium praecipit clerico, aut confinia, intra quae se contineat; quia *can. siquis suadente* sub excommunicatione prohibetur sola violentia exterioris manus, quae tali casu non intervenit, sed sola vis praecepti.

228

3. Debet fieri *suadente diabolo*, sive ex affectione animi interna laedendi clericum injectione manus sacrilega, et graviter peccaminosa, quia excommunicatio major quaecunque, tanquam poena gravissima, ut delicto improportionata non sit, gravem, et lethalem culpam praesupponit. Hinc si percussio sit tum secundum se, tum

respective levis, et talis, ut peccatum veniale non superet, percutiens immunis ab excommunicatione est.

229

4. Debet esse facta in clericum, vel monachum. Unde non sufficit violentas manus inferre personis conjunctis, familiaribus etc. E contrario ab excommunicatione non liberat error, quo quis volens percutere Titium clericum, percutiat Cajum clericum, putans esse Titium; quia sufficit voluntas percutiendi, secuta percussione, licet non secuta fuerit in persona non existimata, seu proposita; Sayr. *l.* 3. *thes.* *c.* 27. *n.* 4.

230

Dub. 1. quaenam causae excusent ab hac excommunicatione incurrenda? Resp. varias esse causas, praecipue vero duas considerari in hoc circumstantias oportere, personae percussae scilicet, et modi percussionis, ratione quarum excusatur ab excommunicatione uti etiam a peccato mortali plerumque percutiens, si his consideratis, non censeatur esse graviter injuriosa statui clericali.

231

Ex circumstantia personae percussae excusatur 1. qui percutit clericum realiter degradatum, aut alias exutum privilegio canonis, juxta dicta *n.* 218. 2. excusantur plerumque pueri clerici rixantes, et se invicem percutientes pugno, etiam in templo, quamvis etiam sanguis effluat e naribus; quia plerumque injuria haec inter ipsos levis censetur. Dixi *plerumque;* potest enim etiam inter ipsos percussio, et injuria gravis esse: unde, ut bene Palao *p.* 23. §. 3. *n.* 2. cum aliis notat, ex circumstantiis colligendum hoc est, 3. excusatur, qui ex mandato praelati mittit violentas manus in clericum eum capiendo, nisi modum excedat; nam, ut Sayr. *l.* 3. *thes.* *c.* 27. *n.* 25. notat, si clericus quiete se permittit capi, aut duci, capiens, vel ducens, eundem non resistentem calce, pugno vel alio modo percutiens, excommunicatur; imo si clericus cautionem fidejussoriam daret episcopo de parendo juri, capi, aut detineri non posset, nisi aut delicti enormitas, aut alia rationabilis causa hoc suaderet, 4. excusantur officiales, qui reperientes clericum de nocte, quem probabiliter timent commissurum delictum, eundem capiunt, ut praesentent praelato; quia hic non potest notari diabolica persuasio, cum id fiat ad obviandum delicto, et praesumptio mala sit contra incedentes de nocte; Sayr. *loc. cit.* *n.* 18. 5. excusatur, qui clericum excommunicatum, nolentem ab ecclesia egredi, dum ibi sacra peraguntur, leviter percutit; Victorell. *in not. ad Tolet. lib.* 2. 33. citans *Philiarc. Sayr.*

232

Ex modo percussionis a censura excusatur 1. qui ex subita passione, animo non plene advertente, e. g. in ludo socium suum clericum percutit, maxime si ab hoc prius percussus fuerit; Tolet. *l.* 1. *summ. cap.* 33. *n.* 1. Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 50. Molin. *tr.* 3. *D.* 51. *n.* 7. *et* 8. Coninck *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 150. Bonac. *d.* 2. *de censur. in partic. quaest.* 3. *part.* 6. *n.* 4. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 5. *n.* 8. Palao *tract.* 29. *d.* 3. *p.* 23. §. 3. *n.* 3. Engl. *n.* 136. Pirh. *n.* 42. Vviest. *n.* 83. Reiff. *n.* 117. La Croix *n.* 300. Ratio est, quia inconsultus calor calumniae vitio caret. Et hoc modo, ut bene Sayr. *loc. cit. n.* 34. notat, excusari possunt percussiones tum defensivae, tum correctivae, quando modicum excessivae sunt; quia excessus ille non ex deliberatione, sed passione contingit.

233

2. Excusatur, qui clericum percutit, probabiliter ignorans esse clericum, e. g. quia habitum, et tonsuram non detulit, vel etsi hunc deferret, noctu deprehensus fuit ab ignorante, quod esset clericus, quia signa clericatus non vidit. Et hoc verum est, etsi percussio gravis sit contra justitiam, quia non propter percussionem injustam, sed propter percussionem sacrilegam, et statui clericali injuriosam excommunicationis poena statuitur; atqui stante ignorantia probabili status clericalis, cessat injuria, ut manifeste colligitur ex *cap. si vero* 4. *h. t.* ubi excusatur ab excommunicatione percussor clerici comam nutrientis, quia probabiliter existimare poterat non esse clericum; Sanch. *lib.* 9. *de matr. d.* 32. *num.* 41. Palao *loc. cit. n.* 4. Dixi *probabiliter ignorans*; nam si crassa ignorantia foret, ut si tonsuram videns, tamen putaret, non esse clericum, ab excommunicatione non excusaret. Quodsi dubitetur, an percutiens probabiliter ignoraverit, proprio juramento purgare se potest: si jurare noluerit, contra eum praesumitur, et ideo tanquam excommunicatus vitandus est, donec per sedem apostolicam absolvatur; Sayr. *l.* 3. *thesaur. cap.* 27. *n.* 2.

234

3. Excusatur, siquis volens percutere Titium clericum, aberret ab illo, et casu, sive praeter intentionem percutiat alium clericum pone adstantem; Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 54. Coninck *n.* 197. Laym. *n.* 8. Ratio est, quia talis non percutit voluntarie hominem, quem scit esse clericum; ponitur enim, quod a clerici intenta percussione aberraverit, et alterum hominem, qui forte adstabat, et clericus erat, involuntarie, et praeter intentionem percusserit. Unde discrimen est cum eo, qui Cajum clericum percussit, putans esse Ti-

tium clericum; nam iste ex destinato percutit hominem, quem scit esse clericum, in quo tota consistit ratio, ob quam excommunicatio lata est; Palao *n.* 4. *cit.*

235

4. Excusatur praelatus, qui clericum, vel monachum subditum; et magister, qui discipulum correctionis, aut disciplinae causa percutit, quamvis iste in sacris sit constitutus; *c. ex tenore* 10. *c. universitatis* 24. *c. cum voluntate* 54. §. *fin. hoc tit. Magistri* autem nomine, ut *Molina*, et ex hoc Palao *l. cit. num.* 6. advertunt, venit etiam paedagogus, et quicunque alius, qui ad honestum aliquid docendum, vel in officio continendos clericos assumitur. Debet autem 1. verberatio, quae pro correctione adhibetur, exerceri erga clericum subditum tali praelato; nam si erga non subditum exerceretur, non evitaretur censura, quippe quae solum evitatur, cum percussio est actus jurisdictionis. 2. debet esse proportionata delicto, et personae ecclesiasticae; nam si notabilis excessus esset, praelatus eam infligens incurret excommunicationem, quippe cum talis percussio jam non esset ecclesiastica disciplina, sed violenta manuum injectio; 3. talis castigatio fieri debet, servato ordine juris, si sit poena juridica, vel saltem debito correctionis modo, si sit paterna, et religiosa correctio, atque hinc si superior temere irruat in subditum sine proportionata causae cognitione, non censebitur agere ut superior, neque evitabit censuram canonis; Suarez *disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 41. Plura vide *supra tit.* 24. *de cler. percussor.*

236

5. Excusantur, qui in defensionem sui, vel alieni honoris, corporis, famae, bonorum fortunae clericum aggressorem detinent, vel percutiunt, si tamen in continenti hoc fiat, et moderamen inculpatae tutelae observetur, quia haec percussio non vis, sed defensio est, quae cuivis licet, sive se, sive alium innocentem defendat; *cap. si vero* 3. *si vero clericum*, *cap. ex tenore* 10. *hoc tit.* Molin. *D.* 55. *a n.* 3. Suar. *sect.* 1. *cit. a num.* 33. Avil. *p.* 2. *cap.* 5. *d.* 33. *dub.* 12. Laym. *cap.* 5. *n.* 8. Palao §. 3. *cit. n.* 15. Engl. *hic n.* 137. Vviest. *n.* 84. *et* 85. Reiffenst. *n.* 118. La Croix *n.* 300. Ex hoc capite *Bonacina* cum communi excusat creditorem, qui clericum debitorem fugientem, vel fugam parantem detinet, ut eum superiori praesentet, et creditum suum acquirat; item illum, qui clericum furem in continenti insequitur (nam hujusmodi insecutio licita est, cum fiat ad res suas recuperandas, et defendendas) similiter mulierem, quae clericum de stupro illam tentantem percutit, modo tentatio non fiat solo verbo, sed facto, quodsi tamen

valde molestus esset, et mulier se aliter ab eo liberare non posset, quam fuste, et verbere, etiam tentatio verbo facta sufficeret, ut ex communi docent *Avil. Suar. Conin. Laym.*

237

6. Excusatur ab excommunicatione, qui percutit clericum turpiter inventum cum uxore, matre, sorore, filia percutientis, quam amplexibus, tactibus, osculis, praesertim in loco secreto, aut suspecto, tractat; nam etsi talis percutiendo, vel occidendo lethale committat peccatum, jus canonicum tamen in detestationem illius criminis, et ob difficultatem cohibendi vindictae impetum, noluit percussorem excommunicatione punire, ut habetur *cap. si vero* 3. *vers. nec illa hoc tit.* et tradit *ibidem* gloss. *V. turpiter*, Navarr. *man. cap.* 27. *n.* 84. Molin. *d.* 55. *cit. n.* 5. Suar. *n.* 37. Laym. *n.* 8. Palao *n.* 13. Engl. *n.* 126. Pirh. *n.* 69. *et* 70. Vviest. *num.* 88. Reiffenst *n.* 126. La Croix *num.* 300. *et* 307. Percussionem hanc *Innocentius* extendit etiam ad aviam, neptem, et omnes ascendentes, et descendentes; sed, ut ex communi *Suarez*, *Molin. Coninck Laym. Pal. Bonac.* docent ad alias personas propinquas privilegium hoc extendi non debet, et ratio est, quia haec exceptio odiosa est statui clericali, cum restringat eorum privilegium, sed quae odiosa sunt, ultra personas jure expressas extendi non debent; ergo etc. Dicendum igitur, non evitare censuram eum, qui clericum cum aliis personis extraneis, vel remotioribus gradu, praeter nominatos, deprehensum percutit; Engl. *n.* 126. *cit. fin.*

238

Dub. 2. an in continenti debeat fieri haec percussio, ut percussor ab excommunicatione immunis sit? *Ratio dubitandi* est, quia etiam transacto actu, difficile est temperare tristitiam, et dolorem in tali casu ex injuria conceptum, et cohibere vindictam; atqui ob hanc difficultatem concessum est hoc privilegium; ergo cum manente causa, maneat idem effectus, dicendum est, non minus ab excommunicatione excusari illum, qui post moram temporis clericum sic inventum percutit, quam qui eum percutit in continenti. *Sed dicendum*, percussionem faciendam in continenti, ut evitetur excommunicatio. Ita Sayr. *lib.* 3. *thesaur. cap.* 27. *num.* 23. Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 35. Molin. *tr.* 3. *D.* 7. *ad* 1. *et D.* 55. *n.* 5. *fin.* Laym. *c.* 5. *cit. n.* 8. *v. quarta*, Bonac. *D.* 2. *de excomm. q.* 4. *p.* 6. *n.* 6. Palao §. 3. *cit. n.* 14. et communis DD. Colligitur ex *c. si vero hoc tit.* ubi textus excusat tantum illum, qui percutit ecclesiasticum turpiter inventum cum uxore, matre, filia, sorore percutientis; at, qui percutit post finitum delictum non percutit formaliter inventum, seu

quem actu invenit, sed percutit alio tempore in delicto repertum, ex quo cadit etiam ratio dubitandi allata in contrarium.

239

Major difficultas est de eo, qui delinquentem ex industria expectat, ex secreto observat, ut venientem percutiat, an excommunicationem incurrat? Laym. *loc. cit.* putat hanc non effugere, quia occasionem praesentis doloris facile removere poterat, et debebat. Jus autem *cap. cit.* ad censuram vitandam exigit, ut quis percutiat turpiter inventum seu casu, et praeter intentionem deprehensum; ergo etc. Sed contrarium cum communi docet Navar. *man. cap.* 27. *n.* 84. Molin. *D.* 55. *fin.* Coninck *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 196. Bonac. *D.* 2. *quaestio* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 6. Palao §. 3. *cit. n.* 15. qui putant, si absit dolus talem non incurrere excommunicationis censuram. *Ratio est*, quia secreta haec, et occulta observatio, aut exspectatio non impedit, quin turpiter agentem invenias, etsi invenias, quaesitum, et exspectatum; ergo nisi fraude, vel dolo alterum inducas in delictum, ut in delicto deprehensum percutias, observatio haec, et exspectatio occulta nihil obest. Dixi autem, *nisi fraude, vel dolo alterum inducas in delictum;* nam si hoc facias, ut *Navar. Laym. Molin. Bonac. Palao etc.* docent, censuram non effugies; neque enim aequum est, ut deceptionibus iniquis per privilegia sua faveat ecclesia.

240

Dub. 3. an pater, aut alii propinqui, vel consanguinei ecclesiasticos sibi subditos punire possint? *Certum est,* punire posse, si in minoribus solum sint constituti, et percussio sit moderata, nam sic expresse *c. cum voluntate* 54. *hoc tit.*

De iis, qui sacris initiati sunt, bifariam dividuntur DD. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 24. *cap.* 1. §. 2. *cas.* 12. Sylv. *V. excommunicatio* 6. *cas.* 8. Navar. *manual. cap.* 27. *num.* 82. Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 49. Filliuc. *tract.* 15. *c.* 1. *quaest.* 1. *et* 6. Coninck *D.* 14. *dub.* 15. *n.* 192. Valent. 2. 2. *quaest.* 9. *p. un.* Bonac. *D.* 2. *de excommun. extr. bull. quaest.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 4. *et tom.* 1. *D.* 2. *q.* 4. *part.* 4. *n.* 4. existimant licere patri corrigere filium, etsi is, qui percutitur, in majoribus ordinibus constitutus sit. Colligunt hoc ex *c. cum voluntate cit.* ubi nulla fit distinctio inter clericum constitutum in majoribus ordinibus, vel in minoribus. Ratione utuntur triplici, 1. quia per susceptionem ordinis sacri filius non eximitur a disciplina patris; sed ante susceptionem ordinis sacri pater potuit pro qualitate personae, et culpae moderate punire filium; ergo idem poterit post ordines sacros susceptos, 2. patrifam. jure naturali concessum est corrigere delinquentes ex sua

familia, sed propter id, quod jure naturali concessum est, excommunicationis poena imponi non potest; ergo etc. 3. magister potest discipulum, in sacris constitutum, moderate punire, ut dictum est *n.* 235. sed pater majorem habet potestatem in filium, quam magister in discipulum.

241

Contra non posse filium in sacris constitutum ad correctionem a patre percuti, contendunt Molin. *tr.* 3. *de just. D.* 228. *V. hic tamen effectus, et D.* 56. *n.* 6. Laym. *lib.* 1. *tract.* 5. *p.* 2. *cap. cap.* 5. *n.* 9. Palao *D.* 3. *p.* 23. §. 3. *n.* 8. Barbos. *in cap.* 54. *cit. n.* 6. Engl. *hic n.* 139. Pirhing. *n.* 75. Vviest. *n.* 87. post *Felin. Host. Abb. Anton. de Butrio*, *Zabarellam*, *Angelum etc.* quorum sententia, quia favorabilior dignitati clericali, videtur amplectenda, ex triplici fundamento. 1. quia *can. siquis suadente* omnibus generaliter prohibitum est in clericum violentas manus injicere; ergo cum nuspiam concessum sit patri privilegium, ut correctionis causa violentas manus possit injicere in filium, qui in sacris jam constitutus est, censendum est id non licere patri. 2. ex eo, quod seniores clerici, et alii ex officio deputati percutere possint pueros in minoribus constitutos, sacra turbantes, communis sententia teste *Molina* infert, nullatenus id permissum esse ipsis erga clericos in sacris constitutos; ergo pariter, etsi jus patri tribuat potestatem castigandi filium in minoribus constitutum, non tamen hoc sequitur etiam de filio in sacris constituto. 3. quando praelatus episcopo inferior corrigere peccantem clericum vult per alium, id ex rigore juris, ut *tit.* 25. *n.* 6. dictum est, fieri debet per alium clericum, et non per laicum; quia indecens est, laicum etiam correctionis causa manus violentas injicere in clericum; atqui paterf. ordinarie saltem est laicus; ergo saltem eos, qui in sacris constituti sunt, non potest percutiendo corrigere.

242

Neque efficaciter contrarium probant rationes allatae. *Ad* 1. dico, etsi filii per susceptionem ordinis sacri non extrahantur ex potestate patria absolute, extrahuntur tamen ab illa quoad effectum correctivae percussionis. *Ad* 2. jure naturali parentibus concessa est potestas corrigendi filios, sed correctione accommodata ipsorum filiorum qualitati, et statui. *Ad* 3. negatur paritas; nam magister plerumque est clericus, etsi quandoque sit laicus; at paterf. ordinarie est laicus, licet aliquando sit clericus. Lex autem spectavit id, quod contingit frequentius. Unde ratio fuit, quod indiscriminatim potestatem corrigendi quosvis clericos concesserit magistris, patri vero eam limitarit solum ad eos, qui sunt in mino-

ribus. Imo, ut Felin. *in c. cum voluntate* citat. et Molin. *D.* 56. *n.* 7. tradunt, probabile est, etiam magistrum, in gradu ecclesiastico inferiore constitutum, punire non posse discipulum constitutum in altiore gradu; quia indecens est, ut inferior in gradu ecclesiastico superiorem puniat.

243

Quaeritur 6. quis absolvere possit ab excommunicatione canonis? Resp. distinguendum esse inter percussiones; nam alia est percussio enormis, seu atrox, alia gravis, seu mediocris, alia levis, sic dicta, non quod culpam mortalem non attingat; nam excommunicatio haec necessario requirit culpam mortalem: sed comparatione aliarum percussionum, quae graves, aut etiam atroces sunt. *Atrox*, seu *enormis* censetur, quando processum est ad mutilationem membri, aut vulnus inflictum est, unde inhabilitatur membrum, vel effusio sanguinis facta cum abundantia, non tamen e naribus, unde facile egreditur, sed aliunde. *Levis* est, quae fit pugno, palma, manu, pede, ligno, lapide non facientibus vulnus, nec relinquentibus maculam, vel sugillationem carnium, vel quae fit absque abscissione membri, sine effractione dentis, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis, ut patet *extrav. Joan. XXII.* quam refert Navar. *man. c.* 27. *n.* 92. *Media*, seu *gravis* illa dicitur, quae est media inter enormem, et levem, qualis est, qua dens extrahitur, vel capillorum copia evellitur, aut sugillatio carnis relinquitur, aut sanguinis copia effunditur, absque gravi laesione, vel injuria.

244

Hoc tamen solum verum est regulariter loquendo; nam saepe percussio, quae respectu unius levis est, ex circumstantiis apud alium gravis, imo quandoque etiam enormis fit. Tales autem circumstantiae sunt 1. *pars corporis*, in qua fit percussio, ut si percutias in ore, oculo, facie graviter; nam in his censetur percussio gravior esse, quam in aliis corporis partibus, et cons. minor percussio in his sufficiet ad injuriam gravem. 2. *locus*, ut si percutias in platea, theatro, aut consessu publico, si sacris indutum vestibus, vel paratum ad divina celebranda, aut coram rege, praelato, vel alia persona in magna dignitate constituta etc. 3. et maxime *status* personae offensae, et offendentis, ut si percutias episcopum, abbatem, superiorem, judicem, patronum, herum, aut alium in dignitate constitutum; item si saecularis percutiat religiosum, aut homo infimae sortis nobilem ecclesiasticum; nam hae percussiones, etsi leves ex se forent, grave scandalum generant, et graves injuriae reputantur. Unde, ut bene *Toletus* notat, regula uni-

versalis dari non potest, sed an gravis, aut levis, vel etiam enormis percussio sit, ex judicio prudentum definiri debet. In dubio, cum absolutio in foro externo petitur, committitur judicium dioecesano; si in foro interno tantum, decisio ad eum pertinet, qui potestatem absolvendi in foro interno habet.

245

Habet autem potestatem absolvendi ab hac censura, spectato jure communi, et seclusis specialibus privilegiis, ac consuetudine, solus pontifex; nam, ut ex *can. siquis suadente saepius cit.* constat, hanc absolutionem sibi extra articulum mortis reservavit pontifex. Et hoc procedit, etiamsi delictum occultum sit, spectato jure communi; quod tamen relaxavit Trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* Pirh. *hic n.* 88. *coroll.* 2. Dixi *spectato jure communi*, *et seclusis privilegiis*, *ac consuetudine*; nam ex speciali jure, et privilegio extra articulum mortis etiam aliis quibusdam potestas ista concessa est. Atque hinc in particulari

246

Dubitatur 1. de legato pontificis, a qua percussione possit absolvere? Resp. distinguendum esse inter legatos. *Legatus a latere* absolvere potest ab omni percussione in utroque foro, neque eos solum, qui sunt de provincia, ad quam destinatur, sed etiam quosvis alios ad ipsum concurrentes; incipit haec ejus potestas a die, quo curiam romanam egreditur, usque ad diem, quo ipsam regrediens ingreditur. Ita cum communi gloss. et Abb. *in cap. excommunicatis* 9. *de offic. legat.* Ratio est, quia hic pontificia gaudet authoritate; *cap. de eminentia* 20. *hoc tit.* Neque haec est proprie extensio *can. siquis suadente*, sed declaratio; quia sub judice ordinario semper comprehenditur, qui ejus vices gerit, sive legatus illius; Engl. *hic n.* 143. *Legatus*, *nuntius*, seu *missus*, quos *nuntios apostolicos* appellamus, eandem habet facultatem, sed magis restrictam; nam absolvere potest tantum eos, qui de sua sunt provincia, et quamdiu in provincia existit, non vero alios, vel alibi, ut colligitur ex *cap. communicatis cit.* *Legatus natus* ratione legationis suae in ordine ad absolvendum ab excommunicatione nullam specialem potestatem habet, sed ea solum gaudet, qua reliqui Ordinarii, nisi major a sede apostolica specialiter iisdem concedatur, ut constat ex *cap. cit.* et tradit Molin. *d.* 58. *per totam*, Suar. *d.* 22. *sect.* 1. *n.* 60. Vviest. *hic num.* 90. et communiter DD. videantur dicta *lib.* 1. *tit.* 30. *a n.* 4.

247

Dub. 2. quam potestatem absolvendi ab hac censura habeant episcopi, et archiepiscopi? Resp. Ab excommunicatione contracta

ob levem percussionem absolvere possunt episcopi, ceterique ordinis episcopalis, et verisimilius quicumque praelati alii, jurisdictionem quasi episcopalem in certo territorio, et in ejus populum exercentes; *cap. pervenit* 17. *hoc tit. et extrav. perlectis Joan. XXII.* allegata a Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 9. *n.* 2. Engl. *hic n.* 146. Pirh. *n.* 48. Vviest. *n.* 92. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 300. Potestque potestatem istam episcopus committere etiam alteri, quia haec ipsi competit jure ordinario. Imo etiam vicarius generalis episcopi ab iisdem casibus non solum ipse potest absolvere, sed etiam dare aliis facultatem absolvendi, quia ipse est judex ordinarius, et facit unum tribunal cum episcopo.

248

Si percussio sit gravis, et enormis, interest, an occulta illa sit, et ad forum contentiosum nondum deducta, an vero notoria, vel deducta ad forum contentiosum. *Si primum*, ut ob alia delicta (excepto homicidio voluntario) ita etiam ob percussionem clerici quamqunque excommunicatos absolvere possunt episcopi vi trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* eadem potestas ibidem datur etiam iis, qui jurisdictionem episcopalem habent, etsi characterem non habeant.

249

Si secundum, neque episcopus, neque ejus vicarius per se potest ab hac censura absolvere, quia potestatem istam sibi soli servavit pontifex, praeter casus jure expressos. *Excipiuntur* autem speciali jure, ut ab episcopo etiam ob percussionem gravem, et enormem absolvi possint impuberes; *c. super eo* 1. *cap. quamvis* 58. *et cap. fin. hoc tit.* Et hoc verum est, etsi post pubertatem primum absolutionem petant; *cap. fin. cit.* quia beneficium, a jure semel ipsis indultum, pubertatis anni supervenientes non extinguunt; Abb. *in c. fin. citat. n.* 1. Sayr. *l.* 3. *c.* 28. *n.* 20. Molin. *D.* 59. *n.* 3. Suar. *D.* 22. *sect.* 1. *n.* 69. Bonac. *tom.* 3. *D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 5. *n.* 12. Palao *D.* 3. *p.* 23. §. 4. *n.* 6. Engl. *hic n.* 30. *et n.* 144. Pirh. *n.* 74. *et* 87. Vviest *n.* 95. La Croix *n.* 300.

250

2. Moniales; *cap. de monialibus* 33. *hoc tit.* et mulieres aliae, cujuscumque aetatis, et conditionis sint; *cap. mulieres* 6. *et cap. ea noscitur* 13. *eod.* Et hoc verum est, etsi pontificem adire possent, quia periculosa harum peregrinatio a jure censetur; Abb. *in c. cit.* Palao *n.* 7. Vallens. §. 7. *n.* 4. *et* 5. Engl. *n.* 130. *et* 144. Pirh. *n.* 77. *etc.* Vviest. *loc. cit.*

251

3. Clerici in eadem domo commorantes, ut in seminariis, convictoriis, collegiis universitatum, saltem si non sit enormis percus-

sio; *c. quoniam* 9. *de vit. et honest.* quia cum ratione communis vitae, et assiduae cohabitationis facile irascantur, conveniens non fuit, ipsos pro absolutionis beneficio ad sedem apostolicam, vel istius legatum mitti; Abb. *in c. cit. n.* 3. Palao *n.* 15. Engl. *n.* 144. Vviest. *loc. cit.*

252

4. Janitor principis, praelati, vel alterius potestatis, si praetextu officii sui, non tamen arrogandi sibi potestatem, vel jurisdictionem in clericos, percutiat clericum, modo percussio non sit enormis; *cap. si vero* 3. *pr. hoc tit. et ibi* glossa cum communii DD. quoad Palao *n.* 16. extendit etiam ad apparitores publicos, qui arcendo turbam, ex negligentia, non tamen ex proposito percutiunt clericum.

253

5. Servi; nam hi, nisi percussio tam enormis fuerit, ut ad vitandum scandalum, et tollendum exemplum oporteat percutientem mittere ad sedem apostolicam, ab episcopo absolvi possunt, si absentia eorum in magnum detrimentum domini cederet, et dominus in culpa laesionis non fuit particeps cum suo servo; *c. relatum* 37. *hoc tit.* quod tamen non est intelligendum de famulis conductitiis liberis, ut recte notat Tolet. *lib.* 1. *c.* 32. *n.* 4.

254

6. Quicunque alii, etiam viri, habentes necessitatem aliquam gravem, quae difficilem ipsis reddat recursum ad sedem apostolicam, vel ejus legatum, ut si quis laboret febri tertiana, vel alio morbo, si debilis sit, aut ob defectum alicujus membri laborem itineris sustinere non valeat, si ad perficiendum iter cogeretur mendicare, quod alias non fuit solitus, si senex sit, etiam fortis viribus, si periculum sit in itinere ob bellum, pestem etc. Eadem ratione excusantur, qui sine damno alieno non possunt iter romanum facere, ut maritus, parochus, gubernator urbis, aut alii publico officio illigati, nisi tamen hi idoneum vicarium habere possint; *c. ea noscitur cit. cap. quamvis* 58. *eod.* Palao *n.* 18. Vallens. §. 7. *n.* 4. Engl. *n.* 144. Pirhing *loc. cit.* la Croix *n.* 300. Ii, qui non habent impedimentum perpetuum, antequam sic absolvantur ab episcopo, nisi pueri, vel mulieres sint, praestito juramento, promittere debent, quod si viribus suis restituti fuerint, vel illud impedimentum cessaverit, ad sedem apostolicam, vel legatum ejus velint accedere; *c. cit. fin.*

255

Dub. 3. quam potestatem absolvendi ab excommunicatione canonis respectu subditorum suorum regularium habeant abbates, prae-

positi, priores, guardiani, rectores, et similes eorum superiores? Resp. distinguendum esse, non tantum inter actiones, sed etiam inter personas, quibus violentas manus injecerunt. Vel enim ab ipsorum subdito percussus est alius ejusdem monasterii religiosus, vel alius diversi monasterii, aut clericus saecularis.

256

Si religiosus ejusdem monasterii percussus est, percussor absolvi potest a superiore suo locali, et multo magis a provinciali, et generali; *cap. monachi* 2. *hoc tit.* nisi percussio sit enormis; tunc enim de jure pro absolutione recurrendum est ad sedem apostolicam, vel ejus legatum; *c. canonica* 50. *hoc tit.* Navar. *man. c.* 27. *n.* 92. Suar. *D.* 22. *sect.* 2. *n.* 73. Tolet. *lib.* 1. *c.* 32. *n.* 8. *et* 9. Sayr. *lib.* 3. *c.* 3. *et c.* 28. *n.* 10. *et seq.* Molin. *tr.* 3. *D.* 60. *n.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *circ. fin.* Palao *tr.* 29. *D.* 3. *p.* 23. §. 4. *n.* 8. Pirhing *n.* 60. Vviestner *n.* 97. la Croix *n.* 321. Dixi *de jure*; nam ex specialibus privilegiis regulares plerique ab excommunicatione, ob quamcunque percussionem contracta, absolvi a superioribus suis possunt, ut constat ex *compend. privil. societ. Jesu V. absolutio*, et *privil. FF. min. V. eod.* §. 13. *et* 30. Molin. *loc. cit. n.* 6. Laym. *n. ult.* Palao *n.* 10. Engl *n.* 132. *et* 144. Pirh. *n.* 65. *not.* 7. Vviest *n.* 97. *fin.* la Croix *num.* 321.

257

Si vero percussus est religiosus diversi monasterii, vel domus, percussor quidem absolvendus est a suo superiore, sed praesente superiore percussi, ut utriusque consensu satisfactio imponatur; *c. cum illorum* 32. *hoc tit.* nisi iste vices suas superiori percussoris commiserit; Abb. *in c. cit. n.* 13. Sylv. *V. absolutio* 5. *n.* 5. Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 73. Molin. *n.* 5. Layman *n.* 10. Palao *n.* 9. Engl *n.* 132. Pirhing *n.* 63. *not.* 4. Vviestner *n.* 97. la Croix *n.* 321. Quodsi hi duo praelati discordaverint in satisfactione imponenda, quia praelatus offensi acerbiorem exigit ea, quam praelatus offendentis designat, eligendus est tertius arbiter, qui cum ipsis judicium ferat; semper tamen absolutio, impositio, et executio poenae ad praelatum offendentis, utpote verum ejus superiorem, spectabit; Palao *loc. cit.* cum *Sylv. Molin. Laym. cit.*

258

Si denique percussus sit clericus saecularis, distinguendum est imprimis inter percussionis modum; nam si percussio sit *gravis*, aut *enormis*, non a suo praelato, sed a summo pontifice solo absolvi debet. Si vero *levis*, videndum est, an percussor religiosus sit exemptus, an non. *Si exemptus non est*, absolvi debebit ab

episcopo ; *si vero exemptus*, absolvi ab isto poterit, saltem cum consensu sui praelati regularis; *c. cum illorum cit. et c. religioso* 21. *eod. in* 6. Sylv. *loc. cit. n.* 2. *et* 5. Suar. *n.* 73. Palao *n.* 10. *et* 11. Engl *n.* 132. Vviest. *n.* 97. la Croix *n.* 321. Quodsi consentire superior regularis nolit, et simul ipse, cum posset, absolvere percussorem neget, Palao *n.* 14. distinguit; vel enim hujusmodi absolutionem, vel licentiam juste denegat, eo, quod ob enormitatem criminis omnino oporteat eum mittere pro absolutione ad sedem apostolicam, et tunc religiosus ejusmodi nequaquam poterit ab episcopo dioecesano absolvi ; vel negat eam manifeste injuste, et tunc absolvi poterit ab episcopo, quippe cui tunc religio, vel pontifex censetur jurisdictionem dare. Dixi autem *manifeste injuste;* quod raro, vel nunquam contingit. Unde nisi manifesta sit injustitia, dum superior absolutionem negat, absque ejus licentia religiosus exemptus ab episcopo absolvi non potest. *Neque obstat,* quod exemptio sit privilegium ; est enim privilegium in favorem non singulorum, sed totius religionis datum, et cons. privatus eo non potest cedere.

259

Porro, quod de religiosis dictum est, etiam dicendum de novitiis ; quia in favorabilibus hi nomine religiosi continentur, ut adnotatur *c. cum illorum cit.* idque verum est, sive percussio ab ipso facta sit ante, vel post ingressum ; nam absolvi poterunt ab eodem praelato, a quo possunt absolvi alii religiosi ejusdem domus ; hoc tamen discrimine, quod novitius, si ante professionem e monasterio egrediatur, obligatus sit sedi apostolicae se praesentare ; alioquin in similem excommunicationem incidet, *c. eos qui* 22. *hoc tit. in* 6. quia absolutio ipsi concessa est ob impedimentum temporale, scilicet ne vagaretur ; Sayr. *l.* 3. *c.* 28. *n.* 13. Molin. *D.* 60. *cit. n.* 3. Laym. *c.* 5. *fin.* Palao *n.* 10.

260

Dub. 4. quinam alii absolvere ab excommunicatione, ob percussionem clerici contracta, possint ? Resp. In mortis articulo absolvere potest quivis a quavis censura, ut ex *can. siquis suadente saepius cit.* patet. Intelligitur autem periculum mortis non tantum, cum quis laborat gravi infirmitate, sed etiam, quando aliquis est in quocunque periculo vicino morti, ut si timeat hostes, si longinquam, et periculosam navigationem aditurus, si transiturus per loca infesta latronibus etc. Quodsi quis morte praeventus absolvi non potuit a censura, ab eadem absolvi post mortem potest per eum, qui absolvere vivum potuit, si tamen signa contritionis dedit. Et talis

absolutio ad id valet, ut talis sepeliri in loco sacro, et suffragia fieri pro eo possint.

261

Extra articulum mortis, praeter legatum, episcopum, vel praelatum religiosum per se loquendo nemo alius absolvere potest, nisi ex speciali privilegio: quod per indultum speciale religiosis mendicantibus fere aequale cum episcopis pro foro conscientiae in ordine ad hunc finem concessum est. Utrum vero ab his, vel ab episcopo absoluti, adire adhuc sedem pontificiam debeant, controversia est. In qua *certum est*, non debere hanc adire, qui absolutus sic fuit ob impedimentum perpetuum, cum ad impossibile nulla sit obligatio. *Difficultas* igitur tantum est circa eos, qui laborant impedimento non perpetuo: et rationem dubitandi facit, quod juxta dicta *n.* 254. isti promittere jurato debeant, se, cessante impedimento, accessuros sedem apostolicam. Verum istud intelligi debet casu, quo absolutio fit a non habente potestatem; unde cum juxta dicta *num. praesent.* mendicantes, et juxta dicta *n.* 248. episcopi ab omnibus fere casibus, et censuris occultis, et ad forum contentiosum non deductis possint absolvere, ab his absoluti ulterius ad sedem apostolicam remitti non debent, sed ab iis, antequam absolvantur, tantum peti, ut satisfaciant clerico injuriam passo.

262

Patet igitur, defacto post *trid.* onus praesentandi se sedi apostolicae imponi tantum debere illi, qui absolvitur ab alio, quam qui privilegium sic absolvendi habet, vel cum quidem absolvitur ab episcopo, sed postquam censura non amplius occulta, sed ad forum contentiosum deducta est; tunc enim, si ob impedimentum occurrens absolvatur ab episcopo, impedimento cessante, adire sedem apostolicam debet. Addit Sayr. *l.* 3. *thesaur. c.* 28. *n.* 38. ex *Navarro*, justum impedimentum habere, qui ire non potest pro absolutione, etsi mittere pro ea possit; quia jus eum ad hoc non videtur obstringere, sed solum vult, ut, si possit, vadat. Siquis adire pontificem nequit, potest autem adire ejus legatum, vel alium habentem facultatem absolvendi ab ejusmodi excommunicatione reservata, debet hos adire.

§. IV.

De suspensione.

SUMMARIUM

263 *Suspensionis definitio.*
264 265 *Differentia ab aliis censuris.*
266 *etc. Varietas.*
270 *etc. Quis possit suspendere?*
273 *etc. In quem ferri suspensionis censura possit?*
277 *etc. Quinam clerici suspendi possint?*
282 *etc. Ob quam causam suspendi aliquis possit?*
285 *etc. An etiam ob culpam alienam?*
288 *etc. Forma servanda in ferenda suspensione.*
290 *etc. Effectus suspensionis ab officio.*
299 *etc. Effectus suspensionis a beneficio.*
306 *Quod peccatum committat violans suspensionem?*
307 *etc. Et quam poenam incurrat?*
310 *etc. Quomodo tolli suspensio possit?*
320 *etc. Quae sit forma ab ea absolvendi?*

263

Quaeritur 1. quid sit *suspensio*, quotuplex, et quae ejus causae? Resp. *Suspensio*, prout hic sumitur, est *censura ecclesiastica, qua minister ecclesiae formaliter impeditur, ne functiones ecclesiasticas exerceat, aliquaque potestate utatur.* Ita Navar. *man. c.* 27. *n.* 151. Suar. *de censur. d.* 25. *sect.* 1. *n.* 2. Sayr. *lib.* 4. *thesaur. c.* 1. *n.* 13. Avil. *de censur. p.* 3. *d.* 1. *d.* 1. Coninck *d.* 15. *dub.* 1. Bonac. *tr.* 1. *d.* 3. *de suspens. p.* 1. *n.* 2. Layman. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *numer.* 1. Hurtad. *de suspens. diffic.* 1. Palao *tract.* 29. *d.* 4. *p.* 1. *nu.* 1. Vallens. *hic* §. 8. *n.* 2. Pirh. *num.* 197. Vviestner *n.* 98. Reinffestuel *num.* 159. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 305. magnif. P. Schimer *p.* 1. *de delictis c.* 3. *n.* 234.

264

Dub. 1. quomodo suspensio differat ab aliis censuris, nempe excommunicatione, et interdicto? Resp. differre in modo, quo privat functionibus ecclesiasticis. Et ab *excommunicatione* quidem differt, quia haec privat functionibus ecclesiasticis, quatenus hae sunt quaedam fidelibus communicationes, a qua communicatione exclusus est excommunicatus; suspensio vero his functionibus privat, quate-

nus sunt usus alicujus potestatis ecclesiasticae provenientis ab officio, vel beneficio: deinde prior ad personas laicas etiam se extendit, posterior solum ad clericos; Palao *loc. cit.* magnif. P. Schimier *n.* 236.

265

Ab *interdicto* differt imprimis, qui interdictum privat receptione aliquorum sacramentorum, ecclesiastica sepultura, et officiis divinis, quibus suspensus non est privatus, deinde interdictum afficit quamlibet personam fidelem. Suspensio vero personam ecclesiasticam, quippe cum soli clerici capaces sint officii, et beneficii ecclesiastici; Suar. *sect.* 1. *cit. num.* 5. Palao *n.* 1. *cit.* Pirh. *n.* 197. Vviest. *n.* 99. *et* 100. Unde cum abbatissae suspenduntur ab officio, non est suspensio proprie dicta, cum jurisdictionem ecclesiasticam nullam habeant; alias si proprie suspenderentur, incurrerent irregularitatem per hoc, quod violarent hujusmodi suspensionem; Valens. *tom.* 4. *d.* 7. *q.* 18. *p.* 1. *concl.* 1. Sayr. *c.* 1. *cit. n.* 16. Conick *dub.* 1. *n.* 2. *et dub.* 3. *n.* 18. *et* 21. Palao *n.* 2. Pirh. *n.* 206. Viviest. *n.* 100.

266

Dub. 2. quotuplex sit suspensio? Resp. esse triplicem, quarum prima est *a solo officio*, qua minister ecclesiae removetur ab exercitio jurisdictionis, vel ordinis: altera *a solo beneficio*, qua clericus, intacta ordinis, et jurisdiction is potestate, jure percipiendi fructus privatur. Tertia *ab officio simul*, *et beneficio*, qua personae ecclesiasticae adimitur exercitium potestatis ordinis, et jurisdictionis, et perceptio fructuum beneficialium. Si suspensio sit absolute lata, ita, ut ex contextu colligi nequeat, an suspensio sit ab officio tantum, an tantum a beneficio, intelligitur lata tam a beneficio, quam ab officio; Henriq. *l.* 13. *c.* 33. Tolet. *l.* 1. *c.* 43. *n.* 7. Suar. *d.* 25. *sect.* 2. *n.* 9. Avil. *p.* 3. *d.* 2. *dub.* 1. *concl.* 2. Coninck *dub.* 1. *cit. n.* 4. Laym. *c.* 1. *cit. n.* 2. Palao *p.* 1. *n.* 3. Vviest. *n.* 107.

267

Dividitur 2. in totalem, et partialem. Et quidem totalis iterum duplex est, scilicet *totalis simpliciter*, quae est simul ab officio, et beneficio; de qua dictum est *n. praec.* et *totalis secundum quid*, nimirum ab officio tantum, vel tantum a beneficio. *Suspensio totalis ab officio*, dicitur per quam aliquis ab omni officio spirituali tum ordinis, tum jurisdictionis, et administrationis ecclesiasticae removetur. *Totalis a beneficio*, per quam aliquis suspenditur ab omni beneficio ecclesiastico quoad ejus administrationem, et fructuum perceptionem; Pirh. *n.* 198.

268

Partialis suspensio fit, vel a certo tantum officio, aut parte illius, v. gr. ab ordine tantum, per quam prohibetur omne exercitium ordinis, vel a certo ordine, per quam prohibetur exercitium ordinis illius v. g. sacerdotalis, vel a certa functione, sive actu ordinis v. g. ab audiendis confessionibus, vel a celebratione missarum. Item quando aliquis suspenditur a jurisdictione tantum, ita, ut vel nullum jurisdictionis actum exercere suspensus possit, vel certum tantum aliquem actum jurisdictionis, vel quasi jurisdictionis, ut quando suspenditur quis a collatione beneficii, aut voce suffragii in electione. Et denique quando fit suspensio a beneficio non omni, quod habet suspensus, sed certo tantum, vel aliqua parte beneficii v. g. dimidia parte fructuum, aut distributionibus quotidianis; Pirh. *n.* 199.

269

3. Alia *est absoluta*, quae fertur absque ulla temporis determinatione; alia *determinata*, quae lata est pro determinato tempore: sed haec posterior proprie censura non est: sed potius delicti poena: et ideo elapso termino, pro quo imposita est, cessat absque alia absolutione. 4. Alia est *a jure*, alia *ab homine.*

270

Dub. 3. quis possit suspendere? Resp. Suspensionem *a jure* latam solus conditor juris fert. Suspensionem vero *ab homine* is, qui potestatem habet excommunicandi, ferre plerumque potest; Sylv. *V. suspensio* 1. *n.* 2. Navar. *c.* 27. *n.* 159. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 2. *num.* 1. Suar. *D.* 28. *sect.* 1. *num.* 2. Tolet. *l.* 1. *c.* 13. Henriq. *l.* 13. *c.* 35. *n.* 1. Laym. *p.* 3. *cit. c.* 2. *n.* 1. Palao *D.* 4. *p.* 2. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 9. *n.* 1. Pirh. *n.* 205. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 395. Nulla tamen est repugnantia, quin sola potestas excommunicandi, et vicissim alicui conferatur, cum sint censurae diversae; *Suar. Palao loc. cit.*

271

Olim episcopus sine capituli consensu non poterat censuram ferre, in presbyteros, praesertim *cap. pervenit* 1. *de excess. praelat.* putantque non pauci, jure antiquiore, *can. episcopus* 6. *caus.* 15. *quaest.* 7. sententiam suspensionis, aliter latam non tantum illicitam, sed etiam invalidam fuisse. Sed ut bene notat Palao *loc. cit. n.* 2. textus *can. cit.* vim juris communis nunquam obtinuit; qui desumptus fuit ex *conc. Carthag.* 4. quod provinciale solum fuit, et nunquam receptum ab ecclesia. Dispositio autem *c. pervenit cit.* consuetudine abrogata est; videmus enim passim episcopos, non requisito consensu capituli, poenam suspensionis ferre in clericos.

272

Controversia moveri potest, an nullus alius ferre sententiam suspensionis possit, nisi clericus? Sylv. *V. abbatissae, et V. suspensio n.* 1. cum quibusdam aliis censet, abbatissam posse suspendere clericos ecclesiarum sibi subditarum; *arg. c. dilecta* 12. *de major.* Sed standum est pro communi, quae negat suspensionem ab alio, quam clerico fieri posse. Ita gloss. *in cap. dilectae citat. V. jurisdictionem*, Innoc. et Abb. *ibid.* Vivald. *de suspens. num.* 151. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 2. *n.* 9. Palao *p.* 2. *cit. n.* 3. Engl. *hic n.* 15. Ratio est, quia est actus jurisdictionis ecclesiasticae, quae solum clericis potest competere. *Ad rationem dubitandi* suspensio lata ab abbatissa *in c. dilecta cit.* non fuit proprie suspensio, sed prohibitio, prout colligitur ex textu *cit.* ubi pontifex episcopo, cui rescripsit, non praecipit, ut suspensionem abbatissae latam servare faciat, sed ut per censuram compellat subditos abbatissae praeceptis obedire; igitur signum est, suspensionem ab abbatissa latam prohibitionis duntaxat, non vero censurae habuisse rationem.

273

Dub. 4. in quem ferri suspensionis censura possit? *Ratio dubitandi est*, quia suspensio ab officio non solum privat exercitio ordinis jam obtenti, sed etiam obtinendi; et idem est de suspensione a beneficio, cujus effectus est, ut ita suspensus non solum privetur fructibus beneficii, a quo suspensus est, et quod actu obtinet, sed etiam, durante hac suspensione, incapax est ad quodcunque beneficium aliud obtinendum, fructusque ex illo percipiendos; ergo quoad effectum, scilicet beneficii consecutionem, et ordinis receptionem poterit laicus suspendi, siquidem privari potest, ne beneficium consequatur, neve ordinem recipiat. *Conf.* quia *extr. un. int. comm. de censib.* et alibi suspenduntur laici a communione eucharistiae.

274

Sed verior est affirmativa sententia, scilicet suspensionem proprie dictam non posse cadere, nisi in clericos. Ita gloss. *in c. quicunque* 11. *V. ministros hoc tit. in* 6. Innoc *in c. fin. de excess. praelat.* Abb. *in c. dura* 4. *n.* 10. *de crim. fals.* Navar. *Man. c.* 27. *n.* 150. *et seqq.* Suar. *D.* 28. *sect.* 2. *n.* 1. Avil. *p.* 3. *D.* 4. *dub.* 2. *concl.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 2. Palao *tr.* 29. *D.* 4. *p.* 2. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 197. *et n.* 206. Konig *n.* 36. Reinffestuel *n.* 163. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 395. Magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. n.* 237. Ratio est, quia suspensio necessario versari debet circa officium, et beneficium ecclesiasticum, cujus incapaces sunt laici.

275

Excipiunt aliqui abbatissas, et alias hujusmodi superiores monialium, quas cum Tann. *t.* 4. *D.* 6. *quaest.* 10. *dub.* 7. *n.* 140. Laym. *n.* 2. *cit.* Pirh. *n.* 206. putant, probabile esse suspensionem quandam posse incurrere, quia sunt personae ecclesiasticae, et capaces spiritualis officii, ac jurisdictionis cujusdam spiritualis, saltem ex commissione. Sed uti bene advertit Reiffenst. *hic n.* 164. haec potius est suspensio ab officio suae oeconomiae, ejusque actibus, quam ab actibus ecclesiasticis, ratione ordinis clericalis cuipiam competentibus, utpote cum foemina sit incapax omnis tum ordinis clericalis, tum verae jurisdictionis ecclesiasticae.

276

Ad rationem dubitandi dico, suspensionem non per se, sed consecutive solum privare ordine, vel beneficio acquirendo; ex eo enim, quod suspensus privetur usu ordinis habiti, sequitur privatio facultatis in ulteriorem ordinem ascendendi. Deinde suspensio dicit in suspenso capacitatem ordinis, aut beneficii, a quo vel a cujus consecutione suspenditur; atqui laicus, et qui primam tonsuram non habet, ordinis, et beneficii ecclesiastici capax non est; ergo etc. *Ad Conf.* non fertur ibi suspensio propria; sed suspensio ibi lata est quaedam pars excommunicationis majoris, quae privat usu passivo sacramentorum.

277

Dub. 5. quinam clerici affici suspensionis censura possint? Resp. Quilibet, quacumque dignitate fulgeat, suspendi potest, excepto summo pont. adeoque feriri censura hac possunt 1. episcopi: sed hi quando decretum suspensionis est universale, illo non comprehenduntur; nisi de ipsis fiat expressa mentio; *cap. quia periculosum* 4. *hoc tit. in* 6. et idem cavetur de interdicto; porro privilegio isto probabilius gaudent etiam episcopi solum confirmati, non consecrati; Suar. *D.* 28. *sect.* 1. *n.* 7. Laym. *cap.* 2. *cit. n.* 2. Palao *p.* 2. *n.* 5. quia episcopali dignitate jam sunt praediti, quae praecipua causa fuit privilegium istud concedendi episcopis.

278

2. Feriri censura hac possunt religiosi, si clerici sint, et primam saltem tonsuram habeant; nam si istam non habeant, licet aliquo modo personae ecclesiasticae nuncupentur, quia tamen clerici vere non sunt, hujus censurae capaces non sunt; porro suspensio, generaliter lata in clericos, etiam clericos religiosos afficit; quia nomen clerici indifferens est ad saeculares, et religiosos; Suar. *D.* 28. *cit. sect.* 2. *n.* 9. Palao *n.* 6.

279

3. Suspendi potest communitas clericalis: et hoc verum est, sive spectetur, ut est talis communitas, sive quoad personas singulares; Suar. *loc. cit. sect.* 3. *n.* 1. Palao *n.* 7. Pirhing *n.* 206. Konig *n.* 36. Reiffenst *n.* 165. extantque plures ejusmodi suspensiones in jure.

280

4. Semel suspensus iterum potest suspendi, non solum, quando suspensiones sunt diversae, sed etiam quando sunt ejusdem rationis, si multiplicentur causae, et tituli, sicut de excommunicatione dictum est; Palao *n.* 8.

281

5. Mortuus tamen hujus censurae est incapax, sicut etiam excommunicationis: privari tamen potest fructibus beneficii, quibus post mortem frui deberet, ob suspensionem in vita contractam, quod non est suspensionem, sed hujus effectum extendi in mortuos; Palao *numer.* 9.

282

Dub. 6. ob quam causam suspensio in aliquem ferri possit? Cajet *in summ. V. suspensio*, Armil. *ibid. pr.* Navar. *man. c.* 27. *n.* 151. Henriq. *l.* 13. *c.* 34. 1. et alii quidam putant, sufficere culpam venialem; quia haec sufficit ad excommunicationem minorem; quae, cum privet majoribus bonis, nempe usu, et receptione sacramentorum, videtur esse gravior poena, quam suspensio.

283

Verum si loquamur de suspensione, ut communiter fertur, neque a judice ob culpam levem infligitur, neque in jure ob eandem solam imposita est; ita Sot. *in* 4. *dist.* 22. *q.* 3. *art.* 1. *col.* 2. Suar. *D.* 29. *sect.* 4. *n.* 6. Vasq. 1. 2. *D.* 158. *n.* 49. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 32. *n.* 9. Coninck *D.* 15. *dub.* 3. *concl.* 2. *n.* 24. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 3. *n.* 2. Hurtad. *diffic.* 7. *n.* 19. Palao *D.* 4. *cit. p.* 3. *n.* 4. Vallens. *hic* §. 9. *n.* 2. Pirh. *n.* 207. Konig *num.* 37. Vviest. *n.* 108. Ratio est, quia suspensio ex se grave malum est, et cons. gravem culpam supponere debet.

284

Neque obest, excommunicationem minorem majoribus bonis privare; quia haec facile tolli potest, cum quilibet, qui a mortalibus, etiam ab hac possit absolvere; quod in suspensione non procedit; praeterea suspensio saepe inducit damnum irreparabile, et nonnullam infamiam secum affert.

Dixi autem, *ut communiter fertur*; nam aliquam suspensionem ad breve tempus probabile est a judice infligi posse ob culpam le-

vem, ut cum *Sanch. Hurt. Coninch Laym. Palao*, et aliis notant Pirh. *n.* 207. Vviestner *n.* 108.

285

Dub. 7. an suspensio in aliquem ferri possit ob culpam alienam? Affirmant aliqui 1. quia cum communitas aliqua suspenditur ab officio, vel beneficio, etiam suspenduntur, qui in ea communitate sunt inculpabiles, prout interdicuntur, interdicta communitate; 2. *cap. vel non est compos* 14. *de temp. ordin.* puer ordinatus diaconatu anno aetatis suae decimo tertio, ab officio diaconi, non ob propriam culpam, sed *in injuriam ordinantis* usque ad legitimam aetatem suspenditur; 3. *c. requisivit* 1. *de ordinat. ab episc. qui renunt.* cavetur, suspensos esse debere ab officio, quousque legitimus pontifex, seu episcopus dispenset, tametsi ignoranter praedictos ordines suscepissent.

286

Sed dicendum cum communi, suspensionem, quae proprie poena est, privans jure quaesito proprio, nullatenus contrahi ob culpam alienam, sed ob propriam tantum; ita Navar. *man. c.* 27. *n.* 251. Henriq. *l.* 13. *c.* 34. *n.* 1. Suar. *D.* 28. *sect.* 4. *n.* 3. Sanch. *l.* 9. *de matrim. D.* 32. *n.* 9. Coninck *dist.* 15. *dub.* 3. Hurt. *de suspens. diffic.* 9. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 3. *n.* 1. Palao *dist.* 4. *p.* 3. *n.* 2. Vallens. §. 9. *n.* 2. Pirh. *n.* 207. Vviest. *n.* 109. la Croix *n.* 396. colligitur ex *can. satis perversum* 7. *dist.* 56. *et c. cognoscentes* 2. *de const.* ibi, *Rem, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit:* item ex *c. quaesivit* 2. *de his, quae fiunt a major. part. capit.* ibi, *cum peccata suos authores timere debeant, nec poena sit ullius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.* Ratio est, quia iniquum est innocentem poenas nocenti debitas substinere.

287

Neque obstant opposita in contrarium; *ad* 1. quando suspenditur communitas, innocentes etiam suspenduntur, non tamen quoad actiones, et munus, quod singuli exercere possunt, ut personae singulares, sed tantum quoad actiones totius communitatis, quae deliquit: unde tali casu punitur communitas, non personae ejusdem particulares, qua tales sunt; in interdicto iterum non puniuntur proprie innocentes, sed ecclesia justis de causis subtrahit favores suos, et officia tam nocentibus, quam innocentibus; *ad* 2. duplex est suspensio, ut bene Abb. *in c. vel non est compos cit. n.* 4. notat, una ob defectum, altera ob crimen: prima non est proprie censura, neque ob illius violationem irregularitas incurritur; sed est quaedam prohibitio, quae ad irregularitatem reducitur ob improportionem, et

inhabilitatem, quam quis habet ad officium ordinis ante legitimam aetatem exercendum; *ad* 3. etiam ibi non incurritur censura proprie dicta, quod colligitur ex textu; nam ad hanc suspensionem tollendam sufficit, si episcopus declaret, ordinatum a tali episcopo, qui renuntiavit, ignoranter suscepisse ordines; si vera censura, opus esset absolutione.

288

Dub. 8. quae forma servanda sit in ferenda suspensione? Resp. non esse certam verborum formam praescriptam, sed ea requiruntur, quae sufficienter declarent hunc effectum; Vall. *hic* §. 9. *n.* 2. ut rite feratur, praecedere 1. debet monitio; quia ecclesiae constare nequit de contumacia, et inobedientia alicujus, nisi prius illum moneat; intellige, si inferatur ad correctionem delinquentis; nam si feratur in puram poenam delicti commissi, monitione non indiget, uti constat ex *c. tam literis* 33. *de testib. et attest.* et colligitur ex *c. romana* 5. *hoc titul. in* 6. ubi post factam mentionem excommunicationis, suspensionis, et interdicti, subditur de sola excommunicatione, eam nunquam ferri sine monitione; ergo tacite indicatur suspensionem, et interdictum aliquando sine monitione ferri posse.

289

2. Debet ferri in scriptis, et exprimi ibi causa, ob quam imponitur, insuperque instrumentum debet dari suspenso, si illud expostulet; *arg. c. cum medicinalis* 1. *hoc tit. in* 6. Quodsi judex hanc constitionem temere violet, per mensem ab ingressu ecclesiae, et officiis divinis suspenditur, superior vero, ad quem recurritur, sententiam si difficultate relaxare debet, et latorem suspensionis ad expensas, et omne interesse condemnare, atque alia animadversione condignos punire; Vallens. §. 9. *n.* 3.

290

Quaeritur 2. quos effectus habeat suspensio? Alios effectus habet suspensio ab officio, alios suspensio a beneficio, et alios suspensio ab utroque: Hinc

Dub. 1. quos effectus habeat suspensio ab officio? Resp. distinguendo; potest enim suspensio ab officio absolute ferri, et potest ferri non absolute, sed determinate ad aliquam materiam; *si hoc secundo modo feratur*, extra illam materiam non extenditur; quia poenae non sunt extendendae ultra verborum proprietatem; et hinc 1. suspensus ab ordine sine alia limitatione non est suspensus a jurisdictione, ac proinde exercere potest omnes actus jurisdictionis, qui actualem usum ordinis non requirunt; cons. episcopus, suspensus ab ordine tantum, potest delegare alteri potestatem absolvendi,

quamvis ipse audire confessiones, et a peccatis absolvere nequeat; Suar. *dist.* 29. *sect.* 4. *n.* 2. *et* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 5. *coroll.* 3. Avil. *de censur. p.* 3. *dist.* 2. *dub.* 1. *concl.* 3. Pirh. *hic n.* 202. *coroll.* 3. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 400.

291

2. Episcopus suspensus ab ordine episcopali tantum, vel a pontificalibus, licet non possit exercere actus ordinis episcopalis potest tamen exercere actus, qui jure ordinario sacerdotibus competere, vel sine pontificalibus exerceri possunt; ut celebrare missam sine pontificalibus, audire confessiones etc. Pirhing *loc. citat. coroll.* 4.

292

3. Suspensus ab ordine superiore non ideo suspensus est ab ordine inferiore, et hinc suspensus ab officio sacerdotali, non prohibetur solemniter cantare epistolam, vel evangelium, ut subdiaconus, vel diaconus; nam qui prohibet majus, non censetur prohibere minus; Suar. *sect.* 4. *cit. n.* 9. Pirh. *coroll.* 5. La Croix *n.* 398.

293

4. Suspensus ab ordine inferiore, non obinde prohibetur ab exercitio ordinis superioris, nisi actus istius actum ordinis inferioris a quo suspensus est, includat, prout actus celebrandi missam in se includit actum canendi epistolam, vel evangelium; cons. suspensus ab ordine diaconatus, vel subdiaconatus non potest celebrare missam, ne, quod ei una via prohibetur, ad illud alia admittatur contra *reg.* 84. *in* 6. Contra sacerdos suspensus ab ordine diaconatus poterit solemniter baptizare, confessiones audire, benedicere etc. quia hi actus actum ordinis inferioris, a quo suspensus est, non includunt, et poenae restringendae potius, quam ampliandae sunt; *arg. reg. odia* 15. *in* 6. Suar. *sect.* 4. *cit.* Laym. *cap.* 1. *n.* 6. Palao *part.* 5. §. 1. *n.* 15. Pirh. *n.* 203. Vviest. *n.* 111.

294

Quodsi autem *primo modo*, seu absolute suspensio feratur ab officio, et nulla interponatur restrictio, suspendit ab omni officio, tam ordinis, quam jurisdictionis; Suar. *D.* 26. *sect.* 1. *num.* 4. Coninck *D.* 15. *dub.* 2. *n.* 5. Laym. *c.* 1. *cit. n.* 3. Palao §. 1. *cit. n.* 1. La Croix *n.* 395. Ratio est, quia haec omnia nomine officii veniunt. Et hinc

295

1. Ita suspensus non potest administrare sacramenta, nec celebrare missam, neque indulgentias concedere, neque eligere, quia haec omnia pertinent ad officium clericale. Contra talis poterit recipere sacramenta, ingredi ecclesiam, assistere divinis officiis, canere

in choro more laicorum, ac denique uti qualibet jurisdictione temporali, si illam habeat; Palao *n.* 1. *citat.*

296

2. Ita suspensus non potest eligi ad beneficium ecclesiasticum; Henriq. *l.* 13. *c.* 32. *n.* 3. Laym. *cap.* 1. *cit. n.* 3. Palao *n.* 2. La Croix *n.* 399. et communiter ceteri contra Hurt. *de suspens. diffic.* 4. *n.* 8. Ratio est, quia beneficium datur propter officium; *c. fin. de rescript. in* 6. ergo qui impeditus est officium exercere, eidem merito denegatur etiam beneficium; *arg. c. fin. de cler. excomm. minist.* Estque ejusmodi electio probabilius irrita ipso jure; Navar. *man. c.* 27. *n.* 133. Flamin. *de resign. lib.* 5. *q.* 6. *n.* 84. Azor. *p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *q.* 2. Garc. *p.* 7. *de benefic. c.* 14. *a n.* 1. allegans varias decisiones Rotae; Palao *n.* 3. Vviest. *n.* 107. et colligitur ex *c. cum bonae* 8. *de aetat. et qual.* ubi pontifex de his, qui durante suspensione beneficia consecuti sunt, ait, non licere ea retinere, praecipitque illos praedictis beneficiis spoliare; ergo signum est collationem fuisse irritam; alias licite illa beneficia retinerent, et hoc indicat verbum *spoliare*, quod solum convenit ei, qui rem usurpatam habet.

297

3. Juxta aliquos suspensus ab officio eo ipso suspensus est a beneficio, quod beneficium sit accessorium officio, accessorium autem sequitur naturam principalis; sed verius hoc cum communi negant Ugolinus; *tav.* 4. *de censur. c.* 6. §. 6. Henriq. *l.* 13. *c.* 32. *n.* 3. Suar. *D.* 26. *sect.* 3. *n.* 4. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 51. *n.* 12. Avil. *p.* 3. *D.* 2. *dub.* 1. *concl.* 6. Coninck *D.* 15. *dub.* 2. *concl.* 3. Laym. *c.* 1. *cit. n.* 2. Palao *n.* 5. Engl. *hic num.* 75. Pirh. *n.* 200. Vviest. *n.* 105. Reiffenst. *n.* 168. La Croix *n.* 395. *et* 896. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 239. Ratio est manifesta, quia aliquando fertur suspensio ab officio, aliquando a beneficio, aliquando ab utroque, quae distinctio superflue fieret, si suspensus ab officio hoc ipso suspensus esset a beneficio. *Ex quo sequitur*, si suspensus ab officio satisfaciat obligationibus beneficii, quantum est in se, per se, vel per substitutum, eum fructus beneficii posse percipere; *Palao*, *Vviestner loc. cit.* Imo ut idem Palao *n.* 7. aliis *cit.* docet, retineri fructus a suspenso possunt, quos percipit ex officio, quo per suspensionem privatus est, inique exercito, et rationem dat, quia nullibi habetur, quod suspensus exercens officium, a quo suspensus est, fructibus tali officio respondentibus ipso jure privetur. Neque aliud probat argumentum opinionis contrariae, esto enim, quod beneficium detur propter officium, et conferri nequeat, nisi idoneo, semel tamen obtento ca-

nonice illius titulo, fructus ejus non amittuntur hoc ipso, quod beneficiarius officium ipsi annexum ad tempus praestare nequeat, prout patet in clerico aegrotante, imo etiam ad istud obeundum perpetuo inhabili reddito, cui fructus beneficii relinquuntur, pensione, dumtaxat ex his pro coadiutore decerpta, per textum, et DD. *c. cum percussio* 1. *et c. de rectoribus* 3. *de cler. aegrot.*

298

3. Juxta glossam *in c.* 8. *V. a suspensis de consuet.* Abb. *ib. n.* 20. et alios suspensus ab officio etiam vocem non habet in capitulo, quia vocem habere in capitulo est usus, et exercitium officii ecclesiastici; accedit, quia vox in capitulo solis clericis, subdiaconatu insignitis competit; *Clem. ut ii* 2. *de aetat. et qualit.* probabilius tamen est non privari; neque enim vocem habere in capitulo per se est exercitium ordinis, vel jurisdictionis ecclesiasticae, cum etiam foeminae, et laici conversi vocem quandoque habeant; Palao *n.* 9.

299

Dub. 2. quos effectus habeat suspensio a beneficio? Resp. suspensio a beneficio non privat beneficio, sed tantum illius fructibus; Abb. *in c. cum dilectus num.* 20. *de consuet.* Ugolin. *tab.* 5. *de censur. c.* 8. §. 1. Heriq. *l.* 13. *c.* 32. *n.* 4. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 6. *n.* 2. Palao *D.* 4. *p.* 5. §. 2. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 197. Hinc onera beneficii apud suspensum manent, non obstante suspensione; quia illa non ex fructibus praeceptis, sed ex beneficio consequuntur; Suar. *D.* 27. *sect.* 1. *n.* 3. *et seq.* Coninck *D.* 15. *dub.* 2. *n.* 12. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *part.* 3. *c.* 1. *n.* 4. Palao *n.* 1. *cit.* La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 395. cum *citt.*

300

Si suspensio a beneficio sit absolute lata, suspendit beneficiarium ab omnibus beneficiis, quae actu possidet, nisi ex intentione ferentis, vel alia circumstantia contrarium colligatur; quia non est ratio, cur ad unum potius, quam ad aliud dispositio se extendat; Ugolin. *n.* 8. *cit.* §. 5. Sayr. *c.* 6. *n.* 24. Palao *n.* 2. La Croix *n.* 395. *cit.* Ex circumstantia autem, et intentione ferentis censetur restrictionem accipere suspensionis sententia, quando delictum, ob quod fertur, commissum est adversus particularem aliquam ecclesiam; tunc enim credendum est comprehendere tantum beneficia illius ecclesiae ex textu *c. cupientes* 16. *vers. ceterum, c. si compromissarius* 37. *de elect. in* 6. *c. fin. vers. et nihilominus de reb. eccl. non alien. in* 6. Et licet restrictio in his *cap.* facta videatur esse specialis, et propterea ad alios casus non extendenda, probabilius tamen est regulam ibi generalem constitui, ut in similibus causis suspensio restricta esse intelligatur; Palao *loc. cit.*

301

Difficultas est, quid veniat nomine fructuum, quibus privat suspensio? Et fieri dubium potest; 1. de distributionibus quotidianis; quae conceduntur iis, qui intersunt divinis officiis; 2. an suspensus a beneficio privetur illius administratione? 3. an privetur potestate conferendi, vel eligendi ad beneficium titulo beneficii, a quo suspensus est competente; 4. an privetur etiam fructibus, qui ad sui, et suorum congruam sustentationem sunt necessarii.

302

Resp. *ad* 1. cum distinctione; nam si distributiones extractae sunt ex fructibus beneficii, iis privatur suspensus, quia tum non tam sunt distributiones, quam beneficii fructus, cum etiam ab infirmis, et legitime absentibus obtineantur, a quibus alias distributiones quotidianae non obtinentur, juxta dicta *lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 70. si vero non ex fructibus beneficii extractae fuerint, sed ex particulari fidelium fundatione, sub suspensione a beneficio non comprehenduntur, quia esto, solis beneficiariis applicentur, non tamen intuitu beneficii, sed in stipendium officii conceduntur, et beneficium solum conditio est, ut concedantur, non causa concessionis; Covar. *l.* 3. *var. c.* 13. *n.* 8. Hurt. *de suspens. diffic.* 4. *n.* 10. Palao §. 2. *cit. n.* 4.

303

Ad 2. teste Palao *n.* 4. *cit. vers. inter fructus*, omnium sententia est, suspensum a beneficio privari administratione illius. Colligitur ex *c. statuimus* 1. §. *fin. et c. cupientes* 16. *v. ceterum de elect. in* 6. Atque hinc suspensus nequit locare beneficium, seu illius bona, fructus vendere per se, vel alium, in judicio agere, vel aliam actionem praestare, quae ad temporalem administrationem pertinent; item nec commutare, aut in favorem tertii resignare beneficium; haec enim omnia sunt quidam beneficii usus, et administratio; Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 6. *n.* 4. *et seq.* Suar. *D.* 27. *sect.* 1. *num.* 41. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 3. Palao *loc. cit.* Pirh. *n.* 201.

304

Ad 3. aliqui cum Navar. *man. c.* 27. *n.* 260. Heriq. *l.* 13. *c.* 32. *n.* 4. Sayr. *c.* 6. *cit. n.* 7. putant collationem, et electionem ad beneficium, titulo beneficii competentem, venire sub nomine fructus; cons. suspenso tolli hanc potestatem eligendi, vel conferendi; sed verius contrarium docent Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 34. Filiuc. *tr.* 17. *cap.* 3. *quaest.* 5. *num.* 46. Coninck *D.* 15. *dub.* 2. *num.* 11. Laym. *c.* 1. *n.* 4. Palao *n.* 5. La Croix *n.* 395. *et* 401. et colligitur aperte ex *c. cum in cunctis* 7. §. *fin. de elect.* ubi ultra suspensionem a beneficiis inciditur privatio potestatis eligendi; igitur signum est, hanc privationem nomine suspensionis a beneficio non comprehendi.

Ratio est, quia potestas eligendi, et conferendi beneficia, licet a beneficio proveniat, non tamen est usus beneficii, sed officii ex beneficio competentis.

305

Ad 4. respondendum est cum distinctione; privabitur iis fructibus suspensus, si suspensio lata sit in contumaciam, et ipse suspensus delicti poenitens possit ab ea liberari; tunc enim voluntarie privationem eam sustinet. Non privabitur, si suspensio non in contumaciam, sed in poenam delicti commissi imposita sit, nec in voluntate suspensi sit positum ab ea liberari; tunc enim ecclesia, ut status clericalis honori, et decori consulat, hanc in suspensum benignitatem exercet, ut penes judicem sit, qui suspensionem fert, eam partem ex fructibus designare, quae necessaria sit suspenso ad sustentationem; Sayr. *loc. cit. n.* 12. Suar. *sect.* 2. *num.* 3. Coninck *dub.* 2. *concl.* 6. Laym. *n.* 4. Palao *n.* 6.

306

Dub. 3. quod peccatum committat violans suspensionem, et quam poenam incurrat? *Quoad primum* certum est committere peccatum ex genere suo mortale; quia contemnit ecclesiae praeceptum, et gravem illius censuram; Navar. *man. c.* 27. *n.* 168. Henriq. *l.* 13. *c.* 33. *n.* 1. Suar. *D.* 26. *sect.* 2. *num.* 1. Avil. *p.* 3. *D.* 3. *dub.* 12. Coninck *D.* 15. *dub.* 2. *num.* 17. Bonac. *D.* 3. *de suspens. p.* 4. *n.* 1. Palao *D.* 4. *p.* 6. *n.* 1. Pirh. *hic num.* 209. Vviestner *num.* 112. La Croix *n.* 395.

307

Dixi *ex genere suo*; nam 1. aliquando ex parvitate materiae, transgressio suspensionis potest esse peccatum veniale, ut si suspensus a jurisdictione recipiat unum testem, qui si suspensus ab ordine exerceat officium ordinum minorum; cum enim frequenter istud praestetur etiam a laicis, non videtur grave delictum esse, si fiat a suspenso; *Navar. Suar. Bonac. Pal. l. citt.* 2. eximitur a peccato suspensus ab officio non denuntiatus, si ad petitionem aliorum fidelium exerceat officium, a quo suspensus est; nam eo casu, si a suspensione prius absolvi nequit, licite potest ea officia ministrare petentibus ob *extrav. ad evitanda Martini V. in conc. constant.* Aliter se habet cum suspenso denuntiato; nam iste extra urgentissimam causam, etsi a fidelibus postuletur, ea officia, a quibus suspensus est, exercere nequit, cum petitio talis iniqua sit utpote inductiva ad peccatum; Suar. *sect.* 5. *n.* 6. Avil. *D.* 2. *dub.* 3. *concl.* 1. Palao *n.* 3. Pirh. *n.* 211. Vviest. *n.* 114.

308

Quoad secundum dicendum, ob solam violationem suspensionis ab ordine, ejus officium solemniter exercendo incurri irregularitatem; quia non habetur in jure, quod incurratur ob violationem suspensionis a beneficio, jurisdictione etc. et irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis. Atque hinc irregularis non fit 1. suspensus a jurisdictione, si hanc exerceat, si beneficium conferat, ad illud eligat, sententiam in causa proferat: si parochus matrimonio assistat etc. quia haec omnia sunt actus jurisdictionis, vel quasi jurisdictionis, non ordinis exercitium. 2. Irregularis non est, qui violat suspensionem a beneficio, quamvis istius violator aliter puniatur, scilicet privatione beneficii, ut deciditur *c. statuimus* 1. §. *fin. de elect. in* 6. Quare cum beneficiatus ita suspensus per seipsum administrare beneficium nequeat, solet eidem dare oeconomus, qui redditus colligat, et eosdem jussu episcopi piis causis applicet, reservatis suspenso alimentis necessariis, ut dictum est *n.* 305. Plura de suspenso ministrante in ordine, a quo suspensus est, vide *supra tit.* 27. *a n.* 2.

309

Praeter irregularitatem violantibus suspensionem statutum est, ut actus a suspenso praestitus sit nullus, et irritus. Poena autem haec locum dumtaxat habet in iis, quae ab ecclesia pendent, uti est jurisdictio, et beneficium; in his ergo suspensus, si beneficium administret, et jurisdictionem exerceat, invalidum actum facit, modo denuntiatus sit tanquam suspensus; quia facta denuntiatione, privatur potestate omnimoda actus illos exercendi. Ante denuntiationem solum impeditur ab illorum exercitio, dum a fidelibus non requiritur; quando autem a fidelibus requiritur, valide, et licite illos actus exercet, ideoque necessarium est, ut jurisdictionem retineat; Henriq. *l.* 13. *c.* 33. *n.* 2. *et seqq.* Suar. *D.* 27. *sect.* 2. *n.* 2. Bonacin. *D.* 3. *p.* 4. *n.* 7. Palao *p.* 6. *cit. n.* 7. Pirhing *hic n.* 210. Vviest. *ibid. n.* 113.

310

Quaeritur 3. quomodo tolli suspensio possit? Distinguendum hic est inter suspensionem latam pro tempore determinato, vel sub aliqua conditione, et inter eam, quae lata est, absolute: iterum quoad latas absolute discrimen faciendum est inter latas a jure, et inter latas ab homine. Quare sit

311

Dubium 1. quomodo tollatur suspensio lata pro determinato tempore, vel sub aliqua conditione? Resp. Si lapsum sit tempus, aut impleta conditio, cessat absque ulla absolutione: quia ultra inten-

tionem ferentis progredi nequit ; gloss. *in Clem.* 1. *V.* *donec de decim.* Abb *in c.* 1. *de judic. n.* 6. Navar. *man. c.* 27. *n.* 161. Henriq. *l.* 13. *c.* 35. *n.* 2. Suar. *D.* 29. *sect.* 1. *n.* 1. Avila *p.* 3. *D.* 6. *dub.* 1. Tann. *tom.* 4. *D.* 6. *q.* 10. *dub.* 7. *n.* 142. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 4. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 4. *p.* 9. *num.* 1. Vallens. *hic* §. 10. *n.* 5. Pirh. *n.* 142. Reiffenst. *n.* 253. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 395. *et* 402.

312

Intermedio autem tempore , seu ante impletam conditionem tolli suspensio talis per dispensationem potest ab eo , qui eam tulit , vel ab hujus superiore , aut successore , non autem ab inferiore. Adeoque si lata sit a jure communi ad certum tempus tollere illam , aut relaxare solus pontifex potest ante tempus finitum ; Sylv. *V. suspensio q.* 8. *vers. tertium* , Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 52. Sayr. *l.* 4. *c.* 17. *n.* 10. Suar. *loc. cit. n.* 20. Laym. *n.* 3. Palao *num.* 2. Vviest. *n.* 117. Ratio est , quia alias intentio pontificis frustraretur.

313

Dub. 2. a quo relaxari possit suspensio a jure absolute lata ? Resp. distinguendo inter eam , quae a jure lata est in puram poenam delicti , et inter illam , quae lata est ad comprimendam alicujus contumaciam , seu in illius correctionem. *Posterior* relaxari, seu absolvi potest ab episcopo , vel ejus vicem gerente , modo pontifex absolutionem sibi non reservaverit , et suspensus recesserit a contumacia ; gloss. *in Clem.* 1. §. *verum V. excommunicationis de haeret.* Sylv. *V. suspensio q.* 8. *vers. tertium.* Navar. *man. c.* 27. *n.* 162. Suar. *D.* 29. *sect.* 2. *n.* 15. Avil. *p.* 3. *D.* 6. *dub.* 1. *concl.* 3. Laym. *cap.* 4. *cit. n.* 3. Palao *n.* 4. Vallens. §. 10. *n.* 5. Pirh. *n.* 208. Vviest. *n.* 115. La Croix *n.* 403. *fin.* constat *ex c. nuper* 29. *hoc tit.* ibi , *quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit* , *eo ipso concessisse videtur facultatem alii relaxandi.* Et apertius ex *c. ex litteris* 11. *de constit.* ubi deciditur , poenam , alicui inflictam ob contumaciam , si non exprimatur , quod sit perpetua , esse temporalem , et cessante contumacia , debere tolli.

314

De priore seu illa , quae lata est in puram delicti poenam , absque temporis determinatione ; Abb. *in c. tam. litteris n.* 3. *de test. et attest.* Angel. *V. suspensio* 4. *n.* 1. Sylv. *V. eod. q.* 8. *vers. tertium* Navar. *c.* 27. *n.* 162. Philiarc. *de offic. sacerd. c.* 1. Hurtad. *de suspens. diffic.* 12. *n.* 32. Bonac. *D.* 3. *p. ult. fin.* et alii gravissimi DD. putant , ab episcopo eam tolli non posse , eo quod haec suspensio , absque ulla temporis determinatione apposita,

censenda sit esse perpetua; *arg. l. servus* 10. *C. de poenis*, ubi dicitur, poenam carceris simpliciter latam debere durare in perpetuum; at in poenis a jure perpetuis solus conditor juris dispensare potest, eo quod nemini alteri hoc videatur esse concessum.

315

Benignior tamen, et forte probabilior est contraria, quam etiam docuit glossa *in Clem.* 1. §. *verum V. excommunicationis de haeret. et in c. cupientes v. ceterum V. suspensos de elect. in* 6. Covar. *l.* 4. *decret. p.* 2. *cap.* 5. *pr. n.* 15. Sayr. *l.* 4. *thes. c.* 17. *n.* 15. Suar. *D.* 29. *sect.* 1. *n.* 19. Avil. *p.* 3. *D.* 6. *dub.* 1. *concl.* 4. Layman *c.* 4. *cit. n.* 4. *v. verum* Palao *n.* 6. Ratio est quia haec suspensio absolute lata differt ab ea, quae expresse fertur in perpetuum: alias frustra *in perpetuum* adderetur; sed nulla alia differentia inter eas intervenire potest, nisi quod suspensio, quae in perpetuum fertur, ex intentione ferentis debeat durare in perpetuum, non vero illa, quae absque illa expressione perpetuitatis fertur; quia haec ex intentione ferentis remissibilis est, et auferenda, praestita sufficienti poenitentia, et satisfactione. *Conf.* saepe jura hanc suspensionem, absolute latam in poenam delicti commissi, reservant, aliquando vero nullam reservationem apponunt; ergo tacite indicant, nullam reservationem apponendo, inferioribus facultatem absolvendi, vel dispensandi concedi; alias frustranea esset reservatio.

316

Poterit igitur episcopus ab hac suspensione absolvere. Imo de jure novo trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de refor.* possunt episcopi per se, vel per suos vicarios a qualibet suspensione a jure, vel ab homine generaliter lata absolvere, vel dispensare, modo ex delicto occulto proveniat, neque ad forum contentiosum deducta sit; Henriq. *lib.* 13. *c.* 35. *num.* 3. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 17. *num.* 19. Avila *p.* 3. *D.* 6. *dub.* 1. *concl.* 7. Layman *cap.* 4. *cit. num.* 4. Palao *num.* 7. Pirhing *num.* 208. *vers. porro* Vviestner *num.* 118. Similem facultatem habent ex privilegio confessarii societatis Jesu, et aliarum quarundam religionum, vi cujus pro foro conscientiae absolvere possunt a quibuscumque censuris, sententiis, et poenis ex dedelicto provenientibus. *Compend. privil. ejusd. societ. V. absolutio* §. 1. Palao *n.* 7. *cit.* Vviest. *n.* 216. Alii vero sacerdotes, qui in foro externo jurisdictionem non habent, neque privilegio ad hoc instructi sunt, non possunt absolvere a suspensione, etiam per modum censurae lata; quia hujus absolutio non est necessario praemittenda peccatorum absolutioni, sicut praemittenda est absolutio ab

excommunicatione; Henriq. *loc. cit. n.* 1. Avil. *dub.* 1. *concl.* 4. Laym. *n.* 2. Palao *n.* 8. Pirh. *n.* 208. *cit. v. secundo specialiter.*

317

Dub. 3. quis absolvere possit a suspensione lata ab homine? Resp. regulariter solus ille, qui eam tulit, vel ejus successor, aut delegatus, ne ejus authoritas contemnatur. Quod adeo verum est, ut quamvis superior ipsius possit valide sententiam ab inferiore latam relaxare, illicite tamen procedat eam relaxationem concedens, ut aperte probat gloss. *in c.* 3. *V. non relaxares de offic. ord.* Palao *p.* 9. *n.* 9. Vviest. *n.* 116. *hic* Reiffenst. *ib. n.* 250.

318

Excipiuntur duo casus. Et 1. quidem, si inferior sententiam tulit absque solemnitate requisita; *c. cum medicinalis* 1. *hoc tit. in* 6. quia eo casu potest superior praedictam sententiam relaxare, si ad ipsum recursus fiat. 2. si appellatio facta sit ab inferioris sententia; ob hanc enim defertur superiori jurisdictio in illa causa; *c. ad reprimendam* 8. *de ordin. c. per tuas* 40. *hoc tit. c. venerabilibus* 7. §. *porro et* §. *fin. eod. in* 6. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 17. *n.* 26. Palao *n.* 9. *cit.* cum aliis.

319

Dixi *regulariter:* sunt enim aliqui casus extraordinarii, quibus haec potestas ferendi censuram denegatur, prout referunt Angel. *V. suspensio* 4. *n.* 3. Sylv. *ib. q.* 8. *fin.* Vivald. *de suspension.* 181. Henriq. *l.* 13. *c.* 35. *n.* 2. Sayr. *l.* 4. *thesaur. c.* 13. *n.* 27. Hurtad. *de suspens. diffic.* 12. *n.* 30. Et 1. quidem, si clerici saeculares a suis Ordinariis officio privati sunt, eo quod haereticis denuntiatis sacramenta ministraverint, aut ab eis oblationes, vel eleemosynas receperint, aut ecclesiasticam sepulturam tradiderint; nam his privati non ab episcopo privante, sed a pontifice restitui possunt; *cap. excommunicamus* 13. §. *credentes de haeret.* Sed ut bene advertunt Navar. *c.* 27. *n.* 162. Sayr. *n.* 27. *cit.* Palao *loc. cit. vers. dixi*, hic textus non loquitur de privatis officio per suspensionem, sed per depositionem; ideoque mirum non est, quod nemini alteri, quam pontifici, sit potestas restituendi. 2. siquis a proprio episcopo sit degradatus; *cap. ex tuae* 11. *de cler. resid.* Sed neque hic textus, ut iidem DD. notant, ad suspensionem pertinet. 3. siquis, quod indignis vita, moribus, et doctrina beneficia conferat, post unam, et alteram monitionem, a concilio provinciali factam, et emendationem non secutam, ab eodem concilio a beneficiorum collatione suspensus sit; nam iste nequit restitui, nisi a pontifice, vel patriarcha suo; *c. grave nimis* 29. *de praeb.*

320

Dub. 4. quae sit forma absolvendi a suspensione? Resp. Ex necessitate, seu praecepto nulla est determinata, sed illa sufficiens erit, quae sufficienter absolventis intentionem exprimit. Communiter usitata est; *ego te absolvo a vinculo suspensionis, quam incurristi, ob talem causam, et restituo te executioni ordinis, officio, vel beneficio in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*; Navar. *cap.* 27. *n.* 161. Sayr. *lib.* 4. *cap.* 17. *n.* 34. Palao *loc. cit. n.* 10. Vallens *hic* §. 10. *n.* 5.

321

Si pluribus suspensionibus ligatus est aliquis, ab iis absolvi potest ex eo tantum, quod absolvens dicat; *absolvo te ab omni vinculo suspensionis*, et intentionem habeat ab omnibus absolvendi; Suar. *D.* 29. *sect.* 3. *n.* 2. Si dubia sit suspensio, praestanda absolutio non absolute est, sed hac conditione praemissa: *si teneris vinculo suspensionis, absolvo te etc.* Et haec absolutio, *ad cautelam*, nuncupata, necessaria omnino est, ut officium exercere, et beneficium administrare absolvendus possit, cum quaestio suboritur de valore suspensionis.

§. V.

De interdicto.

SUMMARIUM

322 *Interdicti definitio.*
323 *etc. Varietas.*
326 *etc. Quaenam loca comprehendantur in interdicto locali generali ?*
334 *etc. Quae comprehendantur personae , quando interdicto subjicitur universitas ?*
340 *etc. Qui possit interdicere ?*
343 *etc. Quod sit interdicti subjectum ?*
345 *etc. Et finis ?*
347 *etc. An interdictum ferri possit pro delicto commisso in retinendo aere alieno ?*
349 *Quae sit forma servanda in hoc indicendo ?*
350 *Ejus effectus.*
351 *etc. Quorum sacramentorum administratione , et receptione privet ?*
361 *etc. Quomodo , et quibus divinis officiis privet ?*
369 *etc. Quomodo privet sepultura ecclesiastica ?*
379 *etc. Et ingressu ecclesiae ?*
389 *Quid requiratur , ut obliget interdictum ?*
390 *etc. Quale peccatum committatur violatione interdicti ?*
394 *etc. Quae violantium poena ?*
398 *etc. Quomodo interdictum cesset ?*

322

Quaeritur 1. quid , et quotuplex sit *interdictum* ? Resp. *Interdictum* , prout huc spectat, est *censura ecclesiastica* , *prohibens usum divinorum* , *quatenus a fidelibus haberi possunt* ; Sylv. *V. interdictum* 1. *n.* 2. Navar. *man. c.* 27, *n.* 164. Covar. *in c. alma p.* 2. §. 1. *n.* 2. Sayr. *lib.* 5. *c.* 1. *n.* 7. Suar. *D.* 32. *sect.* 1. *n.* 3. Coninck *D.* 17. *dub.* 1. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 1. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 11. *n.* 1. Pirhing. *n.* 215. Konin. *n.* 42. Vviestner *n.* 119. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 410. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 247.

323

Aliud est locale , aliud personale , aliud mixtum. *Locale* directe et immediate afficit locum , et indirecte , ac mediate personas , quia in eo loco interdicuntur divina celebrari ob alicujus culpam. *Personale* immediate , et directe afficit personam , cui interdicta est participatio divinorum. *Mixtum* vero est , quod ex locali , et personali coalescit , et hoc etiam *deambulatorium* appellatur , quia af-

ficit non tantum personam, sed quemcumque locum, quem illa persona fuerit ingressa, ut habetur *cap. non est vobis* 11. *de sponsal. c. dilecti* 1. *de appell.* Navar. *c.* 27. *cit. n.* 166. Henriq. *l.* 13. *c.* 41. *n.* 3. Sayr. *c.* 1. *cit. n.* 10. Coninck *dub.* 1. *concl.* 2. Palao *n.* 3. Vviest. *n.* 122. Reiffenst. *n.* 183. *et seqq.*

324

Porro tam locale, quam personale subdividitur in generale, et speciale. *Locale generale* est, quod plura loca sub se continet, e. g. regnum integrum, provinciam, dioecesim, civitatem etc. *Speciale locale*, quod fertur in locum determinatum, ut si una, vel plures ecclesiae alicujus civitatis supponantur interdicto. *Personale generale* est, quod fertur in corpus aliquod politicum, quod propriis legibus gubernari potest, v. g. incolae alicujus provinciae, civitatis, parochiae, collegii, vel alterius communitatis, et probabilius etiam familiae interdicantur. *Speciale personale*, quod in personas particulares fertur, ut in Petrum, Paulum etc. Neque opus est, ut hae personae propriis nominibus designentur, sed satis est, si exprimantur sub aliqua ratione communi, ne si feratur in personas, quae tale delictum commiserint; Palao *n.* 4. *et* 5. cum aliis ab ipso *cit.*

325

Personale ulterius subdividitur in totale, et partiale. *Totale* est, quod omnes effectus interdicti personalis comprehendit. *Partiale*, quod aliquibus, vel uno tantum privat, ut si interdicaris a celebratione missae, a receptione sacramentorum, ab ingressu ecclesiae etc. Navar. *c.* 27. *cit. a n.* 164. Suar. *D.* 32. *sect.* 2. *n.* 37. Laym. *c.* 1. *cit. n.* 4. Palao *n.* 5.

326

Dub. 1. quaenam loca comprehendantur interdicto generali locali? Resp. Circa hoc dubium tenendae sunt sequentes regulae; 1. si interdicatur civitas, interdicuntur etiam suburbia illius, et aedificia continentia; Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 23. Palao *D.* 5. *p.* 2. §. 1. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 11. *n.* 3. Engl. *n.* 83. Pirh. *n.* 224. *et* 225. *notat.* 1. Konig. *n.* 44. Vviest. *n.* 124. Reiffenst. *n.* 186. *et* 190. La Croix *num.* 410. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 256. et habetur expresse *cap. si civitas* 17. *hoc tit. in* 6. Neque refert, etsi suburbia sint alterius dominii, et potestatis, ut recte advertit Palao *l. cit.* quia alias interdictum facile eludi posset; possent enim interdicti ad haec loca confugere, et ibi divina celebrare, aut iisdem interesse. Porro per *suburbia* intelliguntur aedificia extra muros civitati interdictae contigua, vel prope illam existentia, ad quae incolae civitatis commode pro divinis audiendis, et cele-

brandis se conferre possunt; per *aedificia continentia* autem intelliguntur, quae non contigua quidem urbi, sed propinqua tamen sunt; Franc. *in cap. si civitas cit. n.* 6. Palao *n.* 2. Pirh. *num.* 225. *not.* 1. Vviest. *loc. cit.* Quantam autem propinquitatem habere debeant, ut censeri debeant inclusa interdicto, pro regula communiter assignatur, tunc censeri inclusa, quando ita propinqua sunt, ut pro audiendis divinis absque gravi difficultate populus eo se recipere possit, prout antea dictum de suburbiis; Palao *loc. cit.*

327

2. Interdicta civitate, vel dioecesi interdicta etiam censetur ecclesia cathedralis; Sayr. *lib.* 5. *thesaur. cap.* 30. *n.* 10. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 22. Palao *n.* 3. Vviest. *n.* 126. Reiffenst. *n.* 194. Magnif. P. Schmier *n.* 257. contra Covar. *in c. alma. p.* 2. §. 1. *n.* 4. Ratio est, quia alias enervaretur vis interdicti generalis contra textum *cap. si civitas cit.* Neque obest *c. quamvis* 4. *de praeb. in* 6. ubi nomine ecclesiarum non comprehenditur ecclesia cathedralis in casu odioso, nisi exprimatur; quia ibi tantum quaestio erat, an sub nomine ecclesiae, ad cujus aliquod beneficium quispiam impetravit litteras provisorias intelligatur ecclesia cathedralis; hic autem quaestio est, an sub interdicto lato in totam dioecesim, vel civitatem episcopalem comprehendatur ecclesia cathedralis, qui casus est prorsus diversus; nemo enim ambigit, sub toto corpore etiam includi caput.

328

3. Interdicta dioecesi, censentur interdictae civitates, et omnia loca dioecesi; Palao *n.* 4. Vviest. *loc. cit.* contra Bonac. *tom.* 1. *de censur. D.* 5. *part.* 1. *n.* 11. Ratio est, quia dioecesis coalescit ex civitatibus, villis, et pagis; ergo interdicta dioecesi, censentur interdictae omnes illius partes, sicut interdicta civitate, censentur interdictae omnes ecclesiae, in illa civitate contentae.

329

4. Interdicta aliqua ecclesia, interdictae censentur capellae illius, et coemeterium contiguum; Sayr. *l.* 5. *c.* 2. *n.* 15. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 25. *et* 27. Palao *n.* 5. Vallens. §. 11. *n.* 3. Engl *n.* 83. Pirhing. *n.* 225. Konig. *n.* 44. Vviest. *n.* 125. Reiffenst. *n.* 191. la Croix *n.* 410. Schmier. *n.* 410. et habetur *cap. si civitas cit. vers. ratione quoque.* Ratio est, quia eodem accedunt, et censentur illius partes. Unde argumento a sensu contrario infertur, interdicto coemeterio, vel capella per speciale aliquod interdictum, nullatenus censeri interdictam ecclesiam.

330

5. Quando terrae alicujus domini interdicto locali generali subjiciuntur, comprehenduntur sub illo omnes terrae, in quas dominium absolutum, et plenum habet; Palao *n.* 6. Manetque hoc interdictum, etiamsi dominus terras ejusmodi vendat, vel alio modo alienet, et non incolae, sed ipse dominus causam dederit interdicto; quia etsi tunc cesset causa, ob quam latum est interdictum, non tamen hoc ipso sequitur ipsum etiam interdictum cessare, sed tantum sequitur auferendum. Ratio est, quia cum absolute latum sit, secum terra ejusmodi interdictum defert, ad quemcunque transeat; Ugolin. *tab.* 5. *c.* 12. *n.* 3. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 30 Palao *n.* 6. *vers. sed rectius.* Porro ut hujusmodi extensio locum habeat, requiritur 1. ut ejusmodi terram talis dominus tempore interdicti lati possederit; nam ad terras, post interdictum latum de novo acquisitas, interdictum se non extendit, nisi in sententia interdicti ita expressum fuerit; quia sententia ex se non respicit futura; *arg. cap. fin. de rescript.* ubi cavetur, quod gratia ad futura non extendatur; igitur a fortiori nec poenae sic extendendae sunt; Palao *loc. cit. vers. ad terras* 2. ut terrae ejusmodi sint sub talis domini proprietate, et dominio; et hinc interdicto tali non subjiciuntur terrae, in quas solum habet jurisdictionem, administrationem, usumfructum; item in quas dominium directum duntaxat habet, quia illas dedit in hypothecam, emphyteusim, feudum, nisi aliud exprimatur; Palao *loc. cit. vers. quodsi.* Ratio est, quia illud interdictum potius in damnum feudatarii, vel hypothecarii cederet, 3. ut talis dominus ejusmodi terrae plenum dominium habeat; nam si partiale duntaxat, distinguendum est; vel enim terra talis pro indiviso est alicujus innocentis: et tunc, ne absque culpa puniatur aliquis innocens, tenendum est, terram illam non subjici interdicto; vel contra illa divisim est nocentis, et innocentis, ita, ut pars ejus uni competat, altera pars distincta alteri; et tunc interdicto subjicitur pars utraque, pars nocentis quidem directe, pars innocentis vero indirecte, et per consequentiam; et hoc ob rationem assignatam *n.* 326. ne scilicet interdictum generale latum in terram domini nocentis eludatur, quod fieret, si populus, habitans in terra directe interdicta, posset ad divina audienda, et celebranda ad partem terrae contiguam accedere; Palao *n.* 6. *cit.*

331

6. Interdicta terra alicujus domini, interdicta censentur non solum templa, ecclesiae, et oratoria, ibi existentia tempore interdicti, sed etiam ea, quae postmodum fuerint erecta; non quia sententia interdicti futura respiciat, sed quia respicit locum, cui eccle-

sia denuo constructa inhaeret, atque insistit; Sayr. *l.* 5. *c.* 3. *n.* 13. Coninck *D.* 17. *dub.* 1. *n.* 16. Palao *n.* 6. *v. deinde.* Idem dicendum, si ecclesiae interdictae pars aliqua adderetur; nam eo ipso etiam pars illa debet censeri interdicta; quia eandem cum partibus praeexistentibus ecclesiam facit, vel saltem accessoria est; accessorium autem sequitur principale. Secus foret, si ecclesia interdicta funditus interiret, et in eo loco alia de novo construeretur; quia haec nova ecclesia non est ecclesia, quae interdicto fuit subjecta, neque illius pars; Palao *l. cit. vers. idem existimo.*

332

7. Interdictum locale omnes tam saeculares, quam regulares, tam incolae, quam exteri, tam exempti, quam non exempti observare tenentur, si speciali privilegio super eo non sint muniti; *cap. authoritate* 4. *et cap. licet* 10. *de privil. in* 6. imo illud observare debet etiam is, qui interdictum locale apposuit; Navar. *cap.* 27. *n.* 161. Sayr. *cap.* 3. *cit. n.* 28. Coninck *n.* 25. Palao *n.* 7. Vviest. *n.* 127. Reiffenst. *n.* 196. la Croix *n.* 414. Schmier *n.* 259. Ratio est, quia haec prohibitio non tam personae facta est, quam loco, ut in eo non celebrentur divina; et cum obligatio interdicti nascatur ex jure communi, ille, qui interdictum apposuit, eidem derogare non potest.

333

8. Interdictum locale semper secum fert interdictum personale, illorum scilicet, qui causam interdicto dederunt; nam hi specialiter sunt interdicti, ita, ut neque in loco illo interdicto; neque alibi divina participare possint, cum tamen alii, qui interdicto locali causam non dederunt, interesse divinis extra locum interdictum possint, ut habetur *cap. si sententia* 16. *hoc. tit. in* 6. et notant Sylv. *V. interdictum* 2. *n.* 7. Suarez *disp.* 37. *sect.* 1. *num.* 15. Coninck *disp.* 17. *dub.* 1. *n.* 5. Palao *n.* 8. Barbosa *in. c. cit. num.* 3. Engl. *n.* 84. Pirh. *n.* 223. Vviest. *n.* 127. Reiffenst. *n.* 197.

334

Dub. 2. quae personae comprehendantur, quando interdicto subjicitur populus, collegium, aut alia quaevis universitas? Resp. Comprehenduntur omnia ipsius membra; adeoque 1. etiam, quia absentes fuerunt, quando latum est interdictum; quia absentia non impedit eos esse membra communitatis interdictae; 2. innocentes, quia non interdicuntur, quatenus innocentes sunt, sed quatenus sunt partes communitatis nocentis. 3. Illi, qui post latum interdictum partes illius communitatis fiunt; quia vere ad communitatem interdictam pertinent. 4. Clerici, et religiosi, si partes communitatis, e. gr. familiae interdictae sint. 5. Concives habitantes in

suburbiis, et locis continentibus; quia reputantur concives illius populi interdicti. *Excipe*, si sint sui juris, suaque onera, et honores distinctos habeant; 6. denique etiam magnales, marchiones, duces, nisi ab hac obligatione privilegio, vel consuetudine eximantur; Suar. *D.* 36. *sect.* 3. *a n.* 2. Palao *D.* 5. *p.* 2. §. 2. *n.* 1. *et* 2. Vviest. *hic n.* 127. *vers. tertio.*

335

Excipiuntur autem ab interdicto generali personaliter lato 1. episcopi, nisi de ipsis fiat expressa mentio; *c. quia periculosum* 4. *h. tit. in* 6. Palao §. 2. *cit. n.* 3. Vviest. *n.* 128. Reiffenst. *n.* 188. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *num.* 262. et teste Palao omnes.

2. Infantes doli nondum capaces, et amentes; quia ob defectum usus rationis capaces non sunt prohibitionis per censuram interdicti appositae: bene tamen prohibentur tradi sepulturae ecclesiasticae: quia haec prohibitio non tam ipsos, quam clericos sepulturos afficit; Sylv. *V. interdictum* 2. *n.* 18. Covar. *in cap. alma p.* 2. §. 4. *n.* 5. Henriq. *l.* 13. *cap.* 42. *n.* 3. Sayr. *l.* 5. *c.* 4. *n.* 21. Avila *p.* 5. *D.* 1. *dub.* 4. *concl.* 1. Bonac. *D.* 5. *p.* 1. *n.* 21. Hurtad. *de interdict. diffic.* 4. *n.* 9. Palao *l. cit. n.* 4. Pirhing. *n.* 240. *vers. praedictis*, Vviestner *n.* 128. Reiffenstuel. *n.* 188.

336

3. Excipiuntur, qui a populo recedunt, alibi domicilium constituturi; nam eo ipso desinunt esse pars illius populi, ob quam rationem interdicto subjiciebantur; Suar. *D.* 32. *sect.* 2. *num.* 34. Sayr. *c.* 4. *cit. n.* 5. *et* 6. Avila *D.* 1. *cit. dub.* 2. *concl.* 1. Palao *n.* 5. Engl. *n.* 83. Vviestner *l. cit.* Circa illos, qui duplex domicilium habent, anceps DD. sententia est. Nam interdicto, saltem quamdiu cum populo interdicto degunt, ipsos subjectos esse contendunt Calderin. *de interdict. membr.* 2. *n.* 39. Angel. *V. interdictum* 1. *n.* 4. Tabien. *V. eodem* §. 10. Rosell. *ibidem n.* 8. Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 16. Palao *n.* 7. quia vere sunt de populo interdicto, et illius honoribus fruuntur; debent ergo illius onera subire. Negant interdictos esse Sylv. *V. interdictum* 2. *num.* 13. Henriq. *cap.* 42. *cit. num.* 2. Sayr. *num.* 18. la Croix *num.* 416. quia cum aeque pars populi interdicti, et non interdicti sint, nulla est ratio, ob quam populi interdicti onus subire debeant potius, quam frui libertate populi non interdicti.

337

4. Excipiuntur probabiliter exteri, etsi diu in populo habitent, ut scholastici, et mercatores; quia esto, quod plerumque legibus populi adstringantur, non tamen illis, quae singulares personas,

quatenus sunt partes talis populi, afficiunt, uti est lex interdicti; quia exteri ad populum non pertinent, nec sunt pars illius; Navar. *man. c.* 27. *n.* 167. Henriq. *c.* 42. *cit. n.* 3. Sayr. *n.* 19. Avila *dub.* 4. *cit. concl.* 10. Coninck *D.* 17. *dub.* 1. *num.* 12. Bonac. *D.* 5. *p.* 2. *n.* 20. Palao *loc. cit. n.* 6. Vviest. *n.* 128. la Croix *num.* 410.

338

5. Interdicto populo, clerus non censetur interdictus, nec contra interdicto clero, populus; quia nomine populi saeculares tantum veniunt intelligendi, et nomine cleri soli ecclesiastici; Sayr. *l. cit. n.* 25. Suar. *D.* 32. *sect.* 2. *n.* 24. *et* 25. Avila *concl.* 6. Coninck *n.* 8. Palao *n.* 8. Pirh. *n.* 220. *not.* 2. Engl *n.* 85. Vviest. *n.* 128. Reiffenst. *n.* 186. la Croix *n.* 411. Schmier *n.* 261. An vero populo interdicto, loca illius populi interdicta sint, controversia est apud DD. Affirmant aliqui cum Covar. *in c. alma p.* 2. §. 1. *n.* 7. ne interdictum populi frustraneum sit, si clerici possent apertis januis, et campanis pulsatis in ecclesiis illius populi divina peragere. Sed merito negant Navar. *c.* 27. *cit. n.* 167. Sayr. *n.* 16. Coninck *n.* 20. Palao *n.* 11. Vviest. *num.* 129. Ratio est, quia interdictum personale a locali distinguitur, nec unum aliud infert. Neque est inconveniens, interdicto populo, posse clericos divina in ecclesiis illius populi celebrare, cum ecclesiae non sint interdictae. Quodsi autem ex populo interdicto aliquis assistere divinis vellet, expelli debet: si expelli non possit, cessare debebant clerici ab illorum celebratione, non ex lege interdicti, sed ad vitandum scandalum, et cooperationem ad peccatum; Palao *n.* 11. *cit.*

339

6. Interdicto clero alicujus ecclesiae, non hoc ipso talis ecclesia interdicta censetur: ut proinde id non obstet, quo minus in tali ecclesia divina celebrare alii clerici, eaque audire laici possint; gloss. *in cap.* 16. *V. in clerum h. tit. in* 6. Covar. §. 1. *cit. n.* 7. Barbosa *in cap. cit. num.* 7. Pirh. *num.* 222. *not.* 5. Engl *n.* 83. Vviestn. *n.* 130. *v. quinto.* An vero interdicto clero alicujus loci, sub nomine cleri contineantur etiam religiosi, dissident inter se DD. Covar. §. 1. *cit. n.* 8. Navar. *n.* 167. Suar. *n.* 13. et alii apud *Palao* volunt contineri, ex ratione, quia communitas dividitur in clerum, et populum; at religiosi etiam laici sive mares, sive foemine, non sunt de populo; ergo sunt de clero, ergo interdicto clero, etiam ipsi interdicti censendi sunt. Sed probabilius non continentur hujusmodi interdicto, licet istud latum sit a pontifice, vel alio, qui in saeculares, et regulares jurisdictionem habet; Sylv. *V. interdictum* 2. *n.* 19. Henriq. *c.* 42. *cit. n.* 3. Sayr *n.* 29. Coninck

n. 8. Palao *n.* 9. Engl. *n.* 85. Pirh. *n.* 220. *not.* 2. *v. porro*, Vviestn. *n.* 130. Reiffensl. *n.* 187. la Croix *num.* 410. Ratio est, quia esto religiosi sub nomine cleri comprehendantur in favorabilibus, non tamen in poenalibus, et odiosis, utpote qui diversis legibus, et constitutionibus reguntur. *Excipiuntur* 1. religiosi, qui beneficium saeculare possident; nam hi cum clericis saecularibus unum corpus constituunt: cons. sub interdicto clerici intelliguntur. *Excipitur* 2. nisi interdictum latum sit sub nomine personarum ecclesiasticarum: nam tali interdicto comprehenduntur etiam religiosi quicumque utriusque sexus; quia vere sunt personae ecclesiasticae, ad ecclesiam, et illius jurisdictionem directe pertinentes; *Pirh. Vviesl. l. cit.*

340

Quaeritur 2. de causis interdicti. *Et* 1. *quidem dubitatur*, quae sit causa efficiens, seu minister interdicti? Resp. Ministrum, et causam efficientem, seu minister interdicti esse, qui jurisdictionem in foro contentioso habet: et regulariter, qui sententiam excommunicationis, et suspensionis ferre potest, etiam interdicere potest; Suar. *D.* 36. *sect.* 1. *n.* 2. Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 3. §. 1. *n.* 1. Vallens. *hic* §. 12. *n.* 1. Pirh. *ibidem n.* 243. et colligitur ex *c. cum ecclesiarum* 3. *de offic. ord.*

341

In specie interdicere possunt 1. Pontifex, ejus legatus, nuntius, delegatus, subdelegatus. 2. Episcopus, etiam non consecratus, et quicumque alii, qui jurisdictionem quasi episcopalem in subditos suos habeat. 3. Capitulum sede vacante, medio vicario a se electo juxta trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.* 4. Praelati religiosorum, cum limitatione tamen; nam etsi religiosos sibi subditos ligare possint interdicto personali, non tamen locali loca sibi subjecta; quia haec potestas, etsi de juris rigore ipsis conveniat, eis adempta est per consuetudinem, ut pluribus *citt.* testatur Palao §. 1. *citat. num.* 4.

342

Isti tamen omnes, ut ferre interdictum possint, non debent esse suspensi, vel excommunicati; nam si suspensi, vel excommunicati sint, non denuntiati quidem illicite, denuntiati vero etiam invalide sententiam interdicti ferunt, eo, quod post denuntiationem careant jurisdictione; Palao *n.* 5. Praeterea, ut episcopus clericos sibi subjectos interdicto subjicere possit, de juris rigore debet habere consensum capituli, ut colligitur ex *c. pervenit* 1. *de excess. praelat. c. novit* 4. *et c. seq. de his, quae a praelat. cap. cum in cunctis* 1. *de his, quae a major. part. cap.* Consuetudine tamen ubique

recepta nunc capituli consensus etiam ad interdicendos clericos non requiritur; Suar. *D.* 36. *sect.* 1. *n.* 6. Palao *l. cit. n.* 2.

343

Dub. 2. quod sit subjectum, et finis interdicti, et quam ob culpam ferri possit? Resp. *Interdicti localis* subjectum est locus: sed hic, ut directe subjici interdicto possit, debet esse subjectus jurisdictioni interdicentis; per accidens tamen saepe contingit, ut interdictum se extendat ad loca etiam non subjecta jurisdictioni interdicentis, quando scilicet alias interdictum a judice positum esset frustraneum, prout notavi *supra num.* 326.

344

Interdicti personalis subjectum est persona, vel communitas: quo differt interdictum ab excommunicatione, quae nunquam fertur in communitatem. Ut vero persona aliqua subjici interdicto possit, debet 1. esse subjecta jurisdictioni interdicentis; alias ejus praeceptis, et sententiis ligari non potest, 2. debet esse rationis compos; alias incapax est praecepti, et poenae praecepto annexae.

345

Finis interdicti est culpae emendatio, seu punitio. Culpa autem ista debet esse peccatum mortale, quia interdictum est poena gravissima, et cum etiam innocentes quandoque feriat, gravior aliquo modo, quam excommunicatio: et hinc ob solum peccatum veniale ferri non potest. Imo si generale, personale, vel locale sit, nullo modo in jure fertur, nec ferri ab alio potest, quam a pontifice, ob culpam quantumvis gravem alicujus privatae personae, nisi ea culpa sit culpa capitis, vel communitatis; *arg. cap. non est vobis* 11. *de sponsal.* et deciditur *in conc. Basil. sess.* 20. Navar. *man. c.* 27. *n.* 168. Sot. *in* 3. *dist.* 22. *q.* 3. *art.* 1. Covar. *in cap. alma p.* 2. §. 1. *n.* 4. *et* 5. Sayr. *l.* 9. *c.* 11. *a num.* 9. Henriq. *l.* 13. *c.* 50. *n.* 1. Suar. *D.* 36. *sect.* 3. *n.* 5. 6. *et* 7. Avila *p.* 5. *D.* 3. *dub.* 1. *concl.* 5. Coninck *D.* 17. *dub.* 1. *fin.* Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 4. *n.* 4. Hurt. *de interd. diffic.* 13. *n.* 38. Palao *D.* 5. *p.* 3. §. 2. *n.* 3. Ratio est, quia poena debet proportionari culpae, et cum haec sit poena communis, culpam communem requirit.

346

Intelligi autem hoc debet, si interdictum sit absolutum, et integrum; nam si partiale, et ad breve tempus, ut pluribus *citt*, docet Palao *n.* 9. ob culpam venialem injungi potest; quia est levis poena, et facile amovibilis. Non autem, si interdictum sit absolutum, et integrum. *Neque obstat*, quod ob peccatum veniale incurratur excommunicatio minor; nam interdictum, praeterquam

quod pluribus bonis spiritualibus privet, quam excommunicatio minor, difficilius praeterea tolli, quam excommunicatio minor, potest, cum ab hac absolvere possit quivis sacerdos, qui absolvere a mortalibus potest; Konig *hic n.* 47.

347

Dub. 3. an pro delicto a capite, vel communitate commisso in retinendo aere alieno possit interdictum ferri? *Certum est* pro tali delicto absque speciali summi pont. licentia non posse ferri *interdictum locale generale;* quia ita expresse cautum est *in extr.* 2. *int. comm. h. tit.* quam confirmavit *Clemens VIII. in bulla* incipit *licet ea edita* 1530. 9. *cal. jun.* et est 35. ejusdem in bullario. Quoad *interdictum locale speciale*, e. g. unius, vel alterius ecclesiae, an pro debito pecuniario imponi possit, controvertunt DD. Affirmant Navar. *c.* 27. *cit. n.* 168. Sayr. *c.* 11. *n.* 19. Suar. *sect.* 3. *num.* 8. ex ratione, quia praedicta *extravagans* solum loquitur de interdicto generali. Sed verius contrarium docent Covar *in c. alma p.* 2. §. 1. *n.* 5. Avila *p.* 5. *D.* 3. *dub.* 3. *concl.* 2. Palao *D.* 5. *p.* 3. §. 2. *n.* 5. Ratio est 1. quia in praedicta *extrav.* prohibetur, ne supponatur interdicto provincia, civitas, castrum, locus, territorium; atqui locus tam de interdicto locali generali, quam de speciali intelligitur, 2. solutio debiti pecuniarii facile aliis viis obtineri potest absque innocentum periculo, 3. interdictum locale generale ideo ob causam pecuniariam ferri non potest a potestate ordinaria, ne ob temporalem causam, et quae alia via emendari potest, innocentes detrimentum patiantur, haec autem ratio procedit etiam in interdicto locali speciali; ergo nec istud imponi potest ob debitum pecuniarium.

348

Quoad interdictum personale distinguendum est inter speciale, et generale. *Generale personale* probabilius nec ipsum ob aeris alieni retentionem, a capite communitatis factam, imponi potest; Henriq. *l.* 13. *c.* 50. *num.* 3. Avila *dub.* 3. *cit. concl.* 4. Sayr. *c.* 11. *a n.* 19. Palao *n.* 6. *Neque obstat*, quod *cit. extrav.* tantum loquatur de interdicto locali; non enim idcirco statim dicendum est, quod concedat ferri interdictum personale, cum ratio prohibendi interdictum locale se extendat etiam ad interdictum personale generale, ne scilicet innocentes graventur ob talem causam temporalem. *Speciale personale* pro debito pecuniario ferri quidem potestate ordinaria potest in personam, quae est in culpa; nam contrarium nullibi cautum est: non tamen ob culpam alienam; quia cum tale interdictum propriam personam ubique afficiat, culpam in ipsa supponit; Sayr.

c. 11. *n.* 5. Suar. *D.* 36. *sect.* 3. *a. num.* 2. Hurtad. *diffic.* 13. *n.* 19. Palao *l. cit. n.* 7.

349

Dub. 4. quae sit forma servanda in impositione interdicti? Resp. nullam esse praescriptam; cons. ea sufficiet, quae voluntatem imponentis exprimat; Palao §. 2. *cit. n.* 10. Vallens. *hic* §. 13. *n.* 3. Ut vero licite imponatur, debet ferri in scriptis, et ibi exprimi causa, ob quam fertur, et exemplar tradi parti intra mensem, si petierit; alioquin interdicens ab ingressu ecclesiae per mensem erit ipso jure suspensus.

350

Quaeritur 3. qui sint effectus interdicti? Resp. Quatuor enumerari. 1. Privatio activa, et passiva sacramentorum; *cap. responso* 43. *h. tit. et cap. si sententia* 16. *eodem in* 6. 2. Privatio activa divinorum officiorum; *c. permittimus* 57. *eodem.* 3. Privatio activa, et passiva ecclesiasticae sepulturae; *c. quod in te* 11. *de poen. et remiss. cap. cum et plantare* 3. §. *quodsi, de privil. et cap. episcoporum* 8. *eodem in* 6. 4. Privatio ab ingressu ecclesiae; *cap. sacro* 48. *h. tit. et cap. is cui* 20. *eodem in* 6. Hos omnes effectus post se trahit interdictum, si absolute sit latum; si vero ex voluntate imponentis restrictum sit, eum effectum tantum comprehendet, quem interdicens voluerit; Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 4. *pr.* et ab hoc *citt.*

351

Dub. 1. quorum sacramentorum administratio, et receptio prohibeatur tempore interdicti? Discurrendum est per singula sacramenta. Primum est *baptismus*. Hic tempore cujuscunque interdicti concedendus est parvulis, ob ejus necessitatem; *cap. non est vobis* 11. *de sponsal.* quae concessio postmodum extensa fuit etiam ad baptismum cujuscumque adulti, sive sani, sive infirmi; *c. quoniam* 19. *h. tit. in* 6. nam quamvis isti sola contritione salvari possint, quia tamen contritio difficulter haberi potest, ideo ecclesia beneficium hoc ipsis denegare non voluit. Potestque administratio ista, et debet, non obstante quocumque interdicto, fieri solemniter, ritibus consuetis, et apertis etiam januis templi; quia cum permittitur baptismus, non censendus est permitti aliter, quam quo modo de jure faciendus est; Navar. *man. c.* 27. *n.* 177. Henriq. *l.* 13. *c.* 45. *n.* 1. *et c.* 53. *n.* 4. Sayr. *l.* 5. *thesaur. cap.* 7. *num.* 3. Suar. *D.* 33. *sect.* 1. *n.* 2. Avila *p.* 5. *D.* 4. *sect.* 1. *dub.* 4. *concl.* 1. Bonacin. *D.* 5. *p.* 3. *n.* 2. Layman. *l.* 1. *tract.* 5. *part.* 4. *c.* 2. *num.* 1. Palao *p.* 4. *cit.* §. 1. *n.* 2. Pirhing *n.* 228. *hic*, Vviestner *ibidem n.* 132. Et hoc ita verum est, ut si fons non sit benedictus, benedici etiam tempore interdicti possit; *Suar. Bonac. Pal. l. citt.* et alii commu-

niter. Idem dicendum, quando minister est interdicto generali personali subjectus; nam interdictum personale generale non ligat arctius, quam generale loci, quo non obstante, permittitur ministratio baptismi; Filiuc. *tract.* 18. *c.* 2. *num.* 33. Bonacina *p.* 3. *cit.* §. 1. *n.* 5. Palao *l. cit. n.* 5. Aliud dicendum de ministro specialiter interdicto: nam iste, quamvis in casu necessitatis privatim baptizare possit, non tamen hoc potest extra hunc casum; quia his personis, sicut, et excommunicatis nullus est favor concessus, qui tamen concessus esset, si seclusa necessitate baptizandi, possent ministrare hoc sacramentum; Sayr. *c.* 7. *cit. n.* 6. Suar. *sect.* 1. *cit. n.* 8. Filiuc. *n.* 33. *cit.* Bonacin. *n.* 5. Palao *n.* 5.

352

Secundum est *confirmatio.* De hoc idem dicendum, quod de baptismo, nam, quamvis ista non sit sacramentum necessitatis, est tamen baptismo accessorium, et illius quasi complementum, ideoque concesso hoc etiam illud concessum videtur, non utcumque, sed cum omni sua solemnitate, apertis januis, sicut si interdictum non esset; Sylv. *V. interdictum* 5. *n.* 9. Covar. *p.* 2. §. 2. *n.* 7. Sayr. *cap.* 7. *cit. n.* 6. Suar. *sect.* 1. *num.* 7. *Bonacin. n.* 4. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 31. *n.* 23. Layman *c.* 2. *cit. n.* 1. Palao *n.* 6. Pirh. *n.* 229. *et* 230. *not.* 2. Vviest. *n.* 133. Reiffenst. *n.* 199. *et* 200. la Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 418. et sumitur ex *cap. quoniam* 19. *h. tit. in* 6: ubi additur, posse etiam in loco specialer interdicto confici chrisma; quia est necessarium confirmationi, et hac concessa, concedi debent, quae ad illam conficiendam sunt necessaria; Palao *n.* 6. *cit. Dubitatio* esse potest de ministro, et suscipiente, quae dirimi distinctione potest; nam si interdictum sit generale, ministrare sic interdictus, et recipere hoc sacramentum potest, non vero si specialiter persona sit interdicta: et quidem sic interdictus ministrare licite non potest; quia *cap. clerici* 3. *c. latores* 4. *de cler. excomm. ministr. et cap. si sententia* 16. *h. tit. in* 6. tam excommunicati, quam interdicti prohibentur ministrare divina; recipere vero hoc sacramentum nequit; quia ut licite illud recipiat, prius satisfactionem exhibere, vel si hoc nequeat, cautionem praestare debet; *arg. c. alma* 24. *h. tit. in* 6. Suar. *n.* 9. Bonac. *n.* 4. Palao *n.* 7. Vviest. *n.* 133.

353

Tertium est *sacramentum poenitentiae.* Hoc jure antiquo solis moribundis, et peregrinis concedebatur; *cap. quod in te* 11. *de poen. et remiss.* Jure recentiore conceditur omnibus, duplici conditione apposita; *c. alma cit. Prima* est, ne poenitens sacramentum hoc recepturus sit excommunicatus excommunicatione reservata, et imposita, quod interdicto pertinaciter causam dederit; Suar. *D.* 33. *sent.* 1. *num.* 15.

Avil. *p.* 5. *D.* 4. *sect.* 1. *dub.* 3. *concl.* 4. Bonac. *D.* 5. *p.* 3. §. 3. *n.* 1. Palao *l. cit. n.* 8. Pirh. *n.* 231. Reiffenstuel. *n.* 201. *Secunda* est, ne absolvendus causam culpabilem interdicto dederit; nam eo casu debet prius satisfactionem condignam exhibere, vel de satisfaciendo cautionem idoneam praestare, aut si neutram possit, jurare debet se satisfacturum, cum primum poterit, uti cavetur *c. alma cit.* Suar. *l. c. n.* 20. Bonac. *n.* 2. Palao *n.* 8. *cit.* Barbos. *in c. alma cit. n.* 4. Engl. *n.* 93. Pirh. Reiffenst. *l. citt.* Quod dictum est de receptione hujus sacramenti, etiam dicendum de ejus administratione; potest enim administrari in loco interdicto, et a persona generaliter interdicta, non vero a persona specialiter; quia huic quaelibet sacramentorum ministratio extra casum necessitatis prohibita est: si tamen ab interdicto specialiter etiam denuntiato administretur, probabilius sacramentum validum erit; quia interdictum non jurisdictionem, sed usum divinorum tollit; Bonac. *l. cit. n.* 2. Palao *n.* 8. *cit. fin.*

354

Quartum est *sacramentum eucharistiae.* Hoc tempore interdicti localis, aut personalis generalis potest, et debet administrari his, qui constituti sunt in probabili mortis periculo vel ob infirmitatem, vel ob aliam causam extrinsecam, qualis est navigatio diuturna, praeliatio, partus difficilis, condemnatio ad mortem, dummodo interdicto causam non dederit, aut fuerint aliunde specialiter interdicti; nam hi, ut ministrari eisdem eucharistia hoc casu possit, debent ante praestare satisfactionem condignam, vel si hanc praestare nequeant, cautionem pignoratitiam, fidejussoriam, vel saltem juratoriam; *c. quod in te* 11. *de poen. et remiss. c. permittimus* 57. *h. tit. et c. alma* 24. *eod. in* 6. Potestque hoc casu ac debet SS. sacramentum ad domum aegroti deportari solita cum solemnitate, comitantibus clericis, candelis accensis, pulsatis cymbalis; *c. sane* 10. *de celebr. missar.* Delato sacramento etiam licitum est sacerdoti populo illud ostendere ad adorandum, et cum ipso eidem benedicere; quia per interdictum non prohibetur visus, ostensio, et adoratio, nisi in missae sacrificio; Sayr. *l.* 5. *c.* 7. *n.* 28. Suar. *D.* 32. *sect.* 1. *n.* 7. Palao *p.* 4. *cit.* §. 1. *n.* 10. Pirh. *n.* 232. Vviest. *n.* 135. Extra mortis articulum nec ministrare, nec recipere eucharistiam licet in loco interdicto, etiam personis innocentibus; *c. quod in te c. permittimus*, *et c. alma cit. Excipitur,* nisi super ejus receptione speciali privilegio muniti sint, sicut fere sunt religiosi, et moniales. *Compend. privil. societ. JESU interdictum*, *et V. communicare,* Vviest. *n.* 135.

355

Quintum est *extrema unctio*. Hoc sacramentum ex constanti omnium sententia in nullo interdicto locali, aut personali ministrari potest, etiam illis diebus, quibus juxta *infra n.* 356. dicenda celebrare divina, et interesse iisdem permissum est; *c. quod in te cilt. et c. non est vobis* 11. *de sponsal.* Et extenditur prohibitio haec etiam ad clericos, et ex his ad illos quoque, quibus alias concessum est tempore interdicti sacrificium missae, et divina officia celebrare, ut colligitur ex *c. quod in te cit.* ubi postquam pontifex dixit, omnibus tempore interdicti prohibitam esse extremam unctionem, et ecclesiasticam sepulturam, subdit, sepulturam ecclesiasticam clericis servantibus interdictum concedendam esse; tacite ergo prohibitionem extremae unctionis in vigore suo relinquit; *arg. c. nonne* 5. *de praesumpt. Excipitur* 1. qui privilegium speciale circa hoc sibi concessum habent, quale habent religiosi mendicantes, et qui cum iis in privilegiis communicant; nam hi ministrare, et recipere hoc sacramentum tempore interdicti possunt, ex privilegio relato in *compend. min. V. unctio extrema,* et in *compend. privil. societ. V. eod. Excipitur* 2. si infirmus nullum aliud sacramentum possit recipere; tunc enim potest illi extrema unctio ministrari ex praesumpta ecclesiae voluntate: quia non est credendum, ecclesiam suis fidelibus, et maxime morituris, subsidium sacramentorum denegare, velle maxime cum salus aeterna infirmi, sacramento non recepto, non leviter periclitetur, cujus periculum maxima ex parte temperatur, sacramento extremae unctionis recepto; Chapeauvill. *de mod. administr. sacram. temp. pest. post c.* 4. *q.* 3. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 1. *vers. de sacramento extremae unctionis*; Palao *D.* 5. *p.* 4. §. 1. *n.* 20. Pirhing *n.* 234. Konig *n.* 50. Vviest. *n.* 136. Reiffenst. *n.* 203.

356

Sextum est *ordo*; de quo certa sententia est, in loco interdicto, et personis specialiter interdictis nullo modo conferri posse; bene tamen generaliter interdictis in loco non interdicto; Covar *in cap. alma p.* 2. §. 3. *n.* 4. Navar. *man. cap.* 27. *n.* 179. Henriq. *lib.* 13. *c.* 45. *n.* 1. Suar. *D.* 33. *sect.* 1. *n.* 45. Laym. *n.* 1. *cit. vers. de sacram. ord.* Palao *n.* 21. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. cap.* 3. *n.* 251. Ratio est, quia quaelibet sacramentorum receptio, et administratio in loco interdicto, et personis specialiter interdictis est prohibita; secus vero iis, qui generaliter interdicti sunt, in loco non interdicto; *cap. responso* 43. *h. tit.* et sacramentum ordinis nullibi reperitur exceptum, ergo etiam de hoc intelligenda est procedere prohibitio generalis. *Excipitur*, si contingeret, in aliqua

provincia esse tantum sacerdotum penuriam, ut sacramentum poenitentiae, et eucharistiae commode infirmis ministrari non posset; tunc enim probabilius licita esset ordinatio in loco interdicto, ut contra *Sylv. Covar. Ugolin.* rectius docent Abb. *in c.* 11. *de sponsal. n.* 8. Henriq. *c.* 45. *cit. n.* 4. Sayr. *l.* 5. *c.* 7. *n.* 38. Bonac. *D.* 6. *p.* 3. §. 3. *n.* 3. Laym. *cap.* 2. *cit. n.* 1. Palao *n.* 23. Pirh. *n.* 235. Vviest. *n.* 136. Ratio est, quia *c. alma cit.* permittuntur aliqua sacramenta administrari, et confici tempore interdicti, consequenter ergo permittenda est ordinatio ministrorum, qui ad id fuerint necessarii; alias inutilis esset ista concessio; *conf.* a pari : ex eo, quod tempore interdicti concessa sit ministratio baptismi, et confirmationis, concessa etiam censetur benedictio fontis, et confectio chrismatis, sine quibus ministrari illa sacramenta non possunt; ergo cum neque sine ministris ministrari sacramentum poenitentiae, et eucharistiae possit, ex horum concessione recte infertur concessa illorum Ordinario; sed ut bene *Sayr.* et Palao *l. cit.* notant, hic casus raro, vel nunquam contingere potest; quia cum episcopus ad locum non interdictum accedere, vel initiandos ad episcopos propinquiores mittere possit, non facile contingere potest talis necessitas.

357

Septimum est *matrimonium*; de hoc satis convenit inter DD. quod ab eo contrahendo removeantur specialiter interdicti, si contumaces existant; quia obicem ponunt gratiae per sacramentum matrimonii recipiendae; an vero illud contrahi tempore interdicti localis, et a personis generaliter interdictis possit; controversia est inter DD. Negant Ugol. *tab.* 5. *c.* 7. §. 3. *n.* 1. et *c.* 10. §. 1. *n.* 1. Suar. *D.* 33. *sect.* 1. *n.* 51. Bonac. *D.* 5. *p.* 3. §. 3. *n.* 8. cum aliis ex ratione, quod sacramentorum receptio generalis interdicti tempore sit prohibita, matrimonium autem non sit exceptum.

358

Sed verius potest contrahi in loco interdicto, et a personis generaliter interdictis. Ita abb. *in c.* 11. *n.* 8. *de sponsal.* Sylv. *V. interdictum* 5. *n.* 9. Covar. *in c. alma p.* 2. §. 2. *n.* 7. Navar. *man. c.* 27. *n.* 179. Henriq. *l.* 13. *c.* 45. *n.* 3. Tolet. *l.* 1. *c.* 20. *n.* 9. Avil. *p.* 5. *D.* 4. *sect.* 1. *dub.* 6. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 8. *n.* 2. Tann. *tom.* 4. *q.* 10. *dub.* 8. *n.* 150. Coninck *D.* 17. *dub.* 2. *n.* 48. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 4. §. 1. *n.* 25. Vallens. *hic* §. 12. *n.* 4. Engl *n.* 94. Pirh. *n.* 236. Vviestn. *n.* 136. *fin.* la Croix *n.* 418. *et* 420. Ratio est, quia matrimonium principaliter est contractus humanus, et politicus, cui ratio sacramenti ex Christi institutione annexa est; atqui cantractus humani tempore interdicti non prohibentur; ergo neque contractus matrimo-

nii ob sacramenti rationem adjunctam censeri debet prohibitus, cum accessorium sequatur naturam principalis; imo etiam specialiter interdicti, si poenitentes, et contriti sint, nullatenus ab eo contrahendo excluduntur: quia non prohibentur ex vi obicis, qui per poenitentiam removentur; Sylv. Navar. Henriq. Tolet. *l. cit.* Sanch. *n.* 5. Palao *n.* 27.

359

Benedici tamen nuptiae tempore interdicti non possunt, ut contra *Rosell. Angel.* et alios docent Navar. *n.* 178. Henriq. *c.* 44. *n.* 8. Sayr. *l.* 5. *c.* 7. *n.* 41. Sanchez *D.* 8. *cit. n.* 10. Palao *n.* 28. Pirhing *n.* 236. la Croix *n.* 420. Ratio est, quia licet benedictio sit accessorium ad nuptias, tamen non ita necessaria est, ut confectio chrismatis ad confirmationem: et praeterea benedictio est diversae rationis a nuptiis; matrimonium enim ad contrahentes spectat, benedictio ad clericos, et sub officio divino continetur: unde sicut istud, ita et benedictio interdicti tempore prohibita erit. *Excipitur*, nisi conjuges privilegium haberent assistendi officiis divinis tempore interdicti; tunc enim possent eorum nuptiae benedici, servato moderamine *c. alma* praescripto; idem dicendum, cum ob festivitates *n.* 365. recensendas, divina officia permittuntur; Palao *n.* 29. et apud hunc *Sylv. Covar. Henriq. Sanchez, Sayr, Bonacin.*

360

Ad argumentum contrarium *n.* 357. allatum dico, illam prohibitionem intelligendam esse de sacramentis pure spiritualibus, et quae ecclesiae ministris dispensanda relinquuntur, quale matrimonioium non est, cum contractu humano, et politico nitatur, et ab ipsis contrahentibus ministretur: eaque de causa non fuit necesse illud a prohibitione generali excipi; quia sub ipsa non comprehendebatur.

361

Dub. 2. quid veniat nomine *officii divini*, dum hoc prohibetur tempore interdicti? Resp. Sub nomine officii divini veniunt, quae primo, et per se annexa sunt alicui ordini sacro, et quae a solis clericis ex institutione Christi, vel ecclesiae fieri permittuntur, uti sunt sacrificium missae, benedictio olei, chismatis, fontis pro baptismo conficiendo, ramorum in dominica palmarum, cereorum in die purificationis, nuptiarum; item benedictio templi, vestium, aut vasorum sacrorum, aquae benedictae, consecratio altaris. Denique horae canonicae, et officium B. V. cum psalmis, et litaniis, si in communi dicantur, et in loco ad id specialiter deputato, et cum ordinaria solemnitate ista omnia tempore interdicti, secluso privilegio, fieri nequeunt; Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 4. §. 2. *n.* 1. Reiffenst. *hic n.* 204. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 48.

362

Dixi 1. *quae primo , et per se annexa sunt alicui ordini sacro* ; unde sub officiis divinis non comprehenditur concio ; quia non ad DEUM , sed ad populum instruendum ordinatur : neque benedictio mensae , recitatio itinerarii clericorum, aliorum psalmorum absque ordine divini officii , litaniarum, adoratio crucis in die veneris sancto etc, modo omittatur solemnitas, cum qua ista fiunt a clericis; Navar. *man. c.* 27. *n.* 176. Henriq. *l.* 13. *c.* 44. *n.* 2. Sayr. *l.*5. *c.* 3. *a n.* 38. Suar. *D.* 34. *sect.* 3. *a n.* 1. Palao *n.* 1. *cit.* Vallens. *hic* §. 12. *n.* 4. Pirh. *n.* 230. Reiffenst. *n.* 205.

363

Dixi , 2. *et quae a solis clericis etc.* ubi comprehenditur etiam recitatio publica , et solemnis horarum canonicarum facta a monialibus : nam licet illa recitatio, ut a monialibus fit, non sit ordini sacro annexa ; quia tamen per se , et ex institutione sua recitatio solemnis horarum canonicarum a ministris ordinis peragitur, et in ordine ad praedictum munus peragendum ministri consecrantur, ea de causa monialibus , quibus haec solemnis recitatio indulgetur, censenda est tempore interdicti prohibita ; Suar. *sect.* 3. *cit. n.* 8. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 2. Pal. *l. cit.*

364

Dixi 3. *cum ordinaria solemnitate* : nam si horae canonicae recitentur in domo privata , vel etiam in aperto campo absque ulla solemnitate , talis recitatio tempore interdicti non foret prohibita ; quia peragitur non ut a ministris ecclesiae, sed tanquam a privatis fidelibus : imo per *c. quod in te* 11. *de poen. et remiss.* horas dicere non cantando, sed legendo clerici possunt bini, vel terni etiam in ecclesia ; similiter non prohibetur tempore interdicti privata recitatio psalmorum gradualium , ac poenitentialium, officii B. V. salutationis angelicae , et similium precationum ad pulsum campanarum etc. Navar. *n.* 176. Laym. *n.* 2. Vviest. *n.* 138.

365

Dixi 4. *secluso privilegio*. talia privilegia complura sunt sive corpore juris communis clausa , sive extra illud ; et 1. quidem hoc privilegium datum est in *c. alma cit.* festivitatibus Natalis Domini , paschae , pentecostes , et assumptionis Beatae Virginis in quibus interdictum suspenditur : quam suspensionem postmodum *Martinus V. constit. incipit ineffabile* , *Eugenius IV. constitut.* incipit *ex excellentissimum* extendit ad festum Corporis Christi , et totam illius octavam : deinde *Leo X.* ad festum Immaculatae Conceptionis pro tota Hispania. In his ergo solemnitatibus licet apertis januis, et cum omni solemnitate sacerdotibus celebrare missam , et alia divina of-

ficia, et fidelibus, modo interdicto causam non dederint, aut aliunde sint specialiter interdicti, sacrificio missae interesse: et probabilius etiam eucharistiam recipere; Suar. *D.* 33. *cit. sect.* 1. *n.* 37. Coninck *D.* 17. *dub.* 2. *n.* 36. Filliuc. *tract.* 28. *c.* 2. *n.* 32. Palao *l. c.* §. 1. *n.* 13. Ratio est, quia jure antiquo omnibus assistentibus missae sacrificio concessum erat de ipso sacrificio communicando participare: ergo cum his diebus possint fideles assistere sacrificio, etiam concessum censetur, ut sub eo communicent. Et forte hanc ob causam textus non fuit usus verbo *assistere* sed *participare*, ut ex eo colligeretur, non solum illos sacrificio missae, et divinis officiis assistere, sed etiam ss. Christi corpus communicando participare posse. Idem dicendum videtur de religiosis, et aliis omnibus, quibus datum est privilegium, ut interdicti tempore possint assistere sacrificio missae; Suar. *l. c. n.* 35. *et* 36. Filliuc. *n.* 42. Palao *n.* 25. contra non paucos alios.

366

2. Per *c. permittimus* 47. *h. tit.* tempore interdicti semel in hebdomade celebrari missa potest ad conficiendam eucharistiam pro infirmis: quae facultas postea *in cap. alma cit.* extensa est, ut jam non semel in hebdomade, sed singulis diebus missae celebrari possint, et officia divina peragi in quibuscumque ecclesiis et monasteriis: modo observentur conditiones *in cap. alma cit.* prascriptae. 1. ut divina fiant submissa voce, h. e. absque solemni cantu, et taliter, ut ab iis, qui extra ecclesiam fuerint, audiri non possint, bene tamen ab iis, qui sunt intra ecclesiam, percipi. 2. ut januae omnes sint clausae, per quas aditus ad ecclesiam patet: debentque portae sic esse clausae, ut ab existentibus extra ecclesiam videri non possint divina officia, ideoque perforatae esse non debent; *arg. clem. h. tit.* ubi arguuntur religiosi, quod in portis ecclesiarum tempore interdicti fecerint foramina, 3. ne pulsentur campanae ad missam, et divina officia; nam cum populus convocandus non sit, sed potius a divinis arcendus, non erat expediens signo usitato ad illius convocationem uti: quod adeo verum est, ut nec usus illius tintinnabuli parvi ad *sanctus*, et elevationem hostiae liceat. Pulsari tamen campanae possunt ad ea, quae non sunt officia divina, e. g. ad convocandum populum pro concione, ad salutationem angelicam, ostensionem reliquiarum, delationem eucharistiae, illiusque comitatum; Sylv. *V. interdictum* 5. *n.* 7. Covar. *p.* 2. §. 4. *n.* 5. Suar. *D.* 34. *sect.* 2. *n.* 19. Palao *p.* 4. §. 2. *n.* 14. Vviest. *n.* 139. 4. ut excommunicati, et interdicti excludantur, intellige, denuntiati; quia hos tantum tenemur vitare; *extrav. ad evitanda saepius cit.* Quodsi interdictus nollet exire post

monitionem, et expelli non posset, cessandum erit a celebratione, sicut supra dictum est de excommunicato. Hoc autem intelligendum est tantum, quando celebratio missae fit in loco interdicto; nam si fiat in loco non interdicto, et interdictus nolit exire, non tenetur sacerdos desistere a celebratione missae: et ratio est, quia jura prohibentia celebrationem coram interdicto loquuntur de loco interdicto, in quo non permittunt celebrari divina, nisi interdictis, et excommunicatis exclusis; Suar. *l. c. n.* 10. Palao *n.* 15. 5. ut ad divina in loco interdicto ex privilegio hoc celebranda non admittantur laici; quia privilegium concessum est tantum clericis: quorum tamen nomine veniunt omnes personae ecclesiasticae, quae privilegio canonis, et fori gaudent, et probabiliter etiam clerici conjugati, neque excludi clerici exteri debent; Palao *n.* 3. et alii ab hoc *cit.* sunt tamen aliqui casus, in quibus etiam tempore interdicti laici non interdicti admitti ad divina possunt, ut cum laico confertur prima tonsura, aut virgo monialis benedicenda est; quia licet hae actiones incipiant a persona laica, finiuntur tamen in ecclesiastica. Item ex necessitate sacrificii, cum sacerdos ministro ad aram indiget, nec clericum habet. Et denique per consequentiam ad privilegium, ut cum dominus, qui tempore interdicti divinis potest assistere, secum ducit comitatum famulorum; Palao §. 2. *n.* 16.

367

Circa privilegium *n. praec.* explicatum duplex occurrit difficultas ulterius explicanda. 1. quidnam veniat nomine ecclesiae, et monasterii, quibus per *c. alma* tempore interdicti conceditur celebratio divinorum? 2. in quonam interdicto locum habet hoc privilegium? *Ad* 1. nomine ecclesiae hic veniunt etiam hospitalia authoritate episcopi erecta, et nomine monasterii tam virorum quam, foeminarum conventus: quia cum hoc sit privilegium et corpori juris communis insertum, late interpretandum est; Covar. *in c. alma pag.* 2. §. 4. *nummer.* 2. Sanchez *leg.* 7. *de matrim. D.* 8. *n.* 13. *fin.* Sayr. *l.* 5. *cap.* 5. *n.* 21. Palao §. 2. *n.* 5. Probabilius autem excluduntur oratoria privata, et alia loca, quae communiter nomine ecclesiae, vel monasterii non veniunt; Calder *tr. de interd. membr.* 6. Franc. *in c. alma* §. *adjicimus n.* 1. Covar. §. 4. *cit. n.* 1. Sanch. *n.* 13. Palao *n.* 7. contra *Navar. Ugolin. Henriq.* et plures alios probabiliter asserentes contrarium. *Ratio est*, quia prohibitio divinorum officiorum, vi interdicti facta, servanda est, nisi in casibus jure expressis; *c. si sententia* 16. *h. tit. in* 6. at solum invenitur excepta celebratio in ecclesiis, et monasteriis; ergo extra ecclesias, et monasteria prohibitio servanda est. *Conf.* finis cur pontifex officia divina fieri permittat in ecclesiis, est, ne

populi devotio tepescat, pullulent haereses, et ecclesiae debilis obsequiis priventur; atqui hinc finis non procedit in oratoriis privatis, et aliis locis; etsi enim in illis non peragantur divina, nullum simile est periculum; ergo etc.

368

Ad 2. concessio haec *c. alma* solum intelligenda est de interdicto locali generali, non speciali; quia textus in principio fecit sermonem de locis interdicto subjectis, et dispositio legis ex illius principio interpretationem sumit. *Conf.* quia privilegium in *c. alma cit.* datum, est extensio privilegii antea dati episcopis per *c. quod nonnullis* 25. *de privil.* nam iisdem prope verbis conceptum est; atqui privilegium episcoporum expresse loquitur de interdicto generali loci, neque ad speciale extenditur, ut patet ex textu ibi *cum nomine terrae interdictum fuerit*; ergo etc. Unde quando fuerit interdictum locale speciale, id solum licebit, quod licitum fuit jure antiquo *c. permittimus* 47. *h. tit.* scilicet, ut semel tantum in hebdomada legi missa possit ad renovandam eucharistiam pro infirmis. Quodsi interdictum sit generale personale populi, nihil impedit quotidie celebrari in ecclesiis divina, modo serventur conditiones *num.* 366. relatae: et ratio est, quia ex vi hujus interdicti non sunt interdictae ecclesiae, neque clerici, ut dictum est *supra n.* 338.

369

Dub. 3. quomodo interdictum privet sepultura ecclesiastica? Resp. distinguendo inter species interdicti; nam 1. Si interdictum est generale loci, ejus durantis tempore sepeliri fideles prohibentur; *c. quod in te* 11. *de poen. et remiss.* Et extenditur prohibitio haec non solum ad adultos, sed etiam ad infantes; quia prohibitio ista viventes respicit, quos obligat, ne fidelibus concedant sepulturam ecclesiasticam; Navar. *man. c.* 27. *n.* 168. Henriq. *l.* 13. *c.* 42. *n.* 3. et *c.* 49. *n.* 2. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 2. *n.* 3. Bonac. *D.* 1. *p.* 5. *n.* 9. Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 4. §. 3. *n.* 1. Pirh. *hic num.* 241. *not.* 3. Vviest. *n.* 140. Reiffenst. *n.* 212. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 421. Interdicto tamen sublato, corpora tumulatorum in loco profano exhumanda, et ad sacrum locum transferenda sunt; Engl. *n.* 97. Reiff. *n.* 214. cum aliis *cit.*

370

Excipiuntur 1. clerici, quibus decedentibus conceditur sepultura ecclesiastica, *c. quod in te cit.* modo interdicto speciali personali non sint ligati, vel causam culpabilem interdicto dederint; Suar. *D.* 35. *sect.* 1. *n.* 4. Palao §. 3. *cit. n.* 2. Pirhing *n.* 241. *not.* 3. Vviestner *num.* 140. magnif. P. Schmier. *p.* 1. *de delict. c.* 3. *n.* 253. Intelliguntur nomine clericorum omnes pessonae ecclesia-

slicae, sive saeculares, sive regulares, viri, et foeminae, etiam religionum novitii imo et conjugati, si habitum, et tonsuram deferant, et ab episcopo designati sint alicui ecclesiae in illius ecclesiasticum obsequium; Palao *l. c.* Pirh. *n.* 229. In usu tamen privilegii istius observandae sunt conditiones *c. quod in te cit.* praescriptae; 1. ut sepultura detur his clericis in coemeterio ecclesiae: per quam conditionem videtur excludi ecclesia, quae nomine coemeterii non venit; nam concesso accessorio, non conceditur principale, imo tacite denegatur. Hodie tamen usus obtinuit, ut nomine coemeterii comprehendatur quilibet locus sacer, sepulturae fidelium destinatus; Palao *n.* 3. et hoc teste communis, 2. ut fiat sine compulsatione campanarum: quae conditio explicanda est juxta dicta *n.* 366. 3. ut non fiat cum solemnitate, ecclesiastica scilicet, nam quae pertinent ad humanum honorem, non prohibentur, 4. ut fiat cum silentio, hoc est, absque officiis divinis more ecclesiastico dicendis; Vviest. *n.* 141.

371

Excipiunt aliqui 2. festivitates *n.* 356. *cit.* relatas, ubi putant, quorumlibet defunctorum corpora sepeliri publice, et ritu solemni posse. Fundantur 1. quia, quibus communicamus vivis, defunctis communicare possumus; *can. sane* 1. *caus.* 22. *q.* 2. sed in his festivitatibus licite clerici cum omnibus fidelibus in officiis divinis communicari; ergo etiam cum illis jam defunctis communicare poterunt; 2. sepultura sacra non tam ratione sui, quam ob divina officia ei adjuncta prohibetur; ergo concessis divinis officiis, sepultura etiam concedi censebitur; 3. *c. alma cit.* est favorabile, et nemini nocivum, estque corpori juris communis insertum; ergo est ample interpretandum, ut comprehendat non solum officium divinum, quod pro vivis peragitur, sed etiam quod peragitur pro defunctis.

372

Haec sententia etsi sit valde probabilis; probabilior tamen est negativa, quam tenet glosss. *in Clem.* 1. *V. a jure de sepult.* Covar. *in c. alma p.* 2. §. 5. *n.* 6. Suar. *D.* 35. *sect.* 1. *num.* 13. Coninck *D.* 17. *dub.* 2. *num.* 55. Avil. *D.* 4. *sect.* 3. *dub.* 3. Fill. *tract.* 18. *num.* 99. Hurtad. *de interd. diffic.* 9. Palao §. 3. *cit. num.* 5. La Croix *num.* 421. Ratio est, quia privatio sepulturae ecclesiasticae est effectus distinctus a privatione divinorum officiorum; ergo istis concessis, non hoc ipso videtur concessa sepultura. *Ex quo sequitur*, neque illum, qui habet privilegium assistendi officiis divinis, aut recipiendi sacramenta tempore interdicti, ex vi hujus privilegii tantum, in loco sacro interdicto sepeliri posse; Palao *loc. cit. n.* 7. qui tamen addit, si privilegium alicui concederetur sub hac gene-

ralitate, ut ad divina admitteretur, talem posse ex vi illius ecclesiasticae sepulturae tradi, quia ex illa generali concessione videntur omnes effectus interdicti suspendi.

373

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. axioma illud procedit, ut in ea re, in qua communicamus vivis, etiam communicare defunctis possimus, non autem in diversa; unde cum non communicemus viris in ecclesiastica sepultura, sed solum in officiis divinis, infertur solum in officiis divinis cum defunctis communicare nos posse. *Ad* 2. negatur, ecclesiasticam sepulturam prohiberi ratione divinorum officiorum tantum, siquidem vere ratione sui prohibetur. *Ad* 3. *cap. alma* est late interpretandum, sed non ultra verborum proprietatem, unde cum privilegium illud solum sit de divinis officiis, efficitur sola divina officia, non vero ecclesiasticam sepulturam permitti.

374

2. Si interdictum sit locale speciale, nemini dubium est ecclesiasticam sepulturam prohiberi. Solum est controversia, an exemptio, et privilegium clericis concessum, et *num.* 370. explicatum etiam extendatur ad interdictum locale speciale? *Ratio dubitandi* est, quia *c. quod in te cit.* ubi sepultura ecclesiastica conceditur clericis degentibus, sermo est de interdicto generali locali; non igitur extendi concessio ista debet ad interdictum locale speciale.

375

Sed dicendum, clericum, saltem si illiusmet ecclesiae sit, sepeliri in ea posse; nam esto, quod expediens sit, ut si fieri commode possit, sepeliatur in ecclesia non interdicta, nulla tamen hujus est obligatio, cum nullibi inveniatur clericus a sepultura loci specialiter interdicti exclusus; textus enim *c. quod in te* interdicti generalis duntaxat mentionem facit; non ut excluderet interdictum speciale, sed quia generale frequentius est; Palao §. 3. *n.* 8. Vviest. *n.* 141. Schmier *n.* 253.

376

Dixi, *saltem si illiusmet ecclesiae sit*; nam gravior est dubitatio, an in loco specialiter interdicto sepeliri alii possint? Negant *Sylv. Covar. Henriq.* quia cum habeant ecclesias non interdictas, in quibus sepeliri possunt, non debet ecclesia interdicta ipsis concedi. *Sed etsi hoc* convenientius sit, probabilius tamen potest sepeliri clericus extraneus etiam in ecclesia interdicta non sua; Sayr. *l.* 5. *c.* 8. *n.* 13. Suar. *D.* 35. *sect.* 2. *num.* 4. Avil. *p.* 5. *D.* 4. *sect.* 3. *dub.* 3. *v. secundo*, Palao *n.* 8. *cit. v. si vero.* Ratio est, quia nul-

lus textus concessam clericis sepulturam tempore interdicti localis restringit ad propriam ecclesiam.

377

3. Si interdictum sit personale, iterum constat sic interdictum privatum esse sepultura ecclesiastica, sive deinde generale illud sit, sive speciale; *c. episcoporum* 8. *de privil. in* 6. *et Clem.* 1. *de sepult.* Et idem est, si causam culpabilem interdicto dederit; quia hic habetur ut personaliter interdictus. Neque in hac parte alicui etiam clerico favor ullus conceditur; Palao *l. cit. n.* 10. debet tamen esse denuntiatus, nam post *extrav. ad evitanda* nemini neganda est sepultura ecclesiastica ex vi alicujus censurae, vel sententiae, nisi prius fuerit ea persona, vel sententia denuntiata, ut colligitur ex ipsa *extrav. c. episcoporum cit. et c. ut privilegia* 24. *de privil.* Navar. *c.* 27. *n.* 187. Suar. *D.* 33. *sect.* 3. *a n.* 2. Palao *n.* 10. *cit.* Pirh. *n.* 242. Vviest. *n.* 141. *fin.*

378

Nominatim denuntiatus interdictus, si decedat absque absolutione, et nullum poenitentiae signum dederit, aut talis signi ab ipso dati probabilis nulla sit opinio, extra locum sacrum sepeliendus est. At si constet tale signum dedisse, poterit, praestita indirecta absolutione ab interdicto, ecclesiasticae sepulturae tradi; Sayr. *l.* 5. *c.* 8. n. 22. Avil. *p.* 3. *D.* 4. *sect.* 3. *dub.* 1. *fin.* Palao *l. cit. n.* 11. La Croix *tom.* 8. *l.* 7. *n.* 421. *fin.*

379

Dub. 4. quomodo interdictum privet ingressu ecclesiae? Ut interdictum post se trahat hunc effectum, requiritur specialis sententia; quia non est annexus interdicto absolute, sed est quasi novum interdictum; Palao *tract.* 29. *D.* 5. *p.* 4. §. 4. *n.* 1. Nomine *ecclesiae* autem hic venit quodlibet templum auctoritate episcopi deputatum ad sacra peragenda; *cap. ecclesiae* 9. *de immun. eccl.* Privatus ergo ab ingressu ecclesiae non potest ordinem sacrum exercere in ecclesia, neque ibi officia divina audire: bene tamen hoc potest in oratorio privato, aut agro, nisi simul sit simpliciter interdictus; quia non est privatio absoluta, sed limitata, scilicet in loco illo; Sylv. *V. interdictum* 6. *quaest.* 5. *et V. suspensio n.* 5. Navar. *man. c.* 27. *n.* 175. Covar. *in c. alma p.* 2. §. 1. *n.* 3. Suar. *D.* 35. *sect.* 4. *n.* 6. Avil. *p.* 5. *D.* 4. *sect.* 3. *dub.* 5. *concl.* 4. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 4. Palao §. 4. *cit. n.* 2. Circa hoc interdictum partiale

380

Difficultas 1. est, an in coemeterio possit sic interdictus divina celebrare, vel audire? *Ratio dubitandi est*, quia sepultura in coemerio sic interdicto prohibetur: ergo etiam censenda est prohi-

bita celebratio, et auditio divinorum. *Conf.* nam coemeterium contiguum ecclesiae, tanquam accessorium ecclesiae, sub ecclesia videtur comprehensum: et hinc interdicta ecclesia, etiam ipsum interdicitur; *cap. si civitas* 17. *hoc tit. in* 6.

381

Sed dicendum, posse sic interdictum in coemeterio divina celebrare, et audire, non tamen sepeliri; Covar. §. 1. *cit. num.* 3. Suar. *n.* 12. *et seqq.* Palao *n.* 5. *cit.* et alii ab hoc *cit.* Colligitur ex *c. is cui* 20. *h. tit. in* 6. ubi pontifex loquens de sepultura dixit, sic interdicto eam prohibitam esse tam in ecclesia, quam in coemeterio: cum vero de officiis divinis loqueretur, solum ecclesiam expressit, subdens ibi celebrantem fieri irregularem; ergo satis indicavit, officia divina in coemeterio non esse illa prohibita.

382

Ad rationem dubitandi *neg. cons.* nam accessorium sequitur principale in favorabilibus, non autem in odiosis. *Ad Conf.* interdicta ecclesia, interdicitur etiam coemeterium, non quia accessorium hoc est ecclesiae; sed ne interdictum eludatur, quod in praesenti non procedit, quia hoc interdictum non afficit ecclesiam, sed personam in ordine ad ecclesiam.

383

Difficultas 2. an ita interdictus ecclesiam ingredi, et ibi preces fundere possit tempore, quo ibi divina non celebrantur? *Ratio dubitandi* sumitur ex *can. latorem* 15. *caus.* 33. *q.* 2. ubi cuidam matricidae prohibetur ingressus ecclesiae per annum integrum, et subditur, ut ante fores ecclesiae stans, orans, et deprecans DEUM perseveret: ergo nequit intra ecclesiam orare, et DEUM deprecari.

384

Sed dicendum, considerata ecclesiae intentione, quam habet tum in aedificandis ecclesiis, tum in imponendo hoc partiali interdicto, veriorem esse affirmativam; Navar. *c.* 27. *n.* 170. Sayr. *l.* 4. *c.* 7. *n.* 15. et *l.* 5. *c.* 9. *n.* 22. Avil. *p.* 5. *D.* 4. *dub.* 5. *concl.* 7. Laym. *l.* 1. *tract.* 5. *part.* 4. *cap.* 1. *num.* 4. *vers. per hoc* Palao §. 4. *cit. n.* 5. Engl *hic. num.* 99. Ratio est, quia templa deputata praecipue sunt, ut ibi sacra solemniter peragantur, et populus ad ea audienda congregetur; ergo ingrediens ecclesiam, quando sacra non peraguntur, non videtur illam ingredi formaliter ac proinde nec violare praeceptum impositum, ne ecclesiam ingrediatur, utpote quod intelligi debet de ingressu ecclesiae formali, et secundum suam institutionem.

385

Ad rationem dubitandi in *can. cit.* non fertur interdictum, sed praeceptum prohibitivum in poenam delicti: vel si contendas, ibi imponi interdictum ab ingressu ecclesiae verum, dicendum est, eo textu matricidam privari oratione in templo, cum aliis, quando divina celebrantur: quod indicat textus ipse, quia post primum annum matricida iste jubetur duobus sequentibus stare, et orare in ecclesia inter audientes; signum igitur est, tantum loqui de tempore, quo divina fiunt.

386

Difficultas 3. an ex vi hujus interdicti sic interdictus ab ingressu ecclesiae prohibeatur etiam a recipiendis in ecclesia sacramentis? *Ratio dubitandi* sumitur ex argumento *n.* 384. allato; nam ideo sic interdictus prohibetur ecclesiam ingredi, quando celebrantur divina, quia ecclesia ad id est praecipue deputata; atqui etiam deputata est ad receptionem sacramentorum: ergo etiam haec censetur esse prohibita. *Conf.* receptio sacramentorum est aliquid nobilius, quam divinorum officiorum assistentia: ergo a fortiori excludendus est a sacramentorum receptione.

387

Sed etsi haec sententia sit satis probabilis, probabilior tamen, spectato juris rigore, videtur negativa, quam etiam tenent Henriq. *l.* 13. *cap.* 32. *n.* 2. Avil. *p.* 5. *D.* 4. *dub.* 5. *concl.* 6. Bonac. *D.* 5. *de interd. p.* 5. *n.* 12. Palao §. 4. *cit. n.* 7. Ratio est, quia poenae non sunt extendendae absque manifesto textu, vel ratione; atqui nullus est textus, ex quo colligatur huic partiali interdicto prohibitam esse sacramentorum receptionem; imo ex *c. sacro* 48. *h. tit. et c. is cui* 20. *eod. etc.* non leviter infertur, eam concessam esse, cum ibi solum dicatur huic interdicto prohibita divinorum celebratio, et auditio cum ecclesiastica sepultura; igitur cum mentionem non faciant de sacramentorum receptione, haec intelligetur permissa.

388

Neque obstat ratio dubitandi in contrarium; respondeo enim, quamvis ecclesia deputata sit etiam ad sacramenta ibi percipienda, non tamen vi interdicti hujus partialis sic interdicto prohiberi omnia, ad quae ecclesia deputatur, sed illa tantum, quae ex aliquo textu colliguntur. *Ad conf.* licet sacramentorum receptio sit excellentior, quam assistentia divinorum, non tamen inde probatur, etiam ipsam prohibitam esse, sed solum, quod prohiberi potuerit.

389

Quaeritur 4. quid requiratur, ut obliget interdictum? Resp. Ut liget interdictum, duo requiruntur; 1. ut interdictum denuntiatum sit; alias post *extrav. ad evitanda* nec interdictum locale observare, nec personaliter interdictum vitare tenemur, esto, ipse personaliter interdictus abstinere a divinis debeat, cum primum censura ista ligatur, quia ipsi, sicut excommunicatis, per *extrav. cit.* nullus factus est favor; 2. ut passim observetur interdictum locale ab iis, in quorum gratiam oppositum est, alias si ipsi interdictum non observent, censetur ecclesia illud remittere; *cap. petistis* 20. *de privil.*

390

Dub. 1. quomodo peccet clericus violans interdictum? Resp. Omnes conveniunt peccare mortaliter violando interdictum locale, vel personale, ministrando sacramentum, vel recipiendo, quia contra prohibitionem ecclesiae in re gravi delinquit; Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 5. *n.* 1. Quoad officia divina in loco interdicto dubitat Cajet. *V. interdicti violatio.* Sed reliqui omnes constanter affirmant, ex se, et ex genere suo esse peccatum mortale, nisi ex ignorantia, vel materiae levitate excusetur. Talis materia levis esset, si interdictus assisteret parti officii divini arbitrio prudentis non notabili; Palao *l. cit. n.* 2. qui *n.* 3. addit, exercitio minorum ordinum vix unquam a clericis peccari mortaliter, quia horum ordinum ministeria non exercentur a clericis tanquam propria ordinis, sed qualiter ab aliis laicis exerceri solent.

391

Dub. 2. quomodo peccent laici violantes interdictum? Resp. Si personaliter interdicti sacramentum aliquod sibi prohibitum recipiant, sine dubio peccant mortaliter, quia directe ab eorum receptione vi personalis interdicti excluduntur, et cum materia gravis sit, non est, unde a peccato mortali excusentur. Idem est, si in loco interdicto illud recipiant; quia hoc ipso, quod sacerdotibus prohibita sit talis sacramenti ministratio, cons. laicis prohibita est ejus receptio.

392

Ratione assistentiae in divinis; *Clem. gravis* 2. *h. tit.* quatuor referuntur casus, in quibus omnium sententia laici violantes, vel violare facientes interdictum peccant mortaliter, 1. si compellant clericum loco interdicto publice, et solemniter celebrare; 2. si pulsatis campanis, vel publico praeconio praesumant convocare populum ad audienda divina in loco interdicto; 3. si praesumant impedire, ne excommunicati, vel interdicti nominatim exeant ex loco

sacro, quando sunt a clero admoniti; 4. si ipsimet moniti recusent exire.

393

His addi solent quatuor alii, 1. si violenter se divinis ingerant, quia gravem injuriam irrogant ecclesiae, et ejus ministris; 2. si dolo, et fraude fingentes se clericos esse, vel privilegium habere, divinis assistant, quia decipiunt ministros ecclesiae in re gravi; 3. si more ecclesiasticorum divina officia solemniter peragant, quia ordinis usum usurpant, et gravem injuriam ordini clericali irrogant; 4. si personaliter sint interdicti, et divinis assistant, a quibus vi interdicti per se, et directe excluduntur. Et hoc verum est probabilius, etsi nullus contemptus, vis, aut fraus interveniat, quia assistentia divinis officiis materia gravis est, ad quam si ex voto quis obligaretur, non est dubium, mortaliter in illius transgressione peccaturum; cum ergo ex vi interdicti haec assistentia sit prohibita laicis, efficitur ipsos transgredientes hanc legem graviter peccaturos; Suar. *D.* 34. *sect.* 5. *num.* 4. Filliuc. *tract.* 18. *num.* 54. *et* 81. Coninck *D.* 17. *dub.* 3. *n.* 64. *et* 67. Bonacina *D.* 5. *de interdict. p.* 7. *n.* 1. Palao *tract.* 29. *D.* 5. *part.* 5. *n.* 7.

394

Dub. 3. quae sit poena violantium interdictum? Laicis violantibus interdictum nulla certa poena ipso jure posita est, praeter quatuor casus ex *Clem. gravis* relatos *n.* 392. his enim casibus incurrunt excommunicationem reservatam pontifici, ut constat ex *Clem. cit.* Dubium ergo solum procedit de clericis: circa hos statutum est; 1. ut si personaliter, vel generaliter interdicti, vel in loco interdicto celebrent, vel alium actum ordini sacro annexum exerceant, irregularitatem ipso facto incurrant; *cap. cum aeterni* 1. *de sent. et re jud. cap. cum medicinalis* 1. *cap. is qui* 18. §. *is vero*, *et cap. is cui* 20. *hoc tit. in* 6. Mitius agitur cum non interdicto, si in loco non interdicto celebret, et ad divina sacramenta, et sepulturam admittant interdictos; nam hic ab ingressu ecclesiae arcetur, donec ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempsit, satisfaciat competenter; *cap. episcoporum* 8. *de privil. in* 6. irregularitatem tamen non incurrit, quia nullibi constat, hanc poenam ob delictum istud esse impositam; Sayr. *lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 34. Suarez *D.* 34. *sect.* 3. *n.* 8. Palao *D.* 5. *part.* 6. *n.* 2.

395

2. Juxta complures DD. teste Palao *loc. cit. n.* 4. violatores interdicti localis suspensi sunt ab officio, et beneficio, cons. a jurisdictione, quod colligitur ex *c. fin. de excess. praelat.* ubi sententia temere violantis interdictum, et omnia illius acta irrita de-

clarantur. Verum quia sententia, et acta illa notorie iniqua, et ejus episcopi fuerunt, qui non solum interdictus ipse erat, sed insuper ad interdicti apostolici violationem alios inducere, imo compellere maxima temeritate praesumebat, ex ejus actorum irritatione non infertur legitime quod jure lata sit suspensio in quoscunque interdicti violatores. Quare melius dicitur, eos ab officio, ac beneficio suspendendos, quod colligitur ex *cap. cit.* dispositione altera, quae alios interdicti violatores spectat, et in eos haec poenam decernit; Bonac. *D.* 5. *de interdict. part.* 7. *num.* 4. Gonzal. *in cap. cit. num.* 2. Vviest. *hic n.* 143. *et* 144. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 422.

396

Iidem clerici interdicti violatores non gaudent privilegio, vi cujus in loco sacro sepeliri possunt tempore interdicti per textum: *c. is cui cit.* et argumento a contrario, *c. quod in te* 11. *de poenit. et remiss.* Laym. *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 3. *n.* 3. Vviest. *n.* 144.

4. Clericus, vel religiosus, etiam monialis, violans interdictum locale redditur inhabilis ad electionem tam activam, quam passivam; *c. is, qui* §. *si vero cit.* glossa *ibid. V. ineligibilis*; Sylv. *V. interdictum* 6. *n.* 2. Suarez *sect.* 4. *n.* 16. Palao *n.* 3. Vviest. *num.* 144. Reiffenst. *n.* 220. Extenditur poena haec a plerisque DD. etiam ad violatores interdicti personalis.

5. Religiosi, qui interdictum generale loci, quod ab ecclesia matrice observatur, in suis ecclesiis non observaverint vel celebrando, vel admittendo alios ad divina officia, ultra praedictas poenas excommunicationem incurrunt; Navar. *c.* 27. *n.* 146. Sylv. *loc. cit. num.* 3. Suar. *n.* 18. Laym. *n.* 3. Palao *n.* 5. Vviest. *num.* 144. *fin.* Reiffenstuel *n.* 218. La Croix *n.* 422.

397

Qui vero violant interdictum admittendo aliquem ad sepulturam ecclesiasticam in loco interdicto, vel interdictum in loco non interdicto, extra casus jure permissos, incurrunt excommunicationem majorem; *Clem.* 1. *de sepult.* Requiritur tamen, ut interdictus sit denuntiatus; estque haec eadem excommunicatio, quae lata est adversus sepelientes excommunicatos in loco sacro, cum hoc tamen discrimine, quod interdictus sic sepultus non sit exhumandus, nisi forte impoenitentem constiterit decessisse; Suarez *D.* 35. *sect.* 1. *num.* 20. Sayr. *l.* 5. *c.* 8. *n.* 22. Palao *p.* 6. *cit. n.* 8.

398

Quaeritur 5. quomodo interdictum cesset? Resp. distinguendo inter interdicta, et modum, quo latum illud est. Nam si pro certo tempore, vel sub conditione aliqua oppositum est, eo tempore finito, vel conditione posita, cessat, absque alia absolutione; gloss.

in cap. non est vobis 11. *V. donec de sponsal.* Abb. *ibid. n.* 7. Sylv. *V. interdictum* 3. *n.* 13. Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 11. *numer.* 8. Sayr. *lib.* 5. *thesaur. cap.* 15. *numer.* 2. Suar. *D.* 38. *sect.* 1. *n.* 3. Coninck *D.* 17. *dub.* 6. *concl.* 1. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 4. *cap.* 5. *n.* 1. Palao *tract.* 29. *D.* 5. *part.* 7. §. 2. *num.* 1. Pirhing *hic num.* 252. Vviestner *ibid. numer.* 146. Ante finitum tempus vel conditionem positam absolutione, vel dispensatione indiget, quam praestare nemo alius potest, praeter illum, qui interdictum tulit, vel ejus superior; Palao *n.* 2. cum allegatis. Idem dicendum de interdicto lato in puram poenam; quia est sententia judicis, quam inferior mutare nequit; Suar. *D.* 38. *cit. sect.* 2. *n.* 2. Palao *n.* 2. *cit.* Ex facultate autem, per trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* concessa poterit ab hoc personali interdicto absolvere episcopus, si delictum, ob cujus causam appositum est, occultum fuerit; Henriq. *l.* 13. *cap.* 35. *n.* 2. Avil. *part.* 5. *D.* 6. *dub.* 6. *concl.* 1. *fin.* Palao *n.* 2. *cit.*

399

Quodsi interdictum latum sit absolute, interest an sit locale, vel personale. Si *locale* est, ut si latum sit in ecclesiam, illa destructa, cessat, nisi tamen locus ecclesiae interdictus sit; tunc enim interdictum manebit affixum solo, seu pavimento; Suar. *D.* 38. *cit. sect.* 1. *n.* 13. Bonac. *D.* 5. *de interdict. part. ult. n.* 2. Laym. *cap.* 5. *cit. n.* 4. Palao *n.* 3. Vviest. *n.* 147. La Croix *tom.* 8. *lib.* 7. *n.* 412. *Si personale* est in communitatem latum, cessat, extincta communitate, quae interdicta est: quod verum est, etiamsi aliquis ex ipsa communitate subsistat; quia interdictum communitatis ligat personas privatas, quatenus pars communitatis illius sunt. *Excipitur*, nisi persona, quae sublata communitate subsistit, interdicto causam dederit; nam hujus interdictum non solum commune est, sed speciale personale; *Suar. Pal. Vviest. loc. cit.*

400

Quodlibet autem interdictum cessare potest absolutione, vel dispensatione facta ab eo, qui potestatem ad istud habet. Et quidem si interdictum sit *locale*, sive generale, sive speciale, non reservatum, relaxare illud nullus alius potest, praeter eum, qui jurisdictionem episcopalem habet in eum locum; Pirh. *n.* 252. Vviest. *n.* 147. *v. interdictum*, La Croix *n.* 424. Idem dicendum de interdicto *personali generali*; quia ab hoc absolvere tantum potest, qui habet jurisdictionem in illam communitatem; alias enervari posset efficacia interdicti, et concessa facultate singulis, interdictum cessare contra voluntatem imponentis. Et hoc verum est, ut etiam religiosi ex privilegio, ipsis concesso in ordine ad absolutionem a

censuris, interdictum locale, aut personale generale tollere nequeant; quia absolvere tantum possunt in sacramento poenitentiae, cui nec locus, nec communitas subjiciuntur; La Croix *loc. cit.*

401

Si interdictum sit personale *speciale*, interest, an reservatum illud sit, vel non. *Si primum*, absolvere ab illo nullus alius potest, praeter ipsum, cui est facta reservatio, vel illius superior. *Si secundum*, relaxare illud potest episcopus, et religiosi habentes privilegium absolvendi a censuris; et probabiliter etiam parochus, vel alius proprius sacerdos; quia etiam ab excommunicatione non reservata potest absolvere; Suar. *D.* 38. *sect.* 8. *n.* 9. Coninck *D.* 17. *dub.* 6. *n.* 77. Filliuc. *tract.* 5. *part.* 4. *cap.* 5. *n.* 5. Bonacina *D.* 5. *p. ult. n.* 6. Palao *loc. cit. n.* 7. Pirh. *num.* 252. Vviest. *num.* 147. La Croix *n.* 424.

§. VI.

De cessatione a divinis

SUMMARIUM

402 *Definitio cessationis a divinis.*
403 *Differentia ab interdicto.*
404 *Varietas.*
405 *Effectus.*
406 *An omnes effectus habeat quaelibet cessatio?*
407 *etc. Aliquando tempore cessationis celebrari divina possint?*
411 *An tempore cessationis clerici horas dicere bini, et bini possint?*
412 *An sacramenta ministrari, et recipi?*
413 *An dari sepultura ecclesiastica?*
414 *etc. Quis possit indicere cessationem?*
417 *etc. Ob quale delictum, et qua forma indici possit?*
421 *Quae sit obligatio servandi cessationem?*
422 *An eum servare debeant religiosi exempti?*
423 *Quae sit poena violantis cessationem.*
424 425 *Quis illam relaxare possit?*

402

Annexa est interdicto *cessatio a divinis*, eique ex parte similis: alio nomine *suspensio organorum ecclesiastica*, sive *laudis divinae* vocatur. Definitur, quod *sit prohibitio ecclesiastica clericis imposita abstinendi ab officiis divinis in aliquo loco*; Navar. *man. c.* 27. *n.* 188. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *D.* 5. *p.* 9. §. 1. *n.* 1. Pirh. *n.* 262. *hic.* Haec prohibitio, etsi ob culpam gravissimam alicujus apponatur, non tamen censura est; quia non magis nocentes, quam innocentes afficit: sed est quaedam divinorum officiorum negatio, quam ecclesia clericis sub praecepto injungit in signum doloris, et tristitiae conceptae ob gravissimam injuriam sibi, et honori divino illatam, et in illius reparationem, ut hac ratione delinquens cogatur desistere ab injuria, et exhibere satisfactionem; Sylv. *V. interdictum* 1. *n.* 1. Navarr. *cap.* 27. *cit. n.* 188. Suar. *D.* 39. *sect.* 1. *n.* 3. Laym. *n.* 1. *cit.* Palao *n.* 1. *cit.* Pirh. *n.* 262. Konig, *n.* 52. Vviest. *n.* 121. et colligitur ex *cap. quamvis* 8. *de offic. ordin. in* 6. *clem.* 1. *pr. v. in cessationibus hoc tit.*

403

Differt ab interdicto 1. quia non est censura, cum non in poenam alicujus delicti, sed ad significandam ecclesiae tristitiam indicatur, prout dictum est *n. praec.* 2. quia non a jure, sed semper ab homine imponitur, et immediate afficit locum, personas autem solum mediate, et nunquam determinate, contra quam interdictum; hoc enim semper afficit unam, vel plures determinatas personas, saltem eam, cujus gratia latum est, 3. quia violans cessationem a divinis indictam, licet graviter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, cui tamen obnoxius est temerarius violator interdicti; Vviest. *num.* 121.

404

Duplex autem est cessatio; alia *generalis*, quae respicit provinciam, civitatem, castrum, villam etc. altera *specialis*, quae determinato loco apposita est, scilicet ecclesiae, coemeterio, oratorio etc.

405

Quaeritur 1. quos effectus habeat cessatio a divinis? Resp. Triplex communiter eidem tribuitur, nempe privatio divinorum officiorum, sacramentorum, et ecclesiasticae sepulturae; *c. non est vobis* 11. *de sponsal.*

406

Dub. 2. an omnes hi effectus cuilibet cessationi annexi sint, vel utrum a judice ecclesiastico limitari cessatio possit ad unum solum, vel duos effectus? Non est dubium de pontifice. De reliquis controvertunt DD. Affirmant partialem a quolibet ecclesiastico judice imponi posse; Suar. *D.* 39. *sect.* 2. *n.* 15. *et sect.* 4. *num.* 4. et Filliuc. *tract.* 18. *c.* 9. *n.* 172. *et* 187. ex ratione; quia potestas nullibi videtur restricta judicibus inferioribus pontifice; negat Palao *tract.* 29. *D.* 5. *part.* 9. §. 2. *n.* 3. Rationem dat, quia hi effectus annexi sunt cessationi ex jure communi per *cap. non est vobis cit.* ibi, *nulla divina officia --- celebretis*, *nec permittatis aliquatenus celebrari.* Jus commune autem mutare inferior nequit.

407

Dub. 2. an privilegium concessum in *cap. alma hoc tit. in* 6. ut scilicet clerici officia divina in loco interdicto celebrare submissa voce, januis clausis, et non pulsatis campanis possint, extendatur etiam ad cessationem a divinis? *Ratio dubitandi* est, quia cessatio haec spectato jure antiquo, sub interdicto continebatur. Accedit, quia rationes, quibus motus fuit pontifex, ad concedendum, ut tempore interdicti generalis cum dicta moderatione divina celebrarentur, scilicet ne fidelium devotio tepesceret, ne haereses pullula-

rent etc. procedunt etiam in cessatione a divinis; ergo privilegium interdicto concessum ad cessationem extendi debet.

408

Sed standum est pro negativa, quam etiam defendunt Navar. *cap.* 27. *n.* 188. Suar. *dist.* 30. *sect.* 2. *n.* 21. Avil. *part.* 6. *dist.* 1. *dub.* 3. Palao *part.* 9. *cit.* §. 2. *n.* 6. Vviest. *hic n.* 121. 1. quia cessatio a divinis sub interdicto non comprehenditur, sed ab ipso distinguitur, ut ostensum est *n.* 403. a diversis autem illegitima est illatio; *leg. inter* 83. §. *sacram.* 5. ibi, *sed haec dissimilia sunt ff. de V. O.* ergo etc. 2. si liceret canonicis horas canonicas tempore cessationis generalis publice dicere, sicut licet tempore interdicti, possent, et deberent eas in choro dicere, nec privari possent distributionibus, sed necessario eas lucrarentur; quo posito, non obligaretur illas iisdem solvere, qui causam cessationi dedit, sicut defacto obligatur, *capit. si canonici* 2. *vers. si autem de offic. ordin. in* 6. 3. non est eadem ratio in cessatione, quae in interdicto; nam cessatio a divinis rarissime, et ob urgentissimam causam imponitur et tentatis aliis pluribus mediis, et semper imponitur ob contumaciam alicujus infrigendam; secus contingit in interdicto, 4. si limitationes, quae interdicto licent, licerent etiam in cessatione, cessatio non esset gravamen speciale supra interdictum; quod est contra ecclesiae usum.

409

Eadem est ratio, quando quis privilegium habet audiendi divina, vel celebrandi tempore interdicti; nam vi talis privilegii non potest privilegiatus ea audire, vel celebrare tempore cessationis; Navar. *cap.* 27. *n.* 189. Suar. *n.* 11. *cit.* Bonac. *dist.* 6. *p.* 1. *fin.* Palao *part.* 9. §. 2. *n.* 8. Quod procedit maxime, si privilegium concessum sit singularibus personis: nam si communitati concessum sit, vel personis in dignitate constitutis, non est improbabile extendi ad cessationem; Palao *loc. cit.*

410

Possunt autem tempore cessationis celebrari divina 1. in festivitatibus natalis Domini, paschae, pentecostes etc. *n.* 365. enarratis; nam in his permittuntur divina officia non vi permissionis, sed constitutionis, et ordinationis, ut patet ex *c. alma cit.* ibi, *in illis festivitatibus -- campanae pulsentur, et januis apertis, et alta voce divina officia celebrentur:* ergo adversus hanc constitutionem non potest cessatio, quae indicitur ab inferiori pontifice, habere vim; Suar. *sect.* 2. *cit. n.* 12. Laym. *c.* 6. *cit. n.* 1. Palao *n.* 7. 2. potest celebrari missa semel in hebdomada in qualibet ecclesia pro renovanda eucharistia; debet tamen unus solus minister, vel ad

summum duo tunc adesse juxta decretum Soteris pontificis; *can. hoc quoque* 61. *de consecr. dist.* 1. Imo ut Suarez *sect.* 2. *cit. n.* 20. notat, quolibet die fieri sacrum potest, si necesse sit conferri viaticum, nec adsit eucharistia, modo istud non fiat in fraudem cessationis; ideoque in missa, quae semel in hebdomada permittitur, consecrandae sunt tot formulae, quot pro tota hebdomada necessariae reputantur.

411

Dub. 3. an tempore cessationis clerici horas dicere bini, et bini in ecclesia possint? *Ratio dubitandi* sumitur ex *cap. non est vobis* 11. *de sponsal.* ibi, *nulla divina officia -- permittatis aliquatenus celebrari. Conf.* quia ejusmodi recitatio *cap. quod in te* 11. *de poen. et remiss.* conceditur tempore interdicti; igitur facultas ista ad cessationem trahenda non est. Sed verius affirmativam docent Henriq. *lib.* 13. *cap.* 53. *n.* 2. Suar. *dist.* 39. *sect.* 2. *n.* 14. Bonacina *dist.* 6. *p.* 3. *num.* 3. Layman *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *c.* 6. *n.* 2. Palao *p.* 9. *cit.* §. 2. *n.* 10. quia haec recitatio non est publica, et solemnis, sed privata, quae nec interdicto, neccessatione tollitur. Idem extra ecclesiam haec recitatio licet; ergo etiam in ecclesia permissa erit. Neque obstat *cap. non est cit.* quia intelligendum est de officio publico. Ad 1. *quod in te* dico, ibi non concedi facultatem, sed quod alias licitum erat, declarari.

412

Dub. 4. quae sacramenta ministrari, et recipi tempore cessationis possint? Resp. Etsi videatur dicendum, quod spectato juris rigore, solus baptismus, et poenitentia morientibus, et viaticum ministrari possit, *arg. c. non est vobis cit.* ex benignitate tamen ecclesiae, et gravissimorum DD. authoritate ea sacramenta ministrari, ac recipi possunt, quae tempore interdicti possunt; Covar. *in cap. alma part.* 2. §. 4. *n.* 7. Suar. *dist.* 39. *sect.* 2. *n.* 18. Layman *cap.* 6. *cit. n.* 2. *et* 3. Palao *n.* 11. Pirh. *n.* 262. Igitur cessationis tempore ministrari poterit baptismus tam parvulis, quam adultis, etiam sanis; quia hoc sacramentum est necessarium ob vitae periculum, 2. Confirmatio; quia est quaedam baptismi perfectio, 3. Poenitentia, etiam sanis, quia non est credibile, quod pia mater ecclesia velit fideles suos tam salutari, et ad justificationem necessario remedio privare, 4. Matrimonium absque solemnitate nuptiali; quia etsi sacramentum sit, fundatur tamen in humano contractu. Solum igitur ministrari prohibentur ordo, eucharistia sanis, et extrema unctio infirmis, cum limitationibus tamen *n.* 355. *et* 356. positis.

413

Dub. 5. an revera cessatio a divinis privet sepultura ecclesiastica? *Certum est* privare, si cessatio interdictum supponat. At si cessatio per se sumatur, valde probabile est hunc effectum non habere; quia officii divini, quod tempore cessationis prohibetur, nomen, sepulturam in loco sacro non comprehendit, nec ullibi cautum est, hanc sepulturae privationem illi convenire: igitur asserenda non est: sed dicendum, cessationis tempore non solum clericos, sed etiam laicos in coemeterio, et ecclesia sepeliri posse, sine tamen divinorum officiorum solemnitate; Suarez *sect.* 2. *cit.* *n.* 31. Layman *c.* 6. *n.* 4. Palao *n.* 12. Engl. *n.* 101. Pirh. *n.* 202. Vviesl. *n.* 121.

414

Quaeritur 2. quae sint causae cessationis? *Et* 1. *quidem dubitatur*, quae sit causa efficiens, seu quis possit cessationem indicere? Resp. indici posse ab eo solo qui habet jurisdictionem in foro externo, *ut supra* dictum est de excommunicatione, suspensione, et interdicto; Covar. *in cap. alma part.* 2. §. 2. *num.* 6. Suar. *D.* 36. *sect.* 3. *n.* 2. Palao *tract.* 29. *D.* 5. *part.* 9. §. 3. *num.* 1. Engl *hic* *n.* 102. Pirh. *n.* 263. In specie indicere illam potest 1. pontifex, 2. episcopus, et alii jurisdictionem quasi episcopalem habentes, 3. capitulum sede vacante; Palao *loc. cit.*

415

Sede non vacante, capitulum indicere illam nequit, nisi hoc obtinuerit ex privilegio, vel consuetudine; et tunc non nisi cum his conditionibus, 1. ut accedat consensus episcopi, 2. ut convocentur ad eam decernendam omnes, qui alias pro electione quavis vocari debent, 3. ut simul inter se conferant, an expediat cessationem imponi; qua consultatione facta, ex majori suffragiorum parte est decernenda cessatio, alias sicut electio, sic cessationis decretum irritum erit; *cap. quamvis* 8. *de offic. ordin in* 6.

416

Difficultas est, an duas ultimas conditiones in ferenda cessationis sententia observare debeat, etiam capitulum sede vacante? Affirmat Avil. *part.* 6. *dist.* 2. *dub.* 2. §. *circa quas conditiones*, quia textus *cap. quamvis cit.* has conditiones praescribit observandas a capitulo, seu conventu. Sed melius distinguit Palao *n.* 4. dicens, observari has conditiones debere a capitulo, si cessationem per seipsum indicat; non vero, si per vicarium a se electum vi trid. *sess.* 24. *cap.* 15. *de reform.*

417

Dub. 2. ob quale delictum et qua forma ferri possit cessatio? Resp. 1. delictum hoc debet esse ejus qualitatis, ut adaequet damna ex cessatione provenientia, quae cum gravissima sint, gravissimum delictum exigunt: 2. delictum istud debet esse notorium, et manifestum notorietate facti, ut ejus scandalo possit cessatione occurri: 3. causa, propter quam imponitur, exprimi debet instrumento publico per tabellionem, seu aliis patentibus litteris, sigillo authentico munitis, quae debent tradi ei, contra quem cessatio indicitur: 4. debet prius delinquens moneri, an satisfactionem, et emendationem praestare velit; quia non indicitur, nisi in contumaciam.

418

Ex defectu cujuscunque conditionis ex enumeratis invalida est cessationis indictio; Sayr. *lib.* 5. *cap.* 18. *n.* 16. Avil. *part.* 6. *D.* 2. *dub.* 2. §. *circa* juncto §. *secundo notandum*, Suar. *D.* 39. *sect.* 3. *n.* 13. Coninck *D.* 17. *dub.* 7. *n.* 90. Palao *part.* 9. *cit.* §. 3. *n.* 3. Sumitur ex *cap. quamvis cit. fin.* ubi dicitur: *parte cessante, et supra scripta* (nempe quae in illo *cap.* continentur, et quae lata erant *cap. si canonici* 2. *eod. et cap. irrefragabili* 13. *de offic. ord.* et quae in *cap. quamvis cit.* renovantur) *non servante, non servetur cessatio*; si igitur non servanda est, conditionibus illis in ejus impositione non servatis; ergo conditiones illae ad valorem cessationis necessariae sunt.

419

Ex quo sequitur, si capitulum, his conditionibus omissis, indicat cessationem, ipsum non lucrari proventus, et distributiones, quae alias conceduntur propter interessentiam in divinis; ideoque omnes proventus, et emolumenta, eo tempore percepta restituere debet, et insuper parti, contra quam cessationem indixit, resarcire damna. Proceditque hoc, ut notat Palao *num.* 7. etiamsi adesset causa legitima imponendi cessationem. Idem dicendum de praelato, nulliter imponente cessationem; debet enim hic restituere canonicis ea, quae ob cessationem impositam amiserunt; et aliis clericis stipendia, quae ex missis, et aliis officiis divinis acquisivissent, et insuper reparare damna alia, quae pars adversus quam cessatur, sustinet.

420

Si juste, et valide sit imposita cessatio, is, qui causam dedit, reparare debet omnia damna, quae innocentibus personis inde proveniunt, et insuper arbitrio superioris condemnandus est in aliqua quantitate, convertenda in augumentum cultus divini, ut colligitur ex *c. quamvis, et c. si canonici cit.* Henriq. *l.* 13. *c.* 52. *n.* 3. Sayr. *l.* 5. *c.* 19. Suar. *D.* 39. *sect.* 3. *n.* 16. Coninck *D.* 17. *dub.* 7. *n.* 91.

Avil. *p.* 6. *D.* 2. *dub.* 3. *concl.* 3. Bonac. *D.* 6. *p.* 3. *circa fin.* Palao §. 3. *cit. num.* 9.

421

Quaeritur 3. de obligatione servandi cessationem, poena transgredientium, et relaxatione illius? *Certum est,* obligationem servandi cessationem obstringere ad peccatum mortale, quia violans illam transgreditur legem ecclesiasticam, ex gravissima causam impositam: Palao *tract.* 29. *D.* 5. *p.* 9. §. 4. *n.* 2.

422

Dub. 1. an religiosi exempti teneantur servare, et publicare in suis conventibus cessationem impositam ab episcopo, vel capitulo, et observatam ab ecclesia matrice? *Ratio dubitandi* est, quia trid. *sess.* 25. *c.* 14. *de regular.* solum praecipit ab his servari censuras, et interdicta; atqui cessatio a divinis, ut dictum est *n.* 402. *et* 403. neque est censura, neque interdictum etiam poenale; ergo etc. *Sed tenenda* est affirmativa. Ita Bonac. *D.* 6. *p.* 3. *n.* 10. Pal. *loc. cit. n.* 2. Ratio est, quia in cessatione magis urgent rationes obligantes, ut religiosorum conventus cum ecclesia matrice se conforment. *Ad rationem dubitandi* dico, decretum illud concilii expeditum fuisse in confirmationem *Clem.* 1. *hoc tit.* ubi regulares exempti, et non exempti obligantur observare interdicta, et cessationes a divinis, observatas ab ecclesia matrice.

423

Dub. 2. quae sit poena imposita violantibus cessationem? Resp. Laicis ipso jure nulla est imposita, sed arbitrio judicis puniri debent; clericis vero religiosis tam exemptis, quam non exemptis imposita est excommunicatio ipso facto; *Clem.* 1. *hoc tit.* prout *supra n.* 396. dictum est de interdicto. Debet tamen cessatio esse generalis, et observari ab ecclesia matrice; nam ex violatione cessationis specialis nulla poena ipso jure contrahitur, quia nullibi habetur de hac lex aliqua. Putant aliqui praeterea incurri irregularitatem per exercitium ordinis tempore cessationis, sed verius est non contrahi, quia nullibi est expressa, et irregularitas non contrahitur, nisi in casibus a jure expressis; Navar. *man. cap.* 27. *n.* 189. Suar. *D.* 39. *sect.* 1. *n.* 8. Palao *num.* 4.

424

Dub. 3. quis cessationem relaxare possit? Resp. Solus ille, qui cessationem imposuit, vel ejus superior, aut aequalis, vel qui ab imponente potestatem acceperit; Palao *part.* 9. *cit.* §. 5. *n.* 1. Aliquando etiam cessat cessatio sine relaxatione expressa, si scilicet, postquam intra mensem circa cessationem partes inter se non composuere, eam imponens noluerit Romam mittere; *cap. quamvis* 8. *fin. de offic. ord.*

in 6. nam juxta hoc *cap.* si posita cessatione, partes intra mensem non composuerint inter se, debet tam imponens cessationem, quam is, ob cujus culpam imponitur, Romam petere vel per se, vel per procuratorem cum actis ad negotium spectantibus, ut romana sedes provideat de remedio, ne ecclesia diu a divinis in grave fidelium detrimentum cessare debeat.

425

Dixi autem, *si cessationem imponens noluerit Romam mittere*; nam si is, ob cujus culpam cessatio est imposita, non mittat Romam, per hoc non tollitur cessatio, ne alioquin ex iniquitate sua commodum reportaret, et poenam eluderet; Sayr. *lib.* 5. *cap.* 18. *n.* 17. Suarez *D.* 39. *sect.* 3. *n.* 14. Palao *p.* 9. *cit.* §. 3. *n.* 4. Unde necesse erit, ut posita contumacia relaxationem petat ab imponente cessationem, cujus faciendae potestatem hic retinet etiam pars, quae Romam misit, quia eo accessu ad romanam curiam jurisdictionem non amisit, accessus namque ille in eum finem dumtaxat fit, ut ibi discutiatur, quid sit agendam casu, quo partes inter se non composuerint; atqui si posita contumacia, is, ob cujus delictum cessatio est imposita, poeniteat, et componat cum parte altera, cessat occasio expectanti responsum pontificis; Sayr. *cap.* 18. *cit. fin.* Suarez *n.* 12. Palao *n.* 4. *cit.*

PARS V.

Appendix pro toto jure canonico

Appendix ista duos dumtaxat titulos comprehendit, qui non tam huic *libro V.* proprii, sed praecedentibus etiam communes sunt. Unus titulus *de verborum significatione* tractat; alter certas *juris regulas* ponit. Imitata in hoc compilatio Gregoriana est jus civile; sicut enim istud digesta sua, ita illa libros decretalium per titulos generales *de verborum significatione*, *et de regulis juris* claudit. Breviter de his disseram, quia potissima passim per decursum hujus operis jam explicata sunt. Regulas juris in particulari non attingam, quia earum explicatio, et limitationes integrum tractatum novum exigerent, cui forte, si superi faveant, suo tempore applicabo manus.

TITULUS XL.

De verborum significatione

SUMMARIUM

1 etc. *In jure quaestiones de nomine saepe sunt maximi momenti.*
3 etc. *Verbi partitiones diversae sunt.*
5 *Significatio nominis varia.*
6 *Accipienda sunt secundum mentem proferentis.*
7 *Significatio propria praevalet impropriae.*
8 *Spectanda etiam ratio, et causa dispositioni addita.*
9 *Simpliciter prolata simpliciter intelligenda.*
10 *Sensus naturalis eorum regulariter praeferendus civili.*
11 *Eadem intelligenda secundum significationem communem.*
12 *Verba dubia interpretanda contra proferentem.*
13 *Intelligenda cum effectu, ne sint superflua.*
14 *Ex duplici sensu praeferendus, qui a regulis juris non recedit.*
15 *Verba intelligenda sunt secundum subjectam materiam etc.*
16 *Ut excludatur delictum.*
17 *Et juri quaesito tertii non derogetur.*
18 *Ille sensu praebendus, qui rei gerendae est aptior.*
19 *Ita interpretanda verba, ut excludatur correctio, et contradictio.*
20 *Et dispositio non pereat.*
21 *Verba affirmativa, et negativa non ex sono, sed ex vi aestimantur.*

22 *Affirmativa digniora negativis, haec tamen illis potentiora sunt.*
23 *Geminata negatio inducit affirmationem.*
24 *Verba generalia generaliter intelligi debent.*
25 *Specialia plus, quam generalia operantur.*
26 *Indefinita generalibus aequipollent.*
27 *Enuntiativa per se nec probant, nec disponunt.*
28 *Geminata potentiora sunt simplicibus.*
29 *Sequentia ab antecedentibus, et vicissim interpretationem recipiunt*

1

Praemittitur *de significatione verborum*; nam etiam in materiis juridicis quaestiones de nomine saepe maximi momenti sunt, et ex earum resolutione nonnunquam gravissimae aliae decisiones pendent, ut post alios notant Vvex. *de sponsal. p.* 1. §. 1. *n.* 2. Konig. *hic n.* 3. Et propterea jurium interpretibus familiare est, non prius ad rerum manifestationem progredi, quam verborum, et nominum, quibus illae explicantur, significationem investigaverint.

2

Sumitur autem hic *verbum* pro omni directione significativa, quaecumque pars orationis sit, adeoque praeter verbum specifice acceptum etiam includit nomen, pronomen, et adverbium; Vallens. *hic n.* 1. Vviest. *ibid. n.* 1. Tres hujus sunt partitiones, quae huc spectant; nam 1. verbum, seu potius oratio alia dicitur *affirmativa*, alia *negativa*. *Illa* positionem significat, *ista* privationem, prout scilicet praedicatum subjecto aliquid tribuit, vel ab illo tollit, aut removet; Bartol. *in l. actor.* 23. *codic. de probat. num.* 4. Bald. *ibid. n.* 22. Vviest. *hic n.* 3.

3

2. Verbum aliud est *singulare*, quod denotat personam, rem, vel causam certam, et determinatam, ut *Titius*, *Bucephalus*, *hic homo*, *hic equus etc.* Aliud *particulare*, quod est verbum commune significans unam, vel plures personas, res, causas indeterminatas, adjuncto signo particulari, ut *aliquis homo, aliquis equus*, *aliquis fundus.* Aliud *indefinitum*; tale dicitur verbum commune, cui nec signum particulare, nec universale adjectum est, ut *homo*, *equus*, *fundus.* Aliud *generale*, quando termino communi additur, vel subintelligitur signum universale, et sic denotantur omnia contenta sub certo genere, ut *omnis homo*, *omnis equus*, vel *collegium*, *plebs*, *grex.* Aliud *universale*, quod ejusmodi signo fere adjecto, denotat, vel includit universitatem, plura genera sub se continentem, ut *omnia bona*, *totum patrimonium*, *haereditas*, *populus*; cons. verbum universale per hoc distinguitur a generali, quod illud plura genera, istud vero plures dumtaxat species, sive, ut philosophi loquuntur,

individua comprehendat; Menoch. *lib.* 1. *cons.* 16. *n.* 16. *fin.* Zas. *in l. praetor* 7. *ff. de jurisdict.* Vviest. *hic num.* 4.

4

3. Verbum, vel oratio alia est *dispositiva*, qua exprimitur rei, sive actus gesti substantia, seu id, quod de praesenti, et principaliter actum est a disponente uno, vel pluribus, a quorum voluntate pendet. Alia *enunciativa*, seu *narrativa*, qua aliquid refertur incidenter solum, sive exprimitur, quod non de praesenti ab ipso disponente, sed ab alio, vel de praeterito actum est. In exemplo ponatur, quod notarius in instrumento publico exprimat, quod Titius, domum, vel praedium, sibi a principe donatum, et intra certae alicujus parochiae fines situm, Cajo vendiderit, et tradiderit; in hoc instrumento dispositive solum refertur venditio et traditio domus, vel praedii Cajo facta a Titio, narrative vero donatio principis, et situs descriptus, quia sola venditio, et traditio exprimitur tamquam de praesenti acta, donatio vero tantum refertur, ut acta de praeterito; Gaill. *l.* 2. *obs.* 37. *n.* 14.

5

Non minus etiam significatio verborum varia est; nam alia est *propria*, quam verba habent ex instituentium placito, et primaevo eorum usu. Alia *usualis*, seu *consuetudinaria*, quam verba non ex primaevo, seu moderno, et communi usu nunc obtinent: alia *abusiva*, quam verba obtinent ex usu, et acceptione vulgi, seu rudium, contra usum communem, ad quem illa sunt instituta, ut cum famuli servorum, nati ex fratre, vel sorore nepotum, patrimonium mulieris quodcunque dotis nomine appellatur. Alia *civilis*, sive *juridica*, quam vocabulo confert jus, sive lex, aut canon, ut cum religiosus, aut deportatus dicitur mortuus, filii naturales, per subsequens matrimonium legitimati, appellantur filii legitimi, ii, qui statum mutarunt, vocantur capite minuti. In qua vero significatione ex his tribus accipienda sint verba, sequentes ponuntur regulae.

6

Regula 1. Verba accipienda sunt secundum mentem, et intentionem proferentis; *cap. intelligentia* 6. *hoc tit. et l. non aliter* 69. *pr. ff. de legat.* 3. Vallens. *hic n.* 2. Engl. *n.* 3. Konig. *num.* 5. Vviestner *n.* 10. Hinc quoties cum mente disponentis verba conveniunt, non est opus interpretatione: sed ad hanc tum demum confugiendum est, cum mens, et verba in speciem discrepant: quo casu ea interpretatio est praeferenda, quae menti proferentis conformior est; quia *non debet intentio verbis deservire*, *sed verba intentioni*, ut dicitur *can. humanae* 11. *caus.* 22. *quaest.* 5. Quod adeo verum est, ut ad observandam intentionem proferentis etiam verba aliquo

modo sint impropriandа; *quia plerumque, dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur; cap. propterea* 8. *hoc tit.* Intelligendum autem hoc est, quando de mente loquentis ex subjecta materia, aut ex fine, et ratione principali constat; alias enim in dubio a verbis recedendum non est; *l. non aliter cit.* Konig *n.* 5. *cit.* Hinc tali casu locum habebit

7

Regula 2. Nisi aliud de mente disponentis constet, verba cujusque dispositionis accipienda sunt in sensu proprio, et secundum communem hominum usum; *l. non aliter cit.* Idque verum est, etiamsi materia sit strictae interpretationis, ac praejudicialis alteri; Honor. *hic n.* 1. Engl. *ibidem n.* 1. *Excipitur*, nisi ex verbis ita acceptis sequeretur aliquod absurdum, vel dispositio redderetur inutilis; tunc enim verba potius improprianda essent, quam ut dispositio pereat; *cap. abbati* 25. *hoc tit.* Honor. *n.* 2. Engl. *n.* 1. *cit.* Reiffenstuel *n.* 7. Item impropria verborum significatio admittitur ad evitandam juris correctionem, et ad tollendum praejudicium juris jam quaesiti tertio; Decian. *l.* 1. *cons.* 11. *n.* 40. *et l.* 2. *cons.* 103. *num.* 36. Tusch. *concl.* 102. *a n.* 31.

8

Regula 3. Verba dispositionis interpretationem plerumque accipiunt ex ratione, et causa eidem addita; quia cum prudenter disponentis voluntas moveatur, et regatur ductu rationis, *arg. can. erit autem* 2. *dist.* 4. huic ejus dispositio accomodatur, ita, ut ratio dispositionis, et ejus mens idem quodammodo esse intelligantur, et fere secundum limites, modumque rationis dispositio extendatur, vel restringatur; *arg. l. mulier* 53. *ff. solut. matr.* Cephal. *l.* 1. *cons.* 16. *n.* 17. Everhard. *legal. arg. loc.* 34. *a n.* 1. Vviestner *n.* 11. Dixi *plerumque*; aliquando enim in legibus, et statutis latius patet ratio, quam constituto, prout patet ex *cap. fin. de immun.* ubi occidens, et mutilans in ecclesia privantur asylo, ex ratione, quod *in eo, in quo quis deliquit, puniri quis debeat*, cum tamen asylo gaudeat, qui alia graviora etiam crimina in his commisit. Item ex *Clem.* 1. *de elect.* ubi prohibetur religiosus eligi in praelatum diversae professionis, et habitus, quod *rationi non congruat, ut homines disparis habitus, et professionis simul in iisdem monasteriis socientur*, cum tamen eligi possit in praelatum ecclesiae saecularis cathedralis.

9

Regula 4. Verba simpliciter prolata in dubio intelligenda sunt simpliciter, et non tantum secundum quid; *l. non aliter cit. l. hoc legatum* 45. *ff. de legat.* 3. *l. stipulatio* 1. §. *siquis* 3. *ff. de V.*

O. Ratio est, quia quod tale secundum quid tantum est, tale proprie non est; verba autem, si possint, in sensu proprio accipienda sunt secundum dicta *n.* 7. Et hinc canon praecipiens beneficiatis residentiam in ecclesia, et praesentiam in officiis divinis, accipi debet de residentia, et praesentia personali; *cap. quia nonnulli* 3. *de cleric. non resid. et cap. un. eodem in* 6. Similiter provisio apostolica de beneficio per mortem Titii vacaturo, exaudiri debet de vacaturo per mortem naturalem, et non per civilem, quae depositione, privatione inducitur; *arg. libr. ex ea* 121. §. *in insulam* 2. *ff. de V. O.*

10

Regula 5. Si verba dispositionis habere possint sensum civilem, et naturalem, civili praeferendus est naturalis; *l. ex ea, et* §. *in insulam cit. l. fin. C. de his qui ven. aetat. l. fideicommissum* 76. *ff. de condit. et demonstr.* Ratio est, quia significatio verborum naturalis magis est propria. Quod intelligi debet regulariter; nam plures sunt casus, in quibus significatio civilis aequivalet naturali. Et sic dispositio, filios legitimos vocans ad feuda, majoratus, primogenituras, etiam porrigitur ad filios legitimatos per subsequens matrimonium, prout dictum est *lib.* 4. *tit.* 17. *n.* 84. quod ita legitimati legitime natis quoad omnes effectus aequiparentur, *cap. tanta* 6. *qui filii legit.* Item bona professi religionem successionis incapacem, si de iis non ante disposuit, statim a professione edita devolvuntur ad proximos consanguineos, quod professio, in tali religione edita, quoad successionem eosdem, quos mors naturalis effectus habeat, secundum dicta *libr.* 3. *tit.* 27. *n.* 67.

11

Regula 6. Verba intelligenda sunt secundum sensum communem, et modernum loquendi usum, adeo, ut propterea aliquando recedendum sit a significatione propria, et primaeva; Bartol. *in l. Labeo* 7. *pr. de supell. legat.* Mantic. *de conject. ult. vol. l.* 11. *tit.* 8. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 15. Ratio est, quia per usum, et intellectum communem verborum significationes, sicut natae sunt, sic exolescere, et mutari solent. Vel maxime autem communi religionis usu recepta verborum vis, et intellectus attenditur in testamentis, ac legatis; *arg. lib. si servus* 50. §. *si numerus* 3. *ff. de legat.* 3. in sanctionibus tamen legalibus, in sententiis, et interlocutionibus judicum, in responsis prudentum, et instrumentis, publica tabellionis, vel privata etiam, sed docta manu exaratis, vulgari, et communi verborum significatione praefertur civilis, et jure prodita; Bald. *in lib. lege* 14. *C. de legit. haered. n.* 3. Mantic. *num.* 2. *cit.* Vviestner *num.* 16. quia non secundum communem vulgi, sed specialem, ac

propriam ejus, quam quisque profitetur, artis, seu facultatis acceptionem locuti praesumuntur.

12

Regula 7. Verba dubia contra proferentem sunt interpretanda, utpote in cujus potestate sunt mentem suam apertius declarare; *reg. contra eum* 57. *de R. J. in* 6. *et l. in contrahenda* 172. *ff. eodem.* Quae regula praecipue obtinet in contractibus; nam sibi imputare debet pactum concipiens, siquid obscurum, et inexplicatum reliquerit. Item in probationibus; quia in his, si testes obscure deponant, aut verba privilegii, vel instrumenti producti duplicem sensum habeant, contra producentem fit interpretatio; *cap. in praesentia* 8. §. *quare de probat. l. quidquid* 99. *pr. ff. de V. O.* Contra regula haec non procedit in sententiis judicum, et aliis actibus judicialibus; *l. siquis* 66. *de judic.* Imo etiam in contractibus, quamvis contra eum, qui pactum concepit, interpretatio fieri debeat, semper tamen ista sic fieri debet, ut inter contrahentes servetur aequalitas; *l. si major* 4. *C. commun. divid.* et ut ratio aequitatis habeatur; *l. si id* 7. *ff. de rescind. vend. l. placuit* 8. *C. de judic.*

13

Regula 8. Verba intelligenda sunt cum effectu, et ita, ut aliquid operentur, nec sint superflua; *can. haec autem* 17. *de poenit. dist.* 1. *cap. relatum* 4. *de cler. non resid. l. hoc edictum* 1. §. *haec autem* 2. *ff. quod quisque juris etc.* Et procedit hoc tam in legibus interpretandis, quam in testamentis, instrumentis, et attestationibus: item procedit tam in odiosis, et poenalibus, quam in sententiis, privilegiis, et rescriptis principum. Imo in his verba sunt etiam impropriauda, si accepta in sensu proprio carerent effectu; Barbosa *axiom.* 222. *n.* 17. Konig. *n.* 7. *Excipitur*, si ita impropria inducerent aliquid contrarium compertae disponentis intentioni, vel si absurdum aliquid, aut cum gravi alterius laesione, aliave iniquitate conjunctum inferrent; tunc enim retineri deberet sensus proprius, et verba illa adjecta censebuntur majoris expressionis, et dubitationis tollendae gratia; Croveta *cons.* 79. *n.* 29. Tusch. *concl.* 85. *n.* 84. Mantica *tit.* 6. *n.* 7. Konig *l. cit.* Vviestner *n.* 19. quia utique tolerabilius est verba alio effectu carere, quam hujusmodi incommodorum aliquod induci.

14

Regula 9. Verba ambigua a jure interpretationem recipiunt, ita, ut ex variis interpretationibus, illa censenda sit aptior, quae a communibus juris regulis minime recedit; *l. quaero* 54. §. *inter* 1. *ff. locat. l. fin.* §. *fin. vero* 6. *C. de jur. delib.* Ratio est, quia jus commune, utpote publicae utilitatis intuitu elaboratum, favorabile,

et recessus ab illo odiosus, ac propterea in dubio, qua commode potest, ratione vitandus est; et hinc non privatorum tantum dispositiones, sed instrumenta quoque tabellionum, judicum sententiae, compromissariorum arbitraria, et principis jussa, seu mandata ad juris communis sensum reducuntur; *arg. c. super eo* 15. *de offic. deleg.* ex eadem ratione, quando mens legislatoris hoc patitur, leges posteriores debent trahi ad priores; *l. sed et posteriores* 28. *ff. de LL.* et statutorum is solet intellectus praeferri, qui jus commune minimum laedit; Castro *in l. leges* 9. *C. de LL. n.* 7. Alberic. *de statut. pr. quaest.* 2. *et* 9. quin etiam ipsa privilegia, licet lex mere privata sit, cum eodem jure conferuntur, ut huic plus non derogent, quam ipsis expressum sit; *argum. reg. odia* 15. et *reg. quae a jure* 28. *in* 6. Sylv. *V. privilegium quaest.* 3. Suar. *lib.* 8. *de LL. cap.* 27. *n.* 5. Vviestner *n.* 20.

15

Regula 10. Verba ambigua semper intelligenda sunt secundum subjectam materiam, et naturam actus, vel contractus, de quo actum est, et secundum qualitatem personae ad quam sunt relata; quia verba proferens his praesumitur illa accomodare; *cap. intelligentia* 6. *h. tit. l. non aliter* 69. *ff. de legat.* 3. Eberh. *leg. arg. loc.* 46. Menoch. *lib.* 3. *praesumpt.* 104. *n.* 29. Tusch. *concl.* 95. *et* 96. Vallens. *hic n.* 2. Engl *n.* 5. Vviester *n.* 21. Reiffenstuel *n.* 3. Hinc juramentum additum actui, hujus naturam, et conditiones induit, mandatum de providendo alicui de beneficio proxime vacaturo exaudiendum est pro qualitate personae clerici, ita ut conferendum illi sit beneficium regulare, si regularis, saeculare, si saecularis sit.

16

Regula 11. Quando dubius est verborum sensus, ita, ut in bonam, vel malam partem possint accipi, is praeferendus est, qui excludit delictum, adeo, ut potius interpretatio, et significatio verborum impropria admittatur, quam delictum; *cap. estote* 2. *de R. J. l. merito* 31. *ff. pro socio*; ratio est, quia in dubio nemo praesumitur deliquisse, et factum cujusque in meliorem partem interpretandum est. Dixi *quando dubius est verborum sensus*; nam si verba delicto sunt clara, vel certe longe majorem turpitudinis, quam honestatis speciem praeferunt, et excusandi causa non apparet, haec regula non procedit, sed subintrat generalis alia, quod scilicet verba clara non admittant interpretationem, neque voluntatis conjecturam; Menoch. *l.* 5. *praesumpt.* 2. *n.* 34. Vviest. *n.* 22. Reiffenstuel *n.* 4. *et* 5. idem est, quando versamur in genere prohibitorum, ut cum constat homicidium a Titio, instrumento ad necem inferendam ex se apto, commissum esse; nam hoc in dubio praesumitur dolo per-

petratum; *l. frater* 1. *C. ad leg. Corn. de Sicar.* quantumvis ad sui defensionem, et servato moderamine inculpatae tutelae, committi potuerit; Menoch. *l. cit. praesumpt.* 3. *n.* 45. Brunnem. *in loc. cit. n.* 8. Vviestner 8. *n. cit.*

17

Regula 12. In dubio illa significatio est praeferenda, quae non derogat juri tertii jam quaesito; *can. denique* 10. *caus.* 14. *q.* 5. *cap. super eo* 15. *de offic. deleg. l. nec avus* 4. *C. de emanccip. liber.* adeo ut ad avertendum praejudicium juris tertio quaesiti verba etiam impropriauda sint; Oldrad. *conf.* 268. *n.* 5. Tusch. *concl.* 128. *n.* 1. Vviestner *n.* 23. Reiffenstuel *n.* 6. quae regula locum habet non tantum in privatorum actibus, et dispositionibus, v. g. in contractibus testamentariis, sed etiam in decretis, ac beneficiis principum; *l. nec avus cit. l. praetor ait* 2. §. *merito* 10. *ff. ne quid in loc. publ.* sicut et in quibusvis privilegiis, et rescriptis pont. etiamsi cum clausula *ex certa scientia*, vel *motu proprio* sint emanata; nam omnia tacite continent clausulam *salvo jure tertii*, et *sine tertii praejudicio*, ita, ut nemini praejudicium creent, sed jus suum cuilibet illaesum, et integrum servent; *cap. licet* 12. *de offic. ord. c. dudum* 31. *de privil. c. quamvis* 8. *de rescript.* Ratio est, quia jus tertio jam quaesitum etiam publica authoritate auferri non potest, nisi ex causa necessitatis, vel utilitatis publicae, et etiam hac urgente, supremus princeps, vel papa auferre illud non censetur, nisi hoc exprimat; Innoc. *in c. innotuit* 20. *de elect. a n.* 5. Gaill *l.* 2. *obs.* 58. *n.* 7. Pirhing *tit. de constit. n.* 20. Vviestner. *n.* 24. Reiffenstuel *n.* 6.

18

Regula 13. Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea praehabenda est, quae rei gerendae est aptior; *reg. quotiens* 67. *ff. et reg. inspicimus* 45. *in* 6. et hinc si legatum sit relictum ecclesiae, et dubitetur quam ecclesiam intellexerit testator, censetur illud relinquere voluisse ecclesiae domicilii; quia patria propria omnibus dulcis est; Tusch. *concl.* 94. *n.* 10. Konig. *n.* 8.

19

Regula 14. In omni dispositione verba sunt concilianda verbis, itaque explicanda, ut eorum correctio, et contradictio excludatur; *cap. inter dilectos* 6. *vers. ceterum de fid. instrum. cap. cum expediat* 29. *de elect. in* 6. *l. un. C. de inoffic. dot.* Ratio est, quia nemo idem simul velle, et nolle, vel a sua dispositione illico recedere, et se incontinenti corrigere praesumitur; Gratian. *discept. forens. cap.* 554. *n.* 31. Crovet. *cons.* 870. *n.* 9. Barbosa *l.* 3. *axiom. cap.* 87. *et cap.* 97. *n.* 6. Vviestner *n.* 25. Reiffenstnel *n.* 8.

20

Regula 15. In omni dispositione is verborum intellectus capiendus est, ut potius illa valeat, quam pereat; *l. quoties* 12. *ff. de reb. credit. et l. quoties* 80. *ff. de V. O.* quia proferens in dubio praesumitur voluisse, ut actus, et dispositio sua valeat omni meliori modo, quo potest; *in dubio*, inquam; nam si clarus verborum tenor pugnet cum interpretatione, qua actus conservatur, frustra laboratur pro ejus valore; idem dic, quando actus patitur defectum formae substantialis; quando valori ejusdem resistit lex; quando verisimile est disponentem non fuisse sanae mentis; vel quando constat, ex proposito electam viam, qua actus nullus redderetur; Menoch. *l.* 6. *praesumpt.* 4. *a n.* 39. Tusch. *V. actus concl.* 139. *a n.* 73. Vviestner *numer.* 26.

21

Regula 16. Verba, sive oratio affirmativa, aut negativa non ex phrasi, et conceptione externa, sed ex vi, et effectu aestimantur, ita, ut licet affirmare aliquid videantur, negativa tamen sint, si eorum vis tendat in negationem; contra pro affirmativis haberi debeant, si tendant in affirmationem, licet negare videantur; gloss. *in clem. fin. V. creatum de rescript.* Bartol. *in l.* 1. *ff. de vulg. et pupill. substit. n.* 17. Zoes. *in l.* 2. §. 3. *et* 4. *ff. de V. O. n.* 18. Vviestner *n.* 27. Hinc affirmativa est exceptio, qua quis negat se beneficium sponte resignasse; quia affirmat eam renuntiationem sibi vi, metuque extortam: contra negativa est oratio, qua quis dicit Titium esse pauperem; quia negat ipsum habere patrimonium.

22

Regula 17. Affirmativa oratio magis digna est, quam negativa; negativa autem potentior est, quam affirmativa; *pars prior* patet, quia affirmativa magis se offert sensui, quam negativa, illaque est entis, ista non entis, cum nihil sonet, et ponat; ens autem non ente dignus est, *pars posterior*, quia affirmativa, ut negativae praevaleat, probari debet; negativa vero, ut affirmativae, sufficit, si contra eam probari nihil potuerit; specialem efficaciam habent praecepta negativa; nam ista semper, et pro semper obligant, affirmativa autem non pro semper, sed pro certis dumtaxat circumstantiis; Vviestner *n.* 29.

23

Regula 18. Verba negativa in eadem oratione geminata, inducunt affirmationem; *l. duobus* 237. *ff. de V. S. Excipitur* 1. quando ad idem fortius negandum, et excludendum adhibentur; ut factum est *cap. tua nos* 19. §. *fin. de homicid.* ibi, *constanter negavit, quod praemissa minime perpetravit.* 2. quando inducta affirmatio-

ne absurdus, aut proferentis intentioni, vel juri contrarius intellectus resultaret; 3. si ex alicujus linguae natura, vel communi usu geminetur negatio ad solum ornatum, aut inficiationis vehementiam demonstrandam, ut fit in lingua graeca, et quandoque in germanica; Barbosa *axiom. libr.* 12. *capit.* 6. *axiom.* 4. *fin.* Vviestner *numer.* 32.

24

Regula 19. Verba generalia generaliter intelligenda sunt; *l. hic titulus* 1. §. *generaliter* 1. *ff. de legat. praestand.* hinc illud juris axioma: *ubi jus non distinguit, neque nos debemus distinguere. Excipitur*, nisi generalitatem verborum coarctari suaderet subjecta materia; *l. statu liberos* 3. §. *siquis haeredi* 11. *ff. de stat. liber.* et hanc ob causam restringi verba generalia debent, si alioquin tollerent gratiam jam datam, vel alius indebite damnum pateretur, vel dispositio redderetur nulla, et actus periret; *can. paratus* 2. *caus.* 23. *quaest.* 1. *cap. fin. h. tit. in* 6. Oldrad. *cons.* 288. *per totum*, Konig *hic n.* 6. Vviestner *n.* 35.

25

Regula 20. Verba specialia plus operantur, quam generalia: cons. in omni dispositione magis id, quod specialiter, quam quod generaliter expressum est, inspici debet; *l. item apud Labeonem* 15. §. *hoc edictum* 26. *ff. de injur. l. sanctio* 41. *ff. de poen.* Ratio est, quia specialis, et nominatim facta expressio magis determinat, et disponentis mentem declarat, quam generalis: et hinc nata est regula, quod generi derogetur per speciem; *reg. in toto* 80. *ff. et reg. generi* 34. *in* 6. Vviestner *n.* 39.

26

Regula 21. Verba indefinita aequipollent, et vim obtinent locutionis generalis; *cap. quia circa* 22. *de privil. l. quoties* 2. *C. si plur. una sentent. et l. omnia* 1. §. *initio* 4. *ff. de offic. praes. urb.* quod maxime procedit in dispositione legali; nam hujus verba, licet in numero singulari concepta, de omnibus sub tali voce contentis, nisi specialiter excepta sint, exaudiri debent; *c. canonum* 1. *de constit. l. jura* 8. *ff. de LL. et l. leges* 3. *C. eodem.* Bartol. *in l. omnes* 9. *ff. de J. et J. num.* 57. Covar. *l.* 1. *var. cap.* 13. *num.* 2. Tusch. *V. indefinita concl.* 86. *num.* 17. Vviestner *num.* 37. *Excipitur*, nisi universalitatem comperta mens disponentis, subjectae materiae qualitas, aut ratio alia excludat, prout fit 1. dispositio universaliter intellecta fieret correctiva juris communis, aut praejudiciosa tertio quoad jus ipsi quaesitum; quia est odiosa, 2. si sit poenalis; nam poenae sunt restringendae, 3. si ab homine facta in materia contin-

genti, et non necessario vera, 4. in probationibus; quia hae debent esse concludentes, et talem non constituit conjectura, ex qua locutio indefinita aequipollet universali, 5. quando universalis intellectio induceret pravum sensum; Vviestner *n.* 38.

27

Regula 22. Verba enuntiativa, seu narrativa per se dispositionem nec inducunt, nec probant; *cap. si papa* 10. *de privil. in* 6. *et auth. siquis C. de edend.* praesertim in iis, quae non pendent ex voluntate proferentis, et ab illo ad alium finem sunt prolata, quamvis aliqualem praesumptionem faciant. *Excipitur* 1. quod narrative dicitur in instrumentis antiquis, praesertim confectis tempore, excedente memoriam hominum; nam ita dicta probationem faciunt, praesertim si alleganti suffragetur possessio; Crovett. *de antiq. temp. part.* 1. §. *ampliatur a num.* 17. 2. si verba enuntiativa sint geminata, vel roborata juramento; quia tunc in dispositiva transeunt; *auth. quod obtinet C. de probat.* 3. si per modum causae finalis, et rationis principaliter moventis prolata sint ab eo, in cujus potestate fuit factum enuntiatum; tunc enim pariter dispositionem videntur inducere; Balb. *in l. Celsus* 27. *ff. de usucap.* 4. verba enuntiativa plene probant contra proferentem, et eum, qui ea passus est inseri instrumento; Mascard. *de probat. concl.* 621. 5. favore dotis, et causae piae; vide Menoch. *l.* 3. *praesumpt.* 134. *a num.* 2.

28

Regula 23. Verba geminata plus, quam simplicia operantur; quia majori studio, et deliberatione effusa praesumuntur, enixamque, et seriam disponentis voluntatem demonstrant; *l. ballista* 32. *ff. ad S. C. trebell.* omnemque fraudis, ac simulationis suspicionem, errorisque, et metus praesumptionem tollunt, ita, ut contra dispositionem sic factam opponi nil possit, sed ea confirmata ex ipsa iteratione intelligatur; Tusch. *V. verba concl.* 158. *a num.* 7. Everh. *legal. arg. loc. a geminatione num.* 1, Vviestner *num.* 42. *Excipitur*, nisi dispositio sit ultra agentis potestatem, vel contra actus, aut rei in contractum deductae naturam, vel in praejudicium tertii; nam his casibus geminatio nihil operatur; Tusch. *concl.* 28. *a n.* 102. Barbosa *axiom l.* 7. *c.* 4. *axiom.* 1. *fin.* Vviestner *l. cit.*

29

Regula 24. Verba praecedentia declarantur per subsequentia, et vicissim; *l. utrum* 23. *ff. de haered. petit. l. si servus* 50. *fin. ff. de legat.* 1. quia mens disponentis saepe ex contextu cognoscitur, quae in parte est dubia. Imo saepe rubrica legis sensum osten-

dit, prout *libr.* 1. *tit.* 2. *num.* 27. factum dixi in *novell.* 66. quae licet in contextu loquatur solum de legibus testamentariis, quia tamen rubrica generalis est, exinde colligitur, solemnitates ibi requisitas in promulgatione cujusvis legis civilis observari debere; concordat *l. incivile* 24. *ff. de LL.* ubi *incivile* dicitur, *nisi tota lege perspecta, una aliqua particula ejus proposita, judicare, vel respondere.*

TITULUS XLI.

De regulis juris.

SUMMARIUM

1 *Regulae definitio.*
2 *Numerus regularum juris.*
3 *Divisio in generales, et particulares.*
4 *In authenticas, et mere doctrinales, seu brocardicas.*
5 *Brocardicae non faciunt jus.*
6 *Quod etiam authenticae non inducunt, sed supponunt.*
7 *Utilitas istarum magna est.*
8 *Nisi perperam allegentur.*
9 *Exceptionem patiuntur.*
10 *Vis istarum exceptionum.*
11 *Conclusio totius operis.*

1

Regula a regendo dicta, quod regat, aut rectitudinis normam praebeat, a Paulo JCto *regula* 1. *ff. h. tit.* definitur, *regula est, quae rem quae est, breviter enarrat*, i. e. quae jus, quod in singulis rebus est constitutum, generalibus verbis, et brevi sententia complectitur, ac demonstrat; Vallens. *hic num.* 2. Konig *num.* 2. Vviestner *num.* 2. Reiffenstuel *num.* 1.

2

Juris regulae tam in digestis, quam in decretalibus inveniuntur: et in digestis quidem ad finem libri quinquagesimi ponuntur regulae omnino ducentae, et undecim. In decretalibus duplicem locum habent: et undecim quidem ponuntur ad finem libri decretalium quinti; octoginta octo autem librum sextum decretalium claudunt.

3

Duplicis generis sunt regulae, generales scilicet, et particulares. *Generales* sunt, quae nullo certo loco, aut argumento comprehensae per universum jus diffunduntur, prout est regula 1. libr. 5. decretalium; *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur;* et regula 48. in 6. *locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura;* et plures aliae. *Particulares* vero, quae certo loco, vel materiae adaptantur: qualis est regula prima in sexto; *beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri*; *et* 58. *Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum.*

4

Item regulae aliae dicuntur authenticae, aliae mere doctrinales, quae communiter *brocardicae* appellari solent. *Authenticae* sunt, quae authoritate apostolica, vel imperiali juri canonico, vel civili, et praesertim sub hac rubrica insertae sunt. *Brocardicae*, quae a JCtis, vel aliis DD. ex variis juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam ex philosophorum dictis depromptae, per modum axiomatum habentur, et applicantur quidem, jus tamen non faciunt, nec juris authoritatem habent, cum in nullo jure clausae supponantur; Vviestner *n.* 5. Reiffenstuel *n.* 2.

5

Brocardicas alii laudant, passim tamen alii reprehendunt: nec immerito: nam aliquae, ut dixi, ex philosophorum dictis depromptae sunt: cons. vim in jure habere non possunt, cum ex principiis unius scientiae ad aliam argumentum ducere, itaque mutare genus scientiae absurdum sit, teste Aristotele *lib.* 1. *posterior.* Deinde brocardicarum multae tot casus exceptos habent, quot alii comprehenduntur sub dispositione regulae, ita, ut earum contradictoriae non minus, quam ipsae verae esse videantur: patet in tribus istis; *spoliatus est ante omnia restituendus: in omni actu judiciali requiritur citatio: sine litis contestatione processus non valet:* quarum primae *Gabrielus* 70. secundae *Portius* 124. postremae *Socinus* 802. limitationes opponit. Addo tamen, etiam ipsas utiliter allegari, si legum, vel canonum auxilio suffultae, vel scholarum, et curiarum stabili, et uniformi usu receptae, approbataeque sint.

6

Authenticae regulae natae sunt ex reflexione eorum, quae particulariter circa personas, res, et actiones a jure passim sunt constituta. Et hinc quia alibi traditum est, quod per alium liceat contrahere matrimonium, *cap. fin. de procurat in* 6. subire judicium, *l. procurator* 1. §. *usus* 2. *ff. eodem* exercere jurisdictionem ordinariam, *c. romana* 1. *de offic. ord. in* 6. inde nata est regula universalis: *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum:* quae est 68. *in* 6. Item quia diversis juribus constitutum est, quod foeminae non possint esse judices, gerere magistratum etc. facta est regula jura ista complectens: *foeminae ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotae sint:* quae est 2. *ff. de R. J.* Adeoque regulae juris etiam authenticae novum jus non producunt, sed ante constitutum supponunt, ut recte advertit gloss. *ad hanc rubr.* ut proinde *reg.* 1. *ff.* merito JCtus dixerit, *non ex regula jus sumi, sed ex jure, quod est, regulam fieri.*

7

Sed esto, quod regulae juris jus novum non faciant, magna tamen earum pro decisione causarum utilitas est, nam pro eo, pro quo stat regula, semper est pronuntiandum, nisi adversarius doceat, quod illud, de quo est quaestio, specialiter sit exceptum a regula; *l. ab ea* 5. *ff. de prob.* Bart. *ibidem n.* 1. Bald. *in c.* 1. *de alien. jud. mut. caus.* Decius *in l.* 1. *ff. h. tit. n.* 6. *et* 7. Tusch. *pract. V. regula concl.* 94. *a n.* 13. Konig *hic n.* 10. Vviestner *n.* 1. Reiffenstuel *n.* 5. Hinc in eum, qui limitationem pro se adducit, onus probandi trasfert; *arg. l. ab ea cit. et cap. fin. de restit. spol. in* 6. Quod procedit etiam contra personam privilegiatam; nam etiam huic regula praejudicat, nisi illa se specialiter exemptam probaverit; Decius *l. cit. n.* 9. Masc. *de prob. concl.* 1268. *n.* 3. *et* 5. Konig *n.* 10. *cit.*

8

Excipitur, si regula perperam allegetur, quod duobus modis contingere solet. 1. Quando regula, certam materiam spectans, ad quamvis aliam, perinde, acsi communis omnibus esset, trahitur, et allegatur, prout fieret, si ex regula, *invito beneficium non datur* 69. *ff.* quam de liberto conceptam inscriptio docet, aliquis probare vellet, quod servus, si a domino haeres instituatur, liber, et haeres invitus non evadat, cum tamen talem fieri constet ex §. *necessarius* 1. *inst. de haered. qual. et differ.* licet in ejus arbitrio sit, utrum libertate data frui, vel ad servitutem redire velit; *l. cum constitutio* 15. §. *fin. autem* 1. *C. de testam. manumiss.* 2. quando in citatione regulae non attenduntur circumstantiae personarum, loci, temporis etc. ut si quis ex regula, quod *vim vi repellere liceat,* quae procedit de repulsione facta in continenti, defendere vellet repulsionem a se factam post intervallum; vel siquis regulam, quod *par in parem imperium non habeat,* vellet porrigere ad partem delinquentem in territorio paris, vel ei sponte se subjicientem; Abb. *in c. cum inferior* 17. *de major. n.* 1.

9

Regulae autem rite allegatae tamdiu vim suam habent, adversus quem allegantur, quamdiu iste exceptionem non probat a regula; saepe enim exceptionem hujusmodi patiuntur: et hinc *reg.* 202. *h. tit.* dicitur: *omnis definitio in jure periculosa est*; *parum est enim, ut non subverti posset,* inde etiam tritum illud: *nulla regula sine exceptione. Neque obstat,* quod hujusmodi regulae sint sententiae generales; quia non in absoluto, sed in accommodo sensu exaudiendae sunt, ut illud, *coelum tegit omnia,* scilicet praeter se.

10

Vim exceptionis a regula tria usu trita declarant axiomata. *Primum est: exceptio declarat regulam;* hoc ipso enim, quod exceptio de regula fit, ex qualitate exceptionis apparet, de quo genere regula intelligenda sit. 2. *Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis,* ita ut comprehensi censeantur, quos exceptio inde non subtrahit: ex cujus axiomatis tamen generalitate merito excipiuntur casus exceptis omnino similes, et quicunque alii, de quibus aliqua ratione verisimile est, disponentem de ipsis idem, quod de aliis expresse exceptis sensisse. 3. *Exceptio non ampliat regulam,* h. e. non facit, ut ejus dispositio comprehendat aliqua, quae exceptione non facta, regulae verba ex proprietate sermonis non comprehendissent. Ratio clara est, quia exceptio ex natura sua regulae detrahit, non addit; ab ea aliquid eximit, non includit aliquid, quod illa, exceptione cessante, non inclusisset; Decius *in l.* 1. *ff. hoc tit. num.* 43.

11

Qui plura de regulis juris habere desiderat, consulat *Dynum,* et *Petrum Pechium,* qui integros tractatus de regulis his edidere: item Augustinum Barbosam *in collect. lib.* 6. *decret.* et Henricum Canisium *in summ. jur. can.* Ego hic calamum sisto, et operi huic canonico finem impono. Laboris quem in eo conscribendo sat magnum posui, mercedem aliam non desidero, nisi Deum, qui proinde, ut de piissima ejus misericordia spero, merces erit mea magna nimis. Huic igitur, et magnae ejus matri, et divis coelitibus totum hunc meum conatum dico, dedico. Quidquid vero in explanatione hac quinque librorum decretalium, scripsi, et dixi, sanctae matris catholicae romanae ecclesiae judicio, et correctioni humillima veneratione submitto, probaturus ea, quae ipsa probaverit; quae vero reprobaverit, reprobaturus.

INDEX
RERUM ET VERBORUM

A

Absolutio *Vide* poenitentia.
Abusus.
An eo amittatur privilegium, 133.
Actio ad palinodiam.
Vide Injuria et damnum datum.
Actio legis Aquiliae.
Vide Injuria et damnum datum.
Adulterium.
Vide Poenitentia.
Amputatio.
Vide Poena.
Anathema.
Vide Censura.
Aqua fervens.
Vide Purgatio vulgaris.
Aqua frigida.
Vide Purgatio vulgaris.
Astrologi.
Vide Injuria et damnum damnum datum.

B

Bannum imperiale.
Vide Poena.
Beneficium principis.
Vide Privilegia etc.
Blasphemia.
Vide Maledici.

C

Carcer.
Vide Poena.
Carmen.
Vide Injuria et damnum datum.
Casuum reservatio.
Vide Poenitentia.
Censura.
Quid sit, 385.
Quotuplex, 386 ad 389.
Penes quem sit potestas ferendi censuras, 389 ad 392.
Quae coonditiones requirantur ex parte ferentis censuras, ut ferre eamdem possit, 392 ad 397.
In quos ferri censura possit, 397 ad 403.
Quam ob causam ferri in aliquem censura possit, 403 ad 410.
Quae causae excusent ab incurrenda censura, 410 ad 414.

Quis possit absolvere a censura, 414 ad 419.
Qua forma, ritu, et conditionibus absolutio censurae sit concedenda, 419 ad 421.
Quot modis contingat absolutionem a censura fieri, 421 ad 423.
An censura semel incursa non possit tolli alia via, quam absolutione, 423. 424.
Quid sit excommunicatio, 425 426.
Quotuplex, 426 ad 428.
Quinam sint excommunicati vitandi, 428 ad 430.
Quibus rebus divinis et sacris excommunicatus privet excommunicatio, 430 ad 439.
Quomodo excommunicatio privet beneficiis, et officiis ecclesiasticis, 439 ad 447.
Quot modis excommunicatio fidelium communicatione privet in civilibus, 447 ad 451.
Quibus actionibus privetur excommunicatus dum privatur communicatione politica, 451 ad 457.
Quinam sint effectus remoti excommunicationis, 457. 458.
Quis sit effectus excommunicationis minoris, 458. 459.
Quisnam sit effectus indirectus excommunicationis minoris, 459. 460.
Quis possit absolvere ab excommunicatione minori, 460 ad 462.
Ex qua causa incurratur excommunicatio minor, 462.
Quae excommunicationes sint reservatae episcopis, 462 ad 464.
Quae excommunicationes sint papae reservatae in bulla coenae, 464. 465.
Quae extra ipsam bullam, 465.
Quo textu juris introducta sit excommunicatio canonis, 466. 467.
Quaenam personae comprehendantur hac lege ut incurrant excommunicationem pontifici reservatam, 467 ad 470.
Quid requiratur ut quis incurrat excommunicationem *can. si quis suadente*, 471 ad 478.
Quis absolvere possit ab excommunicatione canonis, 478 ad 484.
Quid sit suspensio, quotuplex, et quae ejus causae, 485 ad 492.
Quos effectus habeat suspensio ab officio, 492 ad 495.
Quid veniat nomine frugum, quibus privat suspensio, 496. 497.
Quod peccatum committat violans suspensionem, et quam poenam incurrat, 497. 498.
Quomodo tolli suspensio possit, 498 ad 502.
Quid, et quotuplex sit *interdictum*, 503 ad 510.
Quae sit causa efficiens, seu minister interdicti, 510 ad 513.
Qui sint effectus interdicti, 513 ad 518.
Quid veniat nomine officii divini, dum hoc prohibetur tempore interdicti, 518 ad 527.

Quid requiratur, ut obliget interdictum, 528 ad 530.
Quomodo interdictum cesset, 530 ad 532.
Quos effectus habeat cessatio a divinis, 534 ad 537.
Quae sint causae cessationis, 537 ad 539.
Quid dicendum de obligatione servandi cessationem, poena transgredientium, et separatione illius, 539. 540.
Cessatio a divinis.
Vide Censura.
Clericus excommunicatus, depositus, interdictus.
Vide Excommunicatio etc.
Clericus furtive ordinatus.
Quinam dicantur furtive ordinem suscipere, 43.
An valeant ordines furtive suscepti, 43. 44.
An ordo furtive susceptus valeat, quando ordinans protestationem ejusmodi praemisit, 44. 45.
Quas poenas incurrant furtive suscipientes ordinem, 45. 46.
Quaenam causa furtive promotum excuset a suspensione hactenus declarata, 46.
Quis possit relaxare poenas ob furtivam ordinum susceptionem incursas, 46.
Clericus ministrans.
Vide Ministratio indebita clericorum.
Clericus per saltum promotus.
Quid sit constitutum circa eum qui contra ecclesiae sanctiones sive scienter sive ignoranter per saltum promotus est, 37. 38.
An sic promotus incurrat irregularitatem, 38.
An dicta suspensio probibeat etiam usum ordinum rite susceptorum, 38. 39.
An promotus per saltum ad ordinem aliquem ipso jure ab hoc ordine suspensus sit, 39. 40.
An suspensionem istam incurrat etiam is qui, omissa prima tonsura, ascendit ad minores ordines, 40.
An suspensus etiam sit qui ad minores ordines promotus est ante receptum sacramentum confirmationis, 40. 41.
Quis dispensare possit in poenis ob ordines per saltum susceptos, 41.
An episcopus dispensare possit etiam cum scienter promotis per saltum, si non ministraverunt, 41. 42.
Clericus percursor.
Quomodo vocandus, sit clericus percutiens, 6.
Quibus clericis licitum sit percutere alios clericos, vel laicos, 6. 7.
An praelatus ecclesiasticus clericos sibi subditos disciplinae causa percutere propria manu possit, 7.
Cui demandari verberatio clerici, vel religiosi ab episcopo, vel praelato ecclesiastico possit, 7. 8.
Qualis debeat esse haec percussio, 8.
Quae sit poena clerici alium laicum illicite percutientis cum exceptione, 8.

Quae sit hodierna observantia statutorum de percussione clericorum vel laicorum, 8. 9.
Quando clericus percussor, deponi possit etiam ob percussionem non enormem, 9.
Clericus venator.
Vide Delicta clericorum.
Compurgatio.
Vide Purgatio Canonica.
Comunitas.
Utrum censura ligari possit, 400.
Concessio.
Vide Privilegia etc.
Confessarius.
Vide Poenitentia.
Confiscatio bonorum.
Vide Poena.
Conversio.
Vide Poenitentia.

D

Damnum datum.
Vide Injuria.
Degradatio.
Propter quae crimina infligi possit, 227.
Vide Poena.
Delicta clericorum.
Quot sint venationis species, et quae ex iis licita sint, quaeque illicita, 1. 2.
Qualis venatio sit clericis prohibita, 2. 3.
An recte clericis, et religiosis prohibita sit *venatio clamorosa*, 3. 4.
Qua sub poena clerici, et religiosi prohibeantur hanc venationem exercere, 4. 5.
An probe gravior poena episcopo, quam praesbytero, et huic, quam ceteris clericis sancita, 6.
Depositio clericorum.
Vide Excommunicatio etc.
Depositio.
Vide Poena.
Detrusio in arctum monasterium.
Vide Poena.
Dispensatio.
Vide Privilegia etc.
Dormiens.
An sit obnoxius actioni injuriarum, 186.

E

Ebrius.
An sit obnoxius actioni injuriarum, 186.
Ecclesia exempta.
Vide Privilegia etc.
Episcopus.
Vide Excommunicatio etc. Ministratio indebita clericorum, Clericus per saltum promotus, Praelatorum excessus, Privilegia etc.
Episcopus.
Vide Poenitentia.
Ergastulum.
Vide Poena.
Excomunicatio.
Vide Censura.

Excomunicatio, depositio, interdictio clerici.

Quae sit poena clerici depositi ministrantis, et exercentis actum ordinis vel officii sibi prohibiti, 17. 18.

Quae sit poena clerici, qui censura ecclesiastica insuper habita se ss. ministeriis ingerit, et exercet actum ordinis proprium, 18.

Quid requiratur, ut irregularitas incurratur a censuratis, 18 ad 20.

Quaenam aliae causae censuratum exercentem actum ordinis ab irregularitate propterea incurrenda excusent, 20. 21.

An per exercitium actuum ordinis irregulares etiam efficiantur excommunicati tolerati seu non vitandi, 21. 22.

An irregularitatem incurrat sacerdos excommunicatus, suspensus etc. sacramentaliter absolvens, 22. 23.

Quando per invalidam administrationem sacramenti poenitentiae, vel aliorum, excommunicatus incurrat excommunicationem, 23.

An irregularitatem incurrat sacerdos excommunicatus etiam, qui non conficit ipsum sacramentum, sed tantum concurrit aliquo modo ad illud, 24. 25.

An irregularitatem incurrat, qui exercet actum proprium ordinis minoris, 25. 26.

An irregularitatem incurrat, qui dubitat, an sit vere excommunicatus, et stante hoc dubio exercet actum ordinis proprium, 26. 27.

An irregularis efficiatur etiam is, qui, dum excommunicatione minori irretitus est, celebrat, 27. 28.

Exemptio.
Vide Privilegia etc.

Exilium.
Vide Poena.

Exoculatio.
Vide Poena.

Expositio ad pastellam.
Vide Poena.

F

Flagellatio.
Vide Poena.

Fortuna.
Vide Poena.

Fustigatio.
Vide Poena.

Furiosus.
Non est obnoxius actioni injuriarum, 186.

G

Gratia.
Vide Privilegia etc.

H

Historia.
Vide Injuria et damnum datum.

I

Jejunium.
Vide Poenitentia, et remissio.
Incarceratio.
Vide Poena.
Indulgentia.
Vide Poenitentia.
Infamia.
Vide Poena.
Infans.
Non potest affici actione injuriarum, 186.
Injuria et damnum datum.
Quid sit injuria, 185 ad 188.
Quot modis inferri soleat, 188 ad 190.
Quaenam personae injuriam inferre aut pati possint, 190 ad 192.
Qualis actio oriatur ex injuria, 192 ad 194.
Quid sit actio ad palinodiam, 194. 195.
Quae poena inferatur pro libellis famosis, 195. 196.
An is qui rerum crimen alicui objecit teneatur actione injuriarum, 196. 197.
An immunis a poena sit qui retorsione utitur, et postquam injuriam passus ab aliquo est hunc vocat mendacem, aut eum pro tali habendum protestatur, donec objectum crimen probaverit, 197 ad 199.
Quot modis tollatur actio injuriarum, 199 ad 201.
Quid sit damnum et quot modis illud possit contingere, 202 ad 204.
Qua actione vindicetur damnum non lucrosum, dolo vel culpa datum, 204. 205.
An actio legis Aquiliae sit rei persecutoria vel an sit poenalis, 205. 206.
Quotuplex sit actio legis Aquiliae, 206.
Cui et contra quem detur actio legis Aquiliae, 206 ad 208.
Quid per actionem Aquiliam petatur, 208. 209.
Quid requiratur ut competat damnificato actio ex lege Aquilia, 209. 210.
An et qualis obligatio nascatur ex damno ad illud compensandum, 210 ad 222.
Quid sint repressaliae, 223.
An licitae sint, 223. 224.
Quae conditiones requirantur ut repressaliae fiant licitae, 224.
An possint repressaliae admitti etiam contra innocentes, qui

inter nocentes commixti degunt, 224. 225.
An contra ecclesiasticos vel bona eorum concedi repressaliae possint, 225.
Interdictum.
Vide Censura.
Interdictio.
Vide Excommunicatio etc.
Irregularitas.
Vide Poena.
Irregularitas.
Vide Excommunicatio etc. Ministratio indebita clericorum, Clericus per saltum promotus.

J

Jubileum.
Vide Poenitentia, et remissio.
Judicium ferri candentis.
Vide Purgatio vulgaris.
Jurisdictio.
Vide Poenitentia.

L

Lauretana domus.
Vide Poenitentia, et remissio.
Lex.
Vide Privilegia etc.
Libellum.
Vide Injuria et damnum datum.
Ludimoderatus.
An sit obnoxius axioni injuriarum, 186.

M

Magistratus.
An possint percutere clericum, 6.
Vide Injuria et damnum datum.
Maledici.
Quid, et quotuplex sit maledictum, 10.
Quis dicatur maledicus in proximum privatum, 10. 11.
Quid statutum sit in eos, qui maledicunt principi, vel praelato ecclesiastico, cum distinctionibus, 11 ad 13.
Quot modis maledicus aliquis fieri possit in Deum, 13.
Quale peccatum sit blasphemia, seu maledictum in Deum, et quibus poenis per jus comune, vel consuetudinem afficiatur, 14.
Quando poenae hae incurrantur, 14. 15.
Quae sit hodierna poenarum istarum observantia, 15.
Quis sit judex competens respectu criminis blasphemiae, 16.
Medicus.
Vide Poenitentia.

Ministratio indebita clericorum.
Quae sit poena clerici ministrantis in ordine non suscepto, 29. 30.
Quid requiratur, ut irregularitas incurratur per ministrationem in ordine non suscepto, 30. 31.
An ut incurratur haec irregularitas etiam requiratur ut actus ordinis exerceatur cum intentione eundem exercendi, 31. 32.
An irregularitem istam incurrat, qui ministrat in ordine quem ipse suscepit, sed defectuose, quod in collatione illius omissum sit aliquid, quod alias poni debebat, 32. 33.
An ad irregularitatem hanc incurrendam necessarium sit ut ministret aliquis in ordine sacro, 33. 34.
An irregularitatem incurrat sacerdos simplex confirmans, conferens ss. ordines, consecrans ecclesias vel altaria etc. 34.
An irregularitatem incurrat etiam laicus solemniter baptizans, vel alios actus ordini proprios exercendo, 34. 35.
Quis in irregularitate, quam quis per usum temerarium ordinum non susceptorum incurrit, dispensare possit et potestatem concedere suscipiendi ordines, 35. 36.
Mente captus.
An sit obnoxius actioni injuriarum, 186.
Monitio.
Vid. Censura.
Monomachia.
Vid. Purgatio vulgaris.
Mulcta.
Vid. Poena.

N

Noctambulones.
An sint obnoxii actioni injuriarum, 186.
Nuntiatio novi operis.
Quid sit, 50.
Quis nuntiare novum opus possit, 51. 52.
Cui nuntiari novum opus possit, 53. 54.
Quo tempore, quo loco et ex quibus causis fieri novi operis denuntiatio possit, 54. 55.
Quot modis novi operis nuntiatio fieri soleat, 55. 56.
Quid requiratur ut novi operis nuntiatio locum habeat, 56.
Quem effectum habeat, 57.
Quibus casibus vim hactenus declaratam non habeat, 58 ad 61.
An quilibet in fundo suo aedificare valeat quidquid, et quomodo ipsi placuerit, 61. 62.

P

Papa.
Vid. Poenitentia, et remissio.

Percussio clericorum.
Vid. Censura et Clericus percussor.
Pignoratio.
Vid. Injuria, et damnum datum.
Physiognomici.
Vid. Injuria, et damnum datum.
Poena delictorum.
Quid sit poena in genere, 228.
Quotupliciter possit accipi poena, 229. 230.
Quotuplex sit poena vindicativa, 230. 231.
Quodnam sit subjectum poene, 231 ad 234.
Quoties delinquens puniendus sit, 234. 235.
Quod judici in infligenda poena sit attendendum, 235. 236.
An judex teneatur imponere poenam ordinariam, quae jure statuta est, vel utrum illius loco possit substituere aliam, et decernere extraordinariam vel omnino ipsam remittere, 237 ad 242.
An debeatur a reo poena in conscientia ante sententiam, 242 ad 245.
Utrum casu quo lex ipso jure imponit publicationem bonorum, reus ante sententiam declaratoriam statim amittat bonorum illorum dominium, 245 ad 247.
Quid operentur verba *absque alia declaratione*, vel *nulla monitione praevia* addi non raro solita in legibus quae jure et facto ipso privant rebus ante possessis, 247. 248.
Quas poenas tenentur exequi delinquens post latam sententiam, 248. 249.
Quid sit irregularitas, 249. 250.
Quomodo differat ab excommunicatione, suspensione, interdicto, depositione, degradatione, 250. 251.
Quotuplex sit irregularitas, 251.
Quis irregularitatem indicere, et in quem cadere illa possit, 251.
Propter quam causam contrahatur irregularitas, 251 ad 357.
Qui sint effectus irregularitatis, 357 ad 262.
Quae causa excuset ab irregularitate, 262 ad 264.
Quomodo irregularitas tolli possit, 264 ad 270.
Quis sit effectus privationis ipso jure inductae, 272.
Quis sit effectus privationis per sententiam condemnatoriam judicis, 272.
Quando sit locus poenae privationis beneficii ante crimen obtenti, 272. 273.
Quomodo depositio simplex a beneficio differat a privatione beneficii, 273.
Quomodo differt a suspensione, 273. 274.
An depositus retineat privilegia canonis et fori, 274.
Ob quae crimina a jure imposita sit poena depositionis perpetuae, 274.
Utrum episcopus cum clericis

ob adulterium et crimina eo non graviora depositis post peractam poenitentiam dispensare, eosque in pristinum statum restituere possit, 275.
Quid sit discrimen inter degradationem varbalem et realem, 275. 276.
A quo fieri degradatio verbalis debeat, quas ob causas et quomodo, 276 ad 278.
A quo et quomodo fieri debeat degradatio actualis, 278 ad 281.
Quando judex ecclesiasticus degradatum valeat tradere curiae saeculari, 281 ad 284.
An judex saecularis adversus clericum degradatum novum processum formare valeat, aut stare teneatur formato a curia ecclesiastica, 284. 285.
An clericus realiter degradatus a saeculari judice torqueri valeat, 285. 286.
Quid sit infamia, 287. 288.
Quod modis contrahatur infamia juris, 288 ad 290.
Qui sint effectus infamiae sive juris sive facti, 290. 291.
Quomodo tollatur infamia, 291. 292.
Quomodo declinare infamiam possit civiliter conventus actione injuriarum, 292. 293.
Quibus usibus applicanda sit poena pecuniaria, et an aliquando episcopus aut judex ecclesiasticus alius applicare illam sibimetipsi possit, 293. 294.
Quid observandum cum victus victori condemnatur in expensas, 294 ad 296.
An clericus incarcerari etiam poenae causa possit, 296 ad 300.
Quaenam poenae capitales usitate sint in foro civili, 301. 302.
Quae non capitales, 302. 303.
Quae dicantur poenae animi, quae pecuniariae, 303. 304.
Quando damnatorum bona a fisco vindicari possint, 304. 305.
Poenitentia, et remissio.
An poenitentia sit sacramentum, quando a Christo institutum, quae ejus natura forma et minister, 307. 308.
An et quomodo sacramentum poenitentiae necessarium sit post baptismum in peccatum mortale lapsis, 309 ad 315.
Quid sit approbatio et quae ejus necessitas, 316 ad 321.
Quid sit jurisdictio confessarii et quae ejus necessitas, 321 ad 328.
Quid sit casuum reservatio et quid de reservationibus dicendum, 328 ad 335.
Quid sit sigillum sacramentale, 335 ad 347.
Quotuplex sit poenitentia, 348. 349.
Qualis poenitentia imponenda sit pro peccatis manifestis et publicis, 349. 350.
Qua poena plectatur occisor presbyteri, 350. 351.

Quae sit poena medici non monentis aegrotum de confessione facienda, 351. 352.
Quid sentiendum de muliere quae prolem ex adulterio suscepit, vel alienum partum inscio marito sibi supposuit, 352 ad 355.
An crimen adultera vel quae partum alienum supposuit manifestare debeat saltem proli spuriae vel supposititiae, 355 ad 357.
Ad quid teneatur adulter, 357. 358.
Quid sint indulgentiae et quam antiquus earum usus, 359. 360.
Quotuplex sit indulgentia, 360. 361.
Quis possit concedere indulgentias, 361. 362.
Quomodo indulgentiae concedi possint, 362 ad 365.
An facultas concedendi indulgentias possit obtineri consuetudine, 365.
An ad indulgentias concedendas requiratur causa justa et rationabilis, 366. 367.
Quid requiratur ad lucrandas indulgentias, 367. 368.
Quamdiu durent indulgentiae, 368. 369.
Quando incipiant et cessent indulgentiae concessae ad certum diem vel certos annos, 369. 370.
Quid sit jubilaeum, 371. 372.
Quaenam facultates concedi tempore jubilaei soleant confessario a poenitente electo, 372. 373.
Quis concedere jubilaeum possit et quo tempore concedi soleat, 373. 374.
Quae opera requirantur pro lucrandis indulgentiis jubilaei, 374 ad 376.
An indulgentias jubilaei saepius lucretur qui praescripta opera saepius repetit, 376. 377.
An praescripta opera peragenda sint omnia in una eademque hebdomada, 377. 378.
An is qui in prima hebdomada omnia opera praescripta rite peregit, si in secunda commisit peccatum reservatum aut votum aliquod edidit, in hac secunda hebdomada ab illo absolvi et in hoc dispensari possit, 378. 379.
An a reservatis absolvi et in verbis dispensari possit ille, qui opera praescripta in jubilaeo nondum peregit, 379. 380.
Quaenam indulgentiae suspendantur tempore jubilaei, 380 ad 382.
Quaenam aliae facultates revocentur tempore jubilaei, 382.
Quando incipiat et quamdiu duret haec indulgentiarum et facultatum suspensio, 382.
Quid consulendum illi qui jubilaeo fere transacto, ex mera ignorantia opera facienda omisit, nec tantum amplius temporis habet, ut jubilaeo durante ea peragat omnia, 383.

Praeceptores.
An possint percutere clericum, 6.
Praelati ecclesiastici.
An possint percutere clericos vel religiosos sibi subjectos, 7.
Praelatorum excessus.
Quomodo episcopi et his superiores delinquant in inferiores sibi subditos, 47. 48.
Quibus modis excedant praelati episcopis inferiores, 48.
Quot modis subditi peccent in suos praelatos, 48. 49.
Praescriptio
An locum habeat in actione injuriarum, 200.
Privatio
Vid. Poena.
Privatio vitae civilis.
Vid. Poena.
Privilegia et excessus privilegiatorum.
Quid sit privilegium, 63. 64.
Qua ratione privilegium differat a lege, dispensatione, gratia seu beneficio principis, et ab hujus rescripto, 64. 65.
An privilegii nomine venire possit quo nihil speciale conceditur, sed id tantum, quod jure comuni concessum jam ante fuerat, 65. 66.
An quando dubium est an privilegium sit concessivum, an vero declarativum tantum, id intelligendum sit de concessivo, an solum de declarativo, 66.67.
Utrum ad valorem privilegii requiratur scriptura, 67 ad 69.
Utrum requiratur ad eumdem valorem justa causa, 69. 70.
Quid requiratur ut valeat et effectum habeat privilegium derogatorium juris communis, vel tertii, 70. 71.
An et quomodo promulgatio seu notitia privilegii ad privilegium requiratur, 71 ad 73.
An aliis quibusdam extra privilegiarium debeat insinuari privilegium datum, 73.
Quando concessio privilegii effectum habeat, 73. 74.
Quae scientia, notitia et acceptatio privilegii sufficiat, ut vere privilegium tibi concessum, valorem et effectum habeat, 74. 75.
Privilegiorum divisio, 76. 77.
In quo personale differat a reali, 77.
Quale privilegium, reale an personale sit, quod conceditur religioni, civitati, monasterio, comunitati etc. ita ut non tantum comunitas, qua talis illo uti possit, sed etiam singuli, 78.
An reale vel personale censendum sit privilegium, quod conceditur personae ob aliquam illius excellentiam, 78. 79.
Quid si neque ex materia privilegii, neque ex forma seu verbis, ejusdem solvi dubium potest, reputandum ne est esse reale an personale, 79. 80.
An reale possit esse privilegium remuneratorium, 80. 81.
An detur revera aliquod privilegium conventionale, 81.
An privilegium conventionale

possit esse etiam personale, 81 ad 84.
Quando omissio operis sub cujus onere conceditur privilegium irritet ejus usum, 84.
Privilegiorum aliae divisiones et differentiae, 84 ad 88.
Quid intelligatur nomine concessionis, 89.
Quis in specie conferre privilegium possit, 90.
Quibus concedi privilegia possint, 90. 91.
Quomodo comunicentur privilegia, 91. 92.
Quid requiratur ut privilegium concessum ad instar valeat, 92. 93.
Quaenam privilegia participentur per communicationem, 93. 94.
Si concedatur alicui beneficium, canonicatus etc. his terminis, *concedo tibi sicut habuit tuus antecessor*, an succedat ille non solum in iis, quae jure ordinario beneficio, vel canonicatui annexa sunt, sed etiam in privilegiis personalibus, si forte illa habebat antecessor, 94.
An et qualis communicatio de facto detur inter regulares, 94 ad 96.
An per consuetudinem vel praescriptionem acquiri privilegium possit, 96.
An quando revocantur alicui privilegia, etiam revocentur ea, quae consuetudine vel praescriptione comparata sunt, 97.
Utrum privilegiatus teneatur uti privilegio suo, 98. 99.
Utrum privilegiatus uti possit privilegio suo adversus alium pariter privilegiatum, 99. 100.
In quo loco possit privilegiatus uti privilegio suo, 100 ad 103.
Quam vim et efficaciam in ordine ad usum privilegii habeant verba ex certa scientia quae saepe in confirmatione privilegiorum adduntur, 103. 104.
Quaenam regulae servandae sint in privilegiorum interpretatione, 104 ad 106.
Quomodo interpretandum sit privilegium, quod merum favorem continet, et nec juri comuni derogat, nec in praejudicium alicujus tertii cedit, 107.
Quomodo interpretandum sit privilegium juri comuni vel consuetudini, secundum aut praeter istud introductae, derogans, 107. 108.
Quomodo interpretandum sit privilegium quod derogat statuto vel consuetudini speciali, aut cedit in praejudicium tertii, ejusque jure jam quaesito derogat, 108. 109.
An privilegium patiatur extensionem, 109.
An et quale privilegium et quibus casibus, item ad quos possit extendi, 109. 110.
An privilegium extendi possit etiam ad personas non expressas in forma privilegii, 111.
An privilegium ad casus, loca et personas in privilegii forma non expressas extendatur saltem tunc quando similis vel effica-

cior pro his est ratio, 112 ad 114.
Quomodo privilegia amittantur interitu subjecti, scilicet personae aut rei privilegiatae, 116.
An privilegium finiatur morte concedentis, 117.
Quibus casibus finiatur privilegium per mortem concedentis, 118. 119.
An et quomodo privilegium cesset temporis lapsu, 119 ad 121.
Quando privilegium cesset cessante causa ob quam concessum, 122 ad 125.
Quot modis renuntiari privilegio possit, 125 ad 128.
An privilegium tollatur per non usum, 128 ad 130.
Quando privilegium negativum amittatur usu vel actu contrario, 131 ad 133.
Quomodo amittatur privilegium per abusum, 133 ad 139.
Qualia privilegia revocari possint, 140 ad 143.
Quis revocare privilegia possit gratis concessa subdito, 143 ad 145.
An et quaenam privilegia regularium a concil. Trid. sint revocata, 145 ad 148.
Quid et cujus valoris sint privilegia vivae vocis oraculo concessa, 148. 149.
Quando revocatio privilegii vim suam et effectum habeat, 149. 150.
Quid et quotuplex sit exemptio, 151. 152.
Quo jure introducta sit, comuni an speciali, 152. 153.
Coram quo judice conveniendi sint clerici et religiosi exempti, 153.
An per privilegium exemptionis exempti omnino subducantur a jurisdictione episcopi, 153. 154.
Quibus casibus regulares exempti subsint episcopo tamquam ordinario, 154.
Et quibus eidem subsint tamquam sedis apostolicae delegato, ibi.
An et quatenus exempti a jurisdictione episcopi, non obstante privilegio exemptionis, conveniri coram eodem possint ratione delicti vel contractus, 154. 155.
Quomodo acquiratur exemptio, 155 ad 159.
An et quomodo probari debeat privilegium exemptionis, 159 ad 164.
Proscriptio
Vid. Poena.
Purgatio canonica
Quid et quotuplex sit purgatio, 165. 166.
Quid sit purgatio canonica et quis ejus fuerit olim modus, 166. 167.
Quis sit hodie purgationis canonicae modus, 167 ad 169.
An recte accusato, qui criminis de quo diffamatus est convinci non potest, indicatur purgatio canonica, 169. 170.
A quo indici purgatio canonica possit, 170.
Cui purgatio canonica indici possit, 170. 171.

Quando purgatio canonica indici possit, 171 ad 173.
Quid advertendum circa compurgatores, 173 ad 175.
Quis sit effectus purgationis canonicae, 175 ad 177.
Quae sit poena deficientis in purgatione, 177.
Purgatio vulgaris
Quid sit, et quis olim fuerit ejus instituendae modus, 178. 179.
An licitae sint istae se purgandi rationes, 179. 180.
An enumerata purgationis vulgaris genera recte prohibeantur, 180. 181.
An sententia lata ex purgatione vulgari et jure reprobata, a qua non fuit appellatum, possit tractari, 182. 183.
An licitus sit ille purgandi modus, qui olim frequenter fuit usitatus, per celebrationem missae et sumptionem ss. Eucharistiae, 183. 184.

R

Regulae juris
Quomodo regula definiatur, 553.
Quae sint eorum divisiones, 553. 554.
Quid generaliter de regulis juris dicendum sit, 555. 556.
Regulares
Vid. Exemptio.
Relegatio
Vid. Poena.
Remissio
An sufficiat ad tollendam actionem injuriarum, 200.
Remissio
Vid. Poenitentia.
Repressaliae
Vid. Injuria et damnum datum.
Rescriptum
Vid. Privilegia etc.
Retorsio
An ea tollatur actio injuriarum, 199.

S

Satisfactio
An ea tollatur actio injuriarum, 199.
Scandalum
Vid. Maledici.
Sepultura ecclesiastica.
Vid. Censura.
Sigillum sacramentale
Vid. Poenitentia.
Significatio verborum
Vid. Verborum significatio.
Supplicium
Vid. Poena.
Suspensio
Vid. Ministratio indebita clericorum, Clericus per saltum promotus, Poena et censura.

V

Venatio clericorum
Vid. Clericus venator.
Verberatio
Vid. Poena.
Verborum significatio
Quid in jure quaestiones de nomine importent, 542. 543.
Quomodo verba accipienda sint, 543 ad 546.
Quae interpretationes prae aliis accipiendae sint, 546 ad 549.
Quomodo intelligenda verba affirmativa vel negativa, 549. 550.
Quomodo accipienda verba generalia, specialia, indefinita, enuntiativa geminata, 550. 551.
An verba praecedentia declarentur per subsequentia et vicissim, 551. 552.

FINIS

REIMPRIMATUR

Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Praed. Sac. Pal. Ap. Mag.

REIMPRIMATUR

Joseph Canali Archiep. Colossensis Vicesg.